

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació

Departament de Filologia Catalana

TESI DOCTORAL

ELS PARLARS DEL MONTSIÀ ESTUDI GEOLINGÜÍSTIC

Doctoranda

Àngela Buj Alfara

Director

Emili Casanova Herrero

Doctorat en Llengües, Literatures i Cultures, i les seues aplicacions

València, abril de 2019

ÀNGELA BUJ ALFARA

A la meua filla Agnès i al meu fill Blai

ÍNDEX

I.	INTRODUCCIÓ	5
1.	JUSTIFICACIÓ	5
2.	DESCRIPCIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA	7
3.	ESTUDIS LINGÜÍSTICS ANTERIORS	15
4.	HIPÒTESI I OBJECTIUS	20
5.	METODOLOGIA	20
5.1	ZONA ESTUDIADA	20
5.2	INFORMANTS	22
5.3	QÜESTIONARI	28
6.	TRANSCRIPCIÓ	33
II.	DESCRIPCIÓ LINGÜÍSTICA	35
1.	FONÈTICA	35
1.1	VOCALISME TÒNIC	35
1.2	VOCALISME ÀTON	40
1.3	CONSONANTISME	53
1.4	ALTRES FENÒMENS FONÈTICS	73
2.	MORFOLOGIA	81
2.1	MORFOLOGIA NOMINAL	81
2.2	MORFOLOGIA VERBAL	114
2.3	VERBS DEL I GRUP	130
2.4	VERBS DEL II GRUP	143
2.5	VERBS DEL III GRUP	188
2.6	MORFOSINTAXI	257
2.6.1	Pronom en funció de datiu	257
2.6.2	Pronom en funció d'acusatiu	258
2.6.3	Usos pleonàstics dels clítics	258
2.6.4	Pronom en cas oblic	258
2.6.5	Concordança del participi	259

3. LÈXIC	260
3.1 Inventari de les variants lèxiques	260
3.2 Llista de paraules estudiades i ubicació	385
4. CONCLUSIONS	411
5. ANTOLOGIA DE TEXTOS	443
6. BIBLIOGRAFIA	492
6.1 Sigles de publicacions	492
6.2 Autors i obres	493
6.3 Webgrafia	526

I. INTRODUCCIÓ

1. JUSTIFICACIÓ

La tesi de llicenciatura que vaig presentar l'any 1998 ja va tindre com a objectiu d'estudi els parlars de la comarca del Montsià, de la qual es va publicar l'any 2001 la part corresponent al lèxic: *Lèxic del Montsià. Estudi geolingüístic I*. Aquest treball havia rebut la I Beca d'investigació "Manuel Sales i Ferré", de Ciències Socials, convocada pel Consell Comarcal del Montsià —ens que posteriorment en va fer la publicació. Em va encoratjar especialment rebre aquesta beca atès el repte personal que comportava perquè si se m'atorgava no hi hauria cap excusa per a no matricular-me dels cursos de doctorat i emprendre la singladura que ara finalitza, amb alts i baixos, amb ritmes de treball diferents, però sense defallir. I així, mentrestant, també elaborava d'altres estudis més concrets en els quals dedicava l'atenció a aspectes puntuals dels parlars d'aquesta comarca com el morfema del present de subjuntiu, els paral·lelismes amb el valencià, els trets compartits amb el balear, els paradigmes verbals, la lexicografia prefabriana, el model lingüístic a l'ensenyament, etc.

Un altre fet se sumava a la satisfacció de l'obtenció de l'esmentada beca: que la persona a qui s'honorava amb el seu nom era oriünd d'Ulldecona, població en què exerceixo la tasca professional de la docència i en la qual cada dia hi ha boquetes que proporcionen material lingüístic d'aquesta població, dels Valentins, de Sant Joan del Pas, de les Ventalles, del Castell, i ampliant el radi també de Sant Rafel del Maestrat, de Rossell, de la Sénia o de Santa Bàrbara.

Respecte al territori a estudiar, tenia molt clar que ateses les limitacions a què tots estem sotmesos de coneixements i expectatives no em podia aventurar en altres àmbits que no fossen els més coneguts, i aquests eren per força els més pròxims. S'havia d'emprendre a partir del meu espai vital, i el meu espai vital és Alcanar. S'havia de fer, doncs, una investigació que partís del meu entorn més pròxim, perquè sabent que l'exhaustivitat absoluta no es podria recollir creia que el coneixement previ de l'entorn em facilitaria la tasca investigadora.

Així, doncs, la meua zona tenia també un atractiu especial que no tenen altres i és la situació transitable d'unes isoglosses que solquen amunt i avall i a dreta i esquerra aquests parlars centrals del territori per on s'estén la nostra llengua. El rerefons ideològic que rau en aquest encreuament tothom sap que és el de la unitat de la llengua, absolutament demostrable i notable passejant per tots els nostres pobles i passant i traspasant des de la confluència de l'orografia administrativament valenciana i catalana.

Cal dir també que tot aquest procés no hagués estat res sense les persones que han seguit el meu viure i desviure en aquesta investigació. Aquestes persones que han participat i compartit el meu temps amb aquests deures pesants han estat els membres de la meua família. I entre tots, vull que siga el primer, el primer de tots ells que ja no hi és: el meu pare. M'he d'aturar en el dia 28 d'agost de 1997 en què em trobava fent unes enquestes a Freginals per a la tesina i aquell dia, aquella tarda, el meu pare —d'origen aragonès—, que deia *baso, xiquet, ganado* igual que jo, tenia una caiguda mortal mentre estava treballant. I el vull recordar ara per la coincidència, simultàniament a aquest succés jo em trobava duent a terme el treball de camp. Ara ha arribat l'hora de compartir amb ell allò que vaig iniciar. La meua iaia va estar la segona a traspassar i se'n va anar amb els deures fets, havent-me ensenyat tantes coses de la llengua del meu poble, que

els seus enregistraments sonors els guardo «com un pa benet» —com li agradava a ella de dir. La meua mare, que va començar només, si això no és prou, com a mare, ha acabat sent iaia i ha hagut de quedar-se els néts, els meus fills, mentre feia enquestes. I Tomàs fent de pare, assessor informàtic i espectador de les meues baixades i remuntades. I durant aquest temps he tingut el goig més gran de la meua vida que ha estat ser mare de l'Agnès i de Blai.

A part de la meua família, durant totes aquestes hores he rebut, també, el suport incondicional d'una sèrie de persones per a poder concloure aquest treball. La primera de totes ha estat el Dr. Pere Navarro, el meu admirat professor de Dialectologia a qui dec l'engrescament per la Dialectologia i a qui agraeixo tot el que m'ha ensenyat, el seu mestratge imprescindible m'ha permès arribar on soc i m'ha solucionat els mil i un dubtes que han anat sorgint i que m'ha guiat en bona part d'aquest camí. El Dr. Lluís Gimeno, en qui he descobert una vàlua lingüística i personal, qui ha estat recer de llargues converses de reflexió lingüística. I, finalment, el Dr. Emili Casanova Herrero amb qui he pogut concloure aquesta etapa amb el seu tracte afable, disposat i coratjós. He d'agrair-li també la confiança depositada en el meu treball i les indicacions i reflexions que m'ha fet per a millorar-lo. Els col·legues i les col·legues a qui he demanat assessorament bibliogràfic o he literalment marejat amb dubtes i micropreguntes de filigrana lingüística, o a qui he demanat fer de mitjancers en la recerca d'informants. Recordo, en representació de tots els altres que aquí no hi apareixeran: Juanjo Rovira Climent, Albert Aragonés Salvat, Tere Izquierdo Salom, Joaquim Virgili Guàrdia, Victòria Almuni Balada, Josep Queral Magriñà, Olga Cubells Bartolomé, Emília Serret i un llarg etcètera.

Els informants, matèria primera imprescindible per a arribar on som, són també els protagonistes principals d'aquesta aventura. Amb ells, amb els que es relacionen a l'apartat corresponent, he compartit unes hores impagables de la seua vida. El millor d'ells, perquè hom diu que el millor que podem oferir-li a algú és el nostre temps ja que aquest no el recuperarem. Ells i elles m'han oferit part del seu temps, tardes de preguntes de seure vora el foc o sortir a la fresca, disposats a passar fulls de l'àlbum lingüístic i ells i elles a deixar-se inquirir, conduir i sorprendre, i sorprendre'm la majoria de vegades amb la seua bonhomia i saviesa.

Tot aquest material lingüístic recollit a partir del treball de camp s'ha exposat i explicat en les pàgines següents i també s'acompanya visualment d'uns mapes lingüístics per a l'elaboració dels quals he rebut el suport absolutament imprescindible dels amics Joan Borràs-Comes i Narcís Ponce Callarisa als quals és de justícia agrair-los la seua dedicació. També a Víctor Seguí Pruñonosa i a Òscar Bagur Martínez que també han estat a peu de mapa quan ha calgut.

Aquest calidoscopi lingüístic s'ha pogut bastir a partir del registre col·loquial del català de la comarca del Montsià. A partir del qual, s'ha volgut explicar dialectològicament una de les comarques essencials del tortosí. Amb totes aquestes dades, s'ha fet la descripció lingüística del català d'aquesta comarca i, partint de la hipòtesi que defineix els parlars tortosins, s'ha vist com s'insereix plenament dins de la fesomia característica que el defineix com un territori on es donen la mà isoglosses del nord-occidental i del sud-occidental o valencià. A més, s'ha pogut esbossar en quines parts es divideix aquesta comarca, lingüísticament parlant, i quins parlars hi participen. Un altre motiu d'interès ha estat veure la continuïtat d'aquells trets que s'atribueixen, normalment, al sud de la llengua en parlars del valencià i constatar-ne el seu ús al Montsià. Des d'aquestes anàlisis de microlingüística es poden fer aportacions a la llengua comuna, amb la consegüent identificació d'un major nombre d'usuaris.

De tot el que s'ha preguntat, escoltat, sentit i transcrit se'n deixa constància en aquestes pàgines. Som conscients, però, que no hi és tot, que part d'aquest tot ha desaparegut o s'ha transformat i que altres maneres noves de dir s'estan forjant ja en aquest moment i que altres investigacions hauran de testimoniar, si cal, per a tindre, a més de la dialectologia, la interpretació i anàlisi d'aquestes dades des d'altres disciplines lingüístiques.

Tant de bo comence, ací, un camí que molts altres seguiran i milloraran. A totes les persones que han estat al meu costat: moltes gràcies.

2. DESCRIPCIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA

La comarca del Montsià¹ es troba situada al bell mig de les comarques litorals dels Països Catalans. Si iniciem un recompte des del Rosselló cap al sud, sempre per la costa, el Montsià és la catorzena comarca i si remuntem la costa meridional cap al nord, des del Baix Segura ocupa el lloc tretzè.

Els límits en són les comarques veïnes, al nord, el Baix Ebre, amb el riu Ebre com a element natural que perfila aquest límit septentrional; al sud, el Baix Maestrat, amb el qual comparteix geogràficament una altra fita hidrogràfica: el riu de la Sénia; per l'oest la comarca del Matarranya, amb el Massís dels Ports de Beseit; a l'est s'estén el blau de la mar Mediterrània. Així doncs, la comarca del Montsià és l'única comarca del Principat que limita alhora amb altres territoris catalanoparlants d'altres administracions autonòmiques, com són la Franja d'Aragó i el País Valencià.

Els municipis que hi pertanyen són:

Municipis	cens de 2001	de gener de 2010
Alcanar	8.032	10.545
Amposta	16.865	21.365
Freginals	380	414
La Galera	749	897
Godall	713	815
Mas de Barberans	682	645
Masdenverge	950	1.004
Sant Carles de la Ràpita	11.572	15.583
Sant Jaume d'Enveja	4.309	4.538
Santa Bàrbara	4.398	4.965
La Sénia	5.365	6.087
Ulldecona	5.534	7.335

¹ (1993) *Gran geografia comarcal de Catalunya. Baix Ebre, Montsià, Terra Alta, Matarranya, Ribera d'Ebre.*

Alguns d'aquests municipis tenen altres nuclis² de població que en depenen:
1 de gener de 2010

• Les Cases d'Alcanar (Alcanar)	1.532
• Balada (Amposta-Sant Jaume d'Enveja)	7
• El Poblenou del Delta ³ (Amposta)	165
• Balada (Sant Jaume d'Enveja)	12
• Els Muntells (Sant Jaume d'Enveja)	507
• El Castell (Ulldecona)	249
• La Miliana (Ulldecona)	28
• Sant Joan del Pas (Ulldecona)	235
• Els Valentins (Ulldecona)	319
• Les Ventalles (Ulldecona)	31

La comarca va iniciar el segle XX amb 33.027 habitants, dels onze municipis d'aleshores. Sant Jaume d'Enveja no s'hi incorporà fins el 1990, ja que fins llavors pertanyia a Tortosa. L'augment de població és evident amb 57.550 habitants al segle XXI, segons el cens del 2001, la qual cosa representa un 75% més de població que als inicis del segle XX. Aquest augment ha continuat durant la primera dècada del nou segle amb 72.333 habitants el 2010. Amb tot, la població absoluta de la comarca representa un 10% del total de les comarques de Tarragona, un 35% de la població de les Terres de l'Ebre i sobre un 1% de la total del Principat.

Les dades del darrer cens del 2001 i les més recents de l'any 2010⁴ ens permeten constatar l'augment de població en aquesta darrera dècada. Tot i així, amb dades més recents, s'ha esdevingut una davallada demogràfica i actualment se situa en 69. 613 habitants.

Aquest augment poblacional, però, no s'ha donat d'una manera uniforme entre els diferents municipis. Així, els del litoral són els que han notat més aquest ascens i els de l'interior, en línies generals, han romàs més estancats. Això, però, no havia estat sempre així, ja que durant el segle XIX Ulldecona era la població demogràficament més important, seguida d'Alcanar i Amposta. La fita ascendent va culminar l'any 1910, en què l'augment poblacional fou homogeni tant als costaners com als interiors. Però a partir d'aquesta dècada, ara fa cent anys, la davallada de l'interior a favor de la costa ha anat en augment. Això, evidentment, va acompanyat del desenvolupament del corresponent sector econòmic. Els pobles de l'interior segueixen principalment desenvolupant el sector primari amb agricultura de secà i els de la costa van

² Durant aquesta investigació, no hem trobat cap persona oriünda de Balada (Amposta-Sant Jaume d'Enveja) ni de la Miliana (Ulldecona).

³ Aquest nucli, anomenat en el seu origen Villafranco del Delta, va ser creat per l'Institut Nacional de Colonización y Desarrollo Rural el 1955, a la zona d'arrossars de l'Encanyissada. El 1969 va passar a pertànyer al municipi d'Amposta, en guanyar aquesta població el plet que mantenia amb la Ràpita. La població que s'hi va instal·lar era de procedència diversa. Així doncs, en podem trobar que vingué de l'Albufera valenciana o de poblacions veïnes com Amposta o altres. Davant de la inexistència d'algú nascut a l'indret que tingués el perfil de persona major, ja que aquest lloc només tenia uns quaranta anys de vida quan iniciàrem aquesta investigació, ens vam decidir per algú de la zona que s'hi hagués instal·lat des dels orígens i no renunciar a enquestar aquest indret. Cal dir també que el nom popular d'aquest nucli és «lo Poblet» o «Poblenou», sense article quan s'anomena el compost. La denominació antiga, cada volta, va quedant més obsoleta.

⁴ Idescat (<http://idescat.es>).

transformant-se en regadiu, principalment Alcanar, amb el cultiu de cítrics. Aquest estancament dels pobles de l'interior té una excepció, i és la Sénia, a partir de la dècada dels 60 en què atrau treballadors forans a causa de la indústria del moble. Tanmateix, Santa Bàrbara i Masdenverge es mantenen i el segon augmenta lleugerament. Mentre la minva en els altres interiors és constant.

Així doncs, en tres municipis —Amposta, la Ràpita i Alcanar— es concentra el regadiu, les activitats industrials i, notablement, el sector serveis. Aquests tres municipis apleguen més de la meitat de la comarca, el 62,5% del total. Altrament, cinc municipis interiors no arriben als mil habitants i contenen el 10% de la població comarcal.

Amb l'observació d'aquestes dades podem veure com els tres municipis que hem esmentat, juntament amb la Sénia són els que han experimentat un creixement més significatiu entre el 1900 i el 2001. Freginals, la Galera, Godall i Mas de Barberans han resultat els més afectats pel despoblament. D'aquesta davallada, Ulldecona se n'ha refet a partir de la dècada dels noranta, amb una vinguda important de població immigrant. Així, Ulldecona és la vila que en té el percentatge més alt de la comarca, l'11%; seguida de la Sénia amb el 10%; Freginals amb gairebé el 10%; Alcanar amb un 9% i la Galera amb un 8,7%.

Aquestes persones procedeixen d'unes 74 nacionalitats diferents. El grup més nombrós és el marroquí, seguit del romanès, equatorià i colombià. Aquesta immigració es qualifica com immigració econòmica ja que hi ha arribat a la recerca d'ocupació laboral.

Tenint en compte els padrons municipals del 2001, la població immigrant ascendeix a més de 4.000 persones que representa el 7,2% de la població del Montsià, percentatge que supera la mitjana de Catalunya.

La demografia de la comarca presenta un alt índex de població autòctona, amb el 80% nascuda a Catalunya, el 13% a la resta de l'Estat i un 7% a altres estats. L'estructura de la població, però, evidencia una clara tendència a l'envelliment i, per tant, els grups d'edat representats pels vells i els adults tenen un pes important dins del conjunt. A l'any 2000 s'anota un 15,5% de població menor de 15 anys, els de més de 65 anys representen més del 21% i el grup d'adults supera el 65% del total.

Per sexes, lleugerament, hi predomina el masculí i no és fins als darrers grups d'edat que s'hi avança el femení.

Quant a la instrucció, l'estructura bàsicament agrària i la pobra escolarització de la gent gran han fet que a les darreries del segle XX, la taxa de població sense cap titulació se situés entre el 21,5%, per sobre de la mitjana catalana del 17,7%. La demanda formativa de les empreses locals ha empès, però, una demanda de titulació en estudis secundaris i podem trobar a tots els pobles de més de 1.000 habitants —excepte a Sant Jaume d'Enveja— un centre d'educació secundària. La continuïtat d'aquests estudis secundaris, però, no ha estat fàcil per al jovent ni per a les famílies d'aquesta comarca, ja que tradicionalment les estructures culturals —com bones biblioteques— i universitàries han estat allunyades d'aquestes terres. El jovent doncs havia de desplaçar-se a Castelló, Tarragona o Barcelona, principalment. Aquesta dinàmica, però, s'ha trencat en els darrers anys amb la creació del Campus de les Terres de l'Ebre, de la Universitat Rovira i Virgili, a Tortosa, a la comarca veïna del Baix Ebre. Tot i que la seua oferta universitària és molt limitada (Infermeria, Administració d'Empreses, Magisteri, Turisme —ja extingit), ha afavorit que part de la població universitària pugui continuar els seus estudis prop de casa. L'any 1996 el percentatge de població amb estudis superiors arribava al 5%, la meitat de la mitjana catalana. Tanmateix, tot i no comptar amb cap seu universitària a la comarca del Montsià, sí que hi ha una seu de

l'Escola Oficial d'Idiomes a Amposta, i dos seus de l'Antena del Coneixement de la URV, a Amposta i a la Sénia. A més, d'una inversió important en el condicionament d'equipaments culturals com la biblioteca d'Alcanar i d'altres com la de la Sénia, Ulledecona, la Ràpita o Santa Bàrbara, etc., a més de la comarcal d'Amposta.

Aquestes infraestructures culturals es complementen amb el Museu del Montsià, amb seu a Amposta, i exposicions permanents a Freginals, la Galera, Alcanar, Mas de Barberans, la Sénia..., de temàtica diversa com la serra de Montsià, el món dels canterers, el poblament iber, el treball artesanal del margalló, l'aviació...

A aquestes dades cal sumar-hi les lingüístiques que se n'extrauen del cens de 2001,⁵ en les quals la comarca del Montsià, pel que fa a les quatre habilitats lingüístiques, ocupa valors per sobre de la mitjana catalana:

l'entén > 97,2 / 94,5; *el sap parlar* > 86,5 / 74,5; *el sap llegir* > 76,7 / 74,3; *el sap escriure* > 50,7 / 49,8

Cal afegir-hi, també, el coeficient de competència que se situa en un 0,78% enfront d'un 0,73% de mitjana total.

Les dades més actualitzades, del 2011, a la pregunta si sap parlar el català les trobem en el gràfic de l'Idescat:⁶ Alcanar 78,2%; Amposta 83,2%; Freginals 93,9%; la Galera 86%, Godall 78,4%; Mas de Barberans 82%; Masdenverge 84,2%; Sant Carles de la Ràpita 82,3%; Sant Jaume d'Enveja 80%; la Sénia 82,7%; Ulledecona 73,4%.

Aquesta població distribuïda per les diferents poblacions de la comarca pot gaudir d'una orografia d'allò més diversa entre els 0m a nivell del mar als 1.356 del Tossal dels Tres Reis, a la Sénia, els quals la complementen geogràficament, des de la Mediterrània als Ports de Beseit amb:

el riu Ebre, l'hemidelta dret de l'Ebre⁷ o la Ribera,⁸ el cap de Tortosa, l'illa de Buda, les llacunes de la Tancada i de l'Encanyissada, el riu de la Sénia, la serra de Montsià, la serra de Godall, la plana de la Galera, els Ports de Beseit,⁹ Sòl-de-Riu,¹⁰ la punta de la Banya, la badia dels Alfacs.

La xarxa viària que transcorre per aquest territori la configuren les següents vies:

- Carretera general CN-340: paral·lela a la costa, travessa els termes d'Alcanar, Sant Carles de la Ràpita i Amposta, i és una via de comunicació entre el Principat, el País Valencià i altres terres meridionals peninsulars.
- Autopista A-7 E15: creua tota la comarca des del País Valencià per la foia d'Ulledecona, entre la Serra de Godall i el Montsià fins a arribar a Amposta.
- C-12: uneix el Baix Ebre amb Amposta, per la Carrova, actualment és el darrer tram de l'eix de l'Ebre.

⁵ Querol 2001.

⁶ http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/dades_i_estudis/poblacio/cens-lingueistic/exploracio_dades/

⁷ Tradicionalment, l'apel·latiu ha estat «Èbro», si bé avui en dia només resta en testimonis d'edat avançada. Per als finals genuïns acabat en -o, vd. Coromines 1989: 197-203.

⁸ Aquest és el nom que tradicionalment ha rebut la zona de la desembocadura de l'Ebre i, per tant, els pobles que s'hi troben, en general. Aquesta denominació genèrica és òbvia en tractar-se d'una regió orogràficament ubicada en una vora fluvial. Per tant, en absolut s'ha d'interpretar com la comarca que té com a capital la població de Móra d'Ebre, sinó tota la zona compresa, del darrer tram del riu, a les ribes d'aquest. Aquesta denominació, però, va sent substituïda cada volta més pel tecnicisme «delta» i quedant només en boca de la població més gran d'edat.

⁹ Als termes municipals de la Sénia i Mas de Barberans.

¹⁰ Part baixa del riu de la Sénia, a la seua desembocadura perdent-se ja a la mar. Aquest indret és compartit pels termes d'Alcanar i de Vinaròs (Baix Maestrat); per tant, la part més meridional de la costa catalana i la més septentrional de la valenciana reben el mateix nom (Buj Alfara, 2007: 107).

- T 331-332: entre el Baix Ebre i Ulldecona, connecta les terres aragoneses (N-240) amb les catalanes i el litoral vinarossenc.
- TP 3311: entre la Sénia, la Galera, Santa Bàrbara i el Baix Ebre.
- TV 3421: entre la Sénia, Mas de Barberans i Tortosa
- TV 3406: entre la Ràpita i el Poblenou del Delta, fins a l'Aluet.
- TV 3403: entre Sant Jaume d'Enveja i la Gola de Migjorn.
- TV 3404: entre Sant Jaume d'Enveja i Amposta.

Aquesta via connecta amb el pont sobre l'Ebre, *lo Passador*, que uneix les dos ribes entre les poblacions deltaïques de Sant Jaume d'Enveja i Deltebre (Baix Ebre). Més de 30 anys han hagut d'esperar els seus veïns, i la resta de persones que es trobaven a l'una o a l'altra vora del riu, per a poder creuar el riu amb normalitat per una via de comunicació adequada. El 30 de setembre de l'any 2010 s'inaugurava aquest pont que evitava la sempiterna volta, d'uns 20 km, per Amposta, per a poder accedir a l'altra riba. Aquest periple, però, va ser eficaçment compensat per les barcasses que durant tots aquests anys han transportat, persones, animals i vehicles entre ambdós riberes; això sí, amb excepció dels dies de fortes ventades o pluja.

Altres vials asfaltats, camins i pistes acaben de complementar les comunicacions terrestres rodades.

Les comunicacions ferroviàries han deixat la comarca força aïllada, fins al punt de sols aturar-se dos trens a l'estació d'Ulldecona, reconvertida actualment, en un rampell imaginatiu i ubic, en Ulldecona-la Sénia-Alcanar. Fins a la dècada dels noranta del segle XX, la companyia RENFE havia mantingut en actiu altres estacions: Santa Bàrbara, Freginals i Alcanar —baixador de la de Vinaròs. Actualment, la doble via i els trens d'alta velocitat travessen la comarca, però la majoria de població es reparteix, si vol viatjar amb tren, entre les estacions de Vinaròs —al Baix Maestrat— i l'Aldea (l'Aldea-Amposta-Tortosa) —al Baix Ebre.

El territori comprès, més o menys, entre l'Hospitalet de l'Infant i el barranc de la Viuda, formava la regió anomenada Il·lercavònia pels ibers i, per tant, el Montsià actual n'era part integrant. Aquesta denominació la recolliren, també, els romans i quant a la divisió territorial, fou mantinguda per l'Església catòlica en la concepció del Bisbat de Tortosa, el qual al llarg del segle XX ha estat considerablement escapçat. Malgrat tot, les poblacions i la gent de la comarca del Montsià han mantingut històricament forts vincles veïnals i comercials amb poblacions del Baix Maestrat com Vinaròs, Benicarló, Traiguera, Sant Rafel, per exemple. Sobretot les que comparteixen la riba del riu Sénia: Alcanar, les Cases, Ulldecona, el Castell, Sant Joan del Pas, els Valentins, la Sénia. Fins i tot els vincles religiosos han arribat més al nord fins a Morella (els Ports), amb la celebració conjunta cada 30 anys, de les Quinquennals i Sexennals a Alcanar, Ulldecona i Morella —festes en honor de la Mare de Déu del Remei, de la Pietat i de l'Assumpció, respectivament. Així com no fa tants d'anys que els estudiants d'Alcanar, en acabar els estudis primaris, anaven a estudiar a l'institut de Vinaròs (Baix Maestrat). Aquesta ciutat ha estat també el mercat habitual on s'han dirigit canareus, ulldeconins, senienscs...

Les relacions dels habitants d'aquest pobles¹¹ amb els del Maestrat han estat rellevants i, no poques vegades, molt més fortes i fluïdes que amb municipis de l'Ebre endins. Fet que provocà en més d'una ocasió la demanda —p. ex. des d'Ulldecona— d'una futura integració de pobles d'aquesta banda del Sénia a les comarques de Castelló. Per exemple, el 1842 Fermín Caballero preveia una futura integració del territori

¹¹ Forcadell 2011: 193-234.

comprès actualment pel Montsià a la província anomenada del Maestrat i es convertia en el partit de Vinaròs. També, temporalment més pròxim, en un article al diari *El Pueblo*, de Tortosa, la direcció d'aquest mitjà, portaveu del Partit Republicà Radical-Socialista Català, el 18 de juliol del 1933 no descartava una eventual integració d'alguns municipis a l'administració castellonenca:

«[...] A migdia de Tortosa, particularment en els veïnatsges de la riera de la Cènia, hi ha nuclis d'importància manifesta com Ulldecona, Alcanar i la Cènia. Aquestes poblacions han propugnat pel reconeixement d'una comarca pròpia. [...] En l'ordre físic, la nostra comarca tal vegada hauria d'ésser estesa vers Vinaroç [...]. Si es volgués reduir la comarca exclusivament a la zona de l'Ebre, aleshores les poblacions de La Cènia, Ulldecona i Alcanar, que fóra de Tortosa, no tenen dins la comarca natural altre centre econòmic d'atracció comercial haurien d'ésser considerades dins la comarca de Vinaroç i Benicarló.»

Aquest fet no ens ha de sobtar si tenim en compte també que la creació de la comarca del Montsià és un fet relativament recent i que, en certs aspectes, i cada volta més, determina els habitants d'aquestes terres a realitzar diversos tràmits i servicis públics cap al nord, quan sempre s'havia fet naturalment cap al sud. És a dir, en comptes de mirar cap a Vinaròs amb una proximitat d'entre 8-15 km, per a algunes poblacions, ara cal mirar cap a Amposta a 24 km. El setembre de 1932, el geògraf Pau Vila —en representació de la Comissió encarregada de redactar la *Ponència d'estudi de l'estructura comarcal de Catalunya*, fruit del Decret del 14 d'octubre del 1931 signat per Francesc Macià— viatjà a pràcticament tots els pobles del Montsià, deu dels onze car no hi anà a Freginals i Sant Jaume pertanyia a Tortosa, per a comprovar *in situ* les preferències territorials, ja que només es preveia la creació de la comarca del Baix Ebre. Després de no tenses debats s'acordà la creació d'una nova comarca anomenada «Montsià» fent referència a la serra que hi conté, però també s'especulà d'anomenar-la «Comarca del Cènia». Tot i arribar a un consens sobre el nom de la comarca i els seus límits, s'ajornà la decisió de la capitalitat, ja que hi havia la doble proposta entre Ulldecona i Amposta. La primera era avalada per Antoni Rovira i Virgili, tot i que l'aconseguí la segona rendibilitzant una estratègia de partit. Amb tot, la divisió comarcal restà aprovada per Decret i no fou fins el 1987 que aquesta fou democràticament ratificada per la cambra parlamentària. Ans, però, a les acaballes del 1932, la comarca novella integrà la vegueria de Tortosa juntament amb les comarques del Baix Ebre i la Terra Alta.

Si bé aquests fets pot parèixer que pertanyen a batalletes o anècdotes de fa cent o dos-cents anys i que amb la creació, i inclusió, de la denominació «Terres de l'Ebre», divisió en la qual hi és inclosa el Montsià, juntament amb el Baix Ebre, la Terra Alta i la Ribera, ja està tot dit i tot resolt, trairíem la realitat i el pòsit que subjau entre els habitants d'aquests pobles en la consuetudinària relació que hem establert i establir amb les poblacions del Baix Maestrat anomenades o altres més com Rossell, Peníscola, Traiguera, etc. Per això, per aquest sentir latent, que hi és, l'any 2005 s'aprovaren els estatuts de la Mancomunitat de la Taula del Sénia, fruit de dos anys de gestions prèvies entre els alcaldes de Vinaròs, Alcanar, Ulldecona i la Sénia. En l'actualitat hi formen part nou municipis catalans, que són tots els del Montsià excepte Amposta, Sant Jaume d'Enveja, Santa Bàrbara i Masdenverge; quinze de valencians, que són la majoria dels del Baix Maestrat i dos dels Ports; i finalment, tres del Matarranya. No es pot dir doncs que el cabal del riu Sénia, que per altra banda resta a l'embassament d'Ulldecona, al terme de la Pobla de Benifassà (Baix Maestrat), separe les persones de banda i banda de riu. I, per extensió, doncs, de Catalunya i del País Valencià.

Des dels seus orígens, el territori que comprèn aquesta comarca conserva un

admirable patrimoni arqueològic i històric, fruit del pas de comunitats instal·lades en aquest territori, ben segur, mercès a la diversitat i riquesa del seu medi natural. La combinació de terra i aigua —el Montsià, els Ports, el Sénia, l'Ebre, la Mediterrània— li han donat a la comarca uns recursos i una fesomia singulars. A voltes, però, a conseqüència del ritme predominantment agrícola que ha hagut de seguir no s'ha vist prou valorada —d'endins i d'enfora, amb expressions desafortunades que han situat els límits del Principat fins al riu Ebre, excloent-ne les terres entre l'Ebre i el Sénia, i que dia rere dia segueixen emprant-se arreu i pels mitjans de comunicació—¹² i, altrament, cobdiciada per un dels recursos naturals més preuats: l'aigua.

Aquests elements, vitals per a propiciar qualsevol assentament humà, foren treballats i contemplats, ja, per pobladors prehistòrics. Les pintures rupestres de la Cova del Tendo i de la Serra de Godall, a Sant Carles de la Ràpita i Ulldecona i Freginals, respectivament, són testimoni d'aquestes comunitats. En el Neolític continuà la presència de pobladors en aquestes terres i se'n conserven restes de jaciments a Amposta, Masdenverge...

Altres vestigis pertanyents a l'Edat dels Metalls ens situarien a la Cova del Calvari a Amposta. Amb els posteriors ilercavons hauríem de pujar fins a la Moleta del Remei a Alcanar o al tossal de la Ferradura a Ulldecona, entre d'altres.

Arribats a l'època romana, trobem una reestructuració del poblament en ciutats i viles rurals, condicionades per les possibilitats de cultiu del sòl. Ací en tenim notícia de viles rurals a Amposta, Godall, les Ventalles, etc., amb estreta relació amb les noves vies de comunicació terrestre com la Via Augusta i altres vies annexes.

A partir del s.VIII apareix la presència d'un altre poble, l'àrab, el qual s'hi instal·là fins ben bé el s. XII. Els seus poblaments rurals s'establiren al voltant de forteses com la d'Amposta, la Ràpita o Ulldecona, entre d'altres. Les petjades d'aquest poble són fàcilment identificables arreu de la comarca en diversos àmbits com la toponímia, l'enginyeria hidràulica —sénies, sistemes de reg, etc., gastronomia, música, i altres.

A continuació, amb la dominació cristiana pels membres de l'orde militar de Sant Joan de Jerusalem s'estableix en aquest territori el centre principal del seu domini estès per terres aragoneses i valencianes. Així, la Castellania d'Amposta i la Comanda d'Ulldecona són les encarregades de promoure els diversos poblaments cristians:

- Ulldecona: 1222
- Mas de Barberans: 1235
- la Sénia: 1236
- Godall: 1238
- Freginals: 1238, municipi el 1844
- Alcanar: 1239
- la Ràpita: 1251, municipi el 1838
- Amposta: 1282
- la Galera: 1303
- Santa Bàrbara: municipi el 1828
- Masdenverge: municipi el 1857
- Sant Jaume d'Enveja: municipi el 1978

¹² <http://www.avui.cat/noticia/article/7-vista/8-articles/428696-el-final-de-la-festa.html> [28-06-2011]; http://www.sostenible.cat/sostenible/web/noticies/sos_noticies_web.php?cod_idioma=1&seccio=5&num_noticia=442871 [2-08-2010]

Començada l'Època Moderna, la fàcil accessibilitat dels pirates a la costa contribuï a l'edificació d'un seguit de torres de defensa distribuïdes per bona part del litoral, des de Sòl-de-Riu fins a la Carrova.

Posteriorment, pel progressiu augment de la població s'inicien obres d'envergadura, com les esglésies d'alguns pobles Godall, Freginals, la Sénia... —o es creen nuclis nous com Santa Bàrbara o Masdenverge. Finalitzant el s. XIX, es construí el canal de la dreta de l'Ebre, cosa que afavorí i desenvolupà el cultiu de l'arròs a la zona deltaica. Per aquest motiu, l'economia de la zona es veié refermada i s'impulsaren els nuclis riberencs com Amposta i Sant Jaume d'Enveja i, a la llarga, nous poblaments com el Poblenu del Delta. El municipi de Sant Jaume d'Enveja, com hem dit més amunt, fou el darrer a incorporar-s'hi car pertanyia a Tortosa.

Els tres sectors productius presenten una distribució prou equitativa quant a percentatges: el primari sobre el 36,5%; el secundari 31,7% i el terciari 33,6%; aproximadament.

El sector primari es reparteix entre l'agricultura, la ramaderia i la pesca. La primera es distribueix entre l'agricultura de secà amb el cultiu de l'olivera, principalment, amb importants centres productors d'oli en les poblacions de l'interior —Freginals, Santa Bàrbara, la Sénia...; l'agricultura de regadiu, sobretot de cítrics, es troba fonamentalment concentrada a Alcanar i l'altre gran puntal de la producció agrícola del Montsià està constituït pel conreu de l'arròs —Amposta, la Ràpita, Sant Jaume d'Enveja. La ramaderia es presenta com una activitat complementària, en la majoria dels casos. El sector de l'aviram és el principal —gallines ponedores— seguit del porcí, l'oví, el boví i l'equí. Els ports de Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar representen el sector pesquer de la comarca.

Quant al sector secundari, aquest es reparteix entre les indústries del moble —la Sénia, explotació de pedreres —Ulldecona, extracció d'àrids —Alcanar, les agroalimentàries i la construcció, principalment.

El sector terciari, representat pel comerç i el turisme, és una font de potencial creixement econòmic per a la comarca.

Com hem vist en començar aquesta descripció panoràmica de la comarca, un dels valors més importants del territori és la seua ubicació pràcticament equidistant entre Barcelona i València. La distància, però, de vegades s'ha convertit en un fre per a la celeritat en inversions i infraestructures des de l'administració autonòmica i estatal cap als administrats montsianencs.

Aquest punt d'encontre en aquesta intersecció de pobles no pot obviar, en absolut, un dels aspectes més aglutinadors i preuats que representa, sens dubte per a qualsevol individu, la llengua pròpia. Per a nosaltres, la llengua catalana.

Les particularitats lingüístiques pròpies d'aquest nuc, des de la riba esquerra del riu de la Sénia —de nord a sud, han desvetlat, també en la consciència dels informants que ens han servit en el present estudi, apel·latius que manifesten el caràcter de pas de la zona i de transició de la parla. Per aquest doble motiu, les respostes a la pregunta del qüestionari «Quina llengua parlen?» van ser del tipus:

català, mig en valencià; català-valencià; parlem més en català; parlem més en valencià; ni és valencià ni és català.

Més d'una volta hem constatat com en desplaçar-nos a les grans capitals entre les quals ens trobem, Barcelona i València, se'ns situa sempre a l'extrem oposat. Tal com un senyor de Calaceit, al Matarranya, cantava:

«Si anem a Saragossa,
mos diuen que som catalans.
Si anem a Barcelona,
mos diuen que som valencians.»

La gent del Montsià sap ben bé que:

«Si anem a Barcelona,
mos diuen que som valencians.
Si anem a València,
mos diuen que som catalans.»

3. ESTUDIS LINGÜÍSTICS ANTERIORS

Els parlars de la comarca del Montsià s'ubiquen en el bloc del català occidental i, més concretament, al subdialecte tortosí.

Els límits d'aquest subdialecte a voltes són imprecisos, ja que com diu Beltran:¹³

«Mirar de fixar les fronteres entre els diferents dialectes o subdialectes és una cosa, no ja difícil, sinó gairebé impossible, perquè la frontera de les diferents isoglosses que caracteritzen un parlar determinat poques vegades coincideix. La dificultat s'accentua si, com en el nostre cas, es tracta d'un parlar de transició».

La comarca del Montsià, habitualment, ha estat inclosa, amb el Baix Ebre, com a part bàsica del que s'anomena *tortosí*.¹⁴ Si bé altres comarques pròximes també s'hi apunten freqüentment, el que sí que podem observar és el manteniment del Montsià, juntament amb el Baix Ebre, com a element fonamental. Tot i la major coincidència en aquest binomi central, la terminologia que se li aplica no és sempre uniforme i, segons els autors, els qualificatius són *zona de transició, subdialecte...*¹⁵

Autors com Alegre (1991), Aragonés (1995), Badia (1994), Massip (1989) o Veny (1998) en destaquen el caràcter de transició entre el nord-occidental i el valencià. Alguns altres parlen de subdialecte: Badia (1994), Beltran (1996), Gimeno (1986, 1992, 1994, 1997), Navarro (1996).

Quan aprofundim en el tema ens adonem que aquest ball terminològic no és res més que l'evidenciació d'una zona heterogènia quant al traçat d'isoglosses que van repartint-se alguns trets més presents en l'anomenat català nord-occidental i d'altres del meridional o valencià. Com diu, però, Gimeno¹⁶ referint-se a aquest aiguabarreig de trets:

¹³ 1982: 16, 17.

¹⁴ Hem estudiat l'extensió, límits i terminologia del tortosí en Buj Alfara 2002a: 19-32.

¹⁵ Buj Alfara, op. cit. nota 13.

¹⁶ Gimeno, 1992: 238.

«Realment, el fet que aquesta zona sigui considerada com a zona de transició no desllueix gens ni mica l'adjectiu.»

Per contra, altres autors desestimen les denominacions referides al caràcter de pas de la zona o conclouen que el tortosí té poca entitat per a poder caracteritzar-lo:

(...) tortosí i altres parlars de transició, expressió amb la qual pretenem de deixar una porta oberta a l'exotisme (...) El tortosí no és res més que valencià ultra-septentrional o, si així es vol, el valencià septentrional és tortosí meridional. (Sistac 1990: 191, 193)

(...) la divisió entre nord-occidental i valencià (o sud-occidental, o català meridional) resulta, al meu parer, arbitrària, si més no des del punt de vista estrictament lingüístic. De fet, ambdós parlars no compleixen el requisit imprescindible per a ser considerats dialectes (o subdialectes) diferents: no tenen una frontera clarament marcada, ni tan sols una àrea de transició mínimament definida. Denominacions com tortosí o valencià septentrional corresponen a un criteri més geogrficoadministratiu que no pas dialectològic; tant és així que no se sap ben bé fins on arriba l'un i on comença l'altre. (Sistac 1998: 42 - 44)

Els problemes es presenten a l'hora de definir els trets propis del dialecte. Al meu parer, hi ha molt pocs trets peculiars del tortosí. Només trobem una mica de lèxic propi i sobretot alguns trets propis en morfologia verbal (...) (Colomina 1999: 88)

I continua amb la mateixa tesi de Sistac 1998:

Allò més definitori del tortosí sembla el caràcter de transició: trets valencians en un parlar del Principat, trets catalans en un parlar valencià. (Colomina 1999: 88)

Tanmateix, aquest autor es refereix a una possible absència d'una ciutat en què s'emmiralle el conjunt d'aquesta zona com a una de les hipotètiques causes que contribueixen a dificultar la caracterització del tortosí:

Al meu parer, hi ha molt pocs trets peculiars del tortosí. Només trobem una mica de lèxic propi i sobretot alguns trets propis en morfologia verbal: una plèthora de variants (potser indicatiu d'una zona sense capitalitat visible) (...) (Colomina 1999: 88)

En canvi, altres autors com, per exemple, Beltran tenen molt clara la capitalitat de la zona:

Convé fer notar que mentre que gairebé tots els dialectes són designats amb termes que n'indiquen la posició geogràfica, els diferents subdialectes reben el nom atenent a criteris diversos. (...) N'hi ha, finalment, uns altres, que es refereixen a parlars que s'estenen sobre diverses comarques, com ara el *lleidatà*, el *gironí*, el *barceloní* i el *tortosí*, que reben el nom de la ciutat més important —que sol ser la més coneguda en altres indrets— del territori que configura el subdialecte. (Beltran 2010)

Si repassem la ubicació del tortosí veiem com hi és present sempre la comarca del Montsià. Això sí des de diferents perspectives, unes vegades com a element central, juntament amb el Baix Ebre, i d'altres formant part d'una àrea de transició més extensa:

És una gran àrea de transició entre el català nord-occidental i valencià, que s'estén pel Baix Ebre i Montsià. Aquest límit sol sobrepassar-se segons les isoglosses que es tinguin en consideració (...) comarques més properes a l'Ebre (Terra Alta, Montsià, Baix Ebre, Matarranya), Ports, Alcatén i Maestrat (...) Gandesa, Vall-de-roures, Tortosa, Amposta. (Alegre 1991)

(...) caldria distingir un nucli central, aproximadament les comarques del Baix Ebre i el Montsià, una mica retallades pels extrems, en les quals, la parla —salvant petites diferències, principalment de lèxic— és molt uniforme (...) (Beltran 1982)

Les comarques més acostades a l'Ebre: la Terra Alta, el Matarranya, el Baix Ebre i el Montsià poden considerar-se com a zona de transició, la qual s'estén també a les dels Ports de Morella,

l'Alcalatén i el Maestrat... (Martí 1985)

Subdialecte del català occidental, estès pel Baix Ebre, Terra Alta i Montsià, límits que a voltes sobrepassa. *GEC*

Quan parlem de tortosí, ens referim al parlar de les comarques del Baix Ebre, el Montsià, la Terra Alta, el Matarranya, la Ribera d'Ebre, el Maestrat i els Ports de Morella... (Massip 1989)

El català nord-occidental és la varietat de la llengua catalana que es parla a les comarques occidentals del Principat:... i s'hi poden afegir la Terra Alta, el Baix Ebre, el Matarranya i el Montsià, com a zones de transició... (Porredon 1992)

...s'estén d'una manera estricta pel Baix Ebre i el Montsià, en qualitat de comarques de transició... (Veny 1986)

Una altra de les classificacions en què s'ha inclòs el Montsià és la de tortosí septentrional amb algun punt situat al meridional. Aquesta és la proposta adduïda per Gimeno, autor que ha estudiat més punts del tortosí al llarg de les comarques que habitualment el formen:

En resum direm que la isoglossa que dona pas al tortosí septentrional passa pel N de la comarca del Baix Ebre. En general, les comarques del Montsià i del Baix Ebre formen el que hem anomenat tortosí septentrional. Les localitats núm. 10 (Arnes, de la comarca de la Terra Alta) i 13 (Rasquera, de la comarca de la Ribera d'Ebre) hi participen de vegades, així com ho fan les localitats núm. 9 (Benifallet, de la comarca del Baix Ebre, ...) i núm. 1 (Alcanar, de la comarca del Montsià, que formaria part d'un hipotètic encara tortosí meridional). (Gimeno 1986)

Quan parlem de tortosí, ens referim al dialecte de les comarques del Baix Ebre, el Montsià, part de la Terra Alta, el Matarranya, l'Alt i el Baix Maestrat, la Tinença de Benifassà i els Ports de Morella. Però realment aquest dialecte que abraça tant de territori es divideix, des del punt de vista lingüístic, en dos parlars: a) el tortosí septentrional, i b) el tortosí meridional. (Gimeno 1991)

Aquesta heterogeneïtat de trets del nord-occidental i del valencià que hi conflueixen ha fet oscil·lar, de vegades, l'adscripció del tortosí a un d'aquests dos parlars, o part d'algun d'ells. Alcover (1908) atribuïa la província de Lleida i de Ribera d'Ebre¹⁷ dins del lleidatà. També al lleidatà s'hi refereix Badia (1951) —tot i advertint-nos del seu caràcter de transició— i encara molt més recentment, el 1994, quan hi situa la part occidental i meridional de la província de Tarragona dins seu. Quant a l'adscripció valenciana, Alcover prèviament, el 1902, l'havia situat al valencià. Classificació que també repetiren Saroïhandy el 1906, Barnils el 1919 i Griera el 1921. Alguns estudis de la dècada dels cinquanta, però, el col·loquen simplement al català occidental, Moll (1952) i Coromines (1954).

Amb tot, la denominació més nova ha estat la de Colomina (1995: 16), resituant el tradicional adjectiu «central» a la zona del tortosí:

(...) el català oriental —mal anomenat “central”, car l'únic parlar central és el tortosí.

A aquesta delimitació imprecisa podríem dir que hi contribueix la preponderància, fins ara, de l'element qualitatiu per sobre del quantitatiu a l'hora d'establir els límits geogràfics d'una varietat lingüística, tal com apunta Clua (1999):

Un dels principals reptes que es continua plantejant en l'anàlisi de la variació lingüística geogràfica és la delimitació i classificació de les varietats dialectals. Les classificacions tradicionals, que utilitzen com a eina bàsica les isoglosses i que es basen en criteris estrictament qualitius, impliquen un grau considerable de subjectivitat, ja que es

¹⁷ S'entén aquesta denominació no com la comarca actual amb capital a Móra d'Ebre, sinó que és la denominació tradicional que rebia el territori comprès a les ribes de l'Ebre, bàsicament el Baix Ebre i el Montsià, vd. nota 8.

fonamenten en la selecció d'un petit nombre de trets lingüístics.

La comarca del Montsià ha estat objecte d'estudi de la dialectologia en algunes de les seues localitats:

Mn. Griera enquestà per a l'ALC, Ulldecona.

En el Diccionari Català-Valencià-Balear hi consta que s'hi enquestà Freginals, per Mn. Tomàs Bellpuig. Tanmateix, tot i que no es diga a l'inici de l'obra també hi ha dades d'Alcanar, d'Amposta, de Godall, de la Ràpita, de la Sénia i d'Ulldecona.

L'*Atlas Lingüístic de la Península Ibérica* enquestà Amposta.

L'*Atles lingüístic del domini català* ha enquestat Amposta, Mas de Barberans i Ulldecona.

M. Àngels Massip en *Aproximació descriptiva al parlar tortosí* (1989) enquestà Godall i Ulldecona.

Lluís Gimeno enquestà, per a la tesi de llicenciatura «Precisions lingüístiques sobre el tortosí» (1982), Alcanar, Amposta, Santa Bàrbara i Sant Jaume d'Enveja —llavors encara inclòs al Baix Ebre.

El mateix autor publicava el 1994 *Estudi lingüístic dels parlars de les comarques del nord de Castelló*, en què ens apareix el repertori més ampli d'indrets del Montsià enquestat fins al moment: Alcanar, Ulldecona, Sant Joan del Pas, els Valentins, la Sénia i Mas de Barberans.

El 1997 apareix l'*Atles lingüístic de la diòcesi de Tortosa* (ALDT), publicat per Gimeno Betí, on hi ha dades d'Alcanar, Ulldecona,¹⁸ Sant Joan del Pas, els Valentins, la Sénia i Mas de Barberans.

El 2001, apareix l'estudi que aplega més punts de la comarca, signat per la persona que presenta aquesta investigació: *Lèxic del Montsià. Estudi geolingüístic I*. Aquest és part de la nostra tesina de llicenciatura, concretament l'apartat de lèxic. En aquest treball s'enquestà la totalitat de la comarca,¹⁹ els dènou punts que posteriorment hem enquestat en el treball de camp d'aquest estudi: Alcanar, Amposta, Freginals, la Galera, Godall, Mas de Barberans, Masdenverge, Sant Carles de la Ràpita, Sant Jaume d'Enveja, Santa Bàrbara, la Sénia, Ulldecona; les Cases d'Alcanar (Alcanar); el Poblenou del Delta (Amposta); els Muntells (Sant Jaume d'Enveja); el Castell, Sant Joan del Pas, els Valentins, les Ventalles (Ulldecona)

El 2010 trobem un article publicat per Navarro i Cubells, «Descripció lingüística del català de la diòcesi de Tortosa», en què, pouant en diferents fonts bibliogràfiques²⁰ i orals:

(...) no es descriu el subdialecte tortosí *stricto sensu*, sinó que es dona notícia de la variació geogràfica que la llengua catalana presenta a les Terres de l'Ebre *lato sensu*.

Gimeno ha estat un dels investigadors que ha dedicat més investigacions a la comarca. Aquests treballs immersos en el conjunt dels parlars de la diòcesi de Tortosa,

¹⁸ Quant als atles lingüístics, Ulldecona ha estat la població que apareix amb més freqüència en el conjunt dels atles, especialment en aquells que recullen dades de la zona.

¹⁹ Com fem constar a la nota 2, no es van poder trobar informants de la Miliana (Ulldecona) ni de Balada (Amposta / Sant Jaume d'Enveja).

²⁰ Podem observar que els autors presenten la mateixa distribució d'indrets que han aparegut en les nostres investigacions; això és, sense la Miliana ni Balada.

han estat el referent per a estudis posteriors. Aquests estudis l'han analitzada en conjunt o bé n'han treballat aspectes lingüístics concrets. Tanmateix, aquestes concrecions s'han pogut donar entre trets puntuals d'abast comarcal o bé amb l'estudi més aprofundit d'alguna localitat. Amb tot, cal dir que aquest interès més recent no ha estat exclusiu dels darrers anys del segle XX, si bé sí que n'ha estat més nombrós, car també en trobem dades puntuals anteriors en altres estudis dialectològics d'imprescindible referència com els de Joan Veny,²¹ entre altres.

Així doncs, les investigacions sobre la nostra àrea d'estudi, ja siga *latu sensu* o amb dades de microlingüística, s'agrupen en descripcions generals, principalment en obres de Gimeno (1986, 1990, 1991, 2000) i Massip (1979, 1986, 1992); comarcals, de les quals trobem, sobretot, estudis d'àmbit semàntic i d'alguns temes específics com les eines agrícoles o diversos (Buj Alfara 2000b, 2004a; Ollé 1991; Reñé 2004) i, puntualment, fonètics (Buj Alfara 1999). També d'abast comarcal hi ha l'estudi, que forma part de la tesina de qui presenta aquesta investigació, *Lèxic del Montsià. Estudi geolingüístic* i reculls lèxics (Arrufat 2006). Pel que fa a l'àmbit local, observem com la caracterització dialectal hi ha estat l'aspecte lingüístic més estudiat. Segurament, el lèxic és l'apartat que ha rebut més atenció, des del recull de dades geolèxics fins a la sistematització lexicogràfica. La fonètica i la morfologia, també han estat objecte d'estudi, i de la sintaxi puntualment se n'ha descrit algun tret.

Si atenem el repertori de les descripcions locals, la població sobre la qual s'han realitzat més estudis és Alcanar (Borràs-Comes 2011; Buj Alfara 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2005, 2006a, 2006c, 2006d, 2011; Corcoll 1999; Muñoz 2004) seguida d'Amposta (Salvadó 2002, 2003; Bailach i Martí 1994; Buj Alfara 2002, 2006a, 2006c; Corcoll 1999; Massanell 2003; Serret 1991; Tàrrega 1981), Ulldecona (Badia i Millan 1987; Buj Alfara 2002, 2006b, 2006c; Minguet 1999; Roig 1993), la Ràpita (Blasi 1998; Buj Alfara 2002, 2006b, 2006c; Carbó 1997; Carcellé 1993; Corcoll 1999), Sant Jaume d'Enveja (Folch 2007, Tomás 2007); la Sénia (Almuni 2009, Buj Alfara 2004, Homedes 2012, Sabaté 1990), Freginals (Aragonés 2008; Buj Alfara 2002, 2006c; Massanell 2003), els Muntells (Folch 2007), Balada (Folch 2007) i les Cases d'Alcanar (Buj Alfara 2011).

El present treball és una contribució a l'estudi del conjunt de la comarca amb un total de dènou punts enquestats, com ja s'ha dit. La nostra voluntat ha estat en tot moment de completar les dades aportades pels estudis que ens han precedit i de col·laborar a la descripció de la llengua catalana en conjunt i particularment. Alhora hi ha també l'interès de participar en el projecte d'estudiar la totalitat de poblacions d'una àrea com la que configuren les comarques catalanes de la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, el Baix Ebre i el Montsià. Hom sap que per a copsar tot allò de més general cal conèixer —i estimar—²² l'entorn més pròxim. En aquest cas, aquesta proximitat nostra és Alcanar, i per extensió, i pels límits d'aquesta investigació, la comarca del Montsià. Amb tot, no s'ha d'entendre ni aplicar a la voluntat d'aquesta adscripció una visió autonomista,²³ car si no la compartim en l'ideari particular menys l'apliquem a la nostra llengua.

²¹ En Veny 1958, 1960 hi ha alguna dada sobre Alcanar i Ulldecona.

²² Com diu Saragossà (2000: 111) «La passió és tan imprescindible per a la ciència com la fe ho és per a la religió (...).»

²³ La persona que signa aquesta investigació és nascuda a Vinaròs (Baix Maestrat) per la qual cosa sempre ha viscut amb naturalitat aquesta convivència veïnal.

4. HIPÒTESI I OBJECTIUS

La hipòtesi de l'estudi és constatar que els parlars de la comarca del Montsià s'inclouen plenament en el tortosí, la característica principal del qual és la confluència de trets del nord-occidental i del valencià.

Els objectius per a aquesta recerca són:

Descriure els parlars del Montsià, contrastats amb els altres parlars catalans i a la llum de la bibliografia més actual.

Recollir dades lingüístiques en població del Montsià, a partir del registre col·loquial de la llengua catalana en aquesta comarca.

Descriure els parlars de tots els nuclis habitats permanentment, a la comarca.

Exposar les característiques dels parlars dels nuclis més grans amb els més menuts que en depenen d'ells administrativament.

Referir les característiques lingüístiques del nord-occidental i del valencià que es donen en els parlars del Montsià.

Explicar els trets específics del tortosí.

Determinar trets compartits amb altres parlars com el balear.

Mostrar trets d'intercanvi lingüístic, per raons de veïnatge, amb l'aragonès.

Recollir una mostra d'etnotextos de cada punt enquestat i fer-ne la transcripció fonètica.

Elaborar una monografia lingüística sobre els parlars del Montsià.

Confecionar un atlas lingüístic amb els parlars del Montsià.

5. METODOLOGIA

5.1 ZONA ESTUDIADA

Per a aquest estudi hem enquestat els dotze municipis de la comarca del Montsià i els nuclis de població que en depenen, amb un total de dènou indrets. Com ja s'ha dit, aquesta comarca és la més meridional del Principat de Catalunya, alhora que és la primera que hom troba des del País Valencià per a accedir al Principat. També és un lloc comú la singularitat de vincles que s'estableixen entre les comarques del nord del País Valencià i del sud del Principat que es fan evidents en apel·latius transautonòmics com «terres de Cruïlla»,²⁴ «comarques centrals»,²⁵ «comarques de la diòcesi de Tortosa».²⁶

²⁴ I Congrés El segle XIX a les terres de cruïlla (Santa Bàrbara 2003). Itineraris per les terres de Cruïlla. Passejades pel patrimoni del Montsià i el Baix Maestrat (Alcanar, Mas de Barberans, Rossell, Santa Bàrbara, la Sénia, Traiguera, Ulldecona 2011).

²⁵ Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans. Montsià, Baix Ebre, Ribera d'Ebre, Terra Alta, Matarranya, Ports, Alt Maestrat, Baix Maestrat (CEL); <http://usuaris.tinet.org/locel/>

²⁶ I Congrés de Cultura i Territori a la Diòcesi de Tortosa (Benicarló, Tortosa i Morella 2001). II Congrés de Cultura i Territori a la Diòcesi de Tortosa (Amposta, Rossell 2006). III Congrés de Cultura i Territori a la Diòcesi de Tortosa (Vinaròs 2011).

Més darrerament, s'han agrupat les comarques catalanes sota la denominació Terres de l'Ebre i, en algun cas, amb extensió al Maestrat s'han anomenat Terres del Sènia. Les primeres investigacions les iniciàrem els anys 1996 i 1997, per a recollir el material lingüístic per a la nostra tesina de llicenciatura. Ho reempenquèrem, amb posterioritat, els anys 2001, 2002 i 2004, i ja per acabar el 2010 i el 2011.

Com s'ha dit, per a fornir les dades lingüístiques d'aquesta investigació hem enquestat els dotze municipis comarcals: Alcanar, Amposta, Freginals, la Galera, Godall, Mas de Barberans, Masdenverge, Sant Carles de la Ràpita, Sant Jaume d'Enveja, Santa Bàrbara, la Sènia, Ulldecona. I també els nuclis de població més menuts: les Cases d'Alcanar (Alcanar); el Poblenou del Delta (Amposta); els Muntells (Sant Jaume d'Enveja); el Castell, Sant Joan del Pas, els Valentins, les Ventalles (Ulldecona).

Aquests indrets apareixen en el decurs d'aquest estudi amb les abreviatures següents:

Alcanar: Al	el Poblenou del Delta: Po
Amposta: Am	Sant Carles de la Ràpita: Rà
el barri Castell: Bc	Sant Jaume d'Enveja: SJ
les Cases d'Alcanar: Ca	Sant Joan del Pas: Jp
Freginals: Fr	Santa Bàrbara: SB
la Galera: Ga	la Sènia: Sé
Godall, Go	Ulldecona: Ul
Mas de Barberans: Mb	els Valentins: Va
Masdenverge: Mv	les Ventalles: Ve
els Muntells: Mu	

5.2 INFORMANTS

Les dades que s'aporten en aquest treball són el resultat de l'anàlisi de la informació que ens han transmès els i les informants. Aquest treball referirà les formes pròpies dels nostres informants, però que evidentment no són exclusives d'aquests, sinó totalment generalitzables com a predominants a l'indret enquestat i, segons com, a la comarca.

També, com diu Cubells (2009: 37), és del tot cert que a voltes diferents informants d'un mateix indret donen respostes diverses. Un exemple extrem és el que ens ocorregué amb un matrimoni de la Galera en què cada cònjuge responia diferentment al *ganivet* > *gavinyet*, la dona / *gavinet*, l'home. Després de més de quaranta anys de convivència confessaren que mai s'havien adonat d'aquesta diferència.

Així, recollim part de la riquesa lingüística de la llengua catalana en aquestes terres. Hem de reconèixer que hem seguit un camí que altres, prèviament, ja havien obert. Esperem, amb goig, que altres continuen i completen les dades d'aquesta investigació i les milloren.

És un lloc comú que dels molts camps que han silenciats les veus femenines (Buj Alfara 2006d), durant força temps, la filologia, i concretament la disciplina que ens ocupa, n'era un exemple. En les enquestes dialectològiques hi havia investigadors que no consideraven la dona com a bona informant i preferien l'home com a subjecte més idoni, amb la qual cosa es desestimava la informació que pogués aportar la dona, encasellada en els rols domèstics i maternals.

Més avant s'han anat obviant aquests prejudicis. Amb això s'ha vist que, moltes vegades, la dona a més de representar la *veu* idònia per a la majoria de les respostes del qüestionari, resulta una informant ben informada ja que, en molts de casos, *controla* més món domèstic, amb tots les ramificacions possibles, que el marit o els hòmens de la casa.²⁷

La nostra experiència en la recerca i enregistrament dels testimonis dels informants ens aparta un xic de l'afirmació «l'home, que coneix a fons aquestes feines» (Veny 1986), ja que hem tingut la sort de trobar unes bones informants amb una facilitat de paraula i coneixement del medi extraordinaris.

Fonamentalment, les persones que ens han servit d'informants són nadiues de les localitats que hem enquestat, excepte a Po i Mu, per les raons ja explicades. En la relació de les dades si no diem res és que han nascut al lloc de l'enquesta. Amb tot, en cap cas ens hem servit d'un únic informant sinó que entre diversos es completaven els diferents apartats. En la majoria de casos, tanmateix, els pares o els cònjuges també eren de la localitat. Val a dir, però, que no s'ha produït interferència amb l'idiòlecte patern i la resposta ha coincidit amb la dels altres informants els pares dels quals eren oriünds de l'indret.

El grup d'edat més representatiu és el de més de 70 anys. L'objectiu de triar principalment aquesta edat i no una altra ha estat per a exposar quina és la realitat lingüística del tortosí en la, més o menys, darrera generació a la comarca del Montsià. La majoria d'aquestes persones tenien un grau d'instrucció bàsic i residien des de sempre a la localitat; requisits considerats d'alt rendiment en les enquestes

²⁷ En aquest sentit ens agrada de referir les paraules de Susana Antolí en el context en què els hòmens s'havien d'absentar per raons diverses, com en aquest cas per comteses bèl·liques, i com la dona havia de tirar avant tot el que restava: «Les dones vivien intensament los canvis que es donaven a la nostra comarca [es refereix al Matarranya]. Mentres los seus hòmens, pares, etc. lluitaven per defensar los seus ideals, elles portaven endavant els fills, atendien la casa, treballaven les terres, cuidaven els dolents, i desconsolades... consolaven.» Antolí 2005.

dialectològiques. Amb tot, però, algunes dades puntuals les hem complementades amb gent més jove —i amb un grau d'instrucció elevat— però que tot i el grau de formació sabíem, a priori, que tenien una sensibilitat especial a mantindre els trets genuïns de la població. Per això, ens han estat també de gran interès i ens feien especial èmfasi a informar-nos de la variant genuïna i de la que ja s'estava introduint com a novedosa. Això es donava també en algun informant que tenia coneixements de variants d'altres indrets i ens en comparava les unes amb les altres destacant-nos quines eren les pròpies d'aquell indret. Per exemple, una de les informants de Poblenou respecte a formes d'allí més pròximes o igual a les d'Amposta en relació a les d'Alcanar, i també la informant de Freginals sobre la variant *perres*, com a sinònim de *diners*: «Això ho diuen les canareves quan venen a vendre, natros aquí no»; en referir-se a la gent d'Alcanar que venien a vendre verdures al mercat de Freginals.

La majoria de vegades, la selecció dels informants s'ha realitzat a través de la demanda del perfil adequat a companys de professió o coneguts dels pobles respectius. Els hem buscat a través de professorat d'educació secundària o primària, que coneixíem per la docència i que ens podien assegurar la cerca de persones idònies per a la investigació. En altres casos, sobretot pel que fa als barris d'Ulldecona, han estat familiars d'alumnes nostres. En aquest cas l'intermediari ha estat un alumne concret. Així, hi ha hagut casos d'enquestar un matrimoni i ha estat molt enriquidor també per l'abundància de comentaris entre ells. D'aquesta manera, es podia copsar més característiques descriptives sense que ells se n'adonessen.

En tots els llocs hem enquestat més d'una persona. Normalment, el primer que apareix és amb qui hem desenvolupat el gruix de l'enquesta i també l'autor de l'etnotext que apareix al final. Només a Ulldecona, l'etnotext és del segon informant. Hi ha hagut, però, camps semàntics en què l'informant no en tenia prou coneixement i per això hem cercat altres informants per a poder completar tot el qüestionari. Amb tot, en algunes poquetes ocasions ha estat del tot impossible trobar algun terme concret i hem deixat la població sense dades, però no hem renunciat a mostrar la resta de respostes per la riquesa que suposa, tothora, el recull de mots.

Així doncs, aquestes persones²⁸ que amb el seu temps, la seua amabilitat, la seua paciència i la seua generositat *m'*han permès de saber més coses i de poder-les exposar en aquesta investigació són les que relacionem a continuació, acompanyades de les dades bàsiques personals que hi hem tingut en compte:

Alcanar

Remei Garriga Esteller, 1909, oficis diversos (cobradora, serventa, mestressa de casa) pares naturals d'Alcanar, marit natural de Sant Jordi del Maestrat, nivell d'instrucció primària.

Ramon Subirats Guimerà, 1922, pagès, pares i muller naturals d'Alcanar, nivell d'instrucció primària.

Amposta

Emília Serret Reverté, 1925, mestressa de casa, pare i marit natural d'Amposta i mare d'Alcanar, nivell d'instrucció primària.

Carme Sapiña Bailach, 1929, pescadora, pare natural de Tortosa, mare

²⁸ Algunes d'aquestes persones ja han mort. Des d'ací, les paraules de la família Salvador Beltran: «curta la vida, etern el record».

d'Amposta, marit de Palència, nivell d'instrucció primària.

Les Cases d'Alcanar

Trinidad Solà Borràs, 1918, marinera, pares i marit naturals de les Cases d'Alcanar, nivell d'instrucció primària.

Miguel Aubalat Matamoros, 1918, mariner, pares i muller naturals de les Cases d'Alcanar, nivell d'instrucció primària.

Maria Bienvenida Sancho Fibla, 1921, mestressa de casa, pares i marit naturals de les Cases d'Alcanar, nivell d'instrucció primària.

El Castell

Teresa Caballé Itarte, 1913, telefonista, pares naturals del Castell, nivell d'instrucció primària.

Lucrècia Castell Querol, 1933, mestressa de casa, pare natural de la Sénia, mare de Rossell, marit del Castell, nivell d'instrucció primària.

Enrique Edo Pijuan, 1934, pagès, pare natural de les Coves de Vinromà, mare de la Raval (Sant Joan del Pas) i muller del Castell, nivell d'instrucció primària.

Freginals

Joaquim Accensi Accensi, 1909, pagès, pares i muller naturals de Freginals, nivell d'instrucció primària.

José Miralles Miralles, 1943, carter, pares i muller naturals de Freginals, nivell d'instrucció primària.

Rosa M. Accensi Doménech, 1945, mestressa de casa i pagesa, pares i marit naturals de Freginals, nivell d'instrucció primària.

La Galera

Miquel Arasa Valmaña, 1920, pagès, pares naturals de la Galera, nivell d'instrucció primària.

José Tomàs Ferré, 1929, llaurador, pares i muller naturals de la Galera, nivell d'instrucció primària.

Pepita Bertomeu Garcia, 1928; pagesa, pares i marit naturals de la Galera, nivell d'instrucció primària.

Godall

Pepe Garriga Lleixà, 1923, pagès, pare natural d'Alcanar, mare i muller de Godall, nivell d'instrucció primària.

Mercedes Cervera Nofre, Roquetes, 1936; mestressa de casa, pare natural de Camporrells i mare i marit de Godall, nivell d'instrucció primària.

Eduardo Blanch Villalbí, 1937, pagès, pares i muller naturals de Godall, nivell d'instrucció primària.

Mas de Barberans

Joaquim Sabater Royo, 1923, pagès, pare natural de Bel, mare del Mas de

Barberans, nivell d'instrucció primària.

Cinta Subirats Povill, 1923, pagesa, pares i marit naturals del Mas de Barberans, nivell d'instrucció primària.

Jeroni Tal Subirats, 1936, pagès, pares i muller naturals del Mas de Barberans, nivell d'instrucció primària.

Teresa Lleixà Subirats, 1947, mestressa de casa, pares i marit naturals del Mas de Barberans, nivell d'instrucció primària.

Masdenverge

Concepción Ferré Elies, 1913, modista, pares i marit naturals de: Masdenverge, nivell d'instrucció primària.

Maria Cinta Tomàs Monfort, 1928, mestressa de casa i pagesa, pares i marit naturals de Masdenverge, nivell d'instrucció primària.

Joaquín Roiget Martí, 1927, pagès, pares i muller naturals de Masdenverge, nivell d'instrucció primària.

Antonio Royo Fonollosa, 1933, pagès, pares i muller naturals de Masdenverge, nivell d'instrucció primària.

M. Cinta Tomàs Espuny, 1934, mestressa de casa i pagesa, pares i marit naturals de Masdenverge, nivell d'instrucció primària.

Els Muntells

Maria Sales Torrent, 1925, pagesa, pares naturals d'Ulldecona, marit dels Muntells, nivell d'instrucció primària.

Isabel Fornós Porres, 1934, pagesa, pares naturals dels Muntells, marit de Borriana, nivell d'instrucció primària.

El Poblenou del Delta

Carme Reverté Vidal, 1920, pagesa, pares i marit naturals d'Amposta, nivell d'instrucció primària.

Victòria Chimenó Reverter, 1930, pagesa, pare natural d'Alcanar, mare de les Cases d'Alcanar, marit dels Muntells, nivell d'instrucció primària.

Sant Carles de la Ràpita

Batiste Castellà Drago, 1910, pintor, pare i muller naturals de Sant Carles de la Ràpita, mare de Peníscola, nivell d'instrucció primària.

Tomàs Reverté Talarn, 1925, pagès, pares i muller de Sant Carles de la Ràpita, nivell d'instrucció primària.

Teresa Calvet Torrent, 1920, mestressa de casa, pares naturals de Godall, marit de la Ràpita, nivell d'instrucció primària.

Rosa Reverté Calvet, 1945, mestressa de casa; pare i marit de Sant Carles de la Ràpita, mare de Godal, nivell d'instrucció primària.

M. Cinta Sancho Arasa, 1946, mestressa de casa, pare i marit de Sant Carles de la Ràpita, mare d'Amposta, nivell d'instrucció primària.

José Bort Marco, 1940, mariner, pares i muller naturals de Sant Carles de la

Ràpita, nivell d'instrucció primària.

Sant Jaume d'Enveja

Rosario Salvador Subirats, Tortosa, 1909, modista, pares naturals de Tortosa, marit de Sant Jaume d'Enveja, nivell d'instrucció primària. (etnotext)

Teresa González Gilabert, 1913, dependent a i pastissera, pare natural de Masdenverge i mare de Roquetes, nivell d'instrucció primària.

Mercedes Magriñà González, 1927, mestressa de casa, pares i marit naturals de Sant Jaume d'Enveja, nivell d'instrucció primària.

Sant Joan del Pas

Teresa Labèrnia Fibla, 1913, llauradora, pares naturals de Sant Joan del Pas, nivell d'instrucció primària. (etnotext)

Lídia Ricart Beltran, 1927, mestressa de casa, pares naturals de Sant Joan del Pas, marit d'Ulldecona, nivell d'instrucció primària.

Francisco Labèrnia Bedòs, 1926, pagès, pare i muller naturals de Sant Joan del Pas, mare d'Ulldecona, nivell d'instrucció primària.

Santa Bàrbara

José Tuliesa Solà, 1902, comerciant, pare natural de Roquetes, mare i muller de Santa Bàrbara, nivell d'instrucció primària. (etnotext)

Paco Romeu Cid, 1922, administratiu, pare natural de Tortosa, mare i muller de Santa Bàrbara, nivell d'instrucció primària.

Cinta Monllau Accensi, 1925, mestressa de casa, pares i marit naturals de Santa Bàrbara, nivell d'instrucció primària.

Elia Martí Espuny, 1932, mestressa de casa, pare natural de Vinallop, mare de Santa Bàrbara, marit de València, nivell d'instrucció primària.

La Sénia

José Sabater Verge, 1910, pagès, pare i muller naturals de la Sénia, mare de la Pobla de Benifassà, nivell d'instrucció primària.

Rafel Almuni Prades, 1935, pastisser i cuiner, pares naturals de la Sénia, muller de Sant Rafel del Maestrat, nivell d'instrucció primària.

Joaquín Tolós Martí, 1918, pagès i fabricant de sabó moll, pare natural de Traiguera, mare de la Sénia, nivell d'instrucció primària.

Maurício Vidal Puig, 1911, pagès, pares naturals de la Sénia, muller d'Ulldecona, nivell d'instrucció primària.

Victòria Almuni Balada, 1962, professora, pare i marit naturals de la Sénia, mare de Sant Rafel del Maestrat, nivell d'instrucció universitària.

Ulldecona

Francisco Saüch Brusca, 1904, fuster, pares naturals d'Ulldecona, nivell d'instrucció primària.

Joan Bta. Minguet i Gil, 1921, comptable, pares i muller naturals

d'Ulldecona, nivell d'instrucció primària.

Joaquim Virgili Guàrdia, 1946, ebenista, pares naturals d'Ulldecona, nivell d'instrucció primària.

Rosa Virgili Guàrdia, 1940, mestressa de casa, pares naturals d'Ulldecona, marit de Deltebre, nivell d'instrucció primària.

Els Valentins

José Mª Forcadell Tallada, 1911, llaurador, pares i muller dels Valentins, nivell d'instrucció primària.

Marisol Marzá Altabella, 1937, mestressa de casa, pares i marit dels Valentins, nivell d'instrucció primària.

Les Ventalles

Antonio Otero Campos, 1924, llaurador, pares i muller de les Ventalles, nivell d'instrucció primària.

Teresa Trabal Martí, 1935, pagesa, pares i marit de les Ventalles nivell d'instrucció primària.

Antonio Folch Subirats, 1931, pagès, pare d'Alcalà de Xivert, mare i muller de les Ventalles, nivell d'instrucció primària

Josep Ramon Verge Roca, 1958, constructor, pare natural d'Ulldecona, mare de les Ventalles, nivell d'instrucció primària.

Respecte a la formació escolar, la majoria ha anat a escola fins als 10-12 anys aproximadament. Tots saben llegir i escriure. L'aprenentatge el van fer la majoria en castellà i alguns dels informants de Santa Bàrbara i Mas de Barberans havien après a llegir i escriure, posteriorment, en català i moltes vegades ens donaven la resposta amb el geosinònim corresponent del català oriental, per la qual cosa els ho havíem de tornar a preguntar i insistir que no patissen per dir-nos la resposta espontània del poble.

Cal dir que el contacte humà i l'anecdota lingüística amb totes aquestes persones ha estat del tot gratificant i, d'aquest darrer, no podem estar-nos-en de referir-ne una breu mostra:

informant de la Galera:

«Ah, això que tu fas jo ho sé tot. A mi se posen a parlar un de Godall, un d'Amposta, un de Masdenverge i jo et dic d'a on és cada un...»

informant de Mas de Barberans:

A la pregunta: «Què hi ha damunt del somier?» em respon *matalàs*. Li dic si no sap una altra paraula, si sempre ho ha dit així i insisteixo fins que em diu *matalap*. Ocorre el mateix amb *palometa*, em respon *papallona* fins que reconeix que la forma pròpia és *palometa* i em diu: —Dona! Si tu ja ho saps tot pa qué me ho preguntes, si tu ja ho saps?

informant de la Sénia:

A la pregunta: «Quina cosa tenim al cap que ens pentinem després d'aixecar-nos de dormir?» respon: —Les dones lo monyo, los hòmens lo cabell.

Una informant del Poblenou en conjugar el present d'indicatiu del verb *caure*,

quan cercàvem si articulava la semiconsonant antihàtica a la primera persona del plural, l'entrevistadora començà dient les tres persones del singular: *jo caic, tu caus, ell cau, natros...*, informant: *natros los arropleguem*.

Davant d'aquesta resposta l'entrevistadora va restar ben sorpresa i s'adonà que la antihàtica era ben lluny de l'imaginari de la informant.

Una informant d'Alcanar, als seus 95 anys, ens il·lustrava amb aquestes consideracions sobre les formes etimològiques dels participis i dels infinitius:

«*M'han aufert* és en català, bueno pero és en català. Natros aquí no el parlem, pero som catalans. Lo català pero estem entremig de Vinaròs i Ulldecona, i estem així entrevirats. No, ni parlem lo valencià ni parlem lo català. O sigue que natros quan diem: lo català, natros parlem lo canareu. Perque el català: doncs i areeee i tu pots venir i tu pots vindre. Ells diuen 'vas venir' i natros 'vas vindre'. Per això et dic jo que tenim, a vegades, perque, ara no, jo quan anava, quan era jove que anava a Vinaròs, que no 'nava més llunt, me preguntaven 'D'an són vostés?' i feen i natros diem 'Del Canar'. Ui, pos diràs que no ho pareixen del Canar, diràs que pareixen valencianes. És per n'això que et dic això, que jo no, no hai estudiat res del món, qué sé jo de tot això que em fas dir, si això és si l'encerta l'endivina. 'Cubert, doncs an català, ja està tot cubert'».

I, finalment, un comentari prou general que anava sortint en tots els informants era en relació als mots *Catalunya* i *català*, els quals eren interpretats com realitats, sovint, allunyades d'aquestes terres i, pràcticament, els identificaven els dos amb Barcelona.

Tot amb tot, també notàvem la intersecció d'isoglosses en les respostes sobre el nom de la llengua. Pel que fa a la pregunta del qüestionari *Quina llengua parlen?*, les respostes han estat d'aquest tipus:

català, mig en valencià; català, però com lo de Barcelona no, eh!; ni és valencià ni és català; català-valencià; parlem més en català; parlem més valencià; tortosí; català

4.3 QÜESTIONARI

El qüestionari està basat en el de l'*Atles Lingüístic del Domini Català*,²⁹ però amb modificacions en alguns camps semàntics. Alguns d'aquests canvis han estat entrades referents al camp i als cultius com alguns ítems referits al molí d'oli, a l'explotació del suro o els bolets —bàsicament hom només coneixia el rovelló (*Lactarius sanguifluus*), ja que és el que més es dona prop d'aquest territori, per la qual cosa ens vam adonar que era infructuós preguntar i insistir en un repertori d'espècies que no es coneixia per inexistent en aquest entorn. En la ramaderia, algunes especificitats referents a la tipologia de les ovelles eren desconegudes pels informants. En les aus, d'alguns tipus d'ocells, que tot i descriure'ls i ajudar-nos d'imatges, no aconseguíem trobar-ne la resposta esperada.

Referent a les imatges, es van elaborar uns àlbums de fotografies i il·lustracions d'ajut en l'obtenció de les respostes. Vam il·lustrar tots els camps semàntics amb fotografies i dibuixos perquè ens responguessen directament sense interferir la variant de l'enquestadora. En l'apartat de les plantes, algunes de comunes com el timonet o el romer les portàvem directament. Aquest recurs es va fer servir principalment en els apartats de fonètica i lèxic. Respecte a la morfologia, algunes qüestions de la nominal

²⁹ Badia, Pons, Veny (1993).

també es desprenien de la conversa que generaven les imatges, tot i que en aspectes concrets de combinacions de pronoms febles s'havia de recórrer a donar exemples i diversitat d'opcions de respostes per a trobar el que se cercava. En el cas de la morfologia verbal, s'enquestaven directament els temps verbals, sense dir explícitament el nom del temps sinó que s'aprofitava conjugar-lo a partir d'una frase, en què s'exemplificava una persona per a anar conjugant la resta del temps. Amb tot, a voltes les respostes a alguna qüestió morfemàtica eren força sorprenents, com quan es va preguntar si usarien indistintament a l'imperfet de subjuntiu per a la 1a i 3a persona la terminació *-és*, *-essa* i la resposta fou que si era home dirien *-és* i si era dona *-essa*. També cal dir que aquesta part del qüestionari la combinàvem amb d'altres perquè no resultés tan pesada, ja que moltes vegades els informants es perdien i no atenyien exactament el sentit de per què ho preguntàvem o no ho consideraven rellevant si ho deien d'una manera o d'una altra i, aleshores, s'havia de reconduir l'entrevista cap a altres temes més distesos.

Cal dir, però, que no únicament ens vam servir de les respostes estrictes al que els mostràvem en els àlbums per a recaptar i anotar informació lingüística. És clar que en la conversa que generava l'entrevista o en qualsevol anècdota que ens explicaven —aprofitant que estaven més tranquils i no tan pendents de si deien el que esperàvem— hi captàvem també material lingüístic aprofitable. Doblement profitós si tenim en compte que en aquesta informació indirecta, sense pensar que eren també indirectament inquirits, hi fluïa sense cap entrebanc la varietat lingüística històrica en el registre col·loquial, que era el nostre objecte d'estudi. Així, aprofitant aquestes respostes i converses disteses, podíem captar trets que no sortien directament en fer la pregunta, com per exemple la desinència del present de subjuntiu *-o* a Mas de Barberans, el demostratiu de 2n grau *eixe* als Valentins..., informacions que tal com notem «per observació directa» ja siga en el temps que compartíem amb els informants en la realització de l'enquesta parlant d'altres temes del poble, d'actualitat, de la seua joventut o acompanyant-los en les seues tasques domèstiques i agrícoles captàvem, en aquestes situacions, també molts trets lingüístics interessants en aquestes converses no dirigides, els quals hem fet constar en aquest treball. Per exemple, assistíem i observàvem amb atenció com es relacionaven amb els rebesnets, a Mas de Barberans; com traginaven amb tot un magatzem ple de peramanys a Freginals o anant a prendre la fresca en un banquet a la plaça a la Sénia i als Valentins, amb els amics dels informants. Alhora, tot el material lingüístic complementari i contextual que envoltava les tardes d'enquesta l'hem transcrit, de l'enregistrament, en un quadern per a cada població. Així, tenim dènou llibretes amb material etnogràfic i alhora etnolingüístic.

Com hem dit, hem seguit el qüestionari de l'*Atlas Lingüístic del Domini Català*. Aquest té un total de 1.951 ítems classificats en 16 camps semàntics i un final 17. Vària. amb un total de 2.042. Hem estudiat tots els camps semàntics que apareixen en aquesta obra, si bé l'orde d'aparició és el que s'estableix en altres treballs de referència de comarques veïnes al Montsià. Així, els camps semàntics de la nostra investigació van ordenats seguint Navarro 1996 i Cubells 2009, açò és: 3.1.1 El camp i els cultius (208); 3.1.2 Indústries relacionades amb l'agricultura (111); 3.1.3 Els vegetals (192); 3.1.4 Els animals domèstics (119); 3.1.5 Els animals invertebrats i vertebrats (120); 3.1.6 El temps. Les estacions de l'any (93); 3.1.7 Noms topogràfics (47); 3.1.8 Oficis (68); 3.1.9 Vida ramadera (53); 3.1.10 El cos humà (259); 3.1.11 La casa (283); 3.1.12 La indumentària (67); 3.1.13 La família (96); 3.1.14 Festes religioses (82); 3.1.15 La mar (54); 3.1.16 Els jocs (24). En total els ítems de lèxic són 1.876. La diferència respecte els de l'*ALDC* és deguda sobretot per algunes qüestions relatives al medi, inexistència o

desús, com per exemple la denominació de certes peces del molí de gra o d'oli, els tipus d'ovelles, l'esquilada de la rabera, classes de bolets, costums..., i un reduït percentatge de preguntes que es queden sense resposta, sobretot, ferramentes agrícoles i especificitats d'algun ofici. Amb tot aquest material s'han classificat les respostes que ens servien per a explicar fenòmens fonètics, morfològics, morfosintàctics i pròpiament el corpus lèxic.

En l'apartat de fonètica tenim 57 ítems que expliquen el vocalisme tònic (§ 1.1.1-1.1.8), 160 per al vocalisme àton (§ 1.2.1-1.2.5) i 263 per al consonantisme (§ 1.3.1-1.4.5.6). El total de 480 ítems ens serveix per a explicar i conèixer detalladament la descripció dels sons a la comarca.

A la morfologia nominal, 229 ítems es reparteixen entre els apartats 2.1.1 i 2.1.12. Respecte a la morfologia verbal s'han enquestat 23 paradigmes, això és 874 formes verbals i s'han explicat trenta-dos formes verbals més. La totalitat de 906 formes verbals ens descriuen la morfologia verbal del Montsià.

En la morfosintaxi, s'expliquen deu casos de combinacions pronominals i la concordança del participi.

Així, el qüestionari que ens ha servit per a poder fer la descripció lingüística de la comarca del Montsià és de 3.491 ítems.

La distribució de qüestions lèxiques per camps semàntics ha estat:

3.1.1 El camp i els cultius	208 qüestions
3.1.2 Indústries relacionades amb l'agricultura	111
3.1.2.1 La vinya	44
3.1.2.2 L'olivera	41
3.1.2.3 El pa	26
3.1.3 Els vegetals	192
3.1.3.1 Les verdures	46
3.1.3.2 Plantes, arbustos, bolets	50
3.1.3.3 Fruïtes i arbres fruiters	42
3.1.3.4 Arbres, fruits i accions relacionades	54
3.1.4 Animals domèstics	119
3.1.5 Animals invertebrats i vertebrats	120
3.1.6 El temps. Les estacions de l'any	93
3.1.7 Noms topogràfics	47
3.1.8 Oficis	68
3.1.9 Vida ramadera	53
3.1.10 Cos humà	259
3.1.11 Casa	283
3.1.12 Indumentària	67

3.1.13 La família i el cicle de la vida	96
3.1.14 Festes religioses	82
3.1.15 La mar	54
3.1.16 Els jocs	24

Cartografia lingüística

De les 3.491 qüestions se n'han cartografiat només aquelles que representaven dos o més respostes diverses. Amb tot, hi ha hagut vegades que hem obtingut més d'una resposta però molt parcialment, és a dir, que aquestes respostes només eren conegudes per un reduït nombre d'informants. En aquests casos igualment les hem referenciades però no les hem cartografiades, ja que restava la major part de la comarca sense dades. Alguns exemples, en què ens hem trobat en aquest cas han estat *càvec* o *mallol*, entre altres. En total apareixen cartografiats 904 ítems, a més de les conclusions. La distribució per apartats i camps semàntics és la següent:

- Fonètica 97 (Vocalisme tònic 13, Vocalisme àton 32, Consonantisme 52)
- Morfologia nominal 88
- Morfologia verbal 74
- Morfosintaxi 6
- Lèxic

La distribució de qüestions lèxiques per camps semàntics ha estat:

3.1.1 El camp i els cultius	50
3.1.2 Indústries relacionades amb l'agricultura	25
3.1.2.1 La vinya	7
3.1.2.2 L'olivera	8
3.1.2.3 El pa	10
3.1.3 Els vegetals	55
3.1.3.1 Les verdures	17
3.1.3.2 Plantes, arbustos, bolets	16
3.1.3.3 Fruïtes i arbres fruiters	16
3.1.3 Arbres, fruits i accions relacionades	6
3.1.4 Animals domèstics	37
3.1.5 Animals invertebrats i vertebrats	53
3.1.6 El temps. Les estacions de l'any	29
3.1.8 Noms topogràfics	26
3.1.9 Oficis	27
3.1.10 Vida ramadera	20
3.1.11 Cos humà	104

3.1.12 Casa	93
3.1.13 Indumentària	27
3.1.14 La família i el cicle de la vida	29
3.1.15 Festes religioses	33
3.1.15 La mar	24
3.1.16 Els jocs	7

En el lèxic hem cartografiat 739 mapes.

· Conclusions: 22

El total que hem cartografiat és de 926 mapes.

Els mapes segueixen tres models. En els apartats del corpus del treball, a part de les conclusions, trobem el mapa central i les llegendes a la dreta del mapa. Hem fet servir dos programes per a cartografiar els trets lingüístics. Majoritàriament Inkscape i més minoritàriament ArcMap. En els dos s'ha mantingut la distribució de la informació de la mateixa manera, això és mapa més llegenda a la part dreta, si bé en l'ArcMap la llegenda a la dreta és a sota de l'hemidelta. Això ha estat així perquè amb els recursos tècnics i humans amb què comptàvem en l'elaboració ens hem hagut d'adaptar als coneixements tècnics de les persones que voluntàriament ens han regalat part del seu temps per a enllestir aquesta tasca i davant de l'inaturable *tempus fugit* hem hagut d'adaptar-nos a aquests dos programes o renunciar a mostrar part dels resultats. Per això, fins aquest moment els resultats s'exposen tal com acabem de dir, cosa que en un futur podria tindre un altre tractament.

Respecte els mapes de les conclusions, aquestes s'il·lustren mitjançant mapes d'isoglosses en la fonètica i la morfologia, i per al lèxic s'han fet servir mapes de freqüències. Hi ha un total de vint-i-sis mapes. Aquests es classifiquen en deu de fonètics: 1 per al vocalisme tònic, 3 per a l'àton i 6 per al consonantisme. Els trets que es mostren són: la vocal tònica d'*estómac*, *pou* i el diftong de *veure*. En el vocalisme àton, els tres mapes exemplifiquen: la medial oberta final de *mestra*, *deixa*, *deixava*, *deixaria*; la vocal inicial del segment *es-* i la vocal inicial d'*oliva*; la pròtesi inicial, sil·làbica o vocàlica, de *caminar*, *començar*, *convidar*, *desar*, *domar*, *dragó*, *raïl*, *seitó*. Els sis mapes del consonantisme exemplifiquen els següents fenòmens: la desafricació de *formatge*, l'oclusiva final de *cadup* i el manteniment de la labiodental fricativa sorda en *professó*; palatalitzacions: *afanar*, *dolçaina*, *ganivet*, *xampaina*; africació del so final de *convidats*, *dits*, *pots*; manteniment de [z] intervocàlica en *avesar/peresa*, sensibilització a *espart*, epítesi d'*estalzi*, vocalització de [l] a *palpar*; sensibilització de la vibrant final a *ahir*, *dur*, *madur*, *segur*, *sumier*; la nasal adventícia de *llatuga*, *maçana*, *maduixa*, *oroneta*, *romeguera*, *teraginat*. Els mapes reflecteixen un únic fenomen amb diferents exemples o bé fenòmens diversos però en un nombre reduït d'exemples perquè la informació es transmeta clarament.

Pel que fa a la morfologia nominal, s'exemplifica en sis mapes que ens aporten el manteniment de la nasal en el plural d'antics proparoxítons llatins: *fèrrens*, *màrgens*, *pèrxens*, *ràvens*; la variació en els numerals *dèssset*, *dívuït*, *dènou*; la variació de l'adverbi *on* —a *on està?*, lexicalització adverbial —*cap aquí*, gènere del possessiu davant de *iaio* —*mon iaio*, article personal —*la Remei*, gènere —*lo fum*, plural de mot acabat en [ʃ] —*los Reis*. La morfologia verbal ens arriba en cinc mapes, d'aquest, com veurem, un es troba

desglossat en dos. El primer tret a cartografiar és la desinència de la 1a persona del singular del present d'indicatiu en *cullo* i *perdo*, la 2a persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser*, el sincretisme en les persones 1a i 2a del plural del present d'indicatiu i les de l'imperfet de subjuntiu i el futur del verb *ser*. En segon lloc, se'ns mostra l'imperatiu del verb *tindre*, en la 2a persona. El 3r mapa exemplifica la desinència del present de subjuntiu. El 4t mapa la desinència de 1a i 3a persona de l'imperfet de subjuntiu. I, per últim, l'imperfet de subjuntiu de *ser*.

Quant al lèxic, tres mapes de freqüències mostren la intensitat d'aragonesismes, castellanismes i tortosinismes de la comarca. I, per a acabar, la tendència de les isoglosses mostra una divisió transversal d'alguns trets que poden establir-se horitzontalment dividint la comarca en Montsià septentrional i Montsià meridional.

6. TRANSCRIPCIÓ

La transcripció al·lofònica es basa en l'Alfabet Fonètic Internacional —AFI (1993, revisió de 1996). Els sons que relacionem s'exemplifiquen amb formes recollides en aquest estudi.

i	vocal palatal tancada	birla, vi
e	vocal palatal semitancada	ovella, rella
ɛ	vocal palatal semioberta	cel, dèsset
a	vocal medial oberta	mançana, pare
ɔ	vocal velar semioberta	hòmens, ou
o	vocal velar semitancada	fardatxo, jóvens
u	vocal velar tancada	cadup, puny
j	semivocal palatal tancada	aix, iaio
	semiconsonant palatal tancada	jo, ja
w	semivocal velar tancada	pou, furtiu
	semiconsonant velar tancada	teua, enguany
p	bilabial oclusiva sorda	pam, pare
b	bilabial oclusiva sonora	baso, bolquers
β	bilabial aproximant sonora	esbromadora, estevat
t	dental oclusiva sorda	habitació, gosset
d	dental oclusiva sonora	llanda, dívuit
ð	dental aproximant sonora	madeixa, padrina
k	velar oclusiva sorda	forquilla, carrasca
g	velar oclusiva sonora	grenyes, guatla
ɣ	velar aproximant sonora	joguet, lligassa
f	labiodental fricativa sorda	figuereta, fato
v	labiodental fricativa sonora	vilero, vell

s	alveolar fricativa sorda	simarra, setrill
z	alveolar fricativa sonora	fesol, pa besat
χ/x	uvular/velar fricativa sorda (del castellà)	pijama
θ	interdental fricativa sorda (del castellà)	Ceferino (l'hem recollit només en aquest antropònim, a l'etnotext de Godall)
ts	alveolar africada sorda	potser, dimarts
dz	alveolar africada sonora	tretze, setze
f	prepalatal fricativa sorda	feix, teixó
ʒ	prepalatal fricativa sonora	bajoca, rajola
tʃ	prepalatal africada sorda	xiquet, safareig
dʒ	prepalatal africada sonora	jupetí, oratge
l	líquida lateral alveolar	lo, li
ɫ	lateral velaritzada	pedrolencs, caragols
λ	líquida lateral palatal	llépol, lleixa
r	líquida bategant alveolar	llimera, mançanera
r	líquida vibrant alveolar	ahir, marraixa
m	nasal bilabial	matalap, milotxa
ɱ	nasal labiodental	unflar, enformador
n	nasal alveolar	ensalada, nàixer
ɲ	nasal palatal	pestanyes, pany
ŋ	nasal velar	trencapinyes, engolfa

II. DESCRIPCIÓ LINGÜÍSTICA

1. FONÈTICA

1.1. VOCALISME TÒNIC

El sistema del vocalisme tònic de la comarca del Montsià presenta els set sons que trobem en el català general, tot i que la seua distribució esdevé majoritàriament la pròpia del català occidental:

i				u
	e			o
		ɛ		ɔ
			a	

1.1.1 Tractament de A tònic llatina

En la major part dels contextos, la vocal [a] es conserva sense alteracions.

MĀTRE > m[a]re NĀSU > n[a]s PĀNE > p[a]

En les formes rizotòniques dels verbs *llançar*, *nadar*, *nàixer*, *traure*, *xarrar*, s'ha mantingut aquesta [a]. També es pot sentir la forma *hi haure*.

Aquesta vocal [a], seguida de iod ha esdevingut [ɛ].

LĀCTE > ll[ɛ]t CALDARIA > cald[ɛ]ra

La medial oberta es tanca en [ɛ] en contacte amb un so palatal.³⁰ Això s'esdevé en mots com *aigua*,³¹ *iaia*, *iaio*, *llàgrima*, *llarg*, *llarga*, *llavi*,³² tot i que la seua

³⁰ Encara es pot trobar, en posició final absoluta, la palatal semioberta [ɛ] en dos formes acabades en *-ada* a Ulldecona, normalment en individus de més de 80 anys. Aquesta realització totalment fossilitzada ha donat com a resultat la caiguda de la [ð], dental aproximant sonora i, per tant, la medial oberta ha passat a ocupar la síl·laba tònic i a realitzar-se [ɛ]. Aquest fenomen només l'hem recollit, excepcionalment, en les formes *aixada* [aj'jɛ] i *quarterada* [korte're].

³¹ L'ALDC només recull ['ajywa] al Montsià. Les medials tòniques d'*aigua* i *llavi*, que en posició tònica poden passar a [ɛ], en els derivats sempre s'articulen com a medial oberta. Altres exemples com *iaiet*, *llargària*, *llargarut*, *llarguet*... alternen la medial i la palatal. Del que apuntàvem més amunt sobre el tancament de la medial en palatal, veiem, doncs, que en les formes *llarg*, *llarga* és on més es manté aquest canvi de [a], tant en posició tònica com àtona; ja que en les formes àtones observem el tancament en [ɛ]. Tot i això, progressivament, s'observa una alternança dels dos sons —[a] / [ɛ]— en generacions més joves.

³² Hem observat, en poblacions com Alcanar, les Cases d'Alcanar i la Ràpita (Carcellé 1999: 39), altres mots en els quals el tancament ha estat afavorit per un so vocàlic, en aquest cas ha segut la presència de la vocal palatal tancada la que n'ha fet l'alteració: *dàtil* > d[ɛ]til. També *catxap* > catx[ɛ]p vd. mapa 10 (3.1.4), *bitxac* > bitx[ɛ]c —Beltran i Calvo (1994: 75) dona *vixèc* a totes les poblacions de les valls de Tàrbena i de Guadalest, també Gimeno (1994b) n'exemplifica casos d'aquest tancament—, *llapis* > ll[ɛ]pis o donar-se la pronúncia *marj[ɛ]l* per la prepalatal africada sonora. Respecte a *llapis* hem observat, en població escolaritzada en català, com la pronúncia predominant coincideix amb el so que representa la grafia *a*; en segments de població catalanoparlant no escolaritzada en català es pot trobar col·loquialment ll[ɛ]pis. Un altre mot seria *llàstima* amb l'articulació ll[ɛ]stima. També és afectada pel tancament vocàlic

distribució pot ser asistemàtica:

<i>aigua</i>	[ɛ]igua: Al, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Rà, Ul, Ve; [a]igua: Al, Am, Bc, Ca, Go, Mb, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 1 / 1.1)
<i>iaia, iaio</i>	i[ɛ]ia, i[ɛ]io: a tot arreu
<i>llàgrima</i>	ll[ɛ]grima: Al, Am, Ga, Mu, Rà, SJ; ll[a]grima: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 2 / 1.1)
<i>llarg</i>	ll[ɛ]rg: a tot arreu
<i>llarga</i>	ll[ɛ]rga: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; ll[a]rga: Fr, Mb (mapa 3 / 1.1)
<i>llavi</i>	ll[ɛ]vi: ³³ Al, Mu, Rà; ll[a]vi: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 4 / 1.1)

El tancament de [a] > [ɛ] és general en els mots *iaia*, *iaio* i *llarg*.³⁴ La vocal tònica alterna les dos realitzacions [a] / [ɛ], de major a menor freqüència, en *llarga*, *aigua*, *llàgrima*³⁵ i *llavi*.³⁶

També hem detectat, puntualment, altres exemples de pas de [a] > [ɛ]:

guatla gü[ɛ]tla: Al, Ca; *guatla*: a tot arreu excepte a Al i Ca (mapa 5 / 1.1)

cranc cr[ɛ]nc: Po; *cranc*: a tot arreu excepte a Po (mapa 6 / 1.1)

1.1.2 Tractament de Ī tònica llatina

Aquest so es manté sense alteracions:

AMĪCA > am[i]ga

FORMĪCA > form[i]ga

VĪTA > v[i]da

la variant p[ɛ]rxis, procedent de *parxis* i amb desplaçament d'accent. L'hem recollida a Alcanar i ja només en contextos en els quals es vol estrafer un determinat tipus de pronúncies que es donaven entre la gent més rústica. A Alcanar hom pot sentir arreu, per acció de la semiconsonant palatal tancada, *gand[ɛ]ia*, aplicat en les expressions *estar fet una gandeia*, *parèixer una gandeia* dit de qualsevol cosa exageradament ampla. També es coneix com a malnom a la mateixa població.

³³ L'ALDT (m.11) recull *llevis* a Ul, Va. Aquesta variant no s'arreplega al DCVB. L'ALDC (m.42) dona *llavis* i a Mb i Am amb [v].

³⁴ Mestre i Noé, ja en el 1915, consigna *llèrg* en el *Vocabulari català de Tortosa*. El DCVB dona *llèrg* a Castelló, a Mallorca i a Benissa. Coromines (1976: 88). El DCVB dona una variant amb [ɛ] a Benissa, seguint el BDC. Navarro (1996, I: 43) (2005: 69). Gimeno en l'ALDT no recull el fenomen en *iaia* / *iaio* en cap dels indrets del Montsià que enquesta per a l'obra: Alcanar, Ulldecona, els Valentins i la Sénia. Cubells (2009: 62) en dona dades, a la Ribera d'Ebre. Veny (1998: 103).

³⁵ El DCVB recull *llègrima* a Felanitx. Coromines (1976: 94) dona *llègrima* a Palma.

³⁶ Navarro (1996: 236) recull *llevis* a Arnes.

1.1.3 Tractament de Ī, Ē tòniques llatines

Aquesta vocal ha mantingut, en general, en català occidental, el timbre del llatí vulgar [e].

CĪLIA > c[e]lla	PARĒTE > par[e]t
PĪRA > p[e]ra	RĒGULA > r[e]lla
LĪNGUA > ll[e]ngua	RĒGE > r[e]i

Però, de vegades, ha donat [ɛ] davant lateral (< -L-), vibrant (< -R-), també amb [i] en la síl·laba posttònica o final i en paraules que tenen [u] després de la síl·laba tònica:

PĪLU > p[ɛ]l	MUSTĒLA > must[ɛ]la
CĪSTERNA > cist[ɛ]rna	NĒRVU > n[ɛ]rvi
COMMOEDIA > com[ɛ]dia	CRĒDULU > cr[ɛ]dul

També quan va seguida de iod RY, en posició final, aquesta no s'articula [i], com en la majoria de parlars, sinó que obri el seu timbre a [ɛ], com en el balear, i alguns parlars occidentals,³⁷ en els mots:

COEMETĒRIU > cement[ɛ]ri	MONASTĒRIU > monast[ɛ]ri
--------------------------	--------------------------

1.1.4 Tractament de Ē tònica llatina

A la comarca se segueix la realització general evolutiva de Ē a palatal semitancada [e] —tret del ribagorçà, el pallarès i el parlar de Maella, a la Terra Alta, que tenen [ɛ].³⁸

FĒBRE > f[e]bre	TĒMPUS > t[e]mps
-----------------	------------------

Quan la Ē està condicionada per L, RR, R + Consonant no labial, N'R, [w] (< -D-, -TY-, -C-), es manté com a [ɛ] al Montsià, així com a la resta del domini lingüístic:

DIE VĒNERIS > div[ɛ]ndres	SĒRRA > s[ɛ]rra
GĒLU > g[ɛ]l	TĒRRA > t[ɛ]rra

En l'antropònim *Jesús!*, en resposta a l'*esternut*, es pot donar un desplaçament d'accent i obtindre un mot paroxíton.³⁹ Quan això és així, la palatal semitancada pot obrir-se en palatal semioberta i també en medial oberta (§ 3.1.10 mapa 104).

Amb palatal semioberta, [ˈdʒezus],⁴⁰ s'articula a Al, Am, Ca, Jp, Po, Ul, Sé, Va i Ve. Amb medial oberta, J[a]sus!, a Rà.

³⁷ Navarro 1996, I: 260.

³⁸ Navarro 1996, I: 43.

³⁹ Alguns autors apunten que podria tractar-se d'una marca etimològica en mantindre's la tonicitat del mot original IESUS, segons S. Vicente (intervenció a la Taula redona sobre la Jornada 50 Anys del DCVB, València, 2012, AVL). Aquesta obertura podria ser afavorida per ser una interjecció.

⁴⁰ També es recull aquest fenomen a Benassal. Carles Salvador el fa notar en el *Petit vocabulari de Benassal*, p. 251. Buj Alfara 2009: 26. Massip (1989: 26) l'atribueix a tot el tortosí.

1.1.5 Tractament de Ō tònica llatina

La Ō dona [ɔ] en llatí vulgar, timbre que es manté a la zona estudiada:

BŌVE > b[ɔ]u RŌTA > r[ɔ]da

Davant nasal, seguida de consonant, el resultat és [o]: CŌNTRA > c[o]ntra

1.1.6 Tractament de Ō i Ū tòniques llatines

Les vocals Ō i Ū tòniques llatines generalment donen [o] com en llatí vulgar:

CŌDA > c[o]a NEPŌTE > neb[o]t TONSŌRIAS > estis[o]res
LŪPU > ll[o]p DŪOS > d[o]s IŪVENE > j[o]ve

En alguns casos s'observen vacil·lacions en el resultat de l'evolució del timbre de Ō, Ū > [o]:

CRŪSTA > cr[o]sta: Sé; cr[ɔ]sta:⁴¹ a tot arreu; c[ɔ]stra: Ca (mapa 7 / 1.1)

MEDŪLLA > m[o]lla:⁴² Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ;
m[ɔ]lla: Al, Ca, Jp, Ul, Va, Ve (mapa 8 / 1.1)

MŌRA > m[o]ra:⁴³ a tot arreu, excepte a Jp
am[o]ra: Ga, Jp; m[ɔ]ra: Al, Mu, Po, SJ (mapa 9 / 1.1)

STŌMĀCU > est[o]mac: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ
est[ɔ]mac:⁴⁴ Al, Bc, Ca, Jp, Ul, Sé, Va, Ve (mapa 10 / 1.1)

LACŪSTA > llang[o]sta:⁴⁵ Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul,
Va, Ve; llang[ɔ]sta: Am, Go, SB, SJ (mapa 11 / 1.1)

PŪTĚU > p[o]u: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, SJ, Va, Ve
p[ɔ]u:⁴⁶ Al, Ca, Jp, Ul (mapa 12 / 1.1)

⁴¹ També a l'ALDC (m. 1040).

⁴² A l'ALDC (m. 1041) amb la mateixa distribució que ho hem recollit.

⁴³ DCVB (VII: 563). Coromines (DECat, V: 781). Navarro (1996, I: 44). Cubells (2005: 49). Hi ha alternança en el timbre de *o* en el mot *mora* quan aquest és topònim, *Móra*, i nom de fruita. La solució predominant és el tancament de la vocal. L'ALDC (m. 1094) recull *amora* a Mb.

⁴⁴ La pronúncia *estòmec*, minoritària a la comarca, és la més estesa a tot el domini, segons Colomina (1995: 49 i 50). Coromines (DECat III: 783-784) no en diu res del diferent timbre de *o*. El DCVB (V: 569) tampoc recull la pronúncia amb *o* oberta. En Navarro 1996 i Gimeno 1997 no trobem el mot recollit.

⁴⁵ Nom referit al crustaci (sp. *Palinurus vulgaris*). També Gimeno (1997: 518) dona *llang[o]sta* a Aldover i a Tortosa. La vacil·lació en el timbre de *o* no es limita a aquests exemples —vd. *carlota* § 3.1.3, *boc* 3.1.9.

⁴⁶ Vegeu l'extensió amb [ɔ] a DCVB VIII: 809, DECat VI: 767, Coromines (1989: 192), Martí (1970: 35), Galan, J. i Moret, H. (1995: 21), Navarro (1995: 44), Recasens (1996: 137, 146).

TŌFU > t[o]u: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, SJ, Va, Ve
 t[ɔ]u: Al, Ca, Jp, Ul (mapa 12 / 1.1)

JŪGU > j[ɔ]u:⁴⁷ Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, SB, Sé, Ul, Va, Ve
 j[o]u: Am, Mb, Mu, SJ

En el context nasal seguida de consonant velar es manté la velar tancada i no s'obri a semitancada:⁴⁸

IŪNCU > j[u]nc

També a FŪSU es manté la [u]: FŪSU > f[u]s

1.1.7 Tractament de Ū tònica llatina

En els parlars del Montsià, com arreu del domini lingüístic —llevat del capcinès— la Ū llatina es manté com a velar tancada:

DŪRU > d[u]r LŪNA > ll[u]na

1.1.8 Diftongs tòncics

En el verb *veure*, el diftong /ew/ no es manté en cap població i presenta dos solucions de reducció: la primera i majoritària és la monoftongació en [o], coincidint amb el valencià general,⁴⁹ i la segona és la reducció a [e].

veure v[o]re: a tots els parlars; v[e]re: Go, Sé, Rà (mapa 13 / 1.1)

A la Ràpita podem trobar *vere* fonamentalment entre les generacions més joves i *vore* es localitza més en generacions més grans. A Alcanar, per a imitar el parlar rapitenc, es pot sentir l'expressió '*Oco que et veran! —que diuen a la Ràpita—, que vol dir que ja t'han vist*' quan algú pretén fer algun fet i que no se sàpiga, però que tothom l'intueix. També podem notar en un mateix informant l'alternança de les dos variants: «*Quant de temps sense vore-mos! M'han comprat una entrada pa vere la Beth.*»

Els diftongs pertanyents als grups KWA-, GWA-, es mantenen. Podem exemplificar el manteniment amb el numeral [kwa]tre —< QUATTUOR— o amb mots de procedència germànica com [gwa]rda —< WARDJAT.

La vocal medial oberta pot articular-se velar semioberta [ɔ] per assimilació amb la semivocal velar [w] en l'antropònim Jaume (vd. § 3.1.6):

Jaume > J[aw]me: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va
 J[ɔw]me: Al, Sé, Ul, Ve

⁴⁷ La pronúncia [ɔ] es recull al DCVB VI: 779, DECat IV: 908 a parlars occidentals i al valencià. Beltran Calvo (1994: 28) ho anota a les valls de Tàrbena i Guadalest a totes les poblacions excepte a Tàrbena. Galan, J. i Moret, H. (1995: 21) en donen notícia a Fraga. Navarro (1996, I: 44) la recull com a general a la Terra Alta i Cubells (2009: 67), a la Ribera d'Ebre, com a predominant.

⁴⁸ Coromines (DECat IV: 902) i Recasens (1996: 145) s'inclinen per la influència del context fonètic més que no pas per causes evolutives del llatí al català.

⁴⁹ Segons DCVB (X: 776) *vóre* és valencià i *vére* 'occidental vulgar'. DECat IX: 232 'Cap al Nord *vóre* s'estén ben bé fins als últims pobles val.: anoto *bóre* fins i tot a Castell de Cabres i a Bel (1961), però a la Sénia ja *bére* i *bóure*. [Nosaltres no hem recollit la segona forma que aporta Coromines, en canvi sí que hem registrat també *bóre*.] Sanchis Guarner (1950: 187). Navarro (1996, I: 149) (2005: 18).

1.2 VOCALISME ÀTON

El vocalisme àton del Montsià presenta, generalment, la mateixa distribució que fa el català occidental. No obstant això, la medial oberta /a/ en posició final absoluta presenta dos solucions fonètiques: [a], [ɛ].⁵⁰ Per això al vocalisme àton del Montsià podem trobar aquests sis sons vocàlics:

1.2.1 Tractament de la /a/ i la /e/ en posició pretònica i posttònica

1.2.1.1 Com a la resta de parlars occidentals, hi ha distinció entre /a/ i /e/, tant en posició pretònica com posttònica:

llobatada — *llob[a]tada* *frare* — *flar[e]*

1.2.1.2 La vocal /e/⁵¹ en posició pretònica inicial, i sobretot en els segments inicials *ei-*, *em-*, *en-*, *es-*, tendeix a obrir-se en [a]:⁵²

⁵⁰ El sistema àton de sis sons es localitza a Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, vd. 1.2.1.3. Observem que en les transcripcions de l'ALDC la [a] final a Ulldecona (punt de l'enquesta 145) apareix amb un al·lòfon de [a], descrit al volum I: 29 com a «vocal oberta més avançada que [a]; ex. *gemegar* (mallorquí)». Nosaltres pensem que dins de l'espectre sí que hi ha un recorregut al·lofònic que no ens pot situar en un de sol, però que no obstant això tendiria més cap a [ɛ]. Amb tot, caldria estudiar detalladament els contextos en què apareix un o altre o encara un tercer, com s'explica més avall en la nota 51. Les limitacions d'aquest treball ens impedeixen presentar un registre de tots els al·lòfons contigus a aquest so final. En l'entrada *menjadora* (m. 246), per exemple, sí que apareix transcrit el so [ɛ] o en *escala* però la majoria de vegades es representa aquest so final amb la vocal oberta més avançada que [a]. Nosaltres hem recollit una anècdota referent a aquesta articulació [ɛ] final. Una senyora d'Ulldecona (1918) va portar a brodar unes tovalloles per als seus fills —xic i xica—, a la tovallola del fill es va brodar *ell* i a la de la xica *elle*. I podem assegurar que no ho va fer en francès. Nosaltres vam veure una fotografia de les tovalloles amb ambdós pronoms que ens va ensenyar la neta. La iaia no havia anat a escola a aprendre la llengua i ho va escriure tal com li sonava més aproximat al que sentia.

⁵¹ La neutralització en medial oberta de la palatal semitancada en paraules començades per *e-* és més asistemàtica que en els contextos de les síl·labes inicials *ei-*, *em-*, *en-* i *es-*. Per això, tant podem aportar exemples en què es done la neutralització com el manteniment de [e]. També caldria afegir el procés d'identificació so/grafia, la qual cosa frena la neutralització que comentem. Creem que el context més afectat per la neutralització és el de la palatal semitancada en síl·laba inicial lliure i progressivament els segments esmentats adés. Possiblement, fora dels contextos *ei-*, *em-*, *en-*, *es-* i *e-* seguida de lateral alveolar la freqüència de neutralitzacions siga escassa o nul·la. En aquest sentit, Massip (1989: 30) no fa cap referència a la vocal [e] en posició inicial, en síl·laba lliure, només esmenta els casos en què forma síl·laba amb altres sons.

⁵² Sobre la pronúncia de palatal semitancada o de medial oberta en aquest context vd. IEC (1990: 14), Lacreu (1990: 30), Colomina (1995: 24-27), Solà (1999: 200). Quant a la seua realització en parlars del català occidental: en lleidatà, Pueyo (1976: 22); Solans (1996: 35); Casanovas i Creus (1999: 88) i Carrera-Sabaté (1999, 2002a). Altres estudis refereixen l'articulació de medial oberta en altres punts del català occidental: Beltran (1999: 52), Colomina (1991a: 17), Cubells (2009: 69, 70), Gimeno (1994: 67, 94), Massip (1989a: 30), Navarro (1996, I: 45) i (2000: 21), Recasens (1996: 74, 75), Segura (1998: 31), Sistac (1993: 65) i (1998: 64). Palmada (1991: 112).

<i>eriçó</i>	>	[a]riçó ⁵³	<i>eruga</i>	>	[a]ruga ⁵⁴
<i>eixam</i>	>	[a]ixam ⁵⁵	<i>embut</i>	>	[a]mbut ⁵⁶
<i>encendre</i>	>	[a]ncendre ⁵⁷	<i>enciam</i>	>	[a]nciam ⁵⁸
<i>endívia</i>	>	[a]ndívia ⁵⁹	<i>escala</i>	>	[a]scala ⁶⁰

En el cas del segment *es-*, a Ulldecona hem observat que en el verb *estar* la neutralització no és sistemàtica, fins i tot podem dir que és l'indret a on la palatal semitancada, del segment *es-*, es manté en més ocurrencies:⁶¹

estar [a]star: a tot arreu excepte a UI; [e]star: UI (mapa 14 / 1.2)

En altres contextos també es pot trobar, a tot arreu, una obertura sistemàtica de la pretònica:

<i>bescoll</i>	>	b[a]scol ⁶²	<i>berruga</i>	>	b[a]rruga ⁶³
<i>calendari</i>	>	cal[a]ndari	<i>caneló</i>	>	can[a]ló
<i>esternudar</i>	>	est[a]rnudar ⁶⁴	<i>esternut</i>	>	est[a]rnut ⁶⁵
<i>llençol</i>	>	ll[a]nçol ⁶⁶	<i>recer</i>	>	r[a]cer
<i>sencer</i>	>	s[a]ncer	<i>terró</i>	>	t[a]rró
<i>terròs</i>	>	t[a]rròs ⁶⁷	<i>teulada</i>	>	t[a]ulada ⁶⁸

En altres casos també pot aparèixer la neutralització com a *rendilla* > r[a]ndilla; *rellissar* > r[a]llissar; *remor* > r[a]mor; *sermó* > s[a]rmó; *terrat* > t[a]rrat (vd. § 3.1.11)

⁵³ L'ALC recull *ariçó* a Ulldecona. El DCVB (V: 136) dona *ariçó* al valencià. Segura (2003a: 34) a propòsit d'*eriçó* i *ermitanyo*, seguint Coromines, comenta que l'obertura de la primera síl·laba pot ser afavorida per la bategant.

⁵⁴ Al DCVB (V: 146) es recull *aruga* en punts del català occidental. Segura (2003a: 39) l'anota al Baix Vinalopó.

⁵⁵ *Aixam* apareix arreu en punts del català occidental, al DCVB (IV: 654). L'ALDC (m. 1516, vol. VI) també anota la neutralització.

⁵⁶ L'ALC indica *ambut* a Ulldecona. El DCVB recull *ambut* a l'occ. i val. (IV: 751). L'ALDC dona [a]mbut al Montsià (m. 331, vol. II) i es també la forma predominant en tot el català occidental. Segura (2003a: 37) anota [a]mbut al Baix Vinalopó.

⁵⁷ L'ALC anota *ancendre* a Ulldecona. El DCVB dona *ancendre* a tot el català occidental (IV: 863). L'ALDC (m. 289, vol. II) recull [a]ncendre al Montsià i és la majoritària en català occidental.

⁵⁸ L'ALC inclou *anciam* a Ulldecona. El DCVB recull la pronúncia [a]n en el segment inicial a tot el català occidental (V: 30).

⁵⁹ L'ALC anota *andívia* a Ulldecona. *Andívia* en tortosí i valencià (DCVB, IV: 912).

⁶⁰ L'ALC recull *ascula* a Ulldecona. El DCVB (V: 186). Navarro (1996, I: 45) (2005: 19). Segura (2003a: 27-45). Cubells (2009: 69). L'ALDC (m. 254) anota [a]scala.

⁶¹ En el mapa 475 de l'ALDC apareix el verb *estar*, en l'entrada *Està una dona embarassada*. A UI, transcrit [e]stà.

⁶² Al català occidental (DCVB, II: 454).

⁶³ *Barruga*, al Maestrat, Castelló, València, Alcoi i l'Alguer (DCVB, II: 449). Massip (1989: 30).

⁶⁴ Recollit per l'ALDC (m. 121, vol. I).

⁶⁵ ALDC (m. 122, vol. I).

⁶⁶ Apareix sense resposta a l'ALDC.

⁶⁷ Amb [a] a l'ALDC (m. 709, vol. III).

⁶⁸ ALDC (m. 438, vol. II).

1.2.1.3 La vocal /a/ posttònica final en síl·laba lliure presenta la següent distribució al·lofònica:⁶⁹

mestra *mestr*[a]: Al,⁷⁰ Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ;
mestr[ɛ]:⁷¹ Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 15 / 1.2)

L'articulació al·lofònica més estesa és la que correspon a la medial oberta, present en el vocalisme de dotze dels dènou indrets de la comarca. Aquesta distribució al·lofònica també apareix en les terminacions verbals de la 3a persona del singular. Però també cal dir que l'articulació de la palatal semioberta es troba en absoluta recessió en els altres set indrets —Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve— a favor de la medial oberta. Les raons pensem que cal buscar-les en motivacions sociolingüístiques, les quals haurien de ser analitzades detalladament per poder-ne trobar el motiu del canvi. Nosaltres podem constatar que si bé no és una articulació, encara, exclusiva dels més majors, sí que és gairebé inexistent en les generacions escolaritzades en català. Algunes de les raons que intuïm tenen a veure amb el model lingüístic difós pels agents normalitzadors —mitjans de comunicació, administració, ensenyament—, model que no recull l'esmentada articulació, i provoca una interferència, atesa la comunitat estudiada, de /a/ cap a [ɛ]. En el medi escolar, la identificació so / grafia aboca a relegar la palatal semioberta al medi familiar i al canvi d'aquesta per la medial oberta.

El procés que acabem d'explicar afecta, *uolis nolis*, tots els al·lòfons de /a/ àtona final i, també, en síl·laba lliure. Per la qual cosa, no hi ha cap informant que presente una neutralització de /a/ àtona final en tots els contextos. Segons el que es desprèn de l'observació de les dades, el fonema /a/ articulat sempre [ɛ] en posició final no apareix en cap d'ells. Amb tot, els llocs a on podem percebre un major nombre de neutralitzacions són Ul i Sé, seguits de Jp, Ve, Bc, Ga i Va.

La distribució generacional seria la següent: els més grans mantenen /a/ # > [ɛ] i els més jòvens es decanten per /a/ # > [a]. Podríem situar la inestabilitat del fenomen a partir de la segona generació, amb alternança de [a] / [ɛ]. La tercera generació seria la que, definitivament, consumaria l'esmentat canvi.⁷²

⁶⁹ Evidentment, com és comú als parlars occidentals, es distingeix entre els dos fonemes /a/ i /e/ en posició final; depenent dels parlars la distinció serà entre [a] i [e], [a] i [ɛ], [a] i [a̠], i molt esporàdicament entre [a] i [e] / [a̠] —aquest darrer so en contextos amb velar oberta tònica. Nosaltres no l'hem recollida en la nostra investigació si bé sí que l'hem sentida alguna volta, a Alcanar, en el mot *història* > *històri*[a̠]. Respecte a aquesta neutralització, Massip (1989: 34) constata que es manté en algunes poblacions, però que es tracta d'un fenomen recessiu. Beltran (1996: 22) la localitza a Alcanar, Miravet, Batea, Arnes i Lledó d'Algars.

⁷⁰ Beltran i Cavaller (1996: 21, 22) anota la medial oberta velaritzada a Alcanar.

⁷¹ Beltran i Cavaller (1996: 20) dona la realització del morfema de femení singular -a > [ɛ] a Ulldecona i a la Sénia i, més avant, —(1996: 22)— al·ludeix al seu caràcter fonemàtic. Gimeno (1997: 627) anuncia que la [a] final d'*esquena* és articulada [ɛ] a Ulldecona, Sant Joan del Pas, els Valentins i la Sénia. No es refereix a la Galera ni al barri Castell perquè són indrets que no estudia en el seu treball. Veny, J. i Pons, L. (2001) presenten vacil·lació en la transcripció de la medial oberta en posició final, a Ulldecona. Aquests al·lòfons ens mostren aquest so com a vocal oberta més avançada que [a], com a vocal anterior més oberta que [e], com a palatal semioberta [ɛ] i com a vocal palatal semitancada [e]. D'aquest darrer cas tenim la doble transcripció en *sàrria* ['sar̠je] / ['sar̠je] ALDC (m. 934, vol. IV). I Beltran i Cavaller (1996: 21, 22) anota la medial oberta velaritzada a Alcanar.

⁷² Romero 2001. Carrera-Sabaté 2001: 175-199, 2005: 65-86.

1.2.1.4 Tractament de la /a/ i la /e/ pretòniques en contacte amb una alveolar bategant

La pèrdua de les vocals pretòniques /a/ o /e/ en contacte amb bategant és considera habitualment una característica dels parlars orientals, no obstant això aquesta característica es pot retrobar, en algunes poblacions del Montsià, en exemples puntuals.

Es manté la pretònica a *caragol* a tota la comarca. A propòsit d'aquest mot Recasens (1996: 116) explica que en el context que la consonant inicial siga velar hi ha una tendència al manteniment de la vocal pretònica i aporta exemples com *caramell*, *carabassa*, *caramull*, *caragol* i *caramel-lo*. En la nostra investigació coincideix en el cas de *caragol*, però varia en d'altres.

<i>berenar</i>	<i>berenar</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>brenar</i> : ⁷³ Al, Ca (mapa 16 / 1.2)
<i>carabassa</i>	<i>carabassa</i> : ⁷⁴ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>carbassa</i> : Ga, Mb (mapa 17 / 1.2)
<i>carabassera</i>	<i>carabassera</i> : a tot arreu excepte a Mb; <i>carbassera</i> : Ga, Mb ⁷⁵ (mapa 18 / 1.2)
<i>embarassada</i>	<i>embrassada</i> : ⁷⁶ a tot arreu (mapa 8 / 3.1.13)
<i>escarabat</i>	<i>escarabat</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>escarbat</i> : Ga, Mb, Mv (mapa 19 / 1.2)
<i>escarabitxa</i>	<i>escarabitxa</i> : ⁷⁷ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>escarbitxa</i> : Mb, Mv (mapa 20 / 1.2)
<i>veremar</i>	<i>vremar</i> : ⁷⁸ Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul; <i>vermar</i> :

⁷³ Es recull també *brenar* en la dita: *Sant Miquel s'emporta el brenar al cel*. També es recull el mateix fenomen en els hipocorístics de l'antropònim Teresa > *Treseta*, *Teresina* > *Tresina*.

Cubells (2009: 75) dona *brenar* a Faió i la Torre de l'Espanyol. L'ALDC (m. 378, vol. II) recull *berenar*. Aquesta elisió es dona també en *estregina* < *esteregina* < *esteragina* a Al i Ca. Vd. apartat lèxic 3.1.5.

⁷⁴ Massip (1989a: 33) afirma que el fenomen de caiguda de la pretònica és inexistent en tortosí. L'ALDC (m.1110, vol. V) apunta *carbassa* a Mb.

Recasens (1996: 119). L'ALDT dona *carabassa* a tots els indrets del Montsià, que enquesta. No apareix, com en aquesta investigació, *carbassa* a Mas de Barberans.

⁷⁵ Per a les diferents variants del fruit de la *carabassera* vd. 3.1.3 en què Mb segueix presentant caiguda de la pretònica. L'ALDC (m.1109, vol. V) anota *carbassera* a Mb.

⁷⁶ A l'ALDC (m. 475, vol. III) *embrassada* a Mb i SJ.

⁷⁷ El DCVB (V: 223) dona *escarabitxa* a Gandesa i a Tortosa. L'ALDT (m. 413) recull *escarabitxa* a vuit punts dels nous que enquesta al Montsià, *cucaratxa* a Sé i sense caiguda depretònica a Mb. La diferència semàntica entre l'escarabat i l'escarabitxa és que l'escarabat és el del camp i l'escarabitxa l'escarabat domèstic.

⁷⁸ El DCVB dona *vermar* en mallorquí, menorquí, en alguns pobles del nord-occidental, del valencià i algun del tarragoní. *Vremar* apareix al central i arreu de l'occidental, fins a Orpesa (X: 734). Navarro (1996: 46) recull només les solucions amb caiguda de la pretònica: *vermar* i *vremar*, amb predomini de la darrera. Navarro (2005: 20) anota *vremar* a tot arreu, excepte a la Codonyera a on encara es manté la

Bc, Jp, Mb, SB, Sé, SJ; *veremar*: Am, Va, Ve (mapa 21 / 1.2)

1.2.1.5 La /e/ es pot tancar en [i] quan es troba en contacte amb consonant palatal o quan va seguida de /i/ tònica, com a conseqüència d'una assimilació vocàlica.

Assimilació amb consonant palatal, a tota la comarca:⁷⁹

<i>argelaga</i>	>	<i>arg[i]laga</i>	<i>deixar</i>	>	<i>d[i]xar</i>
<i>gener</i>	>	<i>g[i]ner</i>	<i>genoll</i>	>	<i>g[i]noll</i>
<i>llegir</i>	>	<i>ll[i]gir</i>	<i>menjar</i>	>	<i>m[i]njar</i>
<i>menjadora</i>	>	<i>m[i]njadora</i>	<i>queixal</i>	>	<i>qu[i]xal</i>
<i>seixanta</i>	>	<i>s[i]xanta</i>	<i>senyor</i>	>	<i>s[i]nyor</i>
<i>xemeneia</i>	>	<i>x[i]meneia</i>			

Assimilació amb /i/ tònica

estiu > [i]stiu⁸⁰ *seria* > s[i]ria⁸¹ (mapa 66 / 2.2)

En altres casos el tancament no és general:

panellet *pan[i]llet* a Ca, Go, SJ, Ul; *pan[e]llet* a Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va, Ve (mapa 22 / 1.2)

*àngel*⁸² *àng[i]l*: Al, Ca, Fr, Mu, Mv, Po, SB, Ul, Va, Ve; *àng[e]l* a Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 23 / 1.2)

En contextos de dissimilacions vocàliques també es pot trobar el canvi de /e/ en [i]:

romeguera *rom[i]guera*, *rom[i]nguera*⁸³ a totes les poblacions (mapa 45 / 1.3)

vedell *v[i]dell*⁸⁴ a Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve;
v[i]dellet a Mv, Po, Rà (mapa 15 / 3.1.9)

desembre *d[i]sembre*⁸⁵ a Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Ve;
d[e]sembre a Al, Am, Ca, Ga, Mv, SB, SJ, Va (mapa 24 / 1.2)

separar-se *des[i]parar-se*⁸⁶ a Al, Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mv, SB, Sé (mapa 5 / 3.1.13)

variant etimològica *venemar*. Cubells (2009: 76) localitza *vermar* a la majoria d'indrets de la Ribera d'Ebre i només a tres llocs *vremar*. L'ALDC (m. 959, vol. V) dona *vermar* i *bermar* a Mb i Am, respectivament; *veremada* a Ul.

⁷⁹ D'aquests exemples s'arreglen a l'ALDC *argilaga* (m. 1074, vol. V), *gener* (m. 630, vol. III), *minjadora* (m. 246, vol. II), *ginoll* (m. 87, vol. I) i *quixals* (m. 51, vol. I).

⁸⁰ ALDC (L51) [e]stiu.

⁸¹ El mateix fenomen assimilatori es dona en el futur i el condicional simple del verb *estar*, vd 2.2.12.2.

⁸² El tancament vocàlic també afecta el diminutiu: *àng[i]llet* a Al, Ca, Fr, Go, Mv, SJ, Ul; *àng[e]llet* a Am, Bc, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, Va, Ve.

⁸³ A Freginals i Ulldecona (DCVB, IX: 556). L'ALDC (m. 1093, vol. V) recull *romiguera*.

⁸⁴ Navarro (1996: 219) recull *v[i]dell* a la Terra Alta. Gimeno (1997: 405) a Alcanar, Amposta, Sant Joan del Pas i Santa Bàrbara (Montsià). Cubells (2009: 77) a la majoria de localitats de la Ribera d'Ebre.

⁸⁵ L'ALDT recull *disembre* a Am i SJ (m. 183). L'ALDC arreplega *disembre* a Am i *desembre* a Mb (m. 634, vol. III).

⁸⁶ No hem recollit el lema *deseparar-se* ni al DIEC, ni al DNV, ni al DCVB. Sí que ho explica el DECat VI: 271 com a vulgarisme i propi del tortosí i fins a la Plana de Castelló.

En el context de /e/ pretònica seguida de velar sorda /k/ o sonora /g/ es tanca en [i] en els exemples següents:

màneg *màn[i]c*⁸⁷ a tota la comarca

mànega *màn[i]ga* a tots els parlars

alfàbega *alfàb[i]ga* a totes les poblacions

En altres casos el tancament no és general:

càvec *càv[i]c* a Go

màrfega *màrf[i]ga*⁸⁸ a Am, Bc, Fr, Jp, SB, Ul, Va, Ve; *màrf[e]ga* a Al, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ (mapa 25 / 1.2)

espàrrec *espàr[i]c* a Go, Mv, SB; *espàn[i]c* a Fr (mapa 5 / 3.1.3)

1.2.1.6 En alguns mots la vocal palatal etimològica s'ha assimilat a la vocal velar tònica.⁸⁹ Això s'ha esdevingut a *fonoll* procedent de FENUCULU. Aquesta assimilació ha ocorregut a tots els indrets excepte a Mu on hem anotat *aufanoll* (mapa 26 / 1.2). Un altre cas similar és *rostoll* forma única a la comarca (< RESTUCULU). També retrobem el mateix fenomen en *oruga*, que apareix a Sé, juntament a *eruga* (< ERUCA) compartida amb la resta de les poblacions (mapa 27 / 1.2).

Un altre cas és la variant *torró* localitzada a SJ i amb tancament de la vocal velar a Go i SB *t[u]rró*. La variant més predominant és *tarró* (mapa 28 / 1.2).⁹⁰ En aquest terme no hi ha una etimologia clara i hi concorren teories que ara el fan derivar de TERRA —Sistac 1993: 65; Coromines DECat VIII, 628— o de TORRERE —Colón 1976: 334-353.

1.2.1.7 La vocal medial oberta, en posició pretònica, en alguns mots canvia a palatal semitancada, sovint a causa d'una dissimilació vocàlica:

arrabassar *arr[e]bassar*⁹¹ a totes les poblacions

arracada *arr[e]cada* a SB; *arr[a]cada* a tots els parlars

damunt *d[e]munt* a Al, Bc, Ca, Po, Ul, Va; *damunt* a la resta d'indrets (mapa 61 / 2.1)

davant *d[e]vant* a Al, Bc, Ca, Go, Mu, Va; *davant* a la resta de poblacions (mapa 62 / 2.1)

⁸⁷ L'ALDC dona *màneg* a Mas de Barberans, i sense resposta a Amposta i Ulldecona; pel que fa a la qüestió 'màneg de les graelles'. En el cas del 'màneg del ganivet' dona *màneg* a Mas de Barberans i *mànic* a Amposta i Ulldecona.

⁸⁸ L'ALDC també presenta la mateixa distribució: *màrfiga* a Amposta i Ulldecona —amb la variant *màrfigo* en aquesta població (m. 268, vol. II).

⁸⁹ En els dos primers casos, l'ALDC (m. 1086, vol. V) (m. 831, vol. IV) recull el mateix. En *eruga* (m. 1557), *oruga* a SJ i *cuc rodador* a Ul.

⁹⁰ L'ALDC el recull dins de *dolç*, a la Llista P 14 i dona *tarró* a Mb i Ul, i no té resposta a Am.

⁹¹ L'ALDC anota *arrabassar* a Am i Mb (m. 744, vol. IV).

<i>davantat</i>	<i>d[e]vantat</i> a tota la comarca ⁹²
<i>llaganya</i>	<i>ll[e]ganya</i> a Al, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, SJ, Ve; <i>ll[a]ganya</i> ⁹³ a Am, Bc, Fr, Jp, Mv, SB, Sé, Ul, Va (mapa 29 / 1.2)
<i>trasbalsar</i>	<i>tr[e]sbalsar</i> ⁹⁴ a Al, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Po; <i>tr[a]sbalsar</i> a la resta (vd. 3.1.2)
<i>rabera</i>	<i>r[e]bera</i> a Sé; <i>r[a]bera</i> ⁹⁵ a la resta de la comarca i també a Sé (mapa 2 / 3.1.9)
<i>travessar</i>	<i>tr[e]vessar</i> ⁹⁶ a tots els parlars
<i>travessera</i>	<i>biga tr[e]vessera</i> a Mb; ⁹⁷ <i>tr[e]vessera</i> a Po (mapa 11 / 3.1.11)

En mots derivats⁹⁸ com *cagarada*, *pixarada* la vocal pretònica s'articula [e] en totes les poblacions:⁹⁹

cagu[e]rada

pix[e]rada

Altres casos de dissimilació entre vocals àtones pretòniques poden ser afavorits pel punt labial de la consonant en contacte:

arreplegar (< REPLĪCARE)

arr[o]plegar:¹⁰⁰ Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *arr[e]plegar*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 30 / 1.2)

arremangar (<*REMANĪCARE)

arr[o]mangar: a tota la comarca

⁹² A l'ALDC (m. 198, vol. I), també la variant lèxica *bancalet* a Mb.

⁹³ Segons Coromines (DECat, V:127), la forma originària seria amb *a*. L'ALDC també dona *ll[a]ganyes* a Amposta i Ulldecona (m. 139, vol. I). La pronúncia amb medial oberta és la que més es repeteix en la resta de català occidental.

⁹⁴ El DCVB (X: 449) recull *tresbalsar* a Ascó. Gimeno (1994: 76) dona *tresbalsar* al Montsià, el Maestrat, els Ports i el Matarranya. Veny (2003: 359) explica alguns d'aquests exemples.

⁹⁵ L'ALDC (m. 1283, vol. VI) anota el mateix resultat.

⁹⁶ Molts d'informants articulaven també *trevessia*, en referir-se a qualsevol carrer que n'interseccionava un altre, i *trevesses* per a les *travesses* de la via del tren. Un dels informants de les Cases, quan ens explicava què portaven a la barca, en referir-se al *traspontí* l'articulava *tr[e]spontí*. També hem notat la pronúncia *tr[e]muntana* en algunes poblacions.

Gimeno (1994: 77) anota *travesser* al Matarranya i Segura (2003: 46) al Baix Vinalopó.

⁹⁷ També *travessera* a Mb a l'ALDC (m. 443, vol. II).

⁹⁸ Colomina (1995: 77) explica 'la combinació *er + ada* és bastant productiva per a formar denominacions de deposicions, miccions i vòmits: *boquerada*, *buidrada*, *buinerada*, *caguerada*, *esclaterada*, *femerada*, *giterada*, *merderada*, *panderada*, *pixerada*, *tiferada*.'

⁹⁹ El DCVB (II: 821) dona *caguerà* al valencià. Colomina (1995: 78) comenta, entre molts d'altres exemples, les grafies *caguerada* i *pixerada* i considera dialectals les que grafien *a* en posició pretònica.

¹⁰⁰ El DCVB recull *arroplegar* a la Poble de Segur, Oliana, Balaguer, Lleida, Borges Blanques, Falset i Gandesa (II: 34). Coromines (DECat V: 325, VI: 607) explica la labialització de la vocal palatal pel contacte amb l'oclusiva bilabial. També indica que la variant *arreplegar* és principalment usada en català oriental. Cubells (2009: 79) dona *arroplegar* a tota la Ribera d'Ebre.

Quan la medial es troba en contacte amb una iod seguida de palatal fricativa sonora, la medial es pot tancar, en alguns d'aquests casos la vocal tònica és una palatal tancada. Podem trobar tres resultats —[ej], [e], [i]— diferents segons el grau d'influència de la iod:¹⁰¹ *sagí, rajola, fagina, gaiato, saginera* (vd. 3.1). Respecte l'evolució d'aquesta vocal en posició posttònica interna, en fonètica històrica catalana hi ha la llei en funció de la qual les vocals medials posttòniques en aquest context esdevenen vocals palatals (Colomina 1995: 68). Aquesta evolució es constata, a la comarca del Montsià, en els mots *Bàrbara, estómac* i *màscara*:

<i>Santa Bàrbara</i>	<i>Santa Bàrb[e]ra</i> , a tots els parlars ¹⁰²
<i>estómac</i>	<i>estóm[e]c</i> , a tots els parlars ¹⁰³
<i>màscara</i>	<i>màsqu[e]ra</i> ¹⁰⁴ a Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul; <i>màsc[a]ra</i> a Am, Fr, Mu, SB, Sé; <i>masqu[e]reta</i> a Ca, Mu (mapa 31 / 1.2)

1.2.2 Tractament de la /o/ en posició pretònica i posttònica

1.2.2.1 La /o/, generalment, es manté en posició pretònica i posttònica, com esdevé a la resta de parlars occidentals i al mallorquí:¹⁰⁵

<i>carr[o]</i>	<i>c[o]nill</i>	<i>m[o]cador</i>
<i>m[o]lí</i>	<i>p[o]rtella</i>	<i>totx[o]</i>

1.2.2.2 En alguns contextos, però, pot tancar-se en /u/. Això pot ocórrer quan /o/ està en contacte amb una /i/, hi ha una /i/ tònica¹⁰⁶ o en contacte amb un so palatal:

<i>coixí</i>	<i>c[u]ixí</i> a Am, ¹⁰⁷ Go, Mb; <i>c[o]ixí</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 32 / 1.2)
--------------	---

<i>coixinera</i>	<i>c[u]ixinera</i> a Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Mu, Mv, Rà, SB, Va; <i>c[o]ixinera</i> a Ga, Jp, Mb, Po, Sé, SJ, Ul, Ve (mapa 33 / 1.2)
------------------	--

¹⁰¹ Recasens (1996: 103) explica quins són els factors que contribueixen al canvi de /a/ àtona a [e] en català nord-occidental i valencià.

¹⁰² Colomina (1995: 64 i 65) documenta una sèrie de casos, des del 1400, en què apareix escrit el nom *Bàrbera*, amb la dissimilació de la vocal posttònica. L'autor també diu «*Bàrbera* és encara a l'hora d'ara la pronúncia habitual en valencià i en tortosí (...)». Caldria afegir, deu anys després, «en població catalanoparlant no escolaritzada en la nostra llengua», ja que el que ens diu l'experiència directa és que ja es diu *Santa Bàrbara* amb cinc *aa*, sense la dissimilació tradicional, fins i tot ens atreviríem a dir que s'atribueix a la pronúncia dissimilada un cert matís d'incorrecció i hom malda per dir *Santa Bàrbara* com a marca de culturització.

¹⁰³ El DCVB (II: 509) recull *estómeç* a tot el català occidental. A propòsit d'aquest exemple Colomina (1995: 49-50) justifica *estómeç*.

¹⁰⁴ Al DCVB (VII: 278) apareix *màsquera* al català occidental. Colomina (1995: 62-64) comenta que la grafia *màscara* s'hauria d'esmenar a favor de *màsquera*. L'ALDC (m. 567, vol. III) dona *màsquera*.

A Alcanar, es cantava a Carnestoltes: *Màsquera bruta, toca la flaiüta. Toca-la bé, pal domenge que ve*.

¹⁰⁵ L'ALDC anota *carro* (m. 902, vol. IV), *molí* (m. 1019, vol. V) i *conill* (m. 1466, vol. VI) a *mocador* recull *mucador* a Am.

¹⁰⁶ Segons Colomina (1995: 28) es tracta d'una assimilació de grau d'obertura.

¹⁰⁷ L'ALDC (m. 269, vol. I) recull *c[o]ixí* a Am i Mb.

arronsar els muscles arr[u]nsar¹¹⁶ a Bc, Rà, Ul, Va (mapa 54 / 3.1.10)

tossar at[u]ssar a Al; t[u]ssar a Ca (mapa 10 / 3.1.9)

sostenidors s[u]stems¹¹⁷ a Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SJ, Va, Ve; s[o]stems a Bc, Mv, Sé, SB, Ul (mapa 37 / 1.2)

bròcol bròc[u]l: a tot arreu

cobert c[u]bert: a tot arreu

sòcol sòc[u]l: a tot arreu

Puntualment, el tancament pot donar-se en variants com c[u]drells a Ul (mapa 12 / 3.1.7); c[u]rriola a Mb i c[u]rdiola a Mv (mapa 15 / 3.1.7).

1.2.2.5 En els parlars estudiats, així com en altres del català occidental i mallorquí, localitzem el fenomen del pas de /u/ > [o]. Segons alguns autors¹¹⁸ aquest canvi vocàlic és una ultracorrecció, en canvi Veny (2003: 361) explica que tots aquests casos obeeixen més a l'aparició d'un model fonètic alternatiu que no pas a un fenomen d'hipercorrecció.¹¹⁹ Entre altres, hem localitzat aquest canvi en:

bullit b[o]llit a Ga, Po, Rà, SJ (mapa 56 / 3.1.11)

mntanya m[o]ntanya¹²⁰ a Am, Bc, Fr, Ga, Mu, Mv, Rà, Sé, Ve; *mntanya* a la resta (mapa 38 / 1.2)

jupetí j[o]petí¹²¹ a Am, Bc, Ga, Jp, Mv, Ul (mapa 6 / 3.1.12)

julivert j[o]livert a Al, Po;¹²² j[u]livert a la resta (mapa 39 / 1.2)

pubill p[o]bill a Ca, Ga, Mb (mapa 14 / 3.1.13)

pubilla p[o]billa a Ga, Mb¹²³ (mapa 15 / 3.1.13)

1.2.2.6 També es dona en tots els parlars la dissimilació de la vocal velar semitancada /o/ en palatal semitancada. Això s'esdevé en el mot *redó*, amb la dissimilació de la /o/ inicial pretònica en [e], tot i que aquesta dissimilació ja es localitzava en llatí vulgar: ROTUNDU > RETUNDU. Aquesta forma dissimilada és la que ha donat la variant

¹¹⁶ A SJ, ALDC (m. 82, vol. I).

¹¹⁷ L'ALDC recull s[u]stems a Amposta i Ulldecona, i s[o]stems a Mas de Barberans (m. 186, vol. II). Cubells (2009: 81).

¹¹⁸ Segura (2003a: 52). Cubells (2009: 81).

¹¹⁹ En aquest sentit, a Alcanar hem notat altres exemples atribuïbles al fenomen que comentem, com les variants j[o]dio < *judío* o r[o]ido < *r[u]ido*. També a Mas de Barberans hem recollit m[o]nyir < *munyir*. Casanova (2002a: 61, 62).

¹²⁰ Gimeno (1997: 258) ho recull a Ulldecona, al Mas de Barberans, a Amposta i a la Sénia. També és general al Baix Vinalopó (Segura 2003a: 52) i present a quatre localitats de la Ribera d'Ebre (Cubells 2009: 81). L'ALDC recull *montanya* a Ul (m. 701, vol. III).

No és general però es pot sentir arreu dels parlars de la comarca, sobretot en gent gran o que no ha estat escolaritzada en català, la pronúncia *los Montells*, per a referir-se als Muntells. Fins i tot en un carrer dedicat a aquest nucli de població, a Amposta, a la placa de la via pública hi diu: *carrer Montells*.

¹²¹ La variant j[o]petí la recull Gimeno (1997: 134) a Alcanar i als Valentins. L'ALDC ho dona a Mas de Barberans (m. 189, vol. II).

¹²² Tot i que també és possible notar l'alternança arreu. L'ALDC (m. 1085, vol. V) anota j[o]livert a Mb i Ul.

¹²³ Recollit a l'ALDC (m. 519, vol. III).

predominant en la majoria de parlars occidentals i balears.¹²⁴

Un altre cas similar es dona en (HO)ROLOGIU > *rellotge*, en el qual la vocal de la primera síl·laba s'ha dissimilat en palatal semitancada¹²⁵ i ha donat la forma *r[e]lloge*, general a la comarca. Amb tot, també es podria apuntar una possible interpretació de la primera síl·laba com a prefix *re-* per al canvi d'aquesta vocal inicial.¹²⁶

En posició posttònica també apareix la dissimilació en el mot *tórt[e]ra* < TÛRTURA *tórt[e]ra* a Fr, Ga, Mv, Po, SB, SJ; *tórt[o]ra* a la resta¹²⁷ (mapa 40 / 1.2)

1.2.2.7 En altres mots —*llonguet*, *mocador*, *tovalló*, *xocolate*— també s'ha produït l'assimilació de la vocal pretònica inicial. Seguint Veny,¹²⁸ podem dir que són casos de centralització:

llonguet *ll[e]ngüet*:¹²⁹ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *ll[a]ngüet*: Go, Rà, SB (vd. 3.1.2.3)

mocador *m[a]cador*¹³⁰ a Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mv, SB, Ul, Va, Ve; *m[o]cador* a Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul (mapa 41 / 1.2)

tovalló *t[a]valló*¹³¹ a Am, Ca, Fr, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; *t[o]valló* a Al, Bc, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ (mapa 43 / 3.1.11)

xocolate *x[a]colate*¹³² a Fr, Jp, Va; *x[o]colate* a Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve (mapa 42 / 1.2)

1.2.3 Tractament de la /o/ en posició inicial

En posició inicial la vocal velar semitancada /o/ s'articula [aw] com a la resta de català nord-occidental. Hem recollit, arreu, casos de diftongació de la velar en els exemples següents i en els seus derivats:¹³³

¹²⁴ Al DCVB apareix amb [e] a l'occidental i al valencià i amb vocal neutra al balear (IX: 534).

A hores d'ara, en els parlars que estudiem, la variant amb [o] comença a introduir-se en el registre col·loquial en *redó* i derivats, ja que és la vehiculada a l'ensenyament, i la que gaudeix de més prestigi.

¹²⁵ Coromines documenta la dissimilació ja a la mitat del s. XIII (DECat, IV: 814).

¹²⁶ Moll 1952: 95-96.

¹²⁷ Tot i que a Alcanar hi ha el malnom *Tórtera*. L'ALDC (llista P64) anota *tórtera* a Mb, els altres punts no tenen resposta.

¹²⁸ Veny (1999d: 225-253). De tots els casos que aporta per a explicar el fenomen, nosaltres hem arreplegat en aquest treball: *calbot*, *caramull*, *catxel*, *ceballot*, *clatell*, *lledoner*, *llangosto*, *mandongo*, *mandonguilla*, *ramor*, *taronja*, *tovallola*. Indirectament també hem detectat *bambolla*, *clafoll*, *malfarjat*, *manjoia*, *patracol*, *xafogor*.

¹²⁹ Coromines (DECat, V: 249) la situa «a molts llocs del Migdia del Princ.» i la localitza a Tortosa.

¹³⁰ Massip (1989a: 46) anota *macador* com a exemple d'assimilació. També a Cullera (DCVB, VII: 475). L'ALDC recull la pretònica amb tancament, a Am (m. 124, vol. I). En canvi, a l'entrada *mocador del cap* no apareix aquesta neutralització (m. 125, vol. I). Aquestes variants no es troben a l'ALDT.

¹³¹ L'ALDC (m. 375, vol. II) anota *tavalló* als tres punts i també *tovalló* a Am.

¹³² També a Tortosa (DCVB, X: 958) *xacolate*. A voltes, ho hem notat per a dir «Quin xacolate hi ha!» volent dir que hi ha molt d'embolic en alguna cosa equivalent a la frase «Aquí hi ha marro» o també «xacolate» potser molt de fang, fangutxe de després de ploure. Volem deixar constància que aquestes pronúncies, com la majoria de les que relacionem en aquest apartat, tendeixen a desaparèixer i a convergir el codi oral amb el codi escrit. Si més no, en aquest exemple és prou residual aquesta dissimilació, com altres tipus *plàtano* > *plàteno*.

¹³³ Dels exemples reportats l'ALDC anota el diftong inicial a [aw]*liva* (m. 987, vol. V), [aw]*relleres* (m.

<i>obert</i>	[aw]bert
<i>ofici</i>	[aw]fici
<i>oliva</i>	[aw]liva / també [o]liva a Rà (mapa 43 / 1.2)
<i>olor</i>	[aw]lor
<i>orella</i>	[aw]rella
<i>orinal</i>	[aw]rinal
<i>orins</i>	[aw]rins
<i>ovella</i>	[aw]vella

Com expliquen diversos autors —Veny (1991: 123), Navarro (1996, I: 48), Cubells (2009: 83)—, aquest diftong sorgeix a partir d'un procés de fonosintaxi, en el qual es veurien afectats primerament els mots femenins, la vocal de l'article femení *la* es reinterpretaria com a pròpia del mot següent, i a partir d'aquí sorgirien formes com:

la oliva la [w]liva l'auliva
la olor la [w]lor l'aulor
la humitat l'ahumitat
la orella la [w]rella l'aurella
la ovella la [w]vella l'auvella

En el cas dels mots masculins, segons Massip (1989: 23), hi hauria un cas de dissimilació en trobar-se correlativament dos vocals velars, la de l'article masculí, *lo*, i la de la paraula següent —*ofici, orins...*

Per als verbs, Cubells (2009: 83) considera aquest fenomen un cas de propagació analògica iniciat en els femenins, seguit pels masculins i finalitzat en els verbs. Nosaltres hem recollit [aw]brir a Ga, Go, Sé i Ul (mapa 6 / 2.2).¹³⁴

1.2.4 Tractament dels diftongs àtons

El diftong dels grups /kwa/, /gwa/ de les síl·labes àtones, en general, es manté en la majoria de casos estudiats:

<i>aguaitar</i>	ag[wa]itar	<i>llengua</i>	lleng[wa] ¹³⁵
<i>aigua</i>	aig[wa]	<i>Pasqua</i>	Pasq[wa] ¹³⁶

En alguns altres casos, però es pot produir la monoftongació en [o]. Això ocorre en *quallada, quaranta, quaresma*:

quallada c[o]lada a Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve;
c[o]llada a Al, Am, Sé, Ul, Va; q[wa]llada a Jp (mapa 44 / 1.2)

quaranta c[o]ranta a tots els parlars

Quaresma c[o]resma¹³⁷ a Al, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Po, Sé, Ul, Va, Ve;

890, vol. IV), [aw]rinal (m. 278, vol. II), [aw]velles (m. 1319, vol. VI) a Am i Ul, però *aovelles* a Mb, formant diftong els dos primers sons.

¹³⁴ L'ALDC (m. 41, vol. I) dona [aw]brir també a Amposta; dada que en aquesta investigació no hem recollit. Cubells (2009: 83) anota la diftongació en [aw]rir i [aw]brir.

¹³⁵ També a l'ALDC (m. 59, vol. I).

¹³⁶ ALDC (m. 573, vol. III).

q[wa]resma: Al, Am, Bc, Fr, Mb, Mv, Rà, SB, SJ, UI (mapa 45 / 1.2)

1.2.5 Consonantització de la semivocal velar tancada en els diftongs decreixents

La semivocal velar [w] quan es troba seguida d'una vocal tendeix a consonantitzar en una bilabial aproximant sonora [β]. Apareix aquesta consonantització, sobretot, en diminutius, augmentatius o altres derivats:¹³⁷

blau: *blava, blavet*; *creu*: *creveta, crevota*; *estiu*: *estivet*; *ou*: *ovet, ovot, overa*

La semivocal [w] del diftong *i[w]* és la que més es manté com a semivocal, sense consonantitzar. De fet, només l'hem obtinguda en dos ocasions:¹³⁹

niu: *nivada de perdiu* a Al (mapa 35 / 3.1.5)

estiu: *estivet*¹⁴⁰ de Sant Martí a Al, Ga, Go, Mb, Mv; *estivet de Sant Miquel* a Mv (mapa 9 / 3.1.6)

Amb tot, hem detectat que la consonantització comença a ser asistemàtica en les generacions més joves. I, fins i tot, hi ha un cas paradigmàtic en què l'aparició de la semivocal velar s'estén en generacions més adultes i és el cas de *peuet*. Hem observat, en nombroses ocasions, la ultracorrecció de la variant consonantitzada *pevet* cap a la vocalitzada *peuet*.¹⁴¹

No dubtem que el fenomen de consonantització¹⁴² era força estès en els diversos parlars de les comarques del tortosí.¹⁴³

¹³⁷ Amb manteniment del diftong al Matarranya (Navarro, 2005: 21). *Coresma* a sis indrets de la Ribera d'Ebre (Cubells, 2009: 84).

Aquestes variants no s'anoten a l'ALDT. L'ALDC dona *coresma* (m. 569).

Notem que aquesta monoftongació és recessiva i va quedant, majoritàriament, en boca de gent major. El mateix fenomen l'hem apreciat en l'indefinit *qualsevol*, el qual pot ser també acompanyat de dissimilació de laterals [konse'βɔt] / [kwanse'βɔt]. Cubells (2009: 84) anota *consevol* a tota la Ribera d'Ebre.

Residualment, hem recollit *c[o]rterada* a Ulldecona en gent de més de vuitanta anys.

¹³⁸ Beltran (1996: 30) ho explica de la manera següent: «Un exemple de canvi de fonema analògic és el que es dona en els diminutius de molts de substantius que acaben en /u/ semivocal “*pevet*”, “*povet*”, “*bovet*”, “*creveta*”, etc., que en la varietat estàndard mantenen la *u* del primitiu. El mateix fenomen es dona en altres derivats, com ara “*overa*”, per *ouera*, etc.». El fenomen de les formes ara amb [w] ara amb [β] ja era observat per Barnils (1916: 7): «Notem, finalment, els “doublets” fonètics *creueta* i *creveta*, ‘creu petita’, *claueta* i *claveta*, ‘clau petita’, que acaben de donar-nos una idea oscil·lant del nostre dialecte.»

¹³⁹ En alguna ocasió, a Alcanar, també hem anotat *nivet*. De vegades, *riu*et presenta la variant *riet*. Apareix com a topònim a la desembocadura de l'Ebre, *Riet Vell*, al terme d'Amposta.

¹⁴⁰ Gimeno (1997: 238) anota *estivet* a Santa Bàrbara.

¹⁴¹ No hem realitzat cap treball sociolingüístic exploratori d'aquesta variant però l'observació atenta en diversos contextos en què té una freqüència d'ús elevada ens corrobora el que acabem de dir. Hem notat que mares sobretot, no tenim informació relativa als hòmens, amb fills en edat escolar abandonen, o s'ultracorregeixen, *pevet* per *peuet*. El motiu, com altres vegades s'ha dit, és obvi: les mares s'aproximen al model dels fills, que és el que aprenen a escola. Aquest es correspon amb el model escrit. No dubtem que estem assistint a un canvi lingüístic en curs, el qual es resoldrà a favor del codi escrit. A Alcanar, comença a ser del tot habitual el fenomen que comentem. Tot i així, en la mateixa població, en altres contextos més idiosincràtics, la consonantització de [w] es manté en alguns malnoms com *Correvera*, *Palava*.

¹⁴² Autors com Duarte i Alsina (1986: 75, II), Colomina (1995: 89-93), Recasens (1996: 301, 302) han explicat el fenomen.

¹⁴³ Buj Alfara (2001: 46).

Altres exemplificacions les trobaríem arreu a la toponímia: *la Creveta*, *lo Povet*...

Quant a la lexicografia normativa el DIEC1 i el DIEC2 recullen, per exemple, *bover* o *bouer*, *bovera* o

1.3 CONSONANTISME

1.3.1 Consonants labials

1.3.1.1 Manteniment de la labiodental sonora /v/

Dels dènou indrets enquestats, només en dos hem trobat alguna mostra de l'articulació de la labiodental sonora. Aquesta pronúncia l'hem registrada a la Galera i als Valentins. Cal dir que la seua realització era del tot asistemàtica. El fenomen és pràcticament a tocar de l'extinció, per tal com l'hem resseguit en altres individus de les mateixes comunitats de parla i n'era absent. Ens trobem, per tant, davant d'una variable fonètica que és a la fase final d'un canvi lingüístic en curs que passa a anivellar-se a favor del betacisme.^{144 145}

1.3.1.2 Conservació de la labiodental fricativa sorda

En els mots *esbrafat*¹⁴⁶ i *professó* s'ha mantingut la labiodental fricativa sorda en alguns parlars; en altres, en canvi, ha sonoritzat, fet que ha donat també el pas al mode aproximant, [β], en no mantindre /v/.

esbrafat *esbra*[f]at a Al, Bc, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *esbra*[β]at a Al, Ca, Ul (mapa 1 / 1.3)

professó *pro*[β]essó a Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Sé, Ul, Va, Ve; *pro*[f]essó a Am, Ga, Go, Mu, Po, Rà, SB, SJ (mapa 2 / 1.3)

La labiodental ha sonoritzat i ha donat l'aproximant [β] —*pro*[β]essó—, solució que coincideix amb el valencià.

El manteniment de la labiodental sorda la registra Gimeno (1996: 219) a Amposta, Mas de Barberans i a Sant Jaume. A Santa Bàrbara dona *provessó*. També recull *processó*¹⁴⁷ a Alcanar i a Amposta. Amb tot, hem comprovat que aquesta

bouera, bovenc o bouenc, meva o meua, teva o teua, seva o seua, romeua o romeva...

¹⁴⁴ És evident, per tant, que l'articulació de la labiodental fricativa sonora és un tret en franca recessió. Aquest es localitza aïlladament encara en alguns individus, la qual cosa li confereix una notable excepcionalitat, ja, en l'àrea del tortosí. A hores d'ara, però, encara resten dos illots força actius quant a manteniment de la labiodental que són, pel nord, Paüls, al Baix Ebre, i Canet lo Roig, al Baix Maestrat. També, caldrà en futurs estudis sociolingüístics comprovar la vitalitat del fenomen, en unes parles que s'anivellen cap a altres fonèticament betacistes, empeses per models lingüístics més prestigiats. Nosaltres hem recollit *vell, vi, vilero, vist* asistemàticament a la Galera i als Valentins.

¹⁴⁵ Diversos estudis han recollit l'estat de la qüestió de la labiodental en la zona del tortosí. Com a mostra, vd. Alcover 1908, ALDC (2001, 2003, 2006), Barnils (1916), Beltran (1996), Cubells (2009), Gimeno (1994), Izquierdo (1997) (2003b), Massip (1989), Navarro (1996) (Navarro 2005), Pradilla (1990), Recasens (1996), Veny (1986a), Verge et alii (2008).

¹⁴⁶ El DCVB (V: 168) assenyala *esbravar* al Pirineu oriental, a l'oriental, a l'occidental i al balear. *Esbrafar* ho dona a Tortosa, al Maestrat i al valencià. A Alcanar *esbravar-se* té el sentit que algú explica alguna cosa que el neguitejava, amb confiança, *esbrafar-se* s'aplica a un líquid.

¹⁴⁷ L'ALDT recull *professó* a Mb i també *processó* a Al i Am (m. 166). A Alcanar és absolutament inusual aquesta forma. Si hom l'empra és per a corregir la pronúncia amb la bilabial per considerar que està cometent una incorrecció lingüística. L'ALDC anota *professó* a Mb (m. 572, vol. III). Beltran Calvo (1994: 29) dona *pro*[f]essó a Bolulla. Esporàdicament, a Ulldecona hem notat el manteniment de la labiodental fricativa sorda.

pronúncia, en aquestes dos poblacions, és una hipercorrecció, per tal com l'articulació genuïna és amb consonant labial i no alveolar. També, però, cal dir que progressivament es nota la interferència de la variant amb l'alveolar [s], que és la que hom coneix a partir del model escrit, *processó*.

gafarró

S'ha conservat la labiodental fricativa sorda a tota la comarca en el mot *gafarró*.¹⁴⁸ Segons Coromines (DECat IV: 251) seria un derivat de *gafar*, del verb *agafar*.

caduf

cadu[p]: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *cadu*[f]: Bc, Jp, Sé, Va, Ve, Ul; *cadu*[k]: Go (mapa 3 / 1.3)

La labiodental fricativa sorda, en posició final, en mots provinents de l'àrab pot passar a bilabial oclusiva sorda. En el cas de *caduf* —< *qadûs*— el pas a [p] és la solució majoritària, seguida del manteniment de [f].¹⁴⁹ La variant *caduc* podria originar-se per dissimilació d'oclusives a partir de *cadup*.

Gimeno (1997: 269) apunta *cadup* a Alcanar, Amposta, Mas de Barberans, Santa Bàrbara i Sant Jaume. Al Baix Ebre, Maestrat i Ports també és la resposta majoritària. La variant amb manteniment de la labiodental, *caduf*, l'anota a Ulldecona, Sant Joan del Pas, els Valentins i la Sénia. També apareix en punts del Baix Ebre, la Terra Alta i la Ribera d'Ebre.

matalaf

La labiodental final de *matalaf* —< *maṭrah*— ha esdevingut a tota la comarca una bilabial oclusiva sorda, *matala*[p].¹⁵⁰

Gimeno (1997: 153) també recull al Montsià *matalap*. Talment, al Baix Ebre, Maestrat i Ports.

1.3.1.3 Desaparició de labials

En alguns casos, la labiodental fricativa sonora /v/ articulada bilabial aproximant ha desaparegut a tots els parlars. Aquest fenomen apareix en mots com *vànua* i *moïment* de forma general i parcialment en *anoer* i *llaor*. En els mots *vànua*¹⁵¹ i *moïment* la bilabial aproximant sonora desapareix absorbida per la vocal labial contigua. En aquest context, la vocal velar afavoreix l'aparició d'una consonant velar sonora i sorgeix la

¹⁴⁸ A Ulldecona ens van acompanyar el nom del moixó amb l'explicació següent: «Lo *gafarró* és un dels més menuts, allavons a una persona menuda li dius: Quin *gafarronet*!»

¹⁴⁹ El DCVB (II: 813) anota *caduf*, *cadup*, *cadúfol*, *catúfol*, *gadúfol* i *gatúfol*, però no dona *caduc*. La primera, *caduf*, l'atesta al balear i en poblacions del català occidental com Gandesa, Ulldecona, Vinaròs, Benassal, València i Alcoi. La segona variant, *cadup*, es referencia a Tortosa. Coromines (DECat, II: 393) dona la variant amb el manteniment de -f a les Illes. Localitza *cadup* a Tortosa i explica que, a partir, del plural *cadups* pot sorgir el singular *cadup*. L'ALDC anota *cadubs* a Am i *cadufos* a Ul (m. 734).

¹⁵⁰ Sobre l'alternança de -f/-p final, Coromines (DECat, V: 530) explica que per raons eufòniques és fàcil el canvi de [f] a [p] i ho situa al valencià. El DCVB (VII: 296) apunta *matalap* a Gandesa, Tortosa, Amposta, Maestrat, Castelló, València, Cocentaina, Vall de Gallinera i el Pinós. L'ALDC (m. 267, vol. II) registra *matalap*.

¹⁵¹ L'ALDC (m. 270, vol. II) dona *vànua* a Ul i Mb i *vànoa* a Am. Cubells (2009: 86) localitza *vànua* a tota la Ribera d'Ebre.

variant *vangua*. En els mots *anoguer* i *llagor* apareix una /g/ antihiàtica.

<i>vànova</i>	<i>vànua</i> : a tot arreu; <i>van</i> [g]ua: Jp, Po, Va (mapa 4 / 1.3)
<i>anover</i>	<i>anoer</i> : ¹⁵² Al, Am, Go, Mv, Po, Rà; <i>ano</i> [β]er: Ca, Mu; <i>ano</i> [ɣ]er: Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Sé, SJ, Va, Ve; <i>anu</i> [ɣ]er: Ul; <i>no</i> [ɣ]er: SB (mapa 11 / 2.1)
<i>llavor</i>	<i>llaor</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Sé, Ul, Va, Ve; <i>lla</i> [ɣ]or: Al, Ca, Rà; <i>lla</i> [β]or: ¹⁵³ Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve (mapa 5 / 1.3)

1.3.1.4 Sonorització de labials

La bilabial oclusiva sorda pot sonoritzar en posició intervocàlica, en mots derivats com *llobet*:¹⁵⁴

<i>llobet</i>	<i>llo</i> [p]et: Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Ul, Va; <i>llo</i> [β]et: Al, Ca, Fr, Go, Mu, Po, Rà, SJ, Ve (mapa 6 / 1.3)
---------------	---

1.3.2 Consonants dentals

1.3.2.1 Tractament de la dental dels grup finals -NT, -LT

En general, la dental del grup consonàntic –NT en posició final presenta emmudiment,¹⁵⁵ però en alguns contextos, per fonètica sintàctica, se sensibilitza. Els casos estudiats són *Sant Andreu*,¹⁵⁶ *Sant Antoni*, *Sant Esteve*, *vint anys*, *cent anys*, *cent u*. En aquests exemples s'alterna amb major o menor freqüència la sensibilització de la dental amb l'emudiment:

<i>san</i> [t] <i>Andreu</i>	Ca, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Va; <i>sant Andreu</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve (mapa 7 / 1.3)
<i>sant Antoni</i>	<i>san</i> [t] <i>Antoni</i> : Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve; <i>sant Antoni</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, ¹⁵⁷

¹⁵² Gimeno (1997: 389) recull *anoer* a SB i Am; l'*anouer* a Al i l'*anoguer* a Ul, Jp, Va, Sé i Mb; *noer* a SJ. La variant amb manteniment de la bilabial, *anover*, la dona a Peníscola. L'ALDC (m. 1224, vol. V) anota *anoguer* a Mb i Ul i *anouer* a Am.

¹⁵³ En les dades que recull Gimeno (1997: 289) dona *llavor* a Mb i a Am, *llevor*. També en l'ALDT, a més de *llaó* a Jp, Sé, Ul i Va; *llavor* a SB, SJ i *llagor* a Al (m. 235). L'ALDT (m. 784) recull *llavor* a Mb. Respecte la variant *llavor*, a Ve la informant femenina ens respongué *llaor* sense la labiodental i l'informant masculí *llavor*. També l'informant de Fr matisava que si era *llavoreta* es referia a la d'una florera i si era *llavor* a una planta.

¹⁵⁴ El mateix fenomen hem observat que es pot retrobar en casos com el diminutiu de *cap* > *capet* / *cabet*.

¹⁵⁵ Respecte la dental dels grups consonàntics -NT, -LT i llurs plurals pareix que a principis del segle XX aquesta se sensibilitzava. Barnils (1916: 7). Massip (1989: 39) n'explicita l'emudiment.

¹⁵⁶ Val a dir que la pronúncia amb sensibilització de la dental l'obteníem en fer dir als informants, de manera indirecta, el refrany «Per Sant Andreu, aigua o neu». Podríem apuntar, doncs, que la sensibilització de la dental en aquest grup era un tret majoritari que s'ha convertit en minoritari i, en determinats contextos, ha quedat fossilitzat. També vam notar que a la Ràpita, la informant major —més de 70 anys— sensibilitzava la dental, i la més jove l'emudia —50 anys.

¹⁵⁷ Un dels informants d'Ul ens explicava que, quan era més jove, recordava la sensibilització de la dental en la gent més major.

Va, Ve (mapa 8 / 1.3)

sant Esteve *san[t] Esteve*: SJ; *sant Esteve*: a tots els parlars (mapa 9 / 1.3)

vint anys *vin[t] anys*: a tots els parlars; *vint anys*: Ga, Sé (mapa 10 / 1.3)

cent anys *cen[t] anys*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv,¹⁵⁸ SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *cent anys*: Al, Ca, Ga, Go, Po, Rà, Ve (mapa 11 / 1.3)

cent u *cen[t] u*: Am, Mv; *cent u*: a tots els parlars (mapa 12 / 1.3)

La dental corresponent al grup -NT del gerundi seguida dels clítics *hi*, *ho* no se sensibilitza: *anant-hi* *trobant-ho*

Respecte a la dental del grup -LT només hem detectat un cas de sensibilització¹⁵⁹ asistemàtic en l'adjectiu *solt* a Alcanar. Potser podríem pensar si el manteniment d'aquesta sensibilització es manté per a diferenciar-se de l'homofonia que concorre amb l'adjectiu *sol*.

solt *sol[t]*: Al; *so[l]*: a tots els parlars (mapa 13 / 1.3)

1.3.3 Alveolars

1.3.3.1 Ensordiment de l'alveolar sonora en posició inicial i intervocàlica

En mots com *zero*, *paisatge* i *faisà* l'alveolar s'ensordeix¹⁶⁰ majoritàriament:

zero *[s]ero*: Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; *[z]ero*: Am, Ca, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 14 / 1.3)

paisatge *pai[s]atge*: a tots els parlars

faisà *fai[s]à*: a tots els indrets

1.3.3.2 Caiguda de /z/ intervocàlica

L'alveolar del sufix *-esa*, provinent de -ĪTĪA llatí, té dos resultats. En alguns indrets es manté —solució lleugerament majoritària—, i en altres ha desaparegut. Aquesta solució és compartida amb el valencià. Els mots analitzats són *peresa* < PIGRĪTĪA, *avesar* < AD-VĪTĪARE i *malesa* < MALĪTĪA.

*peresa*¹⁶¹ *[pe'rea]* a Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; *[pe'reza]* a Am, Fr, Ga, Go, Mb,

¹⁵⁸ Un dels informants de Mv ens explicava, amb molta insistència, com se'n recordava que un familiar seu, que ara seria centenari, sensibilitzava sempre la dental en dir *cent anys*.

¹⁵⁹ En el topònim Lo Salt, a Sé, per a referir-se a un salt d'aigua que hi ha als Ports, notàrem clarament la sensibilització de la dental final.

¹⁶⁰ Som conscients que els resultats corresponents a l'ensordeïment de l'alveolar, en generacions més joves, no són els mateixos, és a dir, majoritàriament la pronúncia és de l'alveolar fricativa sonora. També hem notat, a Alcanar, l'ensordeïment de l'alveolar en els termes *zebra* —*[s]ebra*— i *zona* —*[s]ona*—, en generacions no escolaritzades en català.

Recasens (1996: 277) exposa que l'alveolar inicial *z-* de formes cultes pot ensordir-se i ho exemplifica amb *zona* i *zebra*.

¹⁶¹ Gimeno (1997: 524) localitza les mateixes solucions que nosaltres excepte a SJ on registra una altra variant lèxica: *droperia*. En àrees pròximes al Montsià es retroba aquest fenomen: a Rossell (Baix

Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 15 / 1.3)

avesar [aβe'a] a Al, Bc, Ca, Po, Sé, Ul,¹⁶² Va; [aβe'za] a Am, Fr, Ga, Go, Mb, SB, SJ, Ul, Ve (mapa 95 / 3.1.10)

malesa [ma'lea] a Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; [ma'leza] a Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 16 / 1.3)

Altres mots com *resina* < RESINA i *rosella* < ROSELLA presenten l'alveolar en posició intervocàlica i hi pot haver caiguda.¹⁶³

*resina*¹⁶⁴ [ra'ina] a Mb, Sé, Va; [re'ina]: Bc; [re'zina] a Al, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Ul; [re'sina]: Am, SB (mapa 17 / 1.3)

rosella [ru'eɫa]¹⁶⁵ a Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; [ro'βeɫa] a Al, Ca (mapa 22 / 3.1.3.2)

1.3.3.3 Palatalització de /ts/ final

Els mots on s'ha recollit la palatalització de /ts/ en [tʃ] quan es troba en posició final són *acovidats*, *pots*, *tots*, *dits* i *dimarts*.¹⁶⁶ Els indrets en què es pot donar són: Am, Fr, Po, Rà, Sé, Ul. D'aquests, els més sistemàtics són Rà i Ul.¹⁶⁷

acovidats *acovida*[tʃ] Am, Po, Rà; *acovida*[ts] a tot arreu excepte a Am i Po (mapa 18 / 1.3)

dimarts *dima*[tʃ] Fr, Rà, Sé, Ul; *dima*[ts] Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Va, Ve (mapa 19 / 1.3)

Maestrat (Pradilla 1990: 176) en *perea* i *avear*. Navarro (1996: 51) localitza *perea* a totes les poblacions de la Terra Alta excepte al Pinell. Recasens (1996: 280) situa la caiguda de l'alveolar al valencià i ho atribueix en menor grau al mallorquí, menorquí, i àrees del català nord-occidental. Cubells (2009: 93) recull *perea*, a la Ribera d'Ebre, a Ascó, Faió, Flix i Riba-roja d'Ebre.

¹⁶² A Ulldecona vam obtenir les dos variants, però hem notat que la que està sent majoritària és la que manté l'alveolar; suposem que a causa del model escrit. Tanmateix, alguns informants apuntaven que aquesta solució era més d'abans i que ara ja es deia més 'acostumar' o la forma forana 'acostumbrar'.

¹⁶³ Diversos autors han explicat la caiguda de l'alveolar: Coromines (1989: 256), Recasens (1996: 279), Coromines (DECat VII: 465), Massip (1989: 36, 37), Gimeno (1997: 358) localitza també [ro'βeɫa] a Alcanar i a Benicarló, [ru'eɫa] a Am, Jp, SB, Sé, Va, Ul i no dona cap resposta a SJ. El terme més estès segueix sent *ruella* per les poblacions que enquesta del Maestrat i del Baix Ebre.

¹⁶⁴ Gimeno (1997: 396) recull *resina* a Al i Am; *reina*, amb [ɛ], a Jp, Ul, Va i *raïna* a Mb, SB, Sé. L'ALDC (m. 1252, vol. V) anota *raïna* a Mb, *razina* a Am i *raeiina* a Ul.

¹⁶⁵ També a l'ALDC (m. 1090, vol. V).

¹⁶⁶ Veny (1986a: 170, 171) ho dona com un tret del valencià septentrional i alhora d'altres parlars valencians. L'ALDT anota *dimarts* sense palatalitzar el grup consonàntic a Am, Sé i Ul (m. 182, vol. II). Veny (1988: 12-13) assenyala que en l'àrea del català occidental la variant predominant és *dimats* i en el català oriental *dimars*.

Com podem observar, a partir de les dades recollides a la comarca del Montsià, l'àrea en què es donaria el fenomen de la palatalització de *-ts* en el mot *dimarts* s'allargaria pel nord, depassant el Maestrat i arribant a Ulldecona i a la Ràpita. Massip (1989: 39) dona notícia de la pronúncia alveolar i de la palatal sense precisar-ne els límits.

¹⁶⁷ Per fonètica sintàctica també pot palatalitzar l'alveolar fricativa de *sol*, en *tot sol*.

<i>dits</i>	<i>di</i> [tʃ] Rà, Ul; <i>di</i> [ts] a tots els parlars excepte a Rà i Ul (mapa 20 / 1.3)
<i>tots</i>	<i>to</i> [tʃ] Rà, Ul; <i>to</i> [ts] a tot arreu excepte a Rà i Ul (mapa 20 / 1.3)
<i>pots</i>	<i>po</i> [tʃ] Rà; <i>po</i> [ts] a tots els parlars excepte a Rà (mapa 21 / 1.3)

1.3.3.4 Sonorització de /s/ postconsonàntica i intervocàlica

Alguns cultismes acabats en *-ció* poden presentar sonorització de l'alveolar. Hem notat aquest fenomen en *direcció*: *direc*[z]ió, tot i que també recollim la pronúncia *direc*[s]ió arreu.¹⁶⁸ Altres casos de sonorització són *pinçà*, *calciner*, *pinces* i *cancell* arreu de la comarca i *falcilla* a Al, Am, Ca, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul (mapa 34 / 3.1.5).

La sonorització és extensible també a mots com:

<i>solució</i>	<i>solu</i> [z]ió	<i>alcaldessa</i>	<i>alcalde</i> [z]a
<i>missió</i>	<i>mi</i> [z]ió	<i>pressió</i>	<i>pre</i> [z]ió

Amb tot, creem que es comença a percebre una disminució de sonoritzacions a causa de la tendència a indentificar el codi oral amb el codi escrit. Segurament, els contextos que més es resisteixen a l'ensordiment són els del final *-sió*.

1.3.3.5 Alveolar africada sonora /dz/

El grup /dz/ esdevé fricatiu en la majoria de contextos.¹⁶⁹

<i>horitzó</i>	<i>hori</i> [z]ó: a tots els parlars
<i>agutzil</i>	<i>agua</i> [z]il: Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve (§ 3.1.8 mapa 21, 22)

La pronúncia també és fricativa en mots com *organitzar* o *realitzar*. Cal dir que actualment en les generacions escolaritzades en català s'està donant una articulació africada.¹⁷⁰ Aquest tret també es dona en altres generacions quan l'individu malda per parlar una llengua més acurada.¹⁷¹

¹⁶⁸ Massip (1989: 37) nota que hi ha vacil·lació entre [s] i [z] en algunes paraules.

¹⁶⁹ Recordem, per exemple, que a Ga i Mb vam recollir *a*[dz]avara. Recasens (1996: 213). Massip (1989: 39) afirma que en tortosí sempre s'articula [z] i ho exemplifica amb: *organi*[z]ar, *aterro*[z]ar, *indemni*[z]ació, *coti*[z]ar, *autori*[z]ar, *horro*[z]ar. L'ALDC (m. 1630, vol. VII) anota *agusil* a Mb, *aguazil* a Am i *agussil* a Ul.

¹⁷⁰ Casanovas i Creus (1999) ja noten aquesta hipercorrecció en lleidatà.

¹⁷¹ Respecte als àmbits formals, l'IEC (1990: 16), ja reconeixia dins de l'àmbit general la pronúncia *tz* del sufix *-itz-* com a *z*, tot i que ho donava com una característica del valencià, sense fer cap referència a cap parlar nord-occidental. Amb tot, la realitat és que en àmbits formals, mitjans de comunicació, ensenyament, la variant que més se sent és l'africada. Fet que produeix una gradual interferència en el registre col·loquial.

1.3.4 Consonants palatals

1.3.4.1 Tractament de /ʃ/ en posició inicial i postconsonàntica

La palatal fricativa sorda en posició inicial i postconsonàntica s'articula [tʃ], com en bona part del català occidental¹⁷² i tarragoní.¹⁷³

<i>xica</i> — [tʃ]ica	<i>carxofa</i> — car[tʃ]ofa
<i>xiquet</i> — [tʃ]iquet	<i>panxa</i> — pan[tʃ]a
<i>xiular</i> — [tʃ]iular ¹⁷⁴	<i>planxar</i> — plan[tʃ]ar

1.3.4.2 Tractament de /ʒ/ en posició inicial i postconsonàntica

La palatal fricativa sonora en posició inicial i postconsonàntica s'articula [dʒ]:

<i>gener</i> — [dʒ]ener ¹⁷⁵	<i>àngel</i> — àn[dʒ]el
<i>jóvens</i> — [dʒ]óvens	<i>penjar</i> — pen[dʒ]ar
<i>jugar</i> — [dʒ]ugar	<i>monja</i> — mon[dʒ]a

La prepalatal africada sonora en posició inicial quan, per fonètica sintàctica, esdevé intervocàlica igualment es manté africada: *lo* [dʒ]ove, *la* [dʒ]ent.

1.3.4.3 Tractament de /ʃ/ en posició intervocàlica i de /ʃ/ final

La prepalatal fricativa sorda /ʃ/ en posició intervocàlica i final sempre segrega una iod davant:¹⁷⁶

<i>aixada</i> — a[jʃ]ada	<i>coixa</i> — co[jʃ]a
<i>cuixa</i> — cu[jʃ]a	<i>feix</i> — fe[jʃ]

1.3.4.4 Tractament de /ʒ/ en posició intervocàlica

La prepalatal fricativa sonora /ʒ/ en posició intervocàlica i final sempre segrega una iod davant:

<i>boja</i> — bo[jʒ]a	<i>major</i> — ma[jʒ]or	<i>roja</i> ¹⁷⁷ — ro[jʒ]a
-----------------------	-------------------------	--------------------------------------

En el cas del correlat sonor, /ʒ/, aquest fet ocorre majoritàriament, però no sempre.¹⁷⁸ En el mot *majoral* —ma[ʒ]oral—¹⁷⁹ no hi ha segregació de la iod. En aquest

¹⁷² Massip (1989: 40) recalca el caràcter africad de [ʃ] en posició inicial i postconsonàntica en tortosí, valencià i català nord-occidental. També afeg que els castellanismes que tenen [tʃ] inicial s'adapten en tortosí mantenint l'africació contràriament al català oriental, que ho fa adaptant-los amb la consonant fricativa [ʃ]. Recasens (1996: 284, 285). ALDC (m. 68, vol. I), (m. 429, vol. II), (m. 1121, vol. V).

¹⁷³ Recasens (1985: 140).

¹⁷⁴ El DCVB (X: 954) recull a l'occidental i valencià, sense la *i*, *xular*. Coromines (DECat, IX: 565) dona casos de *xiu-* pel nord-occidental i assenyala l'inici de la reducció de *xiu-* > *xu-* a partir del Baix Maestrat. L'ALDC (m. 608) dona *xiular* a Mb, *xular* a Am i Ul.

¹⁷⁵ Amb articulació fricativa a Mb, ALDC (m. 630, vol. III).

¹⁷⁶ ALDC (m. 754, vol. IV), (m. 86, vol. I)

¹⁷⁷ En els derivats de *roig* (*roginós*, *roginosa*, *rogíssim*, *rogíssima*, *rogíssimes*, *rogíssims*) la segregació és sistemàtica.

¹⁷⁸ Casanovas i Creus (1999) també apunten en lleidatà una asistematització en l'aparició de la iod davant de la prepalatal sonora.

context, hem percebut que la freqüència de segregació de la iod no és tan sistemàtica com amb les altres vocals.

1.3.4.5 Les prepalatals sonores en posició intervocàlica

La prepalatal intervocàlica procedent del grup llatí –DI– ha donat una consonant fricativa, [ʒ], amb uns poques excepcions, transdialectals, com veurem més avall.

També, de –I– llatina, generalment, ha resultat una consonant fricativa, [ʒ], si bé en alguns casos notem un al·lòfon més pròxim a l'africat, [dʒ].

En el cas dels grups –TICU, –DICU, normalment són solucions prou homogènies entre els diversos parlars, tot i que de vegades hi apareixen unes mínimes divergències entre ells.¹⁸⁰ Quan això ocorre, les divergències s'alineen amb característiques que podem retrobar al Maestrat.¹⁸¹

DI	[ʒ] [dʒ] [tʃ]	<i>mi</i> [ʒ] <i>a</i> , <i>mi</i> [ʒ] <i>es</i> (plural de <i>mitja</i> , <i>mitat</i>), <i>desi</i> [ʒ] <i>os</i> <i>desi</i> [dʒ] <i>os</i> <i>mi</i> [tʃ] <i>es</i> (<i>calces</i>)
I	[ʒ] [dʒ]	<i>pi</i> [ʒ] <i>ó</i> <i>a</i> [dʒ] <i>udar</i>
-TICU -DICU	[ʒ] [dʒ]	<i>fe</i> [ʒ] <i>e</i> : Ul; <i>fe</i> [dʒ] <i>e</i> : la resta (mapa 22 / 1.3) <i>forma</i> [ʒ] <i>e</i> : Ul; <i>forma</i> [dʒ] <i>e</i> : la resta (mapa 22 / 1.3) <i>salva</i> [ʒ] <i>e</i> : Ul; <i>salva</i> [dʒ] <i>e</i> : la resta (mapa 50 / 3.1.5) <i>me</i> [ʒ] <i>e</i> : Ul; <i>me</i> [dʒ] <i>e</i> : la resta (mapa 22 / 1.3)
-GE- -GI-	[jʒ] [ʒ] [dʒ]	<i>pa</i> [jʒ] <i>ès</i> <i>lle</i> [ʒ] <i>ir</i> <i>corre</i> [dʒ] <i>ir</i> : a tots els parlars excepte a Ul; <i>corre</i> [jʒ] <i>ir</i> : Ul (mapa 23 / 1.3) <i>lle</i> [dʒ] <i>ir</i> <i>corre</i> [dʒ] <i>a</i> : a tots els parlars; <i>corre</i> [ʒ] <i>a</i> , <i>corre</i> [jʒ] <i>a</i> : Ul (mapa 24 / 1.3) <i>se</i> [ʒ] <i>í</i> : Al, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve; <i>se</i> [dʒ] <i>í</i> : Ca, Fr, Va; <i>si</i> [ʒ] <i>í</i> : Am, Sé (mapa 25 / 1.3)

Grup llatí –DI–

mitja Procedent de la forma llatina MEDIA, tant *mitja* com els seus derivats *mitjà*, *mitjana*, *mitgera*, *mitger* s'articulen amb [ʒ] intervocàlica:¹⁸² *mi*[ʒ]*à*, *mi*[ʒ]*ana*, *mi*[ʒ]*era*, *mi*[ʒ]*er*

¹⁷⁹ En altres exemples del mateix camp lèxic, hem observat que tampoc apareix la segregació de iod: *ma*[ʒ]*oria*, *ma*[ʒ]*oritari*, *ma*[ʒ]*orista*, etc. També en *fu*[ʒ]*o*, *mú*[ʒ]*ol*, però: *pu*[jʒ]*o*. ALDC (m. 1632) *majoral* a Mb.

¹⁸⁰ Tanmateix, hom hi pot començar a notar alteracions en les formes col·loquials, a causa de factors exògens més prestigiats. Normalment, aquestes innovacions comencen per les generacions més joves o, de vegades, són factors atribuïbles a la tria de registres.

¹⁸¹ Pradilla Cardona, Miquel Àngel 1993a. En els exemples que segueixen Ul pren la pronúncia fricativa com en poblacions veïnes maestratenques, tot i que a l'ALDC (m. 70), (m. 1397) la pronúncia que es recull és l'africada. En el cas de *metge*, l'ALDC (m. 170) dona l'articulació [tʃ] i [dʒ] a Mb.

¹⁸² A Alcanar hem notat que les generacions més grans en la seqüència *mitja hora* realitzen l'articulació fricativa de -TJ- [mi'ʒɔra] i la resta articula el grup consonàntic africacat [mid'ʒɔra] o, fins i tot, amb

- A hores d'ara, però, en generacions més joves, notem un anivellament interdialectal cap al català oriental.¹⁸³ En els mots *mitjà* i *mitjana* es percep el pas de [ʒ] a [dʒ]. Pel que fa a la locució *fer mitja*, que conviu amb *fer calça*, és presa del català central i s'incorpora amb la pronúncia africada *fer mi[tʃ]a*.
- mitges* Procedent de la forma clàssica MEDIAS, en aquest cas presenta una prepalatal africada sorda [tʃ], *mi[tʃ]es*.¹⁸⁴ Això és així a causa d'aspectes sociolingüístics, de prestigi d'una altra varietat enfront de la pròpia, per a determinar aquest canvi fonètic. La forma genuïna per a anomenar aquesta peça de roba és *calces*, com corresponia a la major part del català occidental i al balear.¹⁸⁵
- desitjos* Plural de *desig*, provinent del llatí DESĪDĪUM. En el cas de *desitjos*, hem recollit la pronúncia amb la prepalatal fricativa [ʒ]¹⁸⁶ i, de vegades, [dʒ] amb una incipient africació. Però en els nostres informants, el que no hem percebut és la pronúncia clarament africada que es dona en generacions més joves, [dʒ].
- I- llatina
pitjor Del llatí PEIORE, *pi[ʒ]o*.¹⁸⁷
- dijous* Procedent del llatí DIE IOVIS obtenim una prepalatal fricativa sonora, [ʒ], i un al·lòfon de la prepalatal africada sonora més relaxat, [dʒ].¹⁸⁸ La distribució de les dos consonants es troba arreu de la comarca i l'africada sovint apareix també en una elocució més emfàtica.
- ajudar* Del llatí ADIŪTARE. La realització que obtenim de la prepalatal és

ensordiment del grup sonor, [mit'ʃɔra].

¹⁸³ En aquest punt, Casanovas i Creus (1999), en el cas del lleidatà, atribueixen els canvis que aquest ha experimentat i està experimentant a tres factors: a) la pressió del castellà tot relacionant-ho amb la immigració; b) els mitjans de comunicació o l'escola, encarregats de vehicular un model lingüístic català allunyat de la llengua del territori, català central; c) l'abandó de la consciència lingüística pròpia.

¹⁸⁴ Massip (1989: 42) apuntava que la pronúncia de -TJ- en *mitja* era fricativa i no africada a l'àrea del tortosí. Nosaltres, ens atrevirem a indicar que una prospecció actual incrementaria la pronúncia africada [dʒ]. Beltran i Cavaller (1996: 28). Gimeno (1997: 126) recull ['midʒes] a Sant Joan del Pas i a Santa Bàrbara, juntament amb *calces*. Cubells (2009: 92, 93) anota [dʒ] i [ʒ] a la Ribera d'Ebre.

¹⁸⁵ Veny 1958-1960, 1988. Beltran (1996: 27, 28) dona la realització sorda com a general a l'àrea del tortosí. Per tant, no hem de pensar que aquests casos suposen una excepció evolutiva del grup originari, sinó que hauríem de dir que la realització africada sorda és el resultat de l'adaptació d'un dialectalisme d'una altra àrea.

¹⁸⁶ Igualment, notem a Alcanar que el plural de *rebuig* és *rebutjos* amb l'articulació fricativa, [ʒ], i de vegades amb segregació de iod, [jʒ]. També a Alcanar, en l'expressió *Cor què vols, boca què desitges?* s'articula també [ʒ]. Les generacions més joves han abandonat les pronúncies fricatives per les africades. Apareix, també, l'articulació fricativa en l'infinitiu *rebutjar* a Alcanar i Ulldecona. Pradilla (1993: 203) seguint Pais (1990) dona notícia, en alguerès, de l'articulació [ʒ] en el plural dels mots acabats en [tʃ].

¹⁸⁷ Massip (1989: 41). Actualment, notem la tendència que assenyalàvem en *mitja* i comença a donar-se una hipercorrecció amb una pronúncia africada i no fricativa. Això passa fonamentalment en població escolaritzada en la nostra llengua.

¹⁸⁸ Massip (1989: 41) dona la prepalatal fricativa al tortosí en [di'ʒɔs]. Pradilla (1993: 203, 331). L'ALDC (Llista 41) anota la prepalatal fricativa a Am i Mb, i l'africada a Ul.

africada o bé [ɹ] o [dʒ].¹⁸⁹

Grups llatins –TICU, –DICU

fetge Procedent de la forma clàssica FICATU, a través del llatí vulgar FETICU, ha donat a tota la comarca *fe[dʒ]e*; excepte a Ulldecona¹⁹⁰ on trobem *fe[ʒ]e* i *fe[dʒ]e*.

formatge Provenent del llatí FORMATICU, el grup –TICU dona dos articulacions: [dʒ] i [ʒ]; *forma[dʒ]e*: a tota la comarca excepte a Ul; *forma[ʒ]e* / *forma[ɹ]e*: Ul.

salvatge Derivat del llatí SĪLVATĪCU trobem a tota la comarca *salva[dʒ]e*. A Ulldecona recollim *salva[ʒ]e* i *salva[ɹ]e*.

metge Procedent de MEDICU ha esdevingut *me[dʒ]e* a totes les poblacions excepte a Ulldecona: *me[ɹ]e* i *me[ʒ]e*.

Grup -GE-, -GI-

Aquest grup és el que ha evolucionat amb una major diversitat de solucions: [jʒ], [ʒ], [dʒ]. També és el grup en el qual notem més freqüència de segregació de la iod davant de la prepalatal. Quan la vocal que segueix la consonant palatal és la vocal palatal [i] normalment no apareix [j].¹⁹¹

pagès Provenent de PAGENSIS, com ja hem vist, recollim *pa[jʒ]ès* a tota la comarca. La semiconsonant apareix en tots els seus derivats.

corregir Provenent del llatí CORRĒGERE, hem recollit a tots els parlars *corre[dʒ]i*.¹⁹² A Ulldecona també ho hem notat amb segregació de iod, *corre[jʒ]i*, o bé amb una certa lenició de l'africada *corre[ɹ]i*.¹⁹³ Sí que hem notat la prepalatal, [ʒ], *corregir*, però com un exemple de variació generacional, car només ho hem registrat en població molt jove.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Pradilla (1993: 203) indica que en els mots provinents de formes etimològiques prefixades, en català nord-occidental, en balear i en tarragoní la fricativa esdevé africada.

¹⁹⁰ Gimeno (1991: 171-191) no apunta aquest tret a Ulldecona. Pradilla (1990: 179) dona notícia de la prepalatal procedent dels grups –TICU, –DICU en *formatge*, *metge* i *fetge*, a Rossell. Quant a dades de parlars pròxims similars amb la tendència observada a Ulldecona, podríem considerar la prospecció que realitza Moros (1993) a Vinaròs (Baix Maestrat) i Pradilla (1993), a Benicarló (Baix Maestrat).

¹⁹¹ Massip (1989: 40) assenyala: «Els parlars tortosins pronuncien [ʒ] aquesta G mantinguda, com es fa a la resta del català i balear (i enfront del valencià dʒ, tʃ), i generen una i davant d'aquesta [ʒ]: *pa[ʒ]ès*, *sa[ʒ]í*, *fu[ʒ]ir* (i també *fu[dʒ]ir*, *fre[ʒ]ir*, *afe[ʒ]ir*, (i també *afe[dʒ]ir*).»

¹⁹² Colón 1970.

¹⁹³ Alcover (1908: 257).

¹⁹⁴ La causa d'aquesta pronúncia segurament podríem identificar-la en una convergència entre so i grafia. Casanovas i Creus (1999) també apunten aquesta causa per a referir-se a l'abandó de trets dialectals per part del col·lectiu més jove «[...] *feina* pronunciat *fe[ɲ]a*, o casos de vocalització del so lateral en síl·labes inicials formades per al seqüència *al-* com s'esdevé a *[aw]fals*, *[aw]berginia*, etc. En ambdós casos, però són trets que avui estan força connotats dialectalment i gairebé usats de forma exclusiva per

- llegir* Procedent de LEGERE. L'articulació de la prepalatal en aquest cas pot ser fricativa [ʒ], *lle[ʒ]ir*, o africada [dʒ], *lle[dʒ]ir*, depèn dels individus i, fins i tot, un mateix informant si emfasitza més la pronúncia pot canviar el mode d'articulació i passar de la fricativització a l'africació.
També a causa del context palatal, la vocal palatal semitancada [e] acaba tancant-se i esdevé [i]. Com a resultat, podem obtenir l'articulació *ll[idʒ]i*.¹⁹⁵
- corretja* Derivat de CORRIGIA ha donat *corre[dʒ]a* i *corre[ʒ]a*, aquesta última a Ul. També en gent molt gran, a Ul, es pot detectar [ko'rejʒe].¹⁹⁶
- sagí* Terme pres del llatí SAGĪNUM. La prepalatal ha resultat, majoritàriament, fricativa i a tres indrets ha generat africació.¹⁹⁷
se[ʒ]í: Al, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve;
se[dʒ]í: Ca, Fr, Va; *si[ʒ]í*: Am, Sé

1.3.5 Consonants velars

1.3.5.1 Absorció de la velar aproximant en contacte amb vocal velar

En posició intervocàlica, la velar oclusiva sonora, si es troba en contacte amb una vocal velar pot ser assimilada per aquesta vocal en mots com:¹⁹⁸

- anoguer* *anoer*: Al, Am, Go, Mv, Po, Rà; *ano[β]er*: Ca, Mu; *ano[ɣ]er*: Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Sé, SJ, Va, Ve; *anu[ɣ]er*: Ul; *no[ɣ]er*: SB (mapa 11 / 2.1)
- arrugues* *arrues*:¹⁹⁹ Al, Am, Bc, Ga, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *rues*: Ca, Mb, Va; *arrugues*: Fr, Go, Mv, SB; *rugues*: Ca (mapa 4 / 3.1.10)

O bé davant de [a] tendeix a desaparèixer, es produeix una dissimilació en:

- lletuga* *llantua*: Mu; *llantuga d'enciam*: Am, SJ; *llantua d'enciam*: Mu; *lletuga*: Fr, SB; *lletuga d'enciam*: Bc, Go, Jp, SB (§ 3.1.3.1)
- berruga* *barrua*: Am, SJ; *berrugues*: a tots els parlars (mapa 69 / 3.1.10)

gent adulta, ja que entre la gent jove prima sobretot la fidelitat a la grafia, conseqüència directa de l'escolarització en català.»

¹⁹⁵ Semblantment pot ocórrer amb *fregir* > [frid'ʒi].

¹⁹⁶ Aquesta pronúncia, amb iod, també la recull Moros (1993:87) a Vinaròs, en el grup d'informants més majors.

¹⁹⁷ Segons les dades de Gimeno (1997: 424), la variant amb iod, [jʒ], és la més estesa. Al Montsià la recull, a Sant Joan del Pas, els Valentins, la Sénia, Mas de Barberans, Santa Bàrbara, Amposta i Sant Jaume d'Enveja. La variant africada *se[dʒ]í* es troba a Alcanar i Ulldecona.

¹⁹⁸ Gimeno (1997: 389) recull *anoer* a Santa Bàrbara i a Amposta. També, en punts del Baix Maestrat, la Plana Alta, la Terra Alta i la Ribera d'Ebre. En algunes ocasions, a Alcanar, hem notat absorció de la velar en *eixugar* > *eixuar* (Buj Alfara, 2003: 139).

¹⁹⁹ A l'ALDC (m. 8) *arrugues* a Am.

jugar *ju[ɣ]ar*: a tots els parlars; *juar*: Al (mapa 26 / 1.3)

1.3.5.2 Velar antihàtica

L'aproximant velar sonora [ɣ] pot aparèixer en mots com *coa*, *crua*, *núvol* i *lludriera* i *lladriola*:

coa *co[ɣ]a*: Al, Ca; *coa*: a totes les poblacions excepte a Al i Ca (mapa 27 / 1.3)

crua *cru[ɣ]a*: Al,²⁰⁰ Ca, Sé; *crua*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Ul, Va, Ve (mapa 28 / 1.3)

núvol *nú[ɣ]ol*: Al, Ul; *núvol*:²⁰¹ a tota la comarca (mapa 29 / 1.3)

lludriera *lludri[ɣ]era*: Bc, Go, Mv, Po, SB; *jodri[ɣ]era*: Al, Va, Ve; *judri[ɣ]era*: Sé; *lladri[ɣ]era*: Ga; *llidri[ɣ]era*: SB; *llodri[ɣ]era*: Rà (mapa 13 / 3.1.4)

lladriola *jodri[ɣ]ola* a Sé; *vidriola*: Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ve; *jodriola*: Al, Bc, Ca, Jp, Va; *jodrigola*: Sé; *rodiola*: Ul; *rodriola*: Ve; *vedriola*: Rà (mapa 86 / 3.1.11)

1.3.5.3 Reforç velar

Pot aparèixer, en *ahir* i *mar*, una epítesi velar a Al *ahir[k]*, *mar[k]*; als altres parlars ho recollim sense epítesi i amb emmudiment de la vibrant (vd. mapa 40 / 1.3).

1.3.5.4 La velar oclusiva sorda [k] com a adaptació de la uvular fricativa sorda [x]

Aquest fenomen d'intent d'aproximació a la fonètica catalana (Navarro 1996: 64) anomenat “queada” —Veny (2000: 714)— a hores d'ara és totalment residual. Les persones que el conservaven, analfabetes en la nostra llengua, i probablement també els darrers monolingües, adaptaven, de mots castellans, aquest so i la manera de fer-ho era

²⁰⁰ Altres casos de velar antihàtica que es poden donar a Alcanar són *Lloguís* < *Lluís*, *Lloguisa* < *Lluïsa* —aquests dos exemples, molt puntualment i en gent molt major—, *cada u* > *cadagú*, *coent* > *coguent*, *roguido* < *ruído*, *roguín* < *roín*, *roguina* < *roína*, [kayuj¹zer] < *lleuger*, [kayuj¹zera] < *lleugera*, *nuguet* < *nuet*, *nugueta* < *nueteta*, *nuguetet* < *nuetet*, *nugueteta* < *nueteta*, *agon* < *a on*, *suor* < *sugor*... A les Cases també recollírem *enlluguernar* < *enlluernar*.

Hi ha altres contextos fonètics en els quals havent-hi una semiconsonant velar poden ser afavoridors de la segregació de l'aproximant velar. Seria el cas dels possessius femenins *meua*, *teua*, *seua* & els quals poden ser articulats *megua*, *tegua*, *segua*. Segura també constata aquesta pronúncia a Alacant (Segura, 1996: 75). Nosaltres només l'hem notada en població infantil, juntament amb *aguon* < *a on*.

Tanmateix, l'exemple potser més paradigmàtic del fenomen, a Alcanar, siga *coga*. En poblacions veïnes, per exemple a Ulldecona, se sol referir com a un tret que distingeix la parla d'Alcanar de les altres. Tot i això *coga* ha entrat en competència amb dos variants més: *coa* i *cua*. En la primera es manté la variant originària però sense l'antihàtica, ja que intuïm que el parlant li atribueix una connotació de 'parlar poc acurat' i es corregeix. En la segona, el model escrit acadèmic és el que fa que s'incorpore *cua* i desplaça les dos anteriors. *Coga* també es registra al Forcall. Segons Colomina (1985: 76), a Bocairent.

²⁰¹ ALDC (m. 663, vol. III) amb [v] a Mb.

substituir la uvular per la velar.

arro[k]ar *arro[k]ar*: Am; *arro[x]ar*: Bc, Fr, Rà, Sé, Ve (mapa 51 / 3.1.10)

dama[k]uana *dama[k]uana*: Am, Va; *dama[x]uana*: Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SJ (mapa 12 / 3.1.11)

anto[k]o *anto[k]o*: Ul (vd. 3.1.10)

[k]abali [k]abali: Bc, Ca, SJ (mapa 30 / 1.3)

tra[k]e *tra[k]e*: SJ; *tratge*: Al, Bc, Ga, Fr, Go, Jp, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *tra[x]e*: Am, Ca, Ga, Mb, Mu, Mv, Po (mapa 13 / 3.1.12)

[k]esús *lo Ninyo* [k]essús: Ul (mapa 13 / 3.1.14)

[k]ota [k]ota: Jp, Ul, Va (mapa 31 / 1.3)

1.3.6. Líquides

1.3.6.1 La líquida palatal /ɲ/ procedent de grups de iod

A la comarca del Montsià tots els parlars són lleistes. Els grups llatins C'L, LY, G'L, T'L es resolen sempre en líquida palatal [ɲ]:

CĪLĪA > <i>ce</i> [ɲ]a ²⁰²	PĀLĒA > <i>pa</i> [ɲ]a
FŎLĪA > <i>fu</i> [ɲ]a	ĀLĪU > <i>a</i> [ɲ]
RĒĜŬLA > <i>re</i> [ɲ]a	ŎCŬLU > <i>u</i> [ɲ]
VĒTŬLA > <i>ve</i> [ɲ]a	LENTĪCŬLA > <i>llenti</i> [ɲ]a ²⁰³

1.3.6.2 Vocalització de /l/ en síl·laba travada

La lateral alveolar, /l/, pot vocalitzar i transformar-se en semivocal velar [w] quan va seguida d'una consonant labial.²⁰⁴ Aquest fenomen és general a la comarca en uns pocs mots —*alfals* > *a*[w]fals, *alfàbega* > *a*[w]fàbega, *àlber* > *a*[w]ber, *mans balbes mans ba*[w]bes—²⁰⁵ i en altres —*albergínia*, *alberginiera*, *a palpons*, *palpar*, *estalviar*,

²⁰² ALDC (m. 14, vol. I).

²⁰³ La variant *gentilla*, recollida a tota la comarca, s'explica per una dissimilació de palatals. Navarro (1993: 27) també refereix la dissimilació de laterals. DECat V: 154. L'ALDC (m. 866, vol. IV).

²⁰⁴ Mn. Alcover (1908: 271, 272). Recasens (1996: 314) explica que el pas de /l/ a [w] es dona en un context en què la vocal precedent, normalment, és [a] o [ə] i a continuació una consonant labial. Alguns dels exemples que aporta són *aubarda*, *aubelló*, *albergínia*, *aubercoc*, *aufàbega*, *aufaus*, *aumosta*, *bauba*, *escaufar*, *mauva*, *pauma*, *paupar*. A l'ALDC (m. 1098, vol. V) *alfàbega*, a Ul, la vocalització de la lateral és transcrita com a vocal [u] i no com a semivocal [w], com a Am i Mb. ALDC (m. 1123, vol. V) *albergínia*; (m. 1124, vol. V) *alberginiera*; (m. 933, vol. IV) *albarda*, amb vocalització a Am i Mb, *as-* a Ul; ALDC (m. 1164, vol. V) *abercoc* als tres punts, nosaltres hem recollit *a*[w]bercoc a Mb —vd. 3.1.3.3; ALDC (m. 1165, vol. V) *albercoquer*; ALDC (m. 102, vol. I) *a*[w]mosta a Mb —vd. 3.1.10. També, per observació directa, hem notat un cas d'ultracorrecció entre *auto* > *a*[l]to a SB i Ul.

²⁰⁵ A Va amb la variant [ˈɔw]be (mapa 53 / 3.1.3.4). Aquesta variant presenta una assimilació de la vocal

palmell, albelló, palmes, escalfamans, albarda, malva, palmera, albercoc, albercoquer, — depèn de les poblacions (vege's l'apartat del lèxic):

palpar *pa[w]par*: Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *pa[l]par*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Rà, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 32 / 1.3)

estalviar *est[u]viar*:²⁰⁶ Am, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, SJ; *esta[l]viar*: Al, Bc, Ca, Jp, Rà, Sé, Ul, Va; *esta[w]viar*: Mb, Ve (mapa 33 / 1.3)

albelló *a[w]belló*: Jp, Po, Ul,²⁰⁷ Va, Ve (vd. 3.1.7)

1.3.6.3 Manteniment de /l/ en síl·laba travada

La lateral es manté en contacte amb una altra consonant en dos casos: *polp* < PÖLYPUS,²⁰⁸ i *calbot*²⁰⁹ < *colpot* (mapa 43 / 3.1.10). Ambdós exemples es donen a tota la comarca. En els mots *colp* i *palm* no es manté la lateral. Així, es recull a tots els parlars *cop* i *pam*.

1.3.6.4 Líquides procedents dels grups llatins T'L, D'L, G'L

Els grups llatins T'L, D'L, G'L en posició intervocàlica no han palatalitzat en bona part del balear, en valencià, en alguerès i en tortosí. En els parlars de la comarca, la solució és una líquida lateral alveolar [l]. Esporàdicament, hem recollit una geminació G'L > [ll] —*vetlar*.²¹⁰

Aquesta no palatalització es dona, en general, en tortosí, així com en el valencià, part del balear i l'alguerès.²¹¹

espatla a tots els parlars: *espa[l]a*

guatla a tots els parlars: *gua[l]a*

rogle a tots els parlars: *rog[l]e*

medial cap a la vocal velar i en resulta una velar semioberta. ALDC (m. 1199, vol. V). El mateix fenomen ocorre en *Jaume* > *J[ɔw]me* (mapa 7 / 3.1.6).

²⁰⁶ Recasens (1996: 103, 124).

²⁰⁷ A Ulldecona, *l'Aubelló*, és el nom ben popular i arraïlat d'una séquia que transcorre molt pròxima a la població, entre el Puig del Calvari i la Foia.

²⁰⁸ Quant a la vitalitat de *polp*, Coromines la situa a les Pitiüses, al País Valencià, a Tortosa fins a la comarca de la Marina. El DCVB (VIII, 745) l'anota al Pirineu oriental, Tortosa, al valencià i a l'eivissenc. Massip (1989: 36) indica que «es manté *lp* en el mot *polp* —que en català estàndard es grafia sense *l* (*pop*)—, com en rossellonès, valencià i eivissenc.» Recasens (1996: 317) ho dona en valencià i eivissenc i diu que «l'han elidida la resta de dialectes».

Navarro (1996: 57) indica que és una característica conservadora i ressenya *polp* a Orta i Prat de Comte. Gimeno (1997: 516) recull *polp* al Montsià, a la major part del Baix Ebre i tot el Maestrat i Ports.

²⁰⁹ Respecte a *calbot*, Veny (1986a: 161) en la caracterització del consonantisme del valencià explica que per fonosintaxi les oclusives sordes sonoritzen quan van seguides d'una vocal. En aquest cas, de *colp* obtindríem l'augmentatiu *colpot*, i amb la dissimilació de la primera vocal resultaria *calbot*. «D'aquí que *colpot*, augmentatiu de *colp*, cop, hagi passat en valencià a *calbot*, carxot.»

²¹⁰ A l'ALDC (m. 81, vol. II), *espatla* amb geminació a Am; *guatla* (m. 1576, vol. VII) i *ametla* (m. 1170, vol. V) amb geminació a Am i Mb; (m. 1398, vol. VI) *motle* i *vetlar* (m. 528, vol. III), amb geminació a Am.

²¹¹ Beltran i Cavaller (1996: 28). Massip (1989: 39).

- ametla* a tots els parlars: *ame[ɥ]a*²¹²
- motle* a tots els parlars: *mo[ɥ]e*, excepte a Ve a on hem recollit la palatalització de la lateral, *mo[λ]o*.²¹³
- vetlar* del llatí VĪGĪLARE,²¹⁴ hem anotat *ve[ɥ]ar* a tota la comarca. A Alcanar, també *ve[ʃ]ar* (mapa 34 / 1.3).

Quadre de les líquides procedents de T'L, D'L, G'L

	a tots els parlars	
<i>espatla</i>	[ɥ]	
<i>guatla</i>	[ɥ]	
<i>rogle</i>	[l]	
<i>ametla</i>	[ɥ]	
<i>motle</i>	[ɥ]	
<i>vetlar</i>	[ɥ]	[ʃ] Al

1.3.6.5 Confusió entre /l/ i /r/ i /r/ i /l/

En els parlars del Montsià es poden trobar mots en què la lateral i la bategant s'hagen intercanviat. Aquest fenomen es pot produir per la similitud articulatòria dels dos sons:²¹⁵

- algeps* *a[r]gep*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Va; *a[r]geps*: Mb, SB, SJ, Ul (mapa 4 / 3.1.8)
- aljub* *a[r]jub*:²¹⁶ Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, SB, SJ, Ul; *cisterna*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 23 / 3.1.7)
- broca* *b[l]oca*: Mu; *broca*: a tots els parlars (vd. 3.1.8)
- calfred* *ca[r]fred*: Mb; *ca[s]freds*: Fr (mapa 52 / 3.1.10)
- clenxa* *c[r]enxa*: Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Po, SB, SJ, Va; *g[r]enxa*: Bc, Jp, Mv, Sé, Ul; *clenxa*: Al, Go (mapa 17 / 3.1.4)

²¹² Gimeno a l'ALDT —(1997: 384)— recull als punts enquestats *ame[ɥ]es* i a Sant Jaume *ame[ʃ]es*.

²¹³ Hem notat, en general, que *motle* està sent desplaçat per *motllo*, en totes les accepcions en què s'usa aquell. Especialment, ho advertim en el sintagma *pa de motllo*, tipus de pa que tradicionalment no existia i s'hi incorpora la denominació procedent d'altres parlars.

²¹⁴ Gimeno a l'ALDT —(1997: 210)— recull *ve[ɥ]ar* a tots els punts que enquesta, excepte a Sant Jaume d'Enveja on recull la lateral geminada, *ve[ʃ]ar*.

²¹⁵ Dissimilacions recollides a l'ALDC: *a[r]geps* a Ul, (m.1652, vol. VII); *ca[r]fred* a Mb, (m. 135, vol. I); *g[r]enxes* (m. 27, vol. I); *enc[r]usa* (m. 1678, vol. VII); *engo[r]fa* (m. 253, vol. II).

²¹⁶ A Tortosa i punts de Mallorca i Menorca: *arjub* (DCVB, I: 518). Gimeno (1997: 265) recull *arjub* a Amposta i a Santa Bàrbara. A Mas de Barberans, Sant Joan del Pas, els Valentins i la Sénia: *aljub*. A l'ALDC (m. 722, vol. III), a Mb.

<i>cotó fluix</i>	<i>cotó f[r]uix:</i> ²¹⁷ Am, Go, Ul (vd. 3.1.3.2)
<i>crossa</i>	<i>c[l]ossa:</i> ²¹⁸ Ca; <i>crossa:</i> a tot arreu (vd. 3.1.10)
<i>enclusa</i>	<i>enc[r]usa:</i> Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Po, Sé, Ul, Va, Ve; <i>enclusa:</i> Al, Ca, Mu, Mv, SB, SJ; <i>inclusa:</i> Jp (mapa 11 / 3.1.8)
<i>fibló</i>	<i>fib[r]ó:</i> Go; <i>fibló:</i> Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>filó:</i> Ul (mapa 5 / 3.1.5)
<i>angolfa</i> ²¹⁹	<i>ango[r]fa:</i> Bc, Go, Jp, Mb, Mu, Ul, Va, Ve; <i>angolfa:</i> Al, Am, Ca, Fr, Ga, Mv, Rà, SB, Sé, SJ (mapa 5 / 3.1.11)

1.3.6.6 Tractament de /r/ en posició final

En posició final absoluta, generalment, la ròtica s'emmudeix. Alguns exemples en què hi ha sensibilització són els cultismes acabats en *-or* i els infinitius seguits d'un pronom. En alguns infinitius del segon grup acabats en *-er*, com *córrer*, la vibrant pot emmudir-se seguida d'un clític: *va córrer(r)-hi*, *va córrer(r)-la*, *va córrer(r)'n*. També es manté, en alguns parlars, en els mots *somier* i *taller*. Es manté, arreu, en *tractor*.

En la majoria de monosíl·labs s'emmudeix la bategant, tot i que a Alcanar es pot mantindre en *cla[r]*²²⁰ (mapa 35 / 1.3). Un altre monosíl·lab que manté l'articulació de la ròtica és l'adjectiu *ver*, en el sintagma nominal *safrà ver*, que només presentava l'emmudiment de la vibrant a Mb:

safrà ve[r]: Am, Bc, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Va, Ve (mapa 23 / 3.1.3.2)

Alguns mots amb la terminació *-ur* mantenen també la ròtica en posició final:

*dur*²²¹ *du[r]*: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *dur*: Bc, Fr, Ga, Mb, Rà, Sé, Ve (mapa 36 / 1.3)

*madur*²²² *madu[r]*: Al, Ca, Am, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va; *madur*: Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Sé, Ve (mapa 37 / 1.3)

²¹⁷ Al DCVB (VI: 70) *fruíx* apareix a Tortosa i a Menorca. De l'adjectiu *fluix* en aquest significat només hem recollit la variant *fruíx* a tres indrets perquè el significat majoritari és *cotó en pèl*. Quan es tracta de l'adjectiu *fluix*, en oposició a *apretat*, recollim la variant dissimilada arreu.

²¹⁸ Al DCVB (III: 775) apareix com a variant valenciana.

²¹⁹ El DCVB (VI: 331) recull, en punts de l'occidental, variants amb pròtesi sil·làbica però amb *es-*.

²²⁰ A Alcanar la pronúncia tradicional de l'adjectiu *clar* i el plural *clars* ha estat amb sensibilització de la vibrant. Actualment aquesta articulació es troba en recessió. És habitual en gent major i esporàdicament la trobaríem en gent de més de 40 anys no escolaritzada en català. Tot i això, de vegades, depèn dels dialectes, podem trobar que un mateix individu diu: «Té els grans *cla[r]s*» i, en canvi, amb valor adverbial, «*Cla(r)* que això...». En les altres generacions més joves trobem l'emmudiment en les dos formes i l'ús del castellanisme *claro*. Respecte a aquest adjectiu, Gimeno (1994: 105) indica que s'elideix la vibrant a Alcanar.

²²¹ Gimeno (1994: 108) també recull *du[r]* i *du[r]s* a Alcanar, Ulldecona i Sant Joan del Pas. A la Sénia i Mas de Barberans, *dur* i *durs*. I finalment *du[r]* i *durs* als Valentins.

²²² ALDC (m. 1151, vol. V).

segur *segu*[r]: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *segur*: Fr, Mb, Sé, SJ (mapa 38 / 1.3)

En *somier* i *taller* hi ha sensibilització de la ròtica en alguns parlars:

somier *sunye*[r]: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *sumie*[r]: Al; *sonye*[r]: SJ; *sunyer*: Ca, Rà (mapa 66 / 3.1.11)

taller *talle*[r]: A tot arreu excepte Bc; *taller*: Bc (mapa 39 / 1.3)

Un altre exemple de sensibilització²²³ es dona en l'adverbi *ahir*:

ahir *ahir*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *ahi*[r]: Al, Bc, Ca; *ahi*[rk]: Al; *ahi*[rt]: Al (mapa 40 / 1.3)

Respecte la vitalitat d'aquesta sensibilització es percep com al barri del Castell és un tret absolutament recessiu. A Alcanar i a les Cases, notem com és un tret força generalitzat tot i que, a poc a poc, comença a introduir-se l'emudiment. Caldrà fer atenció per si som a l'inici d'un canvi lingüístic en curs o, contràriament, es mantindrà el tret genuí.²²⁴

Un altre mot és *tractor*, el qual manté majoritàriament la sensibilització de la vibrant:

tracto[r]: a tots els parlars; *tractor*: Jp, Mb (mapa 41 / 1.3)

1.3.7. Nasals

1.3.7.1 Nasal adventícia

La nasal adventícia [n] es localitza a totes les poblacions. De vegades el tret és sistemàtic a tota la comarca i d'altres apareix minoritàriament. Segons Veny (1986: 23) és una característica pròpia del català occidental; Navarro (1996: 59) també la hi considera.

aquell, aquella *anquell, anquella*: a Am, Po, Mv, SJ; *aquell, aquella*: altres parlars (mapa 48 / 2.1)

bressar Bc: *bressar*; *bressar*:²²⁵ a tots els parlars excepte a Bc (mapa 42 / 1.3)

enteranyinat *enteranginat*: Fr, Ve; *esteranginat*: Jp; *entaranyinat*: Am, Mb, Mu, Mv, Rà, Ul, Va; *entaraginat*: Go, Sé; *estaranyinat*: Bc, Po; *entaraganyat*: Sé; *enteranyinat*: Ga; *estaraginat*: Ca; *estarenyinat*: SB; *estreginat*: Al (mapa 12 / 3.1.6)

²²³ Coromines (DECat, I: 85). ALDC (m. 641, vol. III).

²²⁴ En els derivats d'*ahir*, *després-ahir*, *després ahir l'altre*, igualment es manté la sensibilització de la vibrant. En el futur del manteniment d'aquesta vibrant,ensem, serà clau el model lingüístic escolar que rebran els xiquets i les xiquetes d'Alcanar i les Cases. Gimeno (1994: 197) recull l'articulació de la vibrant a Alcanar.

²²⁵ ALDC (m. 266, vol. II).

<i>entropessar</i>	<i>entrompessar</i> : ²²⁶ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>entropessar</i> : Mb, Po, SB; <i>estrompessar</i> : Sé (mapa 43 / 1.3)
<i>estrijol</i>	<i>estrínjol</i> : ²²⁷ Mu, Mv, Po; <i>estrijol</i> : Po, SJ; <i>estritjol</i> : Po (mapa 18 / 3.1.4)
<i>garrapinyada</i>	<i>ametles garrampinyada</i> : Jp, Sé; <i>ametles garrapinyada</i> : a tots els parlars (mapa 54 / 3.1.11)
<i>llagosta</i>	a tots els parlars, en les variants recollides de la <i>llagosta</i> o <i>llagost</i> — <i>Tettigonia viridissima</i> —, apareix la nasal adventícia: ²²⁸ <i>llangosto</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Sé, Ul; <i>llangosta</i> : Am, Po, Rà, SB, SJ; <i>llangusto</i> : Ga, Va, Ve; <i>llangústol</i> : Ga; <i>llengüesto</i> : Go; <i>llengosta</i> : Mu (mapa 27 / 3.1.5)
<i>llagosta</i>	a tots els parlars <i>llangosta</i> — <i>Palinurus vulgaris</i>
<i>llagosti</i>	a tota la comarca excepte a Go, <i>llangostí</i> ; <i>llangüestí</i> a Go (mapa 23 / 3.1.15)
<i>lletuga</i>	<i>llantuga</i> : Am, SJ; <i>llantua</i> : Mu (vd. 3.1.3.1)
<i>llotja</i>	a tot arreu <i>lloja</i>
<i>maçana</i>	<i>maçana</i> : ²²⁹ Al, Ca, Rà; <i>maçana</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 44 / 1.3)
<i>maçanera</i>	<i>maçanera</i> : Al, Ca, Rà; <i>maçanera</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 44 / 1.3)
<i>maduixa</i>	<i>manduixa</i> : Al, Bc, Ca, Go, Mv, Po, Rà, Sé; <i>maduixa</i> : ²³⁰ Am, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, SJ, Ul, Va (mapa 18 / 3.1.3.2)
<i>magrana</i>	<i>mangrana</i> ²³¹ pertot

²²⁶ ALDC (P 17), només recull resposta a Ul, *entrompessar*.

²²⁷ ALDC (m. 1365, vol. VI) *estrínjol* a Am i Mb.

²²⁸ Beltran i Cavaller (1996: 28) ho exemplifica en *llagosta* > *llangosta* i *llagosti* > *llangostí*. Coromines (DECat V: 283). Recasens (1996: 262) explica que la nasal és especialment productiva davant d'oclusiva velar i que, normalment, els dialectes occidentals són els que presenten més ocurrencies. Donat que el DIEC2 incorpora aquesta nasal en mots com *maçana* i *mangrana* pensem que seria esperable d'aplicar en criteri sistemàticament també en les variants derivades de *llangost*. Sí que són recollides en el *Diccionari normatiu valencià*.

²²⁹ L'ALDT la recull a Al (m. 339, vol. II). Segons el DCVB (VII: 100), amb nasal adventícia a Lleida, Fraga i Vinaròs. Veny (1960: 131) dona notícia del mot també al balear. ALDC (m. 1234, vol. V), *maçana*; (m. 1236, vol. V) *maçanera*.

²³⁰ ALDC (m. 1092, vol. V), sense iod a Am i Mb.

²³¹ ALDC (m. 1171, vol. V) amb nasal adventícia.

<i>oroneta</i>	<i>anruneta</i> : Ul, Va, Ve; <i>anroneta</i> : Go (mapa 33 / 3.1.5)
<i>rellotge</i>	<i>relonge</i> : ²³² a tota la comarca, excepte Mb; <i>rellonge</i> : Mb (mapa 24 / 3.1.6)
<i>romeguera</i>	<i>rominguera</i> : ²³³ Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>romiguera</i> : Al, Ca, Mb (mapa 45 / 1.3)
<i>sargantana</i>	<i>sangrantana</i> : ²³⁴ Ca (mapa 24 / 3.1.5)
<i>trepitjar</i>	<i>traspinjar</i> : Ul (vd. 3.1.2.1)

1.3.7.2 Reducció de nasal en el grup –NV-

Recollim un cas de reducció de la nasal en el mot *convidar* > *acovidar*.²³⁵

1.3.7.3 Palatalització de /n/

La consonant alveolar nasal, quan va precedida d'una semivocal palatal,²³⁶ pot palatalitzar en alguns mots:

<i>borraines</i>	<i>borraines</i> : a tot arreu; <i>borranyes</i> : Ul (mapa 46 / 1.3)
<i>cuina</i>	<i>cuina</i> : a tots els parlars excepte a Ve; <i>cu[n]a</i> : ²³⁷ Ve (mapa 47 / 1.3)
<i>dolçaina</i>	<i>dolçanya</i> : Fr, Go, Mb, ²³⁸ Va; <i>dolçaina</i> : als altres parlars (mapa 64 / 3.1.14)
<i>xampaina</i>	<i>xampanya</i> : Am, Fr, Mb, Sé, Ul, Va; <i>xampaina</i> : als altres parlars (vd. 3.1.2.1)

També, seguida de vocal palatal pot palatalitzar:

²³² DECat V: 283.

²³³ Ambdós variants s'han recollit amb el tancament de la pretònica en [i] arreu, vd. § 1.2.1.5.

²³⁴ L'ALDC (m. 1613, vol. VII) anota *sangrantana* a Ul.

²³⁵ Veny (1986a: 148) registra la reducció al tortosí. Massip (1989: 38). No en diuen res ni el DCVB ni el DECat. Navarro (1996: 63) i Cubells (2009: 100) anoten respectivament la reducció a la Terra Alta i a la Ribera d'Ebre.

²³⁶ Veny (1986a: 41) apunta com una característica del tarragoní la palatalització de la nasal quan va precedida de la semivocal palatal tancada. Recasens (1985: 139, 140) també s'hi refereix i indica que la palatalització de la nasal, en aquest context, és majoritària arreu del Camp de Tarragona. Cubells (2009: 95) explica que aquest fenomen de palatalització és general en nord-occidental però inusual en tortosí. Dins de l'àmbit del tortosí, també, ja Navarro (1996: 59) en donava notícia a la Terra Alta a la Fatarella i a Corbera, tot i que ho limitava a la generació més vella. També Mn. Alcover (1908: 271) es referia a aquesta característica que situava no només a Lleida, sinó també en el tarragoní, punts del central i altres. En *escopinada* > *escopi[n]ada* la palatalització és general a la comarca. Recasens (1996: 259) ho localitza al rossellonès. Un altre cas pot donar-se en la nasal de *sinó* > *sinós* > *si[n]ós*.

²³⁷ L'ALDC recull *cunya* a Mb i Ul (m. 283, vol. II).

²³⁸ També *dolça[n]ers* a Mb.

<i>geniva</i>	<i>geniva</i> : Fr, Ga, Go, Mb, Ul; <i>ginyiva</i> : ²³⁹ Sé; <i>geniva</i> : Al, Am, Bc, Ca, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve (mapa 16 / 3.1.10)
<i>moniato</i>	<i>monyato</i> : SJ, Ul; <i>moniato</i> : a la resta de parlars (mapa 16 / 3.1.3.1)
<i>moniatera</i>	<i>monyatera</i> : SJ, Ul; <i>moniatera</i> : a la resta de parlars (mapa 17 / 3.1.3.1)
<i>figa de pala d'Índia</i>	<i>figa de pala b'Inya</i> : Fr; <i>figa de pala d'Inya</i> : Go; <i>palabinya</i> : Fr; <i>figa de pala d'Índia</i> : Mb, ²⁴⁰ Va; Ga, Mv (mapa 38 / 3.1.3)
<i>figuera de pala d'Índia</i>	<i>figuera de pala b'Inya</i> : Go; <i>figuera de pala d'Índia</i> : Mb, ²⁴¹ Mv, Va; <i>figuera de pala d'Ínia</i> : Ga (mapa 39 / 3.1.3.3)
<i>ganivet</i>	<i>ganyivet</i> : Mu, Mv, Po, SJ; <i>gavinyet</i> : Am, ²⁴² Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ (mapa 30 / 3.1.11)
<i>somier</i>	<i>sunyer</i> : ²⁴³ Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>sonyer</i> : SJ (mapa 66 / 3.1.11)

La palatalització també es pot donar quan la nasal es troba en posició inicial i seguida d'una vocal tancada.²⁴⁴ En la nostra investigació aquest fenomen es dona en *nervi*, *nespra*, *nespla*:

<i>nervi</i>	<i>nervi</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Ve; <i>nyervi</i> : Am, Ca, Go, Jp, Sé, SJ, Va; <i>nyirvi</i> : ²⁴⁵ Am (mapa 48 / 1.3)
<i>nespra</i> ²⁴⁶	<i>nyespró</i> : Sé; <i>nyíspero</i> : Al; <i>nyispró</i> : Mv; <i>nespro</i> : Bc, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, Ul, Ve; <i>nespró</i> : Am, Fr, Ga, Go, SB, SJ; <i>níspero</i> : Al, Ca; <i>mespro</i> : Va (mapa 36 / 3.1.3.3)
<i>nespla</i>	<i>nyespla</i> : Al; <i>nyespra</i> : SB; <i>nespra</i> : ²⁴⁷ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>mespra</i> : Va; <i>nyespra</i> : SB (mapa 42 / 3.1.3.3)

²³⁹ Navarro (1996: 61) assenyala que en el cas de *genyiva* —GENGIVA— la palatalització pot procedir del grup llatí –NG–. L'ALDC (m. 47, vol. I) anota *ginyiva* a Mb i Ul. En el cas de Mb hi ha dos respostes, ambdós amb palatalització, si bé la primera manté [e] i en la segona, per acció de les consonants palatals, [e] > [i]. En el cas d'Ul, les dos respostes són idèntiques.

²⁴⁰ A l'ALDC (m. 1245, vol. V), *figa de pala d'Ínia* a Mb.

²⁴¹ *Figuera de pala d'Ínia* a Mb, ALDC (m. 1246, vol. VI).

²⁴² ALDC (m. 362, vol. II).

²⁴³ Navarro (1996: 59) ho recull també a la Terra Alta.

²⁴⁴ Recasens (1996: 259).

²⁴⁵ Veny 2003: 357. ALDC (m. 179, vol. I) amb palatalització a Am i Mb.

²⁴⁶ ALDC (m. 1180, vol. V).

²⁴⁷ ALDC (m. 1178, vol. V).

1.4 ALTRES FENÒMENS FONÈTICS

1.4.1 Pròtesi vocàlica, consonàntica o sil·làbica

En algunes paraules s'afeg, a principi de mot, un increment vocàlic o sil·làbic:

<i>acaminar</i> ²⁴⁸	a tot arreu
<i>escomençar</i>	a tot arreu
<i>acovidar</i>	a tot arreu
<i>adesar</i> ²⁴⁹	Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>guardar</i> : Al, Ul; <i>desar</i> : Ul (mapa 68 / 3.1.11)
<i>adomar</i> ²⁵⁰	Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, SJ, Ul, Va; <i>domar</i> : Al, Am, Go, Mu, SB, Sé, Ve; <i>dominar</i> : Rà (mapa 20 / 3.1.4)
<i>adragó</i> ²⁵¹	Al, Am, Jp, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Va; <i>dragó</i> : Bc, Ca, Fr, Mb, Mv, Ul, Ve; <i>regandaix</i> : Fr, Go, Mb, Mv, Ve; <i>esgarra-robres</i> : Bc, Ga, Sé (mapa 23 / 3.1.5)
<i>arraïl</i> ²⁵²	Mb, Sé; <i>rail</i> : a tots els parlars (vd. 3.1.2.2)
<i>asseitó</i> ²⁵³	Ca, Fr; <i>seitó</i> : Ga, Jp, Rà, Sé, Ul (mapa 10 / 3.1.15)
<i>anesproner</i>	Po; <i>nesproner</i> : Am, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ; <i>nesprero</i> : Jp, Ul, Ve; <i>nesprer</i> : Go, Rà; <i>nisperer</i> : Al; <i>mesprero</i> : Va; <i>nesprera</i> : Bc, Ga (mapa 37 / 3.1.3.3)
<i>anou</i> ²⁵⁴	a tots els parlars
<i>anoer</i>	Al, Am, Go, Mv, Po, Rà; <i>anover</i> : Ca, Mu; <i>anoguer</i> : Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 11 / 2.1)

²⁴⁸ Gimeno (1997: 193) recull *acaminadors* a Alcanar, Amposta, Sant Jaume i la Sénia; en punts del Baix Ebre i del Baix Maestrat.

²⁴⁹ El DCVB (I: 189) ho situa al Rosselló, al Balear, a Tortosa i a Gandesa. Coromines (DECat, III: 75, 76) ho dona com una forma exclusiva de les Balears i més avant indica que també s'usa a Tortosa. A l'ALDC (m. 431, vol. II) *aixecar* a Ul, Am i Mb *adesar*.

²⁵⁰ ALDC (m. 1374, vol. VI) *adomar* Am i Mb, *dominar* Ul.

²⁵¹ Sense resposta a l'ALDC.

²⁵² ALDC (m. 1138, vol. V) *arraïl* a Mb, *rail* a Am i Ul.

²⁵³ El DCVB (IX: 805) recull *asseitó* a Vinaròs i a València.

²⁵⁴ El DCVB (VII: 795) dona variants amb la pròtesi, d'aglutinació de l'article, i sense pertot. Gimeno (1997: 390) localitza la variant amb pròtesi a tot el Montsià. Amb tot, respecte les dades del Montsià, dona el timbre de la vocal tònica tancat a Alcanar i als Valentins, nosaltres ho hem recollit obert i pel que fa a Alcanar sempre ho hem sentit obert. A l'ALDC (m. 1225, vol. V), *anou*.

<i>espurna</i> ²⁵⁵	a tot arreu
<i>ensomiar</i>	a tota la comarca ²⁵⁶
<i>ensòmic</i>	Al; <i>ensòmit</i> : ²⁵⁷ a tot arreu, excepte Al i Fr; <i>sòmit</i> : Fr (vd. 3.1.11)
<i>estenalles</i> ²⁵⁸	a tot arreu
<i>estisores</i> ²⁵⁹	a tota la comarca

1.4.2 Epèntesi

En el mot *diarrera* notem l'aparició d'una bategant epentètica, no etimològica.²⁶⁰

1.4.3 Epítesi

Algunes paraules afigen a final de mot un so consonàntic. Generalment es tracta d'un so dental²⁶¹ i en alguns mots és un so velar:

<i>àpit</i> ²⁶²	a tot arreu
<i>prèmit</i>	a tot arreu
<i>ensòmic</i>	Al; <i>ensòmit</i> : ²⁶³ a tot arreu excepte a Al i Fr; <i>sòmit</i> : Fr (vd. 3.1.11)

En alguns mots es pot produir el reforçament amb una dental oclusiva sordada de la vibrant final, especialment, en monosíl·labs. Amb tot, aquesta epítesi no és sistemàtica:

<i>cort</i>	Al, Ca; <i>cor</i> : ²⁶⁴ a la resta de parlars (mapa 49 / 1.3)
-------------	---

²⁵⁵ Al DCVB (V: 461) apareix *espurna* pertot excepte al mallorquí i al menorquí.

²⁵⁶ L'ALDC recull *ens[u]miar* a Ul (m. 276, vol. II).

²⁵⁷ Al DCVB (V: 34) apareixen dos variants amb pròtesi sil·làbica: *ensomni* i *ensòmit* a l'occidental i al valencià. L'ALDC ho anota als tres punts.

²⁵⁸ El DCVB (V: 534) dona pràcticament pertot la variant amb la pròtesi. Gimeno (1997: 500) atesta *estenalles* a tot el Montsià, Alt i Baix Maestrat.

²⁵⁹ Segons el DCVB (V: 563) *estisores* és la variant predominant. ALDC (m. 725, vol. III), *estisores*.

²⁶⁰ Veny 1998: 20-24. L'ALDC (m. 169, vol. I) anota altres variants lèxiques.

²⁶¹ Miralles 1902, citat a Aragonés (1997). Alcover 1908. Segons Beltran i Cavaller (1996: 28): «A la comarca, hom pronuncia generalment una [t] de reforç en els mots que acaben amb /i/ àtona: [ˈapit] < *api*, [inˈsEndit] < *incendi*, [ˈdZENit] < *geni*, etc.». Cubells 2009. Altrament, Veny (1986) en les onze característiques que dona de fonètica històrica per a establir la divisió entre català occidental i català oriental atribueix el reforçament dental al bloc oriental i l'absència al català occidental. Els exemples de què se serveix són *cort*, *cor* i *cart*, *car*. També, Massip (1989: 38) afirma, en parlar d'alguns monosíl·labs amb -r final, que aquests «mai no apareixen reforçats amb la t pròpia del cat. or. —: *cor*, *mar*, *or*, *dur*, *car*, *pur*...». Més avant (1989: 44), en parlar de l'epítesi dental en paroxítons acabats en -i s'hi torna a referir: «És molt freqüent l'epítesi de -t en mots paroxítons acabats en -i: *àpit*, *col·lègit*, *gènit*, *prèmit*; en canvi mai no s'afegeix -t en els monosíl·labs acabats en r (cosa freqüent en cat. or.: *ort*, *cort*, *mart*...)». També hem notat *incèndit* amb, epítesi, com una variant força estesa a la comarca.

²⁶² Al DCVB (I: 765). Casanovas i Creus (1999: 94). Cubells (2009: 101).

²⁶³ El DCVB (V: 34) ho dona com a vulgar i remet a *ensomni*. La variant *ensòmic* no apareix al DCVB. L'ALDC recull *ensomiar* a Am (m. 276, vol. II). A Ulldecona, amb la mateixa alternança, és comú de sentir per *alabat siga Déu* > *alabac siga Déu*.

²⁶⁴ ALDC (m. 64), sense epítesi.

favort Al, Ca; *favor*: a la resta de parlars (mapa 50 / 1.3)

durt Al; *dur*: a la resta de parlars

*ahirt*²⁶⁵ Al; *ahir*: als altres parlars (mapa 40 / 1.3)

També apareix una epítesi a l'adverbi *on, a ont està?*, a Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 64 / 2.1).

1.4.4 Assimilació

El fenomen de l'assimilació afecta tant les vocals com les consonants.

<i>inflar</i>	[u]nflar: ²⁶⁶ a totes les poblacions
<i>canella</i>	ca[n]ella: Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Ul, Va, Ve <i>canella</i> : Al, Am, Ca, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ; (mapa 24 / 3.1.3.2)
<i>llenya</i>	[n]enya: ²⁶⁷ Al, Am; <i>llenya</i> : a totes les poblacions (mapa 51 / 1.3)
<i>somni</i>	<i>ensòmit</i> : a tot arreu excepte a Al i Fr; <i>ensòmic</i> : Al; <i>sòmit</i> : Fr (vd. 3.1.11)
<i>també</i>	<i>tamé</i> : ²⁶⁸ a tot arreu

1.4.5 Dissimilació

1.4.5.1 Dissimilació vocàlica

De vegades, les vocals àtones en posició pretònica poden dissimular-se respecte la vocal tònica:

<i>puput</i> ²⁶⁹	<i>p[a]put</i> : Ca; <i>p[o]put</i> : Al, Fr, Jp, Po, Va, Ve; <i>putput</i> : Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ; <i>poput</i> : Al, Fr, Jp, Po, Va, Ve; <i>puput</i> : Bc, Rà, Ul (mapa 39 / 3.1.5)
-----------------------------	--

²⁶⁵ Colomina (1995: 133) registra casos d'epètesi de la dental, a Pinós i Monòver: *ahirt, durt*.

²⁶⁶ Al DCVB (VI: 661) apareix *unflar* com una variant formal de l'occidental i valencià. Gimeno (1997: 63) recull *umflar* a tot arreu. ALDC (m. 37, vol. I) amb *unflar* al Montsià.

²⁶⁷ Segons el DCVB (VI: 951), *nyenya* a València. La informant d'Alcanar comentava que tot i que sabia que era *llenya* també hi deien *nyenya*. L'ALDC (P 10) no recull la palatalització inicial a Am.

²⁶⁸ Alcover (DCVB, X: 126) ho recull a punts del català occidental com Sort, el Pont de Suert, la Llitera, Fraga i el País Valencià. Navarro (1996, I: 61) assenyala que l'assimilació dels grups llatins MB i ND és una llei fonètica general. Si bé Veny (1984b: 133) també n'indica la possible assimilació del grup llatí igualment hi refereix una possible influència castellana. Alvar (1987: 84) indica que l'aragonès al segle XI ja assimilava el grup MB.

Gimeno (1997: 565) anota *tamé* als Valentins, *també* a Amposta, Sant Joan del Pas, Sant Jaume d'Enveja, Santa Bàrbara i la Sénia. Alcanar, Mas de Barberans i Uldecona apareixen sense dades. Respecte a les zones pròximes, pel Baix Ebre es reparteix *també* i pel Maestrat i Ports *tamé*.

Cubells (2009: 99) també ho arreplega a la Ribera d'Ebre juntament amb la variant, més etimològica, no assimilada. Nosaltres diríem que aquesta també conviu, al Montsià, amb l'assimilada. I som del parer, tal com observa Cubells —op. cit.—, que «la pressió culta afavoreix la restitució de la forma sense assimilar».

²⁶⁹ El DCVB (VIII: 1004) recull *paput* a Eivissa i *poput* a Calaceit, Benilloba i Biar. ALDC (m. 1597, vol. VII).

<i>roure</i>	<i>r[a]ure</i> : ²⁷⁰ Al; <i>roure</i> : ²⁷¹ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 54 / 3.1.3)
<i>sargantana</i> ²⁷²	<i>s[e]grantana</i> : Fr, Mv; <i>s[e]rgantana</i> : Go; <i>sargantana</i> : Al, Bc, Jp, Mb, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>sagrantana</i> : Am, Ga, Mu, Po, Rà; <i>segrantana</i> : Fr, Mv; <i>sangrantana</i> : Ca; <i>saragantana</i> : SJ (mapa 24 / 3.1.5)
<i>vidriola</i>	<i>v[e]driola</i> : Rà; <i>vidriola</i> : Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ve (mapa 86 / 3.1.11)
<i>tovot</i>	<i>t[a]vot</i> : Am, Mu, Po, Sé, SJ; <i>t[o]vot</i> : Fr, Ga, Go, Mb, Rà, SB, Ul, Ve (mapa 3 / 3.1.8)

1.4.5.2 Dissimilació consonàntica

Les dissimilacions que hem recollit tant són de punt com de mode d'articulació. Generalment, afecten les alveolars, sobretot entre líquides. Altres casos són les palatals i les labials. També les oclusives protagonitzen alguns canvis. En algunes ocasions la dissimilació ha provocat un emmudiment:

<i>alcalde</i>	<i>a[ŋ]calde</i> : ²⁷³ Al, Bc, Ca, Ga, Jp, Mu, Ul, Ve; <i>alcalde</i> : Am, Fr, Go, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va (mapa 52 / 1.3)
<i>arbre</i>	<i>abre</i> : ²⁷⁴ a tots els indrets
<i>frare</i>	<i>f[l]are</i> : ²⁷⁵ a tot arreu
<i>juliol</i>	<i>ju[r]iol</i> : ²⁷⁶ Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ; <i>juliol</i> : Al, Go, Jp, Mb, Rà, Ul, Va, Ve (mapa 29 / 3.1.6)
<i>juliola</i>	<i>ju[r]iola</i> : Ga; <i>juliola</i> : altres parlars (mapa 14 / 3.1.15)
<i>madrastra</i>	<i>madastra</i> : ²⁷⁷ a tot arreu
<i>quart minvant</i>	<i>[b]invant</i> : Am; ²⁷⁸ <i>quart minvant</i> : Jp, Mv; <i>minvant</i> : Ga (mapa 2 / 3.1.6)

²⁷⁰ L'Alcover-Moll anota *raure* a Menorca (DCVB, IX: 600). A Alcanar *Raures* és també un llinatge.

²⁷¹ L'ALDC (m. 1222, vol. V) dona *roure* a Mb i Ul i *roble* a Am. A Am i Ul indica que no es coneix el referent.

²⁷² L'ALDC (m. 1613, vol. VII) recull *s[e]rgantana* a Mb i amb [a] a Am i Ul.

²⁷³ Gimeno (1997: 504) la variant dissimilada, *ancalde*, la recull a Alcanar, Amposta i la Sénia. Als altres indrets de la comarca, *alcalde* —Mas de Barberans, Sant Jaume, Sant Joan del Pas, Ulldecona, els Valentins. A l'ALDC (m. 1628, vol. VII) s'anota sense la dissimilació.

²⁷⁴ És la forma recollida arreu (DCVB, I: 832).

²⁷⁵ ALDC (L 28), *f[l]are* als tres punts.

²⁷⁶ Gimeno (1997: 237) recull *juriol* a Amposta, Sant Jaume i Santa Bàrbara. ALDC (m. 631, vol. III), amb dissimilació a Am.

²⁷⁷ ALDC (m. 506, vol. III), *madastra*.

²⁷⁸ ALDC (m. 647, vol. III), *minvant* a Am.

<i>ningú</i>	[d]ingú: ²⁷⁹ a tot arreu
<i>només</i>	[d]omés: ²⁸⁰ a totes les localitats
<i>padrastre</i>	<i>padastre</i> : ²⁸¹ a tota la comarca excepte a Ul (mapa 24 / 3.1.13)
<i>perdre</i> ²⁸²	<i>pedre</i> : a tot arreu excepte Fr, Mb i Mv (mapa 7 / 3.1.16)
<i>prendre</i> ²⁸³	<i>pendre</i> : a tots els indrets

1.4.5.3 Reducció de vibrant múltiple

La vibrant múltiple pot passar a vibrant simple en determinats casos:

*corriola*²⁸⁴ *coriola*: Ga, Go, Mu, SB, Sé; *corriola*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Po, Rà, Ul, Va, Ve; *cordiola*: SJ; *curriola*: Mb; *curdiola*: Mv (mapa 15 / 3.1.7)

sàrria *sària*:²⁸⁵ a tots els indrets; *sarió*: Ul (vd. 3.1.1)

xarranquina *xaranquina*: Rà; *xarranquina*: SJ (mapa 55 / 2.1)

1.4.5.4 Reduplicació de consonant

Els casos de reduplicació afecten fonamentalment la vibrant. En algun altre cas pot incorporar-se també una dental:

*arbocer*²⁸⁶ *arborcer*: Ca; *borcer*: Am; *arbocer*: Al, Bc, Fr, Jp, Mu, Mv, Rà, Va; *arboç*: Ga, Go, SB, SJ, Ul, Ve; *arbodger*: Sé; *asborcera*: Po; *modronyer*: Mv (mapa 35 / 3.1.3.3)

²⁷⁹ El DCVB (VII, 758) ho assenyala al Maestrat, València i Mallorca. Gimeno (1997: 600) anota *dingú* a Alcanar, Sant Jaume, Santa Bàrbara i els Valentins. A Amposta, Sant Joan del Pas i la Sénia: *ningú*.

²⁸⁰ Recollit al mallorquí (DCVB, VII: 780).

²⁸¹ Segons el DCVB (VIII, 103) es dona a l'oriental en general, al mallorquí i al menorquí; també en general a l'occidental i al valencià. A l'ALDC (m. 505, vol. III) amb dissimilació.

²⁸² Al DCVB es localitza al valencià (VIII, 457). Un dels informants d'Ulldecona ens indicava que les persones més grans encara mantenien l'alveolar, però que, exceptuant aquesta generació, la resta ja no la pronunciaven. L'ALDC (m. 592, vol. III) localitza *pe[r]dre* a Mbi Ul.

²⁸³ L'Alcover-Moll indica: «En la pronúncia corrent, la forma *prendre* no és viva enlloc; segons els diferents dialectes, s'usen les formes *pendre*, *prende*, *penre* o *prenre*.» (DCVB, VIII: 840). L'ALDC (m. 173, vol. I) anota *pendre*, amb [e] tònica a Mb i Ul. Nosaltres ho hem recollit amb [e].

²⁸⁴ L'ALDC (m. 729, vol. III) anota *curiola* a Am i Mb.

²⁸⁵ De nord a sud, s'estén pel català occidental (DCVB, IX: 760). De vegades es pot donar el fenomen contrari, com és el pas de vibrant simple a vibrant múltiple. En ocasions, ho hem pogut observar entre *antipara* > *antiparra*. L'ALDC (m. 934, vol. IV) recull la simplificació.

²⁸⁶ A l'ALDC (m. 1203, vol. V) *arborcer* a Am i *arbocer* a Mb i Ul.

<i>arboç</i> ²⁸⁷	<i>arboç</i> : Al, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>arborços</i> : Ca; <i>asborç</i> : Po; <i>borç</i> : Am; <i>cireretes de pastor</i> : Bc, SB, Sé (mapa 34 / 3.1.3.3)
<i>ribell</i>	<i>ribell</i> : ²⁸⁸ Al, Ca; <i>coffi</i> : a tot arreu; <i>ribell</i> : Am, Po, Ul, Ve; <i>cubell</i> : Po (mapa 38 / 3.1.11)
<i>puput</i>	<i>putput</i> : ²⁸⁹ Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ; <i>poput</i> : Al, Fr, Jp, Po, Va, Ve; <i>puput</i> : Bc, Rà, Ul; <i>paput</i> : Ca (mapa 39 / 3.1.5)

1.4.5.5 Afèresi

Els exemples de supressions inicials de sons es reparteixen entre les afèresis vocàliques, les consonàntiques i les sil·làbiques. En diferents formes del paradigma dels verbs *mirar* i *haver*, és molt habitual arreu de la comarca notar afèresis consonàntiques, vocàliques o sil·làbiques:

aliacrà *liacrà*: Jp, Mb (mapa 23 / 3.1.10)

abellerola *bellerola*: Al, Am, Bc, Fr, Jp, Mu, Rà, SB, SJ, Ul, Va (vd. 3.1.5)

arbocer *borcer*: Am (mapa 35 / 3.1.3.3)

En l'imperatiu del verb *mirar* la 2a persona del singular pot prendre la variant: *ira*. El paradigma del verb *anar* en els temps que es formen amb el lexema *an-* pot presentar afèresi de la vocal *a-*: *(a)nat*; *(a)nem*, *(a)neu*; *(a)nava*, *(a)naves*; *(a)niré*; *(a)niria*.

L'auxiliar *haver* en l'imperfet de subjuntiu pot presentar les següents formes: *(hagu)és*, *(hagu)esses*, *(hagu)és*, *(hagu)éssem*, *(hagu)ésseu*, *(hagu)essen*

El verb *veure*, en la 2a persona del singular de l'imperatiu pot presentar la variant *(v)eigues*. Normalment pot anar acompanyat del pronom *tu*: *eigues*, *tu!*, i adquirir un valor de locució modal, expressant sorpresa per algun fet.

1.4.5.6 Metàtesi

El fenomen de la permutació de sons és dels més productius de tots els detectats, ja que és el més extens, amb un repertori d'exemples força variats. Massip (1989: 46) recull una sèrie d'exemples de metàtesi habituals en el tortosí, fonamentalment les referides a ròtiques.²⁹⁰

²⁸⁷ A l'ALDC (m. 1204, vol. V) *alborç* a Am i *arboç* a Mb i Ul.

²⁸⁸ Gimeno (1997: 151) també recull *ribell* a Alcanar. Es repeteix a punts del Maestrat. Nosaltres a Massalió, al Matarranya, també hem notat aquesta variant.

²⁸⁹ A Amposta, juntament amb altres poblacions del català occidental, es localitza *putput* o *pupput* (DCVB, VIII: 1004). ALDC (m. 1597, vol. VII) *putput* a Am i Mb, *puput* a Ul.

²⁹⁰ «Cal destacar les que afecten les consonants líquides: *crompar*, *pedricar*, *probe*, *prebe*, *trato*, *vermar*, *darrera*, *sagrantana*, *milacre*, *paca* 'cap a', *gavinyet* 'ganivet' (els cinc darrers exemples són generals en tort., els altres anteriors es consideren més vulgars i no són tan estesos)».

<i>àguila</i> ²⁹¹	<i>àliga</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, SB, SJ; <i>àguila</i> : Al, Ca, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 29 / 3.1.5)
<i>bargalló</i>	<i>garballó</i> : ²⁹² Mu; <i>margalló</i> : Am, Bc, Jp, Po, Rà, Sé, Ul, Va; <i>bargalló</i> : Al, Ca, Fr, Ga, SB, SJ, Ve; <i>bargallonera</i> : Ca; <i>garballó</i> : Mu; <i>margallonera</i> : Jp (mapa 50 / 3.1.3.4)
<i>calabruixó</i>	<i>calabursió</i> : Mv; <i>calabruixó</i> : Ga, Go, Mu, Sé, SJ; <i>calabussió</i> : Po (mapa 20 / 3.1.6)
<i>cap a</i>	<i>pac a</i> : ²⁹³ Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve; <i>cab a</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va; <i>cap a</i> : SB (mapa 49 / 2.1)
<i>croquetes</i>	<i>cocretes</i> : Rà; <i>croquetes</i> : a la resta de parlars (vd. 3.1.11)
<i>crosta</i>	<i>costra</i> : Ca, Mu; <i>crosta</i> : ²⁹⁴ a la resta de parlars (mapa 7 / 1.1.6)
<i>darrer</i>	<i>rader</i> : ²⁹⁵ a tot arreu excepte Fr i Go (mapa 90 / 3.1.10)
<i>esgravís</i>	<i>ergavís</i> : ²⁹⁶ Ga (mapa 20 / 3.1.6)
<i>ganivet</i>	<i>gavinet</i> : ²⁹⁷ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Ul, Va, Ve; <i>gavinyet</i> : Am, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve (mapa 30 / 3.1.11)
<i>jersei</i>	<i>serger</i> : Sé; <i>jersei</i> : a la resta de parlars (mapa 25 / 3.1.12)
<i>miracle</i>	<i>milacre</i> : ²⁹⁸ a tot arreu (vd. § 3.1.14)
<i>pallerofa</i>	<i>parellofa</i> : Al, Bc, Ga, SB, Ul; <i>parallofa</i> : ²⁹⁹ Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 29 / 3.1.1)

²⁹¹ L'ALDC (m. 1568, vol. VII) anota *àliga* a Mb i Ul, a Am *àguila* i *aligot*.

²⁹² També a Mallorca i a Menorca, *garbaió* i *garbaó*, respectivament (DCVB, II: 303).

²⁹³ Beltran i Cavaller (1996: 29) exemplifica l'apartat de les metàtesis o canvis analògics amb «els coneguts», diu, *pac aquí* o *pac allà*. Gimeno (1997: 567) ho recull a Amposta i a Sant Jaume. Igualment, s'estén el tret pel Baix Ebre.

Un dels informants de Santa Bàrbara ens feia el següent comentari, respecte a la vitalitat de la metàtesi: «Los més vells dien *pac aquí* i *pac allà*, jo ja dic *cap aquí* i *cap allà*. Se perd molt això.»

²⁹⁴ ALDC (m. 1040, vol. V).

²⁹⁵ El DCVB (IV: 22) ho localitza en punts del català occidental, des de Tremp, Gadesa, fins a Benassal. Beltran (1996: 29) ho refereix, junt a altres pocs exemples, com una de les metàtesis paradigmàtiques del tortosí. També a Alcanar, hem recollit quan algú replica molt i sempre vol tindre la raó, l'expressió: «La teua, la radera.»

²⁹⁶ Gimeno (1997: 254) dona la mateixa variant, sinònim de *calabruixó*, [a]rgavís, als Valentins.

²⁹⁷ Segons el DCVB (VI: 171) apareix pràcticament a tots els parlars peninsulars: Pirineu oriental, oriental, Camp de Tarragona, Alacant, occidental, València. ALDC (m. 362, vol. II), amb els mateixos resultats i labiodental [v] a Mb.

²⁹⁸ Localitzat a Tortosa, al valencià i al menorquí (DCVB, VII: 443).

²⁹⁹ El DCVB (VIII: 405) ho assenyala a la Pobla de Benifassà. Gimeno (1997: 334) anota *parallofa* a Amposta, Santa Bàrbara i Sant Jaume d'Enveja.

<i>pebre</i>	<i>prebe</i> : ³⁰⁰ a tots els parlars
<i>predicar</i>	<i>pedricar</i> : Mb; <i>predicar</i> : a la resta de parlars (vd. 3.1.14)
<i>quincaller</i>	<i>canquiller</i> : Bc, Ca, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul; <i>quincaller</i> : a la resta de parlars (mapa 19 / 3.1.8)
<i>saragiüells</i>	<i>sagorells</i> : Al; <i>saragiüells</i> : a la resta de parlars (mapa 24 / 3.1.12)
<i>sargantana</i>	<i>sagrantana</i> : ³⁰¹ Am, Ga, Mu, Po, Rà; <i>segrantana</i> : Fr, Mv; <i>sargantana</i> : Al, Bc, Jp, Mb, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>sangrantana</i> : Ca; <i>saragantana</i> : SJ; <i>sergantana</i> : Go (mapa 24 / 3.1.5)
<i>sivella</i>	<i>sevilla</i> : Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, SJ; <i>hevilla</i> : Al, Bc, Ga, Go, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va; <i>sevella</i> : SB; <i>devilla</i> : Ca; <i>villa</i> : Ve (mapa 16 / 3.1.12)

³⁰⁰ *Prebe* en mallorquí (DCVB, VIII: 348). Gimeno (1997: 528) recull *prebe* a Santa Bàrbara. A la resta d'indrets del Montsià no assenyala la variant metatitzada. També a Sant Bàrbara explicaven: «Encabat de dir prebe-roig comptes: Cinc de prebe-roig / i deu de prebe negre./ Cinc de prebe negre / i deu de prebe-roig,/ qui no aixeca el cul / se li farà negre». ALDC (m. 1133, vol. V).

Afecta també el mateix grup consonàntic el pas de *pobre* > *probe* que es pot sentir arreu en gent gran o també, en el cas de l'oclusiva bilabial sorda seguida de la vibrant, en *comprar* > *crompar*.

³⁰¹ Beltran (1996: 29) dona aquesta metàtesi com una de les habituals a la zona del tortosí. L'ALDC (m. 1613, vol. VII) anota *sagrantana* a Am, *sergantana* a Mb i *sagrantana* a Ul.

2.MORFOLOGIA

2.1 MORFOLOGIA NOMINAL

2.1.1 Gènere i nombre

2.1.1.1 Canvis de gènere

Alguns substantius poden presentar gènere masculí o gènere femení, depenent dels parlars. Aquest canvi de gènere es pot donar a través de l'article o bé mitjançant morfemes.

2.1.1.1.1 Canvi de gènere a través de l'article en substantius

- anell* la variant femenina és la que localitzem arreu de la comarca.³⁰²
- carrau* la variant masculina apareix a tots els indrets excepte a SJ, a on localitzem el femení (mapa 1 / 2.1).
- dot* la forma predominant és, lleugerament, la masculina —Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, SJ, Va.³⁰³ La variant femenina es localitza a: Am, Ca, Mu, Rà, SB, Sé, Ul, Ve (mapa 2 / 2.1).
- fum* en el mot *fum* pràcticament es reparteixen els dos gèneres equitativament entre la part septentrional de la comarca, amb el femení,³⁰⁴ —Am, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ— i la meridional, amb el masculí —Al, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 3 / 2.1).
- llegum* la solució majoritària és la que manté el gènere masculí —Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve. El gènere femení es recull a Am, Ca, Sé (mapa 4 / 2.1).
- mar* predomina el gènere femení a dèsset localitats —Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve. El gènere masculí a Bc, Ga, Ul i exclusivament només el trobem a la Galera. Ulldecona empra els dos gèneres però més sovint el femení. A Bc també trobem *mar* com a femení, tot i que no és estrany d'aparèixer el masculí en l'expressió: *hai nat al mar* (mapa 5 / 2.1).

³⁰² El DCVB (I: 677) indica que *anell* és de gènere masculí però comenta entre parèntesis que és femenina «entre el vulgus de Cat. i el Maestrat». Cubells (2009: 107) també recull majoritàriament el femení a la Ribera d'Ebre. L'ALDC (m. 463, vol. III) ho anota femení a Ul i masculí a Am i Mb.

³⁰³ Recull també aquest predomini Gimeno (1997: 199) a la comarca pel Maestrat i pel Baix Ebre. També apareix en Recasens (1985: 150) i Navarro (1996: 65). L'ALDT recull a Al, també, *fer capítols*, i és l'única resposta de Jp; *lo dot* a Am, Sé i Ul; *capítols* a SB i SJ. L'ALDC anota *capítols* a Am (m. 466, vol. III) i *dot* a Mb i Ul, com que no hi ha la marca de femení, entenem que el gènere és masculí.

³⁰⁴ A la Terra Alta, al Pinell, *fum* presenta el gènere femení (Navarro, 1996: 65).

- marjal* el gènere de *marjal* és masculí³⁰⁵ a Al, Ca i Mv, a la resta de parlars no hem localitzat el mot.
- matí* el mot *matí* té el gènere masculí arreu.³⁰⁶ Amb tot, pot tindre el gènere femení quan va precedit pel demostratiu *esta* i resultar: *esta matí*. Aquesta combinació l'hem recollida a Mu, Po i Ul (mapa 6 / 2.1).
- motocicleta* usualment, se sol prendre les dos síl·labes primeres de *motocicleta* i se'n diu *moto*. A causa d'una falsa segmentació sil·làbica podem trobar la variant *amoto*, en la qual predomina el gènere masculí —*amoto*: Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SJ, Va, Ve; *moto*: Mb. El femení es localitza a Am, Bc, Jp, Mv, Rà, SB, Sé, Ul. Ara bé, quan s'ha de fer el diminutiu de *moto*, passa a tindre el gènere masculí:³⁰⁷ *la motocicleta* > *la moto* > *l'amoto* > *l'amotet* (mapa 7 / 2.1).
- postres* el gènere masculí és el minoritari, recollit a Am, Go, Rà, SB i Va. A Go i Va, però, en singular. La resta de localitats presenta el gènere femení, i també Go (mapa 46 / 3.1.11).
- ràdio* el mot *ràdio* té el gènere femení, però quan s'empra el diminutiu el gènere passa a ser masculí: *la ràdio* > *l'arradiet*. En aquesta variant es repetiria el que hem observat en *motocicleta*, quant a la segmentació sil·làbica.
- raval* el gènere del mot *raval* és femení a tota la comarca.³⁰⁸ També es recull pertot el diminutiu *ravaleta*. A Jp també *arraval* (vd. 3.1.7).
- sarment* el gènere masculí es manté majoritàriament i es localitza a Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb,³⁰⁹ Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Ve. El femení apareix a Al, Go, SJ, Va (mapa 8 / 2.1).
- senyal* el femení³¹⁰ apareix com la solució predominant *la senyal*: Am, Bc, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve. El masculí es localitza a *lo senyal*: Al, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Rà, SJ, Ul; *lo sinyal*: Va (mapa 9 / 2.1).
- xarrampió*³¹¹ el gènere masculí és el que obté més solucions —Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go,

³⁰⁵ A Alcanar, una part costanera del terme s'anomena *lo Marjal*. El DCVB l'anota amb el gènere femení, tot i que també anota que a voltes pot aparèixer el gènere masculí. El DIEC2 només recull el gènere femení.

³⁰⁶ ALDC (m. 622, vol. III), masculí.

³⁰⁷ Alguns informants feien els següents comentaris: Go: “Una *moto panera* era un sidecar”; Mb: “Jo dic *los motos* pero veig que no ho dic bé”; Fr, Mv: “Un GAC dien antes, un *Mobilette*” (Buj Alfara 2004a: 25).

³⁰⁸ Navarro i Pradilla (1999: 66) ho refereixen a propòsit del gènere de *raval* a la toponímia major. A Alcanar hi ha els carrers de la Raval i el de la Raval de Sant Isidre. En el DIEC1 apareix recollit *raval* amb els dos gèneres. A partir d'un informe tramès per qui signa aquesta investigació a la Secció Filològica, es considerarà d'incloure també el gènere femení en la darrera edició del diccionari, tal com es coneix el mot en l'àmbit del tortosí i del balear.

³⁰⁹ A l'ALDC (m. 947, vol. V) *verga* a Mb.

³¹⁰ Navarro (1996: 65) indica que l'aparició del femení pot ser per interferència de l'espanyol. Aquesta dualitat en el gènere pot portar a una diferenciació semàntica. Així, alguns informants diferenciaven entre una marca a la pell, com a conseqüència d'una ferida, cas en què el gènere era masculí i, contràriament, si es tractava d'un objecte indicatiu, com un senyal de trànsit, llavors el gènere era femení.

³¹¹ L'ALDT anota *sarampió* a Ul i *sarrampion* a SJ (m. 41); tot i que no hi ha informació morfològica sinó lèxica.

Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Ul, Va, Ve. La variant femenina apareix a Ca, Fr, Po, Rà, SB, SJ, Mu (mapa 10 / 2.1)

2.1.1.1.2 Canvi de gènere a través dels morfemes en substantius

Alguns mots presenten el gènere diferenciat a través del morfema de gènere:

*noguer*³¹² el gènere masculí és el predominant en les formes recollides a la comarca, amb cinc variants. La més estesa és *anoguer*³¹³ a Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Sé, SJ, Va, Ve; seguida d'*anoer*³¹⁴ a Al, Am, Go, Mv, Po, Rà i, per últim, *anover* a Ca, Mu; *anuguer* a Ul i *noguer* a SB. Finalment, a Rà localitzem la variant *noguera* (mapa 11 / 2.1)

lo xocolate a totes les localitats

2.1.1.2 La flexió de gènere i nombre

Alguns adjectius d'una terminació poden presentar un femení analògic. El fenomen, esdevingut per analogia amb altres adjectius etimològics de dos terminacions, es realitza amb la incorporació del morfema de gènere femení, tant al singular com al plural:

*diferenta*³¹⁵ el gènere predominant és el femení analògic Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; el masculí *diferent* també es localitza a Al, Ca, Go, Rà, Sé, Va, Ve (mapa 12 / 2.1)

Apareix també, a tota la comarca, l'analogia³¹⁶ en els adjectius *bastant*, *difícil*, *fàcil* i *igual*:

<i>bastanta</i>	<i>bastantes</i>	<i>iguala</i>	<i>iguales</i>
<i>difícila</i>	<i>difíciles</i>	<i>fàcila</i>	<i>fàciles</i>

Tots aquests adjectius també presenten la flexió de gènere femení en els diminutius *facileta*, *difícileta*, *igualeta*.

2.1.1.2.1 Sufix -ista

És general la variació de gènere en el sufix *-ista*: *-iste* per al masculí i *-ista* per al femení: *lo guitarriste* / *la guitarrista*.

³¹² Coromines (DECat, V: 968). També a Freginals i a Biar (DCVB, VII: 772).

³¹³ L'ALDT recull *anoguer* a Jp, Mb, Sé, Ul i Va (m. 335).

³¹⁴ L'ALDT anota *anoer* a Am i a SB (m. 335). També consigna a Alcanar la variant sense consonantitzar *anouer*, saltres hem recollit *anoer* i ens sorprèn la variant sense consonantització ja que en contextos idèntics el parlar d'Alcanar consonantitza la semiconsonant, v.d. *peuet* > *pevet*; *pouet* > *povet*.

³¹⁵ L'ALDT recull, per a estudiar la variabilitat dels adjectius d'una terminació, els adjectius *dèbil* i *fàcil*. Aporta més respostes amb la invariabilitat del masculí (m. 524) (m. 525).

³¹⁶ Alguns informants remarcaven aquests usos amb els següents comentaris: Jp: «*Facileta* si ho vols fer més fi»; Rà: «La lliçó és *fàcila* o revessa».

2.1.1.3 Formació dels plurals

2.1.1.3.1 Tractament dels plurals dels antics proparoxítons llatins

La sensibilització de /n/ en el plural dels antics proparoxítons llatins *hòmens*, *jòvens* és sistemàtica a tota la comarca.³¹⁷

home hòmens *jove jòvens*

En el cas d'altres proparoxítons com *marge*, *orfe*, *perxe*, *rave*, *terme* i *verge* la sensibilització de la nasal és asistemàtica. També obtenim *llévens* (mapa 16 / 3.1.7) i *fèrrens*.

màrgens Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *marges*: Am, SJ (mapa 13 / 2.1). Aquest és el substantiu que, després d'*hòmens* i *jòvens*, presenta encara el manteniment de la nasal en un nombre més elevat de poblacions.³¹⁸

perxe *pèrxens*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *perxes*: Am, Bc, SJ, Va, Ve; *porxes*: Ga, Mb; *porxos*:³¹⁹ Go, Mv; *pèrxins*: Sé (mapa 14 / 2.1).

rave *ràvens*: Al, Bc, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, Ul, Va, Ve; *raves*: Am, Ca, Ga, Mb, SJ (mapa 15 / 2.1). La variant majoritària és la que manté la nasal, en catorze localitats. Només en cinc localitats hi ha la pèrdua de la nasal.

terme La forma majoritària és la que presenta la pèrdua de *n* Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve. Només SB i Ul mantenen *tèrmens*, alhora són els informants de més edat que hem enquestat (mapa 16 / 2.1).

verge *verges*: Am, Bc, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *vèrgens*: Al, Ca, Ga, Go, SB, Va (mapa 17 / 2.1). Observem que la variant predominant és la innovadora amb la desaparició de /n/ a dotze indrets. El manteniment de la nasal resta com un tret més minoritari, localitzat a sis indrets.

³¹⁷ Veny (1986a: 23, 41, 102, 111, 132, 148) refereix aquest tret en el català occidental i també en el tarragoní, l'eivissenc i l'alguerès. Beltran i Cavaller (1996: 31, 32) situa aquest plural amb *-n* al valencià, a l'eivissenc i a l'alguerès. També apunta la recessió a què estan sotmesos aquests plurals per influència del codi escrit. Fins i tot comenta com la presència o absència de la *-n* morfològica pot marcar una diferència semàntica en el cas de *màrgens* / *marges* (vd. nota 320). Castellà (2002: 169–183) presenta els resultats d'una prospecció en diferents contextos dels plurals *àsens*, *còvens*, *fréixens*, *hòmens*, *imatgens*, *jòvens*, *òrdens*, *òrfens*, *òrguens*, *ràvens*, *tèrmens* i *vèrgens*. Les seues conclusions pensem que són extrapolables a la resta de tortosí, com a mínim, i l'àrea del català occidental.

³¹⁸ Cal dir que hi ha una especificitat semàntica quant al manteniment de la nasal i és que si ens referim a la paret de pedra d'una finca és quan notem aquest plural *màrgens*; ara bé, si el que volem indicar són les línies que marquen límits en un full, aleshores, el plural es fa pràcticament pertot sense *n*, *marges*. També ho recull Beltran Cavaller (1996: 31, 32). Aquesta segona accepció notem que s'ha introduït a partir de l'àmbit formal escolar. Aquesta dualitat es pot observar en parlants que mantinguen la *n* en la primera accepció, que serien els pertanyents a les generacions més grans. Les més jòvens ja fan en ambdós casos *marges* sense diferenciar els sentits.

³¹⁹ La vocal velar és oberta a Go i tancada a Mv.

*fèrrens*³²⁰ *ferros*: Am, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *fèrrens*: Al, Ca, Go, Jp, Sé, Ul;
fèrrins: Bc, Fr, Ga, Va, Ve (mapa 18 / 2.1).

2.1.1.3.2 Morfema lexical acabat en /s/ més oclusiva

Els masculins acabats en *-sc* i *-st* formen el plural afegint el morfema *-os* al singular: *bosc boscos* *trist tristos*

2.1.1.3.3 Morfema lexical acabat en prepalatal africada

Els substantius i adjectius que tenen el morfema lexical acabat en prepalatal africada realitzen el plural afegint el morfema *-os*:

bojos *rojós* *gojos* *passejos*

2.1.1.3.4 Altres fenòmens en la formació del plural

En mots com *cru* i *rei* es poden generar plurals analògics del tipus *crusos* i *reixos*:

crus Mb, SB, SJ. La variant analògica *crusos* apareix pertot excepte a Mb i SJ (mapa 19 / 2.1).

reis a tot arreu excepte a Po; *reixos* Al,³²¹ Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul (mapa 20 / 2.1). En la majoria de parlars en què es coneix el plural *reixos*³²² < *reis*, s'entén que aquests són els Reis d'Orient. Aquesta forma palatalitzada reapareix en la variant *réixons*, amb un plural analògic a les formes procedents d'antics proparoxítons llatins. Aquest plural amb *-ns* només l'hem sentit, a voltes, en contextos en què es vol exagerar el també plural analògic *reixos* i s'afeg la variant *réixons* per a ressaltar aquestes variants com a solucions pròpies d'una pronúncia poc acurada, sobretot la darrera.

³²⁰ L'ALDC anota *fèrrons* a Mb (m. 321, vol. II).

³²¹ A Alcanar ens van explicar un joc en què es fa servir la variant *Reixos*. El joc consisteix en un grup de jugadors, per exemple, cinc o més i es desenvolupa seguint el següent diàleg entre els jugadors (J) i qui paga (P) «J: —Mama, tinc set. P: —Pos beu aigua. J: —No, que hi ha una mosca. P: —Pos beu vi. J: —No, que hi ha un mosquit. P: —Pos a dormir. J: —A quina hora vindran los Reixos?» A continuació, qui paga diu un número i els que juguen es tapen els ulls i comencen a contar des d'aquell número. I aleshores ha de deixar la pilota o un objecte darrere d'algú. Tot seguit aquell ha d'acaçar el que paga i perquè no l'agarren ha de seure al lloc d'aquell a qui li han col·locat l'objecte darrere d'ell. Si ho aconsegueix, paga el jugador a qui han col·locat l'objecte.

³²² Alguns informants comentaven sobre la variant *reixos*: Fr: «*Reixos* se dia més ans»; Ul: «—Qué et duran los *Reixos*? —Una nina, un ninot i un carxot». De vegades, es pot sentir la pronúncia *Réixons* per a ressaltar la variant *Reixos* enfront de *Reis*. Respecte a aquella, Reig (2010) apunta si no serà una variant formada sobre el plural *reis*, pronunciat 'reix'. «Potser la forma *reig* sí que va ser un mot usat pels valencians de l'època i, si va ser així, ¿com el pronunciaven? Avui el llegim 'retx' però podria ser que aleshores tinguera una altra pronúncia ben diferent. Potser es pronunciava 'reij' o 'reix', pronúncia que donaria lloc als plurals *reijos* i *reixos* que han sobreviscut fins als nostres dies.» Turull (1990: 203) també localitza *reixos* puntualment al lleidatà. Beltran Calvo (1999: 161) refereix *reixos* esporàdicament a la Marina Alta. Cubells (2009: 110) anota la mateixa variant a set poblacions de la Ribera d'Ebre. ALDC (m. 562, vol. II) *Reis*.

2.1.2 L'article

2.1.2.1 L'article definit

Les formes de l'article definit a la comarca del Montsià són les següents:

mot precedent acabat amb	masculí singular	femení singular	masculí plural	femení plural	mot següent començat amb
consonant	lo	la	los	les	consonant
consonant	l	l / la	los	les	vocal
vocal	lo / l	la	los / ls	les	consonant
vocal	l	la / l	los / ls	les / ls	vocal

2.1.2.1.1 L'article definit masculí singular

L'article definit masculí singular és *lo* i procedeix del demostratiu llatí *ILLU*, de la síl·laba àtona del qual ha derivat l'article *lo*. Aquesta forma, i el seu plural, coincideix amb la de la llengua antiga i, actualment, es localitza el seu ús en els següents parlars: nord-occidental, alguerès, tarragoní i capcinès.

Generalment, l'article *lo* es manté en els contextos exposats en la taula precedent. Tot i així, a voltes, per fonosintaxi, pot aparèixer la variant reduïda de l'article, amb l'articulació exclusiva de la consonant i pèrdua de la vocal *compra 'l llibre*.

Així, tant podem trobar la vocal de l'article elidida com la forma plena de l'article dependent dels contextos.

Reducció:

agafa 'l pot

compren l'oli

compra l'oli

venen la xiqueta 'l xiquet i la tia

Conservació:

compren lo pa

venen la xiqueta, lo xiquet i la tia

2.1.2.1.2 L'article definit femení singular

En alguns contextos, juntament a la forma plena *la*, pot aparèixer també una elisió vocàlica. Si el mot que segueix l'article femení singular comença per *i* o per *u* tòniques o àtones, per regla general, no s'elideix la vocal.

Reducció:

l'ansa està trencada

l'última que ho diu

Conservació:

talla 't la unglà

la Universitat està a Tortosa

escriu la història

esta és la última

En el cas de l'adjectiu *última*, tant podem trobar la reducció com el manteniment de l'article.

La forma plena, normalment, es manté davant d'altres vocals com *e*, *o*:

arranca tota la herba que trobes

la orquesta ha tocat molt bé

excepció si el nom comença per consonant o per vocal. En els antropònims femenins, la distribució per poblacions és la següent (mapa 21 / 2.1):

Parlars	Pervivència de l'article personal		
	masc. sg. començat en cons. <i>Blai</i>	masc. sg. començat en vocal <i>Albert</i>	fem. sg. <i>Remei</i> <i>Agnès</i>
Al			x
Am			
Bc			
Ca			x
Fr			x
Ga			x
Go			x
Jp			
Mb			x
Mu			
Mv			x
Po			
Rà			
SB			
Sé			
SJ			
Ul			
Va			
Ve			

amb el mateix nom —per sinècdope—, s'empra l'article. Els articles *en*, *na* han quedat fossilitzats en la toponímia, major i menor, de la zona del tortosí: *Masdenverge* (Montsià); *Coll d'en Piquer* (terme d'Uldecona); *Cova de n'Àgueda* (serralada del Montsià). Cubells (2009: 113, 114) també aporta dades de la Ribera d'Ebre referents a l'omissió de l'article en qualsevol antropònim. Com apunten diversos autors, l'omissió de l'article és un tret morfològic que comparteixen el tortosí i el valencià (Navarro i Pradilla 1999: 64). En altres punts del català occidental, com el ribagorçà i el pallarès, també es localitza l'omissió de l'article (Sistac 1993: 154 i 1998: 66).

2.1.3 Pronoms personals

2.1.3.1 Pronoms personals en funció de subjecte

Pronoms personals en funció de subjecte

	Singular	Plural
1a persona	[jɔ] ³²⁶	natros: a tota la comarca natres: Al, Go, Sé
2a persona	tu	vatros: a tota la comarca vatres: Al, Go, Sé
3a persona	ell, ella	ells, elles

El pronom personal fort de 1a persona del plural presenta dos formes diferents: *natros* i *natres*. En els dos casos, la lateral alveolar agrupada ha desaparegut a causa de la dissimilació de líquides, fet que ja comenta Navarro (1996, I: 69) (mapa 22 / 2.1).

natres Al, Go, Sé. Aquesta variant presenta, a més de la dissimilació de líquides, una pèrdua de l'alveolar fricativa sonora intervocàlica i en el hiat resultant hi ha hagut una caiguda de la vocal àtona (*nosaltres* > *noaltres* > *natres*).

natros a totes les localitats. Aquesta variant presenta una evolució similar a l'anterior, si bé s'hi afig el canvi de /e/ final en /o/, probablement per analogia amb els plurals masculins en -os (*natres* > *natros*).

Les formes de la segona persona del plural presenten variants paral·leles a les de la primera persona del plural (mapa 22 / 2.1):

vatres Al, Go, Sé

vatros a totes les localitats

³²⁶ Beltran i Cavaller (1996: 28) indica: «Com en general al sud de la línia Montsec / Montseny, hom pronuncia amb so de [j] els mots [jɔ] > *jo*, [ja] < *ja*, [jas] < *jas* (...).».

2.1.3.2 Pronoms personals en funció d'objecte

Els pronoms personals febles s'usen, predominantment, en les seues formes plenes, com en català antic.³²⁷

Quadre del sistema dels pronoms febles

		Singular				Plural			
		proclítics		enclítics		proclítics		enclítics	
		+C	+V	C+	V+	+C	+V	C+	V+
1a		me	m'	me	'm	mos	mos	mos	mos
2a		te	t'	te	't	vos	vos	vos	vos /us
3a	Masculí	lo	l'	lo	'l	los	los	los	'ls
	Femení	la	la / l'	la	la	les	les	les	les
	Neutre	ho							
	Datiu	li	li	li	li	los	los	los	'ls
	Reflexiu	se	s'	se	's	se	s'	se	's
Adverbials		ne	n'	ne	'n				
		hi							

El pronom de primera persona del plural és *mos*, es forma analògicament sobre el singular *me*.

El pronom *mos* perd la /s/ final en combinació amb un altre pronom el primer element del qual comença amb una alveolar:

anem-mos-ne > 'nê - mô'n

mos n'anirem > mô n'anirem

Déu mos ne guard > Dé mô'n guard

doneu-mos-la > doneu-mô-la

En la segona persona del plural predomina la forma plena *vos*, però en alguns contextos en què la paraula anterior acabe en vocal és possible que aparega la reforçada *us*. A la 4a persona de l'imperatiu, el pronom *us* pot adoptar la forma reduïda 's, per fonètica sintàctica, *fixeu's*. Perd l'alveolar final en contacte amb un altre pronom que comence per alveolar —*vô la porten*. Quan es combina amb *ne* dona tres solucions (mapa 23 / 2.1):

ja no vô'n dona: a tot arreu

a vatros ô'n porta de pa?: Va

si ho cullgués tot û'n donaria: Mv

La forma plena *ne* pot mantindre's davant de vocal:

ne hi havia cinc: Al

ne hi havia: Ul

ne hi havia alguna: Fr

³²⁷ L'ús de les formes plenes enfront de les reforçades també és present en altres zones del domini lingüístic. Així es retroben en parlars occidentals. En els parlars orientals el seu ús es retroba a l'alguerès, al rossellonès, al capcinès, al balear i en els parlars del Camp de Tarragona (Recasens 1985: 156). Observem que aquests s'usen preferentment en posició proclítica.

no presenten l'aglutinació d'ECCU es localitzen en tot el tortosí, valencià i ribagorçà.

Ve: *Jo? Tu creus que hai da pensar que aquestos van a robar préssecs?*

Quadre dels demostratius

	masculí singular	masculí plural	femení singular	femení plural	neutre
Proximitat	este	estos	esta	estes	això
Mediatesa	eixe	eixos	eixa	eixes	això
Llunyania	aquell	aquells	aquella	aquelles	allò

Respecte a la /e/ final del masculí singular de proximitat *este* creiem, com Massip (1989: 55), que pot tractar-se simplement d'una vocal de suport.

Els demostratius de proximitat també es fan servir com a demostratius de mediatesa. El masculí singular del demostratiu de proximitat, *este*, quan el mot següent comença per vocal s'elideix per fonètica sintàctica: *frig est ou*.

En els demostratius de llunyania pot aparèixer una nasal adventícia (vd. 1.3.7.1), en algunes poblacions. Ho hem cartografiat amb la preposició *a*, *a n'anquell* (mapa 48 / 2.1.9).

A la comarca del Montsià només hi ha dos demostratius dels anomenats neutres: *això* i *allò*. *Això* és la forma emprada al 1r i el 2n grau i el de 3r grau és *allò*.

A Alcanar hem recollit el demostratiu *això* amb el significat de «casa de»: ³³⁰ *això ma tia*, *això la Provi*. El seu ús per a indicar estrictament el domicili d'algú és encara molt viu, a Alcanar. A la resta de la comarca no hem recollit aquest ús (mapa 90 / 3.1.11).³³¹

2.1.5 Possessius

2.1.5.1 Possessius tòpics

Les formes tòpiques dels possessius són:

	masc. sg.	fem. sg.	masc. pl.	fem. pl.
1a sg	meu	meua	meus	meues
2a sg	teu	teua	teus	teues
3a sg	seu	seua	seus	seues
1a pl	nostre	nostra	nostres	nostres
2a pl	vostre	vostra	vostres	vostres
3a pl	seu	seua	seus	seues

Les formes femenines *meua*, *teua*, *seua* són les variants exclusives a la comarca.

³³⁰ Coromines (DECat, III: 236) en dona notícia al rossellonès, al balear i al central.

³³¹ Amb el mateix valor hem recollit a la Sénia *ca: a ca meua*. A Ulldecona també es pot sentir, encara, *a ca* en diversos contextos (vd. 3.1.11). També hem notat a Vinaròs, població veïna del Baix Maestrat, l'ús de l'expressió *a ca meua*.

Aquestes són de formació analògica sobre les formes masculines *meu, teu, seu* (Badia 1984: 306) (Recasens 1985: 155).

2.1.5.2 Possessius àtons

Els possessius àtons s'utilitzen precedint noms de parentiu. El seu ús en aquest context és de gran vitalitat. Igualment és extensible en l'expressió *en ma vida* a Ulldecona.

Les formes del masculí singular, habitualment, s'articulen amb velar tancada: *mun, tun, sun*.³³² Amb tot, també s'hi donen les formes corresponents mantenint [o], tot i que en menor freqüència. Tant les unes com les altres poden conviure en una mateixa localitat i, fins i tot, a voltes hem notat l'alternança en una mateixa persona. De vegades, el possessiu masculí singular es veu reforçat darrere del substantiu també amb el possessiu *meu*: *I mon pare meu i los atres del poble*: Al.

Les formes del singular són la base sobre la qual es formen les del plural, amb manteniment de la *n*: *muns, tuns, suns*.

Altres variants no es creen sobre les formes del singular i per tant no presenten la /n/: *tos, sos* i *sus*, les poblacions són les Cases, Alcanar i Sant Jaume.

Les formes del masculí plural presenten molta diversitat. Així, per a expressar el plural també s'empren les formes del singular: *mon, mun; ton, tun; son, sun*. Això ocorre a Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, SB, SJ, Ul; *mun germans, tun cosins* (mapa 29 / 2.1).

Les formes del femení singular són *ma, ta, sa*. Ara bé, en alguns parlars aquests possessius prenen les variants *man, tan, san* si el mot que acompanyen és *germana* o el plural *germanes*.³³³ S'ha recollit aquestes formes, o algunes d'aquestes, a Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ (mapa 30 / 2.1).

Els femenins singulars poden acompanyar substantius femenins plural, Navarro (2012: 75-76). Les més emprades són les corresponents al singular *ma, ta, sa*:

ma ties ta iaies sa nebodes sa germanes

Recollim el possessiu *ma* en un altre context fora del camp semàntic de la família en l'expressió *en ma vida*, a Ulldecona, juntament amb *mai* (mapa 78 / 2.1).

Les formes plurals femenines *mes, tes, ses* únicament les hem recollides a SJ i apareixen en les variants *mas, tas, sas* (mapa 31 / 2.1).

A més, també és possible trobar formes masculines acompanyant un mot femení, com és el cas de *mon* a Ulldecona: *mon germana* (mapa 32 / 2.1). O bé el femení *man* davant *germà*, a Amposta, Freginals i la Ràpita (mapa 33 / 2.1). També els femenins *ma*,

³³² Aquest fenomen el recull Segura (2003: 123): «(...) la forma *mon* té una forta tendència a tancar-se en *mun* per ser àtona, anar voltada de nasals i situada darrere una labial. A partir d'aquesta forma, s'ha pogut estendre, encara que no categòricament —de moment— a les altres formes». Beltran i Cavaller (1996: 34) dona tot el repertori de formes masculines amb l'equivalent fonètic de la velar semitancada [o] com a velar tancada [u]. També recull exclusivament, en les formes masculines, les variants del plural amb manteniment de *n*, analògiques a les del singular.

Navarro (1996: 73) també informa del tancament en [u] en els plurals. Cubells (2009: 123) en dona notícia a la Ribera d'Ebre.

³³³ Podríem considerar aquesta *n* com una nasal adventícia tal com passa en altres contextos en què apareix anteposada a una consonant velar o palatal, cf. § 1.3.7.1. Beltran i Cavaller (1996: 34) també recull aquestes variants amb la nasal precedint el mot *germana* i *germanes* i indica que és per assimilació del morfema de plural, en el cas de *germanes*. Cubells (2009: 123) explica aquestes formes de possessius femenins com a variants analògiques amb les masculines.

ta, sa poden precedir *iaio* o *güelo*, i els seus plurals, a Alcanar, les Cases, Sant Joan del Pas, Santa Bàrbara i Ulldecona (mapa 34 / 2.1):

ma iaio ta iaio sa iaio ma güelo ta güelo sa güelo

En el plural, a Freginals, pot aparèixer la variant *mans germans* (mapa 35 / 2.1).³³⁴

Quadre dels possessius àtons

	masc. sg.	fem. sg.	masc. pl.	fem. pl.
1a	mon	ma	mos	mes
2a	ton	ta	tos	tes
3a	son	sa	sos	ses

Variants dels possessius àtons

	Masc. sing. 1a p.	Masc. sing. 2a p.	Masc. sing. 3a p.	Fem. sing. 1a p.	Fem. sing. 2a p.	Fem. sing. 3a p.	Masc. pl. 1a p.	Masc. pl. 2a p.	Masc. pl. 3a p.	Fem. pl. 1a p.	Fem. pl. 2a p.	Fem. pl. 3a p.
Al	ma mon mun	ta ton tun	sa son sun	ma	ta	sa	muns mun ma	tuns tons ta	suns sos sun sa	ma	ta	sa
Am	ma mun	tun	Sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	ma	ta	sa
Bc	mun ma	tun ta	sun sa	ma	ta	sa	muns	tuns	suns	ma	ta	sa
Ca	mun ma	tun ta	sun sa	ma	ta	sa san	mons ma	tons tuns tos	mons suns tos	ma man	tan	san
Fr	mun man	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns ma man	tuns tan	suns san	ma man	ta tan	sa san
Ga	mon mun	ton tun	son sun	ma man	ta tan	sa san	mons muns	tons	suns	ma man	ta tan	sa san
Go	mun	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	ma man	ta tan	sa san
Jp	mun ma	tun ta	sun sa	ma	ta	sa	muns ma	tuns ta	suns sa	ma	ta	sa

³³⁴ Aquesta al·lomorfa també la recull Navarro (1996: 73) en poblacions de la Terra Alta com Arnes, Bot, Corbera i Orta. A la Ribera d'Ebre, Cubells (2009: 124) n'aporta exemples a la Palma i a Rasquera. Recasens (1988: 155) localitza també aquesta variabilitat al tarragoní i ho considera un tret més característic del bloc occidental.

Nosaltres, per observació directa, hem constatat els mateixos exemples, exposats més amunt, en àrees contigües en poblacions del Baix Maestrat com Vallibona i Vinaròs i, a la Plana Alta, a la Pelejaneta. Aquesta substitució és extensible a les formes del plural dels possessius *ma iaio*s *ta iaio*s *sa iaio*s *ma güelo*s *ta güelo*s *sa güelo*s. Igualment, a Cinctorres, als Ports, hem anotat *mon germana*. En balear i en al parlar d'Alcalà de Xivert (Verge, 2008: 63) també es coneix l'ús del masculí davant de mot femení com en el sintagma *mumare*.

Mb	mon mun	ton tun	son sun	ma man	ta tan	sa san	mons muns	tons	sons	ma man	ta tan	sa san
Mu	mun	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	ma man	ta tan	sa san
Mv	mun	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	ma man	ta tan	sa san
Po	mun	tun	sun	ma	ta	sa	muns	tuns	suns	ma	ta	sa
Rà	mun man	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	mas man	tas tan	sas san
SB	mun ma	tun ta	sun sa	ma man	ta tan	sa san	muns ma	tuns ta	suns sa	mas ma man	tas ta tan	sas sa san
Sé	mun	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	ma man	ta tan	sa san
SJ	mun	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns mons	tuns	suns sus	mas ma man mes	tas tan	sas san
Ul	mon mun ma	ton tun ta	son sun sa	ma man mon	ta tan	sa san	mons ma	tons	suns sa	ma man mon	ta tan ton	sa san son
Va	mun	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	ma man	ta tan	sa san
Ve	mun	tun	sun	ma man	ta tan	sa san	muns	tuns	suns	ma man	ta tan	sa san

2.1.6 Numerals

2.1.6.1 Numerals cardinals

A totes les localitats de la comarca del Montsià la forma femenina del cardinal *dos* —d[o]s— coincideix amb la masculina.³³⁵

En el numeral *cinc* la velar se sensibilitza majoritàriament a *cin[k] anys*: Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, SB, SJ, Ul, Va; *ci[ŋ] anys*: Al, Fr, Ga, Mb, Po, Sé, Ve (mapa 36 / 2.1)

En els numerals *dotze*, *tretze* i *setze* la pronúncia del grup africacat alveolar [dz] és africada alveolar, si bé, en algunes ocasions a Rà i Ul, hem notat la palatalització de l'alveolar en els tres numerals i, per tant, en resultava [dʒ].³³⁶

³³⁵ La mateixa solució trobem al Baix Ebre, Maestrat, Ports (Gimeno, 1997), la Terra Alta (Navarro, 1996), i la Ribera d'Ebre (Cubells, 2009).

³³⁶ Beltran (1996: 27) reconeix que aquestes palatalitzacions en els numerals són força usuals: «És molt freqüent la palatalització dels conjunts /ts/ i /tz/, la qual ben sovint arriba a la realització francament palatal: [po'tʃe] (sic) > *potser*, [ˈdotʃe] (sic) > *dotze*, [ˈsedʒe] > *setze*, etc.» Recasens (1996: 213) explica que també dona aquest fenomen a la nostra zona i es fixa en els mateixos exemples.

<i>dotze</i>	<i>do</i> [dʒ]e: Rà, Ul; <i>do</i> [dz]e: a tots els parlars (mapa 37 / 2.1)
<i>tretze</i>	<i>tre</i> [dʒ]e: Bc, Rà, Ul; <i>tre</i> [dz]e: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 38 / 2.1)
<i>setze</i>	<i>se</i> [dʒ]e: Bc, Rà, SJ, Ul; <i>se</i> [dz]e: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Va, Ve (mapa 39 / 2.1)

Els numerals *dèssset*, *dívuit* i *dènou* presenten tres tipus de variants. En primer lloc es poden distingir les que tenen una accentuació aguda *dèssset*, *devuit*, *denou* —més acostada a la llengua antiga— i *disset*, *divuit*, *dinou* —amb la vocal àtona dissimilada; també s’han recollit les formes que presenten una accentuació plana: *dèssset*, *dívuit*, *dènou* / *dèneu*.

	17	18	19
Al	dèss[ɛ]t	dívuit	dèn[ɛ]u
Am	disset	devuit divuit	denou dinou
Bc	dèssset dèssset díssset	devuit dívuit	denou dín[o]u dèn[ɛ]u
Ca	dèss[ɛ]t	dívuit	dèn[ɛ]u
Fr	dèssset	devuit	denou
Ga	dèssset	devuit	denou
Go	disset	dívuit	dinou
Jp	dèssset dèss[ɛ]t	devuit	denou dén[ɔ]u
Mb	dèssset	devuit	denou
Mu	dèssset	devuit	denou
Mv	dèssset	devuit	denou
Po	disset	devuit	denou
Rà	dèssset disset	devuit divuit	denou dinou
SB	dèssset disset	devuit divuit	denou dinou
Sé	dèssset dèss[ɛ]t	devuit	denou dén[ɔ]u dèn[ɔ]u
SJ	dèssset	divuit	denou
Ul	dèssset dèss[ɛ]t díssset	dívuit	dèn[ɔ]u dén[ɔ]u dín[ɔ]u
Va	dèssset díss[ɛ]t	devuit dívuit	denou dín[ɔ]u
Ve	dèssset	divuit	denou

Les variants agudes més conservadores —*desset, devuit, denou*— es mantenen a onze localitats de la comarca. Són les formes més emprades al Montsià.

Les variants amb accentuació aguda i que presenten dissimilació vocàlica de la vocal /e/ de la desena —*disset, divuit, dinou*— només han estat recollides a quatre localitats: Am, Go, Rà, SB. Llevat de Godall —on sols es recolliren les formes dissimilades—, a les altres tres localitats són vives encara les variants sense dissimilar —*desset, devuit, denou*.

Les variants amb la tonicitat plana —*dèssset, désset, dissset / divuit*³³⁷ / *dènou, dèneu, dínou*— s'empren exclusivament a Alcanar, a les Cases,³³⁸ a la Sénia, al Castell, a Sant Joan del Pas, als Valentins i a Ulldecona. En aquesta última població observem que no s'ha assimilat la /o/ àtona de la variant *dènou* amb la /e/ de *deu* (mapa 40 / 2.1) (mapa 41 / 2.1) (mapa 42 / 2.1), cosa que sí que passa a Alcanar i a les Cases. Hem notat un canvi generacional a Ulldecona, al Castell i als Valentins, en què les variants *dissset, divuit* i *dínou* estarien en boca de generacions més joves. Així tindriem també completa la sèrie *dissset, divuit, dínou* en uns mateixos parlants. En canvi, les que mantenen la vocal [e] estarien més presents en generacions més grans. Notem que la forma *dèvuit*, que seria la corresponent a *dèssset* i *dènou*, no és present en els parlars que les mantenen i empren en el seu lloc *divuit*. És a dir no fan la sèrie *dèssset, dèvuit* i *dènou*.

desset: Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Va, Ve; *disset*: Am, Go, Rà, SB; *dèssset*: Al, Ca, Ul; *dissset*: Bc, Ul, Va (mapa 40 / 2.1)

devuit: Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Va; *divuit*: Am, Go, Rà, SB, Ve; *divuit*: Al, Ca, Ul (mapa 41 / 2.1)

denou: Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Va, Ve; *dínou*: Am, Go, Rà, SB; *dèneu*: Al, Ca; *dènou*: Sé, Ul; *dínou*: Bc, Ul, Va (mapa 42 / 2.1)

desset, devuit, denou: Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Va

disset, divuit, dinou: Am, Go, Rà, SB

dèssset, divuit, dèneu: Al, Ca

dèssset, divuit, dènou: Ul

désset, devuit, dénou: Jp, Sé, Ul

dissset, divuit, dínou: Bc, Ul, Va

Cal dir que progressivament s'observa una substitució de les variants que mantenen *de-* per les dissimilades amb *di-*.

L'alveolar inicial del numeral *seixanta* pot esdevindre palatal, [ʃ]ixanta³³⁹ a Al i Ul i mantindre's sense palatalitzar a la resta (mapa 43 / 2.1).³⁴⁰ Hi pot ajudar a aquesta fenomen l'analogia amb el numeral *sis*, l'alveolar inicial del qual pot palatalitzar per la proximitat de la palatal fricativa següent.

³³⁷ A Sant Rafel del Maestrat hem anotat les corresponents als altres numerals: *disset* i *dínou*, amb velar tancada i, esporàdicament, a Ulldecona.

³³⁸ Formes que coincideixen amb les de les comarques veïnes del Maestrat i els Ports, tal com hem notat per observació directa.

³³⁹ Coromines (DECat IX: 542). Gimeno (1997: 608) recull al Montsià la variant sense palatalitzar, *sixanta*, alhora és la majoritària en els altres punts que enquesta. Només recull *xixanta* a la Pobra de Massaluga i a Herbers.

³⁴⁰ Massip (1989: 40) atribueix aquesta palatalització de l'alveolar al fet que en posició inicial i seguida de vocal palatal hi ha una certa tendència a la palatalització, entre els exemples que cita hi inclou *xixanta*, juntament amb *sixanta*. Recasens (1996: 278) explica que aquesta palatalització és deguda a la proximitat de la consonant palatal fricativa sorda [ʃ] i també al context vocàlic contigu, si aquest és [i].

2.1.6.2 Numerals ordinals

Els ordinals *primer*, *segon*, *tercer*, *quart*, *quint*³⁴¹ i *sext* són les formes que apareixen pertot a la comarca.

<i>sèptim</i>	a tot arreu excepte a Am, Bc, Mu i Ul que respongueren <i>lo que fa set</i> ³⁴² (mapa 44 / 2.1)
<i>octau</i>	Al, Am, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Va, Ve; <i>lo que fa vuit</i> : Am, Bc, Ca, Po, Ul; <i>lo vuit</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Mu, Sé, SJ; <i>vuité</i> : Fr (mapa 45 / 2.1)
<i>novè</i>	a tot arreu; <i>lo que fa nou</i> : a tota la comarca
<i>dècim</i>	Al, Ga, Mb, Mv, SB, SJ, Va, Ve; <i>lo que fa deu</i> : Am, Ca, Ga, Go, Mu, Po, SJ, Ul; <i>lo deu</i> : Bc, Fr, Ga, Jp, Sé; <i>desé</i> : Mb, Rà, SB (mapa 46 / 2.1)

Dins d'una sèrie obtenim *últim* a tota la comarca, excepte a Mu. De *darrer* obtenim la variant amb metàtesi *rader* a Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 90 / 3.1.10). Anteriors a *últim* són les formes *penúltim* i *antepenúltim* localitzades a totes les poblacions.

2.1.7 Interrogatius i relatius

Els pronoms interrogatius *quin*, *quina*, *quins*, *quines* són els usats pertot. Quan davant van les preposicions *de* o *en* es pot segregar una nasal adventícia, arreu de la comarca: *den quines me parles?*, *pen quin carrer?*, *pen quina plana vas?*

També es fa servir el pronom interrogatiu *qué*. Arreu es localitzen les combinacions *per qué*, *par a qué*, *pa qué*. I també a Alcanar i les Cases l'ús de *par qué*.

Els pronoms relatius *qui* i *que* precedits de l'article determinat alternen el seu ús en funció de subjecte, amb un cert predomini de *qui*:

als qui ho volien, *als que ho dien*: Jp *lo qui va fer això*: Ul
això són los qui parlen més malament que natros: Mv

El pronom *qui* també s'usa amb valor ponderatiu³⁴³ en expressions com: *Qui gran!* *Qui bonic!* a Al, Ca i Sé (mapa 47 / 2.1).

2.1.8 Indefinites

Els indefinites *atre*, *atra*, *atres* (femení i masculí) sempre apareixen amb les variants dissimilades pertot.

També apareix arreu la forma dissimilada *dingú*.³⁴⁴

Tota pren la variant *tot* davant de *sola* i apareix la combinació *tot sola*: *Ella s'ha quedat tot sola*.³⁴⁵

³⁴¹ Gimeno (1997) també replega el mateix ordinal al Baix Ebre, al Maestrat i als Ports. També es localitza a la Terra Alta (Navarro, 1996).

³⁴² A la Terra Alta, *sèptim* (Navarro, 1996).

³⁴³ Per observació directa, a Càlig, al Baix Maestrat, també hem notat aquest ús.

³⁴⁴ La mateixa variant es recull a la Ribera d'Ebre (Cubells 2009: 127).

³⁴⁵ A la Terra Alta també predomina aquesta variant (Navarro 1996: 75).

2.1.9 Preposicions

La preposició *a* si va seguida de demostratiu, d'indefinit o de pronom personal pren la forma *an*, perquè apareix una nasal antihiàtica, per fonètica sintàctica.³⁴⁶

<i>an ell, fes-lo vindre</i> : Ul	<i>aniràs an un café</i> : Rà
<i>an això hi diem ordi</i> : Ul	<i>an una que hu diguesses</i> : Rà
<i>no sé com hi diem an allò?</i> : Jp	<i>no hi vaigues an aquell carrer</i> : Al
<i>par an ell</i> : Rà	

També pot aparèixer una nasal adventícia davant dels demostratius: *a n'anquell*, *a n'anquella*, *a n'anquells*, *a n'anquelles*. S'ha recollit *a n'anquell* a Am, Po, Mv i SJ (mapa 48 / 2.1). També, per observació directa, hem notat aquestes variants en algunes poblacions del Baix Ebre, sobretot de la zona de la desembocadura de l'Ebre.

La preposició *amb* és inexistent, la preposició *en* ha ocupat els usos habituals de la preposició *amb*. Veny (1991: 165) documenta aquesta confusió des d'antic al tortosí, al valencià i al ribagorçà:

Al:	<i>les xiques que anaven en xics</i>
Am:	<i>de primer en bicicleta</i>
Bc:	<i>se van quedar-se en intenció de después</i>
Ca:	<i>les fem bullidetes en una miqueta d'oli</i>
Fr:	<i>en dos arbres ho tapava tot</i>
Ga:	<i>paque anés en electricitat</i>
Go:	<i>lo procés del xampany se comença en lo vi</i>
Jp:	<i>una corda en olles</i>
Mb:	<i>un atre tros de tenda arreglat en corretges</i>
Po:	<i>pos allavons en uns ganxos</i>
Rà:	<i>vaig anar a Tortosa en lo Carrilet</i>
SB:	<i>allí sortien savis en un simple mestre</i>
Sé:	<i>después vaig anar en este mestre</i>
Ul:	<i>lo qui va fer això en un que venia</i>

La preposició *en* també s'usa amb valor locatiu i temporal:

Ga:	<i>està una temporada en terra</i>
Fr:	<i>féem foc en terra</i>
Al:	<i>en ser a casa, dinarem</i>
Mb:	<i>en dos dies ho ha collit tot</i>
Mv:	<i>pero està feta en un punt</i>

³⁴⁶ Recasens (1996: 122) dona *an* simplement com una variant preposicional de *a*.

La preposició *cap* apareix sota diferents variants, fruit de canvis fonètics. Així, la bilabial oclusiva sorda sonoritza en posició intervocàlica i s'articula aproximant en combinació amb la preposició *a* i els adverbis *aquí*, *allà*, *allí* —*cab a*, *cab aquí*, *cab allà*, *cab allí*. Aquesta realització es localitza a la zona septentrional.

Una altra variant és la que apareix amb metàtesi d'oclusives, *pac a*. Aquesta variant és la més estesa a la comarca. Es concentra a la part septentrional, incloent-hi també la Ràpita, que pot presentar també un tancament de la medial en palatal semitancada, *pec a*. A SB s'alterna la variant amb metàtesi i la variant sense aquesta.

pac a: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve

cab a:³⁴⁷ Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va; *cap a*: SB;³⁴⁸ *pec a*: Rà (mapa 49 / 2.1)

La preposició *de* pot prendre la variant *da* quan forma part d'una perífrasi d'obligació o precedint un quantitatiu —*da quart*, *da mig*, *una miqueta més da dit...*:

Al, Rà:	<i>ha da ser</i>
Am:	<i>l'arrossejat té da ser tret i minjat</i>
Mb:	<i>havia da pujar</i>
Rà:	<i>s'havien da dir, havia da vindre</i>
Ve:	<i>havies da collir</i>

La preposició *de* apareix fossilitzada amb els substantius *estiu* i *hivern*:

Am:	<i>i això se fa d'hivern i l'aigua venia gelada allavontes</i>
Sé:	<i>domés hi vaig anar d'estiu, d'hivern a plegar</i>

Hi ha també expressions del tipus *roba de d'hivern* o *roba de d'estiu*. Introduint el complement circumstancial tant pot aparèixer la preposició *a* i l'article *el* com la preposició *de*: *a l'estiu fa més calor* o *d'estiu fa més calor*

La preposició *fins* no s'empra mai i en el seu lloc hi ha la forma castellana *hasta*, la qual pot aparèixer aglutinada amb la preposició *de* —*d'hasta*. Aquesta variant també l'hem notada en alguns parlars valencians.

Mb:	<i>...i anar plegant d'hasta que en quedava una gota... de quan vaig nàixer d'hasta que ja vaig ser casada</i>
Sé:	<i>als nou d'hasta els onze</i>

Ho hem notat, també, en locucions adverbials temporals com *hasta ara*, *hasta quan*, *hasta demà* > *d'hasta ara*, *d'hasta s ara*; *d'hasta quan*; *d'hasta demà*.³⁴⁹

De vegades, arreu de la comarca, darrere la preposició *per* pot aparèixer una nasal adventícia o prendre la variant *pa*: *per n'això*, *pa Nadal*.

³⁴⁷ El DCVB dona notícia de la variant amb metàtesi però no de la variant sonoritzada <http://dcvb.iec.cat>. A L'ALDT (m. 513, vol. III) Mas de Barberans, Santa Bàrbara i Ulldecona apareixen sense resposta. Nosaltres hem obtingut als dos primers indrets la variant metatitzada i al tercer amb sonorització de la bilabial.

³⁴⁸ A SB comentaven sobre l'ús: «Los més vells dien *pac aquí* i *pac allà*, jo ja dic *cap aquí* i *cap allà*. Se perd molt això».

³⁴⁹ Recasens (1996: 228) en dona casos com *dondada* per *onada*, al Pallars; *dalt* per *alt*, rossellonès; *dobrir* o *drobir* per *obrir*, al rossellonès i al mallorquí; *dentrar* per *entrar* al català nord-occidental.

També es localitza a la comarca del Montsià l'aglutinació de les preposicions *per* i *en* amb el resultat *pen*: *per en terra* > *pen terra*.

La preposició *per* quan es combina amb la preposició *a* es pot aglutinar i donar *pa*³⁵⁰ o *par a*. Aquestes variants es donen arreu de la comarca:

ho donaven als amos u per a natros: Mb *les aulives nostres per a fer sabó*: Mb

pa qué ho has dut?: Al

la vam estrenar par a vore la fira: Am

par a natros: Rà

pa beure els animals: Rà

la mija pa la una: Rà

La mateixa preposició pot perdre la ròtica quan va seguida de l'article determinat:

l'hereu distribuïx lo que hi ha a la casa pals atres: Al

pals cavalls: Ul

2.1.10 Conjuncions

La conjunció consecutiva *doncs* és totalment inusual a la comarca del Montsià, per a expressar la conseqüència s'utilitza *pos* o *pus*. Segons Navarro (1996: 80), aquestes variants podrien ser possibles aragonesismes. De vegades, s'observa la utilització de *pues* en registres més formals.

pos: a tot arreu; *pus*: Mb (mapa 50 / 2.1)

La conjunció *o* apareix a la comarca amb la variant fonètica *u*.

ho donaven als amos u per a natros: Mb

La conjunció adversativa *però* apareix pronunciada amb l'accentuació plana. A Po i Rà es pot sentir la pronúncia oxítona amb assimilació de la vocal àtona, *porò*.

pero: a tot arreu

peró: Rà

porò: Po, Rà (mapa 51 / 2.1)

Amb els valors habituals de finalitat o causa, *perqué*, pot alternar, arreu, l'articulació aguda amb la plana:

guarda-ho porque si no te ho pillaran: Al

porque no estaven amerats: Mb

A Al i Ca són molt habituals les pronúncies *parque* i *parqué*. Amb valor final també hi ha les variants *par a qué* o *paqué*, arreu.

par a qué es fes lo terreno: Rà *paqué es quedés lo carbó*: Al

paqué no s'embeguessen l'oli: Mb

³⁵⁰ En aragonès també trobem aquesta forma (Nagore, 1989: 280) així com l'aglutinació *pal*.

2.1.11 Adverbis

2.1.11.1 Adverbis de manera

L'adverbi de manera *com* es recull arreu de la comarca amb l'articulació de la vocal velar semitancada [o].

L'adverbi *també* generalment s'articula *tamé*, tot i que alterna amb *també*. Veny (1984: 132-139) explica la variant *tamé* com un exemple d'assimilació i simplificació del grup consonàntic -MB-. Amb tot, apunta la variant assimilada com a possible castellanisme, tot i que l'aragonès té la forma *tamién* (Nagore 1989: 276), variant en aquesta llengua que considera «vulgarisme de tipus castellà».

L'adverbi *així* és la forma general, però alterna també amb algunes variants analògiques:

així: a tot arreu

aixins: Al, Mb, Rà

aixintes: Al, Ca

aixís: Bc

aixina: Bc (mapa 52 / 2.1)

La variant *aixina* és la forma general en valencià.

Les variants *justet* o *justetet* poden equivaldre a l'adverbi *precisament* o *evidentment*, depenent del context: *justet demà que tinc més faena hi hauré d'anar jo*: Al. És general en el parlar d'Alcanar.

Algunes locucions adverbials de manera recollides són:

<i>a la cama coixa (anar)</i>	Am, ³⁵¹ Mu, Mv, SB, SJ, Va
<i>a cama coixa</i>	Bc, Ca, Fr, Po
<i>a la cama coixa</i>	Fr, Sé, Ul, Ve
<i>a coix</i>	Go
<i>a coix, a coix</i>	Al
<i>de coix en coix</i>	Mb
<i>en cama coixa</i>	Jp
<i>en pampa</i>	Rà
<i>en pampa coixa</i>	Ga (mapa 53 / 2.1)

En les nou locucions registrades, l'element que més es repeteix és l'adjectiu *coix* que hi apareix en set. També notem que, flexionat, acompanya els substantius *cama* i *pampa*. En tres perífrasis *coix* es combina amb les preposicions *a*, *de* i *en*: *a coix*; *a coix, a coix*; *de coix en coix*.

Vuit de les nou locucions apareixen precedides per preposicions o bé combinades amb una altra categoria. La preposició *a* introdueix quatre locucions, *en* n'encapçala tres i també es combina amb *de* en una altra locució.

Quant als substantius s'alternen *cama* i *pampa* en sis locucions.

En les locucions adverbials *al braç*, *al coll*, *a l'esquena*, *caure de cara*, *caure d'esquena*, *anar a gates*, *a poc a poc*, *beure a gal* i *a fosques* es recullen les següents variants:

al braç (portar algú) a tot arreu

³⁵¹ L'ALDC recull *a peu coix* a Am i *a peu figo* a Ul (m. 614, vol. III).

<i>al coll:</i>	
<i>a coll</i> ³⁵² (<i>portar algú</i>)	Fr
<i>al coll</i>	Mb, ³⁵³ Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ve
<i>a la xirinxina</i>	Bc, Jp, Mv, Sé, Va
<i>a cavall</i>	Ca, Ul
<i>a cama-roja</i>	Go
<i>a cameta-roja</i>	Go
<i>a cametes</i>	Ga
<i>a les xirinxines</i>	Am
<i>al bè</i>	Al
<i>a la xarranquina</i>	Mu
<i>a la xirinxina</i>	Po (mapa 54 / 2.1)
<i>a l'esquena:</i>	
<i>a coll-i-bè</i> (<i>portar algú</i>) ³⁵⁴	Al
<i>a l'esquena</i>	Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Mu, Po, SB, Sé, Va, Ve
<i>al coll</i>	Ca, Mv
<i>a coll-i-bec</i>	Jp
<i>a costes</i>	Mb
<i>a xarabè</i> ³⁵⁵	Rà
<i>a l'esqueneta</i>	Ul
<i>a la xirinxina</i>	Fr
<i>al bè</i>	Al
<i>xaranquina</i>	Rà
<i>xarranquina</i>	SJ (mapa 55 / 2.1)
<i>de cara (caure):</i>	
<i>de cara (caure)</i> ³⁵⁶	Am, Fr, Mv, SJ
<i>caure de morros</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve
<i>caure de cap</i>	Ga, Mb
<i>caure de nassos</i>	Al, Ve
<i>caure de grapes</i>	Go (mapa 56 / 2.1)
<i>d'esquena (caure):</i>	

³⁵² Destaquem com algunes d'aquestes locucions encara mantenen l'estructura primera de preposició seguida de substantiu sense l'aglutinació de l'article definit, tal com passa en altres locucions, locatives per exemple, com *a escola*, *a Montsià*, o temporals *a migdia*, modals: *a coll*; etc.

³⁵³ La informant de Mb comenta que abans es deia *al cuello*. Destaquem com algunes d'aquestes locucions encara mantenen l'estructura primera de preposició seguida de substantiu sense l'aglutinació de l'article definit, tal com passa en altres locucions, locatives per exemple, com *a escola*, *a Montsià*, o temporals *a migdia*, modals: *a coll*; etc.

³⁵⁴ L'ALDT anota les següents variants: *portar el bè*, Al; *a la xerinxina*, Jp, Ul, Va; *muntar el repetit*, Sé; *al cuello*, Mb; *a la xirinxina*, Am i SB; *a la terinxina*, SJ (m. 179a, 179b). L'ALDC anota *a les xerinxines* a Am, *al cuello* a Mb i *a la xerinxina* a Ul (m. 611, vol. III).

³⁵⁵ Quant a l'ús, un dels informants de Rà explica: «*A xarabè, xaranquina* això es dia antes. Això no ho fan ara els crios».

³⁵⁶ D'aquest repertori de variants només trobem al DCVB *caure de cap*, la resta no s'hi anoten. L'ALDC dona *caure de cara* a Mb i *caure de grapes* a Ul (m. 617, vol. III).

<i>d'esquena (caure)</i>	Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve
<i>caure de sobines</i>	Am, Mu, Mv, Rà, SJ
<i>caure cap atràs</i>	Al (mapa 57 / 2.1)
<i>a gates (anar):</i>	
<i>a gates (anar)</i>	Fr, Rà
<i>a gatameus</i>	Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ul
<i>a gatamaus</i>	Bc, Ca, Jp, Ve
<i>a maus</i> ³⁵⁷	Sé, Va
<i>a meus</i>	Go, Rà
<i>a sapos</i>	Al, Ca
<i>a gatomaus</i>	Jp
<i>a gats</i>	Go (mapa 58 / 2.1)
<i>a poc a poc</i>	
<i>poc a poc</i>	a tot arreu
<i>espai</i>	Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
<i>esplai</i> ³⁵⁸	Al, ³⁵⁹ Bc, Ca, Rà (mapa 59 / 2.1)
<i>beure a gal:</i>	
<i>a gal</i> ³⁶⁰	Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Va, Ve
<i>a galet</i>	Fr, SB, SJ, Ul
<i>al gal</i>	Bc, Ca, Sé
<i>al galet</i>	Jp
<i>a gall</i>	Am
<i>al gallet</i>	Al (mapa 60 / 2.1)

La locució *a fosques* és general a tots els parlars.

2.1.11.2 Adverbis de quantitat

L'adverbi *només* s'usa habitualment articulat amb dissimilació de la primera nasal *domés*.

A tota la comarca s'empra la forma castellana *menos*.

2.1.11.3 Adverbis de lloc

Per a designar la part oposada a *dalt* es fa servir exclusivament *baix* o *a baix*. L'adverbi *sota* és inexistent. L'adverbi *damunt* alterna amb la variant *d[e]munt*. Predomina *damunt* en tretze llocs, la variant amb síl·laba inicial *de* es restringeix a sis llocs (mapa 61 / 2.1):

<i>damunt</i>	Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ve
---------------	--

³⁵⁷ Trobem anotada al DCVB a *maus*, recollida a Freginals. L'ALDC anota a *sapos* a Ul (m. 613, vol. III).

³⁵⁸ L'ALDT (m. 479) anota també *a poc a poc* a Al, Mb i a Sé; a Mb *a poquet a poc* i *espaet* a Ul. Notem que de vegades l'ús de la locució *a espai*, *a esplai* o *a esplaiet* correspon a *vés amb compte*.

³⁵⁹ La informant d'Alcanar afegia: «Quan un va *esplai* tamé es diu: 'quina galvana que porta'».

³⁶⁰ L'ALDC també ho anota a Ul (m. 372, vol. II).

d[e]munt Al, Bc, Ca, Po, Ul, Va

L'adverbi *davant* alterna amb la variant fonètica *d[e]vant*³⁶¹ (mapa 62 / 2.1):

davant: Am, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve

d[e]vant: Al, Bc, Ca, Go, Mu, Va

L'adverbi *darrere*³⁶² no es fa servir enlloc sinó que pren la forma *detràs*. També localitzem *atràs* a Mb (mapa 63 / 2.1).

En la majoria de contextos en què s'usa *dins* apareix precedit de la preposició *a*.

L'adverbi *fora* sol usar-se precedit per la preposició *a fora*.³⁶³

L'adverbi *on* sempre va precedit de la preposició *a*. De vegades, la combinació de la preposició més l'adverbi pot donar l'elisió de la vocal de l'adverbi *a (o)n*. Fins i tot, a voltes, podem notar també l'elisió de la preposició, arreu de la comarca:

allí n anaven los amos, allí n anava jo, els amos: Al

Tal com hem vist a §1.4.3 Epítesi, pot aparèixer un reforç dental, a Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ a l'adverbi *on*: *ont anava*.

a (o)n[t] està?: Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *a (o)n està?*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Mb, Mv, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 64 / 2.1)

L'adverbi *lluny* presenta la variant despalatalitzada *llunt* a tot arreu.³⁶⁴ Aquesta dental és analògica a partir del diminutiu *lluntet*.

No s'hi dona, a la comarca, l'epítesi dental quan l'adverbi *on* precedeix els clítics *ho, hi*: *anan(t)-hi, fen(t)-ho*

És general l'adverbi *aquí*. Ha quedat lexicalitzat *ací* en l'expressió *vine ací / vine 'cí*, vd. 2.1.12.1

2.1.11.4 Adverbis de temps

2.1.11.4.1 Adverbis temporals que indiquen temps passat

Alguns dels adverbis per a expressar temps passat que hem recollit a la comarca del Montsià són:

allavons o *allavontes*;³⁶⁵ aquestes formes es recullen a tota la comarca, formades a partir de l'analogia amb substantius amb la terminació

³⁶¹ La mateixa variant es recull en aragonès (Nagore, 1989: 247).

³⁶² A Alcanar resta exclusivament en *enrere* a la locució *anar cul enrere*.

³⁶³ Com s'observa, l'ús de la preposició *a* amb aquests dos adverbis és del tot usual, i general en el cas de l'adverbi *on*. Ara bé, en el cas d'altres adverbis com *lluny* i *prop* podríem dir que l'ús de *a* es reparteix, *grosso modo*, entre la part septentrional i meridional de la comarca. La septentrional, amb la Ràpita, inclouria les combinacions *a llunt* i *a prop* i la meridional *llunt* i *prop*.

³⁶⁴ Recasens (1996: 266) dona la despalatalització de *lluny* en les àrees del català nord-occidental, el valencià i l'alguerès. Navarro (1996: 61) també anota aquestes despalatalitzacions a la Terra Alta. Cubells (2009: 95) les recull a la Ribera d'Ebre.

³⁶⁵ El DCVB (VI: 921) indica que existeixen variants amb la pròtesi vocàlica però no en dona la localització. Gimeno (1997: 566) dona *allavons* a totes les localitats del Montsià enquestades. I també ho localitza pel Baix Ebre i pel Baix Maestrat. Hem observat que en contextos col·loquials, en generacions joves, s'està donant la introducció del literari *llavors* substituint tothora les formes anteriors.

	<i>ns</i> al plural
<i>ans</i>	el temps anterior és indicat amb <i>antes</i> , <i>ans</i> i <i>abans</i> ; <i>antes</i> és general a tota la comarca; <i>ans</i> a dèsset indrets: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>abans</i> a Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu i <i>en antes</i> a Jp, Rà, SJ (mapa 65 / 2.1) Respecte a l'adverbi <i>ans</i> i el castellà <i>antes</i> , hem notat una certa tendència ultracorrectora en introduir la variant <i>abans</i> per a substituir <i>ans</i> . Així, podem observar que desapareix <i>ans</i> a favor d' <i>abans</i> i es manté <i>antes</i> . ³⁶⁶
<i>adés</i>	l'hem anotat a cinc poblacions: ³⁶⁷ Am, Mb, Po, Rà, Sé; en els altres indrets ³⁶⁸ s'usen combinacions diverses com: <i>fa un moment</i> , <i>ans...</i> (mapa 66 / 2.1)
<i>després-ahir</i>	la forma híbrida <i>después-ahir</i> és la més emprada, seguida de <i>després-ahir</i> ; una altra combinació d'aquests dos adverbis apareix amb preposició <i>després-d'ahir</i> . Amb els adverbis <i>ans</i> i <i>antes</i> també ens apareix la preposició <i>de</i> : <i>ans d'ahir</i> , <i>antes d'ahir</i> . L'informant de Sé és l'únic que empra la combinació de dos adverbis amb preposició. <i>después-ahir</i> : ³⁶⁹ Al, Am, Ca, Go, Mu, Po, SB, Ul, Va, Ve; <i>després-ahir</i> : Bc, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, SJ; <i>antes-d'ahir</i> : Ga, Rà, SB; <i>ans-d'ahir</i> : Sé; <i>después-d'ahir</i> : Sé (mapa 67 / 2.1)

2.1.11.4.2 Adverbis temporals que indiquen temps present

<i>ara</i>	a tota la comarca hem recollit <i>ara</i> i, de vegades, també la variant apocopada <i>a(ra)</i> , <i>a(ra)vindrem</i> .
<i>avui</i>	general a tota la comarca
<i>enguany</i> ³⁷⁰	es localitza a tots els parlars de la comarca
<i>encara</i>	general a tota la comarca juntament amb <i>encar</i>

2.1.11.4.3 Adverbis temporals que indiquen temps futur

Els esdeveniments a realitzar en un futur es poden indicar en adverbis com:

<i>demà</i> ³⁷¹	general a tota la comarca
<i>encabat</i>	La pronúncia d'aquesta combinació és <i>encabat</i> a tot arreu excepte al Poblenou on hem recollit <i>encat</i> ³⁷² segons les dades recollides,

³⁶⁶ La informant de Po feia el comentari: *abans ha vingut después*.

³⁶⁷ Per observació directa, l'hem sentit també pel Baix Ebre i pel Baix Maestrat. Navarro (1996: 79) el localitza a la Terra Alta a Favara, Maella i Nonasp.

³⁶⁸ La informant d'Alcanar ens comentava que antigament es deia també *adés*.

³⁶⁹ L'ALDC recull *després-ahir* a Am, Mb i Ul (m. 642, vol. III).

³⁷⁰ ALDC (m. 639, vol. III).

³⁷¹ ALDC (L 53).

³⁷² En poblacions de l'hemidelta nord de l'Ebre, com Deltebre o Camarles, també localitzem la mateixa pronúncia que al Poblenou.

- podem considerar que *en acabat*³⁷³ és, a la comarca, la forma tradicional de l'adverbi temporal que indica un temps posterior. Aquest adverbi s'ha vist, però, en la majoria de la població desplaçat a favor del castellà *después*, fins al punt que la perífrasi *en acabat* sona estranya a la població que usa *después*³⁷⁴ (mapa 68 / 2.1).
- després* predomina el castellanisme *después*, només hi ha un informant —Fr— que utilitza exclusivament *encabat*:
después: a tot arreu excepte a Fr; *encabat*: Al, Am, Fr, Mb, Po, Sé;
en después: Jp (mapa 69 / 2.1)
- després-demà* actualment la forma genuïna només la trobaríem en les generacions més grans i la més estesa passa a ser *después-demà*, junt amb les variants *passat demà* / *demà passat* en un sentit clar d'hipercorrecció:
després-demà:³⁷⁵ Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, SJ, Va, Ve; *después-demà*: Al, Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul (mapa 70 / 2.1)
- ensundemà* Am, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB; *enseldemà*: Al, Ca, Mb;
ensoldemà: Bc, Rà, Sé, Va; *als[a]ndemà*: Ul; *ens[a]ndemà*: Ve;
ensuldemà: Ga (mapa 71 / 2.1)
- prompte* a tota la comarca; la vocal velar presenta dos graus d'obertura, segons les localitats:
pr[o]mpte: Am, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *pr[ɔ]mpte*: Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve (72 / 2.1)
- adhos* l'adverbi *àdhuc* s'usa en la variant col·loquial *adhos* a Amposta i a Freginals³⁷⁶ —*la mar l'anyorava adhos quan anava a dormir*: Am. La resta d'indrets fan servir el castellanisme *hasta* (mapa 73 / 2.1).

2.1.11.4.4 Les hores

Tal com veurem, recollim el sistema d'expressar les hores mixt. Això vol dir que es fa servir el sistema de quarts en relació a l'hora que ha de vindre i també els quarts en relació a l'hora passada. En aquest sistema híbrid el pas de cada quinze minuts s'expressa, primerament, amb el partitiu *quart* —en un quart i tres quarts— i segonament amb *mitja* i rarament amb *quart*, quan passen 30 minuts.

Observem que el sistema genuí d'anomenar el temps horari en relació a l'hora futura no és estrany a la nostra comarca, tot i que sovint s'identifique com un tret del català oriental i aliè a la nostra representació cronològica. Cal dir, però, que el sistema d'anomenar els quarts en relació a l'hora futura experimenta un retrocés a favor de les

³⁷³ Notem, però, que la reintroducció d'aquesta perífrasi, de moment, sembla bastant improbable i si hom pren més consciència de l'abandó de *después* es decanta cap a *després*.

³⁷⁴ La població que s'adona del castellanisme no el substitueix per *encabat* sinó per *després*.

³⁷⁵ Aquest adverbi també forma part de la perífrasi *després-demà l'altre* i *després-ahir l'altre* per a referir-nos a tres dies després o ans del dia que som. L'ALDT anota *després-demà* a Al, Am, SB i Ul (m. 188). L'ALDC recull *després-demà* a Mb i Ul, *després-demà* a Am (m. 640, vol. III).

³⁷⁶ Mestre i Noé (1916: 9) recull *adho* i dona l'equivalència *àdhuc*, *encara* i ho exemplifica amb la frase següent: *Ado que fos així no n'hi ha per desesparar-se*.

perífrasis que prenen com a referent les hores passades.

	1/4d'una	les 12 i quart	2/4d'una	la mitja pa la una	les 12 i mitja	3/4d'una	falta ¼ pa la una	la una menos quart
Al	X	X	X	X	X	X		
Am	X	X		X		X		
Bc	X	X		X		X		
Ca		X			X	X	X	X
Fr		X	X		X	X		
Ga		X			X	X		
Go		X	X	X		X		
Jp	X	X	X			X		
Mb	X			X		X		
Mu		X			X	X		X
Mv		X		X		X		
Po		X			X	X		X
Rà		X		X	X	X		X
SB		X			X	X		X
Sé		X			X	X		
SJ	X				X			X
Ul	X	X	X			X		
Va	X	X	X		X	X	X	X
Ve	X	X	X	X		X		X

Respecte al primer quart aquest alterna amb l'hora i el quart (mapa 74 / 2.1).

Els 2/4 tenen poca vigència i, fonamentalment, es fa servir el partitiu *la mitja* (mapa 75 / 2.1).

L'expressió horària genuïna que es manté amb més vitalitat són els 3/4 (mapa 76 / 2.1).

2.1.11.5 Locucions

En les nou locucions temporals arreplegades per a anomenar la sortida del sol,³⁷⁷ observem que el mot que més es repeteix és el verb *apuntar*, seguit de *dia*, *clarors* i *matí*. D'aquest últim en trobem el diminutiu *de matinet* —Ul. Aquest ús és paral·lel a altres diminutius que hem recollit en locucions temporals del tipus *al tardet*, *de dieta* —*Apunta el dia és quan comença a fer-se de dieta* (Mv).

³⁷⁷ L'ALDC dona *punta de dia* a Am; *punta de Sol* a Mb i *alba* a Ul (m. 621, vol. III).

Finalment, també hem recollit *alba*, solució força minoritària que apareix només en dos indrets: Ca, Fr. Sobre *alba* hi havia els següents comentaris d'ús: *Los que parlen bé diuen l'alba* —Al—; *l'alba ho diuen los mariners* —Rà— (mapa 77 / 2.1):

<i>apuntar el dia</i>	a tota la comarca
<i>apuntar el sol</i>	Jp, SJ
<i>l'apuntar el sol</i>	Ve
<i>claror de dia</i>	Mu
<i>entre dos clarors</i>	Am, Po, Va
<i>clarejar el dia</i>	Jp
<i>fer-se de dia</i>	SB

Per a anomenar la part del dia corresponent al crepuscle és a on anotem un repertori més extens de denominacions. De les quinze expressions que recollim, una es repeteix també per a designar l'eixida del sol, *entre dos clarors*, moment en què el cel pot mostrar el mateix cromatisme:

<i>al tardet</i> ³⁷⁸	Al, Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va
<i>al tard</i>	Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Va, Ve
<i>entre dos clarors</i>	Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Ve
<i>a boqueta nit</i> ³⁷⁹	Ca, Mv, Po
<i>a boqueta de nit</i>	Ga, Rà, Ve
<i>fosquejar</i>	Al, Fr
<i>a boca nit</i>	SJ
<i>entre dos foscants</i>	Mv
<i>fer-se de nit</i>	Bc
<i>ajocar-se el sol</i>	Ve
<i>pondre's la claror del dia</i>	Va
<i>posta de sol</i>	Va
<i>posta del sol</i>	Ca
<i>postada</i>	Mv
<i>posteta de sol</i>	Mu

en ma vida

Expressió recollida a Ulldecona, juntament amb *mai*. A la resta en el mateix context es fa servir l'adverbi *mai* (mapa 78 / 2.1).

³⁷⁸ L'ALDC anota *entre dos clarors* a Ul (m. 626, vol. III). Un dels informants de Mv explica: *Entre dos clarors és igual de dia que de nit. Entre dos foscants, igual de nit que de dia.*

³⁷⁹ El DCVB recull aquesta locució però la considera més vulgar en no dur la preposició.

Alguns informants feien comentaris sobre aquesta locució: Rà: «Si és d'hivern: *al tardet*. *A boqueta de nit* sí que s'ha dit, pero natros no ho ham dit mai». Ve: «Ahir *a boqueta de nit*, vaig vore això o vaig vore allò».

2.1.11.6 Adverbis d'afirmació i de negació

El substantiu *veritat* pot ser habilitat en frases interrogatives com a adverbi. En aquest context pren la variant amb afèresi *tat*.

Ho farem, tat que sí?

La forma general d'adverbi de negació i gairebé exclusiva és *no*. A Sant Jaume també hem recollit la combinació *no pas*³⁸⁰ en frases comparatives (mapa 79 / 2.1):

Se diu més una cama que no pas un rastre

Una séquia és més gran que no pas una regadora

2.1.12 Interjeccions

2.1.12.1 Dirigides a animals

L'adverbi *ací* l'hem recollit lexicalitzat en l'expressió *vine ací*. Aquesta orde es donava a l'animal quan es volia que aquest girés a la dreta. Els informants deien *vine ací* i *passa allà* per a indicar, respectivament, el gir a la dreta o a l'esquerra.

vine ací: Al, Am, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ve

vine 'cí: Am, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Ul, Rà

Les onomatopeies —considerades per la gramàtica tradicional interjeccions— obtingudes referents a les veus dels animals, a com s'anomena el so que fan o els vocatius emprats per a dirigir-se als animals són els següents:

Veü del gat: *miau* —Al, Bc, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ve; *m[ε]u*, *m[ε]u* —Al, Am, Jp, Rà, SJ, Ul, Va; *mau* —Ca, Go, Mb; *miu*, *miu* —Am (mapa 80 / 2.1)

Veü del gos: *bub*, *bub* —Bc, Ca, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul; *guau*, *guau* —Al, Am, Fr, Go, Mu; *bu*, *bu* —Ga, Ve; *guou*, *guou*³⁸¹ —Va; *llab*, *llab* —Mu; *bob* —SJ (mapa 81 / 2.1)

Tots els informants coincideixen a dir, respecte la manera de cridar el gos, que se'l crida pel nom, que no hi ha una onomatopeia específica. I, de vegades, si no se'l coneix, a SJ i Ve, ens diuen que se'l crida *xitxo*.

Veü del gall: *quiquiriquí* —Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *cacaracà* —Po; *cac-cara-qui* —Ca; *qui-qui* —Bc; *quicquiriquic* —SJ (mapa 82 / 2.1)

Veü de la gallina: *coc*, *coc* —Bc, Fr, Ga, SJ; *cococococ* —Al, Am, Mv; *cacaracac* —Ca, Rà; *cloc*, *cloc*, *cloc* —SB, Sé; *ca*, *ca*, *cac* —Go, Ve; *cac*, *cac*, *cac* —Jp; *cacacacac* —Mb;³⁸² *co*, *co*, *coc* —Mu, Po, Va; *cocococo* —Ul (mapa 83 / 2.1)

Veü de l'ovella: *bèeeee* —a tot arreu

³⁸⁰ Per observació directa hem notat aquest ús als Reguers, al Baix Ebre.

³⁸¹ L'articulació de la velar semitançada pot mostrar un tancament paral·lel al de la medial oberta en altres casos del diftong *au*, com a Jaume vd. 1.1.8.

³⁸² L'ALDT (m. 401) anota *cacaracac* a Mb.

Veü de la vaca: *muu* —a tot arreu

2.1.12.2 Acció adreçada als animals

Manera de cridar el gos:³⁸³ *lo crides pel nom*: Al,³⁸⁴ Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *txitxo*:³⁸⁵ Am, Ca, Mu, Mv, SJ; *busca, busca*: Mb; *ieiec*: Jp; *txutxo*: Va; *xeic*: Jp; *xet, xet*: Ul³⁸⁶ (mapa 84 / 2.1)

Manera de cridar el gat:³⁸⁷ *mix* —Go, Mu, SB, Ul, Va, Ve; *mixinet* —Bc, Mv, Po; *mix, mix* —Al, Jp, Rà; *mini, mini* —SJ; *mis, mis* —Am; *mixinet* —Sé; *mixino* —Fr; *mix, mixinet* —Mb; *mix, mixineta* —Ca; *bsibs* —Ga (mapa 85 / 2.1)

Manera de cridar la gallina:³⁸⁸ *tita, tita, tita* —Al, Fr, Mb, Rà, Sé; *tites, tites* —Am, Jp, Po, Va, Ve; *titititit* —Bc, Ca, Mu, SB, SJ; *tita* —Ga, Go, Mv, Ul (mapa 86 / 2.1)

Manera de dir al matxo que s'ature:³⁸⁹ *siò!* —Am, Bc, Fr, Mb, SB, Sé, Ul,³⁹⁰ Ve; *oo!* —Am, Ca, Po, Rà, SJ, Va; *o!* —Fr, Ga, Mu; *sò!* —Go, Rà, Ul; *o, o!* —Al, Jp; *siò, siò!* —Mv; *uò!* —Ve (mapa 87 / 2.1)

Manera de dir al burro que camine: *arri!* —a totes les poblacions³⁹¹

Manera de dir al burro que recule: *atràs!*³⁹² —Al, Bc, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà,³⁹³ SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *aix, atràs!* —Va; *arrere!* —Fr; *passa arrere!* —Ga (mapa 88 / 2.1)

Manera de dir al burro que gire a la dreta: *vine ací* —Al, Am, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ve; *vine cí*³⁹⁴ —Am, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Ul; *vine aquí* —Bc, Ca, Jp, Sé; *passa aquí* —Va (mapa 89 / 2.1)

Notem que aquest context és l'únic en què hem recollit l'adverbi *ací*. Els informants no eren conscients que era un mot equivalent a l'adverbi *aquí*. Reconeixien

³⁸³ ALDC (m. 1511, vol. VI) Am: “xitxo, ies, pel nom”; Mb: “busca”; Ul: “bst-bst, get-get vine, pel nom”.

³⁸⁴ A Alcanar *marxa!* es feia servir exclusivament per a dir-li a un gos que se n'anés, per a aviar-lo. Les persones quan abandonaven un lloc feien servir exclusivament el verb *anar-se'n*. Actualment, comença a interferir el verb *marxar* amb el verb *anar* per a les persones, però no a causa del *marxar* aplicat al gos, sinó com interferència endodiglòtica d'altres parlars i altres models; segurament del model televisiu, ja que els geoclectes dels voltants també fan servir *anar-se'n* i no hi ha un allau migratori de gent de poblacions catalanes, on facen servir *marxar*, que pugui interferir directament en el parlar d'Alcanar.

³⁸⁵ Sobre *xitxo* alguns informants feien els següents comentaris: (Ca) «*Xitxo* és més per a aviar-lo que per a cridar-lo»; (Mv) «*Xitxo*, si no sé el nom».

³⁸⁶ Una altra manera és xiulant perquè l'animal vingui.

³⁸⁷ ALDC (m. 1509, vol. VI) *mix*.

³⁸⁸ ALDC (m. 1514, vol. VI) *tites, tites, tites* Am; *tites* Mb; *tita, tita* Ul.

³⁸⁹ A l'ALDC (m. 1504, vol. VI) [si'ɔ] a Mb, [sjɔ] a Am i Ul.

³⁹⁰ L'informant d'Ulldecona comenta que als matxos se'ls parlava, igual que als gossos. Referint-se que eren uns animals com un més de casa i que, en general, se'ls tractava amb una cura especial. També explica que per a fer orinar el matxo se li feia: *uix, uix, uix*. I per a fer-lo beure, xiulant: *sississim, sississim*.

En Buj Alfara 2001b i 2004a ja recollíem l'ús específic que quan els informants parlaven de l'híbrid de cavall i somera, el matxo, normalment ho feien sense vacil·lació anomenant-lo «l'animal».

³⁹¹ ALDC (m. 1503, vol. VI).

³⁹² ALDC (m. 1505, vol. VI).

³⁹³ L'informant de Rà ens diu: «Los dien *atràs!*, quan solregaven».

³⁹⁴ L'ALDC (m. 1506, vol. VI) anota *passa aquí* a Ul, *vine cí* a Am i Mb.

que l'usaven per a indicar una major proximitat, en fer girar l'animal a la dreta i que no l'havien emprat en cap altre context.

Una variant de l'adverbi *ací* és, amb afèresi, *ci*. Afèresi que també recull Cubells (2009: 116) en el cas de girar cap a l'esquerra a la Palma —*uinici!*— i a Ribarroja —*vinici!*—, tot i que l'autora no fa cap referència a una possible variant de l'adverbi *ací*. La idea locativa d'aquest adverbi ha quedat totalment en desús a la comarca. Amb tot, nosaltres també l'hem recollit espontàniament en gent gran als Reguers, al Baix Ebre.

Manera de dir a l'ase que gire a l'esquerra: *passa allà* —a totes les poblacions.³⁹⁵

2.1.12.2 Salutacions

Quant a interjeccions fàtiques de comiat hem anotat:

avant!: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve;

adeu!: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, Ul, Ve;

adiós!: Bc, Go, Fr, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve;

avant i avant!: Al, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé;

au!: Am, Jp, Mu, Po, SB, Sé, SJ, Ve;

vinga!: Fr, Mu, Mv, Po, SB, Sé;

ando-siau!: Fr, Ga, SB;

andu-siau!: Go, Po, Ve;

au, avant!: Bc, Fr, Go;

bueno!: Ca, Jp, Sé;

adeu-siau!: Am, Mv;

passeeu-ho bé!: Rà, Va;

ado-siau!: Am;

andeu-siau!: SJ;

andu-sién!: Mu;

ai, veiga, avant!: Al;

Dios, Dios!: Ul;

eic, avant!: Ve;

hasta demà!: Ve;

hasta después!: Ve;

hasta la vista!: Jp;

que vaigue bé!: Ul;

vinga, adió!: SJ;

vinga, avant!: SJ

bon dia i *bona nit* són generals a tota la comarca

adeu

Per a indicar el comiat trobem un repertori de 23 fórmules. La més prodigada és *avant!* amb 15 respostes. Aquesta es combina també en 4 variants més: *au, avant!*, *avant i avant!*, *eic, avant!* i *vinga avant!*, amb la qual cosa obtenim 29 ocurrencies en què el mot principal és aquest adverbi. També *avant* torna a donar-se en la perífrasi *avant i avant!* —9 respostes— i en *eic, avant!*, *ai, veiga, avant!* i *vinga, avant!*.

³⁹⁵ ALDC (m. 1507, vol. VI) *passa allà* a Am i Mb, *passà aquí* a Ul.

Les salutacions *adeu!* i *adiós!* pràcticament obtenen la mateixa proporció de respostes, 13 i 12 respectivament. *Adeu* torna a sortir en les variants *adeu-siau*, *ado-siau* i *andusién*³⁹⁶. L'expressió forana *adiós!* es repeteix en *Dios*, *Dios!* i *vinga, adiós!*

També com a forma castellana hi ha la preposició *hasta* en les combinacions *hasta demà!*, *hasta después!* i *hasta la vista!*. I, encara, *bueno!*

Altres tres expressions es formen a partir d'imperatius: *vinga!*, *passeu-ho bé!* i *que vaigue bé!*. També recollim la interjecció *au!*.

La salutació més emprada, *avant*, en l'actualitat no té gaire vitalitat en generacions jòvens. També, quan aquest adverbí s'ha d'emprar en sentit estrictament locatiu va sent substituït per l'equivalent *endavant*.³⁹⁷

A Alcanar ens assenyalaven que l'ús d'*avant* era més afectuós. I hem pogut comprovar que no s'usa amb algú amb qui no es tinga relació, en aquest cas es faria servir un *adeu* més neutre.

Als Muntells indicaven que *avant i avant* seria propi d'una persona major.

De totes les variants recollides, a l'Alcover-Moll hi són *avant*, *adeu* i *adiós*.

bona tarda *bona tarde*:³⁹⁸ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *bones tardes*: Fr, Po, SB (mapa 90 / 2.1)

³⁹⁶ Coromines (DECat III: 113-114) explica l'aparició de la nasal com una assimilació de l'aglutinació de *amb* davant de *Déu*. La *-n* final seria el morfema de nombre de 3a del plural, el qual s'empraria com a tractament respectuós cap a un grup de persones.

³⁹⁷ Sobre la formació i ús d'aquestes formes, vd. Saragossà 2000: 90-92.

³⁹⁸ Fr: «Ara més: *bona tarde*»; Ul: «Quan criden a una casa: *-Ai, Maria! / -Qui hi ha?! -Una servidora!!* Al Ave Maria». A Al no obtinguérem resposta dels informants, i recordaven com deien habitualment *bon dia*. Espontàniament hem sentit a la població dir cada vegada més *bona tarde* en detriment de *bon dia*. L'Alcover-Moll recull la salutació *bones tardes* i indica que és un castellanisme, tal com ho fa amb l'entrada principal *tarda*. Les variants castellanès *tarde* i altres derivades no hi són. Coromines, per contra, nota que és una expressió genuïna, DECat III: 117.

2. 2 MORFOLOGIA VERBAL

2.2.1 Infinitiu

En alguns infinitius del segon grup pot aparèixer una velar analògica amb el subjuntiu. Aquesta analogia pot ser extensiva a la variant velaritzada del verb *deure* > *diguer*. Aquesta forma l'hem notada quan aquest infinitiu forma part d'una perífrasi, anar+deure+infinitiu, Ga > *me vaig diguer d'espavilar*.

calguer Bc, Ga, Mb; conviu amb *caler*: Al, Bc, Ca, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; i també amb *caldre*: Al, Am, Fr, Mv, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 1 / 2.2)

capiguer SB, Ve; *cabre*:³⁹⁹ a totes les poblacions; *cabrer*: Ul (mapa 2 / 2.2)

p[u]guer a tots els indrets; *poder*: Al, Fr, Ga, Po, Sé, Va, Ve (mapa 3 / 2.2)

sapiguer Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve; *saber*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Sé, Va, Ve; *sabiguer*: Ve (mapa 4 / 2.2)

v[u]lguer Am, Ca, Fr, Go, Mu, Po, Rà, Va; *v[u]llguer*: Al, Ga, Mb, Mv, SB, Ve; *voler*: Bc, Jp, Mu, Sé, SJ, Ul (mapa 5 / 2.2)

Els infinitius anteriors procedeixen d'infinitius llatins amb terminació -ĒRE. Molts d'infinitius d'aquest grup presenten un doblet analògic amb els acabats en -ĔRE. En els casos referits, l'infinitiu ha mantingut la tonicitat a la desinència, però s'hi ha incorporat una velar analògica en aquelles formes verbals que la porten, com ara el present i l'imperfet de subjuntiu. En altres casos els infinitius mantenen formes rizotòniques derivades d'infinitius en -ĔRE: *cabre*, *doldre*. En la variant *v[u]llguer*, apareix una líquida palatal analògica a la primera persona del present d'indicatiu, *vull*.⁴⁰⁰

Són generals a la comarca els infinitius analògics *tindre* i *vindre*, que es creen a partir de les variants dissimilades del futur i de les formes rizotòniques amb /i/ de la primera persona del present d'indicatiu.⁴⁰¹

En el lexema del verb *obrir* pot haver-hi assimilació de la bilabial aproximant per la vocal velar en *ourir* i *aurir* —*aubrir* > *aurir* > *ourir* (mapa 6 / 2.2):

<i>aurir</i>	Sé, Ul
<i>ourir</i>	Sé
<i>aubrir</i>	Ga, Go
<i>obrir</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve

2.2.2 Gerundi

Talment com recollíem a l'infinitiu, els gerundis d'alguns verbs presenten formes velaritzades:

p[u]guent Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va; *podent*: Al, Fr, Sé, Ul, Ve (mapa 7 / 2.2)

³⁹⁹ ALDC (m. 907, vol. IV).

⁴⁰⁰ Navarro (1996: 83) recull *vullguer* a Arnes, Favara, Maella i Nonasp.

⁴⁰¹ Navarro (1996: 83).

<i>sapiguent</i>	Fr, Go, Jp, Mb, Ve; <i>sabiguent</i> : Fr; <i>sabent</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 8 / 2.2)
<i>v[u]lguent</i>	Am, Ca, Fr, Mu, Po; <i>v[u]llguent</i> : Ga, Go, Mb, Mv, SB, Va; <i>volent</i> : Al, Bc, Ca, Ga, Jp, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve (mapa 9 / 2.2)

En els gerundis dels verbs *caure*, *creure*, *veure* podem trobar les variants més antigues sense la semiconsonant palatal antihàtica:

<i>caent</i>	Al, Bc, Ga, Mb, Rà, SB, Ul, Ve; <i>caient</i> : Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Sé, SJ, Va (mapa 10 / 2.2)
<i>creent</i>	Al, Bc, SB, Ve; <i>creient</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 11 / 2.2)
<i>veent</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>veient</i> : Am, Jp, Mu, Mv, Ve (mapa 12 / 2.2)

2.2.3 Participi

La velar analògica reapareix, a tota la comarca, en les variants del participi del verb *saber*:

sapigut: Am, Go, Mb, Po, Rà, SB,⁴⁰² SJ, Ul; *sabigut*: Fr, Ga, Jp; *sabegut*: Bc, Mv, Sé, Ve, Mb; *sapegut*: Al, Ca, Mu, Va (mapa 13 / 2.2)

Es conserven, a tota la comarca, els participis etimològics del tercer grup *complit* —pronunciat amb [u]—, *establit* i *omplit*. El verb *obrir* presenta, al Montsià, dos participis: *aubert* i *aurit* —Sé i Ul. El verb *cobrir* també presenta dos participis: *cobrit* i *cobert*. En totes aquestes variants la velar semitancada es pronuncia [u]. A la Sénia, també *c[o]bert*.

cobrit: Al, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *cobert*: Al, Am, Bc, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 14 / 2.2)

El participi del verb *ser* manté la vocal de l'infinitiu en el participi *segut* a tot arreu excepte a Santa Bàrbara, on recollim *sigut*. A la Ràpita i a les Ventalles recollim *segut* i *sigut*. D'aquest últim participi, Navarro (1996, I: 84, 85) explica que està format sobre el present de subjuntiu.

segut:⁴⁰³ a tot arreu excepte a SB; *sigut*: Rà, SB, Ve (mapa 15 / 2.2)

Trobem com a participi del verb *tenir* la variant *tengut*,⁴⁰⁴ (Buj Alfara 2011: 456, 461) amb manteniment de la vocal del lexema a onze llocs i *tingut*, variant formada sobre l'infinitiu *tindre*, a deu. Hi ha tres indrets que presenten les dos variants, Fr, Ul,⁴⁰⁵ Ve.

⁴⁰² A Santa Bàrbara és l'únic lloc on hem recollit *sapigut* juntament amb *sabut*.

⁴⁰³ El DCVB (V: 488) recull la forma *segut* en valencià.

⁴⁰⁴ La mateixa formació s'esdevé en el participi de *venir*, creat sobre el lexema *ven-* d'aquest infinitiu el qual dona *vengut*.

⁴⁰⁵ Un dels informants d'Ulldecona indica que *tengut* és una variant de *gent gran*.

tengut: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Rà,⁴⁰⁶ Sé, Ul, Ve; *tingut*: Am, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ul, Ve (mapa 16 / 2.2)

Les formes de participi amb /e/ són comunes amb bona part del valencià, el balear i l'alguerès (DCVB, X: 227, 228).

En alguns verbs del II grup acabats en *-àixer* o *-éixer*, els participis poden formar-se de manera diferent, amb [ʃk] o amb [ɣ]. Ho hem recollit a tota la comarca:

naixcut; *creixcut*; *mereixcut*; *aparegut*; *conegut*

El verb *riure* presenta exclusivament el participi *rist*, a tot arreu.⁴⁰⁷

2.2.4 Present d'indicatiu

2.2.4.1 Primera persona del singular

La primera persona del singular del present d'indicatiu dels verbs del primer grup, la majoria del segon i de molts del tercer grup presenta com a desinència la vocal morfològica /o/.⁴⁰⁸ Els parlars del Montsià s'inclouen, doncs, dins de l'àrea del català nord-occidental: *canto*, *visto*/*vestixo*.

Aquest morfema vocàlic /o/ reapareix en els verbs dels tres grups, el lexema dels quals acaba en prepalatal fricativa, sorda /ʃ/ o sonora /ʒ/ *-pujo*, *creixo*, *frijo*. A diferència del que ocorre en altres comarques de l'àrea que estudiem,⁴⁰⁹ en el cas que el lexema acabe en vibrant no és sistemàtica la desinència /o/ ja que aquesta, en alguns verbs del II i III grup, s'alterna amb /ek/, /ik/: *córrec*, *òbric*, *òmplic*; *morc*/*mòric*. Les tres primeres variants són generals a tota la comarca, és a dir, hem recollit a tot arreu: *córrec*, *òbric* i *òmplic*.⁴¹⁰

En alguns verbs del II grup i del III el morfema de 1a persona del singular presenta variació i tant podem trobar la vocal /o/ com la velar oclusiva sorda /k/ agrupada al lexema en les formes *perc*, *cullc* i *morc*; variants més acostades a les generals del valencià:

<i>perdre</i>	<i>perdo</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>perc</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul (mapa 17 / 2.2)
<i>collir</i>	<i>cullo</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va; <i>cullc</i> : Ga, Go, Mb, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 18 / 2.2)
<i>dormir</i>	<i>dormo</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; <i>dòrmic</i> : Al, Am, Fr, Ga, Go, Mu, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Ve (mapa 19 / 2.2)
<i>morir</i>	<i>morc</i> : Al, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>mòric</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, Ve (mapa 20 / 2.2)

⁴⁰⁶ A la Ràpita ens referien «Dels anys que no n'ham *tengut*».

⁴⁰⁷ El DCVB ho recull a l'occidental i al balear amb la variant *ris*. Navarro (1996: 84) i Cubells (2009: 141) ho donen com un tret morfològic valencià.

⁴⁰⁸ Navarro i Cubells (2010: 390) anoten -o / -oc a la Ràpita. Situen -oc també al Baix Camp, a Colldejou. A l'hora de cartografiar-la, però, només ho fan a Colldejou. Nosaltres en aquesta investigació no hem recollit aquest morfema ni a la Ràpita ni enlloc de la comarca.

⁴⁰⁹ A la Terra Alta (Navarro 1996: 85) i a la Ribera d'Ebre (Cubells 2009: 142).

⁴¹⁰ Notem que en generacions escolaritzades en català les terminacions /ek/ i /ik/ són substituïdes per /o/.

En el II grup poden, per motius etimològics, aparèixer infinitius el lexema dels quals acaba en prepalatal fricativa sorda /ʃ/. En la 1a persona del singular del present d'indicatiu d'aquests verbs no es manté el grup consonàntic etimològic /sk/ sinó que s'articula amb una prepalatal fricativa sorda /ʃ/ analògica amb la de les persones 2a, 3a del singular i 3a del plural del present d'indicatiu, en què la consonant prepalatal és etimològica, com en *naixo*, *creixo* o *mereixo*.

Els verbs *collir* i *perdre* poden presentar les primeres persones velaritzades, com en valencià, *cullc* i *perc*.

Els verbs *fregir* i *llegir* es mantenen purs,⁴¹¹ sense l'increment incoatiu, en la 1a, 2a i 3a persona del singular del present d'indicatiu i en la 3a del plural, a tota la comarca.

2.2.4.2 Segona persona del singular

Aquesta analogia també l'hem notada a tots els parlars a la segona persona del present d'indicatiu dels verbs *sentir* i *sortir* en les formes *sentés* i *sortés*, alternant amb *sents* i *surts*. En alguns parlars, la segona persona del singular de verbs del III grup com *bullir*, *collir*, *dormir* presenta formes analògiques amb la 2a persona del present d'indicatiu de la primera conjugació.

bullir *bulles*: Al, Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Va, Ve; *bulls*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Rà, SB, Sé, Ul (mapa 21 / 2.2)

collir *culles*: Al, Am, Ca, Fr, Jp, Mu, Po, Rà, SJ, Va; *culls*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *c[u]llixes* —variant que presenta analogia amb els verbs incoatius: Po (mapa 22 / 2.2)

dormir *dormes*: Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *dorms*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 23 / 2.2)

A més, en altres verbs del III grup com *obrir* i *omplir* la vocal morfemàtica de la 2a persona del singular és una /i/ en tots els parlars i coincideix amb la vocal temàtica de la 3a conjugació: *obris*, *omplis*.

2.2.4.3 Tercera persona del singular

El morfema de 3a persona del singular dels verbs del I grup procedent del morfema llatí -AT presenta la vocal morfemàtica /a/, articulada [a] o [ɛ] segons els parlars:⁴¹²

parl[a]: Al, Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va

parl[ɛ]: Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 24 / 2.2)

En alguns verbs del III grup la vocal morfemàtica és /i/, a la 3a persona. Aquest és

⁴¹¹ El verb *afegir* alterna el paradigma pur amb l'incoatiu.

⁴¹² Cal dir que, actualment, la realització morfemàtica [ɛ] està en total recessió amb un rendiment estabilitzat, pràcticament, en les generacions més grans.

el cas d'*obrir* i *omplir* que fan a totes les poblacions *obri* i *ompli*, també a la 3a persona del plural es manté /i/: *obrin*, *omplin*.

2.2.4.4 Primera i segona persones del plural

Els morfemes de 1a i 2a persones del plural del present d'indicatiu dels verbs del I i del II grup són *-em*, *-eu*.⁴¹³

Alguns verbs del II grup presenten formes sense la semiconsonant antihiàtica en les persones 1a i 2a del plural del present d'indicatiu, amb tot van sent substituïdes per les que incorporen [j]:

caure *caem*: Al, Bc, Ca, Mb, Mv, Po, Ul, Ve; *caiem*: Al, Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 25 / 2.2)
caeu: Ca, Ve; *caieu*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 26 / 2.2)

creure *creem*: Al, Am, Ca, Mb, Sé, Ve; *creiem*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va (mapa 27 / 2.2)
creeu: Al, Am, Ca, Mb, Po, Sé, Ul, Ve *creieu*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv,

⁴¹³ Amb tot, hem localitzat fossilitzat en algun gènere de la literatura oral el morfema de 2a del plural *-au*. Això és així en exemples com els recollits a Am, Rà, Mv, Fr, Ga. Aquests exemples apareixen en la popular cantarella infantil que hom diu als menuts, freqüentment als que els fan parlar per a menjar, amb els dits de la mà. Cada demostratiu indica un dit de la mà correlativament des del dit gros fins al menut. A Amposta: «*Este és lo pare. / Esta és la mare. / Este diu que vol pa. / Este diu que no n'hi ha.*—Marramiu, marramiu, que a mi no me'n donau d'este que papau? / d'això que minjau?»

A la Ràpita ens han dit: «*Este és lo pare. / Esta és la mare. / Este és lo que fa sopes. / Este se les minja totes.* / *Este diu:* —Marranyiu, marranyau, / no me'n dixau / d'això que minjau?»

A Mv hem recollit: «*Este és lo pare. / Esta és la mare. / Este diu que vol pa. / Este diu que no n'hi ha.*—*I a mi no me'n donau / d'això que minjau?*»

A la resta de la comarca es recull pràcticament la mateixa versió, si bé els dos últims versos van variant i tenen una certa incoherència semàntica amb la resta de la composició:

Este és lo pare. / Esta és la mare. / Este diu que vol pa. / Este diu que no n'hi ha.

Garranyiu, garranyau / tanqueu les portes en clau o tanqueu les figues en clau.

Cal dir que moltes vegades ens havíem preguntat, i alguns informants ens demanaven, què significaven els dos últims versos en relació als anteriors i no hi trobàvem la lògica, fins que els informants d'Am, Mv i Rà ens relataren les versions en què apareixia la 2a persona del plural amb el morfema *-au*. Aleshores ens adonàrem que probablement l'àrea d'aquesta terminació havia estat més extensa i present també al Montsià, però en ser substituïda per la terminació morfològica *-eu*, hom reinterpretava o adaptava novament l'última paraula dels dos últims versos en formes lèxiques, o onomatopeies, acabades en *-au* que fossen més entenedores per al parlant, ja que el morfema verbal *-au* havia desaparegut a favor de *-eu*. Per a il·lustrar aquest retrocés i reinterpretació de la desinència *-au* cap a *-eu* és totalment paradigmàtica la versió que ens donaven els informants de Fr, en què es veu clarament la innovació de la 2a versió amb la paraula *clau* i l'anterior incloïa *donau*:

1a versió *Este és lo pare. / Esta és la mare. / Este diu que vol pa. / Este diu que no n'hi ha. / I este fa:* —Marramiu, marrameu, marramau / que a mi no me'n donau...

2a versió *Este és lo pare. / Esta és la mare. / Este demana pa. / Este diu que no n'hi ha. / Marramiu, marramau, tu tanques i jo tinc la clau.*

O bé, el mateix procés d'innovació en la versió de Ga, en què els dos últims versos presenten rima consonant *-eu* però no amb el penúltim que acaba amb *-au*: *Este és lo pare. / Esta és la mare. / Este el que fa sopes. / Este se les minja totes. / Este:* —Garranyiu, garranyau / que no me'n doneu / d'això que mingeu?

La informant ens afegia que de vegades també deia: *Que no me'n donau, / d'això que minjau?*

Comparant-ho, amb els exemples precedents d'altres poblacions, podríem concloure que aquesta versió era la primera i més genuïna.

Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 28 / 2.2)

veure *veem*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve;
veiem: Al, Fr, Ga, Go, Va (mapa 29 / 2.2)
veeu: Al, Bc, Ca, Am, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul; *veieu*:
 Fr, Ga, Go, SJ, Va, Ve (mapa 30 / 2.2)

2.2.5 Imperfet d'indicatiu

El morfema de tercera persona del singular és /a/ articulat *parlav*[a] a: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; amb la realització al·lofònica *parlav*[ε] a Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va i Ve (mapa 31 / 2.2).

Els morfemes de l'imperfet en els verbs del I grup són *-ava*, *-aves*, *-ava*, *-àvem*, *-àveu*, *-aven*.

En els verbs *fer* i *veure* predominen les variants que no incorporen la semiconsonant antihlàtica i, per tant, aquestes són les majoritàries —*fea*, *fees*, *fea*, *féem*, *féeu*, *feen*; *vea*, *vees*, *vea*, *véem*, *véeu*, *veen*. En algunes poblacions apareixen, també, les dos variants.

Els verbs del II grup *caure*, *creure*, *dir*, *riure* i *traure* mantenen les formes febles etimològiques amb l'accentuació damunt el morfema (Badia 1994: 350). En les formes dels verbs *dir* i *riure* ha desaparegut la vocal pretònica. Aquestes són les úniques formes recollides a la comarca, tret predominant en tortosí i en valencià:

<i>caure</i>	<i>caïa</i> , <i>caïes</i> , <i>caïa</i> , <i>caïem</i> , <i>caïeu</i> , <i>caïen</i>
<i>creïa</i>	<i>creïa</i> , <i>creïes</i> , <i>creïa</i> , <i>creïem</i> , <i>creïeu</i> , <i>creïen</i>
<i>dir</i>	<i>dia</i> , <i>dies</i> , <i>dia</i> , <i>díem</i> , <i>díeu</i> , <i>dien</i>
<i>riure</i>	<i>ria</i> , <i>ries</i> , <i>ria</i> , <i>ríem</i> , <i>ríeu</i> , <i>rien</i>
<i>traure</i>	<i>traïa</i> , <i>traïes</i> , <i>traïa</i> , <i>traïem</i> , <i>traïeu</i> , <i>traïen</i>

2.2.6 Passat perifràstic

El passat perifràstic és l'únic que s'empra a la comarca, sense cap ocurrència del passat simple. Aquell, format a partir del present d'indicatiu de VADERE seguit de l'infinitiu del verb conjugat presenta les següents formes auxiliars: *vaig*, *vas*, *va*, *vam*, *vau*, *van*.

2.2.7 Futur i condicional

El futur i el condicional es formen afegint a l'infinitiu els morfemes del present i de l'imperfet d'indicatiu del verb *haver*, respectivament: *dixaré*, *diràs*, *vorà*, *voldrem*, *llegireu*, *patiran*; *dixaria*, *diries*, *vorïa*, *voldríem*, *llegiríeu*, *partirien*.

Respecte la terminació [a] pot aparèixer l'al·lòfon [ε], *dixari*[ε], a Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve.

2.2.8 Present de subjuntiu

2.2.8.1 Primera persona del singular

El morfema de primera persona del singular del present de subjuntiu dels verbs del I grup, a la nostra comarca, presenta dos variants diferents (Buj Alfara 2004: 88-91): *-e* / *-o*. D'aquestes, la majoritària ho fa amb el morfema *-e*, que és l'etimològic a Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve. El morfema *-o* es localitza a Bc, Mb, Jp, Sé, Va (mapa 32 / 2.2).

Observem que el morfema *-e* és el més general, i que conviu a la comarca amb el morfema *-o*. Aquest morfema *-o* també és present en comarques veïnes, per la qual cosa la nostra comarca es troba envoltada de restes d'aquesta desinència (Alcover 1929. Cot 2008. Gimeno 1994. Izquierdo 1997. Navarro 1996). Dins dels parlars del Montsià, l'indret amb més freqüència d'aparició del morfema *-o* és la Sénia i encara amb presència en diferents generacions si bé amb forta recessió, a favor del sistema amb el morfema *-e*.⁴¹⁴

Les vocals morfemàtiques en els verbs del II i III grup són *-a*, *-e*, *-o*. La vocal majoritària és *-e* a Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve. Es manté *-a* a Al, Bc, Jp, Mb, SJ, Ul, Va, Sé i el morfema *-o* a Jp, Mb, Sé (mapa 33 / 2.2).

2.2.8.2 Segona i tercera persones del singular i tercera del plural

La segona persona del singular del present de subjuntiu té dos tipus de morfemes vocàlics en els verbs del tres grups: *-e*, *-o*.⁴¹⁵ La seua aparició en el paradigma no sempre és sistemàtica i poden alternar-se les dos vocals en el mateix temps. La vocal *-e* a Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve —*dixe*. La vocal morfemàtica *-o* només es recull a Sé.⁴¹⁶

⁴¹⁴ Pensem, també, en el procés observat a Al, que podria ser extensible als altres indrets on, a hores d'ara, hi ha un ús exclusiu de *-e* desinencial. Per exemple, a Ul, un dels informants testimoniava: «ma güela dia «quan jo pugo anar», ara: «púguigue»». En la nostra investigació, en els informants canareus enquestats no hi va haver cap ocurrència amb el morfema *-o*, si bé amb altres persones grans amb les quals hem portat converses no dirigides sí que hem detectat aquest morfema tant en la primera conjugació com en la segona. A partir d'aquest fet hem indagat i hem recollit més testimonis que, si bé ells directament no l'usaven, recordaven perfectament com els seus pares o avis l'havien emprat amb normalitat. Estaríem parlant d'individus nascuts en el segle XIX i principis del XX. Tanmateix, sempre hem sentit a dir l'expressió *Qui tinga cuc que pelo fulla*, que voldria dir que «qui estiga interessat en algun afer que s'hi esmerce». Pensem que es tracta d'una romanalla de la desinència que comentem, i exclusivament només en aquesta expressió, ja que, a Alcanar quan algú pregunta pel seu significat abans d'explicar-lo s'afana a precisar «que pele fulla», amb un clar indicatiu que el morfema *-o* és considerat una *rara avis* i cal dir-lo «com toca», és a dir, en la forma actual 'pele'.

També volem indicar que en els informants de Mb quan enquestàvem aquest temps en cap moment vam recollir la desinència de present de subjuntiu en *-o*, si bé en la conversa espontània no dirigida, amb nosaltres i amb altra gent de la població, vam poder observar com aquesta desinència s'emprava normalment. Preguntada una de les informants per si habitualment la deia, p. ex. «si voleu que em quedo», aquesta va respondre que sí, que a la població era un tret habitual. Nosaltres, pel que hem observat, consideràriem que seria un tret ja en recessió i 'marcat' en el subconscient del parlant com a poc prestigiós, ja que d'una manera dirigida els informants van evitar de dir-lo.

⁴¹⁵ Espontàniament també en sortien en verbs que no havíem enquestat, per exemple a Mb: «Mira, para compte que mô n'anem a omplir aulives, que no *bàixon* massa aulives a la gronsa! Que no en *bàixon* massa».

⁴¹⁶ L'informant de Sé afirmava: «Jo sí, sempre ho dic: No ho *faços*, no ho *digos*». En canvi, ell mateix reconeixia: «Ja casi no s'amplea *pugos*». «No *patixcos* que no passa res!» Lo meu instint de menut 'No ho *llixgos* ». «No *tocos* això que et fotrè un carxot».

La 3a persona del singular presenta tres tipus de morfemes vocàlics *-a*, *-e*, *-o*. La vocal *-a* apareix en el verb irregular del I grup *anar* i en verbs del II i III grup —*vaiga*, *diga*, *vinga*. Es recull a Jp, Mb, Sé. La vocal morfològica majoritària és *-e* i apareix a tots els parlars excepte a Jp i Sé —*face*, *faço*. La vocal *-o*, a Bc, Jp, Sé, Va.

La 3a persona del plural té els morfemes *-e*, *-o* als tres grups. La vocal morfològica *-e* és la predominant a Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Ve i la vocal *-o* apareix a Jp, Mb, Sé, Va.

2.2.8.3 Primera i segona persones del plural

Una característica que és qualificada de genuïna del tortosí és la confusió de les persones 1a i 2a del present de subjuntiu i les de l'imperfet d'aquest mode en els tres grups.⁴¹⁷ Hi ha parlars, però, que mantenen les formes etimològiques del present de subjuntiu i no presenten aquesta confusió. Alhora hi ha parlars que poden presentar les dos desinències, per la qual cosa podem trobar que no hi haja una homogeneïtat morfològica en un mateix parlar. Per tant, al Montsià apareixen dos tipus de morfemes del present de subjuntiu *-em*, *-eu*; *-éssem*, *-ésseu*:

<i>deixar</i>	<i>dixéssem</i> , <i>dixésseu</i> : Am, Ca, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; <i>dixem</i> , <i>dixeu</i> : Al, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Sé, Ul (mapa 34 / 2.2)
<i>córrer</i>	<i>correguéssem</i> , <i>correguésseu</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv — <i>corriguéssem</i> , <i>corriguésseu</i> —, Mu, Po, Rà, SB, SJ — <i>corriguéssem</i> , <i>corriguésseu</i> —, Ul, Va, Ve — <i>corriguéssem</i> , <i>corriguésseu</i> —; <i>correguem</i> , <i>correguésseu</i> : Mb; <i>correguem</i> , <i>corregueu</i> : Al, Sé (mapa 35 / 2.2)
<i>patir</i>	<i>patiguéssem</i> , <i>patiguésseu</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>patim</i> , <i>patiu</i> : Al, Ga, Go; <i>patiguem</i> , <i>patigueu</i> : Ga, Mb (mapa 36 / 2.2)

2.2.8.4 Increment velar al present i imperfet de subjuntiu

Els verbs del II grup com *cabre* i *saber*⁴¹⁸ presenten en totes les persones una consonant velar antihlàtica entre les vocals [i] i [a], a tota la comarca:

<i>cabre</i>	<i>càpiga</i> , <i>càpigues</i> , <i>càpiga</i> , <i>capiguem</i> , <i>capigueu</i> , <i>càpiguen</i>
<i>saber</i>	<i>sàpiga</i> , <i>sàpigues</i> , <i>sàpiga</i> , <i>sapiguem</i> , <i>sapigueu</i> , <i>sàpiguen</i>

En el verb *córrer* aquesta velar és predominant en les diferents persones:⁴¹⁹

córrega, *córregues*, *córrega*, *correguem* / *correguéssem*, *corregueu* /

⁴¹⁷ Gimeno (1994: 164-171). Amb tot, arreu de la comarca, resta un testimoni de manteniment de la desinència *-am* a la primera persona del plural en verbs del II grup en l'expressió *bona vista veigam*.

⁴¹⁸ Les formes verbals precedents procedeixen de les que es formaven amb el grup vocàlic /ia/ tant en verbs del II —*càpia*, *sàpia*— com del III grup —*séntia*—. Segons Moll (1991: 154) es tracta d'un subjuntiu freqüent des del segle XVI. Alguns verbs presentaven etimològicament aquest grup vocàlic el qual podria haver estat model per als altres verbs. Entre les vocals d'aquest grup va aparèixer un so velar que tant pot considerar-se un element antihlàtic com analògic amb les formes de present de subjuntiu amb lexema velaritzat com *duga*, *crega*. Com hem vist, en els nostres parlars no hi ha cap cas de manteniment d'aquest grup vocàlic /ia/ i el que ha estat generalitzat és el paradigma del present de subjuntiu amb el grup —[ig]. Tots han evolucionat amb la velar entre les vocals [i] [a].

⁴¹⁹ Alcover (1929: 102) recull la variant amb *i* a Tortosa i a poblacions mallorquines. Massip (1989b: 64).

correguésseu, córreguen

En altres verbs del II grup, com *fer*, també pot aparèixer aquesta velar de manera asistemàtica:

fer *fàcigue*: Fr, Go, Po, Rà; *fàcigo*: Bc, Va; *fàciga*: Mb; *face*: Al, Am, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Mv, SB, SJ, Ul, Ve; *faço*: Sé (mapa 37 / 2.2)

Aquesta consonant s'ha estès també a altres verbs dels altres grups com *deixar*; *córrer*, *dir*, *viure*; *bullir*, *collir*, *dormir*... o pot anar precedida de la vocal *i*.⁴²⁰ En els nostres parlars és un fenomen habitual que aparega aquesta velar, tal com hem vist més amunt, en el present de subjuntiu de verbs del II grup com *cabre*, *saber* o *córrer* —*córrega*—⁴²¹i en verbs del III grup com *morir* —*mòrigue*—, *obrir* —*òbrigue*—, *dormir* —*dòrmigue*. En el III grup aquest tret també pot ser extensiu en verbs que mantenen el paradigma pur com *llegir*:

llíigue: Am, Go, Mu, Ul, Ve; *lligüe*: Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul; *lligga*: Ul, Bc, Va; *lliggo*: Jp; *lligca*: Sé (mapa 38 / 2.2)

Al III grup, les persones 1a, 2a i 3a del singular i la 3a del plural de verbs com *bullir* i *collir* mantenen sempre la velar ja siga en formes com *bullga* o *búlligue* o *cullga* o *cúlligue*. A partir d'aquestes formes del present obtenim les de l'imperfet de subjuntiu: *bullgués*, *c[u]llgués*.

L'al·lomorfeisme amb increment velar pot donar-se també en verbs regulars⁴²² de la primera conjugació, tot i que és un tret que es concentra en verbs del II i III grup. Així tenim, distribuïts pels següents indrets, formes com:

deixar *dixigue*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu; *dixe*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *dixo*: Jp, Sé, Va (mapa 39 / 2.2)

En la conversa espontània vam arregar dades que inclouen aquest tret en altres

⁴²⁰ Pérez Saldanya 1998. Massanell (2003: 226- 229, 235-236) en una prospecció en deu poblacions repartides per les comarques del Matarranya, la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, el Montsià —Amposta i Freginals— i el Baix Ebre aporta dades de la vitalitat de l'increment -ig- en verbs de la 1a conjugació, però sobretot el seu manteniment és pràcticament omnipresent en verbs de la 2a conjugació com *perdre* o de la 3a com *servir*. Per al I grup enquesta *cantar* i la proporció d'ocurrències és anecdòtica en comparació als altres dos grups. L'autora conclou que, tot i que en les comarques d'administració catalana, entre els jòvens, el fenomen comença a recular, la vitalitat encara és ben palesa i en el grup de persones més ancianes presenta aquesta marca pràcticament al 100%.

⁴²¹ Sobre aquesta variant del subjuntiu, ja documentada d'antic, vd. DCVB, III: 587, diversos autors consideren que és més antiga que *càpiga* o *sàpiga* i que aquella ha pogut influir sobre aquestes —Gulsoy (1993: 412), Pérez Saldanya (1998: 295).

⁴²² Una de les informants d'Alcanar ens feia la següent valoració: «Això de que *creixigue* i *fàcigue* i *díguigue*, això, jo, a mi no em diu res. Que *creixiguen*, no; que *creixquen*, sí, però que *creixiguen*, no. Com quan a mi em diuen: —Xica, li direm que et *pàguigue*. —Faig..., ni, quina paraula més ridícula, ni mare..., pos si es pensa que sap tant de... Potser ho diu ella bé i jo no ho entenc, Mare de Déu!». Castellà (2003: 84) ja explicita que, en alguns indrets del tortosí, l'analogia ha fet somoure desinencialment verbs del 1r grup. Tot i que és encara la conjugació menys permeable, sí que hem observat com progressivament va establint-se un doble sistema al primer grup amb un doble paradigma amb verbs amb increment i sense.

En altres persones del mateix temps també pot aparèixer la velar: *dixigues*: Am, Mb, Mu; *dixigue*: Fr, Ga, Go, Mb, Mu.

paradigmes com el de *cantar*: *càntigues*: Am, Bc, Mb, Mu, Po, Va; *càntiga*: Bc; *càntigue*: Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Ve; *càntiguen*: Mb, Mu, Mv, Po. O a Mb en *crémiga*. També és extensiu, en els verbs irregulars, formes com *vàiguiguen* a Ul i *estíguigue* a Po.

Aquest increment no és exclusiu de la primera i tercera persona, també pot aparèixer, per exemple a la 2a del singular o a la 3a del plural, en verbs de les tres conjugacions:

<i>deixar</i>	<i>dixigues</i> : Am, Mb, Mu; <i>dixes</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>dixos</i> : Sé (mapa 40 / 2.2)
<i>dir</i>	<i>díguigues</i> : Jp; <i>digues</i> : a tot arreu (mapa 41 / 2.2)
<i>llegir</i>	<i>llígigues</i> : Am, Jp, Mu, Rà, Ve; <i>lliggues</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 42 / 2.2)
<i>patir</i>	<i>patíxquigues</i> : Am, Mb; <i>patíxigues</i> : Am, Po; <i>patíxques</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 43 / 2.2)
<i>llegir</i>	<i>llígiguen</i> : Am; <i>lligguen</i> : a tot arreu excepte a Am; <i>lligiguen</i> : Ul (mapa 44 / 2.2)
<i>patir</i>	<i>patíxiguen</i> : Am, Mb, Po; <i>patíxquen</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 45 / 2.2)

L'increment velar també apareix en l'imperfet de subjuntiu. En aquest temps es dona més sistemàticament que en el present de subjuntiu i pot ser extensiu a totes les persones. En els verbs del I grup el seu rendiment és molt menor que en els verbs del II i III grup.

<i>estar</i>	<i>estigués</i> : Al, Am, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Va; <i>estiguessa</i> : Am, Mb; <i>estés</i> : Al, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>estessa</i> : Al, Am, Ga, Mb (mapa 46 / 2.2)
--------------	--

Al II grup, els verbs que presenten més sistemàticament l'increment velar són *córrer* i *saber*.

En verbs del III grup com *bullir*, *collir*, *dormir*, *llegir*, *obrir*, *patir* o *vestir* la presència de la velar és sistemàtica.⁴²³

2.2.8.5 Lexema palatalitzat en verbs del II i III grup

En el present de subjuntiu no es manté, en general, el grup consonàntic etimològic en verbs com *créixer*, *nàixer*, *patir*; només a les Cases hem recollit *patisques* (mapa 47 / 2.2). En lloc de l'alveolar d'aquest grup consonàntic /sk/ s'articula una prepalatal fricativa sorda /ʃk/, analògica amb les persones de l'indicatiu:

<i>créixer</i>	<i>creixque</i> , <i>crexques</i> , <i>creixquem</i> , <i>creixqueu</i> , <i>creixquen</i>
<i>nàixer</i>	<i>naixque</i> , <i>naixques</i> , <i>naixquem</i> , <i>naixqueu</i> , <i>naixquen</i>
<i>patir</i>	<i>patixque</i> , <i>patixques</i> , <i>patixquem</i> , <i>patim</i> , <i>patiu</i> , <i>patixquen</i>

Apareix també la prepalatal fricativa sorda seguida de velar en la primera persona del singular del present d'indicatiu del verb *viure*. Les diferents variants recullen la

⁴²³ En altres verbs del III grup, com *cosir* o *sortir*..., també es dona.

palatalització, el manteniment de l'alveolar i la reducció del grup /sk/:

vixc: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *visc*: Go, Jp, Mu, SB, SJ; *vic*: Am (mapa 48 / 2.2)

Amb tot, hem notat que les generacions més joves fan servir predominantment la solució amb la reducció del grup consonàntic, *vic*. I en una mateixa població, segons el grup generacional que tinguem en compte podem trobar les dos pronúncies, *vixc* i *vic*. Això ho hem pogut constatar a la Ràpita i a Alcanar.

2.2.9 Imperfet de subjuntiu

2.2.9.1 Primera persona del singular

La 1a persona del singular de l'imperfet de subjuntiu presenta dos morfemes, a totes tres conjugacions: *-és*, *-essa*.⁴²⁴

1a persona de l'imperfet de subjuntiu

deixar *dixessa*: Am, Bc, Jp, Mu, SB, Ul; *dixés*: Al, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 49 / 2.2)

2.2.9.2 Segona i tercera persona del singular i persones del plural

El morfema de la 2a persona del singular és *-esses* a totes les conjugacions:

dixesses, *correguesses*, *patiguesses*

La vocal morfològica de la 3a persona del plural és /e/: *dixessen*, *estessen* o *estiguessen*; *poguessen*; *lliguessen*

La tercera persona coincideix amb la primera i pot, per tant, presentar dos terminacions: *-és*, *-essa*.⁴²⁵ Veiem que en aquest cas hi ha una asistematicitat en l'ús d'una o altra terminació.

anessa: Al, Am, Fr, Go, Mb, Mu, Po, Ul; *anés*: Bc, Ca, Ga, Jp, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 50 / 2.2)

La vocal àtona de les persones 1a i 2a del plural és /e/:

dixéssem, *dixésseu*; *correguésssem*, *correguésseu*; *patiguéssem*, *patiguésseu*

2.2.10 Imperatiu

La 2a persona del singular d'alguns verbs coincideix amb la del valencià. En aquests casos la variant de referència no coincideix amb la corresponent del present de subjuntiu:

dir *dis*: a tots els parlars;⁴²⁶ també *digues* a Am, Bc, Fr, Ga i SJ (mapa 51 / 2.2)

estar *estàs-te*: Al, Ga, Go, Jp, Mb, Po, SB, Sé, SJ, Ve; *estigues*: Al, Am, Bc, Ca,

⁴²⁴ El verb *haver* pot presentar un altre morfema format a partir del plusquamperfet d'indicatiu llatí, vd. 2.2.12.4.

⁴²⁵ Alguns informants atribueixen aquesta variabilitat desinencial a un hipotètic morfema de gènere. Així, una de les informants de SJ ens deia que si es referia a un home diria *anés* i si a una dona *anessa*.

⁴²⁶ Notem que la variant *digues* va introduint-se cada volta més en els nostres parlars col·loquials.

Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Va; *està-te*: Bc, SJ, Ul (mapa 52 / 2.2)

fregir *frig*: a tot arreu

llegir *llig*: a tota la comarca

tindre *té*: Al, Am, Bc, Ga, Jp, Mv, SB, Sé, Ul; *jas*: Ca, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Ve; *tin*: Al, Fr, Rà, SJ, Va; *ten*: Am, Ca, Ul; *ti*: Mb; *tingues*: Ul (mapa 53 / 2.2)

En les formes de l'imperatiu del verb *tindre* apareix *jas*, forma provinent d'HABEAS, el qual tenia en origen el mateix sentit que el verb *tindre*.

2.2.11 Verbs incoatius

Els verbs incoatius prenen l'infix velar propi dels parlars occidentals: ĪSC. Aquest infix apareix en les persones 1a, 2a, 3a del singular i 3a del plural del present d'indicatiu i del present de subjuntiu. Les persones 1a i 2a del plural no tenen l'increment incoatiu: *patixo, patixes, patix, patim, patiu, patixen*.

A l'infix ĪSC, l'alveolar pot ser articulada prepalatal fricativa sorda per analogia amb les formes 2a, 3a i 6a i esdevindre [ʃ] al present de subjuntiu. A la 1a i 3a persona del singular trobem *patixca, patixque* o *patíxquigüe*. A la 2a persona del singular hi ha les formes *patixques* o *patíxquigues* i un cas de no palatalització: *patisques* a Ca. A la 3a del plural hi ha les variants palatalitzades *patixquen* i *patíxquiguen*.

Els verbs *fregir* i *llegir* mantenen el paradigma pur. Altres verbs com, per exemple, *afegir* també poden mantindre les formes pures, tot i que en podem trobar que alternen amb les incoatives, a Al.

Algunes persones de verbs purs com *collir*, per analogia, poden presentar variants incoatives. En aquestes variants la velar semitancada s'articula velar tancada:

c[u]llixes: Po; *culls*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *culles*: Al, Am, Ca, Fr, Jp, Mu, Po, Rà, SJ, Va (vd. mapa 22 / 2.2)

c[u]llix: Bc, Po; *cull*: a tots els parlars

c[u]llixen: Bc, Po; *cullen*: a tota la comarca (mapa 54 / 2.2)

Els verbs *dormir* i *adormir* poden presentar també variants incoatives. Tot i que en aquesta investigació predominen les pures, en converses espontànies hem sentit *dormixo, dormixes* i *m'adormixo, t'adormixes*.

El verb *vestir* també alterna els dos models en el seu paradigma:

vestixo: Am, Bc, Ca, Mb, Sé, Va;⁴²⁷ *visto*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve (mapa 55 / 2.2)

vestixes: Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, Ul, Va; *vistes*: Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve (mapa 56 / 2.2)

vestix: Am, Bc, Sé, Va, Ve; *vist*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve (mapa 57 / 2.2)

vestixen: Am, Fr, Po, Rà, Sé, Va; *visten*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv,

⁴²⁷ Amb tancament de la palatal semitancada.

Rà, SB, SJ, Ul, Ve (mapa 58 / 2.2)

2.2.12 Alguns verbs irregulars

2.2.12.1 Verb *anar*

A tota la comarca, el morfema de primera persona del singular del present d'indicatiu del verb *anar* és zero. El lexema acaba en prepalatal africada sorda [tʃ] *vaig*.

Pot aparèixer a les persones 1a i 2a del plural del present d'indicatiu i la majoria de persones d'altres temps com l'imperfet d'indicatiu i de subjuntiu, l'infinitiu i el participi, en una locució ràpida pot aparèixer una afèresi en tots els parlars: 'nem, 'neu, 'nava, 'nésseu, 'nar, 'nat.⁴²⁸

El present de subjuntiu presenta una velar aproximant sonora precedida de iod, *vaiga* o *vaigue*.

2.2.12.2 Verb *estar*

En el futur simple i el condicional trobem una alternança de formes amb tancament de la /e/ en [i] per assimilació, amb formes sense assimilar, igual com en el condicional. També per analogia amb *estic* apareix la variant del futur *estiré*:

estar *estaré / estaria*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *estiré / estiria*: Am, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 59 / 2.2)

2.2.12.3 Verb *fer*

El morfema de primera persona del singular del present d'indicatiu del verb *fer* és zero i el lexema acaba en prepalatal africada sorda [tʃ] *faig*.

En el present de subjuntiu alternen dos formes. La variant etimològica presenta el lexema en alveolar fricativa sorda,⁴²⁹ *face*; l'altra variant hi incorpora l'increment velar, *faigue*.

Primera i tercera persona del singular del present de subjuntiu:

face Al, Am, Ca, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ve; *faço*: Sé; *fàcigue*: Fr, Go, Po, Rà; *fàciga*: Jp, Mb; *fàcigo*: Bc, Va; *faigue*: Ul (mapa 60 / 2.2)

2.2.12.4 Verb *haver*

L'infinitiu presenta les variants *haver* i *haure*. La segona forma sempre apareix en el sintagma *haver-hi*.

haver *haver*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Fr, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *hi haure*: Am, Fr, Mu, Po, Rà, SJ (mapa 61 / 2.2)

⁴²⁸ Altres verbs, com *mirar*, també poden presentar una afèresi sil·làbica, en aquest cas consonàntica, en l'imperatiu del verb *mirar*, o bé fent servir aquestes formes lexicalitzades com a locucions modals que denoten sorpresa: *ira tu*, *ira 'l*, *ira-la*, *ira-les*, *ireu-lo*, *ireu-los*, *ireu-la*, *ireu-les*.

⁴²⁹ Algun cop hem notat també, espontàniament, la variant analògica *faigue*.

L'infinitiu *haure* dona les formes *haura*, *haures*, *haura*, *hàurem*, *hàureu*, *hauren*. Aquestes són emprades sovint en el futur compost: *hi haura anat*, *hi haures anat*, *hi haura anat*, *hi hàurem anat*, *hi hàureu anat*, *hi hauren anat*. Col·loquialment són força usades arreu de la comarca. Tanmateix, en aquesta investigació, en demanar el futur només ens van respondre amb les formes corresponents del verb *haver*.

El present d'indicatiu ofereix totes les formes amb la vocal /a/: *hai*, *has*, *ha*, *ham*, *hau*, *han*. Cal fer notar que les persones 1a i 2a del plural presenten una /a/ analògica amb la resta de persones on /a/ és etimològica.

Les persones 1a, 2a, 3a del singular i 3a del plural del present de subjuntiu apareixen amb una velar analògica precedida d'una iod:⁴³⁰ *haigue* o *haiga*, *haigues*, *haigue* o *haiga*, *haiguen*.

A les persones 1a i 2a del plural també pot aparèixer el lexema amb iod. En aquestes dos persones pot haver una alternança en els lexemes, amb iod i sense iod, cosa que en les altres persones el lexema apareix exclusivament amb iod:

haguem *haiguem*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Sé, Ve; *haiguéssem*: Ve; *haguem*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, SB; *haguéssem*: Am, Jp, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Va (mapa 62 / 2.2)

hagueu *haiguen*: Al, Bc, Fr, Go, Sé, Ve; *haiguésseu*: Ve; *hagueu*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, SB; *haguésseu*: Am, Jp, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Va (mapa 62 / 2.2)

En l'imperfet de subjuntiu, el verb *haver* presenta les variants: *hagués*, *haguessa*, *haguera*. Podria plantejar-se un hipotètic creuament d'*haguera* i *hagués* que pogués concórrer en *haguessa*. En cas que s'hagués esdevingut aquest procés, les variants amb *-essa*, força esteses a la comarca, vd. 2.2.9.1, mantindrien la *-a* de la desinència *-era* i mostrarien una reminiscència més de coincidència amb el valencià, amb una *-a* provinent de la desinència *-era*, característica d'aquest parlar.

Les dos primeres formes apareixen indistintament arreu, la tercera puntualment només a Bc, Rà i SB⁴³¹ (mapa 63 / 2.2). La desinència *-era* només l'hem registrada en *haguera*, procedent del plusquamperfet d'indicatiu llatí, l'hem notada en la conversa espontània i només en l'auxiliar *haver*. També l'auxiliar *haver* en el pretèrit plusquamperfet de subjuntiu pot presentar només els morfemes sense el lexema, amb la consegüent afèresi de la primera síl·laba: *hagués trobat* > *és trobat*; *haguesses trobat* > *esses trobat*; *hagués trobat* > *és trobat*; *haguéssem trobat* > *éssem trobat*; *haguésseu trobat* > *ésseu trobat*; *haguessen trobat* > *essen trobat*.

2.2.12.5 Verb *ser*

El participi del verb *ser* pot adoptar les formes *sigut* i *segut*. Aquesta darrera, que manté la vocal de l'infinitiu, és la majoritària a la comarca i general en balear.⁴³²

La 2a persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser* presenta dos variants: *ets* i *eres*, que és la forma general en valencià:

ets: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà —e[tʃ]—, SB, SJ, Ul, Ve; *eres*: Al,

⁴³⁰ Fenomen que es retroba en el mateix verb en aragonès (Nagore 1989: 160).

⁴³¹ D'un dels informants de SB recollim: «si no *haguera baixat* abans». O bé: «si ho *haguera dit*», a Rà.

⁴³² Aquesta alternança vocàlica també es dona en el participi del verb *tenir*, el qual presenta les formes: *tengut* i *tingut*.

Bc, Ca, Mu, Sé, Va (mapa 64 / 2.2)

Tot i que en la nostra investigació no n'hem arrellegat testimonis directes, sí que en converses espontànies hem pogut constatar que la forma de 2a persona del singular de l'imperfet d'indicatiu pot ser *érets*, que presenta una /t/ analògica amb la 2a del present d'indicatiu.

En el futur s'alternen les variants amb /e/ i les variants en què hi ha un tancament, per dissimilació, en [i], que es pot donar en les sis persones:⁴³³

siré: Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *seré*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 65 / 2.2)

En el condicional la vocal /e/ també pot tancar-se en [i]. Aquest canvi només l'hem anotat en la 3a persona, tant del singular com del plural:⁴³⁴

siria: Am, Ga, Go, Jp, Mb, Po, SB, SJ

seria: Al, Am, Bc, Ca, Fr, SJ, Mu, Mv, Rà, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 66 / 2.2)

L'imperfet de subjuntiu presenta formes analògiques amb el present del mateix mode —*sigués* / *siguessa*— i formes procedents de l'imperfet de subjuntiu llatí —*fora*. A la 1a persona del singular apareixen cinc variants:

sigués: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve

siguessa: Ul

fos: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Rà, SB, SJ, Ul, Ve

fossa: Mu, Po, Sé, Va

fora: Fr, Ga, Mv, SJ, Va (mapa 67 / 2.2)

Tant la variant creada sobre el present de subjuntiu —*sigués*— com les procedents de l'imperfet de subjuntiu —*fos* i *fossa*— són emprades a quinze parlars.

A la 2a persona del singular apareix una forma nova, *fòrets*, analògica amb la variant *érets* que pot aparèixer a l'imperfet d'indicatiu.

siguesses: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve

fosses: Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *fores*: Ga, Mv, SJ,

Va; *fòrets*: Fr (mapa 68 / 2.2)

A la 3a persona del singular anotem cinc variants, amb alternança de formes creades a partir del present i de l'imperfet de subjuntiu:

sigués: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *siguessa*: Mv, Ul

fos: Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *fossa*: Am, Va; *fora*: Fr,

Ga, Mv, SJ, Va (mapa 69 / 2.2)

A les tres persones del plural també hi ha alternança:

siguéssim: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve

fóssem: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve

fórem: Fr, Ga, Mv, SJ, Va (mapa 70 / 2.2)

⁴³³ Cubells (2009: 160) també localitza aquesta analogia a la Ribera d'Ebre.

⁴³⁴ Tot i que en aquesta investigació no ens han respost les variants procedents del plusquamperfet llatí, no seria rar trobar, sobretot, la 1a persona del singular en expressions condicionals del tipus *Si no fora per*.

siguésseu: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
fósseu: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
fóreu: Fr, Ga, Mv, SJ, Va (mapa 71 / 2.2)

siguessen: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
fossen: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
foren: Fr, Ga, Mv, SJ, Va (mapa 72 / 2.2)

2.2.12.6 Verb *veure*

La forma general de l'infinitiu *veure* és *vore*, amb la monoftongació del diftong /ew/, tal com ho fan els parlars valencians. En menor grau apareix la variant *vere*:

vore: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Po, SB, SJ, Ul, Va, Ve
vere: Go, Rà, Sé (vd. mapa 13 / 1.1)

En alguns usos de formes de l'imperatiu del verb *veure* en què es denota sorpresa o es vol emfasitzar algun fet, poden aparèixer variants amb afèresi, paral·leles al mateix ús que exemplificàvem amb el verb *mirar*:⁴³⁵ *eus-tu*, *eigues-tu*.

A partir dels infinitius *vore* i *vere* obtenim el futur *voré* / *veré* i el condicional *voría* / *vería*:

voré: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, SJ, Ul, Va, Ve
veré: Go, Mv, Rà, Sé

voría: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, SJ, Ul, Va, Ve
vería: Go, Mv, Rà, Sé

El present de subjuntiu presenta en totes les persones una velar analògica precedida d'una iod. En alguns parlars aquesta forma pot alternar amb una altra amb increment velar *veigue* / *véiguigue*.

1a persona del singular del present de subjuntiu

veigue: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *veiga*: Mb, Va; *véiguigue*: Go (mapa 73 / 2.2)

L'imperfet de subjuntiu, analògicament al present, també té totes les persones amb el radical *veigu-*: *veigués* / *veiguessa*, *veiguesses*, *veigués* / *veiguessa*, *veiguéssem*, *veiguésseu*, *veiguessen*.

⁴³⁵ Vd. 1.4.5.5.

2.3 VERBS DEL I GRUP

2.3.1 Verb ANAR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	a'na	a'nan	a'nat
Am	a'na	a'nan	a'nat
Bc	a'na	a'nan	a'nat
Ca	a'na	a'nan	a'nat
Fr	a'na	a'nan	a'nat
Ga	a'na	a'nan	a'nat
Go	a'na	a'nan	a'nat
Jp	a'na	a'nan	a'nat
Mb	a'na	a'nan	a'nat
Mu	a'na	a'nan	a'nat
Mv	a'na	a'nan	a'nat
Po	a'na	a'nan	a'nat
Rà	a'na	a'nan	a'nat
SB	a'na	a'nan	a'nat
Sé	a'na	a'nan	a'nat
SJ	a'na	a'nan	a'nat
Ul	a'na	a'nan	a'nat
Va	a'na	a'nan	a'nat
Ve	a'na	a'nan	a'nat

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Am	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Bc	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Ca	'bes	'bajye	(a)'nem	(a)'new	'bajyen
Fr	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Ga	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Go	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Jp	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Mb	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Mu	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Mv	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Po	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Rà	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
SB	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Sé	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
SJ	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Ul	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Va	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Ve	'bes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Am	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Bc	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Ca	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Fr	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Ga	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Go	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Jp	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Mb	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Mu	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Mv	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Po	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Rà	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
SB	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Sé	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
SJ	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Ul	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Va	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban
Ve	'batʃ	'bas	'ba	a'nem	a'new	'ban

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Am	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Bc	a'naβε	a'naβes	a'naβε	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Ca	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Fr	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Ga	a'naβε	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Go	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Jp	a'naβε	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Mb	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Mu	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Mv	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Po	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Rà	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
SB	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Sé	a'naβε	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
SJ	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Ul	a'naβε	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Va	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen
Ve	a'naβa	a'naβes	a'naβa	a'naβem	a'naβew	a'naβen

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Am	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Bc	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Ca	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Fr	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Ga	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Go	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Jp	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Mb	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Mu	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Mv	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Po	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Rà	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
SB	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Sé	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
SJ	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Ul	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Va	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran
Ve	ani're	ani'ras	ani'ra	ani'rem	ani'rew	ani'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Am	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Bc	ani'rie	ani'ries	ani'rie	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Ca	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Fr	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Ga	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Go	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Jp	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Mb	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Mu	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Mv	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Po	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Rà	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
SB	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Sé	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
SJ	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Ul	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Va	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien
Ve	ani'ria	ani'ries	ani'ria	ani'riem	ani'riew	ani'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Am	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Bc	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Ca	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Fr	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Ga	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Go	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nem	a'new	'bajyen
Jp	'bajyo	'bajye/o	'bajye/o	a'nesem	a'nesew	'bajye/on
Mb	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Mu	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Mv	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Po	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Rà	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
SB	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Sé	'bajya	'bajyes	'bajya	a'nem	a'new	'bajyen
SJ	'bajye	'bajyes	bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Ul	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Va	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen
Ve	'bajye	'bajyes	'bajye	a'nesem	a'nesew	'bajyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	a'nes	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Am	a'nesa	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Bc	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Ca	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Fr	a'nes	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Ga	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Go	a'nes	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Jp	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Mb	a'nes	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Mu	a'nes(a)	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Mv	a'nesa	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Po	a'nes(a)	a'neses	a'nesa	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Rà	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
SB	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Sé	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
SJ	a'nes	a'neses	a'nes(a)	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Ul	a'nese	a'neses	a'nese	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Va	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen
Ve	a'nes	a'neses	a'nes	a'nesem	a'nesew	a'nesen

2.3.2 Verb DEIXAR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	di'fa	di'fan	di'fat
Am	di'fa	di'fan	di'fat
Bc	di'fa	di'fan	di'fat
Ca	di'fa	di'fan	di'fat
Fr	di'fa	di'fan	di'fat
Ga	di'fa	di'fan	di'fat
Go	di'fa	di'fan	di'fat
Jp	di'fa	di'fan	di'fat
Mb	di'fa	di'fan	di'fat
Mu	di'fa	di'fan	di'fat
Mv	di'fa	di'fan	di'fat
Po	di'fa	di'fan	di'fat
Rà	di'fa	di'fan	di'fat
SB	di'fa	di'fan	di'fat
Sé	di'fa	di'fan	di'fat
SJ	di'fa	di'fan	di'fat
Ul	di'fa	di'fan	di'fat
Va	di'fa	di'fan	di'fat
Ve	di'fa	di'fan	di'fat

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Am	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Bc	'dife	'dife	di'fem	di'few	'difen
Ca	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Fr	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Ga	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Go	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Jp	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Mb	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Mu	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Mv	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Po	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Rà	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
SB	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Sé	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Ul	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Va	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen
Ve	'difa	'dife	di'fem	di'few	'difen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Am	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Bc	'diʃo	'diʃes	'diʃɛ	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Ca	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Fr	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Ga	'diʃo	'diʃes	'diʃɛ	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Go	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Jp	'diʃo	'diʃes	'diʃɛ	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Mb	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Mu	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Mv	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Po	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Rà	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
SB	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Sé	'diʃo	'diʃes	'diʃɛ	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
SJ	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Ul	'diʃo	'diʃes	'diʃɛ	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Va	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen
Ve	'diʃo	'diʃes	'diʃa	di'ʃem	di'ʃew	'diʃen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Am	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Bc	di'ʃaβɛ	di'ʃaβes	di'ʃaβɛ	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Ca	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Fr	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Ga	di'ʃaβɛ	di'ʃaβes	di'ʃaβɛ	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Go	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Jp	di'ʃaβɛ	di'ʃaβes	di'ʃaβɛ	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Mb	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Mu	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Mv	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Po	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Rà	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
SB	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Sé	di'ʃaβɛ	di'ʃaβes	di'ʃaβɛ	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
SJ	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Ul	di'ʃaβɛ	di'ʃaβes	di'ʃaβɛ	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Va	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen
Ve	di'ʃaβa	di'ʃaβes	di'ʃaβa	di'ʃaβem	di'ʃaβew	di'ʃaβen

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Am	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Bc	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Ca	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Fr	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Ga	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Go	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Jp	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Mb	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Mu	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Mv	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Po	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Rà	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
SB	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Sé	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
SJ	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Ul	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Va	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran
Ve	difa're	difa'ras	difa'ra	difa'rem	difa'rew	difa'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Am	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Bc	difa'rie	difa'ries	difa'rie	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Ca	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Fr	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Ga	difa'rie	difa'ries	difa'rie	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Go	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Jp	difa'rie	difa'ries	difa'rie	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Mb	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Mu	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Mv	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Po	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Rà	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
SB	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Sé	difa'rie	difa'ries	difa'rie	difa'riem	difa'riew	difa'rien
SJ	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Ul	difa'rie	difa'ries	difa'rie	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Va	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien
Ve	difa'ria	difa'ries	difa'ria	difa'riem	difa'riew	difa'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'dife	'difes	'dife	di'fem	di'few	'difen
Am	'dif(iɣ)e	'dif(iɣ)es	'dif(iɣ)e	di'fesem	di'fesew	'dif(iɣ)en
Bc	'dife	'difes	'dife	di'fem	di'few	'difen
Ca	'dife	'difes	'dife	di'fesem	di'fesew	'difen
Fr	'dif(iɣ)e	'dif(iɣ)es	'dif(iɣ)e	di'fem	di'few	'dif(iɣ)en
Ga	'dif(iɣ)e	'dif(iɣ)es	'dif(iɣ)e	di'fem	di'few	'dif(iɣ)en
Go	'dif(iɣ)e	'dif(iɣ)es	'dif(iɣ)e	di'fem	di'few	'dif(iɣ)en
Jp	'difo	'difes	'difo	di'fesem	di'fesew	'difen
Mb	'difɪye	'difɪyes	'difɪye	di'fem	di'few	'difen
Mu	'dif(iɣ)e	'dif(iɣ)es	'dif(iɣ)e	di'fesem	di'fesew	'dif(iɣ)en
Mv	'dife	'difes	'dife	di'fesem	di'fesew	'difen
Po	'dife	'difes	'dife	di'fesem	di'fesew	'difen
Rà	'dife	'difes	'dife	di'fesem	di'fesew	'difen
SB	'dife	'difes	'dife	di'fesem	di'fesew	'difen
Sé	'difo	'difes	'difo	di'fem	di'few	'difen
SJ	'dife	'difes	'dife	di'fesem	di'fesew	'difen
Ul	'dife	'difes	'dife	di'fem	di'few	'difen
Va	'dife/o	'difes/os	'dife/o	di'fesem	di'fesew	'difen/on
Ve	'dife	'difes	'dife	di'fesem	di'fesew	'difen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Am	di'fesa	di'fesés	di'fesa	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Bc	di'fesε	di'fesés	di'fesε	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Ca	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Fr	di'fes	di'fesés	di'fesa	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Ga	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Go	di'fes	di'fesés	di'fesa	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Jp	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Mb	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Mu	di'fesa	di'fesés	di'fesa	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Mv	di'fes	di'fesés	di'fes(a)	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Po	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Rà	di'fes	di'fesés	di'fes(a)	di'fesem	di'fesew	di'fesen
SB	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Sé	di'fes	di'fesés	di'fes(ε)	di'fesem	di'fesew	di'fesen
SJ	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Ul	di'fes	di'fesés	di'fes	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Va	di'fes	di'fesés	di'fesa	di'fesem	di'fesew	di'fesen
Ve	di'fes	di'fesés	di'fesa	di'fesem	di'fesew	di'fesen

2.3.3 Verb ESTAR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	as'ta	as'tan	as'tat
Am	as'ta	as'tan	as'tat
Bc	as'ta	as'tan	as'tat
Ca	as'ta	as'tan	as'tat
Fr	as'ta	as'tan	as'tat
Ga	as'ta	as'tan	as'tat
Go	as'ta	as'tan	as'tat
Jp	as'ta	as'tan	as'tat
Mb	as'ta	as'tan	as'tat
Mu	as'ta	as'tan	as'tat
Mv	as'ta	as'tan	as'tat
Po	as'ta	as'tan	as'tat
Rà	as'ta	as'tan	as'tat
SB	as'ta	as'tan	as'tat
Sé	as'ta	as'tan	as'tat
SJ	as'ta	as'tan	as'tat
Ul	es'ta	es'tan	es'tat
Va	as'ta	as'tan	as'tat
Ve	as'ta	as'tan	as'tat

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	as'tas / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew / as'tiyew	as'tiyen
Am	as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Bc	as'ta(s) / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'te(w)	as'tiyen
Ca	as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tiye(w)	as'tiyen
Fr	as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tiye(w)	as'tiyen
Ga	as'tas	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Go	as'tas / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Jp	as'tas / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Mb	as'tas / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Mu	as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Mv	as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Po	as'tas / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Rà	as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
SB	as'tas / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Sé	as'tas	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Ul	as'tas / as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen
Va	as'ta(s) / as'tiyes	as'tiye	as'tem	es'tew	es'tiyen
Ve	as'tiyes	as'tiye	as'tem	as'tew	as'tiyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Am	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Bc	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Ca	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Fr	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Ga	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Go	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Jp	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Mb	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Mu	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Mv	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Po	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Rà	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
SB	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Sé	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
SJ	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Ul	es'tik	es'tas	es'ta	es'tem	es'tew	es'tan
Va	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan
Ve	as'tik	as'tas	as'ta	as'tem	as'tew	as'tan

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Am	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Bc	as'taβε	as'taβes	as'taβε	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Ca	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Fr	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Ga	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Go	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Jp	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Mb	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Mu	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Mv	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Po	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Rà	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
SB	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Sé	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
SJ	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Ul	e/as'taβa	e/as'taβes	e/as'taβa	e/as'taβem	e/as'taβew	e/as'taβen
Va	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen
Ve	as'taβa	as'taβes	as'taβa	as'taβem	as'taβew	as'taβen

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Am	asti're	asti'ras	asti're	asti'rem	asti'rew	asti'ran
Bc	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Ca	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Fr	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Ga	asta/i're	asta/i'ras	asta/i'ra	asta/i'rem	asta/i'rew	asta/i'ran
Go	asti're	asti'ras	asti'ra	asti'rem	asti'rew	asti'ran
Jp	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Mb	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Mu	asti're	asti'ras	asti'ra	asti'rem	asti'rew	asti'ran
Mv	asti're	asti'ras	asti'ra	asti'rem	asti'rew	asti'ran
Po	asti're	asti'ras	asti'ra	asti'rem	asti'rew	asti'ran
Rà	asti're	asti'ras	asti'ra	asti'rem	asti'rew	asti'ran
SB	asta/i're	asta/i'ras	asta/i'ra	asta/i'rem	asta/i'rew	asta/i'ran
Sé	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
SJ	asti're	asti'ras	asti'ra	asti'rem	asti'rew	asti'ran
Ul	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Va	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran
Ve	asta're	asta'ras	asta'ra	asta'rem	asta'rew	asta'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Am	asti'ria	asti'ries	asti'ria	asti'riem	asti'riew	asti'rien
Bc	asta'rie	asta'ries	asta'rie	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Ca	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Fr	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Ga	asta/i'ria	asta/i'ries	asta/i'ria	asta/i'riem	asta/i'riew	asta/i'rien
Go	asti'ria	asti'ries	asti'ria	asti'riem	asti'riew	asti'rien
Jp	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Mb	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Mu	asti'ria	asti'ries	asti'ria	asti'riem	asti'riew	asti'rien
Mv	asti'ria	asti'ries	asti'ria	asti'riem	asti'riew	asti'rien
Po	asti'ria	asti'ries	asti'ria	asti'riem	asti'riew	asti'rien
Rà	asti'ria	asti'ries	asti'ria	asti'riem	asti'riew	asti'rien
SB	asta/i'ria	asta/i'ries	asta/i'ria	asta/i'riem	asta/i'riew	asta/i'rien
Sé	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
SJ	asti'ria	asti'ries	asti'ria	asti'riem	asti'riew	asti'rien
Ul	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Va	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien
Ve	asta'ria	asta'ries	asta'ria	asta'riem	asta'riew	asta'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γem	asti'γew	as'tiyen
Am	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γe(se)m	asti'γe(se)w	as'tiyen
Bc	as'tiye	as'tiye/os	as'tiye/o	as'tesem	as'tesew	as'tiye/on
Ca	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	as'tesem	as'tesew	as'tiyen
Fr	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γesem	asti'γesew	as'tiyen
Ga	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	as'tesem	as'tesew	as'tiyen
Go	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γesem	asti'γesew	as'tiyen
Jp	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	as'tesem	as'tesew	as'tiyen
Mb	as'tiya/e	as'tiyes	as'tiya/e	asti'γem	asti'γew	as'tiyen
Mu	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	as'tesem	as'tesew	as'tiyen
Mv	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γesem	as'tesew	as'tiyen
Po	as'ti(γi)ye	as'tiyes	as'ti(γi)ye	asti'γesem	asti'γesew	as'tiyen
Rà	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γesem	asti'γesew	as'tiyen
SB	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	as'tesem	as'tesew	as'tiyen
Sé	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γem	asti'γew	as'tiyen
SJ	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γesem	asti'γesew	as'tiyen
Ul	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	asti'γesem	asti'γesew	as'tiyen
Va	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	as'tesem	as'tesew	as'tiyen
Ve	as'tiye	as'tiyes	as'tiye	as'tesem	as'tesew	as'tiyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	as'tes(a) asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tes(a) asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Am	asti'yes asti'yes(a)	as'teses asti'yeses	as'tesa asti'yes(a)	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Bc	as'tes	as'teses	as'tes(ε)	as'tesem	as'tesew	as'tesen
Ca	as'tes	as'teses	as'tes	as'tesem	as'tesew	as'tesen
Fr	as'tes asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tes asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Ga	as'tes(a) asti'yesa	as'teses asti'yeses	asti'yes as'tes(a)	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Go	as'tes asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tes asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Jp	as'tes asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tes(a) asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Mb	asti'yes	asti'yeses	asti'yes	asti'yesem	asti'yesew	asti'yesen
Mu	as'tes asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tes asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Mv	as'tes	as'teses	as'tesa	as'tesem	as'tesew	as'tesen
Po	as'tes asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tes asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Rà	asti'yes	asti'yeses	asti'yes	asti'yesem	asti'yesew	asti'yesen
SB	as'tes asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tes asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Sé	as'tes	as'teses	as'tes	as'tesem	as'tesew	as'tesen
SJ	as'tes	as'teses	as'tes	as'tesem	as'tesew	as'tesen
Ul	as'tes	as'teses	as'tes	as'tesem	as'tesew	as'tesen
Va	as'tes asti'yes	as'teses asti'yeses	as'tesa asti'yes	as'tesem asti'yesem	as'tesew asti'yesew	as'tesen asti'yesen
Ve	as'tes	as'teses	as'tes	as'tesem	as'tesew	as'tesen

2.4 VERBS DEL II GRUP

2.4.1 Verb CÓRRER

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'kore	ko'ren	kore'γut
Am	'kore	ko'ren	kore'γut
Bc	'kore	ko'ren	kore'γut
Ca	'kore	ko'ren	kore'γut
Fr	'kore	ko'ren	kore'γut
Ga	'kore	ko'ren	kore'γut
Go	'kore	ko'ren	kore'γut
Jp	'kore	ko'ren	kore'γut
Mb	'kore	ko'ren	kore'γut
Mu	'kore	ko'ren	kore'γut
Mv	'kore	ko'ren	kore'γut
Po	'kore	ko'ren	kore'γut
Rà	'kore	ko'ren	kore'γut
SB	'kore	ko'ren	kore'γut
Sé	'kore	ko'ren	kore'γut
SJ	'kore	ko'ren	kore'γut
Ul	'kore	ko'ren	kore'γut
Va	'kore	ko'ren	kore'γut
Ve	'kore	ko'ren	kore'γut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'kore	'koreye	ko'rem	ko'rew	'koreyen
Am	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Bc	'kore	'koreye	ko'rem	ko'rew	'koreyen
Ca	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Fr	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Ga	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Go	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Jp	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Mb	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Mu	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Mv	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Po	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Rà	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
SB	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Sé	'kore	'koreye	ko'rem	ko'rew	'koreyen
Ul	'kore	'koriye	ko'rem	ko'rew	'koriyen
Va	'kore	'kore/iye	ko'rem	ko'rew	'kore/iyen
Ve	'kore	'koreye	ko'rem	ko'rew	'koreyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Am	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Bc	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Ca	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Fr	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Ga	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Go	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Jp	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Mb	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Mu	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Mv	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Po	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Rà	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
SB	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Sé	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
SJ	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Ul	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Va	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren
Ve	'korek	'kores	'kore	ko'rem	ko'rew	'koren

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Am	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Bc	ko'rie	ko'ries	ko'rie	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Ca	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Fr	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Ga	ko'rie	ko'ries	ko'rie	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Go	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Jp	ko'rie	ko'ries	ko'rie	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Mb	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Mu	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Mv	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Po	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Rà	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
SB	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Sé	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
SJ	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Ul	ko'rie	ko'ries	ko'rie	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Va	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien
Ve	ko'ria	ko'ries	ko'ria	ko'riem	ko'riew	ko'rien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Am	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Bc	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Ca	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Fr	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Ga	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Go	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Jp	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Mb	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Mu	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Mv	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Po	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Rà	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
SB	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Sé	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
SJ	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Ul	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Va	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran
Ve	kore're	kore'ras	kore'ra	kore'rem	kore'rew	kore'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Am	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Bc	kore'rie	kore'ries	kore'rie	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Ca	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Fr	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Ga	kore'rie	kore'ries	kore'rie	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Go	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Jp	kore'rie	kore'ries	kore'rie	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Mb	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Mu	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Mv	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Po	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Rà	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
SB	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Sé	kore'rie	kore'ries	kore'rie	kore'riem	kore'riew	kore'rien
SJ	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Ul	kore'rie	kore'ries	kore'rie	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Va	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien
Ve	kore'ria	kore'ries	kore'ria	kore'riem	kore'riew	kore'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'koreye	'koreyes	'koreye	kore'γem	kore'γew	'koreyen
Am	'kore/iye	'kore/iyes	'kore/iye	kore'yesem	kore'yesew	'kore/iyen
Bc	'kore/iye	'kore/iyes	'kore/iye	kore'yesem	kore'yesew	'kore/iyen
Ca	'koriye	'koriyes	'koriye	kore'yesem	kore'yesew	'koriyen
Fr	'koriye	'koriyes	'koriye	kore'yesem	kore'yesew	'koriyen
Ga	'koreye	'koreyes	'koreye	kore'yesem	kore'yesew	'koreyen
Go	'koriye	'koriyes	'koriye	kore'yesem	kore'yesew	'koriyen
Jp	'koreya	'koreyes	'koreya	kore'yesem	kore'yesew	'koreyen
Mb	'koriye	'koriyes	'koriye	kore'γem	kore'yesew	kori'yesen
Mu	'koriye	'koriyes	'koriye	kore'yesem	kori'yesew	'koriyen
Mv	'koriye	'koriyes	'koriye	kori'yesem	kori'yesew	'koriyen
Po	'koriye	'koriyes	'koriye	kore'yesem	kore'yesew	'koriyen
Rà	'koriye	'koriyes	'koriye	kore'yesem	kore'yesew	'koriyen
SB	'koreye	'koreyes	'koreye	kore'yesem	kore'yesew	'koren
Sé	'koreye	'koreyes	'koreye	kore'γem	kore'γew	'koreyen
SJ	'koriye	'koriyes	'koriye	kori'yesem	kori'yesew	'koriyen
Ul	'kore/iye	'kore/iyes	'kore/iye	kore'yesem	kore'yesew	'kore/iyen
Va	'koreye	'koreyes	'koreye	kore'yesem	kore'yesew	'koreyen
Ve	'koriye	'koriyes	'koriye	kori'yesem	kori'yesew	'koriyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Am	kori'yes(a)	kori'yeses	kori'yes(a)	kori'yesem	kori'yesew	kori'yesen
Bc	kore'yes(ε)	kore'yeses	kore'yes(ε)	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Ca	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Fr	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Ga	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Go	kori'yes	kori'yeses	kori'yes	kori'yesem	kori'yesew	kori'yesen
Jp	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Mb	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kori'yesem	kori'yesew	kori'yesen
Mu	kore/i'yes(a)	kori'yeses	kore/i'yes(a)	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Mv	kori'yes	kori'yeses	kori'yes	kori'yesem	kori'yesew	kori'yesen
Po	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Rà	kori'yes	kori'yeses	kori'yes	kori'yesem	kori'yesew	kori'yesen
SB	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Sé	kore'yes(a)	kore'yeses	kore'yes(a)	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
SJ	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Ul	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Va	kore'yes	kore'yeses	kore'yes	kore'yesem	kore'yesew	kore'yesen
Ve	kori'yes	kori'yeses	kori'yes	kori'yesem	kori'yesew	kori'yesen

2.4.2 Verb DIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'di	di'en	'dit
Am	'di	di'en	'dit
Bc	'di	di'en	'dit
Ca	'di	di'en	'dit
Fr	'di	di'en	'dit
Ga	'di	di'en	'dit
Go	'di	di'en	'dit
Jp	'di	di'en	'dit
Mb	'di	di'en	'dit
Mu	'di	di'en	'dit
Mv	'di	di'en	'dit
Po	'di	di'en	'dit
Rà	'di	di'en	'dit
SB	'di	di'en	'dit
Sé	'di	di'en	'dit
SJ	'di	di'en	'dit
Ul	'di	di'en	'dit
Va	'di	di'en	'dit
Ve	'di	di'en	'dit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Am	'di(γe)s	'diye	di'γem	di'γew	'diyen
Bc	'di(γe)s	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Ca	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Fr	'di(γe)s	'diye	di'γem	di'γew	'diyen
Ga	'di(γe)s	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Go	'dis	'diye	di'γem	di'γew	'diyen
Jp	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Mb	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Mu	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Mv	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Po	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Rà	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
SB	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Sé	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Ul	'di(γe)s	'diye	di'γem	di'γew	'diyen
Va	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen
Ve	'dis	'diye	di'em	di'ew	'diyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Am	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Bc	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Ca	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Fr	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Ga	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Go	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Jp	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Mb	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Mu	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Mv	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Po	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Rà	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
SB	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Sé	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
SJ	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Ul	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Va	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen
Ve	'dik	'diws	'diw	di'em	di'ew	'diwen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Am	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Bc	'diè	'dies	'diè	'diem	'diew	'dien
Ca	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Fr	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Ga	'diè	'dies	'diè	'diem	'diew	'dien
Go	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Jp	'diè	'dies	'diè	'diem	'diew	'dien
Mb	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Mu	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Mv	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Po	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Rà	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
SB	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Sé	'diè	'dies	'diè	'diem	'diew	'dien
SJ	'dia	'dies	'dia	'diem	'diew	'dien
Ul	'diè	'dies	'diè	'diem	'diew	'dien
Va	'diè	'dies	'diè	'diem	'diew	'dien
Ve	'diè	'dies	'diè	'diem	'diew	'dien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Am	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Bc	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Ca	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Fr	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Ga	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Go	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Jp	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Mb	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Mu	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Mv	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Po	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Rà	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
SB	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Sé	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
SJ	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Ul	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Va	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran
Ve	di're	di'ras	di'ra	di'rem	di'rew	di'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Am	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Bc	di'rie	di'ries	di'rie	di'riem	di'riew	di'rien
Ca	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Fr	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Ga	di'rie	di'ries	di'rie	di'riem	di'riew	di'rien
Go	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Jp	di'rie	di'ries	di'rie	di'riem	di'riew	di'rien
Mb	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Mu	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Mv	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Po	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Rà	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
SB	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Sé	di'rie	di'ries	di'rie	di'riem	di'riew	di'rien
SJ	di'ria	di'ries	di'ria	di'riem	di'riew	di'rien
Ul	di'rie	di'ries	di'rie	di'riem	di'riew	di'rien
Va	di'rie	di'ries	di'rie	di'riem	di'riew	di'rien
Ve	di'rie	di'ries	di'rie	di'riem	di'riew	di'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'diye	'diyes	'diye	di'gem	di'yew	'diyen
Am	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen
Bc	'diye	'diye/os	'diye/o	di'yesem	di'yesew	'diye/on
Ca	'diya	'diyes	'diya	di'gem	di'yew	'diyen
Fr	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen
Ga	'diye	'diyes	'diye	di'gem	di'yew	'diyen
Go	'di(γi)ye	'di(γi)yes	'di(γi)ye	di'gem	di'yew	'di(γi)yen
Jp	'diye 'diyiye	'di(γi)yes	'diye 'diyiye	di'yesem	di'yesew	'di(γi)yen
Mb	'diya	'diyes	'diya	di'gem	di'yew	'diyen
Mu	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen
Mv	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen
Po	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen
Rà	'diye	'diyes	'diye	di'gem	di'yew	'diyen
SB	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen
Sé	'diye	'diyes	'diye	di'gem	di'yew	'diyen
SJ	'diye	'diyes	'diye	di'gem	di'yew	'diyen
Ul	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen
Va	'diya	'diyes	'diya	di'yesem	di'yesew	'diyen
Ve	'diye	'diyes	'diye	di'yesem	di'yesew	'diyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Am	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Bc	di'yesε	di'yeses	di'yes(ε)	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Ca	di'yes(a)	di'yeses	di'yes(a)	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Fr	di'yesa	di'yeses	di'yesa	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Ga	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Go	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Jp	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Mb	di'yesa	di'yeses	di'yesa	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Mu	di'yesa	di'yeses	di'yesa	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Mv	di'yesa	di'yeses	di'yesa	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Po	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Rà	di'yes	di'yeses	di'yes(a)	di'yesem	di'yesew	di'yesen
SB	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Sé	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
SJ	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Ul	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Va	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen
Ve	di'yes	di'yeses	di'yes	di'yesem	di'yesew	di'yesen

2.4.3 Verb FER

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'fe	'fen	'fet
Am	'fe	'fen	'fet
Bc	'fe	'fen	'fet
Ca	'fe	'fen	'fet
Fr	'fe	'fen	'fet
Ga	'fe	'fen	'fet
Go	'fe	'fen	'fet
Jp	'fe	'fen	'fet
Mb	'fe	'fen	'fet
Mu	'fe	'fen	'fet
Mv	'fe	'fen	'fet
Po	'fe	'fen	'fet
Rà	'fe	'fen	'fet
SB	'fe	'fen	'fet
Sé	'fe	'fen	'fet
SJ	'fe	'fen	'fet
Ul	'fe	'fen	'fet
Va	'fe	'fen	'fet
Ve	'fe	'fen	'fet

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Am	'fes	'fasiye	'fem	'few	'fasiyen
Bc	'fes	'fasiye	'fem	'few	'fasiyen
Ca	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Fr	'fes	'fasiye	'fem	'few	'fasiyen
Ga	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Go	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Jp	'fes	'fas(iy)e	'fem	'few	'fas(iy)en
Mb	'fes	'fasiye	'fem	'few	'fasiyen
Mu	'fes	'fasiye	'fem	'few	'fasiyen
Mv	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Po	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Rà	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
SB	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Sé	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Ul	'fes	'fase	'fem	'few	'fasen
Va	'fes	'fasiye	'fem	'few	'fasiyen
Ve	'fes	'fasiye	'fem	'few	'fasiyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Am	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Bc	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Ca	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Fr	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Ga	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Go	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Jp	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Mb	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Mu	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Mv	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Po	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Rà	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
SB	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Sé	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
SJ	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Ul	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Va	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan
Ve	'fatʃ	'fas	'fa	'fem	'few	'fan

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'fea	'fe(j)es	'fea	bessons feem	'fe(j)ew	'feen
Am	'fea	'fees	'fea	'feem	'feew	'feen
Bc	'feε	'fees	'feε	'fejem	'fe(j)ew	'feen
Ca	'fea	'fees	'fea	'feem	'fe(j)ew	'fe(j)en
Fr	'fea	'fees	'fea	'fe(j)em	'fe(j)ew	'fe(j)en
Ga	'feε	'fees	'fea	'feem	'fe(j)ew	'feen
Go	'fea	'fees	'fea	'feem	'fe(j)ew	'feen
Jp	'fe(j)ε	'fe(j)es	'fe(j)a	'fe(j)em	'fe(j)ew	'feen
Mb	'fea	'fees	'fea	'feem	'feew	'fe(j)en
Mu	'fea	'fees	'fea	'feem	'feew	'fe(j)en
Mv	'fea	'fees	'fea	'feem	'feew	'feen
Po	'fea	'fees	'fea	'feem	'fe(j)ew	'feen
Rà	'fea	'fees	'fea	'fe(j)em	'fe(j)ew	'fe(j)en
SB	'fea	'fees	'fe(j)a	'fe(j)em	'fe(j)ew	'fe(j)en
Sé	'fee	'fe(j)es	'fea	'fe(j)em	'fe(j)ew	'fe(j)en
SJ	'fea	'fe(j)es	'fe(j)a	'feem	'fe(j)ew	'feen
Ul	'fee	'fe(j)es	'fe(j)a	'feem	'fe(j)ew	'fe(j)en
Va	'fea	'fe(j)es	'fe(j)a	'fe(j)em	'fe(j)ew	'feen
Ve	'fea	'fees	'feja	'feem	'fe(j)ew	'fe(j)en

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Am	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Bc	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Ca	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Fr	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Ga	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Go	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Jp	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Mb	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Mu	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Mv	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Po	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Rà	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
SB	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Sé	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
SJ	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Ul	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Va	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran
Ve	fa're	fa'ras	fa'ra	fa'rem	fa'rew	fa'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Am	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Bc	fa'rie	fa'ries	fa'rie	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Ca	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Fr	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Ga	fa'rie	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Go	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Jp	fa'rie	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Mb	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Mu	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Mv	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Po	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Rà	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
SB	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Sé	fa'rie	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
SJ	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Ul	fa'rie	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Va	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien
Ve	fa'ria	fa'ries	fa'ria	fa'riem	fa'riew	fa'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'fase	'fases	'fase	'fem	'few	'fasen
Am	'fase	'fasiyes	'fase	'fesem	'fesew	'fasiyen
Bc	'fasiyo	'fasiye/os	'fasiye/o	'fesem	'fesew	'fasiye/on
Ca	'fase	'fases	'fase	'fem	'few	'fasen
Fr	'fasiye	'fasiyes	'fasiye	'fesem	'fesew	'fasiyen
Ga	'fase	'fases	'fasiye	'fesem	'fesew	'fasen
Go	'fas(iy)e	'fases	'fas(iy)e	'fem	'few	'fasen
Jp	'fase 'fasiye	'fases 'fasiyes	'fase 'fasiye	'fesem	'fesew	'fasen 'fasiyen
Mb	'fasiya	'fasiyes	'fasiya	'fem	'few	'fasiyen
Mu	'fase	'fases	'fase	'fesem	'fesew	'fasen
Mv	'fase	'fases	'fase	'fesem	'fesew	'fasen
Po	'fas(iy)e	'fases	'fas(iy)e	'fesem	'fesew	'fasen
Rà	'fasiye	'fasiyes	'fasiye	'fesem	'fesew	'fasiyen
SB	'fase	'fases	'fase	'fesem	'fesew	'fasen
Sé	'faso	'fasos	'faso	'fesem	'fesew	'fasen
SJ	'fase	'fases	'fase	'fesem	'fesew	'fasen
Ul	'fajye	'fajyes	'fajye	'fesem	'fesew	'fajyen
Va	'fasiyo	'fasiyes	'fasiye	'fesem	'fesew	'fasiyen
Ve	'fase	'fases	'fase	'fesem	'fesew	'fasen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Am	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Bc	'fesε	'fes(es)	'fesε	'fesem	'fesew	'fes(en)
Ca	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Fr	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Ga	'fes(ε)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Go	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Jp	'fes	'fes(es)	'fes	'fesem	'fesew	'fes(en)
Mb	'fes	'fes(es)	'fes	'fesem	'fesew	'fes(en)
Mu	'fesa	'fes(es)	'fesa	'fesem	'fesew	'fes(en)
Mv	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Po	'fesa	'fes(es)	'fesa	'fesem	'fesew	'fes(en)
Rà	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
SB	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Sé	'fes	'fes(es)	'fes	'fesem	'fesew	'fes(en)
SJ	'fes(a)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Ul	'fes(ε)	'fes(es)	'fes(a)	'fesem	'fesew	'fes(en)
Va	'fes	'fes(es)	'fes	'fesem	'fesew	'fes(en)
Ve	'fes	'fes(es)	'fes	'fesem	'fesew	'fes(en)

2.4.4 Verb HAVER

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	a'βε	a'βen	a'γut
Am	a'βε / 'awre	a'βen	a'γut
Bc	a'βε	a'βen	a'γut
Ca	a'βε	a'βen	a'γut
Fr	a'βε	a'βen	a'γut
Ga	a'βε	a'βen	a'γut
Go	a'βε / 'awre	a'βen	a'γut
Jp	a'βε	a'βen	a'γut
Mb	a'βε	a'βen	a'γut
Mu	'awre	a'βen	a'γut
Mv	a'βε	a'βen	a'γut
Po	'awre	a'βen	a'γut
Rà	'awre	a'βen	a'γut
SB	a'βε	a'βen	a'γut
Sé	a'βε	a'βen	a'γut
SJ	'awre	a'βen	a'γut
Ul	a'βε	a'βen	a'γut
Va	a'βε	a'βen	a'γut
Ve	a'βε	a'βen	a'γut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Am	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Bc	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Ca	'ajyes 'jas	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Fr	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Ga	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Go	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Jp	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Mb	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Mu	'ajyes	'ajye 'jaye	a'γem	a'γew	'ajyen
Mv	'ajyes 'jas	'ajye 'jaye	a'γem	a'γew	'ajyen 'jayen
Po	'ajyes 'jas	'ajye 'jaye	a'γem	a'γew	'ajyen 'jayen
Rà	'ajyes 'jas	'ajye 'jaye	a'γem	a'γew	'ajyen
SB	'ajyes 'jas	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Sé	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Ul	'ajyes 'jas	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Va	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Ve	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Am	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Bc	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Ca	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Fr	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Ga	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Go	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Jp	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Mb	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Mu	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Mv	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Po	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Rà	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
SB	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Sé	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
SJ	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Ul	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Va	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an
Ve	'aj	'as	'a	'am	'aw	'an

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Am	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Bc	a'βiε	a'βies	a'βiε	a'βiem	a'βiew	a'βien
Ca	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Fr	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Ga	a'βiε	a'βies	a'βiε	a'βiem	a'βiew	a'βien
Go	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Jp	a'βiε	a'βies	a'βiε	a'βiem	a'βiew	a'βien
Mb	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Mu	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Mv	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Po	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Rà	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
SB	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Sé	a'βiε	a'βies	a'βiε	a'βiem	a'βiew	a'βien
SJ	a'βia	a'βies	a'βia	a'βiem	a'βiew	a'βien
Ul	a'βiε	a'βies	a'βiε	a'βiem	a'βiew	a'βien
Va	a'βiε	a'βies	a'βiε	a'βiem	a'βiew	a'βien
Ve	a'βiε	a'βies	a'βiε	a'βiem	a'βiew	a'βien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Am	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Bc	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Ca	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Fr	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Ga	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Go	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Jp	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Mb	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Mu	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Mv	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Po	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Rà	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
SB	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Sé	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
SJ	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Ul	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Va	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran
Ve	aw're	aw'ras	aw'ra	aw'rem	aw'rew	aw'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Am	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Bc	aw'rie	aw'ries	aw'rie	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Ca	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Fr	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Ga	aw'rie	aw'ries	aw'rie	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Go	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Jp	aw'rie	aw'ries	aw'rie	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Mb	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Mu	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Mv	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Po	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Rà	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
SB	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Sé	aw'rie	aw'ries	aw'rie	aw'riem	aw'riew	aw'rien
SJ	aw'ria	aw'ries	aw'ria	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Ul	aw'rie	aw'ries	aw'rie	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Va	aw'rie	aw'ries	aw'rie	aw'riem	aw'riew	aw'rien
Ve	aw'rie	aw'ries	aw'rie	aw'riem	aw'riew	aw'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'ajye	'ajyes	'ajye	a(j)'γem	a(j)'γew	'ajyen
Am	'ajye	'ajyes	'ajye	a' yesem	a'yesew	'ajyen
Bc	'ajye	'ajyes	'ajye	a(j)'γem	a(j)'γew	'ajyen
Ca	'ajye	'ajyes	'ajye	a(j)'γem	a(j)'γew	'ajyen
Fr	'ajye	'ajyes	'ajye	a(j)'γem	a(j)'γew	'ajyen
Ga	'ajye	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Go	'ajye	'ajyes	'ajye	a'γem	aj'γew	'ajyen
Jp	'ajye	'ajyes	'ajye	a'yesem	a'yesew	'ajyen
Mb	'ajye	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Mu	'ajye	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Mv	'ajye	'ajyes	'ajye	a'yesem	a'yesew	'ajyen
Po	'ajye	'ajyes	'ajye	a'yesem	a'yesew	'ajyen
Rà	'ajye	'ajyes	'ajye	a'yesem	a'yesew	'ajyen
SB	'ajye	'ajyes	'ajye	a'γem	a'γew	'ajyen
Sé	'ajye	'ajyes	'ajye	aj'γem	aj'γew	'ajyen
SJ	'ajye	'ajyes	'ajye	a'yesem	a'yesew	'ajyen
Ul	'ajye	'ajyes	'ajye	a'yesem	a'yesew	'ajyen
Va	'ajye	'ajyes	'ajye	a'yesem	a' yesew	'ajyen
Ve	'ajye	'ajyes	'ajye	a(j)'γem	a(j)'γew	'ajyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	a'γes	a'γeses	a'γes(a)	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Am	a'γes(a)	a'γeses	a'γes(a)	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Bc	a'γes(a)	a'γeses	a'γes(a)	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Ca	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Fr	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Ga	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Go	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Jp	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Mb	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Mu	a'γes(a)	a'γeses	a'γes(a)	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Mv	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Po	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Rà	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
SB	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Sé	a'γes(a)	a'γeses	a'γes(a)	a'yesem	a'yesew	a'γesen
SJ	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Ul	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Va	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen
Ve	a'γes	a'γeses	a'γes	a'yesem	a'yesew	a'γesen

2.4.5 Verb PERDRE

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'peðre	per'den	per'dut
Am	'peðre	per'den	per'dut
Bc	'peðre	per'den	per'dut
Ca	'peðre	per'den	per'dut
Fr	'peðre	per'den	per'dut
Ga	'peðre	per'den	per'dut
Go	'peðre	per'den	per'dut
Jp	'peðre	per'den	per'dut
Mb	'peðre	per'den	per'dut
Mu	'peðre	per'den	per'dut
Mv	'peðre	per'den	per'dut
Po	'peðre	per'den	per'dut
Rà	'peðre	per'den	per'dut
SB	'peðre	per'den	per'dut
Sé	'peðre	per'den	per'dut
SJ	'peðre	per'den	per'dut
Ul	'peðre	per'den	per'dut
Va	'peðre	per'den	per'dut
Ve	'peðre	per'den	per'dut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Am	'perɣiɣes	'perɣiɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣiɣen
Bc	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Ca	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Fr	'perɣiɣes	'perɣiɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣiɣen
Ga	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Go	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Jp	'perdiɣes	'perdiɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perdiɣen
Mb	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Mu	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Mv	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Po	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Rà	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
SB	'perdiɣes	'perdiɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perdiɣen
Sé	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Ul	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Va	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Ve	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Am	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Bc	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs / 'pɛrðɛs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Ca	'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Fr	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Ga	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Go	'pɛrk	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Jp	'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Mb	'pɛrk	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Mu	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrðɛs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Mv	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Po	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Rà	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
SB	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs / 'pɛrðɛs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Sé	'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
SJ	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Ul	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Va	'pɛrk / 'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn
Ve	'pɛrðo	'pɛrs	'pɛr	pɛr'dɛm	pɛr'dɛw	'pɛrdɛn

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Am	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Bc	pɛr'die	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Ca	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Fr	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Ga	pɛr'die	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Go	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Jp	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Mb	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Mu	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Mv	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Po	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Rà	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
SB	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Sé	pɛr'die	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
SJ	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Ul	pɛr'die	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Va	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien
Ve	pɛr'dia	pɛr'dies	pɛr'dia	pɛr'diem	pɛr'diew	pɛr'dien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Am	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Bc	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Ca	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Fr	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Ga	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Go	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Jp	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Mb	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Mu	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Mv	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Po	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Rà	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
SB	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Sé	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
SJ	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Ul	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Va	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran
Ve	peðre	peðras	peðra	peðrem	peðrew	peðran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Am	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Bc	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Ca	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Fr	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Ga	perðria	perðries	perðria	perðriem	perðriew	perðrien
Go	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Jp	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Mb	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Mu	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Mv	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Po	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Rà	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
SB	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Sé	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
SJ	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Ul	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Va	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien
Ve	peðria	peðries	peðria	peðriem	peðriew	peðrien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Am	'per(ɣi)ɣe	'perɣ(i)ɣes	'perɣ(i)ɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'per(ɣi)ɣen
Bc	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Ca	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Fr	'perɣiɣe 'perɔiɣe	'perɣiɣes 'perɔiɣes	'perɣiɣe 'perɔiɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣiɣen 'per(ɔi)ɣen
Ga	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Go	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Jp	'per(ɔi)ɣe	'per(ɔi)ɣes	'per(ɔi)ɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'per(ɔi)ɣen
Mb	'perɣa	'perɣes	'perɣe	per'ɣem	per'ɣew	'perɣen
Mu	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Mv	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Po	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Rà	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
SB	'per(ɔi)ɣe	'per(ɔi)ɣes	'per(ɔi)ɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'per(ɔi)ɣen
Sé	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
SJ	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Ul	'per(ɔi)ɣe	'per(ɔi)ɣes	'per(ɔi)ɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'per(ɔi)ɣen
Va	'perɣe	'perɣes	'perɣe	per'ɣesem	per'ɣesew	'perɣen
Ve	'per(ɔi)ɣa	'per(ɔi)ɣes	'per(ɔi)ɣa	per'ɣesem	per'ɣesew	'per(ɔi)ɣen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes(a)	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Am	per'ɣesa	per'ɣeses	per'ɣesa	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Bc	per'ɣese	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Ca	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Fr	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Ga	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Go	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Jp	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Mb	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣesa	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Mu	per'ɣesa	per'ɣeses	per'ɣesa	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Mv	per'ɣesa	per'ɣeses	per'ɣesa	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Po	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣesa	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Rà	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
SB	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Sé	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
SJ	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Ul	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Va	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen
Ve	per'ɣes	per'ɣeses	per'ɣes	per'ɣesem	per'ɣesew	per'ɣesen

2.4.6 Verb PODER

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	po'ðe / pu'ye	po'ðen / pu'yen	po'gut / pu'gut
Am	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Bc	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Ca	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Fr	po'ðe / pu'ye	po'ðen / pu'yen	pu'gut
Ga	po'ðe / pu'ye	po'ðen / pu'yen	pu'gut
Go	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Jp	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Mb	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Mu	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Mv	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Po	po'ðe / pu'ye	pu'yen	pu'gut
Rà	pu'ye	pu'yen	pu'gut
SB	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Sé	po'ðe / pu'ye	po'ðen / pu'yen	pu'gut
SJ	pu'ye	pu'yen	pu'gut
Ul	po'ðe / pu'ye	po'ðen / pu'yen	pu'gut
Va	po'ðe / pu'ye	po'ðen / pu'yen	pu'gut
Ve	po'ðe / pu'ye	po'ðen / pu'yen	pu'gut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Am	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Bc	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Ca	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Fr	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Ga	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Go	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Jp	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Mb	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Mu	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Mv	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Po	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Rà	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
SB	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Sé	'pujos	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Ul	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Va	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen
Ve	'puyes	'puye	pu'yem	pu'yew	'puyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Am	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Bc	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Ca	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Fr	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Ga	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Go	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Jp	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Mb	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Mu	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Mv	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Po	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Rà	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
SB	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Sé	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
SJ	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Ul	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Va	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen
Ve	'puk	'pɔts	'pɔt	po'ðem	po'ðew	'pɔðen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Am	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Bc	po'ðie	po'ðies	po'ðie	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Ca	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Fr	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Ga	po'ðie	po'ðies	po'ðie	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Go	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Jp	po'ðie	po'ðies	po'ðie	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Mb	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Mu	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Mv	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Po	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Rà	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
SB	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Sé	po'ðie	po'ðies	po'ðie	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
SJ	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Ul	po'ðia	po'ðies	po'ðia	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Va	po'ðie	po'ðies	po'ðie	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien
Ve	po'ðie	po'ðies	po'ðie	po'ðiem	po'ðiew	po'ðien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Am	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Bc	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Ca	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Fr	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Ga	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Go	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Jp	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Mb	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Mu	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Mv	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Po	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Rà	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
SB	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Sé	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
SJ	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Ul	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Va	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra
Ve	po'ðre	po'ðras	po'ðra	po'ðrem	po'ðrew	po'ðra

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Am	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Bc	po'ðrie	po'ðries	po'ðrie	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Ca	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Fr	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Ga	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Go	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Jp	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Mb	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Mu	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Mv	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Po	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Rà	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
SB	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Sé	po'ðrie	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
SJ	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Ul	po'ðrie	po'ðries	po'ðrie	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Va	po'ðria	po'ðries	po'ðria	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien
Ve	po'ðrie	po'ðries	po'ðrie	po'ðriem	po'ðriew	po'ðrien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣem	pu'ɣew	'puɣen
Am	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Bc	'puɣɛ	'puɣes	'puɣɛ	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Ca	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Fr	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Ga	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣe(se)m	pu'ɣe(se)w	'puɣen
Go	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣem	pu'ɣew	'puɣen
Jp	'puɣɛ	'puɣes	'puɣɛ	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Mb	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣem	pu'ɣew	'puɣen
Mu	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Mv	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Po	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Rà	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
SB	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Sé	'puɣɛ/o	'puɣos	'puɣo	pu'ɣem	pu'ɣew	'puɣon
SJ	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Ul	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Va	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen
Ve	'puɣe	'puɣes	'puɣe	pu'ɣesem	pu'ɣesew	'puɣen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes(a)	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Am	pu'ɣesa	pu'ɣeses	pu'ɣesa	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Bc	pu'ɣesɛ	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Ca	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Fr	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Ga	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Go	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Jp	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Mb	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣesa	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Mu	pu'ɣesa	pu'ɣeses	pu'ɣesa	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Mv	pu'ɣesa	pu'ɣeses	pu'ɣesa	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Po	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣesa	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Rà	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
SB	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Sé	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
SJ	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Ul	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Va	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen
Ve	pu'ɣes	pu'ɣeses	pu'ɣes	pu'ɣesem	pu'ɣesew	pu'ɣesen

2.4.7 Verb SABER

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	sa'βε	sa'βen	sape'γut
Am	sapi'γε	sa'βen	sapi'γut
Bc	sa'βε saβi'γε	sa'βen	saβε'γut
Ca	sa'βε	sa'βen	sape'γut
Fr	saβi'γε	saβi'γen	saβi'γut
Ga	sa'βε saβi'γε	sa'βen	saβi'γut
Go	sapi'γε	sapi'γen	sapi'γut
Jp	sa'βε sapi'γε	sa'βen sapi'γen	saβi'γut
Mb	sa'βε sapi'γε	sa'βen sapi'γen	sapi'γut
Mu	sapi'γε	sa'βen sapi'γen	sape'γut
Mv	sa'βε	sa'βen	saβε'γut
Po	sapi'γε	sa'βen	sapi'γut
Rà	sapi'γε	sa'βen	sapi'γut
SB	sapi'γε	sa'βen	sapi'γut
Sé	sa'βε	sa'βen	saβε'γut
SJ	sapi'γ e	sa'βen	sapi'γut
Ul	sa'βε sapi'γε	sa'βen saβi'γen	saβi'ut sapi'γut
Va	sa'βε	sa'βen	sape'γut
Ve	sa'βε sapi'γε saβi'γε	sa'βen saβi'γen	saβε'γut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Am	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Bc	'saβiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Ca	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Fr	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Ga	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'saβiye
Go	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Jp	'sapiyes	'sapiya	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Mb	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Mu	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Mv	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Po	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Rà	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
SB	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Sé	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
SJ	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Ul	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Va	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Ve	'sapiyes	'sapiye	saβi'γem	saβi'γew	'saβiye

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Am	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Bc	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Ca	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Fr	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Ga	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Go	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Jp	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Mb	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Mu	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Mv	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Po	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Rà	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
SB	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Sé	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
SJ	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Ul	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Va	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen
Ve	'se	'sas	'sap	sa'βem	sa'βew	'saβen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Am	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Bc	sa'βie	sa'βies	sa'βie	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Ca	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Fr	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Ga	sa'βie	sa'βies	sa'βie	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Go	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Jp	sa'βie	sa'βies	sa'βie	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Mb	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Mu	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Mv	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Po	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Rà	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
SB	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Sé	sa'βie	sa'βies	sa'βie	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
SJ	sa'βia	sa'βies	sa'βia	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Ul	sa'βie	sa'βies	sa'βie	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Va	sa'βie	sa'βies	sa'βie	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien
Ve	sa'βie	sa'βies	sa'βie	sa'βiem	sa'βiew	sa'βien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Am	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Bc	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Ca	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Fr	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Ga	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Go	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Jp	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Mb	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Mu	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Mv	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Po	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Rà	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
SB	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Sé	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
SJ	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Ul	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Va	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran
Ve	sa'βre	sa'βras	sa'βra	sa'βrem	sa'βrew	sa'βran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Am	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Bc	sa'βrie	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Ca	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Fr	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Ga	sa'βrie	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Go	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Jp	sa'βrie	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Mb	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Mu	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Mv	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Po	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Rà	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
SB	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Sé	sa'βrie	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
SJ	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Ul	sa'βrie	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Va	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien
Ve	sa'βria	sa'βries	sa'βria	sa'βriem	sa'βriew	sa'βrien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Am	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Bc	'sapiya	'saβiyes	'sapiya	saβi'γesem	saβi'γesew	'sapiyen
Ca	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Fr	'saβiye	'saβiyes	'saβiye	saβi'γesem	saβi'γesew	'sapiyen
Ga	'saβiye	'sapiyes	'saβiye	saβi'γesem	saβi'γesew	'sapiyen
Go	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Jp	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Mb	'sapiya	'sapiyes	'sapiya	sapi'γem	sapi'γew	'sapiyen
Mu	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Mv	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Po	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Rà	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
SB	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Sé	'saβiya	'saβiyes	'saβiya 'sapiya	sapi'γesem saβi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
SJ	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Ul	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Va	'sapiye	'sapiyes	'sapiye	sapi'γesem	sapi'γesew	'sapiyen
Ve	'saβiye 'sapiye	'sapiyes	'saβiye	saβi'γesem sapi'γesem	saβi'γesew	'sapiyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	sapi'yes(a)	sapi'yeses	sapi'yes(a)	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Am	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Bc	saβi'yesa	saβi'yeses	saβi'yesa	saβi'γesem	saβi'γesew	saβi'yesen
Ca	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Fr	saβi'yes	saβi'yeses	saβi'yes	saβi'γesem	saβi'γesew	saβi'yesen
Ga	saβi'yes	saβi'yeses	saβi'yes	saβi'γesem	saβi'γesew	saβi'yesen
Go	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Jp	sapi'yes(a)	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Mb	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Mu	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Mv	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yesa	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Po	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Rà	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes(a)	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
SB	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Sé	saβi'yes	saβi'yeses	saβi'yes	saβi'γesem	saβi'γesew	saβi'yesen
SJ	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Ul	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Va	sapi'yes	sapi'yeses	sapi'yes	sapi'γesem	sapi'γesew	sapi'yesen
Ve	saβi'yes sapi'yes	saβi'yeses sapi'yeses	saβi'yes sapi'yes	saβi'γesem sapi'γesem	saβi'γesew sapi'γesew	saβi'yesen sapi'yesen

2.4.8 Verb SER

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'se	'sen	se'γut
Am	'se	'sen	se'γut
Bc	'se	'sen	se'γut
Ca	'se	'sen	se'γut
Fr	'se	'sen	se'γut
Ga	'se	'sen	se'γut
Go	'se	'sen	se'γut
Jp	'se	'sen	se'γut
Mb	'se	'sen	se'γut
Mu	'se	'sen	se'γut
Mv	'se	'sen	se'γut
Po	'se	'sen	se'γut
Rà	'se	'sen	se'γut si'γut
SB	'se	'sen	si'γut
Sé	'se	'sen	se'γut
SJ	'se	'sen	se'γut
Ul	'se	'sen	se'γut
Va	'se	'sen	se'γut
Ve	'se	'sen	se'γut si'γut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Am	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Bc	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Ca	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Fr	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Ga	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Go	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Jp	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Mb	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Mu	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Mv	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Po	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Rà	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
SB	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Sé	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
SJ	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Ul	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Va	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Ve	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'sok	'eres	'es	'som	'sow	'son
Am	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Bc	'sok	'eres	'es	'som	'sow	'son
Ca	'sok	'eres	'es	'som	'sow	'son
Fr	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Ga	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Go	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Jp	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Mb	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Mu	'sok	'ets 'eres	'es	'som	'sow	'son
Mv	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Po	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Rà	'sok	'etʃ	'es	'som	'sow	'son
SB	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Sé	'sok	'eres	'es	'som	'sow	'son
SJ	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Ul	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son
Va	'sok	'eres	'es	'som	'sow	'son
Ve	'sok	'ets	'es	'som	'sow	'son

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Am	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Bc	'erε	'eres	'erε	'erem	'erew	'eren
Ca	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Fr	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Ga	'erε	'eres	'erε	'erem	'erew	'eren
Go	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Jp	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Mb	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Mu	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Mv	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Po	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Rà	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
SB	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Sé	'erε	'eres	'erε	'erem	'erew	'eren
SJ	'era	'eres	'era	'erem	'erew	'eren
Ul	'erε	'eres	'erε	'erem	'erew	'eren
Va	'erε	'eres	'erε	'erem	'erew	'eren
Ve	'erε	'eres	'erε	'erem	'erew	'eren

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
Am	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Bc	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
Ca	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
Fr	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
Ga	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Go	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Jp	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
Mb	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Mu	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Mv	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Po	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Rà	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
SB	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Sé	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
SJ	si're	si'ras	si'ra	si'rem	si'rew	si'ran
Ul	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
Va	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran
Ve	se're	se'ras	se'ra	se'rem	se'rew	se'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	se'ria	se'ries	se'ria	se'riem	se'riew	se'rien
Am	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Bc	se'rie	se'ries	se'rie	se'riem	se'riew	se'rien
Ca	se'ria	se'ries	se'ria	se'riem	se'riew	se'rien
Fr	se'ria	se'ries	se'ria	se'riem	se'riew	se'rien
Ga	si'rie	si'ries	si'rie	si'riem	si'riew	si'rien
Go	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Jp	se'rie	se'ries	se'rie	se'riem	se'riew	se'rien
Mb	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Mu	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Mv	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Po	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Rà	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
SB	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Sé	se'ria	se'ries	se'ria	se'riem	se'riew	se'rien
SJ	si'ria	si'ries	si'ria	si'riem	si'riew	si'rien
Ul	se'ria	se'ries	se'ria	se'riem	se'riew	se'rien
Va	se'ria	se'ries	se'ria	se'riem	se'riew	se'rien
Ve	se'ria	se'ries	se'ria	se'riem	se'riew	se'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'siye	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Am	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Bc	'siyo	'siyes	'siyo	si'γesem	si'γesew	'siyen
Ca	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γew	'siyen
Fr	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Ga	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Go	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Jp	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Mb	'siya	'siyes	'siya	si'γesem	si'γesew	'siyen
Mu	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Mv	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Po	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Rà	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
SB	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Sé	'siyo	'siyos	'siyo	si'γem	si'γew	'siyen
SJ	'siye 'siya	'siyes	'siye	si'γem	si'γew	'siyen
Ul	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Va	'siya	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen
Ve	'siye	'siyes	'siye	si'γesem	si'γesew	'siyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes(a) 'fos(a)	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
Am	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes 'fosa	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
Bc	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes 'fos	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
Ca	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes 'fos	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
Fr	'fora 'fos	'forets 'foses	'fora 'fos	'forem 'fosem	'forew 'fosew	'foren 'fosen
Ga	'fos 'fora	'foses 'fores	'fos 'fora	'fosem 'forem	'fosew 'forew	'fosen 'foren
Go	si'γes	si'γeses	si'γes	si'γesem	si'γesew	si'γesen
Jp	si'γes	si'γeses	si'γes	si'γesem	si'γesew	si'γesen
Mb	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes 'fos	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
Mu	'fos(a)	'foses	'fos	'fosem	'fosew	'fosen
Mv	si'γes 'fora	si'γeses 'fores	si'γesa 'fora	si'γesem 'forem	si'γesew 'forew	si'γesen 'foren
Po	'fosa	'foses	'fos	'fosem	'fosew	'fosen
Rà	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes 'fos	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
SB	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes 'fos	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
Sé	si'γes 'fosa	si'γeses 'foses	si'γes 'fos	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
SJ	si'γes 'fos 'fora	si'γeses 'foses 'fores	si'γes 'fos 'fora	si'γesem 'fosem 'forem	si'γesew 'fosew 'forew	si'γesen 'fosen 'foren
Ul	'fos si'γes(a)	si'γeses 'foses	'fos si'γes(a)	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen
Va	si'γes 'fosa 'fora	si'γeses 'foses 'fores	si'γes 'fosa 'fora	si'γesem 'fosem 'forem	si'γesew 'fosew 'forew	si'γesen 'fosen 'foren
Ve	si'γes 'fos	si'γeses 'foses	si'γes 'fos	si'γesem 'fosem	si'γesew 'fosew	si'γesen 'fosen

2.4.9 Verb VEURE

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'bore	be'en	'bist
Am	'bore	be'en	'bist
Bc	'bore	be'en	'bist
Ca	'bore	be'en	'bist
Fr	'bore	be'en	'bist
Ga	'bore	be'en	'bist
Go	'bere	be'en	'bist
Jp	'bore	be'en	'bist
Mb	'bore	be'en	'bist
Mu	'bore	be'en	'bist
Mv	'bere	be'en	'bist
Po	'bore	be'en	'bist
Rà	'bere	be'en	'bist
SB	'bore	be'en	'bist
Sé	'bere	be'en	'bist
SJ	'bore	be'en	'bist
Ul	'bore	be'en	'bist
Va	'bore	be'jen	'bist
Ve	'bore	be'en	'bist

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Am	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Bc	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Ca	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Fr	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Ga	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Go	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Jp	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Mb	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Mu	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Mv	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Po	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Rà	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
SB	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Sé	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Ul	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Va	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen
Ve	'bejyes	'bejye	bej'γem	bej'γew	'bejyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Am	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Bc	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Ca	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Fr	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Ga	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Go	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Jp	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Mb	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Mu	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Mv	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Po	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Rà	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
SB	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Sé	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
SJ	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Ul	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Va	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen
Ve	'betʃ	'bews	'bew	be'em	be'ew	'bewen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Am	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Bc	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Ca	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Fr	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Ga	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Go	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Jp	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Mb	'bea	'be(j)es	'bea	'be(j)em	'be(j)ew	'be(j)en
Mu	'be(j)a	'be(j)es	'bea	'be(j)em	'be(j)ew	'been
Mv	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Po	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Rà	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
SB	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Sé	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
SJ	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Ul	'be(j)a	'be(j)es	'bea	'be(j)em	'be(j)ew	'be(j)en
Va	'beε	'bees	'bea	'beem	'beew	'been
Ve	'bea	'bees	'bea	'beem	'beew	'been

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Am	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Bc	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Ca	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Fr	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Ga	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Go	be're	be'ras	be're	be'rem	be'rew	be'ran
Jp	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Mb	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Mu	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Mv	be're	be'ras	be're	be'rem	be'rew	be'ran
Po	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	be'ran
Rà	be're	be'ras	be're	be'rem	be'rew	be'ran
SB	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Sé	be're	be'ras	be're	be'rem	be'rew	be'ran
SJ	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Ul	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Va	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran
Ve	bo're	bo'ras	bo're	bo'rem	bo'rew	bo'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Am	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Bc	bo'rie	bo'ries	bo'rie	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Ca	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Fr	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Ga	bo'rie	bo'ries	bo'rie	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Go	be'ria	be'ries	be'ria	be'riem	be'riew	be'rien
	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Jp	bo'rie	bo'ries	bo'rie	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Mb	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Mu	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Mv	be'ria	be'ries	be'ria	be'riem	be'riew	be'rien
	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Po	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Rà	be'ria	be'ries	be'ria	be'riem	be'riew	be'rien
	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
SB	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Sé	be'rie	be'ries	be'rie	be'riem	be'riew	be'rien
	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
SJ	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Ul	bo'rie	bo'ries	bo'rie	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Va	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien
Ve	bo'ria	bo'ries	bo'ria	bo'riem	bo'riew	bo'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣem	bej'ɣew	'bejɣen
Am	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Bc	'bejɣɛ	'bejɣes	'bejɣa	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Ca	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣem	bej'ɣew	'bejɣen
Fr	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Ga	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣem	bej'ɣew	'bejɣen
Go	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣem	bej'ɣew	'bejɣen
Jp	'bejɣɛ	'bejɣes	'bejɣɛ	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Mb	'bejɣa	'bejɣes	'bejɣa	bej'ɣem	bej'ɣew	'bejɣen
Mu	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣem	bej'ɣew	'bejɣen
Mv	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Po	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣem	bej'ɣew	'bejɣen
Rà	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
SB	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Sé	'bejɣɛ	'bejɣes	'bejɣa	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
SJ	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Ul	'bejɣɛ	'bejɣes	'bejɣɛ	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Va	'bejɣa	'bejɣes	'bejɣa	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen
Ve	'bejɣe	'bejɣes	'bejɣe	bej'ɣesem	bej'ɣesew	'bejɣen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Am	bej'ɣesa	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Bc	bej'ɣesa	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Ca	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Fr	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Ga	bej'ɣesɛ	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Go	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Jp	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Mb	bej'ɣes(a)	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Mu	bej'ɣesa	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Mv	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Po	bej'ɣesa	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Rà	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
SB	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Sé	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
SJ	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Ul	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Va	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen
Ve	bej'ɣes	bej'ɣeses	bej'ɣes	bej'ɣesem	bej'ɣesew	bej'ɣesen

2.4.10 Verb VIURE

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Am	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Bc	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Ca	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Fr	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Ga	'biwre	bi'βin	bis'kut
Go	'biwre	bi'βin	bis'kut
Jp	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Mb	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Mu	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Mv	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Po	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Rà	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
SB	'biwre	bi'βin	bis'kut
Sé	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
SJ	'biwre	bi'βin	bis'kut
Ul	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Va	'biwre	bi'βin	biʃ'kut
Ve	'biwre	bi'βin	biʃ'kut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Am	'biw	'biʃkiye	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Bc	'biw	'biʃke	bi'βim	bi'βiw	biʃ'ken
Ca	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Fr	'biw	'biʃke	bi'βim	bi'βiw	biʃ'ken
Ga	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Go	'biw	'biske	bi'βim	bi'βiw	bis'ken
Jp	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Mb	'biw	'biʃkiye	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Mu	'biw	'biʃke	bi'βim	bi'βiw	biʃ'ken
Mv	'biw	'biʃke	bi'βim	bi'βiw	biʃ'ken
Po	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Rà	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
SB	'biw	'biʃke	bis'kem	bi'βiw	bis'ken
Sé	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
SJ	'biw	'biske	bi'βim	bi'βiw	bis'ken
Ul	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Va	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken
Ve	'biw	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	biʃ'ken

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Am	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Bc	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Ca	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Fr	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Ga	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Go	'bisk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Jp	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Mb	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Mu	'bisk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Mv	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Po	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Rà	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
SB	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Sé	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
SJ	'bisk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Ul	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Va	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen
Ve	'biʃk	'biws	'biw	bi'βim	bi'βiw	'biwen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Am	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Bc	bi'βie	bi'βies	bi'βie	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Ca	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Fr	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Ga	bi'βie	bi'βies	bi'βie	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Go	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Jp	bi'βie	bi'βies	bi'βie	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Mb	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Mu	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Mv	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Po	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Rà	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
SB	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Sé	bi'βie	bi'βies	bi'βie	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
SJ	bi'βia	bi'βies	bi'βia	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Ul	bi'βie	bi'βies	bi'βie	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Va	bi'βie	bi'βies	bi'βie	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien
Ve	bi'βie	bi'βies	bi'βie	bi'βiem	bi'βiew	bi'βien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Am	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Bc	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Ca	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Fr	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Ga	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Go	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Jp	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Mb	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Mu	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Mv	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Po	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Rà	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
SB	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Sé	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
SJ	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Ul	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Va	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran
Ve	biw're	biw'ras	biw'ra	biw'rem	biw'rew	biw'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Am	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Bc	biw'rie	biw'ries	biw'rie	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Ca	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Fr	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Ga	biw'rie	biw'ries	biw'rie	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Go	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Jp	biw'rie	biw'ries	biw'rie	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Mb	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Mu	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Mv	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Po	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Rà	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
SB	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Sé	biw'rie	biw'ries	biw'rie	biw'riem	biw'riew	biw'rien
SJ	biw'ria	biw'ries	biw'ria	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Ul	biw'rie	biw'ries	biw'rie	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Va	biw'rie	biw'ries	biw'rie	biw'riem	biw'riew	biw'rien
Ve	biw'rie	biw'ries	biw'rie	biw'riem	biw'riew	biw'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'biʃke	'biʃkes	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	'biʃken
Am	'biʃkiye	'biʃkiyes	'biʃkiye	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃkiyen
Bc	'biʃkɛ	'biʃkes	'biʃko	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
Ca	'biʃka	'biʃkes	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	'biʃken
Fr	'biske 'biskiye	'biskes 'biskiyes	'biske 'biskiye	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃkiyen 'biskiye
Ga	'biʃke	'biʃkes	'biʃke	biʃ'kem	biʃ'kew	'biʃken
Go	'biske	'biskes	'biske	bi'βim	bi'βiw	'bisen
Jp	'biʃkiye 'biʃkɛ	'biʃkiye 'biʃkes	'biʃkiye 'biʃkɛ	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
Mb	'biʃkiye	'biʃkiyes	'biʃkiye	biʃ'kem	biʃ'kew	'biʃkiyen
Mu	'biske	'biskes	'biske	bis'kesem	bis'kesew	'bisen
Mv	'biʃke	'biʃkes	'biʃke	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
Po	'biske	'biskes	'biske	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
Rà	'biʃke	'biʃkes	'biʃke	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
SB	'biske	'biskes	'biske	bis'kesem	bis'kesew	'bisen
Sé	'biʃkɛ	'biʃkes	'biʃkɛ	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
SJ	'biske	'biskes	'biske	bis'kesem	bis'kesew	'bisen
Ul	'biʃkɛ	'biʃkes	'biʃkɛ	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
Va	'biʃkɛ	'biʃkes	'biʃkɛ	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken
Ve	'biʃke	'biʃkes	'biʃke	biʃ'kesem	biʃ'kesew	'biʃken

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	biʃ'kes	biʃ'keses	biʃ'kes	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Am	biʃ'kesa	biʃ'keses	biʃ'kes	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Bc	biʃ'kesa	biʃ'keses	biʃ'kesa	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Ca	biʃ'kes	biʃ'keses	biʃ'kesa	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Fr	bis'kes	bis'keses	bis'kesa	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Ga	biʃ'kes bis'kes	biʃ'keses bis'keses	biʃ'kesa bis'kesa	biʃ'kesem bis'kesem	biʃ'kesew bis'kesew	biʃ'kesen bis'kesen
Go	bis'kes	bis'keses	bis'kes	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Jp	biʃ'kes	biʃ'keses	biʃ'kes	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Mb	biʃ'kes	biʃ'keses	biʃ'kesa	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Mu	biʃ'kes	biʃ'keses	biʃ'kesa	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Mv	biʃ'kesa	biʃ'keses	biʃ'kesa	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Po	biʃ'kes(a)	biʃ'keses	biʃ'kes	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
Rà	biʃ'kes	biʃ'keses	biʃ'kes	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
SB	bis'kes	bis'keses	bis'kes	bis'kesem	bis'kesew	bis'kesen
Sé	biʃ'kera	biʃ'keses	biʃ'kes	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen
SJ	bis'kes	bis'keses	bis'kes	bis'kesem	bis'kesew	bis'kesen
Ul	bis'kes	bis'keses	bis'kes	bis'kesem	bis'kesew	bis'kesen
Va	bis'kes	bis'keses	bis'kes	bis'kesem	bis'kesew	bis'kesen
Ve	biʃ'kes(a)	biʃ'keses	biʃ'kes(a)	biʃ'kesem	biʃ'kesew	biʃ'kesen

2.4.11 Verb VOLER

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	bo'le buλ'ye	bo'len	buλ'γut
Am	bul'ye	bul'yen	bol'γut
Bc	bo'le	bo'len	bol'γut
Ca	bo'le bul'ye	bo'len	bol'γut
Fr	bul'ye	bul'yen	bol'γut
Ga	bo'le buλ'ye	bo'len buλ'yen	bol'γut
Go	bul'ye	buλ'yen	bol'γut
Jp	bo'le	bo'len	bol'γut
Mb	buλ'ye	buλ'yen	buλ'γut
Mu	bul'ye	bul'yen	bol'γut
Mv	buλ'ye	bo'len	bol'γut
Po	bul'ye	bo'len	bol'γut
Rà	bul'ye	bo'len	bol'γut
SB	buλ'ye	bul'yen	bol'γut
Sé	bo'le	bo'len	boλ'γut
SJ	bo'le	bo'len	bol'γut
Ul	bul'ye	bo'len	bol'γut
Va	bul'ye buλ'ye	bul'yen buλ'yen	bul'γut buλ'γut
Ve	buλ'ye	bo'len	bol'γut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'buλγes	'buλγe	buλ'γem	buλ'γew	'buλγen
Am	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Bc	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Ca	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Fr	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Ga	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Go	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Jp	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Mb	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Mu	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Mv	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Po	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Rà	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
SB	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Sé	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
SJ	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Ul	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Va	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen
Ve	'bulγes	'bulγe	bul'γem	bul'γew	'bulγen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Am	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Bc	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Ca	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Fr	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Ga	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Go	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Jp	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Mb	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Mu	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Mv	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Po	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Rà	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
SB	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Sé	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
SJ	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Ul	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Va	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen
Ve	'buʎ	'bɔls	'bɔl	bo'lem	bo'lew	'bɔlen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Am	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Bc	bo'lie	bo'lies	bo'lie	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Ca	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Fr	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Ga	bo'lie	bo'lies	bo'lie	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Go	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Jp	bo'lie	bo'lies	bo'lie	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Mb	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Mu	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Mv	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Po	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Rà	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
SB	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Sé	bo'lie	bo'lies	bo'lie	bo'liem	bo'liew	bo'lien
SJ	bo'lia	bo'lies	bo'lia	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Ul	bo'lie	bo'lies	bo'lie	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Va	bo'lie	bo'lies	bo'lie	bo'liem	bo'liew	bo'lien
Ve	bo'lie	bo'lies	bo'lie	bo'liem	bo'liew	bo'lien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Am	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Bc	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Ca	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Fr	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Ga	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Go	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Jp	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Mb	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Mu	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Mv	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Po	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Rà	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
SB	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Sé	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
SJ	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Ul	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Va	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran
Ve	bol'dre	bol'dras	bol'dra	bol'drem	bol'drew	bol'dran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Am	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Bc	bol'drie	bol'dries	bol'drie	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Ca	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Fr	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Ga	bol'drie	bol'dries	bol'drie	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Go	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Jp	bol'drie	bol'dries	bol'drie	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Mb	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Mu	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Mv	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Po	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Rà	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
SB	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Sé	bol'drie	bol'dries	bol'drie	bol'driem	bol'driew	bol'drien
SJ	bol'dria	bol'dries	bol'dria	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Ul	bol'drie	bol'dries	bol'drie	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Va	bol'drie	bol'dries	bol'drie	bol'driem	bol'driew	bol'drien
Ve	bol'drie	bol'dries	bol'drie	bol'driem	bol'driew	bol'drien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎem	bul'ʎew	'bulʎen
Am	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Bc	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Ca	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Fr	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Ga	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎem	bul'ʎew	'bulʎen
Go	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎem	bul'ʎew	'bulʎen
Jp	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Mb	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎem	bul'ʎew	'bulʎen
Mu	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Mv	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Po	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Rà	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
SB	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Sé	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎem	bul'ʎew	'bulʎen
SJ	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Ul	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Va	'bulʎa	'bulʎes	'bulʎa' bulʎo	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen
Ve	'bulʎe	'bulʎes	'bulʎe	bul'ʎesem	bul'ʎesew	'bulʎen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Am	bul'ʎesa	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Bc	bul'ʎesε	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Ca	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Fr	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Ga	bul'ʎes(a)	bul'ʎeses	bul'ʎes(a)	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Go	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Jp	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Mb	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Mu	bul'ʎesa	bul'ʎeses	bul'ʎesa	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Mv	bul'ʎes(a)	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Po	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Rà	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
SB	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Sé	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
SJ	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Ul	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Va	bul'ʎes	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen
Ve	bul'ʎesa	bul'ʎeses	bul'ʎes	bul'ʎesem	bul'ʎesew	bul'ʎesen

2.5 Verbs del III grup

2.5.1 Verb BULLIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	bu'li	bu'lin	bu'lit
Am	bu'li	bu'lin	bu'lit
Bc	bu'li	bu'lin	bu'lit
Ca	bu'li	bu'lin	bu'lit
Fr	bu'li	bu'lin	bo'lit bu'lit
Ga	bo'li bu'li	bo'lin	bo'lit
Go	bu'li	bu'lin	bu'lit
Jp	bu'li	bu'lin	bu'lit
Mb	bo'li	bo'lin	bo'lit
Mu	bu'li	bu'lin	bu'lit
Mv	bu'li	bu'lin	bu'lit
Po	bu'li	bu'lin	bu'lit
Rà	bu'li	bu'lin	bu'lit
SB	bu'li	bu'lin	bu'lit
Sé	bu'li	bu'lin	bo'lit
SJ	bu'li	bu'lin	bu'lit
Ul	bu'li	bu'lin	bu'lit
Va	bu'li	bu'lin	bu'lit
Ve	bu'li	bu'lin	bu'lit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'buł	'buł	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Am	'buł	'bułiye	bu'łim	bu'łiw	'bułiyen
Bc	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Ca	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Fr	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Ga	'buł	'bułye	bo'łim	bo'łiw	'bułyen
Go	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Jp	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Mb	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Mu	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Mv	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Po	'buł	'bułiye	bu'łim	bu'łiw	'bułiyen
Rà	'buł	'bułye 'bułiye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
SB	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Sé	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
SJ	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Ul	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułiyen
Va	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen
Ve	'buł	'bułye	bu'łim	bu'łiw	'bułyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'buʎo	'buʎ(e)s	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Am	'buʎo	'buʎes	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Bc	'buʎo	'buʎ(e)s	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Ca	'buʎo	'buʎs	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Fr	'buʎo 'buʎk	'buʎ(e)s	'buʎ	bu'ʎim bo'ʎim	bu'ʎiw bo'ʎiw	'buʎen
Ga	'buʎo	'buʎs	'buʎ	bo'ʎim	bo'ʎiw	'buʎen
Go	'buʎo	'buʎ(e)s	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Jp	'buʎo	'buʎ(e)s	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Mb	'buʎk	'buʎs	'buʎ	bo'ʎim	bo'ʎiw	'buʎen
Mu	'buʎo	'buʎes	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Mv	'buʎo	'buʎes	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Po	'buʎo	'buʎes	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Rà	'buʎo	'buʎ(e)s	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
SB	'buʎo	'buʎs	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Sé	'buʎo	'buʎs	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
SJ	'buʎo	'buʎs	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Ul	'buʎo	'buʎs	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Va	'buʎo	'buʎes	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen
Ve	'buʎo	'buʎes	'buʎ	bu'ʎim	bu'ʎiw	'buʎen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Am	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Bc	bu' lïe	bu' lïes	bu' lïe	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Ca	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Fr	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Ga	bu' lïe	bu' lïes	bu' lïe	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Go	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Jp	bu' lïe	bu' lïes	bu' lïe	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Mb	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Mu	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Mv	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Po	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Rà	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
SB	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Sé	bu' lïe	bu' lïes	bu' lïe	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
SJ	bu' lía	bu' lïes	bu' lía	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Ul	bu' lïe	bu' lïes	bu' lïe	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Va	bu' lïe	bu' lïes	bu' lïe	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen
Ve	bu' lïe	bu' lïes	bu' lïe	bu' lïem	bu' lïew	bu' lïen

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Am	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Bc	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Ca	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Fr	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Ga	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Go	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Jp	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Mb	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Mu	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Mv	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Po	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Rà	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
SB	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Sé	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
SJ	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Ul	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Va	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran
Ve	buʎi're	buʎi'ras	buʎi'ra	buʎi'rem	buʎi'rew	buʎi'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Am	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Bc	buʎi'rie	buʎi'ries	buʎi'rie	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Ca	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Fr	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Ga	buʎi'rie	buʎi'ries	buʎi'rie	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Go	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Jp	buʎi'rie	buʎi'ries	buʎi'rie	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Mb	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Mu	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Mv	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Po	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Rà	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
SB	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Sé	buʎi'rie	buʎi'ries	buʎi'rie	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
SJ	buʎi'ria	buʎi'ries	buʎi'ria	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Ul	buʎi'rie	buʎi'ries	buʎi'rie	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Va	buʎi'rie	buʎi'ries	buʎi'rie	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien
Ve	buʎi'rie	buʎi'ries	buʎi'rie	buʎi'riem	buʎi'riew	buʎi'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'buλye	'buλyes	'buλye	bu'λim	bu'λiw	'buλyen
Am	'buλiye	'buλiyes	'buλiye	buλi'yesem	buλi'yesew	'buλiyen
Bc	'buλye	'buλyes	'buλya	buλ'yesem	buλ'yesew	'buλyen
Ca	'buλye	'buλyes	'buλye	buλ'γyesem	buλ'yesew	'buλyen
Fr	'buλye	'buλyes	'buλye	buλi'yesem	buλi'yesew	'buλyen
	'buλiye	'buλiyes	'buλiye		buλ'yesew	'buλiyen
Ga	'buλye	'buλyes	'buλye	bo'λim	bo'λiw	'buλyen
	'buλiye					
Go	'buλiye	'buλiyes	'buλiye	bu'λim	bu'λiw	'buλiyen
Jp	'buλye	'buλyes	'buλiye	buλ'yesem	buλ'yesew	'buλyen
Mb	'buλye	'buλyes	'buλye	buλ'yem	buλ'yew	'buλyen
Mu	'buλiye	'buλiyes	'buλiye	buλi'yesem	buλi'yesew	'buλiyen
Mv	'buλye	'buλyes	'buλye	buλ'yesem	buλ'yesew	'buλyen
Po	'buλiye	'buλiyes	'buλiye	buλi'yesem	buλi'yesew	'buλiyen
Rà	'buλye	'buλyes	'buλye	buλ'yesem	buλ'yesew	'buλyen
	'buλiye					
SB	'buλiye	'buλiyes	'buλiye	buλi'yesem	buλi'yesew	'buλiyen
Sé	'buλyo	'buλyos	'buλyo	bo'λim	bo'λiw	'buλyon
						'buλyen
SJ	'buλye	'buλyes	'buλye	buλ'yesem	buλ'γyesew	'buλyen
Ul	'buλye	'buλyes	'buλye	buλ'yesem	buλ'γyesew	'buλyen
	'buλiye	'buλiyes	'buλiye	buλi'yesem	buλi'yesew	'buλiyen
Va	'buλyo	'buλyes	'buλye	buλ'yesem	buλ'γyesew	'buλyen
Ve	'buλye	'buλyes	'buλye	buλ'yesem	buλ'γyesew	'buλyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Am	buɫi'ɣesa	buɫi'ɣeses	buɫi'ɣesa	buɫi'ɣesem	buɫi'ɣesew	buɫi'ɣesen
Bc	buɫ'ɣesɛ	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣɣesen
Ca	buɫ'ɣesa	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Fr	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Ga	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Go	buɫi'ɣes	buɫi'ɣeses	buɫi'ɣes	buɫi'ɣesem	buɫi'ɣesew	buɫi'ɣesen
Jp	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Mb	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Mu	buɫi'ɣesa	buɫi'ɣeses	buɫi'ɣes	buɫi'ɣesem	buɫi'ɣesew	buɫi'ɣesen
Mv	buɫ'ɣesa	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Po	buɫi'ɣesa	buɫi'ɣeses	buɫi'ɣes	buɫi'ɣesem	buɫi'ɣesew	buɫi'ɣesen
Rà	buɫi'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes buɫi'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
SB	buɫi'ɣes	buɫi'ɣeses	buɫi'ɣes	buɫi'ɣesem	buɫi'ɣesew	buɫi'ɣesen
Sé	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
SJ	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Ul	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Va	buɫ'ɣes	buɫ'ɣeses	buɫ'ɣes	buɫ'ɣesem	buɫ'ɣesew	buɫ'ɣesen
Ve	buɫi'ɣes	buɫi'ɣeses	buɫi'ɣes	buɫi'ɣesem	buɫi'ɣesew	buɫi'ɣesen

2.5.2 Verb COLLIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Am	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Bc	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Ca	ku' òi ko' òi	ku' òin	ku' òit
Fr	ko' òi	ko' òin	ko' òit ku' òit
Ga	ko' òi	ko' òin	ko' òit
Go	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Jp	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Mb	ko' òi	ko' òin	ko' òit
Mu	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Mv	ku' òi	ku' òin	ko' òit
Po	ko' òi	ku' òin	ku' òit
Rà	ku' òi	ku' òin	ku' òit
SB	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Sé	ko' òi	ku' òin	ko' òit
SJ	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Ul	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Va	ku' òi	ku' òin	ku' òit
Ve	ku' òi	ku' òin	ku' òit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen
Am	'kuł	'kułiye	ku'łim	ku'łiw	'kułiyen
Bc	'kuł	'kułye	ku'łim	ko'łiw	'kułyen
Ca	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen
Fr	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen
Ga	'kuł	'kułye	ko'łim	ko'łiw	'kułyen
Go	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen
Jp	'kuł	'kułye	ku'łim ko'łim	ku'łiw ko'łiw	'kułyen
Mb	'kuł	'kułya	ko'łim	ko'łiw	'kułyen
Mu	'kuł	'kułiye	ku'łim	ku'łiw	'kułiyen
Mv	'kuł	'kułye	kuł'gem	kuł'yew	'kułiyen
Po	'kuł	'kułye	kuł'gem	kuł'yew	'kułiyen
Rà	'kuł	'kułye	kuł'gem	kuł'yew	'kułiyen
SB	'kuł	'kułye	kuł'gem	kuł'yew	'kułiyen
Sé	'kuł	'kułye	ko'łim	ko'łiw	'kułyen
SJ	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen
Ul	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen
Va	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen
Ve	'kuł	'kułye	ku'łim	ku'łiw	'kułyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'kuɫo	'kuɫ(e)s	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Am	'kuɫo	'kuɫ(e)s	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Bc	'kuɫo	'kuɫs	'kuɫ ku'ɫiʃ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Ca	'kuɫo	'kuɫes	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Fr	'kuɫo	'kuɫ(e)s	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Ga	'kuɫo 'kuɫk	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Go	'kuɫo 'kuɫk	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Jp	'kuɫo	'kuɫ(e)s	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Mb	'kuɫo 'kuɫk	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Mu	'kuɫo	'kuɫes 'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Mv	'kuɫo	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Po	'kuɫo	'kuɫes ku'ɫiʃes 'kuɫs	'kuɫ ku'ɫiʃ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Rà	'kuɫo	'kuɫ(e)s	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
SB	'kuɫo	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Sé	'kuɫo 'kuɫk	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
SJ	'kuɫo	'kuɫ(e)s	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Ul	'kuɫk 'kuɫo	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Va	'kuɫo 'kuɫk	'kuɫes	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen
Ve	'kuɫo	'kuɫs	'kuɫ	ku'ɫim	ku'ɫiw	'kuɫen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Am	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Bc	ku' òie	ku' òies	ku' òie	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Ca	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Fr	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Ga	ku' òie	ku' òies	ku' òie	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Go	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Jp	ku' òie	ku' òies	ku' òie	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Mb	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Mu	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Mv	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Po	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Rà	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
SB	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Sé	ku' òie	ku' òies	ku' òie	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
SJ	ku' òia	ku' òies	ku' òia	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Ul	ku' òie	ku' òies	ku' òie	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Va	ku' òie	ku' òies	ku' òie	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien
Ve	ku' òie	ku' òies	ku' òie	ku' òiem	ku' òiew	ku' òien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Am	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Bc	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Ca	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Fr	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Ga	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Go	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Jp	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Mb	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Mu	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Mv	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Po	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Rà	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
SB	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Sé	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
SJ	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Ul	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Va	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran
Ve	kuɫi're	kuɫi'ras	kuɫi'ra	kuɫi'rem	kuɫi'rew	kuɫi'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Am	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Bc	kuʎi'rie	kuʎi'ries	kuʎi'rie	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Ca	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Fr	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Ga	kuʎi'rie	kuʎi'ries	kuʎi'rie	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Go	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Jp	kuʎi'rie	kuʎi'ries	kuʎi'rie	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Mb	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Mu	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Mv	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Po	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Rà	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
SB	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Sé	kuʎi'rie	kuʎi'ries	kuʎi'rie	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
SJ	kuʎi'ria	kuʎi'ries	kuʎi'ria	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Ul	kuʎi'rie	kuʎi'ries	kuʎi'rie	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Va	kuʎi'rie	kuʎi'ries	kuʎi'rie	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien
Ve	kuʎi'rie	kuʎi'ries	kuʎi'rie	kuʎi'riem	kuʎi'riew	kuʎi'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	ku'λim	ku'λiw	'kuλyen
Am	'kuλiye	'kuλiyes	'kuλiye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλiyen
Bc	'kuλya	'kuλyes	'kuλya	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
Ca	'kuλya	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
Fr	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλiyen
Ga	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλi'yem kuλ'yem	kuλi'yew	'kuλyen
Go	'kuλye	'kuλyes	'kuλye 'kuλiye	ku'λim	ku'λiw	'kuλyen
Jp	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
Mb	'kuλya	'kuλyes	'kuλya	kuλ'yem	kuλ'yew	'kuλyen 'kuλiyen
Mu	'kuλiye	'kuλiyes	'kuλiye	kuλi'yesem	kuλi'yesew	'kuλiyen
Mv	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
Po	'kuλiye	'kuλiyes	'kuλiye	kuλi'yesem	kuλi'yesew	'kuλiyen
Rà	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
SB	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλi'yesem	kuλi'yesew	'kuλiyen
Sé	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
SJ	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
Ul	'kuλye 'kuλiye	'kuλyes 'kuλiyes	'kuλye 'kuλiye	kuλ'yesem kuλi'yesem	kuλ'yesew kuλi'yesew	'kuλyen 'kuλiyen
Va	'kuλyo	'kuλyes	'kuλyo	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen
Ve	'kuλye	'kuλyes	'kuλye	kuλ'yesem	kuλ'yesew	'kuλyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes kuɫ'ɣesa	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣɛsew	kuɫ'ɣesen
Am	kuɫi'ɣesa	kuɫi'ɣeses	kuɫi'ɣesa	kuɫi'ɣesem	kuɫi'ɣesew	kuɫi'ɣesen
Bc	kuɫ'ɣesa	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣesa	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Ca	kuɫ'ɣes kuɫi'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Fr	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Ga	kuɫ'ɣesa	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Go	kuɫ'ɣesa	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Jp	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Mb	kuɫ'ɣes kuɫi'ɣes	kuɫ'ɣeses kuɫi'ɣeses	kuɫ'ɣes kuɫi'ɣes	kuɫ'ɣesem kuɫi'ɣesem	kuɫ'ɣesew kuɫi'ɣesew	kuɫ'ɣesen kuɫi'ɣesen
Mu	kuɫi'ɣesa	kuɫi'ɣeses	kuɫi'ɣesa	kuɫi'ɣesem	kuɫi'ɣesew	kuɫi'ɣesen
Mv	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣɛsew	kuɫ'ɣesen
Po	kuɫ'ɣesa	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Rà	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
SB	kuɫi'ɣes	kuɫi'ɣeses	kuɫi'ɣes	kuɫi'ɣesem	kuɫi'ɣesew	kuɫi'ɣesen
Sé	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
SJ	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Ul	kuɫ'ɣes kuɫi'ɣes	kuɫ'ɣeses kuɫi'ɣeses	kuɫ'ɣes kuɫi'ɣes	kuɫ'ɣesem kuɫi'ɣesem	kuɫ'ɣesew kuɫi'ɣesew	kuɫ'ɣesen kuɫi'ɣesen
Va	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen
Ve	kuɫ'ɣes	kuɫ'ɣeses	kuɫ'ɣes kuɫ'ɣese	kuɫ'ɣesem	kuɫ'ɣesew	kuɫ'ɣesen

2.5.3 Verb DORMIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	dor'mi	dor'min	dor'mit
Am	dor'mi	dor'min	dor'mit
Bc	dor'mi	dor'min	dor'mit
Ca	dor'mi	dor'min	dor'mit
Fr	dor'mi	dor'min	dor'mit
Ga	dor'mi	dor'min	dor'mit
Go	dor'mi	dor'min	dor'mit
Jp	dor'mi	dor'min	dor'mit
Mb	dor'mi	dor'min	dor'mit
Mu	dor'mi	dor'min	dor'mit
Mv	dor'mi	dor'min	dor'mit
Po	dor'mi	dor'min	dor'mit
Rà	dor'mi	dor'min	dor'mit
SB	dor'mi	dor'min	dor'mit
Sé	dor'mi	dor'min	dor'mit
SJ	dor'mi	dor'min	dor'mit
Ul	dor'mi	dor'min	dor'mit
Va	dor'mi	dor'min	dor'mit
Ve	dor'mi	dor'min	dor'mit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Am	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Bc	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Ca	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Fr	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Ga	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Go	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Jp	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Mb	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Mu	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Mv	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Po	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Rà	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
SB	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Sé	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
SJ	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Ul	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Va	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen
Ve	'dòrm	'dòrmiye	dor'mim	dor'miw	'dòrmiyen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'dərmo 'dərnik	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Am	'dərnik	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Bc	'dərmo	'dərns	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Ca	'dərmo	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Fr	'dərnik 'dərmo	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Ga	'dərnik	'dərns	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Go	'dərnik	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Jp	'dərmo	'dərnes	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Mb	'dərmo	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Mu	'dərnik	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Mv	'dərmo	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Po	'dərmo 'dərnik	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Rà	'dərnik 'dərmo	'dərns	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
SB	'dərmo 'dərnik	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Sé	'dərmo 'dərnik	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
SJ	'dərmo	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Ul	'dərmo 'dərnik	'dərns	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Va	'dərmo	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen
Ve	'dərmo	'dər(e)s	'dər	dor'mim	dor'miw	'dərmen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Am	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Bc	dor'miè	dor'mies	dor'miè	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Ca	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Fr	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Ga	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Go	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Jp	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Mb	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Mu	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Mv	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Po	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Rà	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
SB	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Sé	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
SJ	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Ul	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Va	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien
Ve	dor'mia	dor'mies	dor'mia	dor'miem	dor'miew	dor'mien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Am	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Bc	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Ca	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Fr	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Ga	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Go	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Jp	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Mb	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Mu	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Mv	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Po	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Rà	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
SB	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Sé	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
SJ	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Ul	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Va	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran
Ve	dormi're	dormi'ras	dormi'ra	dormi'rem	dormi'rew	dormi'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Am	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Bc	dormi'rie	dormi'ries	dormi'rie	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Ca	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Fr	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Ga	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Go	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Jp	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Mb	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Mu	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Mv	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Po	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Rà	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
SB	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Sé	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
SJ	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Ul	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Va	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien
Ve	dormi'ria	dormi'ries	dormi'ria	dormi'riem	dormi'riew	dormi'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dor'mim	dor'miw	'dərmiyen
Am	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Bc	'dərmiyo 'dərmiye 'dərmiya	'dərmiyes	'dərmiyo 'dərmiya	dormi'yesem dor'mim	dormi'yesew dor'miw	'dərmiyen
Ca	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Fr	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Ga	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem dor'mim	dormi'yesew dor'miw	'dərmiyen
Go	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dor'mim	dor'miw	'dərmiyen
Jp	'dərmiya	'dərmiyes	'dərmiya	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Mb	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Mu	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Mv	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Po	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Rà	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
SB	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Sé	'dərmiya 'dərmiyo	'dərmiyes	'dərmiya	dor'mim	dor'miw	'dərmiyen
SJ	'dərmiye	'dərmiyes	'dərmiye	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Ul	'dərmiya	'dərmiyes	'dərmiya	dor'mim	dor'miw	'dərmiyen
Va	'dərmiya	'dərmiyes	'dərmiya	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen
Ve	'dərmiya	'dərmiyes	'dərmiya	dormi'yesem	dormi'yesew	'dərmiyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Am	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Bc	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Ca	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Fr	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Ga	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Go	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Jp	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Mb	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Mu	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Mv	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Po	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Rà	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
SB	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Sé	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yeses	dormi'yes dormi'yesa	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
SJ	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Ul	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Va	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen
Ve	dormi'yes	dormi'yeses	dormi'yes	dormi'yesem	dormi'yesew	dormi'yesen

2.5.4 Verb FREGIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	fre'zi fri'zi	fre'zin fri'zin	fre'zit fri'zit
Am	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Bc	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Ca	fre'zi	fre'zin	fre'zit fri'zit
Fr	fri'dzi	frid'zin	fred'zit
Ga	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Go	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Jp	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Mb	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Mu	fre'zi fri'zi	fre'zin	fre'zit
Mv	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Po	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Rà	fre'zi	fre'zin	fre'zit
SB	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Sé	fre'zi	fre'zin	fred'zit
SJ	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Ul	fre'zi	fre'zin	fre'zit
Va	fri'dzi	fri'd'zin	fri'd'zit
Ve	fre'zi	fre'zin	fre'zit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'fritʃ	'frizye	fri'zim	fri'ziw	'frizyen
Am	'fritʃ	'friziye	fri'zim	fri'ziw	'friziyen
Bc	'fritʃ	'frizye	fre'zim	fre'ziw	'frizyen
Ca	'fritʃ	'frizye	fri'zim	fri'ziw	fri'ziʃken 'frizyen
Fr	'fritʃ	'fridziye	fred'zim	fred'ziw	'fridziyen
Ga	'fritʃ	'frizye	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Go	'fritʃ	'friziye	fri'zim	fri'ziw	'friziyen
Jp	'fritʃ	'frizye	fri'zim	fri'ziw	'frizyen
Mb	'fritʃ	'frizya	fri'zim	fri'ziw	'friziyen
Mu	'fritʃ	'frizye	fre'zim	fre'ziw	'friziyen
Mv	'fritʃ	'frizye	fri'zim	fri'ziw	'frizyen
Po	'fritʃ	'frizye	fri'zim	fri'ziw	'frizyen
Rà	'fritʃ	'frizye	frid'zim	frid'ziw	'frizyen
SB	'fritʃ	'fridziye	fri'zim	fri'ziw	'friziyen
Sé	'fritʃ	'fridziye	fri'zim	fri'ziw	'fridziyen
Ul	'fritʃ	'frizye	fri'zim	fri'ziw	'frizyen
Va	'fritʃ	'fridziye	fri'zim	fri'ziw	'frizyen 'friziyen
Ve	'fritʃ	'fridziye	fri'zim	frid'ziw	'fridziyen

Present

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Am	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Bc	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Ca	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Fr	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Ga	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Go	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Jp	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Mb	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Mu	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Mv	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Po	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
Rà	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
SB	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Sé	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fre'zim	fre'ziw	'frizen
SJ	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Ul	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Va	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen
Ve	'friʒo	'frizes	'fritʃ	fri'zim	fri'ziw	'frizen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Am	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Bc	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Ca	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Fr	fre'zia	fre'zies	fre'zia	fre'ziem	fre'ziew	fre'zien
Ga	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Go	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Jp	fre'zia	fre'zies	fre'zia	fre'ziem	fre'ziew	fre'zien
Mb	fre'zia	fre'zies	fre'zia	fre'ziem	fre'ziew	fre'zien
Mu	fre'zia	fre'zies	fre'zia	fre'ziem	fre'ziew	fre'zien
Mv	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Po	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Rà	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
SB	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Sé	fre'zia	fre'zies	fre'zia	fre'ziem	fre'ziew	fre'zien
SJ	fre'zia	fre'zies	fre'zia	fre'ziem	fre'ziew	fre'zien
Ul	fri'zia	fri'zies	fri'zia	fri'ziem	fri'ziew	fri'zien
Va	frid'zie	frid'zies	frid'zie	frid'ziem	frid'ziew	frid'zien
Ve	frid'zia	frid'zies	frid'zia	frid'ziem	frid'ziew	frid'zien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	fri'zire	fri'ziras	fri'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Am	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Bc	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Ca	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Fr	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Ga	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Go	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Jp	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Mb	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Mu	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Mv	fri'zire	fri'ziras	fri'zira	fri'zirem	fri'zirew	fri'ziran
Po	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Rà	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
SB	fre'zire	fre'ziras	fre'zira	fre'zirem	fre'zirew	fre'ziran
Sé	fri'zire	fri'ziras	fri'zira	fri'zirem	fri'zirew	fri'ziran
SJ	fri'zire	fri'ziras	fri'zira	fri'zirem	fri'zirew	fri'ziran
Ul	fri'zire	fri'ziras	fri'zira	fri'zirem	fri'zirew	fri'ziran
Va	frid'zire	frid'ziras	frid'zira	frid'zirem	frid'zirew	frid'ziran
Ve	fred'zire	fred'ziras	fred'zira	fred'zirem	fred'zirew	fred'ziran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Am	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Bc	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Ca	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Fr	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Ga	frezì'rie	frezì'ries	frezì'rie	frezì'riem	frezì'riew	frezì'rien
Go	frezì'ria	frezì'ries	frezì'ria	frezì'riem	frezì'riew	frezì'rien
Jp	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Mb	frezì'ria	frezì'ries	frezì'ria	frezì'riem	frezì'riew	frezì'rien
Mu	frezì'ria	frezì'ries	frezì'ria	frezì'riem	frezì'riew	frezì'rien
Mv	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Po	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Rà	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
SB	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Sé	frezì'ria	frezì'ries	frezì'ria	frezì'riem	frezì'riew	frezì'rien
SJ	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Ul	frizì'ria	frizì'ries	frizì'ria	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Va	fridzì'rie	fridzì'ries	fridzì'rie	frizì'riem	frizì'riew	frizì'rien
Ve	fredzì'ria	fredzì'ries	fredzì'ria	fredzì'riem	fredzì'riew	fredzì'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	fri'zim	fri'ziw	'frizɣen
Am	'friziye	'friziyes	'friziye	frizi'yesem	frizi'yesew	'friziɣen
Bc	'frizɣa	'frizɣes	'frizɣa	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
Ca	'friziye 'frizɣe	'friziyes	'friziye	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'friziɣen
Fr	'fridziye	'fridziyes	'fridziye	fri'zim	fri'ziw	'fridziɣen
Ga	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	fre'zim	fre'ziw	frid'ziʃken
Go	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	fri'zim	fri'ziw	'frizɣen
Jp	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
Mb	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	fri'zim	fri'ziw	'frizɣen
Mu	'friziye	'friziyes	'friziye	frizi'yesem	frizi'yesew	'friziɣen
Mv	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
Po	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
Rà	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
SB	'fridziye	'fridziyes	'fridziye	fridzi'yesem	fridzi'yesew	'fridziɣen
Sé	'frizɣo	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
SJ	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
Ul	'frizɣe	'frizɣes 'friziyes	'frizɣe	fri'zim frizi'yesem	fri'ziw frizi'yesew	'frizɣen 'friziɣen
Va	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen
Ve	'frizɣe	'frizɣes	'frizɣe	friɣ'yesem	friɣ'yesew	'frizɣen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	fri3'yes fri3'yesa	fri3'yeses	fri3'yes fri3'yesa	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Am	fri3i'yesa	fri3i'yeses	fri3i'yes	fri3i'yesem	fri3i'yesew	fri3i'yesen
Bc	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Ca	fri3i'yes	fri3i'yeses	fri3i'yes	fri3i'yesem	fri3i'yesew	fri3i'yesen
Fr	frid3i'yes	frid3i'yeses	frid3i'yes	frid3i'yesem	frid3i'yesew	frid3i'yesen
Ga	fri3'yesa fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yesa fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Go	fri3i'yes	fri3i'yeses	fri3i'yesa	fri3i'yesem	fri3i'yesew	fri3i'yesen
Jp	frid3'yes	frid3'yeses	frid3'yes	frid3'yesem	frid3'yesew	frid3'yesen
Mb	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Mu	fri3i'yesa	fri3i'yeses	fri3i'yesa	fri3i'yesem	fri3i'yesew	fri3i'yesen
Mv	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yesa	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Po	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Rà	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
SB	frid3i'yes	frid3i'yeses	frid3i'yes	frid3i'yesem	frid3i'yesew	frid3i'yesen
Sé	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
SJ	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yesa	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Ul	fri3'yes	fri3'yeses fri3i'yeses	fri3'yes	fri3'yesem fri3i'yesem	fri3'yesew fri3i'yesew	fri3'yesen fri3i'yesen
Va	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen
Ve	fri3'yes	fri3'yeses	fri3'yes	fri3'yesem	fri3'yesew	fri3'yesen

2.5.5 Verb LLEGIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	li'zi	le'zin	li'zit
Am	li'zi	li'zin	li'zit
Bc	le'zi li'zi	le'zin li'zin	le'zit li'zit
Ca	li'zi	lid'zin	li'zit
Fr	lid'zi	lid'zin	li'zit
Ga	li'zi	li'zin	li'zit
Go	le'zi	le'zin	li'zit
Jp	le'zi li'zi	le'zin	li'zit
Mb	li'zi	li'zin	li'zit
Mu	li'zi	li'zin	li'zit
Mv	li'zi le'zi	li'zin	li'zit
Po	li'zi	li'zin	li'zit
Rà	le'zi	li'zin	li'zit
SB	li'zi	li'zin	li'zit
Sé	le'zi	li'zin le'zin	le'zit
SJ	li'zi	li'zin	li'zit
Ul	led'zi lid'zi	lid'zin	lid'zit led'zit
Va	li'zi	li'zin	li'zit
Ve	li'zi	li'zin	li'zit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Am	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Bc	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Ca	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Fr	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Ga	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Go	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Jp	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Mb	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Mu	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Mv	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Po	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Rà	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
SB	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Sé	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
SJ	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Ul	'litʃ	'lidzɣe	lid'zim led'zim	lid'ziw	'lidzɣen 'lidziɣen
Va	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen
Ve	'litʃ	'lizɣe	lid'zim	lid'ziw	'lizɣen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Am	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Bc	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Ca	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Fr	'liʒo	'liʒes	'liʃ	le'zim	le'ziw	'liʒen
Ga	'liʒo	'liʒes	'liʃ	le'zim	le'ziw	'liʒen
Go	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Jp	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Mb	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw le'ziw	'liʒen
Mu	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Mv	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Po	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Rà	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
SB	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Sé	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
SJ	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Ul	'lidʒo	'lidʒes	'liʃ	lid'zim	lid'ziw	'lidʒen
Va	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen
Ve	'liʒo	'liʒes	'liʃ	li'zim	li'ziw	'liʒen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Am	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Bc	le'zie	le'zies	le'zie	le'ziem	le'ziew	le'zien
Ca	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Fr	lid'zia	lid'zies	lid'zia	lid'ziem	lid'ziew	lid'zien
Ga	le'zie	le'zies	le'zie	le'ziem	le'ziew	le'zien
Go	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Jp	li'zie	li'zies	li'zie	li'ziem	li'ziew	li'zien
Mb	le'zia	le'zies	le'zia	le'ziem	le'ziew	le'zien
Mu	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Mv	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Po	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Rà	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
SB	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Sé	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
SJ	li'zia	li'zies	li'zia	li'ziem	li'ziew	li'zien
Ul	lid'zie	lid'zies	lid'zie	lid'ziem	lid'ziew	lid'zien
Va	li'zie	li'zies	li'zie	li'ziem	li'ziew	li'zien
Ve	lid'zia	lid'zies	lid'zia	lid'ziem	lid'ziew	lid'zien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Am	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Bc	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Ca	ʎidzi're	ʎidzi'ras	ʎidzi'ra	ʎidzi'rem	ʎidzi'rew	ʎidzi'ran
Fr	ʎedzi're	ʎedzi'ras	ʎedzi'ra	ʎedzi'rem	ʎedzi'rew	ʎezi'ran ʎizi'ran
Ga	ʎezi're	ʎezi'ras	ʎezi'ra	ʎezi'rem	ʎezi'rew	ʎezi'ran ʎizi'ran
Go	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Jp	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Mb	ʎezi're	ʎezi'ras	ʎezi'ra	ʎezi'rem	ʎezi'rew	ʎezi'ran
Mu	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Mv	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Po	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Rà	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
SB	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Sé	ʎezi're	ʎezi'ras	ʎezi'ra	ʎezi'rem	ʎezi'rew	ʎezi'ran
SJ	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Ul	ʎidzi're	ʎidzi'ras	ʎidzi'ra	ʎidzi'rem	ʎidzi'rew	ʎidzi'ran
Va	ʎizi're	ʎizi'ras	ʎizi'ra	ʎizi'rem	ʎizi'rew	ʎizi'ran
Ve	ʎidzi're	ʎidzi'ras	ʎidzi'ra	ʎidzi'rem	ʎidzi'rew	ʎidzi'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Am	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Bc	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Ca	Λidzi'ria	Λidzi'ries	Λidzi'ria	Λidzi'riem	Λidzi'riew	Λidzi'ran
Fr	Λedzi'ria	Λedzi'ries	Λedzi'ria	Λedzi'riem	Λedzi'riew	Λedzi'ran
Ga	Λezi'rie	Λezi'ries	Λezi'ria	Λezi'riem	Λezi'riew	Λezi'ran
Go	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Jp	Λezi'rie	Λezi'ries	Λezi'ria	Λezi'riem	Λezi'riew	Λezi'ran
Mb	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Mu	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Mv	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Po	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Rà	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
SB	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Sé	Λezi'ria	Λezi'ries	Λezi'ria	Λezi'riem	Λezi'riew	Λezi'ran
SJ	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Ul	Λidzi'rie	Λidzi'ries	Λidzi'ria	Λidzi'riem	Λidzi'riew	Λidzi'ran
Va	Λizi'ria	Λizi'ries	Λizi'ria	Λizi'riem	Λizi'riew	Λizi'ran
Ve	Λidzi'ria	Λidzi'ries	Λidzi'ria	Λidzi'riem	Λidzi'riew	Λidzi'ran

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γем	λιζ'γew	'λιζγєn
Am	'λιζιγε	'λιζιγες	'λιζιγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζιγєn
Bc	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Ca	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γем	λιζ'γew	'λιζγєn
Fr	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Ga	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λι'ζim	λι'ζiw	'λιζγєn
Go	'λιζγε 'λιζιγε	'λιζγες	'λιζγε 'λιζιγε	λι'ζim	λι'ζiw	'λιζγєn
Jp	'λιζγο	'λιζιγες	'λιζγα	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Mb	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Mu	'λιζιγε	'λιζιγες	'λιζιγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζιγєn
Mv	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Po	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Rà	'λιζγε	'λιζιγες	'λιζιγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
SB	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Sé	'λιʃka	'λιζγες	'λιʃka	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζιγєn
SJ	'λιζγε	'λιζγες	'λιζγε	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Ul	'λιζγα 'λιδζγε λιδ'ζιʃke	'λιζγες	'λιζγα	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn λιδ'ζιʃken
Va	'λιζγα	'λιζγες	'λιζγα	λιζ'γєsem	λιζ'γєsew	'λιζγєn
Ve	'λιζιγε	'λιζιγες	'λιζιγε	λιζι'γєsem	λιζι'γєsew	'λιζγєn

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Am	Λιζι'γεςα	Λιζι'γεςες	Λιζι'γεςα	Λιζι'γεςेम	Λιζι'γεςew	Λιζι'γεςεν
Bc	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Ca	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Fr	Λιδζ'γες	Λιδζ'γεςες	Λιδζ'γες	Λιδζ'γεςेम	Λιδζ'γεςew	Λιδζ'γεςεν
Ga	Λιζ'γες(a)	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Go	Λιζι'γες	Λιζι'γεςες	Λιζι'γεςα	Λιζι'γεςेम	Λιζι'γεςew	Λιζι'γεςεν
Jp	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Mb	Λεζι'γες Λιζ'γες	Λεζι'γεςες	Λεζι'γες	Λεζι'γεςेम	Λεζι'γεςew	Λεζι'γεςεν
Mu	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Mv	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γεςα	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Po	Λιζ'γεςα	Λιζ'γεςες	Λιζ'γεςα	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Rà	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
SB	Λιζ'γες	Λιζι'γεςες	Λιζι'γες	Λιζι'γεςेम	Λιζι'γεςew	Λιζι'γεςεν
Sé	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
SJ	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Ul	Λιδζ'γες	Λιδζ'γεςες	Λιδζ'γες	Λιδζ'γεςेम	Λιδζ'γεςew	Λιδζ'γεςεν
Va	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν
Ve	Λιζ'γες	Λιζ'γεςες	Λιζ'γες	Λιζ'γεςेम	Λιζ'γεςew	Λιζ'γεςεν

2.5.6 Verb OBRIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	o'βri	o'βrin	aw'βer
Am	o'βri	o'βrin	aw'βer
Bc	o'βri	o'βrin	aw'βer
Ca	o'βri	o'βrin	aw'βer
Fr	o'βri	o'βrin	aw'βer
Ga	aw'βri o'βri	aw'βrin o'βrin	aw'βer
Go	aw'βri	o'βrin	aw'βer
Jp	o'βri	o'βrin	aw'βer
Mb	o'βri	o'βrin	aw'βer
Mu	o'βri	o'βrin	aw'βer
Mv	o'βri	o'βrin	aw'βer
Po	o'βri	o'βrin	aw'βer
Rà	o'βri	o'βrin	aw'βer
SB	o'βri	o'βrin	aw'βer
Sé	ow'ri aw'ri	aw'rin	aw'rit
SJ	o'βri	o'βrin	aw'βer
Ul	aw'ri aw'βri	aw'rin	aw'rit aw'βer
Va	o'βri	o'βrin	aw'βer
Ve	o'βri	o'βrin	aw'βer

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Am	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Bc	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Ca	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Fr	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Ga	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Go	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Jp	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Mb	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Mu	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Mv	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Po	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Rà	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
SB	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Sé	'əwri	'əwriɣa	ow'rim	ow'riw	'əwriɣen
SJ	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Ul	'əwri	'əwriɣe	ow'rim	ow'riw	'əwriɣen
Va	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Ve	'əβri	'əβriɣe	o'βrim	o'βriw	'əβriɣen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Am	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Bc	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Ca	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Fr	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Ga	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Go	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Jp	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Mb	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Mu	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Mv	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Po	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Rà	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
SB	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Sé	'əβrik	'əwris	'əwri	əw'rim	əw'riw	'əwrin
SJ	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Ul	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
	'əwrik	'əwris	'əwri	aw'rim	aw'riw	aw'rin
Va	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin
Ve	'əβrik	'əβris	'əβri	o'βrim	o'βriw	'əβrin

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Am	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Bc	o'βrie	o'βries	o'βrie	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Ca	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Fr	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Ga	o'βrie	o'βries	o'βrie	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Go	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Jp	o'βrie	o'βries	o'βrie	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Mb	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Mu	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Mv	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Po	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Rà	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
SB	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Sé	ɔw'ria	ɔw'ries	ɔw'ria	ɔw'riem	ɔw'riew	ɔw'rien
SJ	o'βria	o'βries	o'βria	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Ul	o'βria aw'ria	o'βries aw'ries	o'βria aw'ria	o'βriem aw'riem	o'βriew aw'riew	o'βrien aw'rien
Va	o'βrie	o'βries	o'βrie	o'βriem	o'βriew	o'βrien
Ve	o'βrie	o'βries	o'βrie	o'βriem	o'βriew	o'βrien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Am	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Bc	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Ca	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Fr	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Ga	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Go	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Jp	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Mb	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Mu	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Mv	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Po	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Rà	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
SB	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Sé	owri're	owri'ras	owri'ra	owri'rem	owri'rew	owri'ran
SJ	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Ul	awri're	awri'ras	awri'ra	awri'rem	awri'rew	awri'ran
Va	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran
Ve	oβri're	oβri'ras	oβri'ra	oβri'rem	oβri'rew	oβri'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Am	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Bc	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Ca	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Fr	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Ga	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Go	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Jp	oβri'rie	oβri'ries	oβri'rie	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Mb	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Mu	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Mv	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Po	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Rà	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
SB	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Sé	awβri'ria	awβri'ries	awβri'ria	awβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
SJ	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Ul	awri'ria	awri'ries	awri'ria	awri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Va	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien
Ve	oβri'ria	oβri'ries	oβri'ria	oβri'riem	oβri'riew	oβri'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣem o'βrim	o'βriw	'əβriɣen
Am	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Bc	'əβriɣɛ	'əβriɣes	'əβriɣɛ	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Ca	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Fr	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Ga	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	o'βriw	'əβriɣen
Go	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Jp	'əβriɣɛ	'əβriɣes	'əβriɣɛ	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Mb	'əβriɣa	'əβriɣes	'əβriɣa	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Mu	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Mv	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Po	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Rà	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
SB	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Sé	'əwriɣa	'əwriɣes	'əwriɣa	əw'rim	əw'riw	'əwriɣen
SJ	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Ul	'əβriɣe 'əwriɣe	'əβriɣes 'əwriɣes	'əβriɣe 'əwriɣe	oβri'ɣesem o'βrim	oβri'ɣesew o'βriw	'əβriɣen 'owrin
Va	'əβriɣo	'əβriɣes	'əβriɣo	o'βrim	oβri'ɣesew	'əβriɣen
Ve	'əβriɣe	'əβriɣes	'əβriɣe	oβri'ɣesem	oβri'ɣesew	'əβriɣen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Am	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Bc	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Ca	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Fr	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Ga	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Go	oβri'γes oβri'γesa	oβri'γeses	oβri'γes oβri'γesa	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Jp	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Mb	oβri'γes oβri'γesa	oβri'γeses	oβri'γes oβri'γesa	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Mu	oβri'γesa	oβri'γeses	oβri'γesa	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Mv	oβri'γesa	oβri'γeses	oβri'γesa	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Po	oβri'γesa	oβri'γeses	oβri'γesa	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Rà	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
SB	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Sé	owri'γes	owri'γeses	owri'γes	owri'γesem	owri'γesew	owri'γesen
SJ	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Ul	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Va	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen
Ve	oβri'γes	oβri'γeses	oβri'γes	oβri'γesem	oβri'γesew	oβri'γesen

2.5.7 Verb PATIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Am	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Bc	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Ca	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Fr	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Ga	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Go	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Jp	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Mb	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Mu	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Mv	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Po	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Rà	pa'ti	pa'tin	pa'tit
SB	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Sé	pa'ti	pa'tin	pa'tit
SJ	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Ul	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Va	pa'ti	pa'tin	pa'tit
Ve	pa'ti	pa'tin	pa'tit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Am	pa'tif	pa'tifkiye	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Bc	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Ca	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Fr	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Ga	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Go	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Jp	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Mb	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifkiyen
Mu	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Mv	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Po	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Rà	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
SB	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Sé	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
SJ	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Ul	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Va	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken
Ve	pa'tif	pa'tifke	pa'tim	pa'tiw	pa'tifken

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Am	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Bc	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Ca	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Fr	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Ga	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Go	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Jp	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Mb	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Mu	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Mv	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Po	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Rà	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
SB	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Sé	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
SJ	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Ul	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Va	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen
Ve	pa'tiʃo	pa'tiʃes	pa'tiʃ	pa'tim	pa'tiw	pa'tiʃen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Am	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Bc	pa'tiè	pa'ties	pa'tiè	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Ca	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Fr	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Ga	pa'tiè	pa'ties	pa'tiè	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Go	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Jp	pa'tiè	pa'ties	pa'tiè	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Mb	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Mu	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Mv	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Po	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Rà	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
SB	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Sé	pa'tiè	pa'ties	pa'tiè	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
SJ	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Ul	pa'tiè	pa'ties	pa'tiè	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Va	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien
Ve	pa'tia	pa'ties	pa'tia	pa'tiem	pa'tiew	pa'tien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Am	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Bc	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Ca	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Fr	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Ga	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Go	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Jp	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Mb	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Mu	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Mv	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Po	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Rà	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
SB	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Sé	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
SJ	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Ul	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Va	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran
Ve	pati're	pati'ras	pati'ra	pati'rem	pati'rew	pati'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Am	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Bc	pati'rie	pati'ries	pati'rie	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Ca	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Fr	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Ga	pati'rie	pati'ries	pati'rie	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Go	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Jp	pati'rie	pati'ries	pati'rie	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Mb	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Mu	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Mv	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Po	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Rà	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
SB	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Sé	pati'rie	pati'ries	pati'rie	pati'riem	pati'riew	pati'rien
SJ	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Ul	pati'rie	pati'ries	pati'rie	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Va	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien
Ve	pati'ria	pati'ries	pati'ria	pati'riem	pati'riew	pati'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pa'tim	pa'tiw	pa'tijken
Am	pa'tijkiye pa'tijīye	pa'tijkiyes pa'tijīyes	pa'tijkiye pa'tijīye	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijīyen
Bc	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'γew	pa'tijken
Ca	pa'tijke	pa'tijkes pa'tiskes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Fr	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Ga	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem pa'tim	pati'γew pa'tiw	pa'tijken
Go	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pa'tim	pa'tiw	pa'tijken
Jp	pa'tijka	pa'tijkes	pa'tijko	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Mb	pa'tijke pa'tijkiye	pa'tijkes pa'tijkiyes	pa'tijke pa'tijkiye	pati'yesem pati'γem	pati'yesew pati'γew	pa'tijken pa'tijkiyen
Mu	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Mv	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Po	pa'tijīye	pa'tijīyes	pa'tijīye	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijīyen
Rà	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
SB	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Sé	pa'tijka	pa'tijkes	pa'tijka	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
SJ	pa'tijka pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Ul	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Va	pa'tijka	pa'tijkes	pa'tijko	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken
Ve	pa'tijke	pa'tijkes	pa'tijke	pati'yesem	pati'yesew	pa'tijken

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Am	pati'γes pati'γesa	pati'γeses	pati'γes pati'γesa	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Bc	pati'γes pati'γesa	pati'γeses	pati'γes pati'γesa	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Ca	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Fr	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Ga	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Go	pati'γes pati'γesa	pati'γeses	pati'γes pati'γesa	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Jp	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Mb	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Mu	pati'γesa	pati'γeses	pati'γesa	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Mv	pati'γes pati'γesa	pati'γeses	pati'γes pati'γesa	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Po	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Rà	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
SB	patij̣'γes	patij̣'γeses	patij̣'γes	patij̣'γesem	patij̣'γesew	patij̣'γesen
Sé	patij̣'kesa	patij̣'keses	patij̣'kesa	patij̣'kesem	patij̣'kesew	patij̣'kesen
SJ	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Ul	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen
Va	patij̣'kes pati'γes	pati'γeses	pati'γes	patij̣'γesem	patij̣'γesew	patij̣'γesen
Ve	pati'γes	pati'γeses	pati'γes	pati'γesem	pati'γesew	pati'γesen

2.5.8 Verb TENIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	'tindre	te'nin	teŋ'gut
Am	'tindre	te'nin	tiŋ'gut
Bc	'tindre	te'nin	teŋ'gut
Ca	'tindre	te'nin	teŋ'gut
Fr	'tindre	te'nin	teŋ'gut tiŋ'gut
Ga	'tindre	te'nin	teŋ'gut
Go	'tindre	te'nin	tiŋ'gut
Jp	'tindre	te'nin	teŋ'gut
Mb	'tindre	te'nin	teŋ'gut tiŋ'gut
Mu	'tindre	te'nin	tiŋ'gut
Mv	'tindre	te'nin	tiŋ'gut
Po	'tindre	te'nin	tiŋ'gut
Rà	'tindre	te'nin	teŋ'gut
SB	'tindre	te'nin	tiŋ'gut
Sé	'tindre	te'nin	teŋ'gut
SJ	'tindre	te'nin	tiŋ'gut
Ul	'tindre	te'nin	teŋ'gut
Va	'tindre	te'nin	teŋ'gut
Ve	'tindre	te'nin	teŋ'gut tiŋ'gut

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'te 'tin	'tinge	tiŋ'gem	tiŋ'gew	'tingen
Am	'te 'ten	'tinge	te'nim	ti'niw	'tingen
Bc	'te	'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Ca	'ten	'teŋge 'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Fr	'tin 'te	'tinge	te'nim	tiŋ'gew	'tingen
Ga	'te	'tinge	te'nim	tiŋ'gew	'tingen
Go	'te	'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Jp	'te	'tinge	tiŋ'gem	tiŋ'gew	'tingen
Mb	'ti	'tinge	tiŋ'gem	te'niw	'tingen
Mu	'jas 'te	'jaye 'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Mv	'te	'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Po	'jas 'te	'jaye 'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Rà	'tin	'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
SB	'te	'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Sé	'te	'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
SJ	'tin	'tinge	te'nim	tiŋ'gew	'tingen
Ul	'te 'ten 'tinges	'tinge	te'nim	te'niw	'tingen
Va	'tin	'tinge	tiŋ'gem	tiŋ'gew te'niw	'tingen
Ve	'jas 'te	'tinge	tiŋ'gem	tiŋ'gew	'tingen

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Am	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Bc	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Ca	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Fr	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Ga	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Go	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Fr	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Jp	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Mb	'tiŋ	'tins	'ti	te'nim	te'niw	'tenen
Mu	'tiŋ	'tins	'ti	te'nim	te'niw	'tenen
Mv	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Po	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Rà	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
SB	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Sé	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
SJ	'tiŋ	'tins	'ti	te'nim	te'niw	'tinen
Ul	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Va	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen
Ve	'tiŋ	'tens	'te	te'nim	te'niw	'tenen

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Am	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Bc	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Ca	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Fr	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Ga	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Go	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Jp	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Mb	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Mu	ti'nia	ti'nies	ti'nia	ti'niem	ti'niew	ti'nien
Mv	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Po	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Rà	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
SB	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Sé	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
SJ	ti'nia	ti'nies	ti'nia	ti'niem	ti'niew	ti'nien
Ul	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Va	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien
Ve	te'nia	te'nies	te'nia	te'niem	te'niew	te'nien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Am	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Bc	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Ca	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Fr	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Ga	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Go	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Jp	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Mb	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Mu	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Mv	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Po	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Rà	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
SB	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Sé	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
SJ	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Ul	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Va	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran
Ve	tin'dre	tin'dras	tin'dra	tin'drem	tin'drew	tin'dran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Am	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Bc	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Ca	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Fr	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Ga	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Go	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Jp	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Mb	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Mu	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Mv	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Po	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Rà	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
SB	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Sé	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
SJ	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Ul	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Va	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien
Ve	tin'dria	tin'dries	tin'dria	tin'driem	tin'driew	tin'drien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gem	tiŋ'gew	'tingen
Am	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Bc	'tingɛ	'tinges	'tingɛ	tiŋ'gem	tiŋ'gew	'tingen
Ca	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Fr	'tinge 'tingiye	'tinges	'tinge 'tingiye	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Ga	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Go	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Jp	'tingɛ	'tinges	'tingɛ	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Mb	'tinga	'tinges	'tinga	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Mu	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Mv	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Po	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Rà	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
SB	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Sé	'tingɛ	'tingos	'tingɛ	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
SJ	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Ul	'tinge 'tingiye	'tinges 'tingiyes	'tinge 'tingiye	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen 'tingiyeŋ
Va	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen
Ve	'tinge	'tinges	'tinge	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	'tingen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Am	tiŋ'ges(a)	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Bc	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'gesε	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Ca	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Fr	tiŋ'gesa	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Ga	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Go	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Jp	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Mb	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Mu	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'gesa	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Mv	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'gesa	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Po	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Rà	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
SB	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Sé	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
SJ	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Ul	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Va	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen
Ve	tiŋ'ges	tiŋ'geses	tiŋ'ges	tiŋ'gesem	tiŋ'gesew	tiŋ'gesen

2.5.9 Verb VESTIR

	Infinitiu	Gerundi	Participi
Al	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Am	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Bc	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Ca	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Fr	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Ga	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Go	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Jp	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Mb	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Mu	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Mv	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Po	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Rà	bes'ti	bes'tin	bes'tit
SB	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Sé	bes'ti	bes'tin	bes'tit
SJ	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Ul	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Va	bes'ti	bes'tin	bes'tit
Ve	bes'ti	bes'tin	bes'tit

Imperatiu

	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bist	'bistiye bes'tifke	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Am	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	'bistiye
Bc	bes'tif 'bist	bes'tifke	bis'tim	bis'tiw	bes'tifken
Ca	bes'tif 'bist	bis'tifke	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Fr	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Ga	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	'bistiye
Go	'bist	'bistiye	bes'tim	bis'tiw	'bistiye
Jp	'bist bes'tif	bes'tifke 'bistiye	bes'tim	bes'tiw bes'tiw	bes'tifken
Mb	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Mu	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Mv	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	'bistiye
Po	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Rà	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
SB	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Sé	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
SJ	'bist	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Ul	bes'tif 'bist	bes'tifke	bes'tim	bes'tiw bes'tiw	bes'tifken
Va	bes'tif	bes'tifke	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken
Ve	'bist	bes'tifke	bes'tim	bes'tiw	bes'tifken

Present d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Am	'bisto bes'tifo	bes'tifes	bes'tif	bes'tim	bes'tiw	bes'tifen
Bc	bes'tifo	bes'tifes	bes'tif 'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Ca	'bisto bes'tifo	'bistes bes'tifes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Fr	'bisto	'bistes bes'tifes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten bes'tifen
Ga	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Go	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Jp	'bisto	bes'tifes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Mb	'bisto bes'tifo	'bistes bes'tifes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Mu	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Mv	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Po	'bisto	'bistes bes'tifes	'bist	bes'tim	bes'tiw	bes'tifen
Rà	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	bes'tifen
SB	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Sé	bes'tifo	bes'tifes	bes'tif	bes'tim	bes'tiw	bes'tifen
SJ	'bisto 'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Ul	'bisto	'bistes bes'tifes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten
Va	bis'tifo	bes'tifes	bes'tif	bes'tim	bes'tiw	bes'tifen
Ve	'bisto	'bistes	'bist	bes'tim	bes'tiw	'bisten

Imperfet d'indicatiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Am	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Bc	bes'tiè	bes'ties	bes'tiè	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Ca	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Fr	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Ga	bes'tiè	bes'ties	bes'tiè	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Go	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Jp	bes'tiè	bes'ties	bes'tiè	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Mb	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Mu	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Mv	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Po	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Rà	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
SB	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Sé	bes'tiè	bes'ties	bes'tiè	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
SJ	bes'tia	bes'ties	bes'tia	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Ul	bes'tiè	bes'ties	bes'tiè	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Va	bes'tiè	bes'ties	bes'tiè	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien
Ve	bes'tiè	bes'ties	bes'tiè	bes'tiem	bes'tiew	bes'tien

Futur

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Am	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Bc	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Ca	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Fr	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Ga	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Go	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Jp	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Mb	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Mu	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Mv	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Po	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Rà	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
SB	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Sé	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
SJ	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Ul	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Va	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran
Ve	besti're	besti'ras	besti'ra	besti'rem	besti'rew	besti'ran

Condicional

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Am	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Bc	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Ca	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Fr	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Ga	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Go	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Jp	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Mb	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Mu	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Mv	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Po	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Rà	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
SB	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Sé	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
SJ	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Ul	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Va	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien
Ve	besti'ria	besti'ries	besti'ria	besti'riem	besti'riew	besti'rien

Present de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	'bistiyen
Am	bes'tiſiye	bes'tiſkes	bes'tiſiye	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſiſyen
Bc	bis'tiſko	bes'tiſkes	bis'tiſka	besti'yesem	besti'yesew	bis'tiſken
Ca	bes'tiſke	bes'tiſkes	bes'tiſke	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſken
Fr	'bistiye	'bistiyes	bes'tiſke	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſken
Ga	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	besti'yesem bes'tim besti'yem	besti'yesew bes'tiw besti'yew	'bistiſyen bes'tiſken
Go	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	bes'tim	bes'tiw	'bistiſyen
Jp	bes'tiſkε 'bistiye	bes'tiſkes 'bistiyes	bes'tiſkε 'bistiya	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſken 'bistiſyen
Mb	'bistiya	'bistiyes	'bistiya	besti'yem	besti'yew	'bistiſyen
Mu	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſken
Mv	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	besti'yesem	besti'yesew	'bistiſyen
Po	bes'tiſiye	bes'tiſiyes	bes'tiſiye	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſiſyen
Rà	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	besti'yesem	besti'yesew	'bistiſyen
SB	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	besti'yesem	besti'yesew	'bistiſyen
Sé	bes'tiſka	bes'tiſkes 'bistiyes	bes'tiſka	besti'yem	besti'yew	bes'tiſken
SJ	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	besti'yesem	besti'yew	'bistiſyen
Ul	bes'tiſke	bes'tiſkes	bes'tiſke	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſken
Va	bes'tiſko	bes'tiſkes	bes'tiſko	besti'yesem	besti'yesew	bes'tiſken
Ve	'bistiye	'bistiyes	'bistiye	besti'yesem	besti'yesew	'bistiſyen

Imperfet de subjuntiu

	1a sg	2a sg	3a sg	1a pl	2a pl	3a pl
Al	besti'γes(a)	besti'γeses	besti'γes(a)	besti'γesem	bosti'γesew	besti'γesen
Am	besti'γes(a)	besti'γeses	besti'γes(a)	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Bc	besti'γes(ε)	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Ca	besti'γes(a)	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Fr	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Ga	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Go	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Jp	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Mb	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Mu	besti'γes(a)	besti'γeses	besti'γes(a)	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Mv	besti'γes	besti'γeses	besti'γes(a)	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Po	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Rà	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
SB	bisti'γes	bisti'γeses	bisti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Sé	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
SJ	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen
Ul	besti'γes	besti'γeses besti'jkeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen besti'jkesen
Va	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesem	besti'γesen
Ve	besti'γes	besti'γeses	besti'γes	besti'γesem	besti'γesew	besti'γesen

2.6 MORFOSINTAXI

2.6.1 Pronoms en funció de datiu

El pronom *los*, datiu plural, de vegades pot aparèixer acompanyat pel pronom *ho* a Am, Mv, Rà, SJ:

que els hu havies da fer el minjar, los hu havies de fer el calent: Am

se'ls hu estava fent lo pus: Mv

tot los sona igual: a tot arreu excepte a Am, Mv, Rà, SJ

tot los ho sona igual: Am, Mv, Rà, SJ (mapa 1 / 2.6)

Els pronoms *los en* quan es combinen donen lloc a variants com *ne'ls*, *los ho* o *los ho'n*. Ho hem anotat, en conversa indirecta, a:

ja ne'ls dona de cireres: Al

ne'ls compra: Ca

això i'ls hu dava una mica d'oli: Rà

de coses los ho'n dono moltes: Am

El pronom de datiu plural seguit de l'acusatiu femení plural, *'ls les / los les*, dona la combinació *'ls ho / los ho* a Amposta, la Ràpita i les Ventalles (mapa 2 / 2.6):

ja se'ls ho feen les faldetes pac amunt: Am, Rà *los ho baixo totes*: Ve

A la resta de la comarca, la combinació binària es redueix a un sol pronom:

ja se'ls feen les faldetes cap amunt > *ja se les feen cap amunt*: Al

El pronom datiu singular *li* seguit de l'acusatiu determinat pren la forma *hi*. Amb tot, potser que l'acusatiu no aparega i únicament ens trobem amb *li*. Apareix també la combinació *la-hi*, a Alcanar:

compra l'oli al veí > *compra-l'hi* o *compra-li*: a tota la comarca

compra-la-hi: Al (mapa 3 / 2.6)

compra los pantalons a la xica > *compra-li / compra'ls-hi*: a tota la comarca

compra les pataques a ta germana > *compra-li*: arreu / *compra'ls-hi*: Al (mapa 4 / 2.6)

compra la camisa a ton germà > *compra-li*: arreu / *compra-la-hi*: Al, Ul (mapa 5 / 2.6)

La combinació de datiu singular seguit d'acusatiu neutre presenta les variants *li ho*, *la hi* i *li*. A Sant Jaume d'Enveja, als Muntells i al Poblenou és a on hem notat un major manteniment i ús de la combinació *li ho*. Fet que ens ha portat a pensar en una possible influència dels repobladors valencians procedents de la Plana i l'Horta que van vindre pel cultiu de l'arròs i per a treballar a les salines.⁴³⁶ La combinació *la hi* a Al és

⁴³⁶ FOLCH CALLAU (2007: 59, 65). Nosaltres també hem pogut comprovar *in situ* aquesta procedència, ja que en un primer desplaçament al Poblenou, la persona gran que ens recomanaren per a fer l'enquesta era de la Pobla Llarga, cosa que notàrem als pocs mots de la conversa i que desestimàrem per al treball de camp, per raons òbvies, però, en canvi, aprofitàrem el seu relat per a conèixer els orígens de pobladors de l'indret. També notàrem aquesta procedència més meridional en qualche matrimoni mixt. Per exemple, una de les informants dels Muntells estava casada amb un senyor procedent de Borriana, que havia vingut als Muntells per al cultiu de l'arròs. També, per observació directa, constatarem aquest tret amb alumnes de secundària de Sant Jaume, durant dos cursos escolars, a l'institut de Deltebre. Per a coincidències lèxiques amb el valencià més específiques d'aquests indrets, vd. nota 1142.

especialment productiva —també a les Cases:⁴³⁷ *ja la hi diré*—, ja que s'empra en la majoria de combinacions d'acusatiu singular més datiu singular, per tant és pràcticament inexistent la combinació pronominal *l'hi* o la reducció a *li* i no s'usa *li ho*. Amb tot, cal dir que actualment notem un cert retrocés de la combinació *la hi* a favor de *li ho* en les generacions escolaritzades en català. La tercera és la reducció d'ambdós pronoms a *li* < *li ho*. Aquesta és la que hem recollit a més indrets, pertot excepte a Alcanar (mapa 6 / 2.6):

compra això pa ton fill > *compra-li-ho* > a tot arreu excepte a Al, Sé
compra això pa ton fill > *compra-la-hi* > a Al,⁴³⁸ Ca
pos ara li ho contaré: Ca

La combinació *li'n* pren la variant *n'hi*. En aquesta combinació el pronom datiu en contacte amb l'acusatiu pren la variant *hi*. Aquest ús és analògic a la variant que pren el pronom *li* en contacte amb l'acusatiu determinat. Només es manté *li* a Ca en la combinació *li'n* (mapa 7 / 2.6).

Els pronoms *los en* quan es combinen donen lloc a variants com *ne'ls*, *los ho* o *los ho'n*. Ho hem anotat, en conversa indirecta, a:

ja ne'ls dona de cireres: Al *ne'ls compra*: Ca
això i'ls hu dava una mica d'oli: Rà
de coses los ho'n dono moltes: Am

2.6.2 Pronom en funció d'acusatiu

El pronom *la* combinat amb el pronom *los* pot prendre la variant *ho*:
quan sé l'hora me'n vaig a dir-los-ho: SJ

2.6.3 Usos pleonàstics dels clítics

De vegades els pronoms personals febles poden aparèixer alhora —en un ús pleonàstic— anteposats i postposats al verb en un mateix sintagma. Aquest ús, que es troba arreu, l'exemplifiquem amb els pronoms *la*, *se*, *ho*, *mos*:

la vam agarrar-la: Po *ja es va quedar-se més Sapinya*: Am
se va casar-se: Bc *se van quedar-se*: Bc
ho vam arreglar-ho: Ga *mô'n vam anar-mô'n*: Bc
li vaig dir-li: Al

2.6.4 Pronoms en cas oblic

La forma de cas oblic del pronom de primera persona del singular *mi*, que s'usa darrere de certes preposicions, pot veure's substituïda pel pronom personal de primera persona del singular *jo*.⁴³⁹ N'hem localitzat exemples a les següents poblacions:

sort de jo que me'n cuido de tot: Al *li pot posar l'armilleta de jo*: Al
vaig disfrassat de jo: Ul *i el tonto de jo, lo tonto de jo*: Ve

⁴³⁷ Un dels enquestats ens informava que tot i que algun cop usés *la hi* la que més feia servir era *li ho*. De fet, és més general la combinació *li ho* enfront de *la hi*, tot i que també haguem recollit algun cas amb *la hi*, en algun informant > *ja la hi diré*, *compra-la-hi*. Fins i tot, podem dir que és un tret distintiu entre la parla de les Cases i la parla d'Alcanar. Ex.: Ca > *dis-li-ho* / *pos ara li ho contaré*. Al > *dis-la-hi* / *pos ara la hi contaré*. Navarro (1996: 71) anota *la-i* a poblacions de la Terra Alta.

⁴³⁸ A Massalió, al Matarranya, per observació directa també hem notat aquesta combinació.

⁴³⁹ Veny (1986a: 94) ho dona com una de les característiques sintàctiques del balear: «El pronom *jo* s'usa també com a cas oblic, precedit de preposició: *per jo*, *per mi*, *amb jo*, *amb mi*, *contra jo*, *contra mi*, etc.».

que has tornat a tirar tu, después de jo?: Al

2.6.5 Concordança del participi

La concordança del participi amb el pronom de complement directe es dona en les formes femenines —singular i plural— asistemàticament:

la carbonilla ja me l'han dut o ja me l'han duta: Al

les taronges ja les han portades: Al

la fruita l'ham collida o l'ham collit, segons en qui parles dius una cosa o l'atra:

Mv

3. LÈXIC

El lèxic ha estat ordenat seguint els diferents camps semàntics objecte d'aquest estudi. Les dades obtingudes han estat distribuïdes de la següent manera: dins de cada camp semàntic, primerament, al lema corresponent, es dona el resultat majoritari, amb les localitats on ha estat enregistrada cada resposta, a continuació apareixen les altres variants lèxiques ordenades de major a menor nombre de respostes i el número de mapa. En acabar cada camp semàntic hi ha un apartat amb aquelles solucions comunes a tota la comarca. Aquests segueixen el criteri d'ordenació del camp semàntic, tot i que cal tindre en compte que les entrades amb més d'una resposta apareixen prèviament amb el número de mapa corresponent entre parèntesis. Les que trobem a l'apartat "Solucions comunes a la comarca", al final, van correlatives a l'orde del qüestionari en què s'enquesten. Els lemes segueixen la forma normativa que apareix al DIEC2, sempre que aquest hi siga. També, per a qualsevol aclariment de significat es pot tindre en compte la mateixa font, amb tot si no hi apareix es remet a la bibliografia a on sí que s'ha recollit, normalment el DCVB. I, finalment, en acabar cada camp semàntic es reporta l'anàlisi i comentari d'alguns mots.

En aquest apartat s'ha prioritzat la variació lèxica per sobre de la fonètica, per això només es dona la transcripció fonètica dels sons que han pogut generar algun dubte. Alguna especificació més es consignarà en nota a peu de pàgina.

Per a determinar els mots compartits amb la resta de català occidental, amb el nord-occidental, amb el valencià, amb la resta de tortosí o bé que presenten paral·lelismes amb altres dialectes catalans s'han consultat, sobretot, treballs dels autors següents: Grieria (ALC), Alcover-Moll (DCVB), Navarro Tomàs (ALPI), Veny (1959-60), Veny i Pons (2001-2014), Coromines (DECat), Massip (1989a) (1989b), Sistac (1993), Colomina (1995), Navarro (1996), Gimeno (1994) (1997), Cubells (2009), Segura (2000). Donem també la referència de l'ALDC. Això ho hem fet gairebé sempre, bé siga amb el mapa en què apareix o a la llista en què s'inclou. Quan les solucions de la comarca pertanyen a solucions compartides per la gran majoria de parlars no hem aportat el número de mapa per a no carregar excessivament les nostres a peu de pàgina.

Aquest apartat es clou amb una llista amb totes les entrades ordenades alfabèticament, en cada una de les quals es dona la numeració de referència per a localitzar-la dins de l'apartat lèxic.

3.1 Inventari de variants lèxiques

3.1.1 El camp i els cultius

<i>amo</i>	<i>amo</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>propietari</i> : Fr, Mb, Ul; ⁴⁴⁰ <i>senyoret</i> : Rà (mapa 1 / 3.1.1)
<i>mas</i>	<i>mas</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>caseta</i> : Bc, Mb, ⁴⁴¹ SB; <i>masada</i> : Fr, SB; <i>masia</i> : Al, Ca (mapa 2 / 3.1.1)
<i>garriga</i> ⁴⁴²	<i>garriga</i> : Am, Mu, Mv, Po, Rà; <i>plana</i> : Al, Bc, Ga, Go, Mb, Sé; <i>malesa</i> : SB, SJ; <i>malea</i> : Ul, Ve; <i>secà</i> : Ca, Jp; <i>lo nom de la finca</i> : Fr; <i>lo nom de la partida</i> : Va (mapa 3 / 3.1.1)
<i>barraca</i>	<i>barraca</i> : ⁴⁴³ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mv, Mu, Po, Sé, Ul, Va, Ve; <i>barracó</i> : Go, Jp; <i>caseta</i> : Rà, SB, SJ, Ve; <i>casulla</i> : Al (mapa 4 / 3.1.1)
<i>faixa</i>	<i>bancal</i> : Al, Ca; <i>bancalet</i> : SJ; <i>caixer</i> : Po, Rà; <i>faixa</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va; <i>feixa</i> : Ve; <i>gaia</i> : Po, Rà (mapa 5 / 3.1.1)
<i>buit</i>	<i>buit</i> : Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, Ul; <i>carrer</i> : Am; <i>cruer</i> : Fr; <i>entre arbre i arbre</i> : Po, Rà; <i>entremig</i> : SJ; <i>mig</i> : Mu; <i>vagant</i> : Al (mapa 6 / 3.1.1)
<i>regadiu</i>	<i>hort</i> : Al, Mb, Mv; <i>horta</i> : Sé, Ve; <i>regadiu</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va (mapa 7 / 3.1.1)
<i>aixol</i>	<i>aixadella</i> : Am, Ga, Go, Mb, Mv, Po, SB; <i>aixadelleta</i> : SJ; <i>aixol</i> : Al, Am, Ga, Go, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, Ul; <i>aixadeta</i> : Bc, Ca, Fr, Va, Ve (mapa 8 / 3.1.1)
<i>xapo</i>	<i>aixada</i> : Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, SJ; <i>llaona</i> : Al, Fr, Po, Sé, Ul; <i>llagona</i> : Ca; <i>xapo</i> : Al, Fr, Jp, Mb, Ul, Va, Ve (mapa 9 / 3.1.1)

⁴⁴⁰ ALDC (m. 222) *amo*, a Ul.

⁴⁴¹ Curiosament al Mas de Barberans, tot i que la forma *mas* aparega al topònim i que comunament es conega el poble només amb aquest apel·latiu, els informants ens respongueren *caseta* i no *mas*. L'ALDC anota *mas* (m. 740, vol. III).

⁴⁴² Del mot *garriga* se'n destaquen dos comentaris. El primer fa referència a la localització geolingüística, ja que és un terme molt marcat com a forà en aquelles localitats que no s'usa, per això a Sant Joan del Pas ens digueren: «*Garriga?*, això a Tortosa». També als Valentins puntualitzaven: «A Amposta i a la Cava diuen *garriga*». El segon comentari al·ludia al tipus de terreny i cultiu: «La *garriga* és terra de secà. Al secà.», recollit a Masdenverge i al Poblenou, «*Garriga* si és oliveral». A Mas de Barberans ens explicaven que amb el nom de *plana* s'anomena una partida concreta més que la terra de secà, ja que específicament no s'emptra cap mot, en ser tot el terme —i de secà— repartit per les estribacions dels Ports. En aquest sentit a Freginals també argumentaven que en ser tot secà calia dir el nom de la finca. A la Ràpita hem recollit la variant amb manteniment de l'alveolar fricativa i amb caiguda d'aquesta. Un dels informants de la Ràpita ens feia el següent comentari: La verdadera és *malea*.

L'ALDC anota *garriga* a Mb i també com a primera resposta a Ul i *malea* en segona resposta, a Am també *malesa* en segona opció (m. 742, vol. IV).

⁴⁴³ ALDC (m. 1264) *caseta* Am, *ramer* i *assester* Mb, *barraca* Ul.

- arpiots* *arpiocs*: Bc; *arpiots*: Sé, Va; *arquiots*: Sé; *artiots*: Mv
- femar*⁴⁴⁴ *escampar*: Po, Rà, Sé, SJ; *escampar fem*: Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Ul, Va; *femar*: Fr, Jp, Mv, Rà, Ve; *tirar fem*: Al, Am, Bc, Ca, Mu, Ve (mapa 10 / 3.1.1)
- ull* *forat*: Am, Ca, Rà, Sé; *olla*: Po; *ull*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *ullal*: Go, Va, Ve; *ullerol*: Al (mapa 11 / 3.1.1)
- tascó* *estaca*: Am, Go; *falca*:⁴⁴⁵ Sé, SJ, Ul; *tascó*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *planeta*: Bc (mapa 12 / 3.1.1)
- carretell* *barril*: Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv; *carr[a]tell*: Al, Ca, Fr, Jp, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *carretell*: Al, Am, Bc, Po, Mu (mapa 13 / 3.1.1)
- bota* *bota*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *borratxa*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, SB, Sé, Va, Ve, Ul⁴⁴⁶ (mapa 14 / 3.1.1)
- entauladora* *entauladora*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Sé, Va, Ve, Ul; *post d'entaular*: Go, SB, Rà; *taula*: Mu; *taula d'empostar*: Mb; *taula d'entaular*: Ga, Mv, Po; *tauladora*: Al (mapa 15 / 3.1.1)
- tresella* *tresella*: Bc, Sé, Va; *trigella*: Mb, Ve; *trisella*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Mv, Po, Rà, SB, Ul; *rascle*: Ve
- xerrac*⁴⁴⁷ *serrutx*: Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va; *sorrac*: SJ; *s[u]rrac*: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ve (mapa 16 / 3.1.1)
- xerrac*
de dos mans *serra*: Ca; *serrutx*: Al, Bc, Jp, Sé, Ul; *sorrac*: Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, SJ, Va; *surrac*: Fr, Go, Po, Rà, SB, Ve (mapa 17 / 3.1.1)
- collar* *collar*: Al, Am, Bc, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul; *feltre*: Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Rà, SB, Ul, Va, Ve (mapa 18 / 3.1.1)
- junyir* *aparellar*: Ca, Fr, Jp, Rà, SJ, Va; *eganxar*: Mu, Po; *enganxar*: Am, Mv, Sé; *junyir*: Al, Bc, Ca, Ga —j[o]nyir—,⁴⁴⁸ Go, Jp, Mb, SB, Va, Ul (mapa 19 / 3.1.1)
- desjunyir*⁴⁴⁹ *desaparellar*: Ca, Rà; *desenganxar*: Am, Ga, Mu, Po, Sé, SJ; *desganxar*: Fr, Mv, Va; *desjunyir*: Al, Bc, Go, Jp, Mb, SB, Ul, Va, Ve; *desjonyir*: Ca (mapa 20 / 3.1.1)

⁴⁴⁴ L'ALDC anota a Am i Ul *femar* i *tirar fem* a Mb (m. 772, vol. IV).

⁴⁴⁵ A la Sénia i a Sant Jaume respongueren *falca* argumentant: «Lo tascó és de ferro».

⁴⁴⁶ ALDC (m. 976, vol. V) *bota* a Ul.

⁴⁴⁷ ALDC (m. 1664, vol. VII) *sorrac* a Am, *surrac* a Mb i *serrutx* a Ul.

⁴⁴⁸ La velar semitancada apareix com en altres exemples recollits: j[o]livert, aj[o]pir, vd. § 1.2.2.5.

⁴⁴⁹ L'ALDC anota *desaganxar* a Am, *traure el jou* a Mb i a Ul (m. 882, vol. IV).

- soqueta*⁴⁵⁰ *soc*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ve; *soqueta*: Bc, Fr, Mb, Ul, Va (mapa 21 / 3.1.1)
- cavalló* *cavallar*: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *cavalló*: Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 22 / 3.1.1)
- malvoret* *erm*: Jp; *fer mal guaret*: Ve; *mal fet*: Mb, Mu; *mal llaurat*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mv, Sé, SJ, Ul, Va; *mal solcat*: Al; *mal treballat*: Po; *perdut*: Go; *poc guaret*: Fr,⁴⁵¹ *erm salat*: Rà⁴⁵² (mapa 23 / 3.1.1)
- antera*⁴⁵³ *antera*: Al, Am, Bc, Fr, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *rasa*: Ga, Go, Mb; *vora*: Ca, Jp, Rà, Ul (mapa 24 / 3.1.1)
- rompre* *llaurar*: Mu; *primera rella*: Ga, Jp, Po, Rà, Sé; *rompre*:⁴⁵⁴ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *senyalar*: Ga (mapa 25 / 3.1.1)
- ninot*⁴⁵⁵ *ninot*: Al, Am, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Va, Ve; *espantapà[x]aros*: Al, Fr, Ga, Mb, Sé; *enza*: Mv, SB; *espantall*: Am, Ul; *camisa*: Al; *esbarramoixons*: Mv; *espantamoixons*: SJ; *espantapardals*: SB
- sembrar a eixam*⁴⁵⁶ *a boleo*: Mv, Po, Rà, SJ; *a eixam*: Al, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *a ruix*: SB; *barrejar*: Am; *escampar*: Ca (mapa 26 / 3.1.1)
- panolla* *espiga de panís*: Al, Ca; *panolla*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *panolla de monja*: Mu (mapa 27 / 3.1.1)
- espigot* *cigui*: Sé; *espigó*: Al, Bc, Ca, Va; *notari*: Go, Ul; *suro*: Am, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve; *tarugo*:⁴⁵⁷ Mb (mapa 28 / 3.1.1)
- pellerofa*⁴⁵⁸ *parallofa*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; *pallarofa*: Bc, Sé; *parellofa*: Al, Bc, Ga, SB, Ul; *pallerofa*: Al, Ca (mapa 29 / 3.1.1)

⁴⁵⁰ L'ALDC anota *soqueta* a Am (m. 821, vol. IV).

⁴⁵¹ A Freginals ens distingien *guaret* de *poc guaret*: *poca fondària, mal llaurat, poc guaret. Hi ha guaret, hi ha fondària*. L'ALDC anota *guaret* a Am, Mb i Ul (m. 745, vol. IV).

⁴⁵² Per la geologia deltaica, cal entendre l'adjectiu *salat* com a definitori del grau de salinitat de l'aigua i un camp en què no es cultive a més de ser erm rep també el qualificatiu de *salat* que reforça la idea que no hi haja cultiu.

⁴⁵³ L'ALDC recull *vora* a Am (m. 900, vol. IV).

⁴⁵⁴ Alguns comentaris sobre el *rompre* eren: «lo rompre ourir solc, la primera rella» (Sé); «si estava romput dies: 'Vaiga vaig a llaurar el guaret'» (Ve). L'ALDC anota *llaurar* a Mb (m. 761, vol. IV).

⁴⁵⁵ L'ALDC anota *milotxa* a Mb i *espantapardals* a Ul (m. 790, vol. IV).

⁴⁵⁶ L'ALDC dona a l'*eixam* a Am i no anota resposta a Mb (m. 785, vol. IV).

⁴⁵⁷ Preguntat a Alcanar si també hi dirien *tarugo* ens explicaren que s'aplicaria a algú que és molt cabut o que té un comportament molt individualista i malcarat. ALDC (m. 806) *tarugo* a Mb, i *suro* a Am i Ul.

⁴⁵⁸ *Parallofa* l'anota Gimeno (1994: 76) al Montsià i al Baix Maestrat i *parellofa* al Montsià.

Les pellerofes es feien servir com a farcit per a un tipus de matalafs anomenats *màrfega*. Tots els informants els havien conegut —*màrfiga*: Va, Ve— i alguns en deien *matalaps d'escarfoll*, a la Galera,

- nuc*⁴⁵⁹ *nuc*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Mb, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; *nus*: Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 30 / 3.1.1)
- trill* *trill*:⁴⁶⁰ Jp, Mb, Mu, Mv, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *redolí*: Al, Am, Fr, Ga, Po, Rà, Mv, SB, Va; *rodet*: Bc, Fr, Go, Va; *rulo*: Fr, Po (mapa 31 / 3.1.1)
- ramàs* *granera*: Al, Ca; *ramàs*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 32 / 3.1.1)
- caramull*⁴⁶¹ *caramull*: Am, SJ; *carmull*: Mu, Mv, SB; *cormull*: Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Rà; *coromull*: Ca; *cremull*: Ul, Ve; *cromull*: Sé, Va (mapa 33 / 3.1.1)
- cigronera*⁴⁶² *cigronera*: Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Va, Ve; *cigrons*: Al, Am, Ca, Go, Mv, Rà,⁴⁶³ Sé, Ul (mapa 34 / 3.1.1)
- bajoca* *bajoca*:⁴⁶⁴ Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *bajoquí*: Al, Ca (mapa 35 / 3.1.1)
- bajoquera* *bajoquera*: Fr, Ga, Go, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ve, Ul,⁴⁶⁵ Va; *bajoquinera*: Ca; *fesolera*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Mb, Mu, SJ, Va (mapa 36 / 3.1.1)
- tavella* *tavella*:⁴⁶⁶ Al, Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *baina*: Mu, SB; *bajoquí*: Ul; *esclofa*: Ca; *pell*: Ga (mapa 37 / 3.1.1)
- pesolina* *pesolina*: Al, Am,⁴⁶⁷ Bc, Ca, Go, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *llegumet*: Am, Fr, Ga, Mv, SB, SJ, Ve; *bondància*: Mb (mapa 38 / 3.1.1)
- desengrunar* *desgranar*:⁴⁶⁸ Am, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, SJ, Ul; *desgrunar*: Bc, Ga, Jp, Sé, Va, Ve; *desengranar*: Fr, Go, Po; *desengrunar*: Al, Ca, Go (mapa 39 / 3.1.1)
- albarda*⁴⁶⁹ *asbardó*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mv, Rà, Sé, Va, Ve; *aubarda*: Mu, Mv, Po, SB; *aubardó*: Am, Ga, Go, Mb; *asbarda*: Ul, SJ (mapa 40 / 3.1.1)

o *matalaps de farfolla*, a Santa Bàrbara.

⁴⁵⁹ ALDC (m. 1668, vol. VII).

⁴⁶⁰ L'ALDC apunta *rodet* a Mb i Ul (m. 837, vol. IV).

⁴⁶¹ L'ALDC recull *carmull* a Am, *cormull* a Mb, *cremull* a Ul (m. 853, vol. IV).

⁴⁶² ALDC (m. 868) *cigronera*.

⁴⁶³ L'informant de la Ràpita ens comentava que la planta no tenia nom i que s'anomenava igualment *cigrons*, *tinc cigrons*. En aquest sentit a Ulldecona ens deien: «*Cigronera* no ho hai sentit dir».

⁴⁶⁴ Algunes variants de pronúncia de la medial pretònica són recollides a l'apartat fonètic 1.2.1. A l'ALDC (m. 861, vol. IV) *bajoca*, a Ul sense la iod.

⁴⁶⁵ A l'ALDC (m. 862, vol. IV), *fesolera* a Ul.

⁴⁶⁶ Els informants de Mb, Mv i SJ fan la distinció entre la *tavella* o *bajoca* —la Sènia— quan el pèsol està sencer i la *parallofa* quan aquest ja s'ha desgranat. És a dir, la *parallofa* és la *tavella* sense pèsols. En un sentit semblant, al Poblenou, és *tavella*, quan està plena i *pell*, quan està buida. L'ALDC (m. 856, vol. IV), també anota *tavella* a Ul.

⁴⁶⁷ A Amposta *pesolina* es corresponia amb el nom de la planta i *llegumet* amb el fruit.

⁴⁶⁸ L'ALDC anota *desengrunar* a Ul (m. 868, vol. IV).

⁴⁶⁹ Gimeno (1997: 326) recull *asbardó* a Alcanar, Mas de Barberans, els Valentins i la Sènia. A Santa

<i>reculants</i>	<i>retranca</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mu, Rà, SJ, Ul, Va, Ve; <i>reculants</i> : Al, Ca, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ve; <i>arreculants</i> : Fr (mapa 41 / 3.1.1)
<i>estirandes</i>	<i>estirandes</i> : Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve; <i>tirandes</i> : Am, Bc, Jp, Sé, SJ, Va; <i>tirantes</i> : Mb (mapa 42 / 3.1.1)
<i>selló</i>	<i>selló</i> : Al, Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>silló</i> : Bc, Ca, SJ (mapa 43 / 3.1.1)
<i>cèrcol</i>	<i>aro</i> : Al, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Va, Ve; <i>cércol</i> : ⁴⁷⁰ Am, Bc, Fr, Ga, Mb, SJ, Ul (mapa 44 / 3.1.1)
<i>estora</i>	<i>bossa</i> : Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, Sé, SJ, Ul; <i>estora</i> : Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, SJ, Ve (mapa 45 / 3.1.1)
<i>fre</i>	<i>freno</i> : a tot arreu excepte a Mb; <i>màquina</i> : Mb (mapa 46 / 3.1.1)
<i>arquet</i>	<i>arquet</i> : ⁴⁷¹ Al, Am, Fr, Go, Mv, Ul, Va, Ve; <i>arquillo</i> : Go, Mb, Rà, SB, SJ, Ve; <i>aro</i> : Ca, Po; <i>arc</i> : Mu; <i>arco</i> : Sé; <i>cércol</i> : Ga (mapa 47 / 3.1.1)
<i>fanal</i> ⁴⁷²	<i>fanal</i> : Al, Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Va; <i>farol</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Po, Rà, Sé, Ul, Ve (mapa 48 / 3.1.1)
<i>vela</i>	<i>toldo</i> : Al, ⁴⁷³ Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>tenda</i> : Ga, Mb, Va; <i>toldo de vela</i> : Al (mapa 49 / 3.1.1)
<i>carretó</i>	<i>carretilla</i> : Bc, Ga, Jp, ⁴⁷⁴ Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Sé, Ul, Va, Ve; <i>carretó</i> : ⁴⁷⁵ Al, Am, Ca, Ga, Fr, Go, Mb, Ul (mapa 50 / 3.1.1)

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

*pagès*⁴⁷⁶
*masover*⁴⁷⁹

*anar a estall*⁴⁷⁷
marge

*anar a jornal*⁴⁷⁸
*bancal*⁴⁸⁰

Bàrbara i Amposta, *aubardó*. La forma majoritària, al Montsià, amb el segment inicial *as-* és també la predominant al Maestrat i Ports. L'ALDC recull *aubardó* a Am i *asbardó* a Ul (m. 933, vol. IV).

⁴⁷⁰ ALDC (m. 980, vol. V).

⁴⁷¹ L'ALDC recull *arquillo* a Am i Ul, i *travassana* a Mb (m. 917, vol. IV).

⁴⁷² L'ALDC anota *farol* a Mb (m. 929, vol. IV).

⁴⁷³ La informant d'Alcanar ens especifica que *toldo* és referit a la tartana i *toldo de vela* al carro. Observem la reduplicació de significats en *toldo de vela*, com *toldo* va interferint el significat *vela* i desplaçant-lo totalment en el cas del cobertor de la tartana. Notem un derivat de *vela* força viu a la població com *envelat*, amb neutralització de la pretònica inicial i la pretònica interna [amba'lat], tot i que modernament s'està imposant *carpa*.

⁴⁷⁴ A Jp, Rà, Va, Ve *carr[a]tilla*.

⁴⁷⁵ Amb neutralització de la pretònica en medial oberta a Am, Fr, Go i Ul. L'ALDC recull *carrató* a Am i *carret* a Ul (m. 903, vol. IV).

⁴⁷⁶ També recollirem *llaurador* a Mu, SB i Sé.

⁴⁷⁷ A Freginals ens reporten l'ofici d'*estaller*.

⁴⁷⁸ A Ulldecona ens recorden l'expressió *anar per altri*, perífrasi del tot habitual a Alcanar, amb dissimilació de la lateral alveolar.

<i>jornal</i>	<i>secà</i>	<i>aixada</i>
<i>cànter</i> ⁴⁸¹	<i>arrebassar</i> ⁴⁸²	<i>birbar</i>
<i>fem</i>	<i>mànic</i>	<i>barral</i>
<i>terròs</i>	<i>estaca</i>	<i>maça</i>
<i>dalla</i>	<i>corbella</i>	<i>llaurar</i> ⁴⁸³
<i>solc</i>	<i>panís</i> ⁴⁸⁴	<i>blat</i>
<i>espiga</i> ⁴⁸⁵	<i>aresta</i>	<i>segó</i> ⁴⁸⁶
<i>ordi</i>	<i>garba</i> ⁴⁸⁷	<i>alfals</i> ⁴⁸⁸
<i>lligar</i>	<i>rostoll</i>	<i>era</i> ⁴⁸⁹
<i>forca</i>	<i>agranar</i>	<i>pala</i>
<i>ventar</i> ⁴⁹⁰	<i>erer</i> ⁴⁹¹	<i>sedàs</i>
<i>griba</i>	<i>rasa</i>	<i>tractor</i> ⁴⁹²
<i>segar</i>	<i>fava</i>	<i>favera</i>
<i>cigró</i> ⁴⁹³	<i>guixa</i> ⁴⁹⁴	<i>gentilla</i> ⁴⁹⁵
<i>fesol</i>	<i>pèsol</i>	<i>pesolera</i>

⁴⁷⁹ Amb labiodental a Ul, a l'ALDC (m. 783, vol. IV).

⁴⁸⁰ Alguns informants ens feren els següents comentaris: «Lo bancal és més ample (Mb). Ho diuen los de par amunt, aquí natros no ho diem (Mu). La falda era de 4 o 5 metros, lo *bancal* era més gran (SB). Per a sembrar blat (Sé). Lo *bancal* és més llarg (Ul).»

⁴⁸¹ *Cànter* s'usa també dins les expressions *plou aigua a cànters*, *cau aigua a cànters* o *plou a cànters* amb el significat conegut de ploure en abundància. Aquesta expressió va sent substituïda per *plou a bots i a barrals*. A la Galera també recollirem *cantrella* i *petxell* a Godall. *Cantrella* i *cantrelleta* ho hem sentit en més indrets de la comarca. Notem que són dos casos de caiguda de la pretònica en contacte amb -r, fenomen molt minoritari al Montsià, com hem vist a 1.3.6.5.

⁴⁸² A les Ventalles i al Barri Castell coincidien que la faena d'arrebassar és a la *malea* i amb una *aixada de tallar malea*. L'ALDC anota *arrebassar* a Am i Mb (m. 744, vol. IV)

⁴⁸³ A Santa Bàrbara també aportaren la variant *solcar*.

⁴⁸⁴ El panís que es fregia es deia *mongetes*, posteriorment s'ha substituït per la traducció del castellà *palometes* i més recentment *crispetes*. A Sant Jaume i a Ulldecona ens recordaven el nom originari: «Panís menudet, les mongetes que hi diem; les mongetes que no exploten se diuen flares.»

⁴⁸⁵ A SB l'espiga si ja no era tendra no s'anomenava *espiga*: «L'espiga vella hi diem tabaco».

⁴⁸⁶ L'ALDC anota als tres indrets *centeno* (m. 796, vol. IV).

⁴⁸⁷ També *feix* als Valentins, i *braçat* a Alcanar. Algunes altres explicacions sobre el conjunt de la *garba* foren: «dotze garbes, un gavell» (Ca); «garba se compon de varies gavelles» (Fr); «garba de menolls» (Ga); «un cavalló eren deu garbes» (Ve).

⁴⁸⁸ Amb vocalització de l'alveolar a tot arreu. vd. § 1.3.6.2. A Ulldecona ens donaven la següent informació: «L'aufals se segava en dinades. Li hai donat una dinada al matxo».

⁴⁸⁹ En alguns indrets l'article femení sempre apareixia en la variant elidida: *l'era* —Fr, Ga, Jp, Mu, Rà, Sé, Ul, Va, Ve. Alguns comentaris relacionats amb l'era són: «La *era* era redona a més no poder, com la lluna quan està al ple» (Al); «Anàvem a l'era, als sequers» (Po); «Escampar la erada» (Mb); «Estendre l'erada i si plovia: 'ham fet lloca'» (Ve).

⁴⁹⁰ L'ALDC ho recull amb labiodental a Ul (m. 844, vol. IV).

⁴⁹¹ Amb obertura de /e/ en [a], [a]rer a Al, Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ve. Segura (2003: 34) ho considera un cas probable d'obertura a causa de la vibrant. Als Valentins també ens digueren com a sinònim *griva*. I a Alcanar distingien la *griva* de l'*erer*: «L'erer era pals aulives i la griva pa l'era».

⁴⁹² Arreplegat, arreu, amb sensibilització de l'alveolar.

⁴⁹³ A Alcanar ens deien que un camp de cigrons s'anomenava *cigronar*.

⁴⁹⁴ Els informants recordaven com les guixes havien estat una menja habitual en la seua infància i joventut, però que ara ja no s'apreciaven: «Pa fer *guixassos* són molt bones» (Bc); «Les *guixes* són les farinetes millors que les de panís i totes» (Mv); «De les *guixes* fèem farinetes» (SB); «Les *guixes* eren pa fer *guixassos*» (Sé); «Se feen *farinetes*, havia da produir» (Ul). A Alcanar *guixa* és, també, un malnom.

⁴⁹⁵ Recollit a tot arreu amb dissimilació de la primera palatal [dʒen'tiɫes]. També, era predominant el desconeixement del nom de la planta, només ens el respongueren a Mb, Po i SJ. A Fr ens indicaren que la planta no tenia nom i a Ul, en el mateix sentit, que la planta no tenia personalitat.

<i>cabeçó</i>	<i>ramal</i>	<i>tascó</i>
<i>sofra</i>	<i>carro</i> ⁴⁹⁶	<i>barana</i>
<i>barres</i>	<i>mosso</i>	<i>roda</i>
<i>boixa</i> ⁴⁹⁷	<i>cubo</i>	<i>piu</i>
<i>raio</i>	<i>eix</i>	<i>assevar</i> ⁴⁹⁸
<i>tartana</i>	<i>roderes</i> ⁴⁹⁹	<i>cabestre</i>
<i>collar</i>	<i>ventrera</i>	<i>mesura</i> ⁵⁰⁰
<i>cornaló</i> ⁵⁰¹	<i>rellampec</i>	<i>rella</i>
<i>forca</i>	<i>guixa</i>	<i>suriaca</i> ⁵⁰²
<i>llobada</i>	<i>cingla</i>	<i>entaulat</i>
<i>estaquilles</i> ⁵⁰³	<i>avena</i>	<i>falçó</i>
<i>pic</i>	<i>ganxos</i>	<i>destral</i>
<i>estisores</i>	<i>aladre</i>	<i>xaruga</i>
<i>pollegana</i>	<i>morral</i>	<i>mitger</i> ⁵⁰⁴
<i>erm</i>	<i>fita</i>	<i>picola</i>
<i>gavell</i> ⁵⁰⁵	<i>redable</i>	<i>manoll</i> ⁵⁰⁶
<i>rascle</i>	<i>sària</i> ⁵⁰⁷	

⁴⁹⁶ En un comentari fet sobre aquest mot per la informant d'Alcanar, anotàvem l'expressió 'donar catra', «Del carro te'n puc donar una mica de catra per ta güelo que era carreter». Segons el DECat II: 635 ve de *càtedra* i significa 'explicacions'. Nosaltres l'hem sentida dir, a manta vegades, per gent major. La resta de generacions no l'empren, i la majoria la desconeixen. A Alcanar també hi ha el malnom *Catra*.

⁴⁹⁷ L'ALDC no anota resposta a Mb (m. 927, vol. IV).

⁴⁹⁸ Algunes altres respostes foren: *ansevar* (Mu); *engreixar* (Po); *sevar* (Mb). Veem que la consonantització és general, [ewa] > [eβa]. Respecte a l'origen notem com, actualment, *assevar* es reconeix només com l'acció que es feia de posar *seu* al carro. *Engrassar* i *grassa* han substituït *assevar* i *seu* en tots els contextos. De fet, la majoria d'informants no reconeixen *assevar* com un derivat de *seu* i els únics que identifiquen *seu* amb *greix* són els informants d'Amposta, Freginals, la Galera, Sant Jaume i Ulldecona. Ho constatem també en aquests exemples: «No hi tenien grassa i hi posaven segí de tocino» (Mv); «S'engrassava en seu» (Ul).

⁴⁹⁹ L'ALDC anota *carrilada* a Am i *trilla* a Mb (m. 920, vol. IV).

⁵⁰⁰ A la Sénia també hi havia el *mesuralet*: «Un mesuralet eren aquells menudets que hi venien cacaus i tramussos». De vegades, també es dia una 'mesureta' al recipient més menut que la 'mesura'. Habitualment, es podia fer servir per als cacaus i els tramussos que es venien de manera ambulat. A Alcanar, per exemple, es coneixia així.

⁵⁰¹ Per la forma, a la Ràpita s'hi referien com un tipus d'eixàrcia: «Lo *cornaló* és lo final del bou, fa forma de catxutxa». A Sant Jaume ens donaren la següent explicació: «Lo *cornaló* és la bossa pa emportar-se el minjar los carreters, portaven les aigüeres, los que duien los matxos se dien matxeros».

⁵⁰² També a Mv, *assot*.

⁵⁰³ L'ALDC anota *varilles* a Ul (m. 916, vol. IV).

⁵⁰⁴ L'ofici de *mitger*, ens comentaven a Mas de Barberans i als Muntells, ha donat lloc a expressions del tipus *anar a mitges* (Mb) o *treballar a mitges* (Mb, Mu). També *arrendatari* a Mu. De la família lèxica d'*arrendatari* — < *renda* — hom també pot sentir *arrendament* que més recentment es veu progressivament substituït per *lloguer* o, fins i tot, per *alquiler*.

⁵⁰⁵ A les Cases ho deien en el sentit de cosa cremada, no de conjunt o grup. Alguns informants ens donaven dades del procés. A Amposta, per exemple, explicaven: «Les rames resultants de la poda s'amunteguen, són cobertes en terrossos i terra, com si fos una carbonera, se'ls bota foc i el resultat s'escampa per la finca». La Ràpita: «La garbera i el gavell se fan de remulla». L'ALDC ho recull amb labiodental a Mb (m. 774, vol. IV). A Ulldecona, si un va molt brut poden dir-li: «Pareix que has nat a cremar gavells».

⁵⁰⁶ L'ALDC inclou *manoll* a Am (m. 824, vol. IV).

⁵⁰⁷ L'informant de Godall explicava: «Sària de pauma. Jo dic 'pauma' i dic 'ploma'». Aquesta remarca sobre la pronúncia era per a evidenciar que ell notava que ara es deia 'palma' i 'pluma'. L'informant de la Ràpita referia una expressió molt comuna que relacionava indistriablement la sària amb l'animal: «Se dia 'un burro an sària'». A la Sénia ens completaven informació sobre aquesta peça amb el nom de les subjeccions: «Les samugues eren pa aguantar la sària». A Ulldecona ens explicaven que hi havia

Fraseologia

Vendre el fem: quan algú que sempre va molt desjecte, de cop va molt ben vestit, Ul.

A Ulldecona, si un va molt brut poden dir-li: «Pareix que has nat a cremar gavells». També, amb *redable* ens explicaven la següent comparació: «Tens uns peus com un redable. Se diu d'algú que és molt tropoll».

Anar més tort que una corbella: tindre un comportament poc adequat.

Passar pel sedàs: quan es vol que algú tinga un comportament adequat, o es vol que faça el que hom vol.

Qui no pot segar, espig[ol]la: es diu de qui en no poder aconseguir alguna cosa n'ha de buscar una altra o bé de qui no serveix per a alguna tasca en concret, s'ha d'espavilar a fer-ne una altra de la qual en traga més profit. Qui no és bo per a una cosa és bo per a una altra, Al.

Qui fa avena, cent anys li pena: es diu en el sentit que no és tan productiva com altres cereals, Va.

Para el carro, para el carro!; *Parar el carro i plantar el mosso*; *Anar el carro pel pedregal*: es diu d'algú que de seguida s'enfada.

Fer bona mesura: s'aplica quan la persona que ven excedeix, voluntàriament, amb una mica més del producte, la quantitat sol·licitada per qui compra.

La boca et sigue mesura i el cul barcella: aplicat a algú que parla molt (Al).

Alcanar, quan algú porta una peça de roba que li va molt gran, mol baldera, es pot dir «Pareix un burro en sària».

Lo secret de la sària que se'n va pel cornaló (dir alguna cosa que s'ha d'amagar, Am).

Cànter s'usa també dins les expressions *plou aigua a cànters*, *cau aigua a cànters* o *plou a cànters* amb el significat conegut de ploure en abundància.

Beure més que un carratell: beure molt (Al).

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

La ubicació de la comarca del Montsià dins del bloc occidental de la llengua catalana fa, evidentment, que hi trobem mots d'aquesta àrea dialectal com *aladre* o *panís*. Dins del bloc occidental, la comarca es troba entre el català nord-occidental i el valencià, per aquest motiu recull lèxic dels dos dialectes. Per exemple, *entera* (tros de terra sense llaurar que es troba entre la partició de dos finques) col·loca el Montsià al nord-occidental, en canvi *anar a estall*, *avena*, *cornaló*, *fesol* o *bajoca* la situen al valencià. També variants fonètiques com *malea* l'aproximen al valencià.

De vegades, algun terme no era exclusivament usat en l'àmbit agrícola, fet que suscitava comentaris com en el cas de *picola* (*aixada d'escarpell*). Els informants d'Am, Po, Rà, SB, SJ, Ve. Altres, però, donaven algun detall sobre la seua utilitat agrícola: La *picola* és pals bordissos. (Va)

Una altra característica que apropa la comarca al valencià és l'ús dels diminutius. A Alcanar i a les Cases s'empra la variant del diminutiu lexicalitzat *bajoquí* (a la resta *bajoca*) sobre el qual es fa el diminutiu *bajoquinet*. A Ulldecona, *bajoquí* és la funda, la tavella.

En l'entrada *regadiu* els informants aportaren comentaris sobre les denominacions de la terra depenent si aquesta tenia aigua o no. A Godall ens comentaven: «Hi ha la partida de les *Sorts*. Allà la terra és més bona». Aquest terme no és exclusiu de Godall, a

també el *sarió* que 'era més gran que una *sària*, pa carretjar persones'.

Alcanar també s'usa, de fet Veny (1958-60: 142) cita Alcanar per a l'exemplificació de *sort*. Seguint amb Alcanar, hi ha una denominació molt específica, lexicalització podríem dir, en *prat*. Un *prat* a Alcanar és el nom que rep una finca de regadiu, amb hortet i caseta de camp i que hom fa servir per a passar-l'estiu. Els prats canareus són indrets entranyables, amb una bassa o safareig, depenent de la mida —avui en dia hi ha qui s'estima més dir-ne 'piscina'—, un rafal o parral davant de l'entrada, una palmavera o palmera; dedicats a passar els sojorns estivals. Encara es manté amb força intensitat als prats el sojorn i, és habitual, a l'inici de l'estiu, la pregunta «Que ja vos quedeu?» i en acabar-se el temps de la calor —en temps passats coincidia amb les darreries de setembre ans del segon diumenge d'octubre, data en què se celebrava la festa patronal en honor a la Mare de Déu del Remei— s'esdevenia el *desertar* dels canareus. Perquè *desertar* volia, vol també dir, al Canar, deixar el *prat* per a tornar a l'habitatge del poble. La pregunta obligada era, i és: «Que ja hau desertat?». (Buj Alfara 2007). Aquestes finques sempre se situen prop de la franja costanera, també poden rebre, per metonímia, el nom de *sénia*, si no es destinen a l'estada estival, bé perquè no tinguen caseta o perquè aquesta siga de dimensions molt reduïdes i es destine només a guardar-hi els arreu del camp. A Vinaròs també es diu *sénia* —['seɲe].

És generalitzada la denominació *quadro* i *quadret* arreu de la comarca per a referir-se a una finca. Godall: «Un quadret és un tros de terra». L'especificació de les diferents tipologies agràries topogràfiques dona també lloc a més especificitat a l'hora d'anomenar-les, p. ex., a la Galera ens informaven que un *taunell* és un tros de terra voltada de marge pel costat. L'ALDC recull *hort* a Am (m. 770, vol. IV).

El terme *arpiots* només era conegut en cinc indrets, per la qual cosa no el mapifiquem, però com les variants recollides presenten fenòmens fonètics a comentar hem cregut oportú, igualment, exposar aquestes variants. La terminació dental oclusiva més alveolar —*arquio*[t]s: Sé; *ar*[t]io[t]s: Mv— alterna, per dissimilació, amb la terminació velar oclusiva més alveolar en *arpio*[ks]: Bc. Segons Veny (2001: 125) aquest canvi seria degut a la freqüència d'ús d'aquestes dos oclusives en posició final. El mateix autor hi aporta altres casos com: *arsènit* / *arsènic*, *mart* / *marc*... Nosaltres hem notat també *ahirt* / *ahirc*.

La variant *arpiocs* la dona l'Alcover-Moll a Flix, amb la referència que l'ha extreta del Griera, i l'única forma en què la bilabial passa a dental és *artilocs* a Montblanc. Recasens (1996: 212) dona, entre altres, *arpiocs* com un possible resultat dissimilatori. A Ulldecona, hem notat en la mateixa seqüència fonètica el pas de la dental a la velar: *Alabat siga Deú* > *Alabac siga Déu*.

Com hem dit, la majoria d'informants afirmava no conèixer aquesta ferramenta. A la Galera ens digueren: «Per dalt de Barcelona ho fan servir pa collir pataques». I a Masdenverge especificaven: «Són pa traure carlota».

Dins de les variants de *femar*, apareix la variant *escampar* que resta, en aquest context, com una variant lexicalitzada. En aquest context agrícola hi ha altres formes que també han restat lexicalitzades:

arruixar: anar a tirar productes químics als cultius

anar a fora: anar a treballar al camp

amanir: preparar el menjar per a anar a dinar al camp

El mot *carratell* presenta la variant fonètica *carratell*. Aquesta és la més estesa. Els comentaris donaven indicacions de l'ús: *lo carratell era pa posar vi, quan te n'anaves a treballar al camp. A casa el teníem en botes* (Ve). Els informants explicaven que una empresa que feia servir aquest recipient habitualment era la RENFE.

Respecte *bota*, a Alcanar i Ulldecona, feien valoracions d'ús del mot: *la bota ja és*

més fi, los sinyors agarraven la bota i els pagesos la borratxa; bota és més modern.

A la Galera, en funció de la capacitat, apareixia una altra variant lèxica: *La damaquana, demaquana era pa 5 litros.*

En les variants d'*entauladora* apareixen les perífrasis *post d'entaular* i *taula d'empostar*. Notem la combinació dels lexemes *post-* i *taul-*.

Les variants amb [i] de *tresella*, *trigella* i *trisella*, s'han pogut formar per dos vies diferents: *tr[i]gella* a partir de la variant prèvia *tr[e]gella*, en què la vocal pretònica s'ha tancat a causa de la consonant palatal. En el segon cas, *tr[i]sella*, hi hauria, segons Coromines —DECat (VIII: 812)—, una metàtesi originada en el verb *trisellar* la qual, analògicament, mantindria el mateix fenomen en el substantiu.

A Alcanar és l'únic indret on recollim *vela*, dins del sintagma *toldo de vela*. Amb el castellanisme s'hi aplica una distinció funcional, en el sentit que si és *toldo* aquest és referit a la tartana i *toldo de vela* al carro. Observem la reduplicació de significats en *toldo de vela*, com *toldo* va interferint el significat *vela* i desplaçant-lo totalment en el cas del cobertor de la tartana. Notem un derivat de *vela* força viu a la població com *envelat*, amb neutralització de la pretònica inicial i la pretònica interna [amba 'lat], tot i que modernament s'està imposant *carpa*.

La resposta *fesol* és coincident a tota la comarca. El nom del fruit pot donar també nom a la planta: *fesolera*. Respecte a les classes de fesols, donem la mostra de les variants recollides:

fesol careto: Am, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ve

fesol de la careta: Al, Bc, Ca, Jp, Ul, Va

fesol del ganxet: Bc, Mv, Sé, Ul

fesol del barco: SB, Ul

fesol de la manteca: Mu, Mv

arronsacuques: Mu, Po

fesol de la bajoca estreta: Mv

fesol de la bajoca roja: Mv

fesol de bajoquí: Al

bigarrats: SB

fesol d'enramar: Mu

fesol de fartapobres: Bc

fesol del confit: Sé

fesol de la garrofa, fesol de garrofa: Al

fesol de mongetes: Bc

fesoletes: Bc

fesol de palomós: Sé

fesol del palomo: Mv

fesols palomosos: Bc

fesol roget: Mv

rojos: Po

garrofals: Go

negrets: Go

fesol del Solsó: Mv⁵⁰⁸

⁵⁰⁸ Partida del terme d'Amposta, amb la qual limita Mv. En aquest terreny, s'hi cultivaven els fesols anomenats *del Solsó*.

És d'ús general a la comarca [a]ix, amb obertura de la palatal semitancada provinent de la forma llatina AXIS. Aquesta obertura en medial oberta ha quedat restringida per a la denominació d'aquesta part del carro, ja que en demanar als informants si usarien el terme en altres contextos que els exemplificàvem ens responien *eix*, i distingien *aix* per al carro i *eix* per a la resta. Respecte al manteniment de la medial oberta, Navarro (1996: 206) ho atribueix a la «personalitat lingüística d'aquesta zona de transició».

Els castellanismes en aquest camp semàntic no són gens abundants, en localitzem només *espantapa[x]aros*, *a boleo*, *aro*, *freno* i *cubo*.

3.1.2 Indústries relacionades amb l'agricultura

3.1.2.1 La vinya

<i>mallol</i>	<i>mallol</i> : Bc, Fr, Ga, Jp, SB, Ul, Va, Ve; <i>agulles</i> : Bc; <i>americà</i> : Mb
<i>despampar</i>	<i>despampar</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mv, SB, Sé, SJ; <i>desfullar</i> : Va; ⁵⁰⁹ <i>despampolar</i> : Ve; <i>esllemenar</i> : Po; <i>espampolar</i> : Mb; <i>espollar</i> : Go; <i>fillolar</i> : Go; <i>llevar la fulla</i> : Rà; <i>podar</i> : Mu; <i>traure els fillols</i> : Jp; <i>traure les palometes</i> : Ul (mapa 1 / 3.1.2.1)
<i>carroll</i>	<i>escarroll</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, Ul, Va, Ve; <i>carroll</i> : Am, Ca, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; <i>enxangl[ò]t</i> : Al; <i>gati</i> : Mb; <i>xangl[ò]t</i> : Al (mapa 2 / 3.1.2.1)
<i>picar</i>	<i>espapillar</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Mv, Sé, Va, Ve; <i>picar</i> : Al, Ca, Jp, Mb, Po, SB, SJ, Ul; <i>agafar</i> : Rà; <i>arrancar</i> : Ca; <i>desgranar</i> : Am, Fr; <i>espapotar</i> : Jp; <i>pessigar</i> : Am, Mu (mapa 3 / 3.1.2.1)
<i>cimal</i>	<i>cimalet</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Va, Ve; <i>cimal</i> : Al, Am, Mv, SB, Ul; <i>barra</i> : Ca, Mu, Po, Sé, SJ; <i>puntal</i> : Rà (mapa 4 / 3.1.2.1)
<i>fargalada</i>	<i>mare</i> : Am, Ca, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul; <i>fargalada</i> : Al, ⁵¹⁰ Bc, Fr, Ga, Go, Jp, SB, Va, Ve (mapa 5 / 3.1.2.1)
<i>celler</i>	<i>bodega</i> : Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>celler</i> : ⁵¹¹ Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, SB, Sé, Ve (mapa 6 / 3.1.2.1)
<i>picat</i>	<i>picat</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>agre</i> : Mu, Rà; <i>puntat</i> : Al, ⁵¹² Ga (mapa 7 / 3.1.2.1)

⁵⁰⁹ L'informant dels Valentins notava: «Espampolar és més a Catalunya».

⁵¹⁰ A Alcanar assenyalaven: «La mare es fa dalt».

⁵¹¹ L'ALDC anota *bodega* a Ul (m. 402, vol. II).

⁵¹² A Alcanar també es diu, del vi que comença a *puntar*, que té un *punt*.

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>vinya</i>	<i>cep</i>	<i>pampa</i> ⁵¹³
<i>parra</i> ⁵¹⁴	<i>raïm</i>	<i>gra</i>
<i>rapa</i> ⁵¹⁵	<i>portadores</i>	<i>cofi</i>
<i>prensa</i> ⁵¹⁶	<i>most</i>	<i>mostillo</i>
<i>brisa</i> ⁵¹⁷	<i>trull</i>	<i>fermentar</i>
<i>cércols</i>	<i>aixeta</i>	<i>barril</i>
<i>bocoi</i> ⁵¹⁸	<i>bot</i> ⁵¹⁹	<i>cooperativa</i>
<i>bota</i> ⁵²⁰	<i>carretell</i>	<i>vi</i>
<i>vi negre</i>	<i>vi tèrbol</i>	<i>vi dolç</i> ⁵²¹
<i>vi ranci</i>	<i>mistela</i>	<i>taverna</i> ⁵²²
<i>estisores</i>	<i>trasbalsar</i> ⁵²³	<i>xampaina</i>
<i>pinyol</i>	<i>falçó</i>	<i>trepitjar</i> ⁵²⁴

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Mallol és un mot poc conegut. Només el reconeixien, i no sempre amb el sentit de ‘cep jove’, els informants de Freginals, Sant Joan del Pas i les Ventalles. En altres casos hi havia un cert desplaçament semàntic, com al Castell, i més concretament algun cas de sinècdope en l’accepció de la Galera. En aquest cas, segurament hi deuria haver mallols plantats en alguna finca i, com a conseqüència, han donat el nom a una partida que en l’actualitat presenta un altre tipus de cultiu. L’informant no ho reconeixia com a cap tipus de vinya però sí que sabia de l’existència ‘dels Mallols’. Algunes explicacions dels informants que coneixien el mot: Bc: «*Mallol* és lo bord, lo cep jove són agulles»; Fr: «*Mallol* és la vinya jove»; Ga: «*Mallol*: un quadro, un trosset, una faixa de vinya»; Jp: «*Mallol* és la vinya abans d’empeltar»; Ve: «Quan ho plantaves bord era un americà, un americà bord. Era un americà. *Mallol* ho empeltaves lo primer any».

La denominació general per al vi blanc és *xampaina*. Els informants reconeixen que ara de *xampaina* ja no se’n fa, i que comercialment ara hom ho anomena *vi blanc*. Fins i tot podríem trobar marques d’ús en aquests comentaris:

⁵¹³ A Amposta ens informaven també de la fulla de la figuera: «La de figuera tamé es diu pampa».

⁵¹⁴ Amb la *parra* es feia el *parral*, un cobert davant de la porta amb una parra que s’enfila. Era habitual a les casetes de camp.

⁵¹⁵ Al Poblenou també ens digueren *raspa* i a Alcanar ho exemplificaven així: «Vam anar a córrer el raïm i domés vam trobar enxanglots, tot eren rapes».

⁵¹⁶ Amb l’articulació [ˈprensa] pertot.

⁵¹⁷ Una de les utilitats de la *brisa* ens l’explica la informant d’Alcanar: «La *brisa* la compràvem pa fer carbonilla».

⁵¹⁸ A Al i Jp quan una peça de roba escau molt gran per a la mida de qui la porta es diu «pareix un bocoi».

⁵¹⁹ Es coneix arreu l’expressió «està més unflat, o unflada, que un bot», aplicat a algú que està molt enfadat.

⁵²⁰ L’informant de Godall comenta: «La bota era lo més gran».

⁵²¹ A la Galera explicaven: «Lo vi dolç era vi apocat si era massa dolç».

⁵²² Recollit amb dissimilació de la pretònica a Al, Am, Ca, Mb —[e]verna.

⁵²³ També *trascolar* a Ul. Amb alternança de [a] / [e], vd. 1.2.1.7.

⁵²⁴ Amb les següents variants fonètiques: *trapitjar*: Al, Mb, Mu, Po, Rà, SJ, Va, Ve; *trapitjar*: Am, Bc, Jp, Mv, Rà, SB, Sé; *estrapitjar*: Go; *estrapitjar*: Ga; *trapitjar*: Ca; *traspinjar*:⁵²⁴ Ul

Al: *Vi blanc* los que parlaven tan bé. Vi dolcet, quina *xampaineta* més bona; Ul: *Xampanya*, *xampanyeta* era despectiu.

En part dels informants —Am, Fr, Mb, Sé, Va, Ul— resulta una pronúncia palatalitzada en trobar-se una vocal palatal tancada seguida de nasal alveolar, *xampa[n]a*. Aquest fenomen es troba esporàdicament al Montsià en paraules com: *borraina* > *borranya*, *cuina* > *cunya*, *dolçaina* > *dolçanya* (vd. § 1.3.7.3). Diem esporàdicament perquè no és general com puga ser-ho en altres parlars propers com, per exemple, a la Ribera d'Ebre.⁵²⁵

En les entrades *borratxo* i *borratxera* la diversificació de respostes és molt variada i hi abunda la metàfora i el sentit figurat. Classifiquem en una taula les respostes obtingudes.

	borratxo	borratxera
Al	gat	borratxera mona turca
Am	anar a mija vela borratxo	merla
Bc	borratxo gat portar una bufa com un carretell portar pet anar calent	mona
Ca	borratxo bufat portar pet anar calent com un suro anar tocat	borratxera mona
Fr	borratxo agafar un pelegrí	mona xufa
Ga	anar begut anar bufat anar calent com un suro anar gat anar tocat anar carregat	mona
Go	bufat anar calent com un suro agafar una bufa	borratxera mona
Jp	borratxo portar pet anar bufat anar calent	borratxera mona
Mb	borratxo begut	mona

⁵²⁵ Cubells, 2009: 95.

	borratxo	borratxera
	emmoratjat gat tocat de l'ala anar calent com un suro	
Mu	anar més gat que una sépia anar més calent que un suro	agafar una bufa mona
Mv	begut tocat de l'ala torrat anar bufat anar calent com un suro anar tocat	borratxera
Po	borratxo begut	borratxera bufa
Rà	alcòlic alegre alegret borratxet content beure massa anar calent com un suro anar gat	agafar un pet mona
SB	borratxo bufat portar pet	borratxera agafar una bufa
Sé	una mica calent portar una bufa tocat torrat anar gat	borratxera merda engatar-se
SJ	borratxo estar més gat estar monat anar monat	borratxera mona
UI	borratxo anar gat	gatada agafar un pet
Va	borratxo	borratxera
Ve	borratxo trompat	agafar una bufa portar perdigolada

Les respostes majoritàries són *borratxo* i *mona*, respectivament. Alguns comentaris dels informants donen dades sobre l'ús de les expressions o el procés d'emborratxar-se:

Ga: «*Va gat*, en antes se dia més. *Va bufat*, quan comença. *Va calent com un suro*, quan anaven molt borratxos»; Rà: «*Alegret*, quan hi va poquet».

També es diu *emborratxar-se* —Fr, Mu, Sé, Va—; *acalentar* —Mu, Va—; *embufar-se* —Mu.

La vitalitat del mot *celler* la comentaven alguns informants: (Bc) «*Celler* a on estan les botes del vi»; (Fr) «*Celler* a on estaven les botes»; (Ga) «*Celler* antes; *bodega*, no. Hi diem lo *celler*»; (SB) «*Celler* a n tiniem les botes de vi».

La pronúncia general de *cooperativa* és amb reducció d'una velar semitancada > [kopera'tiβa]. Una altra variant és amb segregació de bilabial nasal davant de bilabial oclusiva i neutralització de pretònica interna > [kompara'tiβa]. Aquesta la vam registrar també a Alcanar però l'hem sentida arreu, i per comarques veïnes del Maestrat i Baix Ebre.

Quant a castellanismes, anotem *bodega*.

3.1.2.2 L'olivera

<i>oliveral</i>	<i>vilar</i> : Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Po, Ul, Va, Ve; <i>oliveral</i> : Fr, Jp, Mb, SB, SJ; <i>camp d'oliveres</i> : Al; <i>garriga</i> : Mv, Rà; <i>plana</i> : Mu, Mv, SB; <i>oliverar</i> : Am; <i>vilar d'oliveres</i> : Sé (mapa 8 / 3.1.2.2)
<i>ullastre</i>	<i>ullastre</i> : ⁵²⁶ Al, Bc, Ca, Jp, Mu, Po, Sé, Ul, Va, Ve; <i>olivera borda</i> : Am, Mb, Mv, SB, SJ; <i>bordís</i> : Fr, Ga, Go, Mb (mapa 9 / 3.1.2.2)
<i>pell</i>	<i>pell</i> : ⁵²⁷ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>crosta</i> : ⁵²⁸ Ga, Go, Mb, Sé (mapa 10 / 3.1.2.2)
<i>esllemenar</i>	<i>esllemenar</i> : ⁵²⁹ Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; <i>espollogar</i> : ⁵³⁰ Al, Fr, Jp, Ul, Ve; <i>espollar</i> : Bc, Sé, SJ; <i>espollegar</i> : Va; <i>espollongar</i> : Ca; <i>podar</i> : Al, Po (mapa 11 / 3.1.2.2)
<i>cavall</i>	<i>escala</i> : Ca, Jp, Mb, Mv, Sé, Va, Ul; <i>escala de cavall</i> o <i>de cavallet</i> : Mu; <i>escaleta</i> : Bc; <i>cavallet</i> : Am, Fr, Ga, Go, Rà, SB; <i>banquet</i> : Al, Po, Ve (mapa 12 / 3.1.2.2)
<i>pinta</i>	<i>pinta</i> : Al, Bc, Ga, Go, SB, Sé, Va; <i>rasqueta</i> : Ca, Fr, Mb, Mv, Rà, SJ, Ve; <i>rasclat</i> : Po, Ul (mapa 13 / 3.1.2.2)
<i>morca</i>	<i>morca</i> : ⁵³¹ Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>morcada</i> : ⁵³² Al, Ca, Po (mapa 14 / 3.1.2.2)

⁵²⁶ Algunes explicacions que acompanyaven algunes respostes eren: «Un *ullastre* és un ull que surt baix.» (Ca); «Un *ullastre* és un nou que porta molta força» (Rà). A Uldecona, tot i que també ens respongueren *ullastre*, ens explicaven: «Tot lo que surt de l'empelt per avall és un *bordís* i el que surt de l'empelt per amunt és un *mamantó*». A l'ALDC (m. 986, vol. V) *olivera borda* a Am i Ul, *bordís* a Mb.

⁵²⁷ L'ALDT ho testimonia a Al, Am, Mb, SJ, Ul i Va (m. 322).

⁵²⁸ Replegat per l'ALDT a Jp, Sé i Va (m. 322).

⁵²⁹ La diferència entre *esllemenar* i *espollar* ens l'explicava la informant de SJ: «*Eslllemenar* és les rames, *espollar* els brots». L'ALDT ho dona a Amposta, Sant Jaume i Santa Bàrbara (m. 281). Ibàñez i Izquierdo ho anoten a Santa Bàrbara (2000: 276).

⁵³⁰ A partir d'*espollogar* apareix una variant dissimilada —*espollegar*— i una altra amb nasal adventícia —*espollongar*. L'informant de les Ventalles, a més d'*espollogar*, també notava que en altres llocs es deia altrament: «Hi ha qui diu *espurgar*».

⁵³¹ L'ALDT ho anota a Alcanar i a Santa Bàrbara (m. 291). ALDC (m. 1004, vol. V) *solatge* a Am; *morca* a Mb i *morques* a Ul.

plegadora *plegadora*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb,⁵³³ Mv, SB,⁵³⁴ Va; *paleta*: Mu, Po; *colador*: Sé; *esbromadora*: Ul; *pala*: Al, Ca; *sacadora*:⁵³⁵ Ve; *triadora*: Jp (mapa 15 / 3.1.2.2)

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>olivera</i>	<i>soca</i> ⁵³⁶	<i>tronc</i>
<i>sombra</i> ⁵³⁷	<i>fulla</i>	<i>esgallar</i> ⁵³⁸
<i>buscall</i>	<i>brot</i> ⁵³⁹	<i>brotar</i>
<i>mostra</i>	<i>oliva</i>	<i>borrassa</i> ⁵⁴⁰
<i>senalla</i>	<i>cabàs</i>	<i>sac</i>
<i>parar el sac</i>	<i>molí</i>	<i>oldre</i>
<i>mola</i>	<i>gin</i>	<i>oli verge</i>
<i>cofi</i>	<i>prensa</i>	<i>sansa</i> ⁵⁴¹
<i>pica</i>	<i>trull</i> ⁵⁴²	<i>borró</i> ⁵⁴³
<i>rama</i> ⁵⁴⁴	<i>borronar</i> ⁵⁴⁵	<i>escarrar</i> ⁵⁴⁶
<i>porgador</i>	<i>rail</i> ⁵⁴⁷	<i>engerra</i> ⁵⁴⁸

⁵³² Apareix també a l'Empordà i a la Garrotxa (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵³³ A Mas de Barberans ens aclarien: Una *esbromadora* era una plegadora foradada.

⁵³⁴ Ibàñez i Izquierdo, 2000: 285.

⁵³⁵ El DCVB ho recull a Tortosa i al País Valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵³⁶ Dos informants ens explicaven una malaltia referida a la soca dels garrofers: (Al) «Los garrofers quan s'abuiden de dins és que tenen lo càncer». (Ul) «La soca fofa té cànzol».

Observem que *càncer* com a malaltia aplicada a una persona evita dir-se i en el seu lloc se sol fer servir algun eufemisme, del tipus 'mal dolent', etc.; en canvi, per als vegetals com que no hi ha la mateixa relació afectiva que amb les persones s'aplica el nom directament. Una altra particularitat és com s'anomena la soca subterrània: (Go) «La soca de baix terra és la *rabassa*».

⁵³⁷ A Amposta també *sombriu*.

⁵³⁸ Recollit a tots els punts enquestats de la comarca a l'ALDT (m. 323).

⁵³⁹ Altres maneres d'anomenar-lo: *bordís* (Bc, Go, Jp); *nou* (Rà); *poll* (Ga); *ullet* Ca; «*rebrot* quan surten per baix» (Am); «*nous* quan són més grossos» (Ga).

⁵⁴⁰ També ens digueren *toldo* a la Ràpita i *vela* a Freginals i al Poblenou. A la Galera i a Sant Joan del Pas afegien comentaris sobre la borrassa: «primer a plegar a mans i segon la borrassa»; «abans no s'hi posava res, ara borrasses».

⁵⁴¹ Com nota la informant d'Alcanar: «En la sansa tamé es fea carbonilla». L'ALDT ho recull a Jp, Mb, SB, Ul i Va (m. 291).

⁵⁴² A Mb també *depòsit*. L'ALDT ho anota a Jp, Sé, Ul i Va (m. 288). Ibàñez i Izquierdo ho donen a SB, op. cit., p. 287.

⁵⁴³ Recollim algunes explicacions sobre *borró* i derivats: Al: «Primer és *borró* després és *brot*; Bc, Ga: «*Borró* és més a la vinya; Fr: «*Borró* és a la vinya i al presseguer»; SB: «*Borró* és quan està a punt de brotar»; Ul: «Ha fet *borronada*. Hai nat a la finca i estava *borronada*».

⁵⁴⁴ Sobre algunes d'aquestes variants obtinguérem els següents comentaris: «Les *branques* és això més doble, les rames més això primet» (Mb); «Lo *coll* són los més dobles» (Mv); «*Colls* són quan surten de la soca» (Rà); «Los *pollissos* són rametes que surten» (SB). També *branca* a Fr, Mb.

⁵⁴⁵ Alguns informants fan algunes precisions sobre *borronar*: (Al) «*Borronar* ho diem a la vinya, no als altres»; (Bc) «*Borróna* la vinya, no l'olivera»; (Ga) «*Borronar* era a la vinya»; (Mb) «Quan comença a brotar, més als abres que es desfullen, allavons és *borronar*».

⁵⁴⁶ Variant localitzada a Tortosa (><http://dcvb.iec.cat/>). Ibàñez i Izquierdo, op. cit., p. 278, també ho recullen a Santa Bàrbara.

⁵⁴⁷ Recollit a Balaguer, Riba-roja, Gandesa, Tortosa i el País Valencià (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT recull *rail* a tot arreu i *arrail* a Mas de Barberans (m. 321). Nosaltres també ho hem anotat a Mb i Sé.

El gènere predominant és el femení, només a dos indrets recollim el masculí. Aquest terme hem

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

El terme *vilar* és conegut només per la mitat dels informants. Alguns coneixien també el diminutiu *vilaró*: (Go) «Hi ha una partida que es diu *lo Vilaró*»; (Mv) «*Vilar* se diu poc al poble»; (Rà) «Un trosset que hi teníem aulives, li diem *lo Vilaró*».

Els informants que no deien *vilar*, ni derivats, no l'identificaven amb un camp cultivat d'oliveres. En aquest sentit és remarcable la variant de l'informant de la Sénia, *vilar d'oliveres*, en què per a relacionar *vilar* amb l'*olivera* havia d'acompanyar-lo amb *oliveres* sinó no hi havia el sentit que fos camp cultivat d'olives.

Els termes *plegadores*⁵⁴⁹ i *plegadors* són els generals, ja que per a la faena d'agafar les olives d'en terra i posar-les en un cabàs s'aplica el verb *plegar* i no *collir*. *Collir* es fa servir en altres faenes agrícoles de recol·lecció de fruits com, per exemple, *collir taronges*. Generalment, quan es tracta dels arbres fruitals, s'empra *collir*; tot i que en el cas d'algunes hortalisses —com les tomaques, les pataques, els bajoquins, els pimentons, etc. també es *cullen*. Podríem dir que quan s'arranca directament un fruit determinat mitjançant el pecíol, el coell, la raïl, etc., s'anomena *collir* i si el fruit ja s'ha després de l'arbre o la planta on es trobava unit, aleshores s'empra el verb *plegar*.

El terme amb què es designa l'estri que es fa servir per a accedir a la part superior del brancatge de l'olivera és *escala* amb vuit ocurrències, incloent-hi el diminutiu. En el cas de *cavall*, és a la inversa, predomina el diminutiu *cavallet*, amb sis ocurrències, i hi ha només una resposta per al mot primitiu: *cavall*. També obtenim un sintagma nominal, seguit d'un de preposicional, combinant els dos termes, als Muntells: *escala de cavall* o *de cavallet*. En la tercera variant també apareix un diminutiu, *banquet*, en alternança amb la variant primitiva *banc*.

S'usa pertot el terme *cabàs*. Juntament a aquest alguns informants donaven les variants *cabassó* (Am, Go) i *cabassonet* (Am). Altres respostes anaven acompanyades del material d'elaboració: *cabàs de palma* (Bc), *pauma* (Mv, Po). Alguns comentaris feien referència a la capacitat, utilitats o descripció: (Am, Jp) *Cabàs da barcella*; (Jp) «*Cabàs da mija barcella*, tots eren de palma»; (Mu, Po) «La *cabassona* era el cistell pa endur-te el minjar al camp, menuda»; (Mv) «Lo *cabasset* de la berena»; (Ve) «Lo cistell té una ansa d'aquí aquí, lo *cabàs* no».

Un tipus de cabàs era la *cofa*, d'aquí també *cofi*. Aquest arabisme⁵⁵⁰ és minoritari, localitzat a cinc llocs: Al, Ca, SJ, Ul, Ve. En els comentaris dels informants alguns expliquen que era un tipus de cabàs destinat a la verema:⁵⁵¹ (Ga) «La *cofa* era un cabàs de vimen, no molt ample, pals raïms»; (Go) «La *cofa* era el cistell que es posava per a la verema»; (SB) «La *cofa* era un cabàs de vermar de vimen».

A Alcanar tradicionalment s'ha conegut com l'utilitzat per a collir taronges, fet amb goma dura de color negre d'una textura pareguda al pneumàtic. També han

observat que està patint una substitució lingüística per *arrel*, fins al punt que resulta desconegut per les generacions escolaritzades en català en aquesta comarca i les veïnes. En l'última edició del DIEC, el terme ja és incorporat, a partir d'una proposta que fem a l'IEC. La lexicografia valenciana ja l'havia incorporat amb normalitat i altres diccionaris com el *Gran diccionari 62 de la llengua catalana*. L'ALDC (m. 1138, vol. V) dona *rail* a Am i Ul i *arraïls* a Mb.

⁵⁴⁸ També a SB a Ibàñez i Izquierdo, 2000: 287. Nosaltres ho hem anotat també a SJ.

⁵⁴⁹ Ibàñez i Izquierdo donen dades sobre la indumentària de les plegadores (2000: 279).

⁵⁵⁰ «Cistell de vimen», Corriente 1999: 140.

⁵⁵¹ Així ho recull l'Alcover-Moll a Vinaròs (><http://dcvb.iec.cat/>). Sobre el significat i extensió del mot, Coromines —DECat (II: 804)— explica que és una determinada classe de cabàs o senalla i en dona dades de la costa de l'Empordà i del Maresme.

aparegut altres tipus de cofes de color beix i negres més rígides, en què hom col·loca, generalment, els productes fitosanitaris, en un costat o darrere del tractor. De vegades també l'hem sentit anomenar *cabàs taronger*, però quan algú diu *cabàs* a soles s'identifica amb el cabàs de palma, no amb la cofa. Altres comentaris són relatius a la forma, al material de què és fet o al tipus de recipient: (Jp) «La *cofa* era un cabàs que era molt planot»; (Va) «La *cofa* era de palma o d'espart, més gran»; (Ve) «La *cofa* era de vímens»; (Rà) «Una *cofa* és una greia».

També, rep el nom de cofa el recipient en què els obrers tenen l'arena per a pastar.

Per a quantificar l'oli hi ha quatre mesures:⁵⁵² *cadap*, *cànter*, *barcella* i *litro*. La mesura més emprada és el *cadap* (Bc, Fr, Ga, Ga, Go, Mb, Mv, Po, Sé, SJ, Ve); *mig cadap* (SJ). Seguidament hi ha el *cànter* (Bc, Ca, Mb, Mu, Rà, SB, Ul, Ve); *mig cànter* (Ga, Mb, SB). El litre i la barcella, amb la distribució següent: *litro* (Ca, Ga, Rà); *decàlitro* (Mu); *mig litro* (Ca); *quart de litro* (Ca); *barcella* (Al, Ca); *mija barcella* (Al). I com a mesura de reduïda capacitat el *setrill* (SB)

Algunes explicacions concretaven la quantitat de les mesures:

(Al) Una *barcella* i *mija barcella* en català, de l'atra manera sento que diuen *decàlitro*; (Ca) Una *barcella*, dotze mesures; (Ca) Un *cànter* eren dotze litros; (Mb, SB) Un *cànter* eren setze litros; (Mb, SB) *Mig cànter* eren vuit litros; (Mb) *Un cadap* eren dos litros.

A Alcanar, en el comentari sobre l'oli verge, apareixia el verb *assolar*: *L'oli verge* és lo que no té grau; l'oli s'assola. Aquest verb s'empra també quan s'enderroca algun edifici o alguna part d'aquest: assola una casa, un terrat. Actualment notem que va sent desplaçat per *enderrocar*.

3.1.2.3 El pa

<i>lliurador</i>	<i>lliurador</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va; <i>paleta</i> : Ve; <i>mesurador</i> : Am; <i>pala</i> : Al, Ca; <i>sacador</i> : Sé (mapa 16 / 3.1.2.3)
<i>cerndre</i>	<i>cendre</i> : Am, Bc, Ga, Jp, Mb, Mu, Po, SB, Sé, SJ; <i>porgar</i> : Ca, Ul, ⁵⁵³ Va, Ve; <i>cernar</i> : Al; <i>cerndre</i> : Go; <i>cernir</i> : Mv; <i>passar la farina</i> : Rà; <i>passar pel sedàs</i> : Fr (mapa 17 / 3.1.2.3)
<i>llevat</i>	<i>llevat</i> : ⁵⁵⁴ Al, Bc, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>llevadura</i> : ⁵⁵⁵ Am, Go, Jp, Mu, Po, SB, SJ (mapa 18 / 3.1.2.3)
<i>pastar</i>	<i>pastar</i> : ⁵⁵⁶ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ul; <i>amassar</i> : ⁵⁵⁷ Go, Fr, Jp, Mb, Rà, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 19 / 3.1.2.3)

⁵⁵² Ibàñez i Izquierdo (2000: 287) recullen, a més, *màquila* i *mitja màquila* a Santa Bàrbara. Nosaltres també la vam anotar a Masdenverge.

⁵⁵³ A l'ALDC (m. 1028, vol. V) a Ul, *porgar*.

⁵⁵⁴ Anotat a Al, Am, Jp, Mb, Sé, SJ, Ul i Va per l'ALDT (m. 294). A l'ALDC (m. 1031, vol. V) *creixent* a Am i segona resposta a Ul. A Mb i Ul *llevat*, segona resposta a Am.

⁵⁵⁵ L'ALDT ho consigna a Alcanar (m. 294).

⁵⁵⁶ Anotat a Sant Jaume d'Enveja, per l'ALDT (m. 295). ALDC (m. 1033, vol. V).

⁵⁵⁷ Recollit a la Sénia, a l'ALDT (m. 295).

<i>tallant</i>	<i>rasqueta</i> : Am, Bc, Ca, Po, Mu, Mv, Rà; <i>llandeta</i> : Al; <i>tallant</i> : Fr, Ga, Jp, Mb, SB, Sé, Ul, Ve; <i>paleta</i> : SJ, Va; <i>llevant</i> : SJ; <i>raïdora</i> : ⁵⁵⁸ Go; <i>rascador</i> : Fr (mapa 20 / 3.1.2.3)
<i>forner</i>	<i>forner</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Rà, SB, SJ, Ve; <i>panader</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 21 / 3.1.2.3)
<i>granera</i> ⁵⁵⁹	<i>granera</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Mu, Mv, SB, SJ, Ve; <i>ramàs</i> : ⁵⁶⁰ Bc, Ul, Ve; <i>escombra</i> : Fr, Jp; <i>granereta</i> : Mb, Rà; <i>drap</i> : Po, Sé; <i>escombrall</i> : Va; <i>cepillo</i> : Go (mapa 22 / 3.1.2.3)
<i>agranar</i>	<i>agranar</i> : ⁵⁶¹ Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SJ, Ul, Va; <i>escombrar</i> : ⁵⁶² Al, Fr, Sé, Ve; <i>limpiar</i> : Po; <i>llimpiar</i> : ⁵⁶³ SJ (mapa 23 / 3.1.2.3)
<i>sola</i>	<i>sola</i> : ⁵⁶⁴ Al, Am, Bc, Ca, Jp, Go, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, Ul; <i>sòl</i> : ⁵⁶⁵ Fr, Va; <i>cul</i> : Po, Ve; <i>la part de baix</i> : Ga, Mu, Rà (mapa 24 / 3.1.2.3)
<i>pa blan</i>	<i>blan</i> : ⁵⁶⁶ Al, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>blanet</i> : Al, Am, Bc, Ca, Jp, Mu, Po, Rà, SB, SJ; <i>moll</i> : SJ; <i>tendre</i> : Fr; <i>tou</i> : ⁵⁶⁷ Ga (mapa 25 / 3.1.2.3)

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>farina</i>	<i>segó</i>	<i>pastera</i> ⁵⁶⁸
<i>pala</i>	<i>llesca</i>	<i>pa florit</i>
<i>pa</i>	<i>punta</i>	<i>rosegó</i>
<i>forn</i> ⁵⁶⁹	<i>pa besat</i>	<i>ull del pa</i>
<i>sedàs</i> ⁵⁷⁰	<i>llengüet</i> ⁵⁷¹	<i>llescar</i>
<i>pa sec</i>		

⁵⁵⁸ També es localitza a la Vall d'Àneu, Alós, les Paüls, Castelló, Borriol, Betxí, Vila-real, Benicàssim, Aín i Artana. (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁵⁹ A l'ALDC (m. 1053, vol. V), *granera* a Am i *escombra* a Mb i Ul.

⁵⁶⁰ La mateixa variant es troba a l'Empordà, el Camp de Tarragona, Gandesa, Tortosa, Calaceit i el País Valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁶¹ A Jp, Mb, SB, Sé i SJ, a l'ALDT (m. 298). ALDC (m. 1054, vol. V) *agranar* a Am i Mb, *escombrar* a Ul.

⁵⁶² A les Ventalles indicaven: «A Benicarló diuen *escombrar el forn*». I a la Galera: «*Escombrar* diràs que és més de la part d'allà». *Escombrar el forn* a Al, Ul i Va ho recull l'ALDT (m. 298).

⁵⁶³ *Llimpiar el forn* a Amposta, ALDT (m. 298).

⁵⁶⁴ Amb el mateix significat a Tremp, Urgellet, Urgell, Fraga, Gandesa, Tortosa i Castelló (><http://dcvb.iec.cat/>). ALDC (m. 1045, vol. V).

⁵⁶⁵ També al balear i al valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁶⁶ L'ALDT ho dona a Am, Mb i Ul (m. 296). Veny (1960: 140) també informa del mot al balear. ALDC (m. 1047, vol. V) *blan* a Mb i Ul, *tendre* i *blanet* a Am.

⁵⁶⁷ L'ALDT ho consigna a Al, Jp, SB, Sé i Va (m. 296).

⁵⁶⁸ L'ALDT ho recull a Mb, SJ i Ul (m. 301).

⁵⁶⁹ *Forn de pa* a Al, Am, Jp, Mb, SB, Sé, SJ i Ul, anotat a l'ALDT (m. 299). L'informant de Godall constata el canvi lingüístic: «Ara, *panaderia*». També a totes les localitats enquestades, ALDT (m. 299).

⁵⁷⁰ L'acció de passar la farina pel sedàs tenia un nom: «*Sedassar* era passar la farina pel sedàs» (Al).

⁵⁷¹ Amb la pronúncia *ll[a]ngüet* a Go, Rà, SB.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

En les classes de pa notem, per exemple, que algunes denominacions són més modernes i conviuen amb les tradicionals: *pa integral* vs. *pa moreno* / *pa negre*. Els informants de Sant Joan del Pas quan se'ls demana sobre el nom que rebia el pa després de la guerra responen com a genèric «pa roïn» i en acabat segueixen amb *pa moreno*. Tot i que la denominació *pa integral* està substituïnt *pa moreno* o *pa negre*, també podem sentir quan algú demana una barra d'aquest tipus: *una morena*.

Així mateix, constatem que ningú respon el gal·licisme *baguette* i es fa servir el mot tradicional: *barra*, *barreta*, *crostó*... Tampoc ningú diu que demana el castellanisme *bocadillo* es diu *bollo*, *bollet*, *llengüet*, *xusco*, *xusquet*. La denominació urbanita «pa de pagès» és inexistent, ja que el pa —sinècdoque— sempre era el *pa redó*. Les diferenciacions bàsiques eren molt clares: barra, pa i llengüet. Els qualificatius que s'atribuïen feien, o fan, referència al color, la forma, la mida o la matèria però no a la procedència rural, ja que fóra absurd interpretar la realitat immediata a partir d'una denominació aliena, creada en funció d'un altre modus vivendi.

Algunes classes de pa ja han desaparegut o no són tan usuals com abans, per exemple, la *foradada* o bé ara conviuen amb d'altres classes que ans no es coneixien com la *xapata*.

Alguns informants comentaven algunes classes de pa:

(Al) «Lo *pa de trits* era més finet que la semoleta de blat»; (Am) «*Xusco* hi diem en la guerra»; (Fr) «*Crostó* ho diem a les barretes que són estretetes, primes, a n'allò hi diem *crostonets*»; (Jp) «La post era a on se posava el *pa*»; (Mb) «*Llengüet* se dia més abans»; (Mv) «La *corona* tenia uns bultets per damunt i la *foradada* era en un forat al mig».

Les variants arrellegades sobre les classes de pa són: *barra* —*barreta*, *curta*, *de quart*, *de quilo*, *grossa*, *llarga*, *menuda*, *de mig*; *barronet*, *barrotet*, *bastonet*; *crostó*, *secall*, *secallet*; *bollo*, *bollet*, *llengüet*, *xusco*, *xusquet*; *pa*, *pa redó* —*de quilo*, *de mig quilo*; *corona*, *pa de corona*, *foradada*, *rollo*; *pa moreno*, *pa integral*, *pa negre*, *pa de motle*; *pa de règim*; *pa de segó*; *pa de trits*; *panet de Viena*; *tallat*

L'adjectiu *blan* apareix també lexicalitzat en el sintagma nominal *pa blanet*. Quant a l'ús de *blan*, aquest està sent substituït per *bla* o *tou*, per població més jove. Tant de bo, la incorporació al DIEC2 servisca per a seguir usant el mot amb normalitat.

La informant d'Alcanar es referia també a *tou*: Los valencians o uns quatres dauen dir *t[ɔ]u*.

Respecte als castellanismes tenim minoritàriament *panaderia*, *limpiar* i *llimpiar*.

3.1.3 Els vegetals

3.1.3.1 Les verdures

- endívia* *endívia*:⁵⁷² Al, Bc, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; *escarola*: Am, Sé; *esqu[e]rola*:⁵⁷³ Bc, Ca, Ga, Go, Fr, Jp, Po, SJ, Ul, Va (mapa 1 / 3.1.3.1)
- tronxo* *tronxo*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *coell*: Fr, Ga; *peçó*:⁵⁷⁴ Al, Ca; *covell*: Go; *tronxet*: Sé (mapa 2 / 3.1.3.1)
- pimentó* *primentó*:⁵⁷⁵ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *prementó*: Mu, Po, SJ; *pimentó*: Ga (mapa 3 / 3.1.3.1)
- pimentonera* *primentonera*:⁵⁷⁶ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *prementonera*: Mu, Po, SJ; *pimentonera*: Ga (mapa 3 / 3.1.3.1)
- tomaca* *tomata*:⁵⁷⁷ Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *tomaca*:⁵⁷⁸ Al, Bc, Ca, Go, Jp, Ul, Va, Ve; *tumaca*: Sé (mapa 4 / 3.1.3.1)
- tomaquera* *tomaquera*:⁵⁷⁹ Al, Bc, Ca, Go, Jp, Ul, Va, Ve; *tomatera*:⁵⁸⁰ Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *tumaquera*: Sé (mapa 4 / 3.1.3.1)
- espàrrec* *espàrrec*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *espàrrec*:⁵⁸¹ Ga, Jp, Va; *espàric*:⁵⁸² Ga, Go, Mv, SB; *espànec*:⁵⁸³ Fr; *espànic*: Fr (mapa 5 / 3.1.3.1)
- esparreguera* *esparraguera*: Al, Am, Ca, Jp, Rà, Sé, Ul, Ve; *esparreguera*:⁵⁸⁴ Bc, Fr, Mb, Mu, Po, SJ; *espariguera*: Ga, Go, Mv, SB; *esparriguera*: Ga; *espareguera*: Va (mapa 6 / 3.1.3.1)

⁵⁷² Veny (1960: 130) situa el mot al balear, l'alguerès, el valencià i el tortosí. Propi de Tortosa, del valencià i del balear (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho recull a totes les localitats enquestades excepte a la Sènia (m. 317). A l'ALDC (m. 1129, vol. V), *endívia* als tres llocs.

⁵⁷³ Anotat per l'ALDT a la Sènia i als Valentins (m. 317).

⁵⁷⁴ També es replega a Fraga, Ribera d'Ebre, Maestrat, Castelló, València i Alacant (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁷⁵ El DCVB ho consigna a Fraga, Tortosa, Maestrat, Maella, Cullera i Albaida. Dona *pimentó* al nord-occidental i al valencià (><http://dcvb.iec.cat/>). ALDC (m. 1132, vol. V).

⁵⁷⁶ Recollit a Tortosa i al valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁷⁷ Apareix a l'Alcover-Moll a Tremp, l'Urgell, Fraga, Lleida la Pobla de Segur, Tortosa, el Maestrat, Castelló i València (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho dona a Amposta, Sant Jaume, Santa Bàrbara (m. 318). ALDC (m. 1131, vol. V) *tomata* a Am i Mb, *tomaca* A Ul.

⁵⁷⁸ També a Tortosa i al País Valencià. La variant *tumaca* es troba a Ribes, el Ripollès, Berguedà, Vic, Pineda, el Vallès, el Penedès i Tarragona (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho anota a Al, Jp, Mb, Jp, Ul i Va (m. 318). Malnom a Alcanar de la masculinització del nom de l'hortalissa: lo tio Tomaco; a partir de la tia Tomaca.

⁵⁷⁹ Segons l'Alcover-Moll, a Tortosa i al País Valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁸⁰ També a Tortosa, Castelló, València i Fraga (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁸¹ La variant *espàrrec* també es troba a Mallorca, Menorca, i també al valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁸² Variant que reapareix a Fraga i Blancafort (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁸³ Fr: «Espànics o espànecs ho diem més als del camp».

⁵⁸⁴ Aquesta variant es repeteix a Lleida i a València (><http://dcvb.iec.cat/>).

- carabassí* *carabassó*: Am, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *carabassa*: Bc, Fr, Po, Rà; *carabassí*:⁵⁸⁵ Al; *carabasseta*: Ca; *carbassó*: Mb (mapa 7 / 3.1.3.1)
- albergínia* *aubarginya*: Am, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Va, Ve; *esbargenga*: Al, Ca; *esbarginya*: Bc, Jp, Ul;⁵⁸⁶ *abarginga*: Rà; *auarginga*: Rà; *aubargina*: Ve; *aguarnyínga*: SJ; *auberginya*:⁵⁸⁷ Ga; *bargenga*:⁵⁸⁸ Al (mapa 8 / 3.1.3.1)
- alberginiera* *aubarginyera*: Am, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Va; *esbargenguera*: Al, Ca; *esbarginyera*: Bc, Jp, Ul; *abargenguera*: Al; *abarginguera*: Rà; *auarginguera*: Rà; *aubarginera*: Ve; *aguarnyínguera*: SJ; *auberginyera*: Ga (mapa 9 / 3.1.3.1)
- rastre* *rastre*:⁵⁸⁹ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *forc*:⁵⁹⁰ Am, Ga, Go, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 10 / 3.1.3.1)
- ceballot* *cebolot*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *ceballot*: Am, Fr; *cebolí*: Am, Fr;⁵⁹¹ *ceba tendra*: Ca, Rà (mapa 11 / 3.1.3.1)
- all porro* *all porro*: Al, Am, Bc, Ca, Fr,⁵⁹² Ga, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *porro*: Al, Am, Mb, Mv, SJ, Ul (mapa 12 / 3.1.3.1)
- carlota* *carl[ɔ]ta*:⁵⁹³ Al, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Ul, Va, Ve; *carl[o]ta*: Am, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé; *pastanaga*:⁵⁹⁴ Al, Ca, Fr, Rà, Ve; *safranòria*: Al, Bc, Sé; *bastonaga*:⁵⁹⁵ Po (mapa 13 / 3.1.3.1)
- xirivia* *xorivia*: Al, Am, Bc, Ca, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Va; *xurivia*: Ca, Mv; *xorovia*: Fr, Ga, Go, Sé, Ul, Va; *xarovia*: Jp; *xuruvia*: Mb; *xorevia*: Ve (mapa 14 / 3.1.3.1)

⁵⁸⁵ Anotat al Maestrat (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁸⁶ ALDC (m. 1123, vol. V) *aubarginya* a Ul.

⁵⁸⁷ Anotada a Tortosa (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁸⁸ El DCVB dona una variant sense l'article inicial *al-* a Llofríu (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁸⁹ Al: Cada part era un braç; Fr: Lo rastre tenia un forc, un forcar, una cama; Ga, Po, SJ: Cada part era una cama. També a Al, Jp, SB, Sé, Ul i Va, consigna't per l'ALDT (m. 314). ALDC (m. 1120, vol. V) *rastre* a Ul, *forc* a Am i Mb.

⁵⁹⁰ Anotat a Am, Mb i SJ per l'ALDT (m. 314).

⁵⁹¹ L'articulació de la palatal s'obri a medial oberta.

⁵⁹² Fr: *Porro* si és silvestre. El DCVB recull com a silvestre a Palamós, Tortosa i València la variant *all porro* (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁹³ L'ALDT ho dona a Am, Jp, Sé i Va (m. 315). Nosaltres ho hem arreplegat a Amposta amb velar semioberta. ALDC (m. 1125, vol. V) *carota* i *carlota* a Am, *bastonaga* Mb, *safranòria* Ul.

⁵⁹⁴ *Safranòria* es localitza a Lleida, a l'Urgell i a Tortosa (DCVB, IX: 660). Navarro (1996: 63) també recull el fenomen a la major part de la Terra Alta i considera la inserció d'aquesta vibrant com un cas de consonant adventícia. Gimeno (1997: 369) anota *safranòria* a Alcanar, Uldecona, Sant Joan del Pas i Santa Bàrbara. Nosaltres l'hem sentit a Al, Bc i Sé.

⁵⁹⁵ Recollit a Tortosa (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho dona a Sant Jaume d'Enveja (m. 315).

- bròcol*⁵⁹⁶ *bròcul*: a tot arreu; *colflor*: Al, Bc, Ca, Ga, SJ, Va (mapa 15 / 3.1.3.1)
- moniato* *moniato*: Al, Am Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve;
muniato: Fr, Mu, SB; *monyato*: SJ, Ul (mapa 16 / 3.1.3.1)
- moniatera* *moniatera*: Al, Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve;
muniatera: Ca, Fr, Mu, SB; *monyatera*: SJ, Ul (mapa 17 / 3.1.3.1)
- calunyes*⁵⁹⁷ *calunyes*: Bc, Go, Jp, Mb, Rà, Va, Ve; *escalunyes*: Am, Fr, SB, SJ, Ul;
colunyes: Ga; *escolunyes*: Mv

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>espinac</i>	<i>bleda</i>	<i>col</i>
<i>pinya</i>	<i>carxofa</i> ⁵⁹⁸	<i>carxofera</i> ⁵⁹⁹
<i>coent</i> ⁶⁰⁰	<i>pesteta</i>	<i>julivert</i> ⁶⁰¹
<i>àpit</i>	<i>madur</i>	<i>verós</i>
<i>roja</i> ⁶⁰²	<i>roges</i>	<i>all</i>
<i>cabeça</i>	<i>ceba</i> ⁶⁰³	<i>nap</i> ⁶⁰⁴
<i>remolatxa</i>	<i>pataca</i> ⁶⁰⁵	<i>pataquera</i> ⁶⁰⁶
<i>enciam</i> ⁶⁰⁷	<i>gra</i>	<i>pell</i> ⁶⁰⁸

Fraseologia

Parèixer un tronxo de col. Ser un tronxo de col: aplicat a algú que va de qualsevol manera o a una persona que ha tingut poques ensenyances: Una o un no-ningú (Al).
Ser l'amo del carxofar: aplicat a una persona molt superba.⁶⁰⁹

⁵⁹⁶ Variant apuntada a Tortosa, Lluçena, Alcalà de Xivert, Castelló i a l'Alguer (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁹⁷ El DCVB dona la referència a Tortosa de la variant *ascolumya* (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁵⁹⁸ ALDC (m. 1121, vol. V).

⁵⁹⁹ També *cardetera* a Al. ALDC (m. 1122, vol. V).

⁶⁰⁰ *Co[y]ent* a Al i *co[y]enta* a Ca.

⁶⁰¹ *J[o]livert* Al Po, vd. § 1.2.2.5.

⁶⁰² A tota la comarca ho anota l'ALDT (m. 477).

⁶⁰³ Alguns comentaris que ens feien els informants referits a tipus de cebes eren: Al: *Cebes* da cent cames, pa collir tendres, verdes; Fr: *Ceba* roja, tendra, blanca; Jp: La ceba valenciana és roja i s'aguanta més; Mv: *Ceba* blanca, *ceba* morada, *ceba* bavsosa. ALDC (m. 1116, vol. V).

⁶⁰⁴ Als Muntells també es coneix una variant anomenada *nap-i-col*.

⁶⁰⁵ Variant recollida al Camp de Tarragona, Massalcoreig, Gandesa, el Maestrat, Morella, Tortosa, Calaceit i València (><http://dcvb.iec.cat/>). A tot arreu es coneix l'expressió *Alça pataca!* Que s'aplica quan a algú, principalment un infant, li cau una taca —o bé es diu per fer broma— i, aleshores, mentre la criatura observa on pot tindre la taca, normalment se senyala el pit, l'altra persona amb la mà li fa la barbata per a munt mentre diu *Alça pataca!* A tota la comarca, ALDT (m. 309). ALDC (m. 1106, vol. V).

⁶⁰⁶ L'ALDT ho refereix a tota la comarca (m. 310). ALDC (m. 1107, vol. V).

⁶⁰⁷ La peça també és anomenada *lletuga* — *llantuga d'enciam*: Am, SJ; *llantua d'enciam*: Mu; *lletuga*. ALDC (m. 1130, vol. V) *enciam* amb hiat a Am i Mb i amb diftong creixent a Ul.

⁶⁰⁸ La pell de la pataca també s'anomena *peladura* a Bc, Go, Mb; anotat també a l'oriental, al balear i a Tortosa (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho apunta a Jp, Sé i Va (m. 311).

⁶⁰⁹ Buj Alfara 2000: 151.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

La *Cichorium endivia* rep la denominació *endívia* a bona part dels parlars de la comarca. Aquesta denominació es comparteix amb el valencià i el balear.

Una variant de diminutiu de *coa* és *coell*, sinònim de *tronxo* aplicat a l'apèndix de les cireres. L'Alcover-Moll ho recull a Tortosa i a Freginals (><http://dcvb.iec.cat/>). A SB diferenciaven entre *tronxo* i *coell*: Lo *coell* és de la cirera, de la fruita i el *tronxo* de la carxofa.

La planta del cardet (*Scolymus*) s'anomena *cardetera*, derivat creat sobre el diminutiu de *card*, *cardet*. És mot d'ús general *cardet*, i no *card*. Aquest diminutiu lexicalitzat és el que deriva a *cardetera* i no *cardera*.

La variant majoritària és *enciam* i s'alterna amb *lletuga* o bé amb el sintagma *lletuga d'enciam*, en el qual observem que *lletuga* és acompanyat per *enciam*, com si amb *enciam* aquest reforçés el significat de la *Lactuca sativa*.

La variant més generalitzada presenta una vocalització de la lateral de la síl·laba inicial *al-*, *aubergínia*. Les altres variants també presenten una alteració en la consonant de la primera síl·laba: *asbergínia* o *asbergenga*. Igualment, el context fonètic d'alveolar nasal seguida de vocal palatal afavoreix la palatalització de l'alveolar i apareix la variant *auberginya*, la qual és majoritària. Podem veure que *albergínia* presenta dos alteracions fonètiques, la vocalització inicial i la palatalització final. El mateix ocorre, paral·lelament, en *alberginiera*.

La variant majoritària és *carlota*. El timbre de la vocal velar és obert a la meitat meridional de la comarca i tancat a la meitat septentrional, fet que l'igualava als parlars del Baix Ebre. *Carlota* és un mot compartit amb el valencià. Aquest mot, en l'actualitat, podem notar que va sent substituïda a favor de *pastanaga*. L'ALDT ho dona a Am, Jp, Sé i Va (m. 315). Nosaltres ho hem arreplegat a Amposta amb velar semioberta.

Altres sinònims són *safranòria* i *pastanaga*. El primer es localitza a Lleida, a l'Urgell i a Tortosa (DCVB, IX: 660). Navarro (1996: 63) comenta sobre *safranòria* < *safanòria* que la inserció d'aquesta vibrat és un cas de consonant adventícia. Gimeno (1997: 369) anota *safranòria* a Alcanar, Ulldecona, Sant Joan del Pas i Santa Bàrbara. Nosaltres l'hem sentit a Al, Bc i Sé. Amb tot, hi havia informants que explicaven que no era ben bé el mateix, tot i que hi havia gent que també ho anomenava així.

En el terme *xorivia* observem una sèrie d'alteracions fonètiques que expliquen les diferents variants. Amb tancament de [o] en [u] resulta *x[u]rivia*, la qual pot donar també l'assimilació de la pretònica interna en *x[u]r[u]via* o bé per un tancament de les dos vocals velars. A partir de la forma dissimilada *xorivia* surt la variant assimilada, a aquesta, *xor[o]via*. Aquesta forma origina la dissimilació⁶¹⁰ de les dos vocals pretòniques en *x[a]rovia*. En aquestes dos vocals pretòniques pot haver tancament⁶¹¹ i donar *x[u]r[u]via*. Una última variant, a partir de *x[o]r[o]via*, amb dissimilació de la pretònica interna és *xor[e]via*.

A Alcanar, de vegades, es diu «Xorivia!» en sentit humorístic aplicat sempre a alguna dona, quan es vol ressaltar alguna ximpleria.

En *moniato* apareix la variant palatalitzada *monyato* afavorida pel context de nasal alveolar seguida de vocal palatal. És un fenomen minoritari però que puntualment es repeteix en *xampanya*, vd. 3.1.2.1 i *cunya*, vd. 3.1.13.

El terme *api* es recull amb epítesi dental a tota la comarca. El DCVB també ho

⁶¹⁰ La vocal de la primera síl·laba la recull com a neutra el DCVB al mallorquí (X: 949).

⁶¹¹ Exemple també localitzat a Tortosa (DCVB, X: 949).

recull pertot excepte al valencià i a l'alguerès (><http://dcvb.iec.cat/>).

Com a variant exclusiva del tortosí tenim *pesteta* a tota la comarca. L'Alcover-Moll ho anota a Tortosa i a Benassal (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho recull a tota la comarca (m. 320). L'ALDC (m. 1134, vol. V) la dona a Am, Mb i Ul.

3.1.3.2 Plantes, arbustos i bolets

maduixa *maduixa*:⁶¹² Am, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, SB, SJ, Ul, Va; *manduixa*:⁶¹³ Al, Bc, Ca, Go, Mv, Po, Rà, Sé, Ve (mapa 18 / 3.1.3.2)

maduixera *maduixera*: Am, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, SJ, Ul; *manduixera*:⁶¹⁴ Al, Bc, Ca, Go, Mv, Po, Rà, Sé, Ve (mapa 18 / 3.1.3.2)

hedra *hedra*:⁶¹⁵ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *hedrera*:⁶¹⁶ Ga, Mb, Mv, SB (mapa 19 / 3.1.3.2)

*saiïc*⁶¹⁷ *saiüquer*: Am, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Va, Ve; *saiïc*: Al, Bc, Ca, Go, Mu, Po, Rà, Sé, Ul; *saiüquera*: SJ (mapa 20 / 3.1.3.2)

ortiga *ortiga*:⁶¹⁸ Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *picacames*: Al, Ca, Po, Rà; *repicacames*: Al, Ca; *gatet*: Fr (mapa 21 / 3.1.3.2)

rosella *ruella*:⁶¹⁹ Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *rovella*:⁶²⁰ Al, Ca; *amapola*: Po, Rà; *lloca*: Go; *rosella*: Go (mapa 22 / 3.1.3.2)

safrà ver *safrà*: Al, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, Ul, Ve; *safrà ver*: Am, Bc, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Va, Ve; *safrà en bri*: Al, Fr, Jp, Sé (mapa 23 / 3.1.3.2)

canella *canella*: Al, Am, Ca, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ; *canyella*: Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Ul, Va, Ve (mapa 24 / 3.1.3.2)

regalèssia *regalènsia*:⁶²¹ Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ;

⁶¹² Recollit per L'ALDT a Amposta i a Sant Jaume (m. 305). ALDC (m. 1092, vol. V).

⁶¹³ La variant amb nasal també es recull a Mallorca i Menorca (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho anota a Al, Am, Jp, Mb, SB, Sé, Ul i Va (m. 305).

⁶¹⁴ El DCVB ho dona a Menorca (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶¹⁵ En punts del nord-occidental i del valencià, entre ells: Tortosa, Morella, Castelló i València (><http://dcvb.iec.cat/>). A l'ALDC (m. 1071, vol. V) *hedra* a Ul, *hedrera* a Am i Mb.

⁶¹⁶ Apuntat a Freginals (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶¹⁷ ALDC (m. 1205, vol. V) *sauquer*, Am; *saiïc*, Mb; *saiüquer*, Ul.

⁶¹⁸ ALDC (m. 1080, vol. V).

⁶¹⁹ Amb caiguda de l'alveolar apareix al DCVB a: Rosselló, Conflent, Empordà, Solsona, Camp de Tarragona, Sóller, Mequinensa, Tortosa, Amposta, Valljunquera, Pobla de Benifassà, Tremp, Urgellet, Balaguer, Pla d'Urgell, Lleida, Cala de l'Ametlla i Mallorca (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho anota a Jp, Sé, Ul i Va (m. 304). ALDC (m. 1090, vol. V).

⁶²⁰ Variant retrobada a Alcalà de Xivert (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho recull a Alcanar (m. 304).

- regalíssia*:⁶²² Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 25 / 3.1.3.2)
- saborija* *saboritja*:⁶²³ Bc, Fr, Go, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; *herba d'olives*: Am, Ga, Mu, Mv, Rà, SB, SJ; *saborija*: Al, Ca, Mb, Po (mapa 26 / 3.1.3.2)
- poniol* *poliol*:⁶²⁴ Ga, Go, Ul, Va, Ve; *puriol*:⁶²⁵ Bc, Po; *boriol*: Am, Jp; *te poleo*: Fr, Rà; *poleo*: Ca, Ga; *borriol*: Sé; *poniol*: SJ; *puliol*:⁶²⁶ Mb; *te de roca*: Al (mapa 27 / 3.1.3.2)
- falaguera* *falaguera*:⁶²⁷ Al, Bc, Fr, Ga, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; *heletxo*: Jp, Rà, SB, SJ, Mu; *tallarina*: Al, Am, Ca (mapa 28 / 3.1.3.2)
- cama-roja* *cama-roja*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; *atxicòria*: Am, SB, SJ; *xicoira*:⁶²⁸ Fr, Mv, Rà; *xicòria*:⁶²⁹ Mu, Po; *fuell*:⁶³⁰ Mb (mapa 29 / 3.1.3.2)
- bova* *bova*:⁶³¹ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; *boga*:⁶³² Al, Sé, Ul (mapa 30 / 3.1.3.2)
- lliri* *lliri*: Am, Bc, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *paperina*: Ca, Fr, Go, Ul; *giri*:⁶³³ Al, Jp, Mb (mapa 31 / 3.1.3.2)
- gladiol* *gladiol*: Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, SB, Ul, Ve; *gladiolo*: Mu, Sé; *gardiol*: Rà; *gariol*: Mv; *gradiol*: Bc; *guadiol*: Va; *guardiol*: Ga; *guardiolo*: SJ; *radiolo*: Po (mapa 32 / 3.1.3.2)
- atzavara* *agzavara*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *atzavara*: Ga, Mb; *dotzevara*: Va; *arzavara*: Am; *arzevara*: Rà (mapa 33 / 3.1.3.2)

⁶²¹ Amb nasal adventícia a Amposta, la Cala de l'Ametlla, Tortosa i Maó (><http://dcvb.iec.cat/>). ALDC (m. 1097, vol. V) Am, *regalència*; Mb i Ul, *regalíssia*.

⁶²² Amb vocal palatal tancada tònica a Olot, Empordà, Tamarit de Llitera, Tortosa, País Valencià, Lleida, Rosselló i Capcir (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶²³ Segons l'Alcover-Moll a Alcanar, Freginals i Benassal (><http://dcvb.iec.cat/>). Coromines (DECat: VII: 603) explica que de *sajolida* es pogué passar a *saborija* per etimologia popular, a partir de *saborosa*, i en resultà *saborija*. Ho recull, amb [3], en diferents llocs del tortosí i del valencià septentrional.

⁶²⁴ Variant generalitzada a l'occidental (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶²⁵ A Menorca, segons el DCVB (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶²⁶ Variant assignada a l'oriental (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶²⁷ També al valencià (><http://dcvb.iec.cat/>). ALDC (m. 1073, vol. V) *falaguera* a Mb i Ul, sense resposta a Am.

⁶²⁸ Variant recollida a l'oriental, al balear i a Tortosa i al País Valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶²⁹ A l'oriental i al valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶³⁰ L'Alcover-Moll ho dona a l'oriental (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶³¹ Amb consonant labial intervocàlica a Barcelona, Tortosa, València, la Pobla de Segur, Sort, Organyà, Balaguer, Fraga, Gandesa, Pego i el Balear (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶³² Amb consonant velar intervocàlica a Benassal (><http://dcvb.iec.cat/>). Respecte a aquesta variant, a Freginals explicaven que es deia *bova* perquè *boga* era el nom d'un peix (><http://dcvb.iec.cat/>). ALDC (m. 1077, vol. V), *bova* a Ul.

⁶³³ Fr: *Giris* ho diem més als *giris* de camp: *giri blau*, *giri morat*.

L'Alcover-Moll recull aquesta variant en les formes compostes *giriblanc* i *giriblaui* al País Valencià (><http://dcvb.iec.cat/>).

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>visc</i> ⁶³⁴	<i>ginjol</i>	<i>matissa</i>
<i>baladre</i>	<i>ginesta</i>	<i>argilaga</i>
<i>llicsó</i> ⁶³⁵	<i>herba sana</i>	<i>marialluïsa</i>
<i>ginjoler</i>	<i>espigol</i>	<i>musgo</i>
<i>canya</i>	<i>vimen</i>	<i>senill</i>
<i>junc</i> ⁶³⁶	<i>cotó</i>	<i>cepell</i>
<i>rosa</i>	<i>roser</i>	<i>margarita</i>
<i>clavell</i>	<i>clavellinera</i> ⁶³⁷	<i>dàlia</i>
<i>rovelló</i> ⁶³⁸	<i>fonoll</i>	<i>cardet</i> ⁶³⁹
<i>herba colera</i>	<i>cotó-en-pèl</i> ⁶⁴⁰	<i>angelet</i> ⁶⁴¹
<i>fonollera</i>	<i>malva</i> ⁶⁴²	

Fraseologia

Va més erta que un junc: aplicat a algú que té un posat orgullós (pertot). Sempre l'hem sentida en femení.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Als pobles que hi ha costa es distingeix entre les ortigues de mar (*Antea tentacularis*) i les ortigues de terra (*Urtica sp.*). Les marines són les que reben el nom *ortiga* en oposició a les denominades *picacames* o *repicacames* en al·lusió a la característica principal per la qual se les coneix. Cal dir que les marines són, a la costa montsianenca i maestratenca, una menja molt apreciada. Se solen cuinar fregides i rebossades. L'Alcover-Moll també recull aquesta particularitat gastronòmica a Mallorca i a Menorca (><http://dcvb.iec.cat/>).

La perífrasi *cotó-en-pèl* és la majoritària i coincideix amb els parlars del Maestrat. La pronúncia és [kotom'pəl].

Es manté la variant amb manteniment de la vocal etimològica, del llatí VISCUM.

És general la variant etimològica derivada de IUNCUM. El manteniment d'aquesta vocal, en el mot *junc*, el considera Veny (1978b: 23) un dels trets generals del català occidental.

⁶³⁴ L'ALDT ho anota a tota la comarca (m. 429). ALDC (m. 1599, vol. V).

⁶³⁵ Colomina (1985: 139, 141, 285) recull aquesta variant en poblacions de l'Alacantí: Biar, Canyada de Biar, Finestrat, Ibi, Orxeta, Torre de les Maçanes i la Vila Joiosa.

⁶³⁶ L'ALDT ho dona a Al, Am, Jp, Mb, SB, Sé i Ul (m. 302).

⁶³⁷ També *clavellina* a Al, SJ, Ul.

⁶³⁸ *Rovellons* és el genèric que hom fa servir per a tota classe de bolets (Buj Alfara, 2000b: 89-99).

⁶³⁹ La majoria d'informants distingeixen entre *cardet* com al card quan ha de ser cuinat i *card* quan és silvestre. Els informants de Bc, Jp, Mu, Mv, SB ho explicaven així: *Cardet*, a l'olla.

⁶⁴⁰ Variant compartida amb Tortosa i València (><http://dcvb.iec.cat/>). En alguns parlars apareix *cotó fluix*, amb l'alveolar dissimilada, *cotó fruix*: Am, Go, Ul. Variant que reapareix a Barcelona, Tarragona i al balear (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁴¹ Els nostres informants ho aplicaven a la volva que es desprèn de la flor del llecsó. A l'Alcover-Moll es recull també, però, en aquest cas, com la volva de la flor de la carxofera a Tortosa i a Barcelona (><http://dcvb.iec.cat/>). A Alcanar amb tancament de palatal semitancada en palatal tancada. Altres variants recollides són: *borra*: Bc; *ànimes de gat*: Ca; *borriol*: Jp

⁶⁴² També *mauva* a Ga, Go, Mb. Recollit a Menorca pel DCVB (><http://dcvb.iec.cat/>).

Es conserva la consonant final etimològica, en *vimen*, predominant en els parlars occidentals.

Quant a castellanismes, anotem *amapola*, minoritàriament.

Referent als bolets, el genèric és *rovelló* (*Lactarius sanguifluus*), *anar a fer rovellons*, perquè és l'espècie de bolet més habitual en aquestes terres. Generalment es diu així, en un exemple de sinèctoque.⁶⁴³

3.1.3.3 Fruïtes i arbres fruiters

<i>arboç</i>	<i>arboç</i> : Al, ⁶⁴⁴ Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>arborç</i> : Ca; <i>asborç</i> : Po; <i>borç</i> : Am; <i>cirereta de pastor</i> : Bc, SB, Sé (mapa 34 / 3.1.3.3)
<i>arbocer</i>	<i>arbocer</i> : Al, Bc, Fr, Jp, Mu, Mv, Rà, Va; <i>arboç</i> : Ga, Go, SB, SJ, Ul, Ve; <i>arbodger</i> : Sé; <i>arborcer</i> : Ca; <i>asborcera</i> : Po; <i>borcer</i> : Am; <i>modronyer</i> : Mv (mapa 35 / 3.1.3.3)
<i>nespra</i> ⁶⁴⁵	<i>nespro</i> : Bc, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, Ul, Ve; <i>nespró</i> : ⁶⁴⁶ Am, Fr, Ga, Go, Mv, SB, SJ; <i>nispero</i> : Al, Ca; <i>nyespró</i> : Sé; <i>nyispero</i> : Al; <i>nyispró</i> : Mv; <i>mespro</i> : Va (mapa 36 / 3.1.3.3)
<i>nesprer</i>	<i>nesproner</i> : Am, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ; <i>nesprero</i> : Jp, Ul, Ve; <i>nesprer</i> : Go, Rà; <i>nisperer</i> : Al, Ca; <i>mesprero</i> : Va; <i>anesproner</i> : Po; <i>nesprera</i> : Bc, Ga (mapa 37 / 3.1.3.3)
<i>figa de pala</i>	<i>figa de pala</i> : ⁶⁴⁷ Al, Am, Bc, Ca, Jp, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; <i>figa xumba</i> : ⁶⁴⁸ Mu, Po; <i>figa de moro</i> : SB, Ul; <i>figa de pala d'Índia</i> : ⁶⁴⁹ Mb, Va; <i>figa de pala d'Ínia</i> : ⁶⁵⁰ Ga, Mv; <i>figa de palabinya</i> : Fr; <i>figa de pala d'Inya</i> : Go; <i>palabinya</i> : Fr; <i>pala de figa xumba</i> : Mu (mapa 38 / 3.1.3.3)
<i>figuera de pala</i>	<i>figuera de pala</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Rà, SB, Ul, Ve; <i>figuera de pala d'Índia</i> : Mb, Mv, Va; <i>xumbera</i> : Mu, Po, Sé; <i>figuera de figues de pala</i> : SJ; <i>figuera de palabinya</i> : Go; <i>figuera</i> : Go; <i>figuera de pala d'Ínia</i> : Ga (mapa 39 / 3.1.3.3)
<i>borra</i>	<i>borra</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>borró</i> : Ca, Po (mapa 40 / 3.1.3.3)
<i>coell</i>	<i>peçó</i> : ⁶⁵¹ Al, Am, Bc, Ca, Jp, Sé, Va; <i>coell</i> : ⁶⁵² Fr, Ga, Mv, SB, Ve; <i>rabet</i> : Mu, Po; <i>tronxo</i> : SJ, Ul; <i>escoell</i> : Mb; <i>punxó</i> : ⁶⁵³ Rà; <i>covell</i> : Go (mapa 41 / 3.1.3.3)

⁶⁴³ Buj Alfara 2000b: 93.

⁶⁴⁴ El DCVB dona *arboç* a Alcanar (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁴⁵ Veny (2001a: 29-55).

⁶⁴⁶ Variant que l'Alcover-Moll anota a Vimbodí, Gandesa, Amposta i a Tortosa (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁴⁷ L'ALDT ho anota a Al, Am, Jp, Sé, SJ, Ul i Va (m. 341).

⁶⁴⁸ A Gandesa i a Freginals (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁴⁹ Anotat per l'ALDT a Santa Bàrbara (m. 341).

⁶⁵⁰ L'ALDT ho recull a Mas de Barberans (m. 341).

⁶⁵¹ Variant localitzada a Fraga, Ribera d'Ebre, Maestrat, Castelló, València i Alacant (><http://dcvb.iec.cat/>)

⁶⁵² El *coell* és extensible també a altres fruïtes: Mv: «La maçana, la pera tamé tenen *coell*»; Rà: «Lo *coell* és

<i>nespla</i>	<i>nespra</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>mespra</i> : Va; <i>nyespla</i> : Al; <i>nyespra</i> : SB (mapa 42 / 3.1.3.3)
<i>nesplera</i>	<i>nesprera</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ve; <i>mesprera</i> : Va; <i>nesprer</i> : Am, Ca; <i>nesproner</i> : Va; <i>nyesplera</i> : Al (mapa 43 / 3.1.3.4)
<i>peramany</i>	<i>peramany</i> : Al, Am, Ca, Mb, Po, Rà, Sé, SJ; <i>peremany</i> : ⁶⁵⁴ Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Ul, Va, Ve (mapa 44 / 3.1.3.3)
<i>peramanyer</i>	<i>peramanyer</i> : a tot arreu excepte Mb; <i>peremany</i> : ⁶⁵⁵ Va, Ve; <i>peramanyer</i> : Mb (mapa 45 / 3.1.3.3)
<i>cirerer</i>	<i>cirerer</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; <i>cirer</i> : ⁶⁵⁶ Go, Ve (mapa 46 / 3.1.3.3)
<i>palo-santo</i>	<i>palo-santo</i> : ⁶⁵⁷ Al, Am, Ga, Go, Jp, Mu, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>palo-santer</i> : Bc, Ca, Go, Mb, Mv, Po; <i>palo-santero</i> : Fr (mapa 47 / 3.1.3.3)
<i>albercoc</i>	<i>a[w]bercoc</i> : Ga, Mb; <i>abercoc</i> : Am, Bc, Go, Mu, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>bercoc</i> : Al, Ca, Fr, Jp, Mv, Po, Rà, Ul (mapa 48 / 3.1.3.3)
<i>albercoquer</i>	<i>a[w]bercoquer</i> : Ga, Mb; <i>abercoquer</i> : Am, Bc, Go, Mu, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>bercoquer</i> : Al, Ca, Fr, Jp, Mv, Po, Rà, Ul (mapa 49 / 3.1.3.3)

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>serva</i>	<i>mangrana</i> ⁶⁵⁸	<i>meló de tot l'any</i>
<i>meló de moro</i> ⁶⁵⁹	<i>melonera</i>	<i>tallada</i>
<i>figa</i>	<i>canyís</i>	<i>préssec</i>
<i>bresquilla</i> ⁶⁶⁰	<i>pinyol</i>	<i>pruna</i> ⁶⁶¹

lo rabo de la ceba i de l'all».

Tothom recordava el joc de simular els grups de dos cireres com si fossen arracades i posar-se-les a les orelles. Recollit a Tortosa i a Freginals (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁵³ Accepció recollida a Falset i a Gandesa (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁵⁴ La variant dissimilada és la que es troba en més indrets. L'ALDT dona *peramany* a Am, Jp, SB, Sé, SJ i Va (m. 343). El DCVB l'anota a la Plana de Vic, Santa Coloma de Queralt, Tortosa, Calaceit i Mallorca). També al balear (Veny, 1960: 143). Massip (1991: 455), al tortosí. Querol ho recull als Ports (1995: 122).

⁶⁵⁵ Veny (1960: 143) diu que el nom de l'arbre és *peramanyer*.

⁶⁵⁶ El DCVB l'anota a Freginals i en altres punts de l'occidental com Benassal o Morella (><http://dcvb.iec.cat/>). Es coneix l'expressió, arreu, *pujar dalt del cirerer* per a indicar que algú s'enfada de seguida.

⁶⁵⁷ La majoria d'informants no sabien com anomenar l'arbre i, en general, li atorgaven el nom del fruit.

⁶⁵⁸ A Bc referien un tipus de *mangrana*: *Mangrana del gra moll*. L'Alcover-Moll ho dona arreu de català occidental (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho anota pertot (m. 325).

⁶⁵⁹ Recollit a Urgell, Ribera d'Ebre, Vinaròs (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho dona a totes les poblacions enquestades excepte a Mas de Barberans on apunta *síndria* (m. 313). ALDC (m. 1114, vol. V) apunta *síndria* a Mb.

⁶⁶⁰ També a Calaceit, Gandesa, Tortosa, Maestrat, València, Alcoi i Biar (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁶¹ També sortí el castellanisme *ciruelo*: (Fr) «D'un altre color són *ciruelos*»; (Po) «Tamé hi han

<i>taronja</i>	<i>suc</i>	<i>escórrer</i> ⁶⁶²
<i>mandarina</i>	<i>clementina</i>	<i>llima</i> ⁶⁶³
<i>cirera</i>	<i>pera</i>	<i>codony</i>
<i>codonyat</i>	<i>palo-santo</i> (fruit)	<i>primerenc</i>
<i>tardà</i>	<i>gallo</i> ⁶⁶⁴	

Fraseologia

Haver-hi més dies que llangonisses. I més anys que peremanyis: es diu en un sentit temporal de relativització d'algun fet, que si una cosa no es pot fer en un moment donat ja es farà en un altre (UI).

Ser una figa flor: vol dir que de seguida se sema, que és una mica bleda (pertot).

Pujar dalt de la figuera: enfadar-se (SB).

Jp: *Figues pareijals*, que se les mingen los pardals.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Hem obtingut, distribuïdes per la comarca, una trentena de varietats de figues:

figa de coll de dama: Al, Am, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, SJ, Ul, Va; *figa de coll de dama blanca*: Bc, Ca, Ga, Mu, Sé; *figa de coll de dama negra*: Bc, Ga, Go, Mu, Sé; *de coll de dama groga*: Ga

saijoles: Sé; *seijoles*: Jp, Mb; *senjoles*: Ca; *setjoles*: Bc; *sisoles*: Va

figa negra: Am, Ga, Jp, Mb, Mu, Po

de Burjassot:⁶⁶⁵ Fr, Jp, Mv, SJ; *boriossot blanques*⁶⁶⁶ o *negres*: Ga

figa de la pell verda: Bc, Ga, Jp, Mu; *figa verda*: Po

figa blanca: Am, Mb, Po

figa de flor: Al, Mv, Sé

marellanes: Ca, Sé, Va

*pareijals*⁶⁶⁷: Jp; *paretjals*: Bc; *paritjals*: Fr

bagatxones: Mu, SJ

verdals:⁶⁶⁸ Bc, Va

pota de cavall: Bc, Va

cirigüellos»; (Ve) «Tamé es diu ciruelo».

⁶⁶² Notem que en generacions més joves aquest verb, referit a l'acció de traure el suc de la taronja, va sent substituït per *exprimir*, potser perquè el castellà fa *esprimir*. L'ALDT ho recull a Alcanar i a Amposta (m. 501).

⁶⁶³ Tortosa i País Valencià (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho recull pertot i també *llimona* a Mas de Barberans (m. 327).

⁶⁶⁴ Alternat amb *gall* a Am, Jp, Po, Rà. Amb pronúncia oxítone el DCVB ho dona per punts del català occidental (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho anota a tota la comarca (m. 329). ALDC (m. 1177, vol. V).

⁶⁶⁵ Veny (2001a: 79) la localitza a Amposta i a Ulldecona. Dins d'algunes de les variants que ha donat aquest topònim recull *burdissot*, *bordissot*, *burdisot*, *bardissot* i *bordigassot*. Pensem que la variant *boriossot* que ens digueren a la Galera potser també es podria considerar com una variant de Burjassot.

⁶⁶⁶ Veny (2001a: 57) documenta *bordissot blanca*.

⁶⁶⁷ Veny (2001a: 84-92) també recull aquesta variant al Maestrat, destacant l'articulació de la palatal fricativa com a pròpia de la zona, fet que també és retrobable en indrets del Montsià, vd. § 1.3.4.5, com Ulldecona o en aquest exemple a Sant Joan del Pas. L'altra variant, amb dissimilació vocàlica, la localitza al català de València, si bé no registra la variant amb tancament de la palatal, *paritjals*.

⁶⁶⁸ Veny (2001a: 85).

figa del gra negre: Mb, Mv
figa del gra blanc: Mv
figa morada: Po
breva: Mv
brancales: Mb
del gall: Va
de la llei: Ca
de soldat: SJ
de tres voltes l'any: Mv
d'ull de perdiu: Mb
figa d'agost: Jp
gavatxa: Go
les del noi: Ul
martinenques: Ca
tardanes: Va

Cal dir que per a un coneixement acurat del significat d'algunes d'aquestes varietats són de consulta imprescindible els apartats 3 i 4 del capítol «Llengua i botànica» de Veny (2001a: 29-93).

En *figa de pala* les nou respostes que hem obtingut estan constituïdes per una perífrasi. D'aquestes nou, en vuit apareix *figa*, acompanyada pel sintagma preposicional *de pala*. També trobem que la perífrasi *figa de pala* és complementada per *d'Índia*, amb les variants: *d'Ínia*, *d'Inya* i *b'Inya*. En aquests sintagmes observem que un cop perdut el referent del topònim Índia apareixen altres solucions producte de fenòmens fonètics.

En *d'Ínia* hi ha hagut la reducció habitual del grup format per alveolar nasal més dental que dona alveolar nasal, *d'Índia* > *d'Ínia*. Les altres variants mostren la palatalització de l'alveolar nasal: *d'Índia* > *d'Inya* / *b'Inya*. En aquest últim exemple hi ha una dissimilació d'oclusiva, fins i tot hi pot haver una denominació sense el mot *figa*. Aquesta la localitzem a Freginals on s'alterna *fila de pala d'Inya* amb *pala d'Inya*.

Hi ha dos variants en què *figa* no és complementada pel sintagma preposicional *de pala*, sinó que ho és per *xumba* —el qual també es troba en la perífrasi *pala de figa xumba*—, i pel sintagma preposicional *de moro*. En aquest cas formació paral·lela a un altre nom de fruita com *meló de moro*, i al geosinònim de *panís*, *blat de moro*.

De les classes de taronges en destaquen les següents: *de la sang* o *sanguines*; *imperial*; *marisol*; *nàvel*; *navelate*; *navelina*; *sucrenya*; *viciada*. Tant les denominacions *nàvel* com les derivades —*navelate*, *navelina*— provenen del terme anglès que designa el melic —*navel*—, per la forma que té la pell de la taronja en el pol inferior, en què les rugositats d'aquesta recorda la forma d'un melic. La pronúncia recollida, i qualsevol altra que puguem sentir a la comarca, és tothora *nàvel*, sense cap rastre de pronúncia anglesa.

La variant *peramanyer* és la general a la comarca i és compartida amb el balear (Buj Alfarà 2011: 458). Notem com és un mot compost, el qual a partir de l'adjectiu *many* origina el fruit *peramany* i l'arbre *peramanyer*. Segurament seria una variant més estesa i que ha quedat en parlars de les anomenades àrees laterals. Curiosament en punts de la Baixa Segarra *peramany* ha esdevingut també un tipus de pera, però que el pas del temps ha transformat en una pera menuda,⁶⁶⁹ amb una pèrdua del sentit original de

669

www.raco.cat/index.php/RecullACBSegarra/article/download/206905/290034

En totes les altres fonts consultades sempre es defineix com una pera grossa i dolça, vd. nota 655.

l'adjectiu *magnus*.

Les classes de cireres venen representades per catorze tipus de varietats:

blanques; burlat; cor de bou; cor de colom; cor de pitxó; covell llarg; de la Pobla; garrafals o garrofals; herbeses; merades; negres; picota; precoç; rubí

Algunes de les varietats de *mançana (Mala mattiana)* provenen de l'anglès i han experimentat adaptacions respecte el mot originari, com són *estàrquim* —< *estàrquing*— i *gòlder* —< *golden*. Una altra adaptació, aquesta procedent de mot català és *cigui*, la qual per dissimilació d'alveolars dona *ciri* > *cigui*. Aquesta última variant únicament l'hem localitzada a la Sénia. De la variant *ciri* en tenim mostres a Fr i Ga. Les variants autòctones i conegudes arreu són de l'*agredolç* i les que hom anomena en funció del color, *roja*, o de l'època de l'any en què es cull, *de sant Joan*.

Per a denominar l'apèndix que uneix el fruit amb la branca obtenim el derivat de *coa* amb el sufix *-ell, coell*. Sobre aquesta variant s'hi ha format *escoell*, amb pròtesi sil·làbica i *covell*, amb una consonant antihiàtica.

Trobem *meló de moro*, com una de les variants lèxiques pròpies del tortosí, tot i que el DCVB ho anota també a l'Urgell, Ribera d'Ebre, Vinaròs (><http://dcvb.iec.cat/>). L'ALDT ho dona a totes les poblacions enquestades excepte a Mas de Barberans on apunta *síndria* (m. 313). Nosaltres també hi hem recollit *meló de moro*.

Un element etnològic derivat del consum del meló de moro era la confecció de fanalets. Aquests eren passejats les nits d'estiu, per la canalla. Prèviament se'n buidava l'interior, es feien alguns dibuixos a les parets del meló, es posava, al fons del meló, una espelmeta que projectava les formes dels dibuixos, i la tapa lligada amb uns cordells a l'extrem del meló servia per a il·luminar. De vegades es feia una processó informal, acompanyada amb els fanalets, en la qual es cantava: «Un sereno s'ha perdut / a la Font de la Salut⁶⁷⁰ / una dona l'ha trobat / amagat en un forat / Sereno, quina hora és?» Els informants d'Al, Am, Fr, Mv i SJ ho recordaven i ho explicaven. Volem destacar el fet que tothora feien servir la paraula 'fanal', cosa que avui en dia predomina el castellanisme 'farol'.

Els castellanismes anotats són *níspero* i *gallo*.

⁶⁷⁰ Reial Santuari de la Mare de Déu de la Font de la Salut que es troba a Traiguera. L'advocació i romeries a aquesta marededeu es comparteix entre els pobles de Benicarló, Càlig, Canet, Cervera, la Jana, Sant Jordi i Traiguera (Baix Maestrat). La importància d'aquest santuari fa que siga ben conegut entre els pobles veïns del Montsià.

3.1.3.4 Els arbres, els fruits i accions relacionades

<i>margalló</i>	<i>margalló</i> : ⁶⁷¹ Am, Bc, Jp, Po, Mv, Rà, Sé, Ul, Va; <i>bargalló</i> : Al, Ca, Fr, Ga, SB, SJ, Ve; <i>palma</i> : Jp, Ul; <i>palmera</i> : Jp, Mu; <i>garballó</i> : Mu; <i>margallonera</i> : Jp; <i>pauma</i> : Go; ⁶⁷² <i>paumera</i> : Mb (mapa 50 / 3.1.3.4)
<i>batre</i>	<i>barruscar</i> : ⁶⁷³ Am, Fr, Mb, Mu, Mv, Po, SJ; <i>batre</i> : Al, Bc, Ca, Ul, Va; <i>collir</i> : Go, Jp; <i>escarrar</i> : ⁶⁷⁴ Ga, Rà; <i>anar a fer metles</i> : Ve; <i>fer caure les ametles</i> : Sé; <i>barroscar</i> : SB (mapa 51 / 3.1.3.4)
<i>pi roig</i>	<i>pi rojal</i> : ⁶⁷⁵ Bc, Ga, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>pi negral</i> : ⁶⁷⁶ Bc, Fr, Ga, Sé, Ul; <i>pi roig</i> : ⁶⁷⁷ Al, Am, Mb, Mu, Ul; <i>pi negre</i> : ⁶⁷⁸ SB, Ve
<i>pi ver</i>	<i>pi ver</i> : Am, Fr, Ga, Mb, ⁶⁷⁹ Po, Va; <i>pi pinyoner</i> : Am, Sé; <i>pi de pinya</i> : Va; <i>pi de pinyons</i> : Va
<i>xòpera</i>	<i>xopa</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Va; <i>xopera</i> : Ul, Va, Ve; <i>xòpera</i> : Am, SB; <i>xop</i> : Sé (mapa 52 / 3.1.3.4)
<i>àlber</i>	<i>àuber</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; <i>òuber</i> : Va (mapa 53 / 3.1.3.4)
<i>roure</i>	<i>roure</i> : ⁶⁸⁰ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>raure</i> : ⁶⁸¹ Al (mapa 54 / 3.1.3.4)
<i>lledoner</i>	<i>lladoner</i> : ⁶⁸² Al, Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Po, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>lledoner</i> : Ca, Go, Rà
<i>palmera</i>	<i>paumera</i> : Go, Mb; <i>palmera</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>palmavera</i> : Al, Ca (mapa 55 / 3.1.3.4)
<i>fulla de pi</i> ⁶⁸³	<i>fulla de pi</i> : Go, Jp, Sé, Ve; <i>fullarasca</i> : Fr, Ga, SB, SJ; <i>pinassa</i> : ⁶⁸⁴ Am, Mb, Mv, Rà; <i>brossa</i> : Ul; <i>brossa de pi</i> : Al, Ca; <i>fulla del pi</i> : Va; <i>fullaraca</i> : Jp; <i>fullarasca</i> : ⁶⁸⁵ SJ; <i>fullarasca de pi</i> : Bc; <i>fullera del pi</i> : Po; <i>fulles del pi</i> : Mu

⁶⁷¹ De les variants recollides, el DCVB anota també *margalló* i *bargalló* a Ulledecona. A Mallorca, *garballó* (DCVB, II: 303).

⁶⁷² Amb la vocalització a Tortosa i al balear (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁷³ L'Alcover-Moll ho dona a Tortosa, tant *barroscar* com *barruscar* (><http://dcvb.iec.cat/>). ALDC (m. 1195, vol. V) *barroscar* a Am, *barruscar* a Mb i *batre* a Ul. Com a segona resposta a Am, *escarrar*.

⁶⁷⁴ El DCVB ho anota a Tortosa, aplicat a collir olives amb la mà (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁷⁵ A Tarragona i a Tortosa (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁷⁶ A València i als Ports de Tortosa (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁷⁷ Al Rosselló (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁷⁸ Al Pla de Bages (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁷⁹ Sense sensibilització de la vibrant.

⁶⁸⁰ Amb velar semioberta Bc i Ca. ALDC (m. 1222, vol. V) *roble* a Am, *roure* a Mb i Ul.

⁶⁸¹ A Alcanar hi ha també el cognom *Raures*. L'Alcover-Moll anota *raure* al menorquí (DCVB, IX: 600).

⁶⁸² ALDC (m. 1208).

⁶⁸³ ALDC (m. 1251, vol. V) *fullarasca*, Am i Mb; *fullarasca del pi* i *escombra*; també *brossa* a Mb.

⁶⁸⁴ A la Selva, l'Empordà, Igualada, el Vallès i Lleida (><http://dcvb.iec.cat/>).

Fraseologia

Estar més perdut que un garrofi a la mar: estar molt desorientat (Al).

SOLUCIONS LÈXIQUES COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>garrofa</i>	<i>garrofer</i>	<i>garrofi</i>
<i>castanya</i>	<i>castanyer</i>	<i>anou</i>
<i>avellana</i>	<i>avellaner</i>	<i>fallada</i>
<i>ametla</i>	<i>ametler</i>	<i>crosta</i> ⁶⁸⁶
<i>amarga</i>	<i>empeltar</i>	<i>pi</i>
<i>pinya</i>	<i>pinjons</i>	<i>bosc</i>
<i>boscós</i>	<i>llorer</i>	<i>desmai</i>
<i>xop</i>	<i>om</i>	<i>carrasca</i> ⁶⁸⁷
<i>carrascal</i> ⁶⁸⁸	<i>bellota</i> ⁶⁸⁹	<i>codonyer</i>
<i>llimera</i> ⁶⁹⁰	<i>mandariner</i>	<i>perera</i>
<i>mangraner</i> ⁶⁹¹	<i>servera</i>	<i>taronger</i>
<i>prunera</i>	<i>puntal</i>	<i>ciprer</i> ⁶⁹²
<i>bola</i> (fruit del xiprer)	<i>pell</i> ⁶⁹³	<i>gra</i> ⁶⁹⁴
<i>pelar ametles</i> ⁶⁹⁵	<i>avet</i>	<i>pinar</i>
<i>faig</i> ⁶⁹⁶	<i>lladó</i> ⁶⁹⁷	

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

En parlar de les parts del margalló, sortiren algunes expressions referides a com es deia la part interior. Aquestes variants són *pa de rabosa*, *viola*, *palmissó* i *fillols*: (Am, Bc, Ul, Ve) «Lo que mos minjàvem de dins hi diem *pa de rabosa*»; (Ca) «Les violes era lo de dins»; (Fr) «Lo de dins era el *palmissó*»; (Ga) «*Paumissons* era el de dins»; (Jp) «*Viola* era blanquet, quan ja florix fa com unes cosetes rogetes, *pa de rabosa*, sortia com un brinet»; (SB) «Lo de dins era el *pa de rabosa*»; (Po) *Pa de rabosa*; (Ga) «*Paumes pa fer graneres*»; (Go) «Sortien los *fillols*».

Com a lema amb molta variació trobem les diferents respostes a la *fulla de pi* amb alternança de nom i nom més complement del nom: *fulla de pi*, *fullerasca*, *pinassa*,

⁶⁸⁵ A Tortosa, Mequinensa, Maella, Maestrat, Castelló i el Pinós (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁸⁶ A Mu i Sé també *costra*, vd. § 1.1.6.

⁶⁸⁷ A Tortosa, Morella, Castelló, València, Borriana, Pego i Eivissa (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁸⁸ A Tortosa, Morella, València i Alcoi (><http://dcvb.iec.cat/>).

⁶⁸⁹ A Sort, Tortosa, València, Tremp i Balaguer (><http://dcvb.iec.cat/>). ALDC (m. 1218, vol. V) *abellota*, Am.

⁶⁹⁰ Anotat per l'ALDT a Alcanar, Amposta, Mas de Barberans Sant Joan del Pas i Ulldecona. A Sant Jaume arreplega *llimer* i a Santa Bàrbara, la Sénia i els Valentins *llimoner* (m. 328).

⁶⁹¹ A tota la comarca, ALDT (m. 326). ALDC (P43) *ciprer* Am, *ciprers* Ul.

⁶⁹² Coromines (DECat, IX: 548) explica que *ciprer* és la forma antiga —provinent encara de *ciprés*— de la qual prové *xiprer*. La primera es localitza en valencià i balear.

⁶⁹³ A Balaguer (><http://dcvb.iec.cat/>). El DECat (II: 777, 779) en dona referència a Eivissa amb la labiodental fricativa sonora i amb la sorda a l'Empordà. També hem recollit *esclofa* a Al.

⁶⁹⁴ També *gallo* a Fr i Go.

⁶⁹⁵ També *despellonar* a Ca.

⁶⁹⁶ A Ulldecona indicaven que aquí es deia *bosc de faig* i no *fageda*. També *fatxo* a Sé.

⁶⁹⁷ El DCVB recull *lladó* i *lledó* a l'occ., i al val. (VI: 926). Pels tèrmens municipals de Masdenverge i Santa Bàrbara transcorre el barranc de Lledó, pronunciat *ll[a]dó*. També *lledó* a Ca, Go, Rà. ALDC (m. 1209, vol. V).

brossa, brossa de pi, fulla del pi, fullaraca, fullarasca, fullerasca de pi, fullera del pi, fulles del pi.

Alguns dels castellanismes que apareixen en aquest camp semàntic són: *roble, gallo* com a formes minoritàries de les corresponents catalanes.

3.1.4 Els animals domèstics

<i>perer</i>	<i>pere</i> : ⁶⁹⁸ Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>perer</i> : Al, Ca, Ul (mapa 1 / 3.1.4)
<i>esperó</i> ⁶⁹⁹	<i>espoló</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>esperó</i> : Go; <i>ungla vella</i> : Po; <i>ungló</i> : Mb (mapa 2 / 3.1.4)
<i>arracades</i>	<i>arracades</i> : ⁷⁰⁰ Al, Am, Bc, Fr, Go, Mb, Mv, Po, SB, SJ, Ul; <i>barbes</i> : Ca, Ga, Rà, Sé, Ve; <i>gargantilles</i> : Va; <i>recades</i> : Mu (mapa 3 / 3.1.4)
<i>plomes</i>	<i>plomes</i> : Al, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>plumes</i> : Am, ⁷⁰¹ Bc, Rà, Ul (mapa 4 / 3.1.4)
<i>galliner</i>	<i>galliner</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, ⁷⁰² Mv, Rà, SJ, Ul, Ve; <i>corral</i> : Go, Mb, Rà, SB, Sé, Va, <i>gallinar</i> : Mu, Po, SJ; <i>pati</i> : Ga, Rà, Va (mapa 5 / 3.1.4)
<i>escatainar</i>	<i>cacarejar</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SJ, Va; <i>cloquejar</i> : Bc, Sé, Ul, ⁷⁰³ Ve; <i>cantar</i> : Mu, Po, SB (mapa 6 / 3.1.4)
<i>joquer</i>	<i>joquer</i> : Al, Am, ⁷⁰⁴ Fr, Mb, Mu, Mv, Va, Ve; <i>ajocador</i> : Ca, SJ; <i>gallinar</i> : Mu, SB; <i>pal</i> : Go, Jp, Po, Rà; <i>barra</i> : Bc, Rà, Sé, Ul; <i>galliner</i> : Ga (mapa 7 / 3.1.4)
<i>ou d'aigua</i>	<i>d'aigua</i> : ⁷⁰⁵ Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SJ, Va, Ve; <i>pollat</i> : Am, Po, Ul; <i>roín</i> : Ca, Jp, Sé; <i>fallat</i> : Mb, SB; <i>pudent</i> : Am, Jp; <i>malcovat</i> : Al; <i>buit</i> : Ca; <i>fet malbé</i> : Rà; <i>fofo</i> : Ca; <i>follat</i> : SB; <i>passat</i> : Sé (mapa 8 / 3.1.4)
<i>haveria</i>	<i>haveria</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, SJ, Va, Ve; <i>aviram</i> : Al, Jp; <i>animals de corral</i> : Ul; <i>rabera de gallines</i> : Rà; <i>vol de gallines, de pollastres</i> : SB (mapa 9 / 3.1.4)

⁶⁹⁸ Cap de les dos variants recollides apareix al DCVB. Amb el mateix sentit, només *pedrer*. L'ALDT anota *pedrer* a Mas de Barberans i als Valentins, nosaltres hem recollit *pere*. A la Sénia també anotem la mateixa variant, a l'ALDT apareix sense mapificar (m. 374).

⁶⁹⁹ ALDC (m. 1439, vol. VI) Am, *espueló*; Mb, *esperons*; Ul, *espeó*.

⁷⁰⁰ L'ALDT recull *barbes* a Amposta, *paparro* a la Sénia i *garjoles* als Valentins. (m. 375). ALDC (m. 1453, vol. VI) *racada* a Am, *arrecades* a Mb i *arracades* a Ul.

⁷⁰¹ ALDC (m. 1454, vol. VI) *plomes* a Am.

⁷⁰² L'ALDT dona a Mb i a Sé *gallinar*; a SB i a Va, *galliner* (m. 96). ALDC (m. 1456, vol. VI) *gallinar* a Am i Mb.

⁷⁰³ ALDC (m. 1496, vol. VI) *cacarejar*, Ul.

⁷⁰⁴ ALDC (m. 1457, vol. VI) *ajocador*, Am.

⁷⁰⁵ De les variants recollides, el DCVB anota *ou pudent* i *ou d'aigua*, però en altres punts. L'ALDT recull a Al, a JP, a Sé i a SJ; *ou pollat*, a Mb, SB i Ul *ou d'aigua* (m. 372).

- catxap*⁷⁰⁶ *catxapet*: Am, Bc, Fr, Mb, Mv, Po, SB,⁷⁰⁷ Sé —*gatxapet*—, SJ; *conillet*: Al, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Sé; *catxap*: Ga, Jp, Ve; *catxep*: Ca, Ul, Va; *conill xicotet*: Rà (mapa 10 / 3.1.4)
- llebrot*⁷⁰⁸ *llebra*: Am, Ca, Po, Rà, SB, Sé, Ve; *llebrot*: Fr, Ga, Go, Mv, Ul, Va; *llebra mascle*: Al, Bc, Jp, Mb, Mu, SJ (mapa 11 / 3.1.4)
- llebreta* *llebreta*:⁷⁰⁹ Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Ul, Va; *catxapet*: Bc, SB —*de llebra*, Sé —*gatxapet de llebra*; *farnaqueta*: Ve; *llebret*: SJ (mapa 12 / 3.1.4)
- cau*⁷¹⁰ *cau*: Ca, Fr, Mb, Mu, Rà, Sé, SJ, Ul; *lludriguera*: Bc, Go, Mv, Po, SB; *jodriguera*: Al, Va, Ve; *judriera*: Jp; *judriguera*: Sé; *lladriguera*: Ga; *llodriguera*: SB; *llodriguera*: Rà; *a fora, al camp*: Am (mapa 13 / 3.1.4)
- jaç* *jaç*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *jaçana*: Mu⁷¹¹
- mallada caçador* *mallada*:⁷¹² Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, SB, SJ, Ve
- furtiu* *matutero*:⁷¹³ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga,⁷¹⁴ Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul; *furtiu*: Bc, Ga,⁷¹⁵ Go, Mb, SB, Sé, Va
- gàbia per a portar*
- la fura* *gàbia*: Al, Am, Fr, Go, Mu, Mv,⁷¹⁶ Po, Rà, SB, SJ; *caixeta*: Sé; *caixó*: Bc, Ul, Va; *calaixó*: Ga, Jp, Ve; *capseta*: Mb; *motxilla*: Ca; *pitral*: Ca (mapa 14 / 3.1.4)
- ensumar* *ensumar*: Al, Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, Ul; *portar rastre*: Bc, Jp, Mv, Ve; *seguir el rastre*: SB, Sé, Va; *agarrar el rastre*: Bc; *flatejar*: SJ (mapa 15 / 3.1.4)

⁷⁰⁶ ALDC (m. 1473, vol. VI) *catxep* Am, *conillet* Mb i *c[u]nillet* Ul.

⁷⁰⁷ A SB i Sé afegien *de conill*, perquè *catxapet* tot sol no ho identificaven amb cria de conill.

⁷⁰⁸ A la Sénia explicaven que es deia *llebrot* quan era molt grossa, no per ser mascle. Una altra variant seria el malnom *Llebro* recollit a la Ràpita. ALDC (m. 1469, vol. VI) *llebrot* Am i Mb, *llebra mascle* Ul.

⁷⁰⁹ ALDC (m. 1470, vol. VI).

⁷¹⁰ ALDC (m. 1472, vol. VI) *llodriguera* i *cao* a Am, *lladriguera* i *cao* a Mb, *llodriguera* i *cau* a Ul.

⁷¹¹ Als Muntells, a partir d'aquesta forma ens referiren: «*Vés a jaure*, se diu als gossos».

⁷¹² La majoria d'informants desconeixien el mot. Amb tot, l'informants de SJ ens feia aquesta explicació: «Allí estan ajagudes, a on tenen tendència a anar se veuen los cagallonets, tenen la mallada. Com natros si anem a n'un bar tenim la mallada al bar a casa fulano».

L'informant d'Ul ens donava un altre significat del mot: «La mallada és un lloc del lligallo a on l'animal s'escampa pa passar el dia. Lloc d'agrupar-se i d'estar».

⁷¹³ Aquesta variant no apareix al DCVB.

⁷¹⁴ A la Galera afegien: «També hi diem: *este va de matuta*».

⁷¹⁵ Amb canvi de velar tancada a semitancada, com en altres casos, vd. apartat 1.2.2.5.

⁷¹⁶ A Mv, Po, Rà i SB *gabieta*. El diminutiu torna a repetir-se a Ga i Jp, amb *calaixonet* i *caixonet* a Bc. Aquests recipients eren de fusta.

<i>egua</i>	<i>egua</i> : Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; <i>iegua</i> : ⁷¹⁷ Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Rà, SB, Sé, SJ; <i>haca</i> : Jp (mapa 16 / 3.1.4)
<i>clenxa</i>	<i>crenxa</i> : ⁷¹⁸ Am, Fr, Ca, Ga, Mb, Mu, Po, SB, SJ, Va, Ve; <i>grenxa</i> : Bc, Jp, Mv, Sé, Ul; <i>clenxa</i> : Al, Go (mapa 17 / 3.1.4)
<i>raspall</i> ⁷¹⁹	<i>raspall</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>estríjol</i> : Po, SJ; <i>estrínjol</i> : Mu, Mv; <i>rascador</i> : Go, Mb; <i>estrítjol</i> : Po; <i>rascle</i> : SB; <i>rasclat</i> : SB; <i>triscador</i> : Fr (mapa 18 / 3.1.4)
<i>guarniments</i>	<i>guarniments</i> : ⁷²⁰ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mv, Po, SJ, Ul, Ve; <i>adornos</i> : Al, Go, Mu, SB, Sé; <i>aparells</i> : Rà, Va; <i>guarnició</i> : Mb (mapa 19 / 3.1.4)
<i>adomar</i>	<i>adomar</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, SJ, Ul, Va; <i>domar</i> : Al, Am, Go, Mu, SB, Sé, Ve; <i>amansar</i> : Po; <i>dominar</i> : Rà (mapa 20 / 3.1.4)
<i>rabera d'egües</i>	<i>rabera d'egües</i> : Ca, Mu, Po, Rà, Sé, ⁷²¹ SJ, Ul, Va; <i>eguada</i> : Fr, Mb, Ve; <i>ieguada</i> : Am, Mv, SB; <i>ganado de iegües</i> : Al, Po; <i>manada</i> : Ga, Mv; <i>munt d'egües</i> : Mu; <i>rabera de iegües</i> : Jp; <i>ramat d'egües</i> : Go; <i>tall d'egües</i> : Mu (mapa 21 / 3.1.4)
<i>porca</i>	<i>tocina</i> : ⁷²² Al, Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; <i>truja</i> : Bc, Ca, Jp, Mb, Rà, SB, Sé, Ul, Va; <i>gorrina</i> : Mb; <i>porca</i> : SB; <i>verra</i> : Mv (mapa 22 / 3.1.4)
<i>verro</i>	<i>verro</i> : Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, SJ, Ve; <i>verre</i> : ⁷²³ Al, Bc, Ca, Go, Jp, Ul, Sé, Va; <i>bacó</i> : Ve; <i>varró</i> : ⁷²⁴ Po (mapa 23 / 3.1.4)
<i>soll</i>	<i>corral</i> : Al, Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va; <i>porquera</i> : Bc, Ul, Va, Ve; <i>soll</i> : Sé (mapa 24 / 3.1.4)
<i>pica</i>	<i>bàssia</i> : Al, Am, Ca, Mb, Mu, Mv, SJ, Va; <i>pica</i> : Bc, Fr, Go, Jp, Rà, SB, SJ, Ve; <i>menjadora</i> : Ga, Go, Po; <i>bassiol</i> : Fr, Mb, Sé, Ul, Va (mapa 25 / 3.1.4)

⁷¹⁷ Respecte a la variant amb semiconsonant palatal tancada inicial, Coromines planteja que pot tractar-se d'un aragonesisme o bé que, per fonètica sintàctica s'haja segregat la semiconsonant. Hi aporta un altre exemple en què passa aquest fenomen, *la era* > *la iera*. Exemplifica *ieua* a Càlig, al Baix Maestrat, (DECat III: 229). No es recull aquesta variant a l'Alcover-Moll. També ho anota l'ALDC (m. 1371, vol. VI) a Ul i *eua* a Am i Mb.

⁷¹⁸ Amb la dissimilació de l'alveolar apareix la solució majoritària, *crenxa* o *grenxa*. La segona variant a més hi afegeix la sonorització de la velar. L'Alcover-Moll ho anota com a la part superior del pa que té crosta i és rugosa, a Gandesa (<http://www.dcvb.cat>).

⁷¹⁹ ALDC (m. 1366, vol. VI) *cepillo* a Am, *raspall* a Mb i Ul.

⁷²⁰ ALDC (m. 1367, vol. VI) *trastes*, Am i Mb; *parellada*, Ul.

⁷²¹ Amb la variant dissimilada, *rebera*.

⁷²² El DCVB no recull *tocina*. L'ALDC anota *truja* a Al (m. 367).

⁷²³ Al DECat (IX: 180) se'n dona notícia al Maestrat. Documentat per Garcia Girona i recollit a Vinaròs. ALDC (m. 1406, vol. VI).

⁷²⁴ A Alcanar existeix el malnom *varró* i *varrona*.

- pernil* *pernil*: Al, Am, Bc, Ca, Fr,⁷²⁵ Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *cuixot*: Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, Ve (mapa 26 / 3.1.4)
- ungles* *ungles*: Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul; *pitjoles*:⁷²⁶ Al, Bc, Go, Jp, Sé, Va, Ve (mapa 27 / 3.1.4)
- matarife* *matarife*: Al, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Ul, Va, Ve; *matador*: Am, Bc, Mu, Po, Sé, SJ; *carnisser*: Ga (mapa 28 / 3.1.4)
- escorxat* *obert en canal*: Ca, Jp, Ul, Va, Ve; *partit pel mig*: Ga, Mu, SB; *està partit*: Mb, Po; *la canal*: Rà, Sé; *de mig a mig*: SJ; *esquartejat*: Al; *està mig*: Am, Mv; *estrossejat*: Fr; *obert de dalt a baix*: Bc; *troussejat*: Go (mapa 29 / 3.1.4)
- llonza* *llonja*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *llonza*: Am, SJ (mapa 30 / 3.1.4)
- freixures* *freixura*:⁷²⁷ Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; *lleus*: Bc, Sé; *fretxures*: Al; *menudències*: Ga; *menuts*: Ul; *tecletes*: Al (mapa 31 / 3.1.4)
- picolat* *picolat*: Al, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul; *carn picada*: Am, Ga, Go, Mv, Sé; *carn picolada*: Al, Fr, Va, Ve; *carn mólta*: Jp; *pasta picolada*: SB (mapa 32 / 3.1.4)
- botifarra* *botifarra*: a tot arreu; *baldana*: Am, Mb, Mu, SB, SJ (mapa 33 / 3.1.4)
- llonganissa* *llanganissa*: Al, Bc, Ca, Jp, Mv, SB, Ul, Va, Ve; *salsitxa*: Fr, Ga, Go, Mu, Po, Va, Ve; *salxitxa*: Al, Mb, Rà, SB; *llanguanissa*: Ga, Sé, SJ; *llonganissa*: Am (mapa 34 / 3.1.4)
- xoriç* *xoriço*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *xoriç*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Sé, Va, Ve; *xoricet*: Mb, Mu, Ul (mapa 35 / 3.1.4)
- sagí* *sigí*:⁷²⁸ Al, Am, SB, Sé; *segí*:⁷²⁹ Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po,

⁷²⁵ A Freginals observaven una diferència d'ús entre els dos termes: «*Cuixot* ho diem a la pota de detrás, si vas a comprar dius *pernil*». ALDC (m. 1430, vol. VI) *cuixot* a Ul.

⁷²⁶ Amb africada palatal sorda intervocàlica, *pi[tʃ]oles*, a Bc, Go, Jp, Sé i Ve. Aquesta variant no apareix al DCVB.

⁷²⁷ Els informants de Ga i Va explicaven què eren les *freixures*: «Les *freixures* eren domés los pulmons. Les *menudències* eren lo cor, lo fetge...»; Va: «Les *freixures* són los pulmons».

⁷²⁸ *Sigí*, a Tortosa (DCVB, VIII: 667). Massip (1989: 29) recull «[seĩʒi] (i fins i tot [siʒi]).» Segura (2003: 47) dona *segí* al Baix Vinalopó.

⁷²⁹ Amb africada palatal sonora intervocàlica a Ca, Fr i Va. Els informants explicaven una aplicació gastronòmica del *sagí*: Fr: *Pastes de setgí*; Ga: *Coques de segí a Sant Blai*; Mb: *Coquetes de segí. Coquetes de Sant Blai*; Po: *Coquetes*.

L'ALDT anota aquesta variant amb segregació de iod a Am, Jp, Mb, SB, Sé, SJ, Va. A Al i Ul recull una variant amb africada palatal intervocàlica, i amb tancament de palatal semitancada en palatal tancada (m. 370). Colomina (1995: 27) ho explica per una assimilació a la vocal tònica, però Gimeno (1994a:

Rà, SJ, Ul, Va

- miolar* *maular*: Al,⁷³⁰ Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve;
maullar: Al, Am,⁷³¹ Fr, Go (mapa 36 / 3.1.4)
- lladrar* *lladrar*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va,
 Ve; *embornar*:⁷³² Al, Bc, Rà;⁷³³ *aventar*: Al (mapa 37 / 3.1.4)

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>gat</i>	<i>gata</i>	<i>gatet</i>
<i>gos</i>	<i>gossa</i>	<i>gosset</i>
<i>gossot</i>	<i>gos rabiós</i>	<i>gossa moguda</i>
<i>oca</i>	<i>pato</i>	<i>pata</i>
<i>patet</i>	<i>gall</i>	<i>pollastre</i>
<i>bec</i>	<i>pap</i>	<i>cresta</i> ⁷³⁴
<i>pota</i>	<i>gallina</i>	<i>ou</i> ⁷³⁵
<i>clara</i>	<i>rovell</i>	<i>crosta</i>
<i>ponedor</i>	<i>pondre</i>	<i>pollet</i> ⁷³⁶
<i>covar</i>	<i>lloca</i>	<i>tita</i>
<i>corral</i>	<i>conill</i>	<i>conilla</i>
<i>llebra</i>	<i>cau</i>	<i>caçador</i>
<i>caçar</i>	<i>fer porra</i>	<i>fura</i> ⁷³⁷
<i>reclam</i>	<i>matxo</i>	<i>cavall</i>
<i>potes</i>	<i>ferradura</i>	<i>menjadora</i>
<i>brida</i>	<i>potro</i> ⁷³⁸	<i>tocino</i>
<i>tocinet</i> ⁷³⁹	<i>rebolcar-se</i>	<i>morro</i>
<i>furgar</i> ⁷⁴⁰	<i>orella</i>	<i>galta</i>
<i>garró</i> ⁷⁴¹	<i>panxa</i>	<i>cansalada</i>

368) creu que més que tractar-se d'una assimilació vocàlica és un tancament de la medial a causa de la iod.

⁷³⁰ També *nyaular* a Al segons l'ALDT (m. 398).

⁷³¹ ALDC (m. 1492, vol. VI) *maullar*, Am.

⁷³² Al DCVB es recull en el sentit d'acometre un gos algú no en el sentit del so que fa aquest.

⁷³³ L'articulació de la velar semitancada és de velar tancada.

⁷³⁴ A les Ventalles ens explicaven un tipus de *cresta*: «*Cresta del roser* és ampleta i té dos rencs».

⁷³⁵ Hem arplegat aquestes dos versions d'aquesta cantarella que es diu a Pasqua, amb l'ou de Pasqua, i que finalment es trenca l'ou al front de la persona que hi ha davant. Se sol fer, lúdicament, a les criatures, ja que no saben quin és el resultat final: «Aquí em pica, / aquí em cou. / Aquí em trenco / la crosta de l'ou», a Al. «Aquí em pica, / aquí em cou. / Lo dia de Pasqua / et trenco l'ou», a Ul.

⁷³⁶ A Alcanar ens referien com un conjunt de pollets una llocada, i també un conjunt de criatures o de persones més grans que fan molt de xivarri: Ja va la *llocada*.

⁷³⁷ A Jp hi afegien el *furó*.

⁷³⁸ ALDC (m. 1370, vol. VI) *letxalet* a Mb.

⁷³⁹ Altres denominacions que obtinguérem foren: *lletigada*: Fr; *lletigada*: Po; *mamellons*: Po; *porcell*: Ve. Els informants les explicaven així: Fr: «La *lletigada* són les cries»; Mu: *Lletigada de tocinets* (vd. conillets i llebres), *porcellada de tocinets* (Buj Alfara, 2001: 93); Sé: «La *lletigada* es dia als tocinets quan criaven»; Ve: «*Porcellada*, tots los menuts junts». ALDC (m. 1405, vol. VI) *tocinets* a Mb i Ul, a Ul amb transcripció [e] la vocal tònica. A Am, *tocinets de mamella*.

⁷⁴⁰ A Freginals també *morrejar*.

⁷⁴¹ Alguns comentaris explicaven: Mv: «Les persones és *turmell*»; SB: «*Maria Garrons*, se diu en plan despectiu»; SJ: «Lo *garró* és de la persona».

<i>llom</i>	<i>espatla</i>	<i>potes</i>
<i>pernil dolç</i> ⁷⁴²	<i>present</i>	<i>budellada</i>
<i>budells</i>	<i>bufa</i>	<i>salmorra</i>
<i>mandonguilla</i>	<i>pilota</i> ⁷⁴³	<i>facir</i>
<i>corral</i>	<i>grunyir</i> ⁷⁴⁴	<i>burro</i> ⁷⁴⁵
<i>burra</i> ⁷⁴⁶	<i>cascos</i> ⁷⁴⁷	<i>tito</i>
<i>capó</i> ⁷⁴⁸	<i>mandongo</i> ⁷⁴⁹ (excepte a Va: <i>mondongo</i>)	
<i>bramar</i>		

Fraseologia

A Jp explicaven: *Estar més brut que un pal de galliner.*

A Ul ens deien: *Pareix un titot, un que va unflat pel carrer.*

Amb un sentit despectiu a Ulldecona referien: *Aquell pareix un verre.*

A Alcanar ens digueren l'expressió: *Fa més pudor que un casco de matxo.*

Bc, Jp: *Anar com un tocino. Anar brut igual que un tocino.*

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

A tota la comarca excepte a Mas de Barberans hem anotat *espatleta*, variant del diminutiu lexicalitzada. Observem que quan es tracta d'aquesta part de l'animal, també en el conill, hom ho anomena amb el diminutiu.

Respecte el terme *catxap* els informants distingien entre aquest i *conillet*. Una altra variant era *farnaca*. Coromines (DECat, III: 897) la considera un arabisme.

Les diferents variants eren definides com:

Al: *Catxap* és una cria que ja corre. Un *matacà* és una cria de conill i llebra; Ca: *Catxep* quan són més menudets, quan són més grossos *conillets*; Fr: La *llitigada* és lo conjunt de cries; Ga: *Catxap* és una cria; Jp: *Catxap*, *xicotets*; Mv: *Catxapets*, *xicotets*; Sé: Al conill de camp, *gatxapets*; als de casa, no; Ul: *Catxep* quan és més menut.

La denominació *catxapet de conill* és un exemple de sinèdoque similar al que recollim de *porcellada de tocinets*, als Muntells, v.d. Buj Alfara 2001: 93. Fenomen extensiu a *gatxapet de llebra* que retrobem en l'informant de Sé.

És general el barbarisme *pato* i derivats: *pata* i *patet*. Només apareix un derivat d'*ànec* com una classe d'*ànega* hem recollit la variant *àdena* als Muntells.

El nom majoritari és *botifarra* i la distinció més general és *botifarra blanca* (Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Ve) i *botifarra negra* (Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, Ul, Ve). També es coneix la variant *baldana* bé perquè s'usa o perquè en poblacions veïnes del Baix Ebre és habitual. Les poblacions del Montsià en què ens han respost també *baldana* són Mas de Barberans, Santa Bàrbara i Sant Jaume.

⁷⁴² Un informant de Godall notava una diferència d'ús generacional: «Ma sogra diu *magre dolç*, jo *pernil dolç*».

⁷⁴³ Buj Alfara 2004a: 17-39.

⁷⁴⁴ A l'ALDT (m. 400) amb la pronúncia *gronyir* a Jp i recull la variant *xillar*.

⁷⁴⁵ L'informant d'Ulldecona a propòsit d'aquest animal ens referí aquest aclariment toponímic: Sant Antoni dels animals, Sant Antoni dels Masets. Ara li diuen *los Valentins*, més fins. També hem recollit *ruquet* als Valentins.

⁷⁴⁶ També *somera* a Mas de Barberans.

⁷⁴⁷ També *pitjola* als Valentins.

⁷⁴⁸ Obtenim *capó* a tota la comarca excepte a Freginals on ens expliquen que sí que saben que arreu es diu, però que allí no s'ha dit mai.

⁷⁴⁹ La informant d'Alcanar feia una extensió semàntica del significat de *mandongo* i ho atribuïa a tot el parament que es derivava de la matança: «Lo *mandongo* és lo [x]aleo».

Els sintagmes nominals en què hem recollit *botifarra* són: *botifarra de ceba*, *botifarra d'arròs*, *botifarra de ceba i arròs*, *botifarra culana* (Rà), *botifarra culera* (Sé), *botifarra sacsonosa* (Am, Fr, Ga, Go, Va), *botifarra de la freixura* (SJ), *botifarra del greixet* (Mv, Sé), *botifarra de carn* (Mv), *botifarra de ceba* (Al, Ca, Ga, Go, Jp, Mv, Rà, Ul, Va, Ve), *botifarra de ceba i arròs* (Al, Rà, Sé, Ul). Amb el terme *baldana* obtenim *baldanes del sacsó* (Mb), *baldana del budell cular* (Mb), *baldana del cular* (SJ), *baldanetes de carn* (Mb), *baldana del budell gros* (SB), *baldana de freixura* (SB), *baldana grossa* (SJ).

3.1.5 Els animals invertebrats i vertebrats

<i>vespa</i> ⁷⁵⁰	<i>avespa</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, SJ, Ve; <i>vespa</i> : Ca, Rà, SB, Ul, Va (mapa 1 / 3.1.5)
<i>vesper</i>	<i>avesper</i> : ⁷⁵¹ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>vesper</i> : Al, Rà; <i>niu d'avespes</i> : Mu (mapa 2 / 3.1.5)
<i>reina</i>	<i>reina</i> : ⁷⁵² Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, ⁷⁵³ Ve; <i>abella mare</i> : Ca; <i>reina mare</i> : Sé; <i>mare</i> : Jp (mapa 3 / 3.1.5)
<i>obrero</i>	<i>obrero</i> : Bc, Fr, Jp, Mu, Mv, SJ, Va, Ve; <i>abella</i> : Po
<i>abellot</i>	<i>sàngano</i> : Bc, Mu, SB, SJ; <i>abellot</i> : ⁷⁵⁴ Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà; <i>abogot</i> : Al, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 4 / 3.1.5)
<i>fibló</i>	<i>fibló</i> : Bc, Fr, Ga, ⁷⁵⁵ Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, ⁷⁵⁶ Ul, ⁷⁵⁷ Va, Ve; <i>pic</i> : Mu, Po, SJ; <i>virí</i> : Al, Ca; <i>agulló</i> : Am; ⁷⁵⁸ <i>fibró</i> : Go (mapa 5 / 3.1.5)
<i>remor</i>	<i>r[a]mor</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va; <i>remor</i> : Al, Sé, Ve; <i>brunyit</i> : Ve; <i>b[u]mit</i> : ⁷⁵⁹ Sé (mapa 6 / 3.1.5)
<i>rendilla</i>	<i>r[a]ndilla</i> : Al, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Ul, Ve; <i>rendilla</i> : ⁷⁶⁰ Am, Bc, Ca, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Va (mapa 7 / 3.1.5)

⁷⁵⁰ ALDC (m. 1518, vol. VI) *vespa* Am, *avespa* Mb i Ul, segona resposta d'Am.

⁷⁵¹ ALDC (m. 1519, vol. VI).

⁷⁵² ALDC (m. 1522, vol. VI).

⁷⁵³ L'informant de Va ens aportava una particularitat: Va: Lo *viró* són los ovets que fan.

⁷⁵⁴ L'ALDT recull *abogot* a Jp i Mb, *sàngano* a Am i SB i SJ sense resposta (m. 407). ALDC (m. 1523, vol. VI) *abogot* Am i Ul, sense resposta a Am.

⁷⁵⁵ Respecte a l'acció amb el fibló, l'informant de Ga comentava: «L'*agullonada* és lo pic que peguen».

⁷⁵⁶ L'ALDT anota *bifló* a Sé (m. 406).

⁷⁵⁷ Un dels informants d'Ul recordava: Me sona que mon pare dia l'*agulló*.

⁷⁵⁸ ALDC (m. 1520, vol. VI), *fibló* a Am.

⁷⁵⁹ El DCVB dona el verb *bomir*. El localitza a Elx. El DECat també diu que es manté en alguns parlars valencians, II: 87.

⁷⁶⁰ Moret (1994) dona la pronúncia amb neutralització de la pretònica a Mequinensa (*r[a]nzilla*) i en relaciona altres punts on es pot sentir l'esmentada neutralització: *ransilla* (la Palma d'Ebre), *randella*, (Sueca), *ranilla* (Guardamar), *rantella* (Carlet, Carcaixent), *rantelleta* (València), etc.

- borinot* *borinot*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mu, Mv,⁷⁶¹ Po, Rà, SB, SJ, Ul,⁷⁶² Va, Ve;
bumerot: Fr, Go, Mb, Sé; *palomot*: Va (mapa 8 / 3.1.5)
- paloma* *paloma*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve;
palometa:⁷⁶³ Am, Po, SJ (mapa 9 / 3.1.5)
- escorpi* *xaveta*: Am, Fr, Ga, Mb, Mv, Rà, SB, Ul; *escorpi*:⁷⁶⁴ Al, Am, Ca, Go, Jp, Mu, Po, Sé, SJ, Ul,⁷⁶⁵ Ve; *escorpi d'esteva*: Bc, Jp, Va (mapa 10 / 3.1.5)
- teranyina*⁷⁶⁶ *taranyana*: Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va; *taranjana*: Jp, Ul, Va, Ve; *aranyer*: Ga, Go, Va; *estregina*: Al, Ca; *telaranya*: Al, Sé —*teleranya*—, Ul; *aranyera*: Ga; *estaragina*: Bc (mapa 11 / 3.1.5)
- cavall de serp rodadits*: Am, Mu, Rà, SJ; *cavall de bruixa*: Ga, Mv, Ve; *bruixa*: Go, Mv, SB; *bruixot*: Mv, SB; *cavallet*: Fr, Va; *bomba*: Ca; *borinot*: Po; *cavallito*: Jp,⁷⁶⁷ Ul; *iaio*: Sé; *iaiofigues*: Mb; *mata-sogres*: Bc; *tallanassos*: Al (mapa 12 / 3.1.5)
- poriol*⁷⁶⁸ *boriol*:⁷⁶⁹ Al, Bc, Ga, Jp, Po, SJ, Va, Ve; *coriol*: Am, Mu; *mariquita*: Fr, Rà; *boriolet*: Mv, SB, Sé, Ve; *corriol*: Ca; *coriolet*: Mu; *poliol*: Ul; *polit*: Mb; *poriol*: Go; *poriolet*: Go (mapa 13 / 3.1.5)
- escarabitxa* *escarabitxa*:⁷⁷⁰ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *escarbitxa*: Ga, Mv; *escarbat*: Mb; *panderola*: Rà (mapa 14 / 3.1.5)
- escarabat merder* *escarabat pilotero*: Am, Jp, Mb, Rà, Sé; *escarabat de fem*: Ga, SJ, Ul, Va; *escarabat de bola*: Al, Go, Mu; *escarabat pelotero*: Fr, Ve; *escarabat merder*: Bc; *escarabat merdeguer*: Ca, SB;⁷⁷¹ *escarbat*: Mv; *tragamerdes*: Po (mapa 15 / 3.1.5)

⁷⁶¹ Amb neutralització de la velar semitancada en velar tancada.

⁷⁶² A Ulldecona especificaven un tipus de borinot: «Lo *bufaforats* és un borinot que es posa a l'aurella». El DCVB recull aquesta variant a Ulldecona. <http://dcvb.iecat.net/>. ALDC (m. 1535, vol. VII) *borinot* a Am, *bumerot* a Mb, *bufaforats* a Ul.

⁷⁶³ L'ALDT recull *mariposa* a Am (m. 410). ALDC (m. 1530, vol. VII) *palometa* a Am, *paloma* a Mb i Ul.

⁷⁶⁴ L'ALDT anota *aliacrà* a Sé. No hi ha resposta a Al, Am, Mb, SB, SJ i Ul (m. 436). A l'ALDC sense resposta.

⁷⁶⁵ A Ulldecona aclarien: L'*escorpi* pica i té molt de viri.

⁷⁶⁶ ALDC (m. 1553, vol. VII).

⁷⁶⁷ A l'ALDT hi consta *cavallet* (m. 422).

⁷⁶⁸ El DCVB recull *poriol* a Mallorca i Menorca. Dona també notícia, en la mateixa entrada del diminutiu *poriolet*. A l'ALDT s'atesten aquestes variants: Jp, *boliol*; SB, *xinxes bordes*; Sé, *gallineta*; Ul, *polidor* (m. 415). *Puriol* és la variant menorquina (DCVB, VIII: 706). Gimeno (1997: 469) recull *buriol* a Alcanar, *polit* a Mas de Barberans i *polidó* a Ulldecona. ALDC (m. 1546, vol. VIII) *b[u]riol* a Am, *polit* a Mb, *p[u]lidó* Ul.

⁷⁶⁹ A Ga, SJ, Ve amb neutralització de la velar semitancada en tancada. En la variant *boriolet* també amb neutralització a Mv, SB, Sé, Ve. A Sé amb les dos pronúncies. *Coriol* amb tancament de velar semitancada en tancada. També *curriol* a Ca. A Go, variants neutralitzades.

⁷⁷⁰ L'ALDT anota *cucaratxa* a Sé i no obté cap resposta a SJ (m. 413).

⁷⁷¹ Amb pronúncia *merd[i]guer*.

<i>estisora</i>	<i>estisora</i> : Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, Va, Ve; <i>estisoreta</i> : Am, Ga, Mv, SB, SJ, Ul; <i>barcaçonya</i> : Al, Ca (mapa 16 / 3.1.5)
<i>cabres</i>	<i>cabres</i> : ⁷⁷² Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, SJ, Ul, Va; <i>cabrelles</i> : Jp, Ve
<i>centcames</i>	<i>centcames</i> : Al, Ca, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve; <i>centpeus</i> : Am, Fr, Mu, Rà, Sé, Ul; <i>escorpí de centcames</i> : Bc, Go, Va; <i>cuc de cent potes</i> : Mu (mapa 17 / 3.1.5)
<i>furga</i> ⁷⁷³	<i>furga</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; <i>papaterra</i> : Am, Mu, Mv, Po, SB, SJ; <i>papatarra</i> : Rà (mapa 18 / 3.1.5)
<i>corcó</i>	<i>quera</i> : Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; <i>corcó</i> : ⁷⁷⁴ Al, Bc, Ca, Jp, Po, Rà, Sé, Ve; <i>corc</i> : Al (mapa 19 / 3.1.5)
<i>cigala</i>	<i>cigala</i> : ⁷⁷⁵ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, ⁷⁷⁶ Go, Jp, Mb, Mu, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; <i>xitxarra</i> : Al, Rà, Mv; <i>cigarra</i> : Va (mapa 20 / 3.1.5)
<i>plegamans</i>	<i>plegamanos</i> : Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Po, Sé, Ul, Va, Ve; <i>plegamans</i> : Am, ⁷⁷⁷ Bc, Ca, Mb, Mu, Rà, SJ; <i>plegabraços</i> : SB (mapa 21 / 3.1.5)
<i>pastoreta</i>	<i>tocinet</i> : Am, Go, Mb, Po, SB, Ve; <i>pastoreta</i> : Al, Bc, Ca, Rà, Sé; <i>gallineta</i> : Jp, Ul, Va; <i>baconeta</i> : Mu, SJ; <i>cabreta</i> : Fr; <i>pastereta</i> : Ga; <i>tocinet de Sant Antoni</i> : Mv; <i>tocineta</i> : Mu (mapa 22 / 3.1.5)
<i>dragó</i>	<i>adragó</i> : Al, Am, Jp, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Va; <i>dragó</i> : Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mv, Ul, Ve; <i>esgarra-robres</i> : ⁷⁷⁸ Bc, Ga, Sé (mapa 23 / 3.1.5)
<i>sargantana</i> ⁷⁷⁹	<i>sargantana</i> : Al, Bc, Jp, Mb, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>sagrantana</i> : Am, Ga, Mu, Po, Rà; <i>segrantana</i> : Fr, Mv; <i>sangrantana</i> : Ca; <i>saragantana</i> : SJ; <i>sergantana</i> : Go (mapa 24 / 3.1.5)
<i>fardatxo</i>	<i>fardatxo</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Po, Rà, Sé, Ul, Va, ⁷⁸⁰ Ve; <i>regandaix</i> : Al, ⁷⁸¹ Am, Fr, Mb, Mu, Po, Rà, SB, SJ; <i>sarbatxo</i> : Fr, Ga, Go, Mv; <i>sardatxo</i> : ⁷⁸² SB (mapa 25 / 3.1.5)

⁷⁷² ALDC (m. 1536, vol. VII) *cadella*.

⁷⁷³ ALDC (m. 1562, vol. VII).

⁷⁷⁴ Amb neutralització de la velar semitancada en tancada a Jp, Po i Rà.

⁷⁷⁵ ALDC (m. 1556, vol. VII).

⁷⁷⁶ Ga: «La *pansa* és quan està baix terra i després surt la *cigala* que és la que canta».

⁷⁷⁷ ALDC (m. 1549, vol. VII) a Am *plegamanos*. La transcripció d'Ul és amb [ɛ].

⁷⁷⁸ No hi és *esgarra-robres* al DCVB.

⁷⁷⁹ ALDC (m. 1613, vol. VII) *sagrantana*, Am; *sergantana*, Mb; *sangrantana*, Ul.

⁷⁸⁰ L'ALDT anota *sarbatxo* a Va (m. 418).

⁷⁸¹ Gimeno (1997: 472) anota *regandaix* a Alcanar, Amposta, Sant Jaume i Santa Bàrbara. Jp: «Lo nostre nom de per aquí és *fardatxo*». ALDC (m. 1614, vol. VII).

⁷⁸² A l'ALDT *sarbatxo* a SB (m. 418).

- cullerot* *cullerot*: Al, Am,⁷⁸³ Bc, Ca, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ;⁷⁸⁴ *cullereta*: Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va; *samaruc*: Am, Mu, Mv (mapa 26 / 3.1.5)
- llagost* *llangosto*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Sé, Ul; *llangosta*: Am,⁷⁸⁵ Mv, Po, Rà, SB, SJ; *llangusto*: Ga, Va, Ve; *llangústol*: Ga; *llengüesto*: Go; *llengosta*: Mu (mapa 27 / 3.1.5)
- esparver* *esparver*: Am, Bc, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB,⁷⁸⁶ SJ, Va; *mirlleta*: Al, Ca, Jp, Rà, Sé, Va, Ve; *merleta*: Fr; *mirla*:⁷⁸⁷ Po (mapa 28 / 3.1.5)
- àguila*⁷⁸⁸ *àguila*: Al, Ca, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *àliga*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, SB, SJ (mapa 29 / 3.1.5)
- aguilot*⁷⁸⁹ *aguilot*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *aligot*: Am, Ga, Go, Mb, SB, SJ (mapa 30 / 3.1.5)
- mussol*⁷⁹⁰ *mifa*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Sé, Va, Ve; *bifa*:⁷⁹¹ Ul (mapa 31 / 3.1.5)
- duc* *duc*: Am, Bc, Go, Mv, SB, Sé, SJ, Va; *dugo*: Al, Ca, Ga, Po, Rà, Ul, Ve; *duo*: Al, Fr, Mu (mapa 32 / 3.1.5)
- oroneta*⁷⁹² *gruneta*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Mu, Po; *aroneta*: Bc, Mv, SB, Sé, SJ; *anruneta*: Ul, Va, Ve; *anroneta*: Go; *bruneta*: Rà; *oroneta*: Mb; *aruneta*: Jp (mapa 33 / 3.1.5)
- falcilla* *falzilla*:⁷⁹³ Al, Am, Ca, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul; *falcilla*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Va; *falcia*: Ve (mapa 34 / 3.1.5)
- sorrada*⁷⁹⁴ *sorrada*: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, SB, Va, Ve; *rabera de perdius*: Ca, Sé —rebera—, Va; *vol*: Rà, Ul; *solada*: Jp, Mu, Sé; *estol*: Ul; *nivada de perdius*: Al; *ramada de perdiuetes*: Po; *rastre de perdius*: SJ; *vol de perdius*: Bc (mapa 35 / 3.1.5)
- xoquejar* *xoquejar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mv, SB, Sé, Ul, Va; *cantar*: Ga, Jp,

⁷⁸³ ALDC (m. 1610, vol. VII), només *samaruc* a Am.

⁷⁸⁴ A l'ALDT, *samaruc* (m. 430).

⁷⁸⁵ ALDC (m. 1547, vol. VII) *llangostí* a Am.

⁷⁸⁶ A Santa Bàrbara també aportaven una altra variant: «A vegades a l'esparver tamé li diem *falcó*».

⁷⁸⁷ Amb el sentit de *merla*, a la Jonquera, <http://dcvb.iec.cat>.

⁷⁸⁸ ALDC (m. 1568, vol. VII) *àguila*, *aligot* a Am; *àliga* a Mb i Ul.

⁷⁸⁹ ALDC (m. 1569, vol. VII) sense resposta a Am; *aligueta*, Mb; *aguiló*, Ul.

⁷⁹⁰ ALDC (m. 1572, vol. VII) *mussol* a la comarca, i també *mifa* a Mb.

⁷⁹¹ A Ulldecona, amb dissimilació de la bilabial nasal en bilabial oclusiva. Aquesta variant no apareix al DCVB. Gimeno (1997: 489) recull *mifa* a Ulldecona.

⁷⁹² ALDC (m. 1591, vol. VII) també *roquerol* a Mb.

⁷⁹³ ALDC (m. 1590, vol. VII) sense resposta a Mb, *falcilla* a Ul.

⁷⁹⁴ A l'ALDT apareixen les variants: *llocada*, Al; *perdiganes*, Jp; *lлитigada*, Ul. A Am i SJ no hi ha resposta (m. 420). ALDC (m. 1578, vol. VII) *litigada* a Ul.

	Mu, Rà, Va, Ve; ⁷⁹⁵ <i>coquejar</i> : Po (mapa 36 / 3.1.5)
<i>faisà</i>	<i>faissà</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>faissan</i> : Fr, Jp, Ul (mapa 37 / 3.1.5)
<i>becada</i>	<i>becada</i> : ⁷⁹⁶ Al, Bc, Ca, Go, Mb, Mu, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>bequerut</i> : Po, Rà; <i>bequessina</i> : Am, Mu, Mv, SJ (mapa 38 / 3.1.5)
<i>puput</i> ⁷⁹⁷	<i>putput</i> : Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ; <i>poput</i> : Al, Fr, Jp, Po, Va, Ve; <i>puput</i> : Bc, Rà, Ul; <i>paput</i> : Ca (mapa 39 / 3.1.5)
<i>abellerola</i>	<i>bellerola</i> : Al, Am, Bc, Fr, Jp, Mu, ⁷⁹⁸ Rà, SB, SJ, Ul, Va; <i>abellerola</i> : Ga, Go, Mv, Sé, Ve
<i>colomí</i>	<i>pitxó</i> : ⁷⁹⁹ a tots els parlars; <i>colomet</i> : Fr, Jp, Po, Rà, SB; <i>colomí</i> : Jp, SB, SJ, Va, Ve (mapa 40 / 3.1.5)
<i>cucut</i>	<i>cuquello</i> : Al, Bc, Va; <i>cocú</i> : Sé, Ve; <i>cucú</i> : Mb, ⁸⁰⁰ SB; <i>cucuc</i> : Go, Mu; <i>cucut</i> : Ga, SJ; <i>cuco</i> : Jp; <i>cuquillo</i> : Am
<i>esgalla-rames</i>	<i>esgallacimals</i> : Al, Bc, Ca, Go, Po, Ul, Ve; <i>esgalla-rames</i> : ⁸⁰¹ Al, Ca, Fr, Mb; <i>picapalles</i> : Rà; <i>safraner</i> : Ga; <i>trencacimals</i> : Sé
<i>passorella</i>	<i>passorella</i> : Am, Bc, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Va, Ve; <i>passorella</i> : Al, Ca; <i>passaorella</i> : Sé; <i>pasterulla</i> : Go; <i>pastorell</i> : Jp; <i>pastorella</i> : Fr (mapa 41 / 3.1.5)
<i>cogullada</i>	<i>cucullada</i> : Al, Bc, Jp, Mv, Rà, SB, Ul; ⁸⁰² <i>cocullada</i> : Am, Fr, Ga, Po, SJ, Ve; <i>cogullada</i> : Al, Ca, Mb, Mu, Sé; <i>cugullada</i> : Go, Va (mapa 42 / 3.1.5)
<i>estornell</i>	<i>estornell</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>esturnell</i> : ⁸⁰³ Am, Mb, Rà, SJ (mapa 43 / 3.1.5)
<i>capellana</i>	<i>capellana</i> : Am, Bc, Jp, Mu, Po, Ul, Va, Ve; <i>ricadama</i> : Am, Ga, Mv; <i>ricadona</i> : Al, Ca, Fr; <i>capellanet</i> : Mb, Sé; <i>cap negre</i> : Ca; <i>capellà</i> : Rà; <i>primavera</i> : SB; <i>ricadana</i> : SJ (mapa 44 / 3.1.5)

⁷⁹⁵ A Ve aclareixen: «*Xoquejar* no és lo mateix que *cantar*, *xoquejar* és la perdiu que crida les perdiganes».

⁷⁹⁶ ALDC (1581, vol. VII) *abequerada*, Mb; sense resposta a Ul.

⁷⁹⁷ ALDC (m. 1597, vol. VII).

⁷⁹⁸ Amb neutralització de la pretònica inicial.

⁷⁹⁹ Algunes diferències que apuntaven els informants són les següents: (SB) «*Pitxonet* és quan ja és més grosset»; SJ: «La cria, *colomí*; una mica grandet, *pitxó*». ALDC (m. 1459, vol. VII) *colomets* a Ul, amb [ε].

⁸⁰⁰ ALDC (m. 1596, vol. VII) *cocuc*, Mb.

⁸⁰¹ Els informants feien referència a la seua mida: (Al) «Este moixó és lo més xicotet de tots i veigues — se'n riu, perquè es diu en sentit irònic— com ha de trencar una rama?»; (Po) «És com un curiolet venen quan fa fred»; (Ul) «És un animallet molt menut».

⁸⁰² ALDC (m. 1592, vol. VII) *cogullada* a Ul.

⁸⁰³ ALDC (1584, vol. VII) *estornell* a Am i Mb.

- moixó* *moixó*: Al, Am, Ca,⁸⁰⁴ Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve; *pardal*: Bc, Jp, Mb,⁸⁰⁵ Ul, Va (mapa 45 / 3.1.5)
- cadernera*⁸⁰⁶ *cad[a]rnera*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *cadernera*: Mb; *cag[a]rnera*:⁸⁰⁷ Sé (mapa 46 / 3.1.5)
- rata cellarda* *rata cellarda*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB,⁸⁰⁸ Sé, Ul, Va, Ve; *rata teuladera*:⁸⁰⁹ Am, Mu, Mv, Po; *tau teulader*: SJ (mapa 47 / 3.1.5)
- gat cervical* *gat cervical*:⁸¹⁰ Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va; *gat salvatge*: Am,⁸¹¹ Go, Po, SJ, Ve (mapa 48 / 3.1.5)
- fagina* *fagina*: Am, Fr, Ga, Go, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Ul; *fegina*: Al, Ca, Mb, Sé, Va, Ve; *feigina*: Jp; *figina*: Bc; *fasina*: Mv; *fatzina*: SJ (mapa 49 / 3.1.5)
- cabra*⁸¹²
salvatge *cabra*: Am, Bc, Ca, Fr, SB, Sé, Ul; *cabra salvatge*: Fr, Ga, Mu, Mv, Po, SJ; *cabra montanyera*: Al, Bc, Rà; *salvatge*:⁸¹³ Go, Ul, Va; *cabra montesa*: Go, Ve; *cabra de monte*: Fr; *cabra silvestre*: Jp; *sovatge*:⁸¹⁴ Mb (mapa 50 / 3.1.5)
- os* *osso*:⁸¹⁵ Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; *onso*: Al, Am, Fr, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Ve; *ós*: Jp, Ve (mapa 51 / 3.1.5)
- ratapenada* *ratapanada*:⁸¹⁶ Al, Am, Bc, Ca, Jp, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va; *ratampanada*: Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Ve (mapa 52 / 3.1.5)
- teixó* *teixó*: Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *t[a]ixó*: Al,⁸¹⁷ Ca, Go, Po, Rà, Ve (mapa 53 / 3.1.5)

⁸⁰⁴ Amb velar tancada a Ca i SJ, vd. § 1.2.2.3.

⁸⁰⁵ ALDC (m. 1566, vol. VII) *moixó* a Mb.

⁸⁰⁶ ALDC (m. 1594, vol. VII).

⁸⁰⁷ *Cagarnera* l'Alcover-Moll ho dona com a valencià i el punt més pròxim a la comarca és Vinaròs (Baix Maestrat) (DCVB, II: 819).

⁸⁰⁸ A SB amb articulació de medial oberta la palatal semitancada.

⁸⁰⁹ *Teulader* i *teuladera* amb neutralització de la palatal semitancada en medial oberta. Mu: «La *rata tauladera* ti la panxa blanca».

⁸¹⁰ Amb neutralització de la palatal semitancada en medial oberta a Ca, Fr, Ga —les dos pronúncies—, Mu, Mv, SB.

⁸¹¹ ALDC (P 69) *gat cervical* a Am.

⁸¹² ALDC (m. 1625, vol. VII) *cabra salvatge*, Am; *sovatge*, Mb; *cabra feréstega*, Ul.

⁸¹³ Probablement un cas de metonímia, en anomenar directament l'animal amb el qualificatiu.

⁸¹⁴ Vd. 1.3.6.2 Vocalització de /l/ en síl·laba travada.

⁸¹⁵ L'ALDT no consigna cap resposta a Mb ni a SJ (m. 433).

⁸¹⁶ El DCVB recull la neutralització de la pretònica en punts del català occidental, sobretot del valencià (IX: 165). En Massip (1989: 30) apareix com un cas d'assimilació a una *a* següent. Gimeno (1994: 76) recull *rata panada* al Montsià, al Maestrat i al Matarranya. Coromines (DECat, VII: 122) diu que *rata-penada* és la forma normal valenciana i amb assimilació vocàlica a la síl·laba *-pa-* la recull a Canet lo Roig. Navarro (1996: 225) atesta les dos variants a la Terra Alta. Cubells (2009: 78) anota *ratampenada* a Móra d'Ebre. ALDC (m. 1620, vol. VII) amb les mateixes respostes.

⁸¹⁷ A SJ, la resposta espontània fou amb [e], però en l'expressió «Pareix un *taixonet*» aparegué amb [a].

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>abella</i> ⁸¹⁸	<i>eixam</i>	<i>bresca</i>
<i>mel</i>	<i>picar</i>	<i>mosca</i>
<i>mosquit</i>	<i>formiga</i>	<i>formiguer</i>
<i>cadell</i>	<i>aranya</i>	<i>grill</i>
<i>xinxà</i> ⁸¹⁹	<i>poll</i>	<i>llémena</i>
<i>caparra</i> ⁸²⁰	<i>puça</i>	<i>sangonera</i>
<i>serp</i>	<i>caragol</i> ⁸²¹	<i>escurçó</i>
<i>víbora</i>	<i>sapo</i> ⁸²²	<i>mussol</i>
<i>garsa</i>	<i>corb</i>	<i>tord</i>
<i>colom</i>	<i>colomar</i>	<i>cigüenya</i>
<i>merla</i>	<i>barba-roig</i> ⁸²³	<i>perdiu</i>
<i>perdigot</i> ⁸²⁴	<i>capçot</i>	<i>gafarró</i> ⁸²⁵
<i>pinzà</i>	<i>verderol</i>	<i>fura</i>
<i>rata</i> ⁸²⁶	<i>ratoli</i> ⁸²⁷	<i>eriçó</i> ⁸²⁸
<i>rabosa</i> ⁸²⁹	<i>llop</i>	<i>lloba</i>
<i>gos llop</i> ⁸³⁰	<i>rufarda</i>	<i>buitre</i> ⁸³¹
<i>rossinyol</i> ⁸³²	<i>perdigana</i>	<i>tudó</i> ⁸³³
<i>mustela</i>	<i>mosca cagadora</i>	<i>baso</i> ⁸³⁴
<i>eruga</i> ⁸³⁵	<i>cuc de llum</i>	<i>bavosa</i> ⁸³⁶
<i>granota</i>	<i>passorell</i> ⁸³⁷	<i>gineta</i> ⁸³⁸

⁸¹⁸ Els informants ens referien classes d'abelles: Ca: «Hi han *abelles veres* i *abelles bordes*»; Fr: «Hi ha l'*abella de mel*, l'*abella de baso*»; Go: «Unes se diuen *abelles del culató*».

⁸¹⁹ A Mas de Barberans ens explicaven dos tipus de xinxà: «La *xinxà vera* és la verda. La *xinxà borda* és la negra».

⁸²⁰ ALDC (m. 1544, vol. VII).

⁸²¹ Algunes classes de caragols conegudes arreu són: *bocamolls*, *cabrelles*, *caragolí*, *caragolina*, *judios* o *jodios*, *marietes*, *pedrolencs*. Al: «Les *marietes* són menuts i blancs i ans mô'ls minjàvem al carrer un portava el vi, l'atre el pa...»; Sé: «*Caragolí* tamé hi diem als caragols blancs»; Ul: «Lo *caragol* tendre o jove és un *bocamoll*».

⁸²² D'algú que està una mica endormiscat es diu que està ensapat o ensapada. ALDC (m. 1611, vol. VII).

⁸²³ A l'ALDT, Va *barba-roja* i Am sense resposta (m. 424).

⁸²⁴ Es coneix arreu l'expressió *estar roig com un perdigot* aplicat a algú que està molt roig de cara.

⁸²⁵ A Ulldecona expliquen: «Lo *gafarró* és un dels menuts, allavons a una persona menuda li dius: *Quin gafarronet!*»

⁸²⁶ També *tau* a Am i Bc. Am: «Lo *tau* és la rata de l'aigua, de la Ribera»; SB: És una *rata d'aigua*. Allà baix a la Ribera, si n'hi havien!» Als Muntells i al Poblenou *furany* a un tipus da rateta amb el morro llarg.

⁸²⁷ També *ratinyol* a Al, Bc i Ca. Aquesta variant pot ser interpretada com a lexema i donar el doble diminutiu lexicalitzat *ratinyolet*.

⁸²⁸ Amb neutralització de la palatal semitancada inicial en medial oberta, vd. § 1.2.1.2.

⁸²⁹ ALDC (m. 1624, vol. VII).

⁸³⁰ Sobre l'ús a Ulldecona expliquen: Ara li diuen *pastor aleman* que fa més bonic, pero això és un *gos llop*.

⁸³¹ També *voltor* a Fr i Go. ALDC (m. 1570, vol. VII) *bultre*, Am; *buitre*, Mb i Ul sense resposta.

⁸³² Amb manteniment de la velar semitancada a Fr, Jp, Po, Ul. A la resta d'indrets es dona la variant *r[u]ssinyol*. A Ca també amb velar tancada. ALDC (m. 1595, vol. VII).

⁸³³ També *todó* a la Sènia.

⁸³⁴ L'ALDT dona *vaso* a Al amb labiodental fricativa. A Sé i Va també recull *caixa*, i *arna* a Mb. SJ apareix sense resposta (m. 405). Nosaltres tampoc hem obtingut resposta. Ve: «Lo *baso* era de suro i era redó». ALDC (m. 1515, vol. VII) segona resposta a Mb, *arna*.

⁸³⁵ *Oruga* també a la Sènia. ALDC (m. 1557, vol. VII) *oruga* a Am, [a]ruga a Mb i *cuc rodador* a Ul.

⁸³⁶ *Paupella* a Masdenverge.

*falcó*⁸³⁹*trencapinyes*

Fraseologia

A algú que és molt menut se li pot dir *Pareixes una rufarda*.

Ser molt pesat: nyec-nyec, tirar carxofetes; és una *quera*, un *corcó*. Ul

A Alcanar es coneix l'expressió *Quin regandaix!* / *Pareix un regandaix* atribuïda a una cosa sense importància.

De vegades, quan algú menja molt o està molt gord se li diu que *té una panxa com un cullerot* o que *se li farà una panxa com un cullerot*.

També se li pot aplicar a algú la comparació: *Pareixes una bifa*, quan algú posa molt d'interès a mirar fixament una cosa i fer cara de no assabentar-se de res. Aquesta comparació també és aplicable al mussol.

Especificitats sobre el terme eren: (Ga) Diem un *onso* quan acamina així pesat; (Jp) *Pareix un onso*, sí que ho diem.

A Al: «Mira-la!, està gorda com un *taixonet*». *Pareix un taixonet*, SJ

A Alcanar es diu d'algú que és del *bec groc* quan està una mica encantat o li poden prendre el pèl fàcilment. A Mv també respongueren *merla del bec groc*.

Una de les característiques atribuïda a la rabosa la comentaven a Ulldecona: *És més viu que una rabosa*.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

A Ulldecona s'anota la variant *bifa*, amb dissimilació de la bilabial nasal en bilabial oclusiva. També se li pot aplicar a algú la comparació: *Pareixes una bifa*. Aquesta variant no apareix al DCVB. Gimeno (1997: 489) recull *mifa* a Ulldecona.

Es recullen vuit variants de *teranyina*: *teranyina*, *teranjana*, *aranyer*, *estregina*, *telaranya*, *aranyera*, *esteragina*. D'aquestes, dos es formen a partir del lexema *arany-* i alternen el gènere masculí i femení amb el sufix *-er /-era*: *aranyer/aranyera*. En total són tres indrets on s'annoten aquestes variants: Ga, Go, Va. A Ga hi ha l'alternança dels dos gèneres. La resta de variants són compostes a partir de *tela* i *aranya*. Es manté exactament la unió d'aquests dos elements sense alteracions formals a Al i Ul, *telaranya*, juntament amb la variant amb dissimilació en la vocal pretònica *teleranya* a Sé. Les altres variants es formen amb *ter-* i les terminacions *-anyana*, *anjana* i *-agina*: *teranyana*, *teranjana*, *estregina*, *esteragina*. També pot aparèixer una pròtesi sil·làbica *es-*: *estregina* i *esteragina*. En *estregina* hi ha una caiguda de la vocal palatal semitancada en contacte amb ròtica. Quant a la freqüència de totes aquestes variants, la més estesa és *teranyana*. En definitiva, de les vuit variants aplegades, sis deriven de *tela* i *aranya*. Les variants *teranyana*, *teranjana* i *esteragina* són totes articulades amb medial oberta precedint la vibrant. La variant *teranyana* apareix al DCVB, les altres dos no. Tampoc hi són *aranyer*, *estregina*, *aranyera* ni *telaranya*. L'ALDT anota *taraganya* a Am, Mb, SB i SJ (m. 417). El DCVB dona variants amb *ter-* arreu (DCVB, X: 235). Gimeno (1997: 471) assenyala *astregina* a Alcanar i a la Sènia; *taranjana* a Ulldecona; *terengines* a Sant Joan del Pas i els Valentins.

Hem obtingut quinze respostes del *rodadits*: *rodadits*, *cavall de bruixa*, *bruixa*, *bruixot*, *cavallet*, *bomba*, *borinot*, *cavallito*, *cavallitos voladors*, *iaio*, *iaiofigues*, *mata-sogres*, *redolitxo*, *tallanàs*, *tallanassos*. Predominen les denominacions amb mots compostos: *rodadits*, *iaiofigues*, *mata-sogres* i *tallanàs* o *tallanassos*. D'aquests quatre

⁸³⁷ També *passarell* a Mb i Rà; *passerell*: Rà

⁸³⁸ Amb africació de la palatal a Al, Bc, Ga, Po, Sé, SJ, Va. L'ALDT dona *mustela* a Al, *gat cerval* a Mb, a Ul i a Va. No hi ha resposta a Am i SJ (m. 431). ALDC (P66) *gineta* a Ul.

⁸³⁹ A Ga també deien que l'anomenaven *esparver*.

compostos, tres tenen l'estructura gramatical verb + substantiu: *rodadits*, *mata-sogres*, *tallanàs*. El quart compost està format per dos substantius: *iaiofigues*. El primer mot que forma el compost de Mas de Barberans —*iaiofigues*—, també es repeteix a la Sénia —*iaio*—.

Troblem una altra denominació amb l'estructura nom + sintagma preposicional: *cavall de bruixa*. D'aquesta combinació, amb el primer element, trobem *cavallet* a Fr i Va. I la variant castellana *cavallito* a Ul, juntament a *cavallitos voladors* a Jp. Amb el segon nom, *bruixa*, apareixen les denominacions de Go, Mv i SB. I també l'augmentatiu *bruixot* a Mv i SB. Les variants formades amb *cavall* o *bruixa* són les més esteses a la comarca.

L'informant de Santa Bàrbara distingia algunes particularitats entre els mascles i les femelles: La *bruixa* va a les herbes i el *bruixot* a les basses, és més gros. La informant d'Alcanar reportava altres variants corrents a Vinaròs: A Vinaròs diuen *parots* i *maretes*.

Les variants *cavall de bruixa*, *bruixa*, *bruixot*, *bomba*, *borinot* —en aquesta accepció—, *cavallito*, *cavallito volador*, *iaio*, *iaiofigues*, *mata-sogres* i *redolixo* no apareixen a l'Alcover-Moll.

Hem anotat tretze variants per designar l'insecte *Coccinellidae*: *poliol*, *puriol*, *puriolet*, *boriol*, *boriolet*, *buriolet*, *buriol*; *corriol*, *curiol*, *curiolet*, *curriol*; *polit*; *mariquita*. A partir de la variant *poriol*,⁸⁴⁰ s'obtenen les variants: *poliol*, *puriol*, *boriol*, *buriol*, *corriol*, *curiol*, *curriol*. Podem observar alternances fonètiques en la consonant inicial i intervocàlica. La vocal velar semitancada de la síl·laba inicial pot aparèixer neutralitzada en algunes variants. L'obtinguda a Fr i Rà és la variant castellana *mariquita*.

N'identifiquem vuit variants, totes diminutius per a l'*oniscidea*. La majoria d'aquestes es formen a partir d'animals: *tocino*, *bacó*, *gallina*, *cabra*. Així obtenim *tocinet*, *tocinet de Sant Antoni*, *tocineta*; *baconeta*; *gallineta*; *cabreta*. *Tocino* és el nom que dona més variants. Les altres variants són *pastoreta* i *pastereta*. L'única variant que trobem consignada a l'Alcover-Moll és *cabreta*, a Freginals, cap de les altres hi és recollida. A l'ALDT trobem gran diversitat de variants per a aquest invertebrat (*Armadillium*), varietat que es manifesta arreu del territori enquestat, tot i que ens sorprèn la denominació *escarabitxa* a Sé i *escarbat* a Jp i Va, ja que són indrets que mantenen la medial oberta pretònica abans de la vibrant, nosaltres hem obtingut *gallineta* en aquests llocs. La denominació *cuc* d'Am, també ens desorienta respecte la resposta de Jp i Va, car un *cuc* no és fàcilment identificable amb un *escarbat*. A Am obtenim *tocinet*. A SB i SJ no hi ha resposta (m. 414).

N'obtenim sis variants de la *Podarcis hispanica*: *sargantana*, *sagrantana*, *segrantana*, *sangrantana*, *saragantana*, *sergantana*. Aquestes presenten alteracions fonètiques i consonàntiques a partir de *sargantana*, que és la variant més estesa.

De les sis variants recollides de la *Hirundo rustica*, cinc provenen del primitiu *oroneta*, i la sexta és aquesta mateixa variant. En *aroneta* hi ha directament una dissimilació de la velar semitancada. La variant *aruneta* prové d'aquesta amb tancament de la pretònica. En les altres variants, notem una consonantització inicial en què

⁸⁴⁰ El DCVB recull *poriol* a Mallorca i Menorca. Dona també notícia, en la mateixa entrada del diminutiu *poriolet* i anota a Binissalem la següent rima: «Poriolet pintat, / ¿on tens s'enamorat? / per Inca o per Ciutat?». Nosaltres hem anotat també una rima semànticament semblant al·lusiva al neguit que pot provocar la localització de l'estimat. Ho hem fet a Alcanar: «Boriol volador, / a (o)n està el meu festejador?».

l'articulació [u] de la velar hauria propiciat l'aparició de la velar oclusiva,⁸⁴¹ *gruneta*. L'equivalència acústica⁸⁴² entre els sons *gru-* / *bru-* afavoriria l'alternança de velar oclusiva a bilabial oclusiva.

Les variants anotades, tretze, vénen representades per un nom o bé per un nom i un complement, aquest complement és un sintagma preposicional. Els noms són: *sorrada*, *vol*, *solada*, *estol*, *perdigana*, *sorrada*, *solada* i *vol* es complementen amb dos sintagmes preposicionals. Aquests sintagmes preposicionals, i tots els altres, es formen amb la preposició *de* i el nom de l'animal, la perdiu. Apareix també un col·lectiu format amb l'apel·latiu de la cria, *perdigana*. La resta de noms acompanyats de sintagma preposicional són: *rabera*, *nivada*, *ramada* i *rastre*.

Notem el mot *ase* en un tipus de mosca. Go: Hi havia una mosqueta menuda que es dia *mosca d'ase*; Mv: La *mosca d'ase* als animals se'ls tirava a la coa, als burros.

En canvi, per a anomenar l'*Equus africanus asinus* la denominació és sempre *burro*.

3.1.6 El temps. Les estacions de l'any

*rogle de la lluna*⁸⁴³ *rogle*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va; *aro*: Jp; *cércol*: Ul; *era*: Go; *galdufa*: Mv; *redol*: Ga; *tel*: Ul; *ull de perdiu*: Ca (mapa 1 / 3.1.6)

*quart minvant*⁸⁴⁴ *quart menguant*: Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, SB, SJ; *menguant*: Mu, Sé; *quart*: Al, Po, Rà, Ul, Va, Ve; *quart minvant*: Jp, Mv; *binvant*: Am; *minvant*: Ga; *mitja lluna*: Mv, Po (mapa 2 / 3.1.6)

*ossa major*⁸⁴⁵ *carro*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *ossa major*:⁸⁴⁶ Am, Jp, Mb, Mv, Ve; *les tres mules*:⁸⁴⁷ SJ; *lo carro i les tres mules*: Mu (mapa 3 / 3.1.6)

⁸⁴¹ DECat, VI: 106.

⁸⁴² Veny, 2001a: 94. Més avant, p. 102 i 103, en dona una exemplificació d'aquest canvi entre oclusives. També hi és l'exemple *gruneta* i el seu pas a *abruneta*, localitzat a Vilalba dels Arcs, a la Terra Alta. Per al possible ètim de la variant *gruneta* ens remet al criteri de Coromines, vd. supra, en què hi hauria pogut intervenir un creuament amb els ocells agró i grua que explicaria la velar inicial. En el nostre cas, aquest creuament ens resulta una mica forçat ja que en les poblacions estudiades aquestes aus no són gaire habituals, per la qual cosa pensem que hi hauria intervingut únicament el condicionament del context fonètic entre [u] i [g]. Respecte a aquests ocells, la GEC ens diu que la grua és excepcional als PPCC, i per l'hàbitat de l'agró podríem dir que seria excepcional a les poblacions en què hem anotat les variants *gruneta*, *angruneta* i *angroneta*.

⁸⁴³ L'ALDC anota *baldufa* a Ul (m. 662, vol. III).

⁸⁴⁴ L'ALDC recull *quart minvant* a Am i Mb; *minvant* a Ul; *lluna vella* de segona resposta a Am i Mb. (m. 647, vol. III).

⁸⁴⁵ ALDC (m. 659, vol. III) *carro* a Am i Mb, *carro trumfant* a Ul.

⁸⁴⁶ A Jp amb la variant *maió* i a Am, Mb, Mv *majo[r]*. En la següent explicació, l'informant de Ve emmudeix la vibrant final en ambdós mots: *ossa majó*, *ossa menó*: *té forma de carro*. Respecte *ossa menor* només en recollirem resposta a Am, Jp, Mb, Mv, Ve. Altres combinacions estelars com *cabrelles* només les replegarem a Jp, SB, Va (*cabrilles*); Al, Ca, Po (*cabrelles*) i a SJ (*les tres cabres*).

⁸⁴⁷ A l'ALDC a Ul s'anota *carro trumfant* (m. 659, vol. III).

- estel* *estrella*: Al,⁸⁴⁸ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *estel*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *estrel*: Sé (mapa 4 / 3.1.6)
- estelat* *estelat*: Al, Am, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Ul, Va, Ve; *estrellat*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Mv, Rà, SB, SJ; *estrelat*: Sé (mapa 5 / 3.1.6)
- estel de l'alba*⁸⁴⁹ *estel del dia*: Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *estel bover*:⁸⁵⁰ Fr, SJ; *estel de la matinada*: Al; *estel de la nit*: Go; *estel del nord*: Ca; *estel semolero*: Rà (mapa 6 / 3.1.6)
- via Làctea* *carretera de Sant Jaume*:⁸⁵¹ Al, Am, Bc, Ga, Go, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *camí de Santiago*: Fr, Mb; *la carretera de Santiago*: Mu, Mv, SJ; *camí de Sant Jaume*: Ca; *carrer de Sant Jaume*: Bc; *carrera de Sant Jaume*: Jp (mapa 7 / 3.1.6)
- migdiada*⁸⁵² *mesdiada*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Sé, Ul, Va, Ve; *becada*: Bc, Fr, Jp, Mu, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *misdiada*: Am, Ca, Mb, Po, Rà, SB, SJ, Va; *siesta*: Fr, Go, Rà, Mb, SB, Va; *migdiada*: Fr, Mb, SB; *bequerulla*: Al, Bc, Sé; *becadeta*: SJ; *becainada*: Mv; *bequerada*:⁸⁵³ Rà (mapa 8 / 3.1.6)
- primavera d'hivern*⁸⁵⁴ *otonyo*: Al, Am, Ca, Fr, Po, Rà, SB, Sé, Va; *primavera d'hivern*: Al, Jp, Mu, SJ, Ve; *entretemps*: Ga, Go, Mb; *estivet de Sant Miquel*: Mv; *primavera de d'hivern*: Bc, Ul (mapa 9 / 3.1.6)
- bixest*⁸⁵⁵ *bissest*: Fr, Ga, Mb, Mv, Rà, SB, Ve; *bissiesto*: Ca, Jp, Sé, Ul; *bigest*: Am, Go, SJ; *bissesto*: Bc, Va; *bissexto*: Al, Po; *bisest*: Mu; *bisext*: Ve; *dissest*: SJ (mapa 10 / 3.1.6)

⁸⁴⁸ Al: «Estrella és en castellà».

⁸⁴⁹ Sobre aquest estel, la Via Làctea i constel·lacions, Aragonés en glossa les principals aportacions documentades sobre les denominacions populars documentades al tortosí: <http://usuarios.tinet.org/aragones/onosantab.htm>

⁸⁵⁰ L'ALDC l'anota també a Mb i Ul com a segona resposta. És general *estel del dia* (m. 660, vol. III).

⁸⁵¹ Amb la variant fonètica *carratera de Sant Joume*: Sé, Ul, Ve. Les variants que porten l'antropònim Santiago no són recollides al DCVB. Segons l'ALDT, *la carretera de les Cabrelles* a SJ (m. 201). També anota *camí de Sant Jaume* a Jp (m. 201). L'ALDC dona *carrateres de sant Jome* a Ul i *carratera de Sant Jaume* a Mb (m. 661, vol. III).

⁸⁵² La despalatalització que es dona en *migdiada* > *mesdiada* també és general en *migdia* > *mesdia*. També hem observat que tradicionalment aquesta part del dia s'ha introduït sense cap article: *ho faré a migdia*; però a causa de la pressió del model *el migdia*, cada vegada va introduint-se més l'ús de dir *al migdia*.

⁸⁵³ Aquesta variant apareix al DCVB amb el sentit de menjar que porta al bec un moixó per a alimentar les cries. Les variants *mesdiada*, *siesta*, *bequerulla* i *becainada* no hi són recollides. L'ALDC anota *fer mesdiada* a Am i Mb i *fer la sesta* a Ul (m. 624, vol. III).

⁸⁵⁴ L'ALDT anota *primavera de l'hivern* a Am, *estivet* a SB i *otonyo* a Mb i a Ul (m. 184). L'ALDC anota *Sant Miquelada* a Am i Mb i *otonyo* a Ul. També com a segona resposta a Am i Mb (m. 636, vol. III).

⁸⁵⁵ L'única variant de les anotades recollides a l'Alcover-Moll és *bisext*. L'ALDT dona *bisexto* a Al, Jp, Mb, Sé, Ul, Va; *bisest* a Am i SB i no obté resposta a SJ (m. 185). L'ALDC anota *bisest* a Am, *any disast* a Mb i *bisexto* a Ul (m. 638, vol. III).

- ennuolat* *ennuolat*: Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ve; *nuolat*: Am, Ca, Fr, Go, Po, Rà, SB, Sé, Va; *estar núvol*:⁸⁵⁶ Ga, Mb, Mv, Sé; *ennugolat*: Al, Ul; *enuolat*: Bc (mapa 11 / 3.1.6)
- enteranyinat* *entaranyinat*: Am, Mb, Mu, Mv, Rà, SJ, Ul, Va; *entaraginat*: Go, Sé; *entaranginat*: Fr, Ve; *estaranyinat*: Bc, Po; *entaraganyat*: Sé; *enteranyinat*: Ga; *estaraginat*: Ca; *estaranginat*: Jp; *estarenyinat*: SB; *estreginat*: Al (mapa 12 / 3.1.6)
- ploure poc*⁸⁵⁷ *plovissar*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *pixar la rata*: Al, Ca, Po, SJ, Mu, Mv, SB, Ve; *caure un borrim*: Am, Fr, Ga, Go, Sé, SJ; *caure quatre gotes*: Al, Ca, Mb, Sé, SJ, Va; *borrimejar*: Fr, Mu, SB; *ploure poc*: Bc, Fr, Va; *espurnejar*: Fr, Po; *caure quatre gotes mal comptades*: Fr, Mv; *ploure d'arabogues*: Mb, Sé; *caure aigua de serranos*: Mv,⁸⁵⁸ *fer boletes d'aigua*: Po; *borrimet*: Ga; *caure alguna gota*: Ga; *pixar la boira*: Fr; *pixar la broma*: Mb; *ploure finet*: Ca; *plovisquejar*: Ve; *caure un plugim*: Ve; *caure un ruixet*: Bc; *caure un ruixim*: Am; *caure una gota aquí, l'altra allà*: Ga
- ploure molt*⁸⁵⁹ *caure un aiguat*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul; *caure gotellots*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mv, Po, Sé; *caure una tamborinada*: Ga, Go, Mu; *ploure una ruixada*: Ga, Mb, Va; *caure gotes grosses*: Am, Mu; *ploure a cànters*:⁸⁶⁰ Sé, Ve; *ploure molt*: Bc, Va; *caure aigua a cànters*: Al; *caure una somanta*: Am; *ploure a barrals*: Ve; *ploure d'esgravissos*: Mb; *ploure de tronada*: Mb; *ploure de valent*: Po; *caure una trombada d'aigua*: Mu; *caure un xàfec*: Go
- banyar-se*⁸⁶¹ *banyar-se*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Mu, Po, SB, SJ, Va, Ve; *xopar-se*: Bc, Fr, Ga, Go, Rà, Sé,⁸⁶² Ul; *amerar-se*: Bc, Ca; *mullar-se*: Rà (mapa 13 / 3.1.6)
- aixopluc* *sopluiç*: Al, Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul,⁸⁶³ Ve; *cobert*:⁸⁶⁴ Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Sé, Ve; *perxat*: Bc; *rafal*: SJ, Va (mapa 14 / 3.1.6)
- rellissar* *rellissar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB,⁸⁶⁵ SJ, Ul, Ve; *llissar*: Al, Go, Jp, Mb, SB, Va; *r[a]llissar*: Ga, Go, Mv; *esllissar*: Sé (mapa 15 / 3.1.6)

⁸⁵⁶ L'ALDC apunta *núvol* a Am, Mb i Ul (m. 656, vol. III).

⁸⁵⁷ ALDC (m. 668, vol. III) *borrimejar*, sense la segregació de la iod a Am i Mb.

⁸⁵⁸ Amb articulació s[a]rranos.

⁸⁵⁹ L'ALDC dona *tronada* a Am (m. 669, vol. III). A Alcanar també hem sentit l'expressió *cau aigua de Misericòrdia* quan plou en molta quantitat.

⁸⁶⁰ Notem com el mot *cànter* va quedant fossilitzat en aquesta expressió i en l'equivalent *aigua a cànters*, car es veu substituït pel geosinònim *càntir*.

⁸⁶¹ ALDC (m. 670, vol. III).

⁸⁶² L'ALDT apunta *banyar-se* a Sé (m. 195).

⁸⁶³ ALDC (m. 666, vol. III) *refu[x]io* a Ul, a la resta *al sopluiç*.

⁸⁶⁴ La pretònica s'articula amb velar tancada, vd. § 1.2.2.4.

⁸⁶⁵ L'ALDT també dona *rallissar* a Am i SJ. A SB apunta, a més, *rasquillar* (m. 22).

- toll* *toll*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Sé, Ul, Va, Ve; *bassa*: Am, Ca, Fr, Mu, Mv, SJ, Ve; *basseta*: Rà, SJ; *bassot*: SB (mapa 16 / 3.1.6)
- bufa*⁸⁶⁶ *bufa*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *bufeta*: Al, Am, Bc, Mu, Mv, Rà, SJ (mapa 17 / 3.1.6)
- oratge* *mal oratge*: Al, Am, Ca, Go, Mb, Mv, SB, Sé, Va, Ve; *mala hora*: Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Po, Rà, Sé, Va, Ve; *oratge*: Al, Jp, Mu, Mv, Po, SJ, Ul, Ve (mapa 18 / 3.1.6)
- canelobre*⁸⁶⁷ *candelabro*: Am, Bc, Ca, Jp, Po, Rà, Sé, SJ; *canalobre*: Ga, Go, Mb, Ul, Va, Ve; *caramelo*: Mu, Mv, SB; *candelerero*: Al; *canelobre*: Fr (mapa 19 / 3.1.6)
- pedra* *pedra*:⁸⁶⁸ Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *calabruixó*: Ga, Go, Mu, Sé, SJ; *pedregada*: Bc, Ca, Jp, SB; *granís*: Am, Bc; *granisada*: Bc, Mv; *argavis*:⁸⁶⁹ Ga; *calabursió*: Mv; *calabussió*: Po (mapa 20 / 3.1.6)
- serena* *serena*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *aiguatge*: Am, Fr, Mu, Mv;⁸⁷⁰ *aigualera*: Al; *humitat*: Jp (mapa 21 / 3.1.6)
- gelada* *gelada*: a tot arreu excepte a Mb; *gelandrina*: Mb; *fredolica*: Fr (mapa 22 / 3.1.6)
- mans balbes*⁸⁷¹ *baubes*: Al, Am, Bc, Ca, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB Sé, Va, Ve
- tremolar*
*les dents*⁸⁷² *tremolar les dents*: Bc, Fr, Ga, Jp, Rà, Va; *reganyar*: Ca, Fr, Go, Mv, Po, SB; *castanyejar*: Am, Mu, Sé, Ve; *retxinar*: Mb, Ul; *tremolar*: Al, SJ; *cruixir*: Mb; *petar*: Am (mapa 23 / 3.1.6)
- rellotge* *relonge*: a tota la comarca, excepte a Mb; *rellonge*: Mb (mapa 24 / 3.1.6)
- agulles* *saetes*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve; *saietes*: Al, Jp, Mv, Va; *agulles*: Ul (mapa 25 / 3.1.6)

⁸⁶⁶ L'ALDT anota *bombolla* a Jp i SJ i *bufa d'aigua* a SB (m. 208).

⁸⁶⁷ Gimeno (1994: 76) també ho dona al Montsià, al Baix Maestrat, als Ports i al Matarranya. *Canalobre* a Vinaròs i a Calp (DCVB, II: 913). L'ALDT també anota *canalobre* a Jp. SB i Am apareixen sense resposta, en canvi recull *candeleros* a SJ (m. 199). L'ALDC apunta *candelerero* a Am (m. 682, vol. III).

⁸⁶⁸ L'ALDT anota *calabruixó* a Am, Jp, Mb, SB i Ul.

⁸⁶⁹ A Mb en una conversa notàrem la variant *asgravissos*. L'ALDT anota *argavis* a Va, i també la variant *matacabres* (m. 200).

⁸⁷⁰ A Mv depenent si el subjecte era *serena* o *aiguatge* es diferenciava entre l'ús del verb *caure* o *fer*: *Cau serena, fa aiguatge* (Mv).

⁸⁷¹ L'ALDC apunta *estic baubo* a Am, Mb i *tinc les mans baubes* a Ul (m. 690, vol. III).

⁸⁷² No es recull cap d'aquestes variants, excepte *cruixir* i *petar*, al DCVB. L'ALDC anota *reganyar* a Am, *tremolar* a Mb i *reganyar* a Ul (m. 689, vol. III).

<i>minut</i>	<i>minut</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; <i>menut</i> : Bc, Ca, Mv, Jp, Po, Va (mapa 26 / 3.1.6)
<i>tebi, tèbia</i>	<i>tíbio, tibia</i> : a tota la comarca excepte a Mb; <i>tébio, tébia</i> : Mb (mapa 27 / 3.1.6)
<i>dilluns</i>	<i>dilluns</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; <i>dillums</i> : Am, ⁸⁷³ Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 28 / 3.1.6)
<i>juliol</i>	<i>juríol</i> : Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ; <i>juliol</i> : Al, Go, Jp, Mb, ⁸⁷⁴ Rà, Ul, Va, Ve (mapa 29 / 3.1.6)

Fraseologia

Al: *Quan plou i fa bufetes, aigua segura.*

Al: Quan la Lluna fa *galdufa*: tres pets i una xufa. Lo *rogle* i l'estel viu dins: aigua.

Ve: Lo *ponent* la mou i *llevant* la plou.

Rà: *Quan la Lluna es posa en jóca, esquena xopa.* Això és quan hi han núvols antes d'arribar a la montanya.

Ve: *Lluna vella, / los quèrnos / de cara a Morella. / Lluna nova, / los quèrnos / de cara a la Carrova.*

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>dimecres</i>	<i>ploure</i>	<i>llapó</i>
<i>dijous</i>	<i>fang</i>	<i>llac</i>
<i>divendres</i>	<i>tronada</i>	<i>dissabte</i>
<i>boira</i> ⁸⁷⁵	<i>nevar</i>	<i>domenge</i> ⁸⁷⁶
<i>neu</i>	<i>tro</i>	<i>giner</i>
<i>gel</i>	<i>veleta</i> ⁸⁷⁷	<i>dissabte</i>
<i>volva</i> ⁸⁷⁸	<i>fred</i>	<i>basca</i>
<i>tremolar</i>	<i>calor</i>	<i>giner</i>
<i>vent</i>	<i>febrer</i>	<i>estiu</i>
<i>hivern</i>	<i>març</i>	<i>solsida</i>
<i>ratlla de Sant Martí</i> ⁸⁷⁹	<i>abril</i>	<i>lluna vella</i>
<i>lluna nova</i>	<i>maig</i>	<i>matinada</i> ⁸⁸⁰
<i>eixugar</i>	<i>juny</i>	<i>quart creixent</i> ⁸⁸¹
<i>nit</i>	<i>agost</i>	<i>sol</i>
<i>lluna</i>	<i>setembre</i>	<i>apuntar el dia</i> ⁸⁸²

⁸⁷³ ALDC (L38) *dellums*, Am.

⁸⁷⁴ ALDC (m. 631, vol. III) *joliol* Am, com a segona resposta, i Mb.

⁸⁷⁵ Classes de boira: Al, Am, Ga, Va: *Boira pixadora*; Bc: *Boira pixona*; Ul: *Boira o calitja d'estiu*; Va: *Boira pixotera*; Ve: *Boira rastera, boira pixonera*. L'ALDC recull *broma* a Mb (m. 679, vol. III).

⁸⁷⁶ L'ALDT (m. 182) i l'ALDC (m. 629, vol. III) anoten *dumenge* a Ul, amb velar tancada i palatal semioberta tònica.

⁸⁷⁷ ALDC (m. 653, vol. III) *pinell* a Ul.

⁸⁷⁸ ALDC (m. 686, vol. III).

⁸⁷⁹ ALDC (m. 678, vol. III).

⁸⁸⁰ També *matí* a Ca.

⁸⁸¹ L'ALDC anota *quart creixent* a Am (m. 645, vol. III).

⁸⁸² L'expressió originària sembla ser que era *A punta de dia*, però tal com l'hem recollida els informants

<i>lluna plena</i> ⁸⁸³	<i>octubre</i>	<i>matí</i> ⁸⁸⁴
<i>llamp</i>	<i>novembre</i>	<i>tarde</i> ⁸⁸⁵
<i>rellampec</i>	<i>llampar</i>	<i>rellampegar</i>
<i>primavera</i> ⁸⁸⁶	<i>ras</i> ⁸⁸⁷	<i>rosada</i> ⁸⁸⁸
<i>argila</i>	<i>xafogor</i> ⁸⁸⁹	<i>basca</i> ⁸⁹⁰

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Es recull la perífrasi *primavera d'hivern*. Actualment, notem que *primavera d'hivern* és en desús i s'ha incorporat el dialectalisme *tardor*.⁸⁹¹ Coromines (DECat VIII: 309) exposa que és un mot de creació recent que ha substituït la perífrasi *primavera de l'hivern* o *primavera d'hivern*. També hi és el castellanisme *otonyo*. Aquesta estació de l'any és l'única que presenta la interferència amb el castellà.

Relacionem la tipologia de núvols que expliquen els informants segons les diferents formes o colors. De vegades, també una frase feta pot recollir alguna formació concreta de núvols que anuncie algun fenomen meteorològic.⁸⁹²

bardissa; bunya; capots de flare; cel a cabassets, aigua a canterets o cel a cabassets, aigua a clotets; celloles; la ginerala; negror de tronada; nuvolada blanca; nuvolall; núvols alts; núvols blancs; núvols negres; núvols primers; núvols de cerç o núvols de vent de dalt; núvols de llevant; núvols en creu; núvols de ponent; núvols primers; núvols de tronada; núvols de vent; núvols rojos; torrals; xareu.

Les diferents denominacions, de vegades, venien acompanyades per comentaris explicatius:

Al: Quan los *núvols* són *rojos* ha da fer vent.

Am: Si està roig, farà mastral.

Bc: Surten uns *torrans* que diràs que tronarà.

Ca: Lo temps *bunya* d'aquí, *bunya* d'allà: garbí o mestral.

Fr: *Capots de flare*, grossos quan hi ha tormenta.

Fr: *Nuvolall* quan no està molt núvol.

Ga: *Bardissa* senyala vent.

Go: Núvol de vent: *bardissa*.

Mb: *Nuvolall* quan hi han molts de núvols.

Mb: Los *núvols de llevant* vénen de baix.

Mv: *Núvols en creu*: uns llargueruts i uns que pugén així, aigua.

interpreten els dos primers mots com un de sol. En aquesta nova combinació no es recull al DCVB.

⁸⁸³ ALDC (m. 646, vol. III) sense resposta a Mb.

⁸⁸⁴ Combinat amb *matí* hi ha l'expressió híbrida *de matí manyana* per a expressar una hora molt aviat. A Po vam anotar *esta matí* i esporàdicament ho hem sentit a Al i Ul.

⁸⁸⁵ ALDC (m. 625, vol. III).

⁸⁸⁶ També *primavera d'estiu* a Ul. ALDC (m. 635, vol. III) *primavera* amb [v] a Mb i amb [e] a Ul.

⁸⁸⁷ L'ALDC anota *arrasir-se* a Ul (m. 677, vol. III).

⁸⁸⁸ També *aigualera*: Al, Ve; *aigualerada*: Al. Ul: «*L'aigualera* és dalt [s]ero. *La rosada*, baix [s]ero». ALDC (m. 681, vol. III) *rosada* i *aigualera* com a segona resposta a Am i Ul.

⁸⁸⁹ L'articulació de la vocal pretònica és de vocal velar tancada. També *estovor* —[astu'βo]— a Mu. Potser la resposta general era *basca*, coincident amb el valencià, però a hores d'ara ja és compartida amb *xafogor*.

⁸⁹⁰ ALDC (m. 657, vol. III).

⁸⁹¹ Els informants aportaven comentaris sobre les diferents variants: Al: «No sé qué vol dir *tardor*»; Ca: «*Primavera d'això, primavera d'allò* hi ha qui té costum de dir-ho»; Ga: «*Estiuet* hi diem a n'un temps»; Jp: «Ara també *tardor*»; Sé: «Ara la *tardor*, en català».

⁸⁹² Marcos 2004.

Mv: Cerç, *núvols primets*, *núvols en creu*.
 Po: Si està *roig* i *núvols* estiradets farà mestral, sarç.
 Sé: Lo *xareu* senyala aigua.
 Ve: Avui no plourà que hi han *núvols prims*.

La forma general és *banyar-se*, coincidint amb el valencià. A Alcanar s'han lexicalitzat els diminutius *xopet*, *xopeta*.⁸⁹³ Aquests s'usen per a indicar que s'està molt banyat d'algun líquid, per exemple de suor o també si plou hom pot dir *estic xopeta*, *vaig tota xopeta* o, de vegades, *m'hai xopat* —fent servir també un derivat de *xop* però només en el participi, en la resta de situacions per a expressar que l'aigua de ploure ens ompli el cos fariem servir exclusivament el verb *banyar*. Respecte el verb *amerar*, el podem trobar arreu indicant el valor superlatiu dels altres dos significants. A la Sènia ens reportaven l'exemple: *Amerat* és quan te xopes de veres. També a Ulldecona: Les totxanes *s'ameren* i, a més, s'emborratxen quan ja estan del tot banyades. A Godall: *Mos xopem*, hai agarrat una sépia. Poblenou: *Xopet* és de suor. Ve: *Estic xop* o *banyat*. Pareix una sopa tan *banyat*.

Respecte *solsida* els informants que responen *portell* especifiquen que s'anomena així si el que es desfà és un marge, excepte l'informant de Fr que ho anomena *aixeregall*. L'informant de Jp, però, igualment fa servir el verb *solsir* si és un marge.

En general, el verb *solsir* s'empra en altres contextos en què s'assola qualsevol cosa. Per exemple, la informant de la Ràpita ens posava l'exemple *una solsida*, *quan cau una casa*, *un tetxo*. També s'estén el verb *solsir* en el substantiu un *solsidet*, que consisteix a fer un menjar amb poc caldo, per exemple segons la informant: *La carn queda molt cuiteta*, *fem una solsideta* o *un guisadet*. *Bajoques i pataca també la faig*, *a vegades, solsideta*. *En ves de bullida, ho poso tot junt, la faig solsideta*.

Però també es pot aplicar si alguna menja es queda sense líquid per a coure's i, pràcticament, se socarra: *Los fesols s'han solsit*.

Respecte al tercer significat *timba*, aquest també apareixeria en el verb *destimbar*. Els informants de Mv, a més de dir *s'ha solsit*, també dirien *s'ha destimbat*.

A la partició del terme entre Alcanar i Vinaròs, a la desembocadura del riu Sènia, a la partida Sòl-de-riu, el litoral està tot compost de peces de terra, formades per argila i pedres, que es desprenen i hom les anomena *timpes* o *timbes*.

La forma *oratge* sempre es fa servir en referència al mal temps, mai en cap altre context. Els comentaris dels informants sempre s'acompanyen de significacions negatives. En canvi, *hora* tant pot aparèixer per a indicar bon temps —*bon(a) hora*—, com mal oratge —*mal(a) hora*.

Exemples d'ús:

Al: Fea un *oratge roïn*; Fr: Xeic, quin *oratge* fa avui!; Jp: *Oratge, fred*; Mb: *Esgravisseja*; Mu: *Mare, quin oratge!*; SJ: *Quin oratge més feo!*; Ul: *Quin oratge, quin oratge fa!* —Se fa al·lusió si és de vent, d'aigua; de calor, en canvi, no; Ve: *Quin oratge més roïn fa!*

Les onze variants de *pedra* són formades a partir de quatre primitius: *pedra*, *calabruix*, *granís* i *grava*. Les variants de *pedra*, i aquesta mateixa són les que obtenen més respostes —dènou—, *pedregar*, *pedregada*.

Hi ha dos variants a partir de *calabruixó*: *calabursió* i *calabussió*, originades per canvis fonètics. *Granís* origina *granisada* i *granissar*. Del primitiu *grava* obtenim *esgravís* que dona la variant *argavís*.

⁸⁹³ Sobre altres diminutius lexicalitzats, vd. Buj Alfara 2003a: 123-162.

Els informants que han respost *balbo*, *bauba* o *baubo* es refereixen a l'estat de la persona: *estic bauba* o *estic baubo*. És a dir que el fet de tindre les mans baubes dona la sinècdoke, la part pel tot, aplicable a tot el cos. Altres dos variants presenten l'estructura de perífrasis —fraseologia— amb verb transitiu més complement directe: *no poder fer el pom*, *lo pomet* (Fr, Go), *no poder fer lo cacauet* (Mv). I, per últim, l'expressió que recull pròpiament el sentit literal és *enganxades*.

Algunes explicacions complementàries dels informants, maldaven per definir la sensació que experimentaven:

Al: Tinc les mans *baubes*; més gelades que calentes, pero no com pa no pugueres menejar; com los peus, los peus *baubos*; les mans també. Com jo tamé, ara, me se comencen a enganxar els dits, tinc les mans tontes, i tontes vol dir *baubes*; Rà: *Estic bauba*, vull agarrar una cosa i no la puc agarrar; Ul: Una mosquita muerta era una *mosca bauba*, una dita de vells.

Els diferents tipus de vents coneguts pels informants apleguen un repertori d'una vintena de variants, classificats per orientacions i en els indrets recollits:

Vent del N. *tremuntana*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Rà, Ve / *tramuntana*: Go / *tramontana*: Sé / *tremontana*: Am; *vent del nord*: Po

Vent del NO. *vent de dalt*: Bc, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ve; *cerç*: Go, Mb, Mv, Ul, Va, Ve; *mestral*: Ca, Mb, Rà / *m[a]stral*: Am

Vent del NE. *gregal*: Al, Am, Fr, Po

Vent de l'O. *ponent*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; *ponentada*: Al

Vent del SO. *garbí*: Al, Am, Ca, Fr, Rà, Po, Jp; *llebeig*: Fr, Ga, Go, Va, Ve

Vent de l'E. *llevant*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve / *ll[a]vant*: Mu; *marret*: Ca

Vent del S. *vent de baix*: Fr, Ga, SB, Sé; *mijorn*: Rà / *minjorn*: Am; *sud*: Am

Vent del SE. *aixaloc*: Am, Ca, Mu

El terme *llac* es refereix a la molsa que es troba al fons de les basses mesclada amb el fang que s'hi deposita. Amb aquest significat és general a tots els parlars. El DCVB dona *llac* al Camp de Tarragona i *llapó* a Tortosa i Freginals.

3.1.7 Noms topogràfics

<i>ciutat</i>	<i>capital</i> : ⁸⁹⁴ Al, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Ve; <i>ciutat</i> : Am, Bc, Fr, Go, Jp, SB, SJ, Va (mapa 1 / 3.1.7)
<i>fanal</i>	<i>farola</i> : ⁸⁹⁵ Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve; <i>farol</i> : Am, Ca, Ga, Go, Jp, Mv, Po, Sé, Ul; <i>fanal</i> : Al, Fr, Va, Ve; <i>la llum</i> : Fr, Ga, Go, Mv (mapa 2 / 3.1.7)
<i>aixeta</i>	<i>aixeta</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>canó</i> : Al, Ca, Mb, Ul (mapa 3 / 3.1.7)
<i>llamborda</i>	<i>pedra</i> : Al, Bc, Jp, Mb, Rà, SB, Ve; <i>adoquí</i> : Mv, Sé, SJ, Ul; <i>toquí</i> : Ca, Fr, Mu, Po, Va; <i>doquí</i> : Ga, Go, Mb; <i>atoquí</i> : Am (mapa 4 / 3.1.7)
<i>muntanyenc</i>	<i>masover</i> : Al, Ca, Fr, Go, Jp, Mb; <i>ermitanyo</i> : Mv, SJ, Va; <i>viu al monte</i> : SB, Sé; <i>viu a la muntanya</i> : Mu, ⁸⁹⁶ Sé; <i>ermitany</i> : Rà; <i>feréstec</i> : Am; <i>montanyer</i> : Po; <i>montanyés</i> : Ul; <i>montero</i> : Ve; <i>serrano</i> : Bc; <i>viu al camp</i> : Ga
<i>ombria</i>	<i>ombria</i> : Bc, Fr, Mb, Mu, Mv, Sé, Ul, Va, Ve; <i>ombriu</i> : Al, Fr, Rà, SB; <i>ombradiu</i> : Ga, ⁸⁹⁷ Go, Jp; <i>sombriu</i> : ⁸⁹⁸ Am, Ca, Po; <i>sombra</i> : Am, SJ (mapa 5 / 3.1.7)
<i>cara-sol</i>	<i>cara-sol</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SJ; <i>solana</i> : Bc, Sé, Ul, ⁸⁹⁹ Ve; <i>solà</i> : Va; <i>solejat</i> : Go; <i>soliguer</i> : SB (mapa 6 / 3.1.7)
<i>cim</i>	<i>pic</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Mu, SB, SJ, Ve; <i>cim</i> : Am, Fr, Va; <i>punta</i> : ⁹⁰⁰ Go, Mb, Mv; <i>cima</i> : Ca, Rà; <i>a la part més alta</i> : Ga; <i>al més alt</i> : Ga; <i>crestall</i> : Ul; <i>crestell</i> : Po; <i>punta més alta</i> : Sé; <i>dalt de tot</i> : Mv (mapa 7 / 3.1.7)
<i>drecera</i>	<i>drecera</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; <i>sendera</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, Sé, Ul, ⁹⁰¹ Ve (mapa 8 / 3.1.7)
<i>cingle</i>	<i>pany de roca</i> : Bc, Ga, Go, Sé, Ul, Va; <i>cingle</i> : Fr, Go, Jp; <i>pany de pedra</i> : Fr, Ve; <i>tall de roca</i> : Ca; <i>tallat</i> : Ga; <i>tallat de pedra</i> : Po
<i>barranc</i>	<i>barranc</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>barrancada</i> : Am, Bc, Fr, Jp, Mb, Mu, SB, Va (mapa 9 / 3.1.7)

⁸⁹⁴ A Buj Alfara 2004a: 27, ho exemplificàvem com un cas de sinèdoque, juntament a d'altres. ALDC (m. 691, vol. III) *ciutat* a Am, Mb i Ul.

⁸⁹⁵ Recollit amb una altra accepció al DCVB. A Buj Alfara 2004a: 32 recollim aquest exemple, amb d'altres, com a casos d'interferència extralingüística entre el doblet fanal/farola segons la funció.

⁸⁹⁶ A Mu, *m[o]ntanya*, vd. § 1.2.2.5.

⁸⁹⁷ També *ombrediu* a Ga.

⁸⁹⁸ L'ALDC dona *ombriu* a Am, *umbria* a Mb i *ombradiu* a Ul (m. 703, vol. III).

⁸⁹⁹ L'ALDC anota *cara-sol* a Ul (m. 704, vol. III), també a Am i Mb.

⁹⁰⁰ L'ALDC recull *punta* a Am i *cremull* a Ul (m. 705, vol. III).

⁹⁰¹ L'ALDC anota *drecera* a Ul (m. 699, vol. III).

<i>salt</i>	<i>salt</i> : Al, Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>cascada</i> : Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Ve; <i>salt d'aigua</i> : Bc, Ca (mapa 10 / 3.1.7)
<i>llac</i>	<i>lago</i> : ⁹⁰² Al, Bc, Ga, Go, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va; <i>llac</i> : Am, Fr, SJ, Ul, Ve; <i>bassal</i> : Ca (mapa 11 / 3.1.7)
<i>codrells</i> ⁹⁰³	<i>grava</i> : Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Rà; <i>còdols</i> : Al, Am, Ca, Mb, SB, SJ; <i>c[u]drells</i> : Bc, Jp, Ul, Va, Ve; <i>pedres</i> : Ca, Ga; <i>bolos</i> : Sé; <i>gravilla</i> : Mu (mapa 12 / 3.1.7)
<i>saurí</i> ⁹⁰⁴	<i>saurí</i> : Ga, Jp, Mb, Mv, SB, Va, Ve; <i>povero</i> : Al, Am, Ca, Mu, Po, Rà, SJ; <i>saorí</i> : Bc, Fr, Go, Sé, Ul (mapa 13 / 3.1.7)
<i>boca del pou</i> ⁹⁰⁵	<i>boca</i> : Al, Ca, Fr, Mb, Rà, SB, SJ, Ve; <i>barana</i> : Ga, Jp, Va; <i>boca del pou</i> : Mu, Po; <i>brocal</i> : Am, Fr; <i>revora</i> : Bc, Sé; <i>ampit</i> : Go; <i>brancada</i> : Mv; <i>brancal</i> : Ul; <i>pedra</i> : Mv; <i>barbacana</i> : Ga (mapa 14 / 3.1.7)
<i>corriola</i> ⁹⁰⁶	<i>corriola</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Po, Rà, Ul, Va, Ve; <i>coriola</i> : ⁹⁰⁷ Ga, Go, Mu, SB, Sé; <i>cordiola</i> : ⁹⁰⁸ SJ; <i>curriola</i> : Mb; <i>curdiola</i> : Mv (mapa 15 / 3.1.7)
<i>cercapous</i> ⁹⁰⁹	<i>cercapous</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Rà, SB, SJ; <i>cecapous</i> : ⁹¹⁰ Mu, Sé; <i>llévens</i> : Bc, Ca, Jp, Ul, Va, Ve, SJ; <i>ganxos</i> : Al, Po (mapa 16 / 3.1.7)
<i>condemnar un pou</i> ⁹¹¹	<i>tapar</i> : Bc, Mb, Rà, Sé, Ul, Va; <i>secar</i> : Al, Am, Ca, Jp, Ve; <i>eixugar</i> : Fr, Go, SJ; <i>afonar</i> : Ga, SB; <i>llimpiar</i> : Mu, Po; <i>limpiar</i> : SJ; <i>fer-lo cec</i> : Mv; <i>fer-lo cego</i> : Mv; <i>ensorrar</i> : Ul (mapa 17 / 3.1.7)
<i>sénia</i>	<i>sénia</i> : a tots els parlars excepte a Ca; <i>nòria</i> : Am, ⁹¹² Ca, Mu, Mv, Rà, Sé, Va, Ve; <i>mota</i> : Al, Ca, Jp, Ve; <i>andador</i> : ⁹¹³ Po (mapa 18 / 3.1.7)
<i>rest</i>	<i>rest</i> : ⁹¹⁴ Ca, Go, Jp, Po, Rà, Ul, Ve; <i>llibant</i> : Fr, Ga, Go, Mb, Mv, SB, SJ; <i>corda</i> : Am, Va; <i>corda d'espart</i> : Al (mapa 19 / 3.1.7)

⁹⁰² A Tortosa s'anomena *lago*, a la bassa de les finques amb xalet.

⁹⁰³ *Còd[u]ls* a Am, Mb, SB i SJ. Ca: «Los *còdols* són pedres d'una mida major i *pedres* les més menudes».

⁹⁰⁴ ALDC (m. 730, vol. III) *saurí* Am, *sonàmbul* Ul i sense resposta Mb.

⁹⁰⁵ Només s'anoten les variants *barana* i *brocal*, al DCVB. L'ALDC dona *paret* a Am i *barana* a Mb i Ul (m. 725, vol. III).

⁹⁰⁶ ALDC (m. 729, vol. III) *curiola* Am i Mb, *corriola* Ul.

⁹⁰⁷ L'únic indret amb velar semitancada és Mu, la resta articulen aquesta variant amb velar tancada.

⁹⁰⁸ L'ALDC ho recull amb [u] a Am (m. 729, vol. III).

⁹⁰⁹ ALDC (m. 727, vol. III).

⁹¹⁰ Amb l'articulació de medial oberta de la palatal semitancada.

⁹¹¹ La variant *eixugar* podria ser aplicable en aquesta acció, la resta de formes no es recullen en el sentit de *condemnar un pou*, al DCVB, < <http://dcvb.iecat.net/>>. L'ALDC dona *colgar* a Am, Mb i Ul (m. 731, vol. III).

⁹¹² ALDC (m. 733, vol. III) única resposta a Am.

⁹¹³ En el sentit de l'itinerari circular que recorre l'animal enganxat a la mota, al DCVB.

⁹¹⁴ Ga: «Lo *rest* era de filferro»; Go: «Lo *rest* era una corda dobla»; Mv: «Lo *llivant* era una corda grossa i a on se lligava no ho sé».

<i>regadora</i>	<i>regadora</i> : a tot arreu excepte a Al i Ul; <i>reguer</i> : Al, Ul; <i>cublicera</i> : Mv (mapa 20 / 3.1.7)
<i>parada</i>	<i>parada</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va; <i>comporta</i> : Ul, Ve; <i>boquera</i> : SB; <i>paradeta</i> : Po; <i>post</i> : Bc (mapa 21 / 3.1.7)
<i>bassa</i>	<i>bassa</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>safareig</i> : ⁹¹⁵ Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, SB (mapa 22 / 3.1.7)
<i>aljub</i> ⁹¹⁶	<i>cisterna</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Go, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>arjub</i> : Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, SB, SJ, Ul (mapa 23 / 3.1.7)
<i>cocó</i>	<i>cocó</i> : a tot arreu excepte a Go i SJ; <i>codina</i> : Mb, Ul, Sé; <i>aveall</i> : Go; <i>piqueta</i> : SJ; <i>clot</i> : Mu (mapa 24 / 3.1.7)
<i>aveall</i>	<i>aveall</i> : Am, Fr, Go, Mv, Po, Ul, Va; <i>piqueta</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Po, SB, SJ; <i>avesall</i> : Mb; <i>aveurall</i> : SB; <i>abeurador</i> : Jp; <i>acevador</i> : Sé; <i>veall</i> : Ve; <i>pica</i> : Rà (mapa 25 / 3.1.7)
<i>sauló</i>	<i>saldó</i> : Al, Ca, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; <i>soldó</i> : Am, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 26 / 3.1.7)

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>font</i>	<i>carrer</i>	<i>aixeta</i>
<i>cera</i>	<i>plaça</i> ⁹¹⁷	<i>vet</i> ⁹¹⁸ / <i>veïna</i>
<i>cova</i>	<i>barranc</i>	<i>riu</i>
<i>platja</i>	<i>corda</i>	<i>ulleres</i>
<i>depòsit</i>	<i>séquia</i>	<i>avenc</i> ⁹¹⁹
<i>poble</i> ⁹²⁰	<i>barri</i>	<i>raval</i> ⁹²¹
<i>arena</i> ⁹²²		

SOLUCIONS AMB VARIACIÓ FONÈTICA

saldó / *soldó*

corriola / *curriola* / *coriola* / *curiola* / *cordiola* / *curdiola*

⁹¹⁵ Al: «*Safareig* és si hi ha sènia»; Ca: «Lo *safareig* són quatre paretetes, la *bassa* és de terra»; Fr: «La *bassa* és més gran i el *safareig* és més menut»; Ga: «Lo *safareig* és un depòsit artificial».

⁹¹⁶ Al: «La *cisterna* té boca i tapa, l'*arjub* no». L'ALDC anota *depòsit* a Am i *cisterna* a Ul (m. 722, vol. III).

⁹¹⁷ Hom pot sentir els derivats *replaça* i *replaceta*. El primer, generalment, és similar a la *plaça*, és a dir de grans dimensions, tot i que també potser de dimensions més reduïdes —Freginals— i el segon sempre és sinònim de *placeta*, més menut. Als Ports ho hem sentit en masculí, *replacet*.

⁹¹⁸ A L'ALDC *vií* i *viïna* a Am (m. 695 i 696, vol. III).

⁹¹⁹ A Jp, Po, Ul, Va, Ve si hi transcorre aigua també es pot anomenar *aubelló* (vd. n. 166).

⁹²⁰ També *vila* a Bc.

⁹²¹ Per al gènere, vd. 2.1.1.1.1.

⁹²² També *sorra* a Fr, Po. Alguns comentaris eren: Ca: «La *sorra* és més fineta, l'*arena* és més grosseta»; Fr: «*Sorra* ho ham dit de sempre, no com *tardor* que és d'ara».

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Arena és la variant general a la comarca, pròpia del català occidental i coincident amb el balear. Altres paral·lelismes s'alineen amb el català nord-occidental, com *ombriu*. Més propi de l'àrea del tortosí és *codina*. Com a arabisme notem *arjub* i també *sénia*. De *sénia*, a Alcanar i a les Cases hi ha la variant *mota*. Un cas de sinècdoque que es crea a partir de l'elevació del terreny a on s'instal·laven les sènies. Amb el valencià, es comparteix *cara-sol*.

Anotem el castellanisme *farola* com a llum al carrer, en canvi deien *fanal* si era el llum del carro. Un altre prou estès és *lago* i *cera* és general.

Les respostes als diferents accidents que conformen l'orografia han estat molt disperses, i tot i recórrer a diversos informants, aquestes informacions es completaven de manera desigual. Amb tot, n'hem recollit una vintena que il·lustren una variació d'accidents orogràfics:⁹²³

coll: Al, Am, Ga, Go, Jp, Mb, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve

pla: Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, Ul, Va, Ve

coma: Al, Am, Fr, Ga, Go, Mv, Sé, Ul, Ve

mola: Am, Bc, Ga, Go, Sé, Ul; *moleta*: Mb, Ul

serra: Fr, Rà, SB, Ve; *serreta*: Fr, Ve

penya: Bc, SB, Va, Ve

barranc: Rà, Ve

tossal: Sé, Ul

collet: Mb

foia: Ul

molló: Fr

palleret: Ul

penyó: Ga; *pinjó*: Ga

pena: Ul

esplanissada: Mu

puig: Ul; *serralada*: SB; · *tossa*: Ul; · *tossal*: Sé, Ul; · *trona*: Ul

En el cas de *barranc* estem parlant d'un mot que té dos accepcions. La referida a precipici i la relativa a llit de riu o bé a espai per a on discorre l'aigua quan plou.

Al: Un *barranc* és una imitació a n'un riu. Lo riu és gran i el *barranc* és més menut.

Bc: Una *rambla* és un riu molt ample, la *rambla* de Sant Mateu.

Fr: Un *barranc* és per a on passa l'aigua de ploure. *Barrancada* quan és més ample.

Mb: Lo *barranc* de la rambla.

Rà: *Barranc* aquí són los llits del riu.

SB: Lo *barranquet* corre poc. Lo *barranquissó* està dins la finca.

Cal dir que del derivat *barrancada* feien els següents comentaris:

Am: Una *barrancada* baixa molta aigua de cop.

Ca: Una *barrancada* baixa molta aigua.

Ga: *Barrancada* quan baixa molta aigua.

Ul: La *barrancada* és tota la zona d'influència del barranc.

Les respostes anotades fan referència als diferents recipients en què es podia, sobretot, transportar l'aigua i posteriorment beure-la. El recipient més estès és el cànter i

⁹²³ Buj Alfara 2016: 127-151.

derivats —*canteret, cantrella, cantrelleta*. La majoria d'aquestes aïnes tornen a sortir en l'apartat 4. La casa i les particularitats seran comentades en aquell apartat. El repertori es complementa també amb mesures de capacitat més modernes com el litre o el decàlitre, quant a la denominació, car habitualment l'apel·latiu amb un determinat recipient ja portava implícita en l'imaginari col·lectiu una capacitat determinada:

cànter: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *canteret*: Ca, Mv; *cantrella*: Fr, Go, Rà, Sé, Va; *cantrelleta*: Fr, Sé

litro: Al, Bc, Ga, Jp, Mb, SB, Ve; *mig litro*: Al, Bc; *decàlitro*: Ga

poval: Ca, Fr, Po, Ul

marraixa: Sé; *marraixeta*: Ca, Mv; *marraixó*: Go, Sé; *marraixa*: Sé

bota: Po

carabassa: Po

gerra: SJ; *engerra*: Po

garrafa: Ca

got: SJ

petxell: Go

setra: SJ

quartillo: Mb

3.1.8 Oficis

paleta *paleta*:⁹²⁴ a tots els parlars excepte a Se; *obrer*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Rà, Sé, Ul, Va (mapa 1 / 3.1.8)

bàssia *bàssia*: a tot arreu excepte a Mu; *pastadora*: Mu (mapa 2 / 3.1.8)

totxo *tovot*: Fr, Ga, Go, Mb, Rà,⁹²⁵ SB, Ul, Ve; *totxo*: Al, Bc, Ca, Jp, Mv, Sé, Va; *tavot*: Am, Mu, Po, SJ; *totxot*: Fr (mapa 3 / 3.1.8)

*algeps*⁹²⁶ *argep*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Va, Ve; *guix*: Bc, Fr, Ga, Mu, Mv, Rà, SJ; *argeps*: Mb, SB, SJ, Ul (mapa 4 / 3.1.8)

*plana*⁹²⁷ *plana*: Al, Am, Ca, Rà, Sé; *planeta*: Fr, Mb, Po, Sé, SJ; *lluïdora*: Ga, Go, Jp, Ul, Ve; *llana*: Go, Mv; *paleta*: Rà; *paleta de lluir*: Mu; *remolinador*: Bc; *remolinadora*: Jp (mapa 5 / 3.1.8)

tornavís *destornillador*: a tots els parlars excepte a Va; *tornavís*:⁹²⁸ Jp, Mv, SJ, Va, Ve (mapa 6 / 3.1.8)

⁹²⁴ ALDC (m. 1650, vol. VII).

⁹²⁵ A Rà també t[u]vot.

⁹²⁶ ALDC (m. 1652, vol. VII) *guix* a Am i Mb, segona resposta a Ul; *argep*, Ul.

⁹²⁷ ALDC (m. 1655, vol. VII) *llana* Am; *planeta* Mb; *lluïdora* Ul. Curiosament a l'índex de mapes del camp semàntic dels oficis hi diu "1655. La plana del paleta" i al mapa "1655. La llana del paleta".

⁹²⁸ Jp: «Pot ser perquè és algo, una paraula catalana —*tornavís*— hi diuen *destornillador* també molts, però jo..., tamé es diu *tornavís*».

- caragol* *tornillo*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Va, Ve;
caragol: Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Ul, Va; *tornillet*: SJ; *tornillo de caragol*: Sé (mapa 7 / 3.1.8)
- ferramentes* *ferramentes*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *arreus*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Mv, Sé, Va; *aïnes*:⁹²⁹ Al, Jp, Mu, Po, SB, Va, Ve; *trastes*: Mu, SJ; *aines*: Al (mapa 8 / 3.1.8)
- fil d'aram*⁹³⁰ *fil d'aram*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SJ, Ul, Va, Ve; *filferro*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *alambre*: Ca, Jp, Rà, SJ, Va (mapa 9 / 3.1.8)
- estenalles*⁹³¹ *mordasses*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; *estenalles*: Al, Ca, Jp, Sé, Ul (mapa 10 / 3.1.8)
- enclusa* *encrusa*:⁹³² Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *enclusa*: Al, Ca, Mu, Mv, SB, SJ; *inclusa*: Jp (mapa 11 / 3.1.8)
- llambroix* *llambroix*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Sé, SJ, Va, Ve
- aprenent* *aprenent*:⁹³³ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *adeprenent*: Po; *un que deprén*: Al (mapa 12 / 3.1.8)
- filaberquí*⁹³⁴ *filaberquí*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, SJ, Ve; *villamerquí*: Sé; *filamerquí*: Mu, SB, Ul, Va (mapa 13 / 3.1.8)
- caragols* *caragols*:⁹³⁵ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *caragolí*: Mv, Po; *caragolí*: Mv, Po; *serradura*: Jp, Ve; *burumballes*: Ul; *caragolillo*: Sé; *flocs*: Go (mapa 14 / 3.1.8)
- serradura* *serradura*:⁹³⁶ a tot arreu excepte a Sé; *serritja*: Sé, Va (mapa 15 / 3.1.8)
- fusta corcada querada*: Al, Am, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *corcada*:⁹³⁷ Al, Bc, Ca, Sé, Mb, Mu, Mv, Rà, Ve; *cucada*: Go (mapa 16 / 3.1.8)

⁹²⁹ Bc: «Aïna és un poval o un cubell»; Jp: «Les *ferramentes* són les aïnes»; Rà: «*Aïnes*: una cassola».

⁹³⁰ ALDC (m. 1686, vol. VII) *fil d'aram* a Am, *filferro* a Mb i Ul.

⁹³¹ ALDC (m. 1676, vol. VII).

⁹³² ALDC (m. 1678, vol. VII).

⁹³³ ALDC (m. 1661, vol. VII).

⁹³⁴ Totes tres variants s'han recollit amb articulació de medial oberta a la pretònica. Observem que en dos d'aquestes la bilabial aproximant s'ha dissimilat en bilabial nasal. La variant de la Sénia potser provindria d'una hipotètica variant amb labiodental sonora la qual ha acabat articulant-se aproximant donada la recessió i desaparició, pràcticament total, d'aquest tret a la comarca. ALDC (m. 1673, vol. VII) *filab[a]rquí*.

⁹³⁵ ALDC (m. 1669, vol. VII).

⁹³⁶ ALDC (1670, vol. VII).

⁹³⁷ Amb velar tancada a Mv i a Ve. També *c[ur]cada* a Am i Mb (ALDC; m. 1671, vol. VII), *querada* a Am i Ul.

- nuc de la fusta*⁹³⁸ *nuc*: Al, Bc, Ca, Ga, Go Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; *nus*: Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 17 / 3.1.8)
- aixa* *aixa*:⁹³⁹ Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *aixol*: Ga, Rà; *destral*: Rà (mapa 18 / 3.1.8)
- quincaller* *quincaller*: Al, Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, SB, Va, Ve; *canquiller*: Bc, Ca, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, Ul; *canquillero*: SJ (mapa 19 / 3.1.8)
- casa la vila* *ajuntament*: a tot arreu excepte a Ul; *la casa de la vila*: Al, Ga, Mv, SB; *casa la vila*: Bc, Ca, Go, Jp; *la sala*:⁹⁴⁰ Bc, Fr, Ul; *la sala de la vila*: Al, Ga; *ca la vila*: Ul (mapa 20 / 3.1.8)
- agutzil* *aguasil*:⁹⁴¹ a tot arreu excepte a Al i a Va; *agutzil*: Al, Va; *menistre*: Ul⁹⁴² (mapa 21 / 3.1.8)
- pregoner*⁹⁴³ *aguasil*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *pregoner*: Al, Am, Ca, Po; *menistre*: Ul (mapa 22 / 3.1.8)
- pregó* *pregó*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, SB, Sé, Va, Ve; *bando*:⁹⁴⁴ Am, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 23 / 3.1.8)
- pobre* *pobre*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *captaire*: Ul, Ve; *pobret*: Po, Mb⁹⁴⁵ (mapa 24 / 3.1.8)
- anar a captar* *anar a captar*: a tot arreu excepte a Mb; *demanar caritat*: Bc, Mb (mapa 25 / 3.1.8)
- majoral* *majoral*:⁹⁴⁶ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *cap de colla*: Mu, Mv, Ve
- aprendre* *dependre*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *adependre*: Ca, Go, Mu (mapa 26 / 3.1.8)

⁹³⁸ ALDC (m. 1668, vol. VII).

⁹³⁹ ALDC (m. 1667, vol. VII).

⁹⁴⁰ Estudio la denominació *sala* i *sala de la vila* a Buj Alfara, 2004a: 26. Fr: “La *sala* ho dien los més vells”; Mb: “La *sala la vila* diem antes, ara: *ajuntament*”. ALDC (m. 1629, vol. VII) Am *casa la vila*; Mb *casa de la vila*; Ul *casa del poble, ajuntament*.

⁹⁴¹ ALDC (m. 1630, vol. VII) *agua[z]il* a Am i Mb, *agua agua[s]il*.

⁹⁴² ALDC (m. 1630, vol. VII) *agua[z]il*

⁹⁴³ ALDC (m. 1631, vol. VII) *agua[z]il* Am i Mb, *pregoner* Ul.

⁹⁴⁴ Ul: Diem *bando*, pero *pregonava* el *bando*.

⁹⁴⁵ Amb metàtesi, *probet*.

⁹⁴⁶ La majoria d'informants no sabia què volia dir ni ho coneixien. A Alcanar s'aplica a les persones encarregades de la festa de st. Antoni. Altres comentaris eren:

Al: «Un *majoral* és un ric distingit»; Bc, Ul: «*Majoral* era un que treballava a l'ajuntament i organitzava festes»; Fr: «Lo *majoral* és com un encarregat»; Ga: «Lo *majoral* manava als treballadors»; Go: «*Majoral* és així com un 'jefe'»; Po: «Lo *festero* principal, lo *festero* majo»; Rà: «Un *majoral* és quan fan una festa, és lo que dirigix, per egemple»; SB: «Un *majoral* és qui organitza una festa»; Sé: «Lo *majoral* és l'encarregat d'un grupo d'hòmens».

*anar a escola*⁹⁴⁷ *anar a escola* / *anar a costura*: a tot arreu; *anar a col·lègit*: Va; *anar a estudi*: Mu, Va (mapa 27 / 3.1.8)

Fraseologia

Fr: *Quan ve l'esmolet: vent de dalt. Això dien.*

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>martell</i>	<i>ciment</i>	<i>nivell</i>
<i>mecànic</i>	<i>taller</i>	<i>torn</i>
<i>llima</i>	<i>alicates</i>	<i>rovellar</i>
<i>rovell</i>	<i>ferrer</i>	<i>manxa</i>
<i>mall</i>	<i>ferradura</i>	<i>fuster</i>
<i>esquadra</i>	<i>martell</i>	<i>planeta</i>
<i>esmolar</i>	<i>esmolet</i>	<i>boter</i>
<i>merceria</i>	<i>escriure</i>	<i>mestra / mestre</i>
<i>sifra</i>	<i>carboner</i>	<i>fer carbó</i>
<i>paleta</i>	<i>barrina</i>	<i>enj[a]gar</i> ⁹⁴⁸
<i>plom</i> ⁹⁴⁹	<i>pala</i>	<i>clau inglesa</i> ⁹⁵⁰
<i>banc</i> ⁹⁵¹	<i>peu de rei</i>	<i>serra</i>
<i>carbonera</i> ⁹⁵²	<i>enformador</i> ⁹⁵³	<i>alcalde</i>
<i>broca</i> ⁹⁵⁴ (vd. 3.1.8)		

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Juntament amb *paleta*, es manté, com en valencià, l'ús d'*obrer* per a l'ofici de qui treballa a l'obra. És general a més de la mitat de la comarca i, en un parlar, a la Sénia,

⁹⁴⁷ En l'estructura d'aquestes construccions observem que hi és absent l'article determinat. Amb tot, si fem una prospecció en generacions més joves ja observem com l'ús de l'article es va introduint paulatinament, p. ex. *anar a l'escola* o bé *anar al Montsià*. Construccions absolutament inusuals fins no fa gaire. Sobre aquesta casuística Saragossà (2000) en dona i justifica una bona colla d'exemples d'aquest canvi bascular de parlars de l'àrea de l'occidental amb construccions sintàctiques més allunyades del castellà però que en imitar les mateixes estructures del català nord-oriental acaben sent més properes a les castellanès.

⁹⁴⁸ Coromines (DECat III: 349, 350) assenyala «mot absent de la llengua antiga i encara estrany a les varietats valenciana i occidental [...] l'àrea del mot ja no passava de Tortosa cap al Sud, si bé després deu haver guanyat terreny, i a Canet lo Roig, una vintena de km. endins de terra valenciana, vaig sentir [...] “encara no està la llum *enřagada*”, però aquest ús fabril i la *a* pretònica [...] penetració directa del català oriental. [...]» Per a completar les dades de Coromines, podem dir que a la comarca el mot apareix pronunciat amb [a] i que l'hem sentit, majoritàriament, en l'accepció de «posar en marxa algun aparell». Quant a la suposada procedència del català oriental, en altres mots amb el mateix context fonètic —palatal africada sonora + palatal semitancada— també es dona l'obertura en [a], dels quals Coromines no diu res de la seua possible procedència oriental. Potser ens hauríem de decantar més a considerar-los exemples de neutralització de pretònica com *jagant*, etc. Gimeno (1994: 77) recull *anjagar* al Baix Maestrat.

⁹⁴⁹ A Am, *pomada*.

⁹⁵⁰ També *clau de boca de sapo* a Mv.

⁹⁵¹ També *taunell* a Mu, Rà.

⁹⁵² També *sitja* a Mb.

⁹⁵³ ALDC (m. 1674, vol. VII).

⁹⁵⁴ També *bloca* a Mu.

exclusiu. També una altra variant compartida amb el valencià és el mot compost *fil d'aram*. Aquest es manté en exclusiva a set dels tretze parlars en què es recull. Paral·lelament, el compost *filferro* apareix a dotze parlars, dels quals en sis és l'única variant. També la variant castellana *alambre* es localitza a cinc parlars.

L'arabisme *algeps* és present pràcticament a la comarca. La variant etimològica *algeps* es manté minoritàriament enfront d'*algep*. La *-s* d'*algeps* s'ha pogut interpretar com el morfema de plural i llavors aparèixer *algep*, com variant suposadament en singular. També apareix la variant *guix* que alterna amb *argeps* o *argep*. Aquestes presenten sempre la dissimilació de la lateral alveolar.

Com a variant del tortosí, localitzem *bàssia*, que és el recipient utilitzat pels obrers per a pastar.

En la variant *caragol* de les quatre variants recollides, tres són casos d'interferència lingüística del castellà —*tornillo*, *tornillet*, *tornillo de caragol*—, i alhora són les variants més esteses a la comarca. D'aquestes tres, una aglutina també la genuïna i dona la combinació híbrida *tornillo de caragol*. També, alguns comentaris indicaven una especificació de significat depenent si el significat era *caragol* o *tornillo*.

Bc: Si són grans són *caragols grans*. Descaragola este *tornillo*

Mb: Alguns se diuen *caragol*

Mv, Po: *Caragol* és lo del fuster

Va: *Caragol* és una cosa grossa, *tornillo* és més menudet

Un altre castellanisme és *llana*, present a dos indrets, en canvi *tornavis* és general.

En l'expressió *anar a escola* no apareix l'article davant del nom *escola*. Darrerament, va introduint-se amb l'article, *anar a l'escola*, i variants com *anar a costura* o *anar a estudi* queden restringides a generacions de gent gran.

Trobem variants del castellà com *llana*, *inglesa (clau)*, *destornillador*, *tornillo*, *alambre*, *serrutx* —l'Alcover-Moll l'anota a Ulldecona i al País Valencià—, *sillero*, *bando*.

3.1.9 Vida ramadera

- gaiato* *gaiato*:⁹⁵⁵ Al, Am, Fr, Jp, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *gaiata*: Bc, Fr, Go, Mv, Va; *gueata*: Mb, Po, SB; *gueiata*: Ca, Ga; *gaiató*: Mv; *gueato*: Al; *gueiato*: Mu (mapa 1 / 3.1.9)
- rabera* *rabera*:⁹⁵⁶ a tot arreu; *ganado*:⁹⁵⁷ Al, Ga, Mv, SB, Sé (mapa 2 / 3.1.9)
- pastoret*⁹⁵⁸ *pastoret*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve; *rabadà*: Sé, Ul, Va, Ve; *pastor*: Al; *rabadanet*: Mb (mapa 3 / 3.1.9)
- abeurador* *abeurador*:⁹⁵⁹ Al, Am, Bc, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *pica*: Al, Fr, Ga, Go, Po; *bassa*: Fr, Mv; *bassot*: Ca; *abeurada*: Va (mapa 4 / 3.1.9)
- sarro*⁹⁶⁰ *motxilla*: Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *sarró*: Al, Am, Ca, Mu, Mv, SJ; *macuto*: Am, Ul; *bossa*: Fr; *morral*: Am (mapa 5 / 3.1.9)
- esquelleta* *esquelleta*: Al, Bc, Ga, Jp, Mv, Po, Ul; *campaneta*: Al, Am, Ca, Mu, Po; *esquella*: Fr, Go, SB, Va; *campana*: Rà,⁹⁶¹ SJ; *piquerol*: Mb, Sé —*picarol*—, Ve (mapa 6 / 3.1.9)
- mardà* *mardà*:⁹⁶² Ga, Mb, Mv, Ul, Va; *xoto*: Ga, Mb, Mv, Ul, Va; *borrego*: Bc, Mu, Sé, Ve; *corder*: Ga, Mu, Rà, SJ; *boc*:⁹⁶³ Al, Go, Po; *cappare*:⁹⁶⁴ Mv (mapa 7 / 3.1.9)
- banyes*⁹⁶⁵ *qüernos*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *banyes*: Al, Am, Jp,⁹⁶⁶ Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve (mapa 8 / 3.1.9)

⁹⁵⁵ L'ALDT (m. 346) anota *gaiata* a Al, Mb i SB. A SJ recull *giato*. I a Va no obté resposta. Els informants les distingien per l'aspecte i, fns i tot, hi atribueixen gènere i sexe:

Go: «*Gaiata* és més la curvada. *Gaiato* és més com un bastó»; Mv: «*Gaiato* és més gros»; Ve: «Lo *gaiato* és pals hòmens i la *gaiata* pa les dones». ALDC (m. 1261, vol. VI) *gaiato* Am; *gaiata* Mb i Ul.

⁹⁵⁶ L'ALDT (m. 348) atesta a Al només *ganado*. A Ul dona també *ramat*. A Jp, Am i SJ també *ganado*. A Mb només s'anota *rabera*. ALDC (m. 1283, vol. VI) *arrabera* i *ramat* Am, *rabera* Mb, *ramat* i *rabera* Ul.

⁹⁵⁷ Veny 1991: 110.

⁹⁵⁸ L'ALDT (m. 345) apunta *pastoret* a Al, *ramadà* a Ul i *rabadà* a MB. A SB i SJ no anota cap resposta. ALDC (m. 1259, vol. VI) *rabadà* a Am i Mb, sense resposta a Ul.

⁹⁵⁹ ALDC (m. 249, vol. I) Am i Mb, *pica*; *abeurador*, Ul.

⁹⁶⁰ ALDC (m. 1263, vol. VI) Am, *motxilla*; Mb, *forges*; Ul, *motxila*.

⁹⁶¹ Rà: La *campana* la porten les ovelles, *l'esquella* els bous.

⁹⁶² S'usa també l'adjectiu *mardanot* per a indicar algú que és molt grandot i encara actua amb una certa immaduresa. L'ALDT (m. 355) registra els següents resultats: Al, *mardà*; Jp, *mardà*, *borrego*; Sé, *mardà*; SB, *cappare* i *mardà*; SJ, *borrego* i *cappare*.

⁹⁶³ El DCVB ho dona només com a mascle de la cabra <http://dcvb.iecat.net/>. Hi pot haver fluctuació de timbre com en els exemples de l'apartat 1.1.6.

⁹⁶⁴ Només es recull en el sentit zoològic de cavall que és amb un grup d'egües, amb la funció de procrear.

⁹⁶⁵ ALDC (m. 1306, vol. VI) Am, *banyes* i *qü[e]rnos*; Mb, *banyes*; Ul, *qü[e]rmos* i *banyes*.

<i>atossar</i>	<i>tossar</i> : Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Go, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; <i>atossar</i> : Al, Mv; <i>atxutxar</i> : Ve; <i>bufar</i> : Am; ⁹⁶⁷ <i>embornar</i> : Al; <i>pegar-se</i> : Po; <i>trompejar</i> : Mu (mapa 9 / 3.1.9)
<i>tossar</i> ⁹⁶⁸	<i>tossar</i> : Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul; <i>abornar</i> : Go, Va, Ve; <i>tossar-se</i> : Am, SJ; <i>topar</i> : Fr, Mv; <i>atussar</i> : Al; <i>pegar-se</i> : Mu (mapa 10 / 3.1.9)
<i>boc</i> ⁹⁶⁹	<i>boc</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; <i>xoto</i> : ⁹⁷⁰ Bc, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB; <i>cabrit</i> : SJ (mapa 11 / 3.1.9)
<i>marcar</i>	<i>marcar</i> : a tot arreu excepte a Mb; <i>senyalar</i> : Mb, Ul (mapa 12 / 3.1.9)
<i>estable</i>	<i>corral</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>quadra</i> : ⁹⁷¹ Fr, Mu, Mv, Sé; <i>estable</i> : Al, Go, SB (mapa 13 / 3.1.9)
<i>vaca roja</i>	<i>vaca roja</i> : a tot arreu excepte a Mb; <i>vaca rossa</i> : ⁹⁷² Mb (mapa 14 / 3.1.9)
<i>vedell</i> ⁹⁷³	<i>videll</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; <i>vedellet</i> : Al, Mb, Va; <i>videllet</i> : Mv, Po, Rà; <i>crianxo</i> : Mu, Po; <i>jò nec</i> : Rà (mapa 15 / 3.1.9)
<i>llet presa</i>	<i>presa</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>triada</i> : Fr, Mu, Mv, Rà (mapa 16 / 3.1.9)
<i>nata</i>	<i>nata</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Sé, Ul, Va, Ve; <i>cresep</i> : Ca, Mb, Rà; <i>crespet</i> : Mb; ⁹⁷⁴ <i>grassa</i> : Jp; <i>pell</i> : SJ; <i>tel</i> : SB (mapa 17 / 3.1.9)
<i>brull</i> ⁹⁷⁵	<i>brossat</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; ⁹⁷⁶ <i>brull</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 18 / 3.1.9)
<i>mantega</i> ⁹⁷⁷	<i>mantequilla</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, ⁹⁷⁸ SJ, Ve; <i>manteca</i> : Ul, Jp, Po, Rà, Va; <i>mantega</i> : Jp (mapa 19 / 3.1.9)

⁹⁶⁶ Els informants de Jp i Va feien la distinció nominal d'aquests apèndixs en funció de si procedien d'un animal o de l'altre. Ho hem estudiat a Buj Alfara 2000b: 32. Jp: *Qüernos* a les cabres, *banyes* se diu més als bous.

⁹⁶⁷ L'ALDT (m. 357) recull *tossar* a Am i no obté resposta a SJ.

⁹⁶⁸ Aquest ítem significa "tocar-se amb el front", l'anterior era referit a l'acció que emprenen d'anar l'un cap a l'altre. Les variants *abornar* i *pegar-se* no tenen el sentit que ací enquestem. Per a les variants neutralitzades, vd. 1.2.2.4.

⁹⁶⁹ A l'ALDT (m. 358) es donen les següents respostes: Al i SB *cappare*; Jp, *boc*; SJ, *xoto*.

⁹⁷⁰ Aquesta variant i *cabrit* només es recullen en el sentit de mascle de pocs mesos, al DCVB.

⁹⁷¹ El DCVB només ho dona per a animals equins. ALDC (m. 243, vol. I) *quadra* i *paridora* a Am, *corral* i *quadra* a Mb i *corral* a Ul.

⁹⁷² ALDC (m. 1310, vol. VI) *vaca roja*.

⁹⁷³ L'ALDT arreplega a SB i Ul *bou*; a SJ, *jò nec* i a Va, *vedell*. ALDC (1285, vol. VI) Am i Ul, *videll*, amb [v] a Ul; Mb, *vedell*.

⁹⁷⁴ ALDC (m. 1393, vol. VI) Mb, *nata*.

⁹⁷⁵ ALDC (m. 1399, vol. VI) Am, *brossat*; Mb *colada*, *brossat*; *colada* i *brull*.

⁹⁷⁶ L'ALDT (m. 364) anota *brusat* a SJ.

⁹⁷⁷ ALDC (m. 1396, vol. VI) Am i Mb *manteca*, Ul *mantequilla*.

xerigot *saligot*: Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb,⁹⁷⁹ Mv, Po, Sé, Va, Ve; *aixerigot*: Ul

motle *motle*:⁹⁸⁰ a tot arreu excepte a Va; Va: *mòtlec* (mapa 20 / 3.1.9)

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>pastor</i>	<i>rabera</i>	<i>manso</i> ⁹⁸¹
<i>pasturar</i>	<i>tossolot</i>	<i>esquella</i>
<i>llana</i>	<i>lligallo</i>	<i>mamar</i>
<i>mamelles</i>	<i>corderet</i> ⁹⁸²	<i>esquilar</i> ⁹⁸³
<i>cabra</i>	<i>barba</i>	<i>arracades</i>
<i>llet</i>	<i>vaca</i>	<i>vaca platxada</i>
<i>munyir</i> (<i>m[o]nyir</i> ⁹⁸⁴ a Mb)	<i>bou</i> ⁹⁸⁵	<i>mugró</i>
<i>fresca</i> ⁹⁸⁶	<i>agra</i>	<i>formatge</i>
<i>carafal</i> ⁹⁸⁷	<i>cascavell</i>	<i>braguer</i>
<i>cabridet</i>	<i>capar</i> ⁹⁸⁸	<i>belar</i> ⁹⁸⁹
<i>esquellot</i>	<i>tos</i> : ⁹⁹⁰ <i>tossa</i> : Fr, Mb, Rà	

Fraseologia

Deixar com un sarró. Parèixer un sarró: es diu d'alguna cosa deixada de qualsevol manera, rebregada.

SJ: L'ha dixat com un sarró, mira, xica, que desjecta!; Pareix un sarró, Al.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

El diminutiu *cabridet* és la forma més estesa en els nostres pobles i amb una solució única pel que fa al sufix diminutiu. Volem dir que, en aquest cas, la sonorització de la dental ha estat absoluta, *cabrit* > *cabridet*. En altres exemples en què el mot d'origen acaba en oclusiva sorda aquesta sonorització no és tan general i, fins i tot, podríem apuntar una possible isoglossa dividint la part septentrional i meridional de la comarca, corresponent a la divisió observable en altres solucions, tal com veurem a les conclusions. Aquest seria el cas, per exemple, de *capet* / *cabet* o *llopet* / *llobet*. Per contra, en altres solucions no hi ha la mateixa constant. Per exemple, *pareteta* o *escutet*, en poblacions que sonoritzen l'oclusiva, com Alcanar, ara la mantenen.

Observem que en *vedell* de les entrades recollides, tres són relatives a *vedell*, i només una resposta és *jòneg*, la Ràpita. Tot i aquest ús residual com a apel·latiu sí que

⁹⁷⁸ L'ALDT (m. 363) apunta *manteca* a Am, Mb i SJ. També com a segona resposta a Sé.

⁹⁷⁹ ALDC (m. 1400, vol. VI) *soligot* a Mb.

⁹⁸⁰ ALDC (m. 1398, vol. VI) Am, *formatgera* i *mo[ll]e*; Mb, *formatgera*; Ul, *motle*.

⁹⁸¹ Es recull al DCVB l'adjectiu, en sentit figurat aplicat al bou que guia els altres no es localitza.

⁹⁸² L'ALDT (m. 353) recull *corder* a Am, Jp, Sé, SJ i Va.

⁹⁸³ L'ALDT (m. 356) anota *xollar* també a Mb.

⁹⁸⁴ ALDC (m. 1388) *monyir* a tot arreu.

⁹⁸⁵ L'ALDT (m. 349) dona *cappare* a Ul.

⁹⁸⁶ Al: «Ans diem de la *cabra enfora*, perquè pel poble anaven cabres. Si la volies de vaca l'havies d'anar a buscar».

⁹⁸⁷ Recasens (1996: 227).

⁹⁸⁸ També *sanar* a Ul. L'ALDT (m. 350) dona *capar* a Ul i *sanar* també a Mb.

⁹⁸⁹ A Go *b[a]llar*. ALDC (m. 1488, vol. VI).

⁹⁹⁰ *Tossa* a Fr, Mb, Rà.

ha restat més viu com a element de la comparació en què es vol expressar que algú no està magre. Ho hem anotat en set indrets i, fins i tot, a Freginals feien servir la comparació però sense conèixer el significat del mot.

Al: Estic farta com un *jòneg*

Bc: Lo *jòneg* és acabat de nàixer. Lo *videll* és més gros. Estàs gord com un *jòneg*

Jp: Estàs gord com un *jòneg*. No ho sé què vol dir *jòneg*

SB: Està fart com un *jòneg*

SJ: Lo *jòneg* és més grosset

Ul: Està gord com un *jòneg* i, més que res, de satisfacció

Va, Ve: Està més gord que un *jòneg*

Juntament amb *nata* apareixen les variants *pell*, *tel*, *grassa* i *crep*. Aquesta última s'anota al DCVB a Freginals, com a una crosta que es fa damunt la terra després de ploure.

3.1.10 El cos humà

*tindre rodaments*⁹⁹¹ *tindre rodaments*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, SB, SJ, Va;
voltar el cap: Ga, Jp, Mu, Sé, Ul; *tindre mareig*: Al, Jp; *agarrar mareig*:
Ve; *anar una mica tarumba*: Bc; *estar marejat*: Rà; *tindre desvari*: Fr;
rodar el cap: Mv; *tindre una turba*: Va (mapa 1 / 3.1.10)

*rascar*⁹⁹² *rascar*: a tot arreu excepte a Mb; *gratar*: Al, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po,
Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *esgarrapar*: Mb (mapa 2 / 3.1.10)

*picor*⁹⁹³ *picor*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve;
picassor: Al, Ga, Jp, Mb, Mv (mapa 3 / 3.1.10)

*arrugues*⁹⁹⁴ *arrues*: Al, Am, Bc, Ga, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *arrugues*: Fr, Go,
Mv, SB; *rues*: Ca, Mb, Va; *rugues*: Ca (mapa 4 / 3.1.10)

encanar-se *plorar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, SB, Sé, Va, Ve; *encanar-se*: Al, Ga, Go,
Jp, Mv, Po, Rà, Ul; *agafar el ruc*:⁹⁹⁵ SJ; *aguantar-se l'alé*: Mb, Mu; *negar-se*:
Mv; *somicar*: Fr (mapa 5 / 3.1.10)

*buba*⁹⁹⁶ *buba*: Al, Ca, Go, Jp, Mb, Mv, Po, SB, Ul, Va; *pupa*: Al, Am, Jp, Rà, Ve;
mal: Mu, Sé, SJ; *bu*: Bc, Ul; *bua*: Ga; *bubeta*: Fr (mapa 6 / 3.1.10)

⁹⁹¹ L'ALDC anota *tinc una turba de cap* a Am, i *un rodament de cap* a Ul (m.1, vol. I).

⁹⁹² Hem constatat que a Al, en gent gran, es deia més *gratar*. Actualment, pràcticament, només se sent *rascar*. Am: «*Rascar* és a la pell. *Gratar* és a una altra superfície»; SJ, Ve: «Més *gratar* que *rascar*»; Ul: *Gratar* és més en coses concretes: faves, la pigota, una eixida —quan te sortien faves.

L'ALDT no anota *gratar* a Al, Ul, Jp, SB i SJ. A Mb no es recull *esgarrapar-se* ni a Va *rascar*.

L'ALDC anota *gratar-se* a Mb (m. 6, vol. I).

⁹⁹³ Segons L'ALDT a SJ i a Ul no s'anota *picor*. L'ALDC recull *picassor* a Am, *picor* a Mb i *coentor* a Ul (m. 5, vol. I).

⁹⁹⁴ L'ALDC anota *arrugues* a Am (m. 8, vol. I). Algunes variants han identificat la *a-* lexemàtica com la vocal de l'article femení: *rues*, *rugues*.

⁹⁹⁵ Aquesta expressió també l'hem sentida a Alcanar.

⁹⁹⁶ L'ALDT no recull resposta a Al, Ul, Mb i SJ. La resposta a SB i Va és *bua*, a Sé dona *buba*. L'ALDC anota *buba* a Am (m. 22, vol. I).

- ullada*⁹⁹⁷ *guinyada*: Bc, Ca, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, SB, Ve; *ullada*: Al, Bc, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *fer l'ullet*: Jp; *guinyar*: Am (mapa 7 / 3.1.10)
- parpelles*⁹⁹⁸ *pàrpados*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé; *pàrparos*: Jp, Po, SJ, Va; *parpelles*: Ul, Ve (mapa 8 / 3.1.10)
- xarraire* *xarraire*: Al, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, SJ, Ul, Va, Ve; *parlador*: Am, Fr, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va; *xarlatan*: Ca, Mv, Sé; *xarrador*: Ca, Mv, Rà (mapa 9 / 3.1.10)
- xiulet* *xulet*:⁹⁹⁹ a tot arreu; *pito*: Bc, SJ, Va; *rossinyol*: Va (mapa 10 / 3.1.10)
- li put l'alé*¹⁰⁰⁰ *li put l'alé*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Sé, SJ, Va, Ve; *li fa olor l'alé*: Fr, Mb, Mu, Po; *li fa pudor la boca*: Rà, SJ, Ul; *li put la boca*: Jp, Po, SB; *li fa olor la boca*: Bc, SB; *té mal alé*: Mv, Ul (mapa 11 / 3.1.10)
- bes* *besada*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Rà, Sé, SJ, Ul; *beset*: Am, Jp, Mb, Va; *estimada*: Ca, Mu, Mv, Ve; *besadeta*: Po, SB (mapa 12 / 3.1.10)
- besar*¹⁰⁰¹ *besar*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *estimar*: Al, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, Sé, Ul, Ve (mapa 13 / 3.1.10)
- fer morros* *fer morros*: Al, Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *estar de morros*: Fr, Rà; *fer morrets*: Sé; *fer morritos*: Mu; *estar malmorrat*: Ca (mapa 14 / 3.1.10)
- fer carasses* *fer carasses*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *fer carusses*: Go, Jp, Mb, Sé (mapa 15 / 3.1.10)
- geniva*¹⁰⁰² *geniva*: Al, Am, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Ve; *genyiva*: Fr, Ga, Go, Mb, Ul; *giniva*: Bc, Ca, SB, Va; *ginyiva*: Sé (mapa 16 / 3.1.10)
- dents incisives pales*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, SJ, Ul, Ve; *dents*: Mu, Po, Sé, Va; *les dos grosses*: Al (mapa 17 / 3.1.10)

⁹⁹⁷ L'ALDT anota *fer una guinyada* a Am, *fer l'ullet* a Mb i *pegar una ullada* a Ul (m. 13, vol. I).

⁹⁹⁸ L'ALDC recull *pàrparos* a Am i Ul, i *pàrpols* a Mb (m. 15, vol. I).

⁹⁹⁹ Els informants explicaven que *xulet* s'anomenava a l'instrument de canya o de fusta i si era de plàstic llavors era un *pito*. Ho hem estudiat a Buj Alfara 2004a: 34, 35. L'informant de Va comentava: *rossinyol*, en antes.

¹⁰⁰⁰ L'ALDC anota *li put l'alé* a Ul (m. 133, vol. I).

¹⁰⁰¹ De l'àrea del mot i derivats de *bes* en parla Veny a 1958-59: 122, 123. La informació recollida a L'ALDT inclou el lexema *bes-* en algunes perífrasis —*fer un beso, donar un beset...*— en alguns punts però no la variant *besar*: Al, Jp, Va, SJ. A SB i Sé no obté cap resposta. L'ALDC anota *besar* a Mb (m.3, vol. I).

Respecte a aquesta accepció de la variant *estimar* és interessant fer notar la possible sinècdoque entre el sentiment d'estimació i la seua perllongació visible, materialitzada en aquesta extensió de l'ús del verb *estimar* per a l'acció física inherent en el verb *besar*. Jp: «Un *petó* és català».

¹⁰⁰² L'ALDC dona també *ginyiva* a Mb i a Ul, i amb labiodental (m. 47, vol. I).

- xuplar*¹⁰⁰³ *xuplar*: Al, Bc, Ca, Jp, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *xuclar*: Am, Fr, Mb, Mu, Mv, SB, SJ; *xupar*: Fr, Ga, Go, Mv (mapa 18 / 3.1.10)
- anou*¹⁰⁰⁴ *anou*: Al, Am, Ca, Go, Mb, Mu, Mv, Sé, SJ, Ul, Ve; *garganxó*: Bc, Fr, Jp, Po, Va; *gallet*: Ga, Mu, Rà; *pera del garganxó*: SB, Va; *maçaneta*: Ve; *mançana*: Ca; *pera*: Ca (mapa 19 / 3.1.10)
- clatell* *clatell*: a tot arreu; *bascoll*: Al, Bc, Ca, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 20 / 3.1.10)
- úvula*¹⁰⁰⁵ *gallet*: Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, Va, Ve; *campaneta*: Al, Am, Mb, Mv, Ul, SJ (mapa 21 / 3.1.10)
- tocar al vedat*¹⁰⁰⁶ *pegar al vedat*: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; *tocar al vedat*: Al, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 22 / 3.1.10)
- aliacrà*¹⁰⁰⁷ *aliacrà*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *liacrà*: Jp, Mb (mapa 23 / 3.1.10)
- renyons*¹⁰⁰⁸ *rinyons*: Bc, Ca, Go, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Va; *ranyons*: Al, Am, Ga, Jp, Po, Sé, Ul; *renyons*: Fr, SJ, Ve; *rebles*: Al, Va (mapa 24 / 3.1.10)
- untar* *untar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *fregar*: Al, Bc, Ca, Mb, Mv, Po, Rà, Ul, Ve (mapa 25 / 3.1.10)
- flat*¹⁰⁰⁹ *flato*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Po, Rà, SB, Sé, Va, Ve; *flat*: Am, Mu, SJ, Ul; *flatos*: Fr, Mb, Mv (mapa 26 / 3.1.10)
- orinar*¹⁰¹⁰ *orinar*: Al, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *pixar*: Am, Bc, Ca, Fr, Mb, Mu, Sé, Ul (mapa 27 / 3.1.10)

¹⁰⁰³ L'ALDC anota *se mama* a Am, i *se mame* a Ul. Cal dir que el so final de *mame* a Ul, hauria de ser més aviat una palatal semioberta (m. 56, vol. I).

¹⁰⁰⁴ Les respostes de l'ALDT que difereixen dels resultats d'aquesta investigació són: a Al no obté resposta; Ul, *garganxó*; Jp, *lo nuc del garganxó* i *la nuca*; Mb, *la nou del garganxó*; a SJ, *la pereta*; a SB, *la pereta del garganxó*; a Am, *lo garganxó*; a Sé, *canoca* (m. 13). L'ALDC indica *garganxó* a Am i a Ul, i *nou del garganxó* a Mb (m. 60, vol. I).

¹⁰⁰⁵ L'ALDT recull *gallet* a Ul, *garganxó* i *gargamella* a Mb i *frenet* a SJ (m. 15). L'ALDC anota *gallet* a Am, Mb i Ul (m. 62, vol. I).

¹⁰⁰⁶ L'ALDT anota *empalancar-se* a Al; *fer-se un nuc al garganxó*, a Ul; *agarrar la part del vedat*, a Jp; *embocinar-se* a Sé; *encallar-se*, a SB; *anugar-se*, a Am i *anuar-se* a SJ (m. 12). L'ALDC recull *fer un nus* a Am i *negar-se* a Ul (m. 45, vol. I).

¹⁰⁰⁷ L'ALDT recull l'*aliagrà* a Va i *aliacrà* a Jp i Mb (m. 16). A Jp ho replegàvem femení i a Mb masculí. A la variant *liacrà* s'ha identificat la *a-* lexemàtica com la vocal de l'article femení, talment com a *rues* (mapa 4, 3.1.10). L'ALDC dona també *mal de la fel* a Ul (m. 73, vol. I).

¹⁰⁰⁸ Ul: «*Rebles* és més de vell». L'ALDC anota *renyons* a Am, *ranyons* a Mb i també *rinyons* a Ul (m. 71, vol. I). La variant *rebles* l'hem estudiada a Buj Alfara 2000b: 93.

¹⁰⁰⁹ L'ALDC dona *flatos* a Am i Mb, i *flato* a Ul (m. 74, vol. I).

¹⁰¹⁰ Jp: «Més fi: *aurinar*»; Ul: «*Pixar*: hai canviat l'aigua a les aulives. Hai fet un riu. Abuidar la bufeta. Anar a fer una faena: en plan fi». ALDC (m. 136, vol. I) *pixar* i [aw]rinar als tres llocs.

- orins*¹⁰¹¹ *orins*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *pixats*: Bc, Mb, Mu, Ve; *pixum*: Mb, Mu, Rà (mapa 28 / 3.1.10)
- vulva*¹⁰¹² *petxineta*: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Sé, Va —*pitxineta*; *petxina*:¹⁰¹³ Mu, Mv, Po, SB; *cotorra*: Rà, Ul; *figa*: Ul, Ve; *xona*:¹⁰¹⁴ Ul, Ve; *clotxineta*: Am; *figueta*: Rà; *floreta*: Sé; *parrusseta*: SJ; *pataqueta*: Jp; *pixona*: Bc; *rateta*: Ca; *xitxaneta*: Al (mapa 29 / 3.1.10)
- penis* *titoleta*: Al, Go, Sé, SJ, Ul; *rata*:¹⁰¹⁵ Bc, Jp, Po, SB; *titola*: Am, SJ, Ul; *tita*: Fr, Mb, Mu; *pito*: Mv, Rà, Va; *cigaleta*: Mv, Sé; *pipa*:¹⁰¹⁶ Bc, Ca; *cigala*: Ul; *moixonet*: Ca; *pardal*: Ve; *pardalet*: Jp; *pipeta*: Jp; *pitorrillo*: Am; *pixolina*: Fr; *rateta*: Ga; *sardina*: Mu; *titeta*: Go (mapa 30 / 3.1.10)
- hèrnia*¹⁰¹⁷ *estar trencat*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *estar herniat*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *budell trencat*: Al; *hèrnia*: Al; *trencadura*: Ca (mapa 31 / 3.1.10)
- aixella* *aixella*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, SJ, Va, Ve; *baix del braç*: Ca, Po, Sé, Ul;¹⁰¹⁸ *baix lo braç*: Am, Rà (mapa 32 / 3.1.10)
- pessigolles* *pessinogues*:¹⁰¹⁹ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *pessigonyes*: Al, Am; *cassinogues*: Ul; *pissigonyes*: Po, SJ (mapa 33 / 3.1.10)
- braó*¹⁰²⁰ *braó*: Al, Bc, Fr, Ga, Jp, Mv, SB, SJ, Ul, Ve; *bragó*: Al, Ca, Mu, Rà; *dalt del braç*: Am; *bracilló*: Mb; *bragonet*: Po; *bravó*: Va
- canell*¹⁰²¹ *munyica*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SJ; *munyeca*: Al, SB, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 34 / 3.1.10)

¹⁰¹¹ ALDC (m. 137, vol. I) [aw]rins Am i Mb; Ul, *pixats* i [aw]rins.

¹⁰¹² Hem de dir que aquesta entrada la preguntarem amb el matís de com ho deien per a anomenar la vulva de les xiquetes, no directament la de les dones; ja que ens adonarem que si al·ludíem directament a l'òrgan sexual de les dones o, en acabat, dels hòmens hi havia un cert pudor a respondre. Els únics que ens respongueren amb els noms més usats per a dones foren els informants de les Ventalles, en acabat de fer-nos el comentari *no ho sé, perquè hi han tants de noms* i, després d'un bon fart de riure d'ells, ens digueren *figa* i *xona*.

¹⁰¹³ A Mu i SB, *pitxina*.

¹⁰¹⁴ Tot i que per pudor els informants d'Alcanar no ens donaren aquesta resposta, també s'anomena així la *vulva*. Aquesta denominació té una connotació de vulgaritat. També es deriva d'aquí l'adjectiu *enxonat*, *enxonada*, per a algú que és beneït.

¹⁰¹⁵ Denominació que també es localitza al Maestrat i als Ports.

¹⁰¹⁶ Bc: «La *rata*, els hòmens; la *pipa*, els menudets»; Ca: «La *pipa*, els hòmens; lo *moixonet*, los xiquets».

¹⁰¹⁷ L'ALDT recull *trencadura* a Al, *hèrnia* a Am, SB i Va. Sense resposta resten Mb i SJ (m. 17). L'ALDC inclou *trencadura* a Am, Mb i Ul, i *hèrnia* a Am i Ul (m. 79, vol. I).

¹⁰¹⁸ ALDC (m. 65, vol. I) *aixella* a Ul.

¹⁰¹⁹ A SB i Sé, *pissinogues*. L'ALDT arreplega *pessigones* a Am i SB, *pissigones* a SJ i *cassinogues* a Sé (m. 27). L'ALDC dona *pessinoles* a Am (m. 104, vol. I).

¹⁰²⁰ L'ALDT anota *braó* a Va, *molla* a Mb i Am, Jp, SB i Sé apareixen sense resposta (m. 24). La variant *bracilló* no es recull al DCVB. L'ALDC dona *molla* a Am, Mb i Ul (m. 97, vol. I).

¹⁰²¹ L'ALDC anota *monyica* a Am i Mb, i *munyica* a Ul (m. 98, vol. I).

- almosta*¹⁰²² *asmosta*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Po, Sé, Ul, Va, Ve; *mostra*: Am, Mu, SB, SJ; *amostra*: Mv; *aumosta*: Mb; *grapàt*: Am, Rà (mapa 35 / 3.1.10)
- índex* *lo segon*: Ga, Mu, Mv, SJ; *índice*: Sé, Va, Ve; *lo del costat del gros*: Rà, Va; *índex*: Al, Am, Jp; *l'indicador*: SB, Ve; *lo de senyalar*: Ul; *lo del cor*: Ca; *lo dit de la vora del gros*: Mb; *lo dit del cor*: Am
- dit del mig*¹⁰²³ *lo del mig*: Am, Bc, Fr, Go, Mu, Po, Rà, SJ, Ul; *lo dit del mig*: Al, Jp, Mb, Mv, Ve; *lo del cor*: Ca, Rà, Va; *lo mitjà*: Rà, SB; *lo tercer*: Ga, SJ; *lo dit del cor*: Am; *lo major*: Sé
- anular* *lo quart*: Ga, SJ, Ve; *l'anular*: Mv, Sé; *lo dit de l'anell*: Jp; *lo dit de la vora del gros*: Mb; *lo mitjà*: Am; *lo penúltim*: Rà
- dit menut* *menut*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *curranxo*: Va; *curro*: Go; *dit més menut*: Ca; *dit xicotet*: Al, Mv; *xocotet*: Po (mapa 36 / 3.1.10)
- jugament* *jugament*: a tot arreu; *junta*: Mb, SJ; *articulació*: Am (mapa 37 / 3.1.10)
- menjar-se les ungles*¹⁰²⁴ *menjar-se les ungles*: Al, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *mossegar-se les ungles*: Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *rosegar les ungles*: Fr, SB, Sé, Ul (mapa 38 / 3.1.10)
- prinyons* *prinyons*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp,¹⁰²⁵ Mb, Mv, Rà, SB, SJ, Ul, Ve; *prunyons*: Bc, Sé, Va; *pinyons*: Mu, Po (mapa 39 / 3.1.10)
- carabasses*¹⁰²⁶ *carabasses*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *cabrasses*: Ul, Ve; *quibrasses*: Jp, Sé; *carbasses*: Mb; *queribasses*: Va; *quiribasses*: Bc (mapa 40 / 3.1.10)
- cop de puny* *cop de puny*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va; *punyada*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 41 / 3.1.10)

¹⁰²² En el cas d'*asmosta*, variant majoritària, la lateral s'ha dissimilat en una altra alveolar. Gimeno (1997: 79) recull *asmosta* a Alcanar, els Valentins i la Sénia. Una *asmostra* a Ulldecona i Sant Joan del Pas. La variant vocalitzada és coincident amb l'únic indret en què nosaltres l'hem recollida: Mb. Una *mostra* l'atesta a Santa Bàrbara i a Sant Jaume. I, finalment, un *grapàt*, a Amposta.

D'aquestes variants, *asmosta* va repetint-se pel Baix Maestrat. Cal dir, però, que en totes les variants derivades d'*almosta* Gimeno transcriu la *o* tònica com una vocal velar semitancada [o]. Nosaltres no hem recollit en cap cas aquesta vocal sinó la velar semioberta [ɔ]. L'ALDT dona *asmostra* a Jp i Ul (m. 26). El DCVB ho recull però amb el sentit de quantitat que hi cap dins d'una mà. L'ALDC anota *aumosta* a Mb i *asmostra* a Ul (m. 102, vol. I).

¹⁰²³ L'ALDC anota *dit tercer* a Am, i Mb i Ul apareixen sense resposta (m. 104, vol. I).

¹⁰²⁴ Els verbs recollits en aquestes expressions sí que hi són al DCVB, tot i que no apareixen, en sentit literal, acompanyats d'aquest complement directe.

¹⁰²⁵ L'ALDT anota *prunyons* a Jp (m. 29).

¹⁰²⁶ Al: «A vegades se feen *fics*»; Ca: «A les aureslles díem un *garrofi*. L'ull de poll, en herbes se ho curaven»; Go: «Un *garrofi* és si es fa negre als dits, d'un cop»; Sé: «Les *quibrasses* se feen més als dits dels peus». Veny 2003.

- bufetada* *bufetada*: a tot arreu excepte a Mb; *galtada*: Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 42 / 3.1.10)
- calbot* *calbot*: a tot arreu; *carxot*: Am, Fr, Sé; *clatellada*: Bc, Ga, SJ, Va (mapa 43 / 3.1.10)
- clatellot* *clatellada*:¹⁰²⁷ Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve; *clatellot*: Al, Am, Bc, Go, Jp, Mb, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 44 / 3.1.10)
- catxamona* *catxamona*:¹⁰²⁸ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *catximona*: Jp, Va; *clatxamona*: Go (mapa 45 / 3.1.10)
- badoc*¹⁰²⁹ *badoc*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Ve; *encantat*: Al, Ca, Mu, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *encantadet*: Ul (mapa 46 / 3.1.10)
- mocar-se* *mocar-se*: a tot arreu excepte a SJ; *sonar-se*: Ca, Mu, Rà, SJ (mapa 47 / 3.1.10)
- mocador d'enfardellar* *mocador d'enfardellar*:¹⁰³⁰ Fr, Mv, Po, Rà, Ve; *mocador de fer fardells*: Ga, Mb, SB, SJ; *mocador de fer farcells*: Al, Am, Jp, Va; *mocador de fardells*: Ca, Go; *mocador de fardell*: Bc; *fardell*: Sé; *mocador d'enfardellar*: Jp; *mocador d'enfardar*: Mu; *mocador d'enfardell*: Ve; *mocador de fardell*: Ul (mapa 48 / 3.1.10)
- carcàs*¹⁰³¹ *carcàs*: a tot arreu; *salivada*: Al, Mv, Ve; *escopinyada*: Mv, Ve; *gargall*: Jp, Va; *ensalivada*: Ve (mapa 49 / 3.1.10)
- escopinyada* *escopinyada*: a tot arreu; *salivada*: Ca, Rà, SB, Va; *ensalivada*: Ga, Mb (mapa 50 / 3.1.10)
- vomitar*¹⁰³² *vomitar*: a tot arreu; *boçar*: a tot arreu; *traure*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul; *arro[x]ar*:¹⁰³³ Bc, Fr, Rà, Sé, Ve; *arrocar*: Am; *tindre ois*: Mv (mapa 51 / 3.1.10)
- calfred*¹⁰³⁴ *tremoló*: Bc, Ga, Go, Mb, Mv, Jp, Po, Rà, Sé, Va, Ve; *esgarriament*: Al, Ca, Mv; *carfred*: Mb; *casfreds*: Fr; *esgarriança*: Am, SB, Ul; *fredolí*: SJ; *tremolí*: Mu (mapa 52 / 3.1.10)

¹⁰²⁷ L'ALDT no recull cap resposta a Mb i Ul (m. 50).

¹⁰²⁸ Al: «Una *catxamona* és pegar poquet»; Ve: «Una *catxamona* és més fort, a la cara».

¹⁰²⁹ Mb, Ve: Se diu: «*Bada, bada badoc*»; Ul: «*Encantadet* se dia paque no fòs tan gros».

¹⁰³⁰ Aquesta classe de mocador d'una tela de quadrets menuts marrons i negres és el més conegut arreu. I en cada casa n'hi havia com a mínim un.

¹⁰³¹ L'ALDT dona *escupiada* a SB (m. 30).

¹⁰³² ALDC (m. 127, vol. I).

¹⁰³³ L'ALDT anota *arrojar* a Am (m. 31).

¹⁰³⁴ L'ALDC anota *tremolins* a Am i *tremolons* a Ul (m. 135, vol. I).

- espinada*¹⁰³⁵ *espinada*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va; *esquinàs*: Jp, Mv, Va, Ve; *columna*: Am, Fr, Mu, SB; *espinàs*: Sé (mapa 53 / 3.1.10)
- musclejar*¹⁰³⁶ *musclejar*: Fr, Ga, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, Ve; *arrunsar els muscles*: Bc, Rà, Va; *arronsar els muscles*: Ca, Go, Jp, Po; *aixecar els muscles*: Am, Mu; *alçar els muscles*: Sé; *arrunsar*: Ul; *pujar els muscles*: Al (mapa 54 / 3.1.10)
- sofratge* *sofratge*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Va, Ve; *baix del genoll*: Al, Ca; *detràs del genoll*: Sé; *part de detràs del genoll*: SB (mapa 55 / 3.1.10)
- panxeta* *pantorrilla*: a tot arreu excepte a Ul; *panxeta*: Ul (mapa 56 / 3.1.10)
- canella*¹⁰³⁷ *canella*: Al, Bc, Ca, Go, Mu, Po, Rà, SB; *canyella*: Fr, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; *sec de la cama*: Am, Ga, Mv, SJ (mapa 57 / 3.1.10)
- garró*¹⁰³⁸ *garró*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Sé, Ul, Va, Ve; *turmell*: Fr, Ga, Mu, Mv, Rà, SB, SJ (mapa 58 / 3.1.10)
- puntada de peu* *patada*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *punta de peu*:¹⁰³⁹ Am, Mb; *puntada*: Am, Ga (mapa 59 / 3.1.10)
- coç*¹⁰⁴⁰ *coç*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *coça*: Mu, Mv, SB, SJ (mapa 60 / 3.1.10)
- xafar* *xafar*: a tot arreu excepte a Mb;¹⁰⁴¹ *calcigar*: Mb (mapa 61 / 3.1.10)
- bonys* *bonys*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *paperotes*: Ul, Va, Ve; *paparotes*: Bc, Jp, Sé (mapa 62 / 3.1.10)
- manco* *manco*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, Va, Ve; *curro*:¹⁰⁴² Al, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; (mapa 63 / 3.1.10)

¹⁰³⁵ Bc: «La coeta és l'os del final de l'esquena»; Ga, Mb: «Esquinàs als animals»; Go: «L'osset del final de la columna és la rabadà»; SB: «Esquinàs més als animals»; Va: «Baix de tot està l'osset ballador».

¹⁰³⁶ L'ALDT anota *musclejar* a Al, Jp, Ul, Va; *arrunsar l'esquena* i *arrunsar les espatles* a SJ, i Am, Mb i SB no tenen resposta (m. 21). L'ALDC apunta a Am també *espinada del corpó* i a Mb, *esquinada* (m. 67, vol. I). Rà: «Trobo que no té nom». L'ALDC anota *arrunsar les espatles* a Am, *musclejar* a Ul, i no hi ha resposta a Mb (m. 82, vol. I).

¹⁰³⁷ L'ALDC anota *canella* a Am (m. 89, vol. I).

¹⁰³⁸ Fr: «Garró és més quan està bastant brut»; Mu: «Lo garró és lo de detràs; lo bony: lo turmell»; Rà: «Garró és més lo taló. Quins garrons porta!»; SB: «Garró és lo de detràs». L'ALDC anota *turmell* a Am i *tormell* a Mb (m. 92, vol. I).

¹⁰³⁹ L'ALDC anota *puntapeu* a Am (m. 96, vol. I).

¹⁰⁴⁰ L'ALDC arreplega *coça* a Am (m. 95, vol. I).

¹⁰⁴¹ L'ALDT dona també *calcigar* a Jp, i a Mb no obté resposta (m. 484). L'ALDC anota *xafat* a Mb (m. 90, vol. I).

¹⁰⁴² L'ALDT arreplega exclusivament *manco* a Am, Mb, SB i Va (m. 36). L'ALDC anota *curro* a Am (m. 148, vol. I).

- guerxo* *bisco*: Al, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *tort*:¹⁰⁴³ Bc, Ca, Go, Jp, Mu, Mb, Po, Rà, Ul, Va, Ve; *garxo*: Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Po, Rà, Ul, Va, Ve; *borni*: Fr, Ga, Sé, SJ; *guinyo*: Jp, Po, SB, Va; *guerxo*: Ga, Go; *té una mirada*: Al, Go; *fa la mirada*: Am, Mb (mapa 64 / 3.1.10)
- esguerrat*¹⁰⁴⁴ *esgarrat*: Al, Am, Fr, Ga, Mb, SB, SJ, Ul; *desgraciat*: Bc, Ca, Fr, Go, Mu, Po, Sé; *baldat*: Ve; *lissiat*: Mv, Rà; *invàlid*: Va (mapa 65 / 3.1.10)
- estevat*¹⁰⁴⁵ *estevat*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va; *garrell*: Al, Bc, Fr, Ul; *enxarrancat*: Al, Ca; *escarranxat*: Am; *espatarrat*: Sé; *espotrancat*: Va; *obert de cames*: Ve (mapa 66 / 3.1.10)
- gorradura*¹⁰⁴⁶ *garropassa*: Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ; *gorradura*: Al, Bc, Jp, Sé; *borradura*: Ca, Va, Ve; *gorropassa*: Fr, Ga; *borrapassa*: Rà; *garrapassa*: Am; *granillada*: Ul (mapa 67 / 3.1.10)
- bony* *borrony*:¹⁰⁴⁷ a tot arreu; *bony*: Al, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *xitxon*: Am, Ga, Rà; *tossolot*: Va (mapa 68 / 3.1.10)
- berruga* *berruga*:¹⁰⁴⁸ a tot arreu excepte a Am i SJ; *barrua*: Am, SJ (mapa 69 / 3.1.10)
- escanacia* *escanacia*: Ga, Go, Mb, Mv, Sé, Va; *tos ferina*: Bc, Mu, Po, Rà, Ul; *escarnacia*: Po, Ve; *tos d'escanacia*: Fr, Va; *tos d'escanyecia*: Mu, SJ; *tos de gos*: Jp, Sé; *tos escanyadora*: Al,¹⁰⁴⁹ Ca; *escanyecia*: SB; *tos d'escanecia*: Am (mapa 70 / 3.1.10)
- diarrea*¹⁰⁵⁰ *diarrera*: a tot arreu; *caguetes*: Al,¹⁰⁵¹ Jp, Ve; *cagueroles*: Rà; *cambres*: Ga; *cursos*: Go; *diarrea*: Ga (mapa 71 / 3.1.10)
- bòfia*¹⁰⁵² *bambolla*: a tot arreu excepte a Ga; *bòfia*: a tot arreu excepte a Rà; *tocadura*: Mv¹⁰⁵³ (mapa 72 / 3.1.10)

¹⁰⁴³ L'ALDT també anota *tort* a Al, Am, Jp, SB, Sé, SJ i Va. A Mb i Ul recull *borni* (m. 34).

¹⁰⁴⁴ L'ALDC inclou *inútil* i *desgraciat* a Am, aquesta segona resposta també a Mb i Ul (m. 152, vol. I).

¹⁰⁴⁵ L'ALDC anota *estevat* a Am, i *cames tortes* i *peu girats* a Ul (m. 155, vol. I).

¹⁰⁴⁶ Am: «Una eixida, no... *garrapassa*»; Ul: «De menut, vaig tindre una *eixida* perquè jugava en una entrada que hi havien sacs d'ordi fermentant». L'ALDT anota *gorradura* a Va, *granillada* a Mb i *garropassa* a Am (m. 39). L'ALDC anota *garropassa* a Am (m. 158, vol. I).

¹⁰⁴⁷ Al: «Lo *borrony* és sempre al cap. Lo *bony* te surt sense fer-te mal»; Ca: «Lo *borrony* és al cap»; Mb, Sé: «Lo *borrony* és al cap. Lo *bony* te surt en un atre lloc».

¹⁰⁴⁸ Va: «Se colguen unes boles al terme, segons les *barrugues* que tens..»; Ve: «Se curaven en boletes de sevina, les comptaves i la persona no ho ha da saber. Dies: *Barrugas tengo, / barrugas traigo. / Aquí las dejo / y me voy bailando*».

¹⁰⁴⁹ Al: «Los sinyors diuen *tos ferina*, los que parlen refinats. Així com jo, que som de la part baixa: *tos escanyadora*».

¹⁰⁵⁰ L'ALDT dona *caguetes* i *cursos* a Ul; *caguera* i *cagarrines* a Mb (m. 46). Veny 1991: 109 explica l'atracció del sufix *-era* en aquest mot, juntament al seu paral·lelisme amb l'aragonès. De vegades, però, també es pot donar el fenomen contrari, és a dir, de pèrdua de *-r* en la terminació *-era*, com en el cas de *cansera* > *cansea*, que a voltes hem sentit arreu.

¹⁰⁵¹ A Al també hem sentit, com a eufemisme, *caguetes murcianes*.

- call*¹⁰⁵⁴ *durícia*: Am, Bc, Jp, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *callo*: Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Rà, Va (mapa 73 / 3.1.10)
- cabells*¹⁰⁵⁵ *monyó*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *cabell*: Am, Bc, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 74 / 3.1.10)
- desgrenyat* *desgrenyat*: Am, Fr, Va; *despentinat*: Mu, Rà, SB,¹⁰⁵⁶ Sé, Ul; *estarrufat*: Po, Ul; *aixorejat*: Al, Ca; *alborotat*: Jp; *assorat*: Mv; *astorat*: Bc; *descabellat*: Ve; *esgarriat*: Ga; *esbarrat*: Mv; *grenyut*: Mb, SJ; *revolt*: Go (mapa 75 / 3.1.10)
- moreno* *moreno*: Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Ul, Ve; *negre*: Al, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Rà, SJ; *castany*: Fr, Jp, Mu, Po, Rà, Sé, Va (mapa 76 / 3.1.10)
- pataca* *pataca*:¹⁰⁵⁷ Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, Va, Ve; *monyá*: Fr, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *picaport*: Am, Ul; *carxofá*: Ca; *monyó*: Am (mapa 77 / 3.1.10)
- diadema* *gatita*:¹⁰⁵⁸ Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SJ, Ul, Ve; *diadema*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Va (mapa 78 / 3.1.10)
- pirri*¹⁰⁵⁹ *pirri*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ve; *llacet*: Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Ul, Va; *coeta*: Ga, Jp, SJ; *llaç*: Fr, Va; *monyó*: Al, Am; *mongeta*: SJ; *monyeta*: Po; *xurret*: Fr; *xurreta*: Mu (mapa 79 / 3.1.10)
- clenxa*¹⁰⁶⁰ *grenxa*: Bc, Jp, Mv, Sé, Ul, Va; *clenxa*: Al, Ca, Go, Po, Rà; *crenxa*: Fr, Ve; *crenxado*: Mb, SB; *topo*: Mb, Po; *franja*: SJ; *topet*: Ga; *tupé*: Am; *ratlla*: Mu (mapa 80 / 3.1.10)
- caragol*¹⁰⁶¹ *caragol*: Am, Bc, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Sé, SJ, Va; *risso*: Al, Bc, Fr, Jp, Mb, Mv, Sé, Ul, Va, Ve; *onda*: Ca, Jp, Mv, SB, Ve; *rulo*: Rà (mapa 81 / 3.1.10)

¹⁰⁵² L'ALDT recull ara una variant ara l'altra però en cap cas les dos *bambolla* i *bòfia* com hem anotat en la majoria dels casos en aquest estudi (m. 49).

¹⁰⁵³ Mv: «Primer es fa una *bòfia* i encabat surt la *sentadura*».

¹⁰⁵⁴ Ga: «*Sentadura* quan fa més dies»; Jp: «Lo *callo* és una cosa que es fa als dits dels peus»; Po: «Los *callos* ja és quan ja se partix la pell». L'ALDT dona també *durícies* a Al i *dorícies* a Mb, *cabrasses* a Ul, *duracions* a Jp, *callos* a Am i Sé, *assentadura* a SB (m. 47).

¹⁰⁵⁵ L'ALDT no recull *monyó* a Al, anota *cabell* amb *e* oberta a Ul, només la variant *cabell* a Mb, SB i Sé (m. 8). L'ALDC anota també *cabell* a Ul, i *cabells* a Am (m. 23, vol. I).

¹⁰⁵⁶ Pronunciat *dispintinat*.

¹⁰⁵⁷ Fr: «La gent vella feen una *pataca*, un *picaport*»; Po: «Més redó: *pataca*».

¹⁰⁵⁸ Rà: «*Gatita* si porta una diadema en un llaç davant»; SJ: «*Gatita* és en un llacet aquí dalt».

¹⁰⁵⁹ Ga: «Als xiquets, los plantaven lo cabell. Hi dien *pirri*»; Go: «*Gallo*: als xiquets lo monyo plantat al mig del cap»; Ve: «Als xiquets los plantaven lo monyo així al mig del cap i els feen lo *quiquiriquic*».

¹⁰⁶⁰ L'ALDC no recull cap resposta a Am ni a Mb (m. 27, vol. I).

¹⁰⁶¹ Ga: «*Rissos* en antes». L'ALDC transcriu *cargols* a Ul (m. 25, vol. I), nosaltres no ho hem recollit amb caiguda de la pretònica a Ul, ni és un tret que es done en aquesta localitat.

- rissat* *arrissat*: Al, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Rà, SB, Ul, Va, Ve; *encaragolat*: Am, Ca, Fr, Mv, Po, SJ; *caragolat*: Bc, Jp, SB, Sé, Va; *rissat*: Al, Go, Jp, Rà, Sé; *rull*: Sé (mapa 82 / 3.1.10)
- tirabuixó*¹⁰⁶² *tirabussó*: Al, Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mv, Rà, Sé, SJ, Va; *bucle*: Bc, Fr, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *tirabuixó*: Mb, Ul; *trabussó*: Ca, Po; *tirabusó*: Ve; *tribussó*: Fr; *tirabussó*: Rà (mapa 83 / 3.1.10)
- caminar* *acaminar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *caminar*: Mb, Rà, Ul, Ve (mapa 84 / 3.1.10)
- acotxar-se*¹⁰⁶³ *acotxar-se*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *acatxar-se*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Mb, Mu, Mv, Sé; *ajupir-se*: Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, Va, Ve; *ajocar-se*: Mv (mapa 85 / 3.1.10)
- encaixar la mà* *encaixar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *donar-se la mà*: Am, Bc, Jp, Po, Sé, Ul; *donar la mà*: Al, Mv (mapa 86 / 3.1.10)
- figuereta*¹⁰⁶⁴ *figuereta*: Al, Am, Ca, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *corumbela*: Bc, Ga, Go; *figueretes*: Fr, Mv; *tamborella*: Al, Jp; *cabriola*: Po; *columbela*: Go; *revolades*: Sé; *revolta*: Al; *volta campana*: Am, SJ; *voltereta*: SB; *volantí*: Al; *volta de campana*: SJ (mapa 87 / 3.1.10)
- engenollat*¹⁰⁶⁵ *engenollat*: Al, Am, Ca, Fr, Go, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Ve; *agenollat*: Bc, Ga, Jp, Mb, Mu, SB, Sé, Va (mapa 88 / 3.1.10)
- plantat* *plantat*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Ul, Va, Ve; *dret*: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ (mapa 89 / 3.1.10)
- darrer* *últim*: a tot arreu excepte a Mu; *rader*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 90 / 3.1.10)
- entropessar*¹⁰⁶⁶ *entrompessar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *entropessar*: Mb, Po, SB; *estrompessar*: Sé (mapa 91 / 3.1.10)
- sompo* *sompo*: Al,¹⁰⁶⁷ Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *xompo*: Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ (mapa 92 / 3.1.10)

¹⁰⁶² Mv: «Los bucles se feen pa la comunió.»; Rà: «Tarabussons era quan lo plegaves. Posaven *tirabussons* par a fer-los.».

¹⁰⁶³ Al: «*Ajupit* no estàs assentada. No és lo mateix, no estàs cab avant. *Acotxat* més en lo cul en terra».

¹⁰⁶⁴ En el sentit de pegar la volta amb el cos, posant les mans en terra i impulsar-se per a pegar la volta.

Ul: «Esta (per la paraula *figuereta*) és d'aquelles boniques i que es perden». L'ALDC recull *cobilela* a Mb i *fer revoltes* a Ul (m. 615, vol. III).

¹⁰⁶⁵ Amb tancament de la palatal semitancada en palatal tancada.

¹⁰⁶⁶ L'ALDT anota *trompessar* a Jp, *antropessar* a Va, *topar* a SB, *tropessar* a SJ i no hi ha resposta a Mb i Ul (m. 496).

¹⁰⁶⁷ A Alcanar també hi ha el malnom *la Sompa*.

- enlluernar* *enlluernar*: Al, Am, Ca,¹⁰⁶⁸ Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *alluernar*: Bc, Rà, Po (mapa 93 / 3.1.10)
- vacacions*¹⁰⁶⁹ *vacacions*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *vagacions*: Am, Fr, Mu, Po, Sé, Ve; *vagances*: Am, Ve (mapa 94 / 3.1.10)
- avesar*¹⁰⁷⁰ *avesar*: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, SB, SJ, Ul, Ve; *avear*: Al, Bc, Ca, Sé, Ul, Va; *acostumbrar*: Jp, Po, Mu, Rà (mapa 95 / 3.1.10)
- pestanyes* *pastanyes*:¹⁰⁷¹ Al, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Rà, Va; *pestanyes*: Am, Bc, Ca, Fr, Go, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve
- saginerà* *saginerà*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, Sé, Ve; *siginerà*: Am, Po, SB, SJ, Ul, Va
- coix* *coixo*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Ve; *coix*: Bc, Go, Mb, Mv, Po, Va (mapa 96 / 3.1.10)
- queixals* *guixals*: Al, Bc, Ca, Mu, Sé; *quixals*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 97 / 3.1.10)
- a palpons* *a paupons*: Am, Ga, Mb, Mu, SB; *a palpons*: Al, Ca, Jp, Sé, Ul; *a la paupa*: Fr, Mv, SJ; *a paupes*: Fr, Po; *paupant*: Am, Rà; *a palpontes*: Va, Ve; *a paupontes*: Go; *palpant*: Bc (mapa 98 / 3.1.10)
- palmell*¹⁰⁷² *palma*: Am, Go, Mv, Rà, SB, Ul; *palmell*: Al, Am, Ca, Sé, Ul; *plomell*: Fr, Jp, Va, Ve; *paumell*: Ga, Mb, Mu, SJ; *pauma*: Go, Po, SB; *plamell*: Bc, Mv (mapa 99 / 3.1.10)
- afanyar* *afanyar*: Am, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *afanar*: Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 100 / 3.1.10)
- dropo* *dropo*: a tot arreu; *gandul*: Jp, Mu, Sé; *galapà*: Ul; *malfaener*: Ve (mapa 101 / 3.1.10)
- lleig* *feo*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB,¹⁰⁷³ Sé, SJ, Ul, Ve; *feo*: Al, Va; *feet*: SJ; *passador*:¹⁰⁷⁴ SJ (mapa 102 / 3.1.10)
- desjecte* *desjecte*: Al, Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *malfarjat*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, Va, Ve; *brut*: Al, Am,

¹⁰⁶⁸ Amb velar antihiàtica, *enlluguernar*.

¹⁰⁶⁹ L'ALDT no en recull cap d'aquestes.

¹⁰⁷⁰ Aquestes variants no es localitzen a l'ALDT.

¹⁰⁷¹ L'ALDC (m. 16, vol. I) també dona *p[a]stanyes* a Amposta, Mas de Barberans i Ulldecona. La pronúncia amb medial oberta és la més freqüent en la resta de català occidental. Alguns informants, tot i que presentaven la forma *p[e]stanyes* —Mv, SB—, en dir el verb apareixia l'articulació *p[a]stanyejar*.

¹⁰⁷² L'ALDC arreplega *paumell* a Am i a Mb, i *plomell* a Ul (m. 101, vol. I).

¹⁰⁷³ L'ALDT anota *lleig* a SB i Mb i Ul no tenen resposta (m. 530).

¹⁰⁷⁴ A Al *passadora*, *passadoreta* es diu a una cosa que és mediocre, mig-mig, serveix si no hi ha més remei.

Bc, Rà; *llord*: Ga, Go; *bacó*: Bc; *porc*: Ca; *tocino*: Ca; *desgarrat*: SJ; *malaveriguat*: SB (mapa 103 / 3.1.10)

Jesús! *Jesús!*: Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, SJ; *Jesus!*: Al,¹⁰⁷⁵ Am, Ca, Jp, Po, Ul, Sé, Va, Ve; *Jasus!*: Rà (mapa 104 / 3.1.10)

Fraseologia

Estar entre Ares i Benassal: marejat (Al)

Parèixer una olla de cols: estar molt desordenat (Al, SB)

Acamina, que no et banyes: se li diu a algú en el sentit de deixar-lo anar donant-li la raó d'esme (Al)

Fer la figuereta: fer el que siga per a aconseguir un objectiu (Al)

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>cos</i> ¹⁰⁷⁶	<i>cap</i>	<i>cara</i>
<i>pell</i>	<i>piga</i>	<i>pols</i>
<i>ull</i>	<i>mussol</i> ¹⁰⁷⁷	<i>nineta</i>
<i>plorar</i>	<i>ulleres</i> ¹⁰⁷⁸	<i>brossa</i>
<i>cella</i>	<i>front</i>	<i>orella</i>
<i>escoltar</i>	<i>cervell</i>	<i>nas</i>
<i>vena</i>	<i>galta</i>	<i>boca</i>
<i>boca</i>	<i>xarrar</i>	<i>xular</i> ¹⁰⁷⁹
<i>xulit</i> ¹⁰⁸⁰	<i>alé</i>	<i>paladar</i>
<i>dent</i>	<i>claus</i> ¹⁰⁸¹	<i>mossegar</i>
<i>rosegat</i>	<i>llengua</i>	<i>barba</i>
<i>bigot</i>	<i>coll</i>	<i>ansa del coll</i>
<i>clatell</i> ¹⁰⁸²	<i>gola</i>	<i>mal a la gola</i>
<i>pit</i>	<i>pulmons</i> ¹⁰⁸³	<i>panxa</i>
<i>melic</i> ¹⁰⁸⁴	<i>fetge</i>	<i>fel</i> ¹⁰⁸⁵
<i>melsa</i> ¹⁰⁸⁶	<i>budell</i> ¹⁰⁸⁷	<i>bufeta</i>

¹⁰⁷⁵ Al: «Quan és un crio se li diu *Jasuset*».

¹⁰⁷⁶ Ul: «La gent gran tamé diu la *caixa*».

¹⁰⁷⁷ Veny 1991: 75.

¹⁰⁷⁸ Ul: «Si són més vells: *bosses*».

¹⁰⁷⁹ L'ALDT i l'ALDC anoten *xiular* a Mas de Barberans (m. 176) (m. 608, vol. III).

¹⁰⁸⁰ L'ALDT anota *xiulet* a Mb i *xolit* a Al, Jp, SB, Sé, Ul i Va (m. 177). L'ALDC apunta *xulet* a Am i *xiulit* a Mb (m. 609, vol. III).

¹⁰⁸¹ ALDC (m. 50, vol. I), coincident amb el balear i el valencià.

¹⁰⁸² L'ALDT apunta *clatet* a SB i *bascoll* a Sé (m. 9).

¹⁰⁸³ Va: «Los *pulmons* són les freixures». L'ALDC anota *polmons* a Am (m. 63, vol. I).

¹⁰⁸⁴ Al: «Quan un està molt gord: la *meliguera*»; Va: «Quan un està gord: quina *meliguera* que té!»

¹⁰⁸⁵ Al: «La *melsa* és la *fel*»; Bc, Go: «La *fel amarga* és ser una persona roïna»; Ga, Mb, Po: «*Fel amarga* és que té sempre mal caràcter»; Jp: «*Fel amarga* se sol dir d'un que té una mica de mala llet»; SB: «La *fel* és la *melsa*»; Sé: «No té *fel amarga* se diu més quan un és bona persona».

¹⁰⁸⁶ Al, Mu: «Una *melsa* és una platxa»; Am, Mv: «Una *melsa* és una taca»; Bc, Ca, Fr, Mb: «Una *melsa* també és una *piga grossa*»; Ga: «Una *melsa* tamé és una platxa de quan naixen»; Jp: «Una *melsa* quan tens una *piga* així que és molt grossa»; SB: «Si una persona li ha sortit una platxa a la cara, diem la *melsa*». De vegades, per a anomenar una variant d'afecció dermatològica en què hi ha una rojor provocada per un èczema i esdevé un rogle, es fa servir *vérbol*, a Al.

¹⁰⁸⁷ L'ALDC ho anota amb palatal semioberta, nosaltres ho hem recollit amb palatal semitancada (m. 76,

<i>braç</i>	<i>colze</i>	<i>mà</i>
<i>puny</i>	<i>pam</i>	<i>grapats</i>
<i>dits</i>	<i>jugament</i>	<i>os</i>
<i>repèl</i>	<i>badallar</i>	<i>badar</i>
<i>calbot</i>	<i>glop</i>	<i>glopada</i>
<i>est[a]rnut</i>	<i>est[a]rnudar</i>	<i>moc</i> ¹⁰⁸⁸
<i>carcàs</i>	<i>escopinyada</i>	<i>vomitar</i> ¹⁰⁸⁹
<i>boçar</i>	<i>mal de cor</i>	<i>esquena</i> ¹⁰⁹⁰
<i>anca</i>	<i>cama</i>	<i>cuixa</i>
<i>ginoll</i>	<i>cassoleta</i>	<i>esgarronar</i> ¹⁰⁹¹
<i>peu</i>	<i>taló</i> ¹⁰⁹²	<i>ull de poll</i>
<i>suar</i> ¹⁰⁹³	<i>cego</i>	<i>mà dreta</i> ¹⁰⁹⁴
<i>mà esquerra</i>	<i>esquerrer</i> ¹⁰⁹⁵	<i>mut</i>
<i>sord</i>	<i>geperut</i>	<i>gepa</i>
<i>baldat</i> ¹⁰⁹⁶	<i>tartamut</i>	<i>febra</i>
<i>borrony</i>	<i>esgarrany</i>	<i>esgarrapada</i>
<i>tos</i>	<i>tossir</i> ¹⁰⁹⁷	<i>diarrera</i>
<i>metge</i>	<i>curandero</i>	<i>curar</i>
<i>coroneta</i>	<i>curt</i>	<i>calbo</i>
<i>ratlla</i>	<i>grenya</i>	<i>trena</i>
<i>ros</i>	<i>roig</i>	<i>llis</i>
<i>xollar</i> ¹⁰⁹⁸	<i>passejar</i>	<i>cabussó</i> ¹⁰⁹⁹
<i>afonar</i>	<i>gitada</i>	<i>assentat</i>
<i>banc</i> ¹¹⁰⁰	<i>penúltim</i> ¹¹⁰¹	<i>caure en terra</i>
<i>espenta</i>	<i>espentejar</i>	<i>renegar</i>

vol. I).

¹⁰⁸⁸ Al: «Un *verderol* és un moc esverdit»; Ul: «Una *candela* és un moc en plan brut».

¹⁰⁸⁹ L'ALDT recull *arrojar* a Mb i Sé (m. 31).

¹⁰⁹⁰ L'ALDT dona també *espinada* a Am i SB (m. 18). A Mv pot sentir-se la metàfora: *l'arbre*.

¹⁰⁹¹ L'ALDT no anota cap resposta a Mb i Ul (m. 78).

¹⁰⁹² Preguntàvem també si a la sabata hi dirien també *taló* i ens respongueren que al calcer *tacó*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Po, Ul, Va, Ve; Go: «*Tacó* és més sabates de dona, més alt»; Rà: «*Tacó* quan és alt».

¹⁰⁹³ De vegades a Al es pot sentir amb velar antihlàtica.

¹⁰⁹⁴ L'ALDC transcriu *dreta* amb les dos vocals, tònica i àtona, com a palatal semioberta a Ul. Nosaltres la tònica l'hem recollida com a palatal semitancada (m. 145, vol. I).

¹⁰⁹⁵ Am: «La *dreta* és lo normal no es diu res, se diu en l'esquerra»; Go: «A la *dreta* no diem res»; Mb: «La *dreta*, no es diu res»; Rà: «En la *dreta*, no res; és en l'esquerra»; Sé: «*Esquerrà* si ho vols destacar més».

¹⁰⁹⁶ Am: «*Baldat*, molt cansat»; Ca: «Va *baldat* de cansament»; Fr: «*Baldat* quan un estava de l'esquena»; Go: «*Baldat*, un que està molt apurat, una persona que ha treballat molt»; Mb: «*Baldat*, lo que no podia acaminar»; Mv: «Acaminava en pena»; Po: «*Baldat*, quan ja no podien acaminar»; Rà: «Acamina *baldat*»; SB: «*Baldat* eren lentos. Pareix que estigue *baldat*, pero no dolent»; Sé: «*Baldat* era quan tenia dolor, quan agarrava rauma»; SJ: «*Està baldat*, antes que acaminaven així»; Va: «Va coixo perquè està *baldat*»; Ve: «*Baldat*, va a balanços, pec aquí i pac allà».

¹⁰⁹⁷ A Po t[u]ssir, a Rà les dos pronúncies.

¹⁰⁹⁸ Al: «*Xolla* és quan se'l tallen, xollada»; Bc: «*Xollar*: esquilar-te. Xe, esquila'm. Xeic, quina xollada t'has pegat. Pero no li dic al barber: xolla'm!»; Ca: «*Xollar*: t'han pelat molt de pèl»; Fr: «*Xollar-se*: tallar-se el cabell»; Ga: «*Xollar*: tallar el cabell als hòmens... Això antes, ara no»; Jp: «*Xollar* és quan a n'un li tallen lo cabell. *Xollat* és una mica a sero»; Mv, Va: «*Xollar*: tallar molt curtet»; Po: «*Xollar*: tallar el cabell molt a rape».

¹⁰⁹⁹ L'ALDC anota *fer un cabessó* a Mb (m. 619, vol. III).

¹¹⁰⁰ L'ALDT no recull cap resposta a Mb ni a Ul (m. 540).

¹¹⁰¹ L'ALDT dona *perúltim* a Jp i *pinúltim* a Va (m. 560).

<i>espatla</i>	<i>mostegar</i>	<i>dit gros</i>
<i>moll de l'os</i>	<i>cul</i>	<i>planta del peu</i>
<i>ronya</i>	<i>sarna</i>	<i>llaga</i>
<i>forats del nas</i>	<i>pòmuls</i>	<i>barra</i>
<i>afonar</i>	<i>fer momos</i> ¹¹⁰²	<i>pixar</i>
<i>surra</i> ¹¹⁰³	<i>crossa</i> ¹¹⁰⁴	<i>tartamut</i> ¹¹⁰⁵
<i>tartamudejar</i> ¹¹⁰⁶	<i>dolent</i> ¹¹⁰⁷	<i>pigota</i> ¹¹⁰⁸
<i>serrell</i>	<i>ajupir-se</i> ¹¹⁰⁹	<i>batxiller</i> ¹¹¹⁰
<i>jamegar</i> ¹¹¹¹	<i>pomada</i> ¹¹¹²	<i>amollar</i>

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Entre les correspondències lèxiques que trobem amb el català occidental, a la comarca del Montsià, podem anotar *espena*, *espenejar*, *melic*, *afonar*, *pigota*, *gitar-se*. Amb el nord-occidental hi ha *sarrampió* i *acotxar*.

Un altre parlar de l'occidental amb què recollim més afinitats lèxiques és el valencià. Les formes lèxiques que podem alinear amb el valencià, també ho són del tortosí en general. De variants compartides podem assenyalar:

pegar al vedat: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve; *tocar al vedat*: Al, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ

prinyons: amb les variants *prunyons* a Bc, Sé, Va i *pinjons* a Mu, Po

curro: és present a tots els parlars excepte a Bc, compartida amb *manco* a quinze parlars

coixo: és la forma pertot

bes, *besada*: *bes* només apareix en el diminutiu *beset* i es localitza a Am, Jp, Mb, Va. En canvi, *besada* és present a dotze parlars, incloent-hi el diminutiu *besadeta* a Po, SB. Concorre amb el valencià meridional i el balear. El castellanisme *bessito* s'anota a Jp i Rà. Actualment, l'ús de *bessito* es troba més estès.

La variant *aliacrà*, *liacrà* a Jp i Mb, es troba a tota la comarca.

De *tort* s'ha recollit aquest significat a onze indrets. Les variants *garxo* i *guerxo*. També és prou estès el castellanisme *bisco*, a dotze parlars, compartit amb *tort* i *garxo* en la majoria d'aquests. Finalment, amb *mirada* recollim *té una mirada* i *fa la mirada*. El geosinònim del català oriental *borni* és la resposta a Fr, Ga, Sé i SJ.

¹¹⁰² També *fer mameus* a SJ.

¹¹⁰³ També *ancada* a Mu i *esclafit* a Mb.

¹¹⁰⁴ També *c[l]ossa* a Ca.

¹¹⁰⁵ *Farfallós*: Al, Mu, Po, Ul.

¹¹⁰⁶ *Farfallejar* a Ul. Ens indicaven a Ulldecona que els més vells també deien *quequejar*.

¹¹⁰⁷ *Malalt* a Mv. L'ALDT anota també *malalt* a SB (m. 56).

¹¹⁰⁸ Qui en tenia les marques, se li dia *ratat*: Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po. L'ALDT atesta *pigota vera* a Al, Sé i SJ (m. 42). *Pigota borda*: Va.

¹¹⁰⁹ A Fr, Ga, Sé: *ajopir-se*. Ul: *Ajupit* és una postura més forçada: *cagar ajupit*. L'ALDC anota *acatxar-se* i *ajupir-se* a Am, i la primera a Ul (m. 88, vol. I).

¹¹¹⁰ També *sorier* a Mb, variant que hem constatada ben viva als Ports. Al Poblenou arpleguem *xafarder*, coneguda arreu.

¹¹¹¹ El substantiu és [dʒa]mec. També *gemegar* a Mb. L'ALDC (m. 21, vol. I) també recull en els tres indrets de la comarca *j[a]megar*. Massip (1989: 30) ho dona com exemple de dissimilació davant una [e] següent: *j[a]megar*, *j[a]mec*.

¹¹¹² També hi ha la variant *angüent*.

Apareix *tos ferina* a cinc llocs, a la resta predomina *escanacia* o les variants *escarnacia*, *escanyecia* o *escanecia*. Aquestes tres com a un tipus de *tos*. També amb *tos*, anotem *tos de gos* i *tos escanyadora*.

És general la variant *gepa*.

Recollim com a variant del tortosí *carcàs*.

La variant *munyica* és considerada un mossarabisme per Coromines (DECat, II: 487). Aquesta forma lèxica és la majoritària a la comarca. L'altra variant considerada castellanisme és *munyeca* anotada a Al, SB, Sé, Ul, Va, Ve.

Apareix juntament amb *clatell*, que és general, la variant *bascoll*, amb obertura de la palatal semitancada a Al, Bc, Ca, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve. L'ALDT dona *clatet* a SB i només *bascoll* a Sé (m. 9). L'ALDC anota també *clatell* amb palatal semioberta a Am (m. 31, vol. I).

Els informants feien els següents comentaris: Am: «*Bascoll* és lo clatell gros»; Go: «Lo *bascoll* és la papada»; Mb: «Lo *bascoll* és del tocino, diràs que a les persones no es diu molt»; Mv: «Lo *bascoll* és tot, igual davant que detràs»; SB: «Lo *bascoll* és lo final del coll»; Va: «Lo *bascoll* és lo coll ample, gros»; Ve: «Lo *bascoll* és tot lo coll. Quin *bascoll* que té!»

Per a *renyons* tenim tres variants procedents d'aquesta forma. Amb manteniment de la vocal palatal semitancada, a Fr, SJ, Ve i més esteses les variants en què la vocal pretònica ha tingut una neutralització, ja siga per tancament, *rinyons*, o bé per obertura, *ranyons*. Juntament, dos dels informants més ancians ens donaven la variant *rebles*. El reble és un tipus de pedra xicoteta que es fa servir per a completar alguna argamassa. Ja ho explicàvem en Buj Alfara (2001:93) que a causa de la calç que es deposita en els renyons i les formacions calcàries posteriors, popularment es coneixen els càlculs renals com a *pedres al renyó*. Per analogia, en un cas de sinècdoque de prendre la part pel tot, i de metonímia del continent pel contingut, es pot donar aquesta amplitud onomasiològica i anomenar els renyons com a *rebles*.

Les respostes recollides a *hèrnia* són en una ocasió *hèrnia*, *budell trencat* i *trencadura*. També la resposta pot ser a com està algú que tinga una hèrnia i dir *estar herniat*. A més, com a singularitat hi ha la idea de rompiment i la resposta predominant és *estar trencat*. L'ALDT recull *trencadura* a Al, *hèrnia* a Am, SB i Va. Sense resposta resten Mb i SJ (m. 17). L'ALDC inclou *trencadura* a Am, Mb i Ul, i *hèrnia* a Am i Ul (m. 79, vol. I).

Als clivells que es fan a la pell pel fred, sobretot a les mans i als dits se'ls diu *carabasses*, *cabrasses*, *quibrasses*, *carbasses*, *queribasses* i *quiribasses*. Totes aquestes variants més habituals en tortosí procedeixen del verb *crebar* —CREPARE—, amb el sentit de *rebotar* i *esclatar*. Coromines (DECat II: 1031) ho recull només per a la terra, i també el DCVB, però anàlogament s'estén en el sentit antropomòrfic dels clivells a les mans. També en toponímia en aquesta zona, i comarques veïnes, trobem topònims com *Crebadal* o *les Crebades*.

El *turmell* també té la variant *garró*, la qual de vegades s'ha concretat en el dels animals i no pas en el de les persones. També aquesta variant pot tindre connotacions de poca netedat: Fr: *Garró* és més quan està bastant brut; Mu: Lo *garró* és lo de detràs; lo bony: lo *turmell*; Rà: *Garró* és més lo taló. Quins *garrons* porta!; SB: *Garró* és lo de detràs. L'ALDC anota *turmell* a Am i *turmell* a Mb (m. 92, vol. I). De *garró* deriva el verb *esgarronar*, quan a algú se l'encalça.

Les variants populars per a la parotiditis són *bonys*, *paparotes* i *paperotes*. La primera variant, que és la més estesa, es crea a partir de la protuberància que causa la

inflamació en el coll i visualment es percep un abultament. Aquesta variant analògica així com les altres, *paparotes* i *paperotes*, no són al DCVB.

Recollim algun cas d'especificitat onomasiològica com *gatita* per a la diadema a Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SJ, Ul, Ve. També l'analogia que hi ha implícita en la forma còncava de la ròtula ha donat la denominació *cassoleta* amb la lexicalització del diminutiu.

Una variant de *diarrea* habitual en tortosí és *diarrera*. Al Montsià és la forma general, només a Ga es recull també *diarrea*. Veny (1991: 109) explica l'atracció del sufix *-era* en aquest mot, juntament al seu paral·lelisme amb l'aragonès. De vegades, però, també es pot donar el fenomen contrari, és a dir, de pèrdua de *-r* en la terminació *-era*, com en el cas de *cansera* > *cansea*, que a voltes hem sentit arreu. Altres variants es creen a partir del lexema *cag-*: *caguetes* (Al, Jp, Ve) i *cagueroles* (Rà). Observem que les dos variants presenten un sufix diminutiu. A Al, hi ha també l'especificació eufemística de *caguetes murcianes*. El DCVB recull *corsos* (Go) a Tortosa, València, Menorca i Eivissa. Tal vegada una extensió del llatí CURSU en el sentit de la freqüència d'evacuació, que sovint cal afanar-se per a arribar a la cambra de bany. També és interessant la variant *cambres* (Ga), creada sobre l'accepció del nom *comuna*. Coromines (DECat II: 451) ho explica a partir de *cambres privades* en què hi havia un espai per a la femta i d'aquí que aquestes *cambres* depositàries dels excrements passessen, en un cas de sinèdoque, a ser sinònimes també de *diarrea*.

La forma general per a aquell qui és mancat de visió és *cego*. Tal com explica Coromines (DECat II: 652) és una variant de la llengua des del s. XV, sense cap filiació castellana. També cal tindre en compte el manteniment de la *-o* final ajudada pels adjectius qualificatius de l'anatomia humana: *manco*, *calbo*, *llosco*, *guenyo*, *guerxo*, *bisco*, *coixo*.

Com en altres punts del català occidental, Tremp, Tortosa, Maestrat i València (DCVB I: 232) el resultat del grup *-NN-* llatí no ha palatalitzat en *afanar* a Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve. Sí que ho ha fet en *afanyar* a Am, Fr, Ga, Go, Mv, Mu, Po, Rà, SB, SJ. Procedent del llatí *AFFANNARE parteix en dos mitats la comarca amb la solució palatal al nord de la comarca i amb el manteniment de l'alveolar a la part meridional.¹¹¹³ Veny (1986: 140) i Badia i Margarit (1994: 197) ho refereixen al pallarès. Altres exemples de manteniment de l'alveolar també es noten en balear, *enganar*. A l'àmbit del tortosí no és estranya la realització alveolar del grup *-NN-* llatí, per exemple en alguns derivats de CANNA (Buj Alfara, 2001: 62). La resta d'exemples sol ser residual.

En el sentit de *dir*, *deixar anar* o *afluixar* alguna peça que va dura hi ha *amollar*.

Quant a castellanismes, recollim, de manera desigual, *bessito*, *curandero*, *feo*, *flequillo*, *loco*, *munyeca*, *pantorrilla*, *pàrpados*, *pito*, *tobillo*, *tonto*. En alguns casos hi concorre també l'adaptació fonètica d'un so forà com [x] i d'*arro[x]ar*, variant de *vomitar*, en *arrocar* (Am).

¹¹¹³ Vd. § 4. Conclusions. Recasens (1996: 266).

3.1.11 La casa

- cossiet* *cossiet*:¹¹¹⁴ a tot arreu excepte a Mb; *test*: Mb; *testet*: SJ (mapa 1 / 3.1.11)
- canal* *canal*:¹¹¹⁵ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *canalat*: Po, Va; *canalera*: Go, Mb; *encanalat*: Ve (mapa 2 / 3.1.11)
- fatxada* *fatxada*:¹¹¹⁶ a tot arreu; *pany*: Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *frontis*: SJ; *frontís*: Ca (mapa 3 / 3.1.11)
- estalzi* *estalzim*: Am, Fr, Ga, Go, Mb,¹¹¹⁷ Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *estalzí*: Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve (mapa 4 / 3.1.11)
- tegells* *tigells*: Ga, Go, Mb; *desell*: Bc; *teigells*: Al; *teixells*: Am; *tellissos*: Sé; *tessell*: Ul; *tisells*: Ga
- angolfa*¹¹¹⁸ *angolfa*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Mv, Rà, SB, Sé, SJ; *angorfa*: Bc, Go, Jp, Mb, Mu, Ul, Va, Ve; *cobertís*: Go; *golfa*: Po; *pallissa*: Go; *sala*: Mv; *trespol*: Mb; *trunat*: Rà (mapa 5 / 3.1.11)
- badall* *badall*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *clavill*: Bc, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Ul; *bada*: Mb, Sé; *badoc*: Mv, Sé; *esquerda*: Jp (mapa 6 / 3.1.11)
- portella*¹¹¹⁹ *portilla*: Am, Bc, Ca, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va; *portella*: Al, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Ve (mapa 7 / 3.1.11)
- frontissa*¹¹²⁰ *bissagra*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Mv, SB, SJ; *frontissa*: Am, Bc, Ga, Sé, SJ, Ul, Va; *frontisa*: Fr, Go,¹¹²¹ Mu, Mv, Po, SB, Ve; *golfo*: Al, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Va; *bisagra*: Po, Rà; *falleva*: Va (mapa 8 / 3.1.11)
- forrellat*¹¹²² *forrellat*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *forrallat*: Ga, Go, Jp, Po, Rà, SJ; *forroll*: Mb; *forrollat*: Mb; *manduixell*: Po (mapa 9 / 3.1.11)

¹¹¹⁴ L'Alcover-Moll ho localitza a Mallorca i a Eivissa.

¹¹¹⁵ A Al i Ve es distingia entre *canal* i *canalat* i *encanalat*, a Ve. La primera és vertical i es troba a la fatxada de les cases i el segon és un conducte, com una sèquia menuda, que hi ha al camp per a regar una finca. ALDC (m. 447, vol. II) *canal*, *acanalat* Am; *canalera*, Mb; *canal*, Ul.

¹¹¹⁶ Al: «*Fatxada* és en castellà o en català»; Ul: «*Fatxada* és lo que li diuen ara, pero lo autèntic és lo *pany*». L'ALDT dona exclusivament *pany* a Jp (m. 83). ALDC (m. 216, vol. II).

¹¹¹⁷ El DCVB (V: 506) recull *estalzim* a Tortosa, Castelló i València. La variant amb epítesi és la majoritària, ja la recollim en Buj Alfara, 2001: 84. Gimeno (1997: 155) també dona aquesta variant a la part nord montsianenca; si bé apareix la forma *estralzim* a Mb (ALDT, m. 102), variant que nosaltres no hem recollit en cap de les nostres investigacions. ALDC (m. 316, vol. II) *estralzim* a Mb.

¹¹¹⁸ ALDC (m. 253, vol. II).

¹¹¹⁹ Bc: «*Portella* és una finestra menuda, a una porta pot ny'haver una porta menuda»; Fr: «Una *portella* és mitja porta de fusta»; Sé, Ve: «Una *portella* és mitja porta».

¹¹²⁰ Les respostes recollides a l'ALDT són *falleba* i *frontisa* a Mb, a SB i Sé; *frontissa* a Jp (m. 93). L'ALDC anota *falleva* i *frontissa* a Mb (m. 236, vol. II). Ho estudiem també a Buj Alfara 2004a: 34.

¹¹²¹ Go: «*Frontisa* és com una bisagra més menuda».

¹¹²² ALDC (m. 231, vol. II).

<i>picar</i>	<i>picar</i> : ¹¹²³ Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>topar</i> : Al, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, SB, Ve (mapa 10 / 3.1.11)
<i>fila</i>	<i>fila</i> : Fr, Ga, Go, Ul, ¹¹²⁴ Va, Ve; <i>biga grossa</i> : Bc, SJ; <i>travessera</i> : Mu; <i>càbio</i> : Al, Ca, Sé; <i>biga trevessera</i> : Mb, Po — <i>trevessera</i> ; <i>carena</i> : Mu; <i>cavalló</i> : Am; <i>jàsena</i> : Mv; <i>cabiró</i> : Rà (mapa 11 / 3.1.11)
<i>garrafa</i>	<i>garrafa</i> : Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>dama[x]uana</i> : ¹¹²⁵ Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SJ; <i>damaquana</i> : Am, Va (mapa 12 / 3.1.11)
<i>panera</i> ¹¹²⁶	<i>panera</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; <i>paner</i> : Go, Mb, Mu, Po; <i>paneret</i> : Ga; <i>canasta</i> : Sé; <i>panereta</i> : Bc (mapa 13 / 3.1.11)
<i>portal</i>	<i>portal</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Rà, SB; <i>portalada</i> : Al, Am, Fr, Mu, Mv, Po, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 14 / 3.1.11)
<i>ajuntar</i>	<i>ajuntar</i> : Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, SJ, Va, Ve; <i>tancar</i> : Al, Am, Bc, SJ; <i>ajustar</i> : Al, Ul; <i>tancar una mica</i> : Jp (mapa 15 / 3.1.11)
<i>llar</i> ¹¹²⁷	<i>foc en terra</i> : Fr, Jp, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul; <i>fumeral</i> : Ga, Mb, Mu, Rà, Ul; <i>llar</i> : Ca, Go, Jp, SB, Va; <i>ximenea</i> : Al, Am, Fr; <i>llar del foc</i> : Mb, Ve; <i>aixemenera</i> : Mb; <i>llarda de foc</i> : Bc; <i>foc</i> : SB; <i>foc de llenya</i> : Al (mapa 16 / 3.1.11)
<i>flama</i> ¹¹²⁸	<i>llama</i> : Al, Ca, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; <i>flama</i> : Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mv, Va, Ve; <i>flamerada</i> : Jp, Sé, SJ, Ul; <i>llamerada</i> : Am, SJ; <i>flamada</i> : Sé (mapa 17 / 3.1.11)
<i>ventador</i>	<i>ventador</i> : ¹¹²⁹ Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va; <i>ventall</i> : Am, Ul, Ve (mapa 18 / 3.1.11)

¹¹²³ L'ALDT anota *picar a la porta* a Mb i *topar a la porta* a Am (m. 91). ALDC (m. 234, vol. II).

Hem notat com progressivament s'ha estès *trucar* lexicalitzat en el sentit de *telefonar*. Quan van aparèixer els primers telèfons a les nostres llars, i després es generalitzaren, hom feia servir els verbs *picar*, *cridar* o *tocar*. Avui en dia, van sent substituïts per *trucar*. Alguns informants ho exemplificaven: Ga: *Cridar* per telèfono, *m'ha picat* ma cosina; Go: *Trucar* és més d'ara.

¹¹²⁴ Ul: «Los vells anaven a l'ajuntament a traure's la *fila* —l'arbre genealògic».

¹¹²⁵ A Ga, Mu, Po: *dema[x]uana*. L'ALDT anota *damaquana* a Mb, *dama[x]uana* a Amposta i *garrafa* a SJ (m. 111). ALDC (m. 355, vol. II) *dama[x]uana* a Am i *dama[k]uana* a Mb.

¹¹²⁶ Mb: «La *panera* en tapa. Lo *paner* sense tapa, pals fils»; Mv: «La *panera* la tenien los ferroviaris. És de vimen»; Mu, Rà: «La roba vella, al cul del *paner*».

¹¹²⁷ A Ca, ller. L'ALDC anota *ller* a Am, *lla* a Mb i *llar* a Ul (m. 284, vol. II).

¹¹²⁸ Al: «La *flamerada* de seguida s'apaga. La *llama* dura més»; Go: «*Flama* és més del foc, *llama* d'algun aparato»; Mv: «*Llama* ara *flama*»; SB: «*Flamerada* és més si tires algo i fa així una *flamerada*». A Buj Alfara 2004: 34 exemplifiquem aquests casos d'especialitzacions semàntiques. L'ALDC recull *llama* a Am i Mb, i *flama* a Ul (m. 310, vol. II).

¹¹²⁹ L'ALDT dona *ventall* a Jp i Mb i Ul apareixen sense resposta (m.139). L'ALDC anota *ventador* a Am i

- manxa*¹¹³⁰ *manxa*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *bufador*: Bc, Mu, Mv, Ul; *canyut bufador*: Mv; *ventador*: Al (mapa 19 / 3.1.11)
- estella*¹¹³¹ *esquerda*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Po, Sé, Va, Ve; *estella*: Al, Ca, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Ve; *escarda*: Mu; *aresta*: SB (mapa 20 / 3.1.11)
- escorça* *pell*:¹¹³² Al, Bc, Fr, Jp, Mv, Rà, Sé, Ve; *crosta*: Am, Ca, Ga, Go, Mb, SB, SJ, Ul, Va; *costra*: Ca; *pelleranca*: Mu, Po (mapa 21 / 3.1.11)
- braser*¹¹³³ *braser*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *conca*: Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mv, Po, Sé, Va; *conqueta*: Ca (mapa 22 / 3.1.11)
- paleta* *paleta*: Am, Bc, Go, Jp, Mu, Po, SB, SJ, Ul, Va; *pala*: Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Rà, Sé, Ve (mapa 23 / 3.1.11)
- caldero* *calderó*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, Va; *caldero*:¹¹³⁴ Al, Am, Ca, Mu, Rà, SJ, Ul, Ve; *caldera*: Po (mapa 24 / 3.1.11)
- plàtera*¹¹³⁵ *plàtera*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ve; *bande[x]a*: Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *font*: Bc, Po; *plata*: Bc, Jp (mapa 25 / 3.1.11)
- pedrís* *pedrís*:¹¹³⁶ a tot arreu excepte a Va; *banc*: Al, Bc, Fr, Rà, Va, Ve (mapa 26 / 3.1.11)
- esbromadora* *espumadera*: Am, Ga, Mv, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *paleta*: Al, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SJ; *esbromador*: Fr; *espàtula*: Bc; *espumadora*: Va; *pala*: Ca; *tombador*: Mb (mapa 27 / 3.1.11)
- forquilla* *forquilla*: a tot arreu; *tenedor*:¹¹³⁷ Ca, Fr, Po, SJ, Va; *tenidor*:¹¹³⁸ Jp (mapa 28 / 3.1.11)
- culler*¹¹³⁹ *culler*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, Ul, Ve; *casso*: Go, Mu, Sé, SJ, Va, Ve; *cullerot*: Am, Fr, Po, Rà, SB (mapa 29 / 3.1.11)

Ul, i a Mb ho arreplega amb labiodental (m. 292, vol. II).

¹¹³⁰ L'ALDC recull *canut* a Mb i Ul, i *canyut* a Ul (m. 294, vol. II).

¹¹³¹ L'ALDC apunta a Am *estella* i *ascla* i a Mb *esquerda* i *rusclo* (m. 299, vol. II).

¹¹³² L'ALDT recull *pell* a Mb, SB, SJ, Ul i també a Va (m. 322).

¹¹³³ Bc: «Diem més *conca*»; Fr: «Diem més *braser*».

¹¹³⁴ Ul: «En lo *caldero* se fea el vi en cuít, no era lo mateix que el mostillo».

¹¹³⁵ ALDC (m. 369, vol. II) *bande[x]a* als tres llocs i *bande[k]a* a Mb.

¹¹³⁶ Fr: «*Pedrís* en antes, ara el *banc de la cuina*»; Ve: «*Pedrís*, ara diem lo *banc de la cunya*».

¹¹³⁷ L'ALDT localitza *tenedor* a Al, Sé i Ul (m. 137).

¹¹³⁸ Jp: «*Tenidor* abans ho dien, ara mos ham fet molt fins». L'ALDC anota *tenidor* a Ul (m. 361, vol. II).

¹¹³⁹ L'ALDC anota *culler* a Am (m. 330, vol. II). SJ: «Antes diem *cullerot*»; Va: «Antiguament diem més *culler*».

<i>ganivet</i>	<i>gavinyet</i> : Am, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ; <i>gavinet</i> : ¹¹⁴⁰ Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Ul, Va, Ve; <i>ganyivet</i> : Mu, Mv, Po, SJ (mapa 30 / 3.1.11)
<i>navalla</i>	<i>navaja</i> : Al, Am, Ca, Fr, Rà, SB, Sé, Ul, Ve; <i>gavinet</i> : Bc, Go, Mb, Va; <i>ganyivet</i> : Mu, Mv, Po; <i>gavinet que es tanca</i> : Rà, Ve; <i>faca</i> : SJ; <i>fà[x]a</i> : Ca; <i>fà[x]eta</i> : Ca; <i>ganyivet de tanca</i> : SJ; <i>gavinet tancat</i> : Ga; <i>gavinyet</i> : Ga, Rà; <i>navalla</i> : Jp (mapa 31 / 3.1.11)
<i>poal</i>	<i>poval</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; <i>poal</i> : ¹¹⁴¹ Mu, Po, SJ (mapa 32 / 3.1.11)
<i>porró</i>	<i>porró</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, ¹¹⁴² Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; <i>canadella</i> : Jp, Ul; <i>cadanella</i> : Al; ¹¹⁴³ <i>escanadella</i> : Va (mapa 33 / 3.1.11)
<i>pitxera</i>	<i>pitxera</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; <i>setra</i> : Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 34 / 3.1.11)
<i>tassa</i> ¹¹⁴⁴	<i>tassa</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Rà, SB, Sé, Va; <i>escudella</i> : Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, SB, SJ, Va, Ve; <i>escudelleta</i> : Mu, Ul (mapa 35 / 3.1.11)
<i>regirar</i>	<i>regirar</i> : ¹¹⁴⁵ Al, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, SJ; <i>revoldre</i> : Bc, Ca, Mb, Mv, SB, Sé, Va, Ve; <i>remenar</i> : Al, Am, Jp, SJ, Ul (mapa 36 / 3.1.11)
<i>llassa</i>	<i>llassa</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Mb, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>tenidor</i> : Am, Ga, Go, Mv; <i>allò de les cassoles</i> : Rà; ¹¹⁴⁶ <i>tenedor</i> : Mu (mapa 37 / 3.1.11)
<i>cossi</i>	<i>cossi</i> : a tot arreu; <i>ribell</i> : Am, Po, Ul, Ve; <i>ribrell</i> : Al, Ca (mapa 38 / 3.1.11)
<i>marraixa</i> ¹¹⁴⁷	<i>marraixó</i> : Bc, Go, Jp, Mb, Po, SB, Ul, Va, Ve; <i>marraixa</i> : ¹¹⁴⁸ Al, Am, Bc, Ca, Ga, Mv, Sé, SJ; <i>cànter</i> : Bc, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Ve; <i>canteret</i> : Fr, SB; <i>pitxerull</i> : Bc (mapa 39 / 3.1.11)

¹¹⁴⁰ ALDC (m. 362, vol. II).

¹¹⁴¹ La pronúncia recollida a Ga és amb labiodental fricativa sonora. Les tres poblacions de la Ribera són les que mantenen la variant sense la consonant antihlàtica, més pròxima al valencià. Aquestes poblacions són les que van rebre població provinent de comarques com l'Horta, per al cultiu de l'arròs. L'ALDT recull *po[v]al* a Mb i *poal*, *poval* i *balde* a SJ (m. 110). També a Gimeno (1996: 163) es recull *po[β]al* a Alcanar, Amposta, Ulldecona, Sant Joan del Pas, els Valentins, la Sénia i Santa Bàrbara. L'ALDC anota *poal* a Am, i també amb labiodental a Mb (m. 349, vol. II).

¹¹⁴² ALDC (m. 354, vol. II) *brocal* a Mb i *porró* segona resposta.

¹¹⁴³ Al: «*Porró*, *cadanella* los catalans diuen un *porró*, natros *cadanella*, com li vulgues dir».

¹¹⁴⁴ Comentaris d'ús donaven notícia de la vitalitat del mot: (Fr) «Lo *tassó* és sense ansa»; (Ga) «*Tassa* és més ara»; (Mv) «*Tasses*, ans *escudelle*»; (SB) «Hi havia una *tassa* menuda que es dia xiqueta, l'*escudella* era més gran»; (Sé) «*Escudella* és una *tassa* més grossa».

¹¹⁴⁵ L'ALDT ho anota també a Am i *revoldre* a Al (m. 113). L'ALDC dona *menejar*, sense la iod, a Am i *revoldre* a Ul (m. 393, vol. II).

¹¹⁴⁶ Rà: «Trau *allò de les cassoles*! Som més pràctics». L'ALDC anota *rodanxa* i *trespeus* a Am (m. 367, vol. II).

¹¹⁴⁷ L'ALDT apunta *cànter* a Am, i no obté resposta a Al (m. 107). L'ALDC anota *ampolla* a Am, també a Mb juntament amb *marraixó* (m. 346, vol. II).

<i>respatler</i>	<i>respaldo</i> : a tot arreu excepte a Po; <i>respalder</i> : Po (mapa 40 / 3.1.11)
<i>bufet</i>	<i>bufet</i> : a tot arreu excepte a Rà i Ul; <i>aparador</i> : Ul; <i>trinxant</i> : Rà (mapa 41 / 3.1.11)
<i>estovalles</i>	<i>estovalles</i> : Al, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; <i>mantel</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve (mapa 42 / 3.1.11)
<i>tovalló</i>	<i>tovalló</i> : Al, Bc, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ; <i>tavalló</i> : ¹¹⁴⁹ Am, Ca, Fr, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; <i>servilleta</i> : Al, Bc, Jp, Rà, Sé, SJ (mapa 43 / 3.1.11)
<i>esmorzar</i> ¹¹⁵⁰	<i>amorzar</i> : Am, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Ve; <i>esmorzar</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Go, SJ, Va (mapa 44 / 3.1.11)
<i>menjada</i> <i>entre hores</i>	<i>mosset</i> : ¹¹⁵¹ Am, Bc, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; <i>mos</i> : Al, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, Ve; <i>puntalet</i> : Fr, Mv (mapa 45 / 3.1.11)
<i>les postres</i>	<i>les postres</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; <i>los postres</i> : Am, Rà, SB; <i>lo postre</i> : Go, Va (mapa 46 / 3.1.11)
<i>carn d'olla</i>	<i>carn d'olla</i> : Al, Am, ¹¹⁵² Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>carn de bollir</i> : Ga, Mb; <i>carn de bullir</i> : Ga, Mu (mapa 47 / 3.1.11)
<i>escatxill</i>	<i>escatxill</i> : Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>escarritx</i> : Fr, Mv, Po; <i>escatill</i> : Sé (mapa 48 / 3.1.11)
<i>setrill</i>	<i>setrill</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Ul, Va; <i>aceitera</i> : Go, SJ, Ve; <i>citera</i> : Jp, Sé; <i>porronet d'oli</i> : Ga; <i>setrillet</i> : Mv; <i>sitrillera</i> : Am; <i>ceitera</i> : Ve (mapa 49 / 3.1.11)
<i>galeta</i> ¹¹⁵³	<i>maria</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>galleta</i> : Al, Ca, Fr, Go, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve (mapa 50 / 3.1.11)
<i>bescuit</i>	<i>biscuit</i> : Al, Bc, Fr, Jp, Mu, Mv, Rà, Sé, Va, Ve; <i>bescuit</i> : Am, Ca, Ga, Go, Mb, Mv, Po, SB, Ul (mapa 51 / 3.1.11)
<i>carquinyol</i>	<i>carquinyol</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>carquinyola</i> : Mb, SB; <i>secallet</i> : Ga (mapa 52 / 3.1.11)

¹¹⁴⁸ L'ALDT apunta *cànter* a Am, i no obté resposta a Al (m. 107).

¹¹⁴⁹ L'ALDC recull *tavalló* a Mb i també *tovalló* a Am (m. 375, vol. II).

¹¹⁵⁰ La variant majoritària és la que presenta absorció de la semivocal velar [w] i dona *amorzar*. Respecte a *esmorzar*, Navarro (1996, I: 56) explica que s'ha produït un canvi de prefix, d'*al-* s'ha passat a *es-*. ALDC (m. 377, vol. II).

¹¹⁵¹ Rà: «Si no és una fartanera és un *mosset*». L'ALDC anota *deu hores* a Am i Mb i un *puntalet* a Ul (m. 381, vol. II).

¹¹⁵² L'ALDC dona *presa* a Am, *olla* a Mb i Ul (m. 384, vol. II).

¹¹⁵³ Mu: «Les *galletes* són quadrades. Les *maries*, redones»; SJ: «Les *maries* són redones i les *galletes* no, tinen un gust i un altre». Ho hem exemplificat com un cas de metonímia a Buj Alfara 2004a: 24.

- neula*¹¹⁵⁴ *neula*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *barquillo*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ve (mapa 53 / 3.1.11)
- garrapinyada* *garrapinyada*: Al, Am, Ca, Fr, Mu, Ga, Go, Po, Rà, SB, Ul, Va; *garrampinyada*: Jp, Sé; *ametla ronyosa*: Mb; *grapinyada*: Mv, SJ; *rapinyada*: Bc; *renyosa*: Ve (mapa 54 / 3.1.11)
- torró* *tarró*:¹¹⁵⁵ a tot arreu excepte a Go i SB; *turró*: Go, SB; *torró*: SJ (mapa 55 / 3.1.11)
- xocolate bullit* *xocolate bullit*:¹¹⁵⁶ Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va; *xocolate cuit*: Fr, Go, Mb, Mv, SB, Ve (mapa 56 / 3.1.11)
- llanda* *llanda*:¹¹⁵⁷ Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Po, Sé, Ul, Va, Ve; *llauna*: Am, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ (mapa 57 / 3.1.11)
- fart* *fart*: Al, Am, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *tip*: Fr, Mb,¹¹⁵⁸ Po, SB, SJ, Ve; *replé*: Mu, SJ; *fartó*: Va; *farçon*: Bc; *golut*: Ga (mapa 58 / 3.1.11)
- gord* *gord*:¹¹⁵⁹ a tot arreu; *gros*:¹¹⁶⁰ Mb, SB, SJ, Va, Ve; *sano*: Al, Ca; *gras*: Ve (mapa 59 / 3.1.11)
- fartera* *fartera*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, SB, Sé; *fartanera*: Am, Mb, Mv, Po, Rà, SJ; *fartea*: Al, Jp, Ul, Va, Ve; *fartada*: Mu, SB; *fartanada*: Ga; *fartellada*: Ga; *farterada*: Ca (mapa 60 / 3.1.11)
- pica* *pica*: Al, Bc, Ca, Fr, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *aigüera*: Mu, Rà, SB,¹¹⁶¹ SJ, Va; *pica d'escurar*: Al, Am, Ga, Go, Jp; *aigüeres*: Po (mapa 61 / 3.1.11)

¹¹⁵⁴ Am: «Redó, *barquillo*»; Bc: «Són *neules*, pero són més *barquillos*»; Fr: «Si està estés: *neula*»; Go: «La galleta de mantecado és una *neula*»; Mu: «Les *neules* eren les galletes dels mantecados»; Sé: «Lo *barquillo* és un canudet. Les *neules* se feen domés pa Nadal». A propòsit de les *neules* i Nadal a Al ens cantaren la coneguda tonada: «*Ara ve Nadal, matarem un gall, i a la tia Tona n'hi darem un tall*».

¹¹⁵⁵ ALDC (P14) sense resposta a Am.

¹¹⁵⁶ A Ga i SJ *b[o]llit*, a Po i Rà *b[o]llit* i *b[u]llit*.

¹¹⁵⁷ Fr: «La *llanda* és lo que es posa al forn. La *llauna* és lo material». A Ulldecona i a Mas de Barberans expliquen les diferències entre *llanda*, *llanta* i *llauna*: «Lo cercol de ferro era de *llanta*, *llanda* és una atra cosa»; «Lo cercol és de *llauna*, la *llanda* és del forn».

Veny (1991: 105, 106) indica que *llanda* abraça tot el País Valencià i algun punt del Matarranya i que al nord de la Cènia (*sic*) ja apareix *llauna*. Tal com reporta les primeres dades entenem que situa ja *llauna* a partir de la Sénia, i seria la frontera administrativa la que marcaria el límit entre *llanda* i *llauna*. Les dades que obtenim mostren com *llanda* també es troba enllà del riu Sénia.

¹¹⁵⁸ Mb: «*Fart* és més bast, més vulgar; no ho diríem i menos davant de gent que no coneixem».

¹¹⁵⁹ Al: «Està *sano* està *gord* és molt *gord* és molt *sano*». (A Alcanar hi ha la distinció entre *estar sano* que és sinònim de *gord* i *és sano* que es refereix a *ser bona persona*.) SB: «*Gord* és més que *gros*»; Ul: «*Gord* com un jòneg».

¹¹⁶⁰ L'ALDT arplega *gros* exclusivament a Mb i Ul (m. 473).

¹¹⁶¹ SB: «Les *aigüeres* era més antes».

- vàter*¹¹⁶² *vàter*: Al, Am, Ca, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *quarto d'aseo*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Po, SB, Sé, Va, Ul; *quarto de bany*: Al, Bc, Fr, Mv, Rà, Sé; *aseo*: Fr, Po, Rà, Ve; *lavabo*: Ga, Mv, Rà, Ul; *servici*: Jp, Mv, Rà, Va; *retrete*: Go, Mb, Ve; *orinari*: Va (mapa 62 / 3.1.11)
- lavabo de peu lavabo*: Ca, Fr, Ga, Mu, Po, Rà, Sé, Va, Ve; *palanganero*: Go, Mb, Ve; *rentamans*: Am, Ga, SB; *palancanero*: Mv, SJ; *lavabo de peu*: Jp
- pitxera*
del lavabo *setra*: Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ; *pitxera*: Al, Bc, Ca, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *gerra*: Go; *gerro*: Jp (mapa 63 / 3.1.11)
- safa* *grela*:¹¹⁶³ Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul; *palangana*: Bc, Go, Sé, Va, Ve; *palancana*: Am, Ca, Mv, SJ; *safa*: Al, Bc; *pica*: Fr (mapa 64 / 3.1.11)
- habitació* *habitació*: Al, Am, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; *quarto*: Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, SJ, Ul, Va, Ve; *quarto de dormir*:¹¹⁶⁴ Al, Mb, SJ; *dormitori*: Ga, Jp, SB, Sé, Ul (mapa 65 / 3.1.11)
- somier* *sunyer*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *sumier*: Al, Ca, Rà; *sonyer*: SJ (mapa 66 / 3.1.11)
- edredó*¹¹⁶⁵ *edredon*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *edredó*: Ca, Mu, SB (mapa 67 / 3.1.11)
- somni roïn* *ensòmit roïn*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Sé; *ensòmit més dolent*: Rà; *ensòmit més roïn*: Ca, Jp; *ensòmit molt roïn*: SB, Va; *mal ensòmit*: Ca, Ul; *ensòmic roïn*: Al; *ensòmit dolent*: Po; *ensòmit feo*: SJ; *mal sòmit*: Fr, Mv; *ensomi*: Mv
- adesar*¹¹⁶⁶ *adesar*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *salvar*: Al, Ca, Rà; *guardar*: Al, Ul; *amagar*: Ga; *arreglar*: Bc; *desar*: Ul (mapa 68 / 3.1.11)
- penja-robes*¹¹⁶⁷ *penja-robes*: Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *perxa*: Al, Am, Mb, Mu, Po, Rà, SB, SJ; *penjador*: Ca, Fr; *perxa de peu*: SJ (mapa 69 / 3.1.11)

¹¹⁶² L'ALDT anota *sambullo* a Al i SB; *retrete* a Ul i també *vate*; *comú* a Am, SB, Sé i Va; *comuna* a Jp; *vàter* a Mb; *excusat* a Am i SB (m. 95). L'informant de Rà puntualitzava: Vaig al *lavabo* és més fi.

¹¹⁶³ L'ALDT dona *ribrell* a Al; *palangana* a Ul; *palancana* a Mb; *ribella* a SB; *ribell* a Jp, Sé i Va; i SJ apareix sense resposta (m. 98). L'ALDC anota *palangana* a Am i Mb, i *palancana* a Ul (m. 258, vol. II). Bc: «Diem més *palangana*».

¹¹⁶⁴ Al: «Lo *quarto de dormir* diem antes, ara es diu l'*habitació*. L'alcova, la saleta...»; Ul: «Ara se li diu *dormitori*, *ans se li dia quarto*».

¹¹⁶⁵ L'ALDC anota *dredon* a Am i *conxa* a Ul (m. 275, vol. II).

¹¹⁶⁶ L'ALDC dona *aixecar* a Ul (m. 431, vol. II). Jp: «L'obra l'*aixequem*»; Ul: «Ans se dia *desar*, ara *guardar*».

¹¹⁶⁷ Al: «Lo *penja-robes* s'enganxa a la paret»; Am: «La *perxa* és en potes. Lo *penja-robes*, a la paret».

- bressar*¹¹⁶⁸ *bressar*: Am, Ga, Go, Mb, Po, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *gronxar*: Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Ve; *gronsar*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Sé, Va; *brensar*: Bc (mapa 70 / 3.1.11)
- canelobre* *candelabro*: Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; *candeler*: Al, Ca, Fr, Ga, Mb, Mv; *candelobre*: Sé; *canelobre*: Ul (mapa 71 / 3.1.11)
- espelma* *espelma*: a tot arreu excepte a Jp i Mv; *candela*: Ga,¹¹⁶⁹ Go, Mb, Mv, Rà, SB; *ciri*: Ca, Fr, Jp, Sé, Ve (mapa 72 / 3.1.11)
- cresol* *cresol*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB,¹¹⁷⁰ Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *llumaner*: Am, Mu, SB, SJ (mapa 73 / 3.1.11)
- torcar la pols* *torcar la pols*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *lleva la pols*: Am, Bc, Ca, Mv, Ve; *espolsar*: Mb, Mu; *fregar la pols*: Bc, Ca, Sé; *traure la pols*: Sé, Ve (mapa 74 / 3.1.11)
- fer ganxet* *fer ganxet*: Al, Am, Bc, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, SJ; *fer ganxillo*: Fr, Go, Mb, Rà, SB, Sé, Va; *fer punt de ganxo*: Ca, Ul; *fer ganxo*: Ve (mapa 75 / 3.1.11)
- madeixa* *madeixa*: a tot arreu excepte a Go i Sé; *troca*: Bc, Fr, Go, Mb, Mv, Sé; *cabdell*: SJ, Ve (mapa 76 / 3.1.11)
- agulla d'estendre*¹¹⁷¹ *agulla d'estendre*: Al, Am, Ca, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Sé, Ul, Va, Ve; *agulla*: Fr, Ga, Rà; *agulla de corda*: Mu, SJ; *agulla de penjar*: SB; *agulla pa estendre*: Bc (mapa 77 / 3.1.11)
- safareig*¹¹⁷² *safareig*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *rentador de fusta*: Go, Mv, SB; *rentador*: Ga, Va, Ve; *post*: Po (mapa 78 / 3.1.11)
- safarejos públics* *safarejos*:¹¹⁷³ Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *rentadors*: Fr, SJ, Ve; *llavadors*: Ve (mapa 79 / 3.1.11)
- lleixiu* *lleixiu*: Al, Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Va, Ve; *lixiu*: Ca, Ga, Sé, SJ; *le[x]ia*: a tot arreu (mapa 80 / 3.1.11)

L'ALDT recull *penjador* a Al, Mb, Sé, Ul i Va; *perxa* a SJ; *penja-robres* a SB; a Jp no hi ha resposta (m. 99). L'ALDC anota *penja-robres* a Am, *penjador* a Ul i Mb, i *perxa* amb fricativa palatal sorda —nosaltres ho hem recollit amb africada palatal (m. 264, vol. II).

¹¹⁶⁸ L'ALDT anota *gronsar* a Ul; *bressar* a Jp; *gronxar* a SB (m. 119). L'ALDC recull *gronsar* a Ul (m. 266, vol. II).

¹¹⁶⁹ Ga: «Diem més *candela*». L'ALDC anota *espelma* a Ul (m. 337, vol. II).

¹¹⁷⁰ L'ALDT també dona *llum d'oli* (m. 104). L'ALDC anota *llum d'oli* a Am (m. 336, vol. II).

¹¹⁷¹ L'ALDT anota *les agulles* a Al, Am, Jp, SB i Va; *pinces* a Sé i Mb i Ul sense resposta (m. 533).

¹¹⁷² Am: «Les aïnes pa rentar eren la *post de rentar*, cossis...»; SJ: «La *post de rentar* era de fusta i el *safareig* d'obra». ALDC (m. 405, vol. II) *rentador* també a Mb.

¹¹⁷³ L'ALDC anota *rentadors* a Mb (m. 406, vol. II).

- pala*¹¹⁷⁴ *pala*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Ve; *paleta*: Am, Ca, Mb, SJ, Va; *bastó*: Bc, Po (mapa 81 / 3.1.11)
- costurer* *costurero*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *costurer*: Bc, Ve; *paner*: Mb, Mv; *paneret*: Mu; *panereta*: SB; *panereta de cosir*: Po; *capseta de cosir*: Ca (mapa 82 / 3.1.11)
- esguerro* *esgarro*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *set*: Al, Go, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul; *quatre*: Mu, Mv; *esguinxonada*: Mb; *enganxada*: Fr; *esgarrat*: SJ; *esguinzó*: Mv (mapa 83 / 3.1.11)
- sargir* *sorgir*:¹¹⁷⁵ Al, Am, Bc, Ga, Mb, Po, Rà, SB, Sé, SJ; *surgir*: Ca, Mu, Va, Ve; *sargir*: Fr, Go, Jp, Mv, Ul (mapa 84 / 3.1.11)
- canut*¹¹⁷⁶ *canut*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Sé, Ve; *canyut*: Am, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul; *canó*: Al; *canya*: Va (mapa 85 / 3.1.11)
- lladriola*¹¹⁷⁷ *vidriola*:¹¹⁷⁸ Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà,¹¹⁷⁹ SB, SJ, Ve; *jodriola*: Al, Bc, Ca, Jp, Va; *jodrigola*: Sé; *rodiola*:¹¹⁸⁰ Ul; *rodriola*: Ve (mapa 86 / 3.1.11)
- persona orgullosa* *li agrada figurar*: Al, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, SB, Sé, Va; *presumit*: Bc, Fr, Ga, Mb,¹¹⁸¹ Mu, Mv, Po, Rà, Va, Ve; *fanfarró*: Bc, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Va, Ve; *xulo*: Bc, Fr, Mb, Mu, Va; *fanfarron*: Fr, Mb, Mv, Ul; *orgullosa*: Al, Fr, Go, Rà; *bufat*: Mv; *cregut*: Go; *docta*: Al, Ca, SJ; *docte*: Mv; *pretensiosa*: Am
- persona agarrada* *agarrat*: Al, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Go, Ul, Va; *tacanyo*: Am, Fr, Mb, Mv, SB, SJ, Ve; *astuviador*: Ga, Mb, Mv (mapa 87 / 3.1.11)
- persona malgastadora* *malgastadora*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *derrotxador*: Fr; *derrotxona*: Rà; *despilfarrador*: Mb; *esvalifador*: Mv; *gambalutxa*: Jp; *té la mà foradada*: Am
- jutge* [x]ues: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va; *jutge*: Al, Go, Jp, SJ, Va, Ve (mapa 88 / 3.1.11)

¹¹⁷⁴ Bc: «Se picava com una *pala* o un *bastó* la roba dobla»; SB: «Hi havia una *paleta de fusta* pero aquí no, no en vaig vore mai».

¹¹⁷⁵ L'ALDC anota *sargir* a Mb (m. 422, vol. II).

¹¹⁷⁶ Al: «Antes usava en un *canó*». L'ALDC apunta *canut* a Ul (m. 426, vol. II).

¹¹⁷⁷ Gimeno (1997: 537) dona les següents variants: *judriola*, Alcanar, Sant Joan del Pas i els Valentins; *jodrigola*, a la Sénia; *rodiola*, Ulldecona. L'Alcover (DCVB, VI: 444) anota *jodriola* a Girona i *rodiola* a Ciutadella.

¹¹⁷⁸ En punts del nord-occidental i del valencià, pròxims a aquesta comarca trobem indrets com Vinaròs o Tortosa.

¹¹⁷⁹ També *vedriola* a Rà.

¹¹⁸⁰ Recollit a Ciutadella, pel DCVB.

¹¹⁸¹ A Ga també *pres[o]mit*, i a Mb, vd. § 1.2.2.5. A Mb explicaven el significat de *vistable*: si un va asseat i fa goig.

- jutjar* *jusgar*: a tot arreu excepte a Fr i Mb; *jutjar*: Fr, Jp, Mb, Ve (mapa 89 / 3.1.11)
- a casa (de)* *a casa*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *al de*: Am, Ga, Go, Mu, Mv, Rà, SJ; *a ca*: Bc, Mb, Ul, Ve; *a això*:¹¹⁸² Al (mapa 90 / 3.1.11)
- endergos* *malendreços*:¹¹⁸³ Am, Ga, Mv, Ul; *trastes*: Fr, Go, Jp, Mv, Po, Rà; *trastos*: Am, Mu, Rà, Va, Ve; *enredros*: SB, Sé; *endergos*: Al; *endreços*: SJ; *malsedreços*: Mb; *trastes vells*: Al
- graelles* *graelles*: a tot arreu excepte a Go; *grielles*: Go (mapa 91 / 3.1.11)
- fulla* *fulla*: a tot arreu excepte a Ga; *tall*: Fr, Ga (mapa 92 / 3.1.11)
- terrat* *tarrat*:¹¹⁸⁴ Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *terrat*: Mb, Mu, Po (mapa 93 / 3.1.11)
- escalfamans* *esca[w]famans*:¹¹⁸⁵ Go, Mb, Po, SJ; *esca[w]finya*: Ga; *esca[l]famans*: Bc, Ca, Fr; *esc[o]famans*:¹¹⁸⁶ Mu
- espalmatòria* a tot arreu excepte a Bc a on recollim *l'espalmatori*¹¹⁸⁷ (mapa 94 / 3.1.11)

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>casa</i>	<i>balcó</i>	<i>biga</i>
<i>barana</i>	<i>florera</i>	<i>paret</i>
<i>paret mitgera</i>	<i>fatxada</i>	<i>barandat</i>
<i>emblanquinar</i> ¹¹⁸⁸	<i>calç</i>	<i>forn de calç</i>
<i>calziner</i>	<i>topí</i>	<i>amo</i>
<i>ama (ama de casa a SJ)</i>	<i>criada</i> ¹¹⁸⁹	<i>teulada</i>
<i>teula</i> ¹¹⁹⁰	<i>rafal</i>	<i>a dalt</i> ¹¹⁹¹
<i>a baix</i>	<i>tancat / tancada</i>	<i>obert / oberta</i>
<i>brancal</i> ¹¹⁹²	<i>clau</i>	<i>pany</i>

¹¹⁸² Vd. 2.1.4.

¹¹⁸³ Amb neutralització de la palatal semitancada àtona en medial oberta, també en *maledreços*.

¹¹⁸⁴ *Tarrat*, a l'occidental i *terrat*, a l'occidental i al valencià (DCVB, X: 258). Massip (1989: 30) dona *t[a]rrat* com un cas d'assimilació a la vocal tònica.

¹¹⁸⁵ A Amposta hem recollit *esca[w]fallits* (§ 3.1.11) i a la Ràpita *escaufor* (§ 3.1.11), com a resposta per al seient al voltant del foc: «mos assentàvem a l'escaufor».

¹¹⁸⁶ El mateix fenomen es retroba en la variant *sovatge* < *salvatge*, a Mb (mapa 65 / 3.1.5).

¹¹⁸⁷ L'ALDC apunta *espalmatori* a Ul (m. 338, vol. II).

¹¹⁸⁸ L'ALDT anota aquesta resposta amb l'articulació de la vocal del segment *em-* vocal palatal semitancada excepte a SJ a on ho dona com a medial oberta. En la nostra investigació aquesta última ha estat la pronúncia que hem recollit pertot.

¹¹⁸⁹ L'ALDC apunta *llogada* com a primera resposta a Mb (m. 225, vol. II).

¹¹⁹⁰ Mv: Lo que partix: *carena*; Sé: Lo renc que va per dalt és la *corulla*.

¹¹⁹¹ L'ALDT no anota cap resposta a Mb ni a Ul (m. 563).

¹¹⁹² L'ALDC apunta *pedrís* a Ul (m. 227, vol. II).

<i>me s'olvida</i>	<i>gatera</i> ¹¹⁹³	<i>picaport</i> ¹¹⁹⁴
<i>cabirons</i> ¹¹⁹⁵	<i>llata</i> ¹¹⁹⁶	<i>cabàs</i> ¹¹⁹⁷
<i>cistell</i>	<i>cistella</i>	<i>escala</i>
<i>finestra</i>	<i>vidre</i>	<i>pujar</i>
<i>misto</i>	<i>baixar</i>	<i>sofre</i>
<i>encendre</i>	<i>apagar</i>	<i>tea</i>
<i>ventar</i> ¹¹⁹⁸	<i>tió</i>	<i>feix</i> ¹¹⁹⁹
<i>ou</i>	<i>piló</i>	<i>espurna</i> ¹²⁰⁰
<i>cendra</i>	<i>brasa</i>	<i>caliu</i>
<i>balanci</i>	<i>dropo</i>	<i>ansa</i>
<i>lleixa</i> ¹²⁰¹	<i>perol</i> ¹²⁰²	<i>caldera</i>
<i>paella</i>	<i>escorredora</i>	<i>cullera</i>
<i>forquilla</i>	<i>buit</i>	<i>ple / plena</i>
<i>trago</i>	<i>embut</i>	<i>plat</i>
<i>pla</i>	<i>fondo</i>	<i>got</i>
<i>cossi</i>	<i>copa</i>	<i>s'ha trencat</i> ¹²⁰³
<i>cassola</i>	<i>olla</i>	<i>cànter</i>
<i>ensalada</i>	<i>m[i]njador</i>	<i>m[i]njar</i>
<i>taula</i>	<i>cadira</i>	<i>quartina</i>
<i>calaixera</i>	<i>calaix</i>	<i>dinar</i>
<i>sopar</i>	<i>acovidar</i>	<i>acovidats</i> ¹²⁰⁴
<i>sopa</i>	<i>caldo</i>	<i>saler</i>
<i>paella</i>	<i>arròs</i>	<i>truita</i>
<i>morter</i>	<i>mà de morter</i>	<i>all-i-oli</i>
<i>tacar</i>	<i>taca</i> ¹²⁰⁵	<i>xocolate</i> ¹²⁰⁶
<i>marsapà</i>	<i>confit</i> ¹²⁰⁷	<i>gord</i>
<i>dèbil</i>	<i>obra</i>	<i>escurar</i>
<i>eixugar</i>	<i>escuranda</i>	<i>cepillo</i> ¹²⁰⁸
<i>espill</i>	<i>pinta</i>	<i>llit</i>
<i>llençol</i> ¹²⁰⁹	<i>girada</i> ¹²¹⁰	<i>abrigalls</i>

¹¹⁹³ L'ALDT no dona cap dada a SJ (m. 92).

¹¹⁹⁴ L'ALDT recull *portonet* a UI i no hi ha resposta a Al, Jp, Mb, Sé i Va (m. 90). L'ALDC anota *portonet* a UI (m. 233, vol. II).

¹¹⁹⁵ Sé: «Si és redó: *cabiró*. Si és serrat: *mija fila*».

¹¹⁹⁶ L'ALDC anota *llistons* a Am i UI, *tisells* a Mb (m. 445, vol. II). Bc, Rà: «La *llata* domés és pa fer cabassos».

¹¹⁹⁷ Al: «Més refinat: *un cistell*»; Am: «*Cabassona*: cabàs per a endur-se el minjar».

¹¹⁹⁸ L'ALDC anota *aventar* a UI, i a Mb recull *ventar* amb labiodental fricativa (m. 291, vol. II).

¹¹⁹⁹ L'ALDT arreplega les següents respostes *dinada* a Al; *grapata* a Am, Mb, SB, SJ i UI; *menat* a Am, Jp; *falcada* a Sé; *falcata* a Va (m. 251).

¹²⁰⁰ L'ALDC anota *esmolet* a UI (m. 311, vol. II).

¹²⁰¹ SJ: «La lleixa del fumeral: *escudeller*».

¹²⁰² L'ALDT anota *olla* a Jp, Sé, SJ i Va; *casso* a Mb i *cassola* a SJ; a Al i UI no hi ha resposta (m. 103).

¹²⁰³ Ve: «Ans: *s'ha romput*».

¹²⁰⁴ Amb africada palatal final a Am, Po i Rà.

¹²⁰⁵ Quan algun infant es taca, se sol dir: «Una taca, alça pataca!», i amb la mà es fa un gest des del punt a on és la taca a la roba cap a la barbeta. També, de vegades, es diu en senyal de sorpresa sense haver-hi l'esmentada màcula per a fer una mica de joc. Vd. § 3.1.3.

¹²⁰⁶ Sé: *Una tauleta de xocolate*; UI: *Una onça de xocolate*.

¹²⁰⁷ Go: «*Padrins podrits, tireu confits! Sí... algo se dia..., als batejos*».

¹²⁰⁸ L'ALDT recull *raspall* a Am, *rascador* a SJ i *espalmador* a Am; Mb i UI no tenen resposta (m. 127).

¹²⁰⁹ L'ALDC no recull cap resposta (m. 273, vol. II).

<i>manta</i>	<i>flassada</i>	<i>matalap</i>
<i>plegar</i>	<i>son</i> ¹²¹¹	<i>encendre</i>
<i>armari</i>	<i>bres</i>	<i>messita</i>
<i>metxa</i>	<i>tocador</i>	<i>bassurero</i>
<i>arruixar</i>	<i>fer bolillos</i>	<i>roba estesa</i>
<i>estendre</i>	<i>rentar</i>	<i>sabó</i>
<i>sabó moll</i>	<i>repassar</i>	<i>escórrer</i>
<i>calat</i>	<i>estisores</i>	<i>didal</i>
<i>juí</i> ¹²¹²	<i>jusgat</i>	<i>defensar</i>
<i>covard</i>	<i>apagar</i>	<i>fora</i>
<i>florit</i>	<i>mandonguilles</i>	<i>gàbia</i>
<i>caixa</i>	<i>capsa</i>	<i>basquet</i> ¹²¹³
<i>baül</i>	<i>reijola</i> ¹²¹⁴	<i>c[wa]rtina</i>
<i>rafal</i>	<i>llevar</i>	<i>traure</i>
<i>croquetes</i> ¹²¹⁵	<i>parar la taula</i> ¹²¹⁶	<i>torcar-se</i> ¹²¹⁷
<i>rebost</i> ¹²¹⁸	<i>fer calça</i> ¹²¹⁹	<i>criat</i> ¹²²⁰
<i>fumeral</i> ¹²²¹	<i>p[a]stell</i> ¹²²²	<i>atiar</i> ¹²²³
<i>tamboret</i>	<i>obra</i> ¹²²⁴	<i>botella</i> ¹²²⁵
<i>casso</i>	<i>llépol</i> ¹²²⁶	<i>ressopar</i> ¹²²⁷
<i>ressopar</i> ¹²²⁸	<i>vinagres</i> ¹²²⁹	<i>ou ferrat</i> ¹²³⁰

¹²¹⁰ L'ALDC també a nota *plegada* a Am, i *plec* a Ul (m. 274, vol. II).

¹²¹¹ L'ALDT no anota cap resposta a Mb i a Ul (m. 526).

¹²¹² L'ALDT recull *juici* a Am i la variant amb antihiàtica *juguí* a Al (m. 480).

¹²¹³ Habitualment s'ha vingut emprant per a denominar el recipient rectangular, de fusta, que contenia la fruita o verdura per a ser venuda. Actualment són de plàstic i molta gent anomena aquests recipients, per interferència amb el castellà, directament 'caixa'.

¹²¹⁴ Salvador (1943: 258) dona *rejòla* a Benassal. L'ALDT dona *reijoler* en l'entrada *terrisaire* a Ulldecona (m. 440). També és d'aquest municipi el barri anomenat *los reijolars* (Els Rajolars), indret a on hi havia, antigament, obradors en els quals es fabricaven artesanalment rajoles. Segons ens explica l'informant d'Ul, J. Virgili Guàrdia, realment es coneix aquest barri per *la Ravaleta*. El nom del rètol actual pareix que respon més a una denominació moderna d'un alcalde de la població, de l'època de recuperació de la democràcia. Segura (2003a: 46) recull *rejola* al Baix Vinalopó.

¹²¹⁵ Bc: «*Croquetes*, ans *bunyols*»; SB: «*Croquetes*, això és més modern». També *cocretes* a Rà.

¹²¹⁶ El DCVB ho anota sense article.

¹²¹⁷ L'ALDT dona *fregar-se* a Sé, Ul i Va; *balejar* a Am i SB (m. 129). L'ALDC anota *fregar-se* i *llimpiar-se* a Mb (m. 376, vol. II).

¹²¹⁸ L'ALDC anota *quarto de rebosc* a Mb (m. 401, vol. II).

¹²¹⁹ Al: «*Fer mitja* ho diuen los catalans».

¹²²⁰ També *llogat* a Ve. L'ALDC anota *llogat* a Mb, i com a segona resposta a Am (m.224, vol. II).

¹²²¹ També *ximenea* a Ca i Va. Al: «Se limpiava el *fumeral* en una romiguera, argilaga»; Bc: «Se llimpiava en una argilaga»; Jp: «*Ximenea* és més català»; Mb: «En una argilaga i una corda i estirar amunt i avall»; Rà: «Hi havia una granera: l'estreginador»; SB: «No diem *ximenea*, diem *fumeral*»; Sé: «Se limpiava en corda i argilaga»; Ul: «Agarraven una argilaga i, en una corda, desembossaven lo *fumeral*»; Va: «Lo *fumeral* se llimpiava en una argilaga».

¹²²² Bc: «*Pastellet* tamé pot ser un forrellat menudet»; Fr: «*Pastell*, lo d'en terra»; Mu: «Aquí l'usem poc esta paraula». A Rà i SB també es pot sentir *pestell*. L'ALDT dona *balda* a Mb i Ul, *felleva* a Va i a SJ no hi ha resposta (m. 87). L'ALDC anota *balda* a Am, Mb i Ul (m. 229, vol. II).

¹²²³ També *aventar* a Mv.

¹²²⁴ *Va[x]illa*: Al, Am, Rà.

¹²²⁵ *Barral* a Va. Al: «*Ampolla* és una botella recta»; Bc: «La *botella* és més estirada»; Ve: «La *botella* és més recta».

¹²²⁶ *Gulut*, Bc; *golut*, Sé.

¹²²⁷ L'ALDC apunta *ressopó* a Ul (m. 379, vol. II).

*drap*¹²³¹
*fato*¹²³⁴
*espart*¹²³⁶
*tovallola*¹²³⁸

*orinal*¹²³²
*colxa*¹²³⁵
*armari*¹²³⁷

*drapaire*¹²³³
prebe-roig
pastisset

Fraseologia

Ul: Estar negre com un *estalzi*.

Ul: Ser més vast que un *forrellat* de porquera.

Al: Pegar-hi com l'aigua en *cistella*.

COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Apareixen en tot el català occidental *bres* i el verb *bressar*. També són formes que es retroben en balear. Notem que en generacions joves són substituïts pels geosinònims del català oriental: *bressol* i *bressolar*.

Per a les plantes que són ornamentals hi ha la denominació *florera*. Amb aquesta metonímia creada a partir de la flor es diferencia entre les plantes que tenen fruit i les que són decoratives.

Per a aplicar calç a les fatxades es fa servir el verb *emblanquinar*, verb derivat referit al color i no *encalar*, amb al·lusió al material.

L'arabisme *rafal*, com a cobert, es retroba també al balear, en comarques del tarragoní i en valencià.

De *llata* o *fer llata*, amb origen en LATA, se'n troben mostres també en balear i valencià.

Hi ha quatre expressions per a referir-se a la casa d'algú. En trobem dos amb el mot *casa*: *a casa l'Anna*, *a casa sa mare*, etc. Aquesta és la majoritària. La següent variant és apocopada *a ca* i es recull a Bc, Mb, Ul i Ve. Aquesta també es recull en pobles veïns del Maestrat. A Alcanar anotem *a això*, expressió que no la recollim en cap altre indret més del Montsià, però la retrobem en balear i en punts del català oriental continental. Coromines en dona testimonis a Malgrat de Mar (DECat, III: 236). El DCVB també la reporta a Alcanar, en l'entrada *ço*, en l'exemple «Hem dinat en ço mon pare». Tot i que en l'exemple de l'Alcover-Moll el pronom és *ço*, aquest no s'utilitza en cap context i ha passat a dir-se *això*. Avui en dia, podem observar que el seu ús cada volta és més minoritari.

¹²²⁸ *Ressopó*: Al, Fr, Jp.

¹²²⁹ *Ceitera*: Ve; *citeres*: Sé; *setrilleres*: Mb, *setrills*: Ca, Ul.

¹²³⁰ *Ou fregit*: Al, Rà.

¹²³¹ *Capçó* també a Alcanar i Vinaròs.

¹²³² *Bací* a Am, Fr, Mu, Rà, SJ, Ul. Am, Mu: «Diem més *bací*»; Fr: «Antes diem *bacins*»; Ul: «Més modernament, *orinal*».

¹²³³ *Canquillaire*: Mu; *canquiller*: SB; *drapero*: Mb. Mu: «Més *drapaire* lo que arprolega, coses velles». L'ALDC recull *drapero* a Am (m. 437, vol. II).

¹²³⁴ *Fatam*: Fr; *fateria*: Fr; *vianda*: Rà.

¹²³⁵ *Conxa*: Va, Ve.

¹²³⁶ Amb sensibilització de la dental a Ca, Jp i Mb. Aquest cas de sinèdoque és general entre *espart* i *fregall*. Amb aquesta accepció no s'anota al DCVB. A partir d'un estudi de variants lèxiques que ens demanaren sobre lèxic de la comarca, el GDLC en línia ja anota aquesta accepció, <http://www.diccionari.cat/lexicx.jsp?GECART=0057255>.

¹²³⁷ Amb dissimilació *a[z]mari* a Bc, Ca, Mv, Po, Sé, Va. L'Alcover-Moll assenyala respecte aquesta dissimilació «Està molt estesa la pronúncia *asmari*» i la ressenya al Pirineu oriental, a l'oriental al balear, a l'occidental i al valencià.

¹²³⁸ També a Al podem sentir *tavallola*.

El conjunt de la vaixela s'anomena *obra*. És un altre exemple de metonímia per prendre el material de què està fet per l'objecte. El seu ús el retrobem en valencià. També s'anomena *obreta* el conjunt de vaixela que es fa servir per a jugar a cuinetes. A la Ràpita explicaven: “Ara ho diem més modern, ara diem *va[x]illa*”.

Una forma provinent de l'aragonès que es manté amb vitalitat és *llanda*.¹²³⁹

Tió és el nom que rep un tros de llenya més aviat gran. Aquesta denominació no s'ha fet extensiva al tió de Nadal. A més, cal dir que aquesta tradició s'ha perdut a la comarca, tot i que alguns informants recorden haver fet el tronc de Nadal.

De dimensions més menudes que l'olla i també amb dos nanses trobem el *perol*, terme que es comparteix amb el valencià i el balear. L'ALDT anota *olla* a Jp, Sé, SJ i Va; *casso* a Mb i *cassola* a SJ; a Al i Ul no hi ha resposta (m. 103).

Per a anomenar la part davantera d'una casa recollim *fatxada*, variant compartida amb el valencià. També és sinònim *pany*, reducció de *pany de paret*.

De la paret que separa una habitació d'una altra o una escala se'n diu *barandat*. Coromines (DECat II: 626-629) li dona un origen catalanomossàrab i ho situa al tortosí, al ribagorçà i al valencià.

El femení d'*amo* és *ama*. Coromines (DECat II: 281-283) ho considera molt estès en valencià.

A la peça horitzontal que hi ha a sota davant de la porta d'entrada se l'anomena *brancal*. Al DECat (II: 191) apareix com una peça lateral, columna de la porta. El DCVB també ho recull en aquesta accepció però a més hi afig el sentit de la peça col·locada en la part inferior al lleidatà, tortosí i valencià (<http://dcvb.iecat.net/>).

El mot *ensalada* és general, coincident amb el valencià. També la forma masculina de *xocolate*. La forma emprada per a dir el contrari de prim és *gord*. Coromines (DECat IV: 565) el localitza pel Priorat, Matarranya, Maestrat, pel valencià i l'eivissenc.

Són generals *escurar* i *escuranda*, també apareixen en valencià i balear. La variant *abrigalls* s'usa com al conjunt de roba de llit. També en el llit hi ha el *matalap*, variant de matalaf en què, igual que cadup, presenta un canvi de labiodental final a bilabial. El recipient rectangular de fusta per a contenir fruita i hortalisses s'anomena *basquet*. *Espill* és la variant general juntament amb tot el català occidental. Per a l'acció de tirar aigua al carrer o a les floreres se'n diu *arruixar*, variant compartida amb el valencià. Un altre paral·lelisme amb el valencià és la variant *juí*; així com *bres*, compartida també en balear.

En aquest camp semàntic també anotem algunes interferències lingüístiques en castellanismes com *bande[x]a*, *cepillo*, *llama*, *respaldo*, *postres* (m.), *messita*, *bassurero*, *damaquana* —amb adaptació fònica de [x] > [k]—, *le[x]ia*, [x]ues, [x]usgat, [x]usgar, *va[x]illa*. Mereix comentari el cas de *cepillo*, castellanisme introduït més modernament quan es tracta de l'estri que serveix per a pentinar-se, i també amb alguna altra funció. En el cas d'emprar-se per a raspallar el burro o el matxo apareixen les variants *raspall*, *rascador*, *estrijol*, *rascle* i *triscador* (Buj Alfarà, 2001: 95). Aquesta última no es troba a l'Alcover-Moll. Amb aquesta naturalitat diferenciava *raspall* de *cepillo* la informant d'Alcanar: “Ara em rento les dents en un raspall, perquè pa n'estes de postisses ja no en trobo de cepillos.” L'ALDT anota *cepillo* a Al, Jp, SB, Sé i Va. A Am, juntament amb *raspall*, obté *espalmador*. Resposta que es repeteix a SJ a més de *rascador*. Sense resposta resten Mb i Ul (m.127).

¹²³⁹ Veny 2009.

En *forrellat* obtenim les variants *forrallat*, *forroll* i *forrollat*. A Poblenou anatem *manduixell*, forma no recollida al DCVB. Per a la protecció que es posa davall de les cassoles s'usa el terme *llaça*, estès pel tortosí i el valencià septentrional. Altres variants són *tenidor* i *tenedor*, localitzades pel nord-occidental.

Per a anomenar el manyoc que serveix per a escurar s'empra la variant *espart*. Lexicalització de la matèria primera que ha passat a denominar l'utensili (Buj Alfara, 2001: 93). Aquest és un cas de sinècdoc de la matèria d'una cosa per la cosa en si, fenomen que s'estén a punts de la Ribera d'Ebre (Cubells 2009, I: 401) i a la Terra Alta (Navarro 1996, I: 254).

De variants més pròpies del tortosí, per a anomenar la quantitat d'un líquid o substància que es desprèn com l'oli de la paella, per exemple, recollim *escatxill*, *escarritx* i *escatill*. Les primeres les localitza el DCVB a Tortosa, Benicarló i Priorat i Maestrat. No hi és anotada *escatill*.

3.1.12 Indumentària

- calces* *calces*:1240 a tot arreu; *mitges*:¹²⁴¹ Al, Am, Bc, Go, Mv, SB, Va; *antipares*: Po (mapa 1 / 3.1.12)
- bragues* *bragues*: a tot arreu, excepte a Va; *calçons*: Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ; *pantalons*: Al, Am, Bc, Ca, Go, Po, Sé, SJ, Ve; *calçotets*: Bc, Fr, Jp, Va (mapa 2 / 3.1.12)
- toca*¹²⁴² *toca*: Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va; *toquilla*: Al, Ga, Ul; *toqueta*: SJ; *manteleta*: Fr (mapa 3 / 3.1.12)
- cosset* *corset*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Va, Ve; *cosset*: Jp, Sé, Ul; *corser*: Al; *curset*: Mv; [x]ustillo: SB (mapa 4 / 3.1.12)
- espartdenya* *espartdenya de l'òstia*: Al, Am, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Ve; *espartdenya*: Bc, Ca, Fr, Ga, Mb, SB; *espartdenya de cànem*: Jp, Rà, Va; *espartdenya d'espart*: Rà; *espartdenya de sola*: Rà; *espartdenya de veta*: Sé (mapa 5 / 3.1.12)
- jupetí*¹²⁴³ *armilla*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *jupetí*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Va; *jopetí*:¹²⁴⁴ Am, Bc, Ga, Jp, Mv, Ul; *xaleco*: Am, Fr, Ga, Va, Ve; *jaleco*: Bc, Jp, Rà; *jupetí*: Ca, SJ, Va; *armilleta*: Sé (mapa 6 / 3.1.12)

¹²⁴⁰ ALDC (m. 210, vol. II).

¹²⁴¹ L'ALDT recull també *mitges* a Jp (m. 73).

¹²⁴² Aquestes variants no hi són a l'ALDT. Al: «*Toquilla* és *toquilla*, res de *toca*. La *toca* és un manton més curt».

¹²⁴³ No s'hi anoten, a l'ALDT, les variants *jupetí*, *armilleta* ni *jupetinet* (m. 81). L'ALDC atesta *jopetí* també a Mb i *cos* a Ul (m. 189, vol. I).

¹²⁴⁴ Veny (2003: 361) considera que aquesta articulació de velar semitancada correspon a un sistema fonètic alternatiu i no a un fenomen d'hipercorrecció, com habitualment s'ha considerat.

- camisa de dormir*¹²⁴⁵ *camison*: Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Po, SB, SJ, Ul, Ve; *camisa de dormir*: Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Sé; *camisó*: Mv, Rà, Va (mapa 7 / 3.1.12)
- serracaps*¹²⁴⁶ *serracaps*: Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SJ, Ul, Ve; *sarracaps*: Am, Fr, Ga, Go, Mv, Rà, Sé, Va; *sorracaps*: SB (mapa 8 / 3.1.12)
- bata* *bata*: a tot arreu; *batín*: Al, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, SB, Sé, Va (mapa 9 / 3.1.12)
- vestit jaqueta* *tratge jaqueta*: Al, Ca, Fr, Ga, Jp, Rà, Ul; *tra[x]e jaqueta*: Am, Ca, Go, Mu, Mv, Va; *vestit jaqueta*: Bc, Mb, Mv, Sé, SJ; *conjunt*: Fr, Po, Ve; *tratge*: SB; *tratge de dona*: SB (mapa 10 / 3.1.12)
- braçaleta*¹²⁴⁷ *pulsera*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *braçaleta*: Ca, Fr, Po, Sé, Ul, Va, Ve; *braçalet*: Am, Jp, Mb, Mu, SB; *braçalera*: Al, Mv; *polsera*: Ca (mapa 11 / 3.1.12)
- samarreta*¹²⁴⁸ *samarreta*: Am, Bc, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *samarra*: Bc, Fr, Ga, Go; *simarreta*: Al, Ca; *camiseta*: Al, Mu; *simarra*: Al (mapa 12 / 3.1.12)
- vestit d'home*¹²⁴⁹ *tratge*: Al, Bc, Ga, Fr, Go, Jp, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *tra[x]e*: Am, Ca, Ga, Mb, Mu, Mv, Po; *traque*: SJ (mapa 13 / 3.1.12)
- llacet* *pa[x]arita*: Al, Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *llacet*: Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, SJ; *corbatí*: Bc, Mv; *llaç*: SB; *llaçada*: Al (mapa 14 / 3.1.12)
- suèter* *jerser sense mànigues*: Al, Am, Bc, Ca, Po, Va, Ve; *pullòver*: Go, Mb, Rà, SB; *pullóver*: Ga, Mu, Sé; *suèter*: Al, Jp, Ul; *pollóver*: Am, SJ; *pullover*: Fr, Mv; *desmangat*: Rà, SB; *jerser sense màniga*: Ve (mapa 15 / 3.1.12)
- sivella*¹²⁵⁰ *hevilla*: Al, Am, Bc, Ga, Go, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va; *sevilla*: Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, SJ; *sevella*: SB; *devilla*: Ca; *villa*: Ve (mapa 16 / 3.1.12)

¹²⁴⁵ Al, Ca: «Anar *camisola* vol dir portar poca roba»; Ca: «La *camisa de dormir* era pa les dones»; Ga: «*Camisola* vol dir en la camisa per fora»; Mu: «Anar en *camisola* vol dir anar en roba no molta»; Mv: «*Camisó*, ara diuen un pi[x]ama»; Po: «*Camisola* és anar nueta».

¹²⁴⁶ Gorro que es posava al cap per a dormir.

¹²⁴⁷ Am: «Lo *braçalet* és més amunt»; Po: «*Braçaleta* ho diuen la gent més gran»; SJ: «Si vas a Barcelona dius un *braçalet*». ALDC (m. 215, vol. II).

¹²⁴⁸ El DCVB no anota *simarreta*, en canvi, sí que hi és *simarra* com a peça de roba específica dels pastors de Núria. A Alcanar l'ALDT anota tan sols *simarreta* (m. 68). Buj Alfarà 2003: 127.

¹²⁴⁹ L'ALDC anota *vestit* a Mb i Ul (m. 187, vol. II).

¹²⁵⁰ Al: Los vells dien *sevilla*; Am: *Sivella* me sona; Ga, Mv: «Molts dien *sevilla* antes»; Go: «Lo normal és la *hevilla*, *sivella* los vells ho dien molt». Amb [a], h[a]villa, a Jp, Po, Sé i Ul.

- calçó curt*¹²⁵¹ *calçó curt*: Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé, SJ, Va; *pantaló curt*: Bc, Fr, Jp, Rà, Ul; *va de curt*: Al, Ul; *calça curta*: Ve; *calçot*: Am; *calçotet curt*: Po (mapa 17 / 3.1.12)
- bolquers* *bolquers*: Al, Am,¹²⁵² Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *bolquims*: Mu, Po, Rà, SJ (mapa 18 / 3.1.12)
- lligar* *lligar*: Al, Am, Ca, Ga, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *amarrar*: Ca; *cordar*: Bc; *cordonar*: SJ; *nugar*: Va (mapa 19 / 3.1.12)
- lletja* *fea*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *feia*: Al, Mb, Mv, Va (mapa 20 / 3.1.12)
- vambes* *espartenyas*: Al, Bc, Ca, Fr, Mb, Mv, Rà, Va; *deportives*: Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Ve; *vambes*: Ga, Jp, SB, Sé, Ul; *sabatilles*: Am, Go; *sapatilles*: Ca, Po; *sabates*: Jp (mapa 21 / 3.1.12)
- botes d'aigua*¹²⁵³ *catiüsqes*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *botes d'aigua*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Po, Rà, Sé, SJ, Ul; *cataiusques*: Ga (mapa 22 / 3.1.12)
- gorra de cop*¹²⁵⁴ *sombrero de cop*: Al, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Po, SJ, Ul; *gorra de cop*: Bc, Jp, Mb, Rà; *gorro de cop*: SB, Sé, Va, Ve; *gorret de cop*: Fr; *xitxonera*: Am, Fr, Mv (mapa 23 / 3.1.12)
- mocador de fer fardells* *mocador d'enfardellar*: Ga, Mu, Mv, SB, SJ; *mocador de fer fardells*: Al, Ga, Mb, Mu, Po; *macador d'enfardellar*: Ca,¹²⁵⁵ Fr; *mocador de fardell*: Bc, SJ; *macador de fardell*: Ve; *mocador de fargell*: Go; *mocador de farzell*: Go; *mocador de fer fardell*: Am; *macador de fer fardell*: Va; *mocador pa fer fardells*: Sé; *mocador de fardells*: Rà; *mocador d'enfardar*: Mu
- calçons*¹²⁵⁶ *calçons*: a tot arreu excepte a Va; *saragiüells*: Al, Sé, Va; *sagorells*: Al (mapa 24 / 3.1.12)
- jersei* *jarser*: a tot arreu excepte a Sé; *sarger*: Sé; *rebeca*: Sé (mapa 25 / 3.1.12)
- jersei* *jarseret*: a tot arreu excepte a Sé; *sargeret*: Sé (mapa 26 / 3.1.12)

¹²⁵¹ A l'ALDT no hi són *calça curta*, *calçot*, *calçotet curt*, *va de curt* (m. 76). Mb: «*Calçó curt*, lo que duia mon pare»; Sé: «Quan portaven *calçó curt* anaven en calcilla».

¹²⁵² ALDC (m. 483, vol. II) anota *bolcada*.

¹²⁵³ SJ: «*Polaines*, la nostra paraula antiga és esta»; Ul: «*Catiüsqes*, en versió antiga; en versió moderna, *botes d'aigua*».

¹²⁵⁴ L'ALDC anota *gorro de caure* a Am (m. 199, vol. II).

¹²⁵⁵ Ca: «*Mocador si és pa mocar-te*, *macador si és pa fer paquets*».

¹²⁵⁶ Sé: «Los *saragiüells* era quan anaven en *calça curta*»; Ve: «Va de *calça curta* quan s'anava en lo vestit de la cota».

pitet *pitet*: a tot arreu; *pitet*:¹²⁵⁷ Al, Jp, SB (mapa 27 / 3.1.12)

SOLUCIONS COMUNES A TOTA LA COMARCA

<i>emprar</i> ¹²⁵⁸	<i>calces</i>	<i>camisa</i>
<i>viso</i>	<i>faixa</i>	<i>pi[x]ama</i> ¹²⁵⁹
<i>falda</i> ¹²⁶⁰	<i>jaqueta</i>	<i>lligacames</i>
<i>bata</i>	<i>guants</i>	<i>tirants</i> ¹²⁶¹
<i>collar (collaret: Jp, Mb)</i>	<i>arracades (arrecades: SB)</i>	<i>presumides</i>
<i>gavardina</i>	<i>corbata</i>	<i>pantalons</i> ¹²⁶²
<i>camals</i>	<i>butxaques</i>	<i>màniga</i> ¹²⁶³
<i>corretja</i>	<i>descalç</i>	<i>gorra</i>
<i>agarrats de la mà (agafats de la mà: Jp)</i>		<i>boina</i> ¹²⁶⁴
<i>visera</i>	<i>sombrero</i>	<i>bonic / a</i>
<i>sandàlia</i>	<i>cordons</i>	<i>sinagües</i> ¹²⁶⁵
<i>calceti</i> ¹²⁶⁶	<i>brusa</i> ¹²⁶⁷	<i>calçotets</i> ¹²⁶⁸
<i>americana</i> ¹²⁶⁹	<i>bavero</i>	<i>sabata</i> ¹²⁷⁰
<i>botes</i> ¹²⁷¹		

Fraseologia

Ul: Estar fet una *arracada*: dit d'algú que té un comportament poc seriós i malfaener.

¹²⁵⁷ SB: «Lo *pitet* és allò menut redó pa la bava».

¹²⁵⁸ Mb: «Abans ho dien més que ara, [a]mprar»; Ul: «Esta és de les que s'estan perdent ara».

¹²⁵⁹ Només l'informant de Rà digué *pi[ɟ]ama* i tot seguit es corregí i articulà [x].

¹²⁶⁰ L'ALDC anota *faldilles* a Ul (m. 181, vol. II).

¹²⁶¹ Jp: «Alàstics en català».

¹²⁶² L'ALDC també anota *pantaló* a l'ALDC (m. 190, vol. II).

¹²⁶³ L'ALDT dona a Al *mànega* i a Mb no registra cap resposta (m. 82).

¹²⁶⁴ Amb velar semioberta a Jp, Ul, Va i Ve. L'ALDC anota *bonya* a Ul (m. 203, vol. II).

¹²⁶⁵ *Enagües*: Fr, SJ; *refaco*: Po. L'ALDC anota *sinagües* a Mb, *viso* a Am, Mb i Ul (m. 183).

¹²⁶⁶ *Calcilles*: Ul, Ve. L'ALDT anota *mitjons* i *peücs* a Ul; a Jp i Va, *mitjons*; *calçatins* a Sé (m. 74). L'ALDC anota *mitjons* i *peücs* a Ul (m. 211, vol. II). Al: «Les *calcilles* eren sense peu»; Fr: «Per damunt del *calceti* anaven les antipares, per baix del ginoll»; Ve: «Les *calcilles* eren pa ballar la cota».

¹²⁶⁷ *Gipó*: Al, Am, Va; *saco*: Ga, Mv. Al: «La *brusa* és com lo *gipó* pero més fi. Lo *gipó* és més doble»; Am: «Lo *gipó* era en mànigues i sense mànigues. Era tamé com un *brusó* i el portaven tant hòmens com dones»; Mb: «La *brusa* la portaven los hòmens»; Mv: «Lo *saco* era la *brusa* de les dones pageses. Los hòmens portaven *brusa* i un nus»; Ul: «Tratge de merino, *brusa* i tratge de merino. Va de merino»; Ve: «La *brusa* era negra i més ampla, en un nuc davant».

¹²⁶⁸ *Calçoncillos*: Am, Mv, SJ.

¹²⁶⁹ *Jaca*: Bc, Ga;¹²⁶⁹ *jaqueta*: Am, Bc, Ga, Jp. Ga: «Antes, *americana*». L'ALDC recull *jaca* a Ul (m. 188, vol. II).

¹²⁷⁰ *Calcer*: Bc, Fr; *calçat*: Fr.

¹²⁷¹ *Borzeguins*: Po; *botzeguins*: SJ.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Anotem la variant tortosina *serracaps* i també *serracaps* i *sorracaps*. L'ALDT anota *serracaps* a SB (m. 71). L'ALDC anota *gorra* a Am (m. 200, vol. II).

De *bolquers* n'obtenim dos variants més: *bolquims* i *bolquets*. A Jp indicaven: *Bolquers* antes, ara *panyals*; Po: Més *bolquers*. L'ALDC recull *bolcada* a Am (m. 483, vol. III).

Hi ha coincidència amb el valencià de *falda*, *nuet*, *calceti* i *calces*, tot i que aquesta darrera forma està sent substituïda per *mitges*. Un altre terme coincident amb el valencià és l'arabisme *saragüells* (DECat, VII: 672), variant de *calçons*.

El terme *catiüesques* té, segons Navarro (1996, I: 259), l'origen en el nom d'un personatge femení protagonista d'una sarsuela.¹²⁷² Alguns comentaris sobre l'ús del mot eren: SJ: *Polaines*, la nostra paraula antiga és esta; Ul: *Catiüesques*, en versió antiga; en versió moderna, *botes d'aigua*.

Com a variants de *cosset* anotem *corset*, *curset* i *corser*. El DCVB anota *cosset* al Maestrat, al valencià i en algun punt del català central. Les variants *corset*, *corser* i *justillo* no hi són a l'ALDT. Aquestes variants no apareixen a l'ALDT. A Mv recollírem la pronúncia *c[u]rset*. L'ALDC anota *corset* a Ul (m. 185, vol. I).

El castellanisme *bragues* és el terme general, si bé encara conviu amb les formes catalanes, en gent gran, amb *calçons*, *calçotets*, *pantalons* i *culotes*. El DCVB anota *calçotets* a Esterrí i a l'Urgell i *culotes* a Caçà, seguint el Griera. A l'ALDT no trobem *calçotets*, *culotes*, en el mapa de *Calces* (m. 67). L'ALDC apunta també *pantalons* a Ul (m. 184, vol. I). Al: Los *pantalons* tenien un tros de camal; Ul: Avui en dia són *bragues* pero eren *pantalons*.

De l'anella que cobreix el canell se'n diu *braçaleta*, *braçalet* i *braçalera* a la mitat de la comarca. També arpleguem *polsera* a quinze indrets i a un *polsera*.

Altres formes del castellà són *tra[x]e*, —que alterna amb *tratge* i *traque*—, *[x]ustillo*, *xaleco*, *pa[x]arita*, *pi[x]ama feo*, *fea*, *sapatilles*, *refaco*, *bavero*, *manton*, *hevilla*, *sombrero*. De la forma *sombrero* podem dir que s'usa pertot, si bé en la dita «Quan Montsià du capell, guarda't d'ell»¹²⁷³ ha quedat fossilitzat el terme català *capell*, el qual és usual en balear. Informants de Bc, Po i SJ manifesten que coneixen el mot *barret* però que aquí no s'usa. La informant d'Al afig «*barret* ho diuen los catalans». Paral·lelament es recull per a expressar el mateix fenomen meteorològic «Quan Montsià du cella, plora la vella.».

En la nostra investigació vam preguntar per aquesta dita i les respostes ens evidencien, com dèiem, que el mot *capell* ha quedat fossilitzat en aquesta expressió, però que no s'usa en cap altre context.

Fraseologia amb *capell*

Al: Quan Montsià està en *capell* i la mar no sé què no sé quantos, aigua hasta la bragueta.

Am, Ca: Quan Montsià porta *capell*, guarda't d'ell.

Fr: Quan Montsià té *capell*, guarda't d'ell.

Ga: Quan Montsianell porta *capell*, guarda't d'ell.

Jp: Quan lo Montsià fa *capell*, guarda't d'ell.

¹²⁷² *Katiüska*, la *mujer rusa*, del compositor Pablo Solozábal. A partir del calçat de la protagonista es va estendre el nom artístic per a aplicar-lo a les botes d'aigua, de semblança amb el calcer d'aquella.

¹²⁷³ Buj Alfara 2000b: 95-99, 2001: 97-98.

Mu: Quan Montsià fa *capell*, guarda't d'ell.

Po, Rà: Si Montsià fa *capell*, guarda't d'ell.

SB, Sé: Si Montsià porta *castell*, guarda't d'ell.

SJ: Quan lo Montsià porta *capell*, guarda't d'ell.

Ul: Quan lo Montsià du *capell*, guarda't d'ell.

Va: Quan Montsià està en *capell*, guarda't d'ell.

Ve: Quan Montsià porta *capell*, guarda't d'ell.

Tan sols quatre informants no coneixen la dita. L'informant de Go explica que per la ubicació geogràfica del poble no veuen Montsià i creu que per això no es diu. Hi ha una variant toponímica en l'informant de Ga que designa el nom del cim de la serra més pròxim a Amposta i que, a més, li serveix per a fer una rima consonant perfecta: *Montsianell / capell / d'ell*. Una altra variació és el substantiu *castell* per *capell* a la Sénia, el qual ens pot fer pensar en un hipotètic *capell* ja que la similitud sil·làbica i fonètica dels mots és prou evident. Preguntàrem als informants si *capell* podia ser *barret* i respongueren taxativament que no. L'informant de Va explicà que féu el servici militar amb una persona de Mallorca i creia recordar el mot *sapell* o quelcom semblant. Hom sap que *capell* és del tot corrent a les Illes, però a la nostra comarca ha estat substituït des d'antany per *sombrero*.¹²⁷⁴

¹²⁷⁴ Veny (1958-59: 127) «*Sombrero* y *berret* vinieron a hacer la competencia al vocablo genuinamente catalán *capell*. El primero es un castellanismo claro, cuya introducción data de época antigua, pues en el siglo XV ya se condena la pronunciación *sembbrero* por *sombrero* y Nebrija ya cita esta forma al lado de *capell*. Así, pues, debió arraigar muy pronto e incluso se extendió a Alguer y al sardo logudores y campidanés.» També ha perviscut el mot en el derivat *capellut*, referint-se al gra d'arròs o de blat que té pelleta. Fr: «Hi havia arròs que li diem *capellut*».

3.1.13 La família

- declarar-se*¹²⁷⁵ *declarar-se*: a tot arreu; *demanar la mà*: Rà, Sé; *fer demanar*: Mu, Mv; *demanar pa casar-se*: Al (mapa 1 / 3.1.13)
- casamentera*¹²⁷⁶ *casamentera*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *alcavota*: Mu; *arregladora de festejos*: Al; *arreglar la metxa dels nòvios*: Al; *manxeua*: Jp; *manatxeua*: Jp (mapa 2 / 3.1.13)
- regal* *regalo*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *regal*: Al, Jp, Ve (mapa 3 / 3.1.13)
- dinar*¹²⁷⁷ *boda*: Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; *convit*: Am, Mv, SB; *dinar de boda*: Am; *dinar de casament*: Al, Ul; *dinar del casament*: Sé (mapa 4 / 3.1.13)
- separar-se*¹²⁷⁸ *separar-se*: Al, Am, Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *desiparar-se*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mv, SB, Sé (mapa 5 / 3.1.13)
- banyut* *cornut*: Al, Am, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Rà, Ul, Ve; *qüernut*: Bc, Fr, Po, Va, Ve; *banyut*: Mu, SJ (mapa 6 / 3.1.13)
- prostituta*¹²⁷⁹ *puta*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *consevol*: Am, Bc, Ca, Ga, Go, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; *perduda*: Ca, Mb, Go, Po, Ul, Va, Ve; *prostituta*: Al, Bc, Ga, Jp, Mb, Rà; *abandonada*: SJ; *dona de la vida*: Al; *quansevol*: Jp (mapa 7 / 3.1.13)
- estar en estat*¹²⁸⁰ *estar embrassada*: a tot arreu; *estar en estat*: Al, Fr, Go, Mb, Rà, Sé, Ve; *estar prenyada*: Al, Po, Ul; *estar en cinta*: Al, Rà; *esperar un xiquet*: Ul; *estar embarassada*: Ul (mapa 8 / 3.1.13)
- comare*¹²⁸¹ *madrina*: Am, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ; *comare*: Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve; *comadrona*: Am, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, Va (mapa 9 / 3.1.13)

¹²⁷⁵ L'ALDC anota *demanar relacions* a Mb i Ul (m. 450, vol. II).

¹²⁷⁶ L'ALDC recull *alcovota* a Ul (m. 458, vol. III).

¹²⁷⁷ Am: «Àpet és un berenaret, poc minjar»; Bc: «Àpet és lo que piquen antes de dinar»; Mb: «Quan se fea una mica de celebració, coc... Se dia *refresc*».

¹²⁷⁸ Mv: «*Desiparat*, antes; ara, *separat*».

¹²⁷⁹ L'ALDC anota també *dona de la vida* a Mb (m. 473, vol. III).

¹²⁸⁰ Ul: «*Està prenyada*, *embarassada* és més modern».

¹²⁸¹ L'ALDT anota també *comadrona* a Va, *madrina* a Mb i no anota cap resposta a Am, SB i SJ. Jp: «*Comare*, abans sí»; Mv: «*Madrina*, de la guerra pac aquí»; Rà: «*Madrina* antes, ara es diu *comadrona*»; SJ: «A atres llocs diuen *comare*». L'ALDC apunta *comadrona* a Mb (m. 479, vol. III). Buj Alfara 2003a: 152.

- donar mamar*¹²⁸² *donar mamar*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, SJ;
donar de mamar: Al, Am, Rà, SB, Ul, Va, Ve; *donar el pit*: Fr, Ga, Go;
criar: Go, Jp, Va; *criar de pit*: SJ; *dar de mamar*: Sé (mapa 10 / 3.1.13)
- desmamar* *desmamar*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul,
 Va, Ve; *llevar el pit*: Mu; *traure la mamada*: Rà (mapa 11 / 3.1.13)
- orfe* *huérfano*: Al, Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Sé, SJ, Ul; *orfe*: SB, Ve;
huérfan: Va; *sense pare ni mare*: Po
- germans*
- per part de llet germans per part de llet*: Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Va, Ve; ;
germans de part de llet: Po, SB; *germans de llet*: Am, Fr, Rà, Sé, SJ, Ul;
 (mapa 12 / 3.1.13)
- caganiu*¹²⁸³ *caganiu*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, SJ, Ul, Va, Ve; *menut*: Al, Rà,
 Mv, SB; *menut de casa*: Ca, Ve; *bordegàs*: Mb; *caganyiu*: Sé; *lo més
 minut*: Po; *patufet*: Sé (mapa 13 / 3.1.13)
- pubill*¹²⁸⁴ *pubill*: Al, Bc, Fr, Jp, Mv, Po, SB, Va, Ve; *fill únic*: Go, Mu, Rà, Sé, SJ, Ul;
p[o]bill: Ca, Ga, Mb; *hereu*: Am (mapa 14 / 3.1.13)
- pubilla*¹²⁸⁵ *pubilla*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve;
p[o]billa: Ga, Mb; *filla única*: Mu, Go (mapa 15 / 3.1.13)
- xumet* *xupon*: Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *xupete*:
 Am, Jp, Po, Rà, Va; *xupona*: Al; *xuponet*: Ga (mapa 16 / 3.1.13)
- xic*¹²⁸⁶ *xic*: a tot arreu; *noi*: Bc, Ga, Mb, Mv, Po, Ul, Va (mapa 17 / 3.1.13)
- oncle* *tio*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *oncle*:¹²⁸⁷
 Mu, Mv, Po, SJ (mapa 18 / 3.1.13)
- enterrament* *enterro*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul,
 Va, Ve; *enterrament*: Am, Jp (mapa 19 / 3.1.13)

¹²⁸² Les perífrasis *donar de mamar* i *dar de mamar* no s'noten al DCVB. Aquestes variants no s'arreglen a l'ALDT. L'ALDC anota *menut* a Mb (m. 518, vol. II). Fr: «*Donar el pit* és més ara».

¹²⁸³ L'ALDT dona les següents respostes: *noi petit*, *hereu* a Al; *noi petit* a Jp, Mb, SB, Sé, Ul i Va; *menut* a Am i Ul; *hereu* a Al; *caganiu* a Ul; i SJ sense resposta (m. 153). L'entrada *hereu* no s'enquesta a l'ALDT, però sí que hi apareix aquesta variant com a resposta en aquesta entrada i en *pubill* (m. 155).

¹²⁸⁴ L'ALDT anota *fill únic* a Am; *pubill* a Mb, Sé i SJ; *fill gran* a Ul (m. 155). Rà: «*Pubill* se diu més per allà dalt, a Orta».

¹²⁸⁵ L'ALDT recull *la filla única* a Am; *pubilla* a Mb; *hereva* a Jp (m. 154). L'ALDC anota *pobilla* a Am; *filla gran* i *hereva* a Ul (m. 519, vol. III). SJ: «Més que *pubilla*: té un fill tat sol».

¹²⁸⁶ L'ALDT dona també *noi* a Am, Jp i SB; *fadrí* a Ul (m. 151). L'ALDC localitza *fadrí* a Am (m. 500, vol. II). Ul: «*Xic* ja s'ha perdut. Cada vegada se diu més *noi*».

¹²⁸⁷ L'ALDT anota *tio* a SJ (m. 545). L'ALDC localitza *oncle* a Am i Mb (m. 520, vol. III).

- cadàver*¹²⁸⁸ *cadàver*: a tot arreu; *difunt*: Fr, Mv; *càlaver*: Va; *mort*: Jp (mapa 20 / 3.1.13)
- taüt*¹²⁸⁹ *ataüt*: Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Sé, SJ, Ul, Va; *caixa*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Jp, Po, Rà, SJ, Va, Ve; *taüt*: Fr, Ga, Mb, Mv, Po, SB (mapa 21 / 3.1.13)
- enterramorts*¹²⁹⁰ *sepulturero*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Ul, Va, Ve; *enterrador*: Am, Po, Sé; *fossero*: Mb, Mu, SJ; *sepultur*: Ga; *soterrador*: Jp (mapa 22 / 3.1.13)
- extremunciar*¹²⁹¹ *estremunciar*: Al, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Ve; *peluriar*: Al, Go, Sé, Ul, Va, Ve; *estremaunciar*: Am, Mv, SB, Sé, Ul; *tramunciar*: Bc (mapa 23 / 3.1.13)
- padastre* *padastre*: a tots els parlars; *padrastr*: Ul (mapa 24 / 3.1.13)
- sogra* *sogra*: a tot arreu; *tia*: Fr, Po (mapa 25 / 3.1.13)
- sogre* *sogre*: a tots els parlars; *tio*: Fr¹²⁹² (mapa 26 / 3.1.13)
- cementeri* *cementeri*: a tot arreu; *fossar*: Mb, Va (mapa 27 / 3.1.13)
- difunt*¹²⁹³ *difunt*: a tot arreu; *mort*: Po, Sé (mapa 28 / 3.1.13)
- nínxol* *nín[t]ol*: Am, SB; *ní[t]o*: Sé; *ín[t]ol*: Ga, Ul, Va, Ve; *ín[d3]ol*: Al, Bc, Go, Jp, Mb, Mv, Po; *nín[d3]ol*: Fr, Mu, Sé, SJ; *arín[d3]ol*: Rà; *ín[d3]o*: Ca; *ní[j]ol*: SB (mapa 29 / 3.1.13)

SOLUCIONS COMUNES A LA COMARCA

<i>casament</i>	<i>nóvio</i> ¹²⁹⁴	<i>nóvia</i>
<i>fadri vell / fadrina vella</i>	<i>lo meu home</i>	<i>la meua dona</i>

¹²⁸⁸ L'ALDC apunta *defunt* a Am i Mb, i *mort* a Ul (m. 527, vol. III). Am: «Està *cadàver*, no és un *cadáver*»; Sé: «*Cadàver* és un home mort, anònim».

¹²⁸⁹ L'ALDC anota *taüt* a Am i Ul. A tots els punts que enquesta el mot és femení (m. 531, vol. III). Ga: «La *taüt* és bonica. Les *ataüts* són blanques. Les dels crios abans eren blanques. Han dut dos *ataüts* blanques».

¹²⁹⁰ L'ALDC dona *fossero* a Am i *enterrador* a Ul (m. 534, vol. III). Jp: «*Soterrador* aquí se diu molt»; Mb: «*Fossero* se dia ans».

¹²⁹¹ L'ALDC localitza *estremunció* a Am (m. 525, vol. III). Jp: «*Estremunciar* tamé em sona, pero això no ho diem tant: lo *combregar*».

¹²⁹² Aquest ús també l'hem notat a Benassal, concretament en el gendre de Carles Salvador, per a referir-se al gramàtic.

¹²⁹³ Ul: «*Difunt* ho dien en plan molt respectuós».

¹²⁹⁴ L'ALDC ho anota amb labiodental a Mb, també en l'entrada femenina (m. 452 i 453, vol. III). Si bé el DCVB, <https://dcbv.iec.cat/>, ho refereix com un castellanisme, Coromines (DECat V: 986) no l'hi considera ja que en dona una referència del s. XIV en un document de Tortosa i també la seua generalització en terres valencianes el porta a qualificar-lo com a mossarabisme. Segurament és un dels aragonesismes primerencs del valencià como *coixo*, mantingut després per la -o amb valor hipocorístic en valencià.

<i>declarar-se</i>	<i>festejar</i>	<i>voler-se</i>
<i>donar carabassa</i>	<i>amonestar</i> ¹²⁹⁵	<i>amonestacions</i>
<i>novença</i>	<i>ajuntar-se</i>	<i>querida</i>
<i>esquellada</i>	<i>embrassada</i>	<i>verge</i>
<i>setmesí</i>	<i>dida</i>	<i>bord</i>
<i>ninyera</i> ¹²⁹⁶	<i>bateig</i>	<i>padrí</i>
<i>padrina</i>	<i>fillol</i>	<i>fillola</i>
<i>com te diuen?</i> ¹²⁹⁷	<i>bessó</i>	<i>desig (antoco: Ul)</i>
<i>biberon</i>	<i>xic / xica</i>	<i>madastra</i>
<i>xiquet</i> ¹²⁹⁸ / <i>xiqueta</i>	<i>viudo / viuda</i>	<i>fillastre</i>
<i>germanastre</i> ¹²⁹⁹	<i>mare</i>	<i>pare</i>
<i>fill / filla</i>	<i>mano</i>	<i>iaio / iaia</i>
<i>net / neta</i>	<i>gendre</i>	<i>nora</i>
<i>consogre</i>	<i>nebot / neboda</i>	<i>cosí</i>
<i>cosí germà</i>	<i>cosí prim</i>	<i>tia</i>
<i>enterrar</i>	<i>vetlar</i>	<i>cadàver</i>
<i>mortalla</i> ¹³⁰⁰	<i>combregar</i>	<i>trist</i>
<i>peluriar</i>	<i>padastre</i>	<i>hereu</i> ¹³⁰¹
<i>donar carabassa (carbassa Mb) querida</i> ¹³⁰²		<i>cadàver</i> ¹³⁰³
<i>sogra</i> ¹³⁰⁴	<i>sogre</i>	<i>cementeri</i> ¹³⁰⁵
<i>difunt</i> ¹³⁰⁶	<i>bessons</i>	<i>confits</i>

¹²⁹⁵ L'ALDC recull *monestar* a Am i *posar el manifest* a Mb (m. 459, vol. II).

¹²⁹⁶ L'ALDC apunta *nyinyera* a Mb (m. 496, vol. III).

¹²⁹⁷ Ul: «*Com te diuen? Com te diuen?* No: com et diuen?»

¹²⁹⁸ Com a vocatiu es fa servir, sovint, *nen!*

¹²⁹⁹ L'ALDC no recull cap resposta a Mb (m. 508, vol. II).

¹³⁰⁰ L'ALDC no inclou resposta a Mb (m. 530, vol. III). Am: «Hi havia la vestimorts»; Ve: «Aquí tenim costum de vestir-los a casa. Si passa a les clíniques, sí que els emboliquen en una cosa blanca».

¹³⁰¹ Els informants coneixien el mot *hereu*, tot i que feien els següents comentaris: Am: «*Hereu* per allí per Catalunya; aquí a Amposta, no»; Bc: «*L'hereu* a Catalunya, sí»; Ca: «A Catalunya l'*hereu*, pero aquí no diem res d'*hereu*, tots són iguals»; Fr: «*Hereu* més cap a la part de Catalunya»; Mb: «*L'hereu* aquí no es fa»; Mv: «*L'hereu* aquí no, a Paüls sí que ho fan»; Ul: «*L'hereu* aquí no es fa servir»; Ve: «Lo major de casa, l'*hereu* se dia antes».

¹³⁰² *Amiga*: Al, Ca, Ve.

¹³⁰³ *Difunt*: Fr, Mv; *càlaver*: Va; *mort*: Jp. L'ALDC apunta *defunt* a Am i Mb, i *mort* a Ul (m. 527, vol. III). Am: «*Està cadàver*, no és un *cadàver*»; Sé: «*Cadàver* és un home mort, anònim».

¹³⁰⁴ *Tia*: Fr, Po.

¹³⁰⁵ *Fossar*: Mb, Va.

¹³⁰⁶ *Mort*: Po, Sé. Ul: «*Difunt* ho dien en plan molt respectuós».

Fraseologia

Arreglar la metxa dels nòvios: es diu en el sentit d'afavorir el festeig (Al)

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

El terme *manxeua* o *manatxeua* apareix en la resposta a *casamentera*. Un *manaxeu* és una persona encarregada d'altres que tenen una tasca concreta, com el cap de colla. És el que té al seu càrrec altres persones i fa també les gestions entre els amos i els treballadors. En aquest sentit de gestionar és que es pren també en el sentit de *casamentera*, ja que és l'encarregada de gestionar el possible matrimoni. Aquest mot no es troba al DCVB.

La pregunta per a saber el nom d'algú es formula amb el verb *dir* en la 3a persona del plural, tal com en valencià: *com te diuen?*

Per a extremunciar arpleguem *peluriar*, forma metatitzada de *per oliar*. L'administració dels olis que es feia als moribunds. El DCVB l'anota també al valencià.

En els derivats de *cosí* trobem *cosí prim*, que deriva del llatí PRIMUS, el "cosí primer". Es manté la nasal final de *cosín*, a la Galera, en la perífrasi *cosín germà*. L'ALDC també ho anota a Am, Mb i Ul (m. 515, vol. III).

Voler té el sentit que es recull en valencià d'estimar. També es comparteix amb el valencià *cementeri*.

Combregar té el sentit de rebre la comunió per primera vegada i rebre la comunió algú que està moribund: Po: *lo combreguen*; Am, Fr, SJ: *lo combregar*; Ca: «*Combregar* no és igual a donar la comunió, *combregar* és *combregar* a fulano dolent»; Go: «*Combregar* és donar la comunió a n'un dolent»; SB: «*Combregar* tamé és pendre la comunió»; Ul: «A n'aquell *l'han combregat* ja volia dir: cloc-i-piu, té un peu aquí i l'atre allà. Fulano, Déu l'haigue emparat, no al cel sigue».

Per als pares dels pares la variant general és *iaio* / *iaia*. Hi ha, però també, les variants *güelo* / *güela*. Aquestes es poden alternar en el context de quan es parla d'aquests emprar *güela* i en parlar directament amb ells dir *iaio* / *iaia*. També poden tindre, *güelo* i *güela*, el sentit de persona gran. A Mb ho recordaven, Mb: La *güela* es diu a n'una dona vella. El DCVB ho dona al valencià i a l'eivissenc.

En *caganiu* els informants acompanyaven el terme complementant-lo amb un matis predominant referit a criatura de complexió més menuda del normal. Alguns altres en sentit oposat com a qualificatiu —Ga i Sé. I també com a terme aplicat exclusivament a animal menut.

Al: Lo *menut*. Ha vengut lo *caganiu* als raders de la vellesa. Si era un xiquet, si era una xiqueta no dien res

Am: *Caganiu* si naix molt raquitiquet

Bc: Quan és xicotinyo, diu pareixes un *caganiu*

Fr: *Caganiu* quan és molt menudet

Ga: *Caganiu*, calla que ets un *caganiu*, si tens ganes d'aufendre

Go: *Caganiu*, sempre que n'hi ha un de menut en un niu de moixons

Jp: Se li dia al fill més menut, pero tamé a l'animal més menut que naixia

Mu: Un *caganiu*, molt menut

Po: Un *caganiu* és un tocinet

Rà: *Caganiu* és lo tocino menut

Sé: *Caganyiu* se diu en carinyo

SJ: *Caganiu* quan són xicotets

Els termes del castellà que apareixen en aquest camp semàntic són *enterro*, *querida*, *madrina*, *xupon*, *xupona*, *tio*, *sepulturero*, *antoco*, *biberon*, *qüernos*, *qüernut* i *huérfano*, *nóvio*, *nóvia*, *ninyera*. La variant *madrina* en el sentit de *comare*, terme compartit amb el valencià. Pel que fa a *tio*, s'anota en dos sentits: com a oncle i com a sogre, a Freginals. Respecte a *huérfano*, el significat més estès és *huérfano* el qual fa el plural *huérfanos*. Una altra variant és *huérfans*, en què podem suposar una catalanització del terme havent fet desaparèixer la *-o*. Les variants catalanes són les minoritàries amb les respostes *orfes* i la perífrasi *sense pare ni mare*.

S'empra *mano* com a vocatiu per a un germà més gran; també per a una germana, *mana*. Tot i que també pot ser extensiu a algun altre parent, que per edat podria ser germà o germana. A Sant Jaume té un doble sentit de cridar algú qualsevol i amb el sentit d'apel·latiu general fraternal, com a la resta de la comarca. A Godall, és extensible a més a una persona amb qui tens una relació amistosa —Go: germà i persona amb qui tens amistat. En general, tampoc és rar de sentir *xica*, *mana!* com a vocatiu a algú que es coneix. En la nostra comarca més esporàdicament que no pas *xic*, *mano!*, expressió més marcada de parlars riberencs. A Mas de Barberans, al·ludien al sentit general que hi havia en altres parlars, com el de Tortosa i explicaven que quan sentien algú que deia *mano*, notaven que no era de la població.

L'adjectiu *bord* és un cognom habitual en aquestes terres i suscitava comentaris en relació al seu ús:

Al: Un *bord* eren los que traïen de la Casa, que no tenien pare

Am: *De la Casa*, quan era algú adoptat

Ca: *Bord* és una paraula que està fea perque tots són d'un pare i d'una mare

Fr: *Bord*, l'han tret de la Casa. *Adoptat*, més ara

Ga, Go, Mu, Mv, Sé: *Bord*: de la Casa

Mb: Si el van a buscar a la Casa és *bord*

Po: *Quan eren de la Casa, la gent feen*: —Este és *bord*

Rà: *Bord* ho dien antes quan los portaven de la Casa

SJ: *Bord*, quan lo traïem de la Casa

Ul: *Bord* és en plan dur. Hi han aquells que són de la Casa, equivalents als adoptats avui

En *nínxol* trobem vuit variants fonètiques en què hi ha alternances de mode entre l'africació i la desafricació —*nín*[tʃ]ol, *ín*[dʒ]ol, *nín*[dʒ]ol, *ní*[ʃ]ol i canvis de sonoritat. En altres variants se succeeixen afèresis i pròtesis —*ín*[tʃ]ol, *ín*[dʒ]o, *ín*[dʒ]ol, *arín*[dʒ]ol.

3.1.14 Festes religioses

- mossèn*¹³⁰⁷ *mossén*: Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve; *mossen*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Ul, Va (mapa 1 / 3.1.14)
- abadia*¹³⁰⁸ *abadia*: Al, Fr, Ga, Go, Mb, Mv, Va, Ve; *casa del retor*: Bc, Ca, Jp, Po, Rà, Ul; *casa del capellà*: Am, Mu, Sé; *casa del sinyor retor*: Al, SJ; *casa abadía*: SB (mapa 2 / 3.1.14)
- sagristà*¹³⁰⁹ *escolà*: Al, Bc, Ca, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *sacristà*: Am, Ga, Mb, Mv, SB; *escolanet*: Go; *sagristà*: Fr (mapa 3 / 3.1.14)
- escolà* *escolanet*: Al, Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Ul; *escolà*: Bc, Ca, Mu, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve (mapa 4 / 3.1.14)
- església*¹³¹⁰ *iglésia*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *missa*: Al, Am, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Po, Sé, SJ; *església*: Mv (mapa 5 / 3.1.14)
- pica*¹³¹¹ *pica*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Ve; *pila*: Ca, Jp, SB, Va (mapa 6 / 3.1.14)
- pila* *pica*¹³¹² Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Sé, SJ, Ul; *pila*: Ca, Ga, Jp, Rà, SB, Va, Ve; *pila baptismal*: Mv, Po; *pica de batejar*: Al (mapa 7 / 3.1.14)
- campanaret* *campanaret*: Am, Ca, Fr, Ga, Jp, Mv, Po, SB, Ul, Ve; *campanariet*: Al, Bc, Mb, Po, Sé, SJ; *campanar menut*: Go, Mu, Va; *campanari*: Rà (mapa 8 / 3.1.14)
- prendre la comunió*¹³¹³ *prendre la comunió*: Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va; *combregar*: Al, Fr, Rà, Ul, Va; *comulgar*: Am, Ga, Mu, Mv; *pendre el Nostre Sinyor*: Am, Mv; *recibir la comunió*: Jp; *recibir Nostre Sinyor*: Ca

¹³⁰⁷ L'ALDC anota *mossan* a Ul (m. 537, vol. III). Fr: «Diem *mossén* més lo nom»; Sé: «*Mossén* és l'aufici».

¹³⁰⁸ L'ALDC anota *retoria* a Am i Ul, i a Mb *rectoria* (m. 538, vol. III).

¹³⁰⁹ L'ALDT arreplega *escolà* a Mb —l'entrada *escolà* no hi és, però sí aquesta variant en l'ítem *sagristà*—, *sagristà* a SB i no obté resposta ni a Jp ni a SJ (m. 162). L'ALDC apunta *sagristà* a Am i *escolà* a Mb (m. 539, vol. III).

¹³¹⁰ L'ALDC anota *església* a Am (m. 541, vol. III).

¹³¹¹ L'ALDC localitza *pila* a Ul (m. 545, vol. III). Sé: «Hi ha aigua benita»; Ve: «La *pica* és de senyar-te i la *pila* del bateig».

¹³¹² L'ALDC dona *pila de batejar* a Ul (m. 548, vol. III). Ul: «*Pica*, si se li diu *pila* és perque ho diu lo capellà».

¹³¹³ Al: «*Combregar* és anar a *pendre la comunió*»; Am: «*Combregar*, més abans»; Fr: «Tamé anar a *combregar* era anar a *pendre la comunió*»; Ul: «Los xiquets anaven a *pendre la comunió*, pero la gent gran *combregaven*».

(mapa 9 / 3.1.14)

- campaner* *campaner*: Al, Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Rà, Sé, Va, Ve; *campanero*: Bc, Ca, Jp, SB, SJ, Ul; *sacristà*: Mv
- Jesucrist* *Jesucrist*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Va; *Cristo*: Al, Mu, Po, SB, Ve; *Crist*: Am, Rà, Sé; *lo Nostre Sinyor*: Ca, SB; *Santo Cristo*: Sé,¹³¹⁴ Ul; *Nostre Sinyor*: SJ; *Sant Cristo*: Mb (mapa 10 / 3.1.14)
- matines*¹³¹⁵ *vrespa de Nadal*: Am, Bc, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Sé, SJ, Ve; *la nit de Matines*: Al, Ca, Fr, Jp, Sé, Ul; *la nit de Nadal*: Al, Ca, Fr, Mu, SB, Sé, SJ; *notxebuena*: Ga, Rà; *matines*: Fr, Va; *vespra de Nadal*: Sé (mapa 11 / 3.1.14)
- betlem*¹³¹⁶ *betlem*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, SJ, Ul, Va; *belen*: Rà, SB, Sé, Ve; *betlemet*: Rà, SB, Sé; *naixement*: Bc, Mb, Po; *pessebre*: Mv (mapa 12 / 3.1.14)
- Jesuset* *lo ninyo Jessús*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Ul, Ve; *Jesús*: Am; *Jesuset*: Fr; *lo Ninyo*: Al, Fr, Sé, Va; *lo Nostre Senyor*: Mv; *lo Nostre Senyor xicotet*: Po; *Nostre Sinyor*: SJ (mapa 13 / 3.1.14)
- àngel* *àngel*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *àngil*: Al, Ca, Mb; *angelet*: Po, Ul (mapa 14 / 3.1.14)
- Sant Esteve*¹³¹⁷ *Sant Esteve*: Al, Am, Bc, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Va, Ve; *Nadalet*: Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mu, Ul, Va, Ve; *lo segon dia de Nadal*: Mv, Po, Rà (mapa 15 / 3.1.14)
- Nit de Cap*
- d'any* *Nit de Cap d'any*: Al, Am, Bc, Ga, Go, Mu, Ul; *vrespa de Cap d'Any*: Jp, Mb, Mv, Va; *notxevie[x]a*: Fr, Ga, Sé, SJ; *Cap d'Any*: Po, SB; *Fi d'any*: Rà, Va, Ve; *Any Now*: Ca; *vespra de Cap d'Any*: Ca (mapa 16 / 3.1.14)
- Carnestoltes*¹³¹⁸ *Carnistoltes*: Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, SJ, Va; *Carnaval*: Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Va, Ve; *Carnestoltes*: Al, Am, Bc, Ga, Po, Ul, Ve (mapa 17 / 3.1.14)
- palma* *palma*: Al, Am, Ca, Bc, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Rà, Sé, Ul, Va, Ve; *pauma*: Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ; *palmó*: Ga, Jp, Ve; *palmavera*: Al, Ca (mapa 18 / 3.1.14)

¹³¹⁴ Sé: «*Santo Cristo*, quan va en creu; *Crist*, si no hi va».

¹³¹⁵ SJ: «*La nit de Nadal* s'anava a cantar les aubades».

¹³¹⁶ Amb tancament de la pretònica en palatal tancada a Bc i Po.

¹³¹⁷ A SB l'articulació de la pretònica manté la palatal semitancada. A SJ anotarem tant la sensibilització de la dental com l'emudiment.

¹³¹⁸ L'ALDC localitza *Carnistoltes* als tres indrets (m. 565, vol. III). Al: «*Carnestoltes* / quinze voltes / farem ballar / el trompitxol...»; Ul: «*Carnestoltes* / trenta voltes...»

- Via Crucis* *Via Crucis*: Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, SJ, Ve; *les Creus*: Al, Fr, Mv, Sé; *calvari*: Go, Ul, Va; *Dotze Crevetes*: Po (mapa 19 / 3.1.14)
- dia de difunts*¹³¹⁹ *les Ànimes*: Al, Am, Bc, Go, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *lo dia d'Ànimes*: Ca, Ga, Mu, Rà; *dia de difunts*: Fr, Jp; *dia de defunts*: Po (mapa 20 / 3.1.14)
- un fantasma*¹³²⁰ *un fantasma*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Rà, Ul, Va, Ve; *una marfanta*:¹³²¹ Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ; *una fantasma*: Ca (mapa 21 / 3.1.14)
- vespra* *vrespa*: Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ve; *vespra*: Al, Ca, Sé, SJ, Ul, Va (mapa 22 / 3.1.14)
- domàs* *bandera*: Al, Bc, Ca, Mb, Mu, Mv, Va, Ve; *vànua*: Al, Bc, Ca, Ga, Mb, Sé, Ul, Ve; *cobrellit*: Al, Go, Mb, Mu, Mv, Ul; *colxa*: Mb, Rà; *llençol*: Al, Am; *vangua*: Jp, Sé; *cobrellit de Damàs*: SB; *cobrellit adomascat*: Rà; *cobrellit endomassat*: Fr; *conxa*: Rà; *domascos*: Al; *domassos*: Fr; *mantons*: Po; *vànua endomassada*: SJ
- nan* *nano*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mv, Po, SJ, Ul, Va; *cabeçudo*: Po, SB, Sé, Ve; *capgròs*: Fr, Ga, Go, Mu, Rà; *enano*: Bc, Ga, Jp; *cabeçut*: Fr (mapa 23 / 3.1.14)
- dolçaina* *dolçaina*: Fr, Ga, Jp, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Ve; *donçaina*: Al, Am, Bc, Ca, Jp, Mu, Mv, Rà; *dolçanya*: Fr, Go, Mb, Va (mapa 24 / 3.1.14)
- tabalet* *tabalet*: Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Ul; *tabal*: Mb, SB, SJ, Ve; *tamboril*: Am, Rà, Sé; *tambor*: Ga, Va (mapa 25 / 3.1.14)
- simbomba*¹³²² *simbomba*: Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve; *sambomba*: Al, Am, Ga, Go, Mu, Mv, SB, Sé; *sibomba*: Mb (mapa 26 / 3.1.14)
- campanar* *campanar*: a tot arreu; *campanari*: Al, Ga, Go, Jp, Sé, SJ (mapa 27 / 3.1.14)
- mentida* *mentida*: a tot arreu; *embusteria*: Al, Go, Mu; *bola*: Jp (mapa 28 / 3.1.14)

¹³¹⁹ L'ALDC recull *dia de les Ànimes* a Mb i Ul (m. 578, vol. III). Ul: «Me sona que se dia una espècie de cançoneta pa anar a robar: *Ànimes en pena som / antes que érem vius / i ara que som morts / anem per n'estos horts*».

¹³²⁰ L'ALDT dona *un fantasma* a SJ i no obté resposta ni a Mb ni a Ul.

¹³²¹ En els llocs que *marfanta* no és sinònim de *fantasma* té el sentit de persona amb el cos molt grandot, com apunta l'informant de la Sénia. Mu: «Diem més *marfanta*»; Sé: «*Marfanta* ho hai sentit dir, me penso que es dia d'una dona desproporcionada»; SJ: «La *marfanta* se tapa en lo llançol».

¹³²² L'ALDC dona *simbomba* a Am (m. 605, vol. III). SJ: «Cantaven: Pastorets i pastorettes / afanyeu-us a fer llenyeta / para calentar al Niño / que ha nassido en la serena».

<i>disfràs</i> ¹³²³	<i>disfràs</i> : a tots els parlars; <i>careta</i> Ga, Jp, Mv (mapa 29 / 3.1.14)
<i>dijuni</i> ¹³²⁴	<i>dijuni</i> : a tots els parlars excepte a Ga; <i>dejuni</i> : Ga; <i>dejú</i> : Ca (mapa 30 / 3.1.14)
<i>Pasqua</i>	
<i>granada</i>	<i>Pasqua granada</i> : a tots els parlars; <i>Pasqüeta</i> : Po, Rà (mapa 31 / 3.1.14)
<i>gegant</i>	<i>jagant</i> : ¹³²⁵ a tot arreu excepte a Mb; <i>gegant</i> : Go, Mb (mapa 32 / 3.1.14)
<i>llarder</i>	<i>jarder</i> : ¹³²⁶ Al, Am, Fr, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>dijous llarder</i> : Ga, Go, Jp, Ul (mapa 33 / 3.1.14)
<i>ésser que fa temor a les criatures</i>	<i>home del sac</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ul, Va, Ve; <i>seginero</i> : Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va; <i>pare botero</i> : Al, Am, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; <i>boti</i> : Al, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Rà, SJ, Va, Ve; <i>gambosins</i> : Al, Fr, Mv, SJ, Va; <i>coconi</i> : Bc, Ca, Po, Sé; <i>dimoni</i> : Bc, Ca, Go, Mb; <i>bruixa</i> : Ca, Mb, Mu; <i>gitano</i> : Po, SB, Va; <i>dimoni banyut</i> : Am, Fr; <i>marfanta</i> : Am, SB; <i>llop</i> : Mu, Va; <i>lo tio del sac</i> : Rà; <i>botoni</i> : Mv; <i>fulano</i> : Go; <i>coco</i> : Rà; <i>gos</i> : Va; <i>greixero</i> : Sé; <i>seginer</i> : Go; <i>home en barba</i> : Va; <i>la tia Parpana</i> : Mv; <i>puponi</i> : Mb; <i>Toni</i> : Jp; <i>un sac de vent</i> : Bc; <i>rabosa</i> : Va; <i>gos</i> : Va

SOLUCIONS COMUNES A LA COMARCA

<i>capellà</i>	<i>retor / sinyor retor</i> (Mv)	<i>vicari</i>
<i>flare</i> ¹³²⁷	<i>monja</i>	<i>campana</i>
<i>confessar-se</i>	<i>campana</i>	<i>batall</i>
<i>creu</i>	<i>enclavat</i>	<i>clau</i>
<i>corona</i>	<i>espina</i>	<i>Nadal</i>
<i>Sant Josep</i>	<i>Cap d'Any</i>	<i>Candelera</i>
<i>domenge de Rams</i>	<i>Rams</i> ¹³²⁸	<i>vesta</i>
<i>atxa</i>	<i>est[a]ndard</i>	<i>pendó</i> ¹³²⁹
<i>mona</i>	<i>Pasqua florida</i>	<i>Tots Sants</i>

¹³²³ L'ALDT anota també *careta* a Sé; *disfrés* a Jp i Ul; *màsquera* a Al, Am, Mb, SJ, Ul i Va (m. 165). L'ALDC apunta *vestit de màsquera* a Mb i *disfrés* a Ul (m. 566, vol. III). Al: «Porta un *disfràs* de l'any de la nana».

¹³²⁴ L'ALDC dona *dejuni* a Am, amb palatal intervocàlica fricativa, i Mb, amb palatal africada.

¹³²⁵ Massip (1989: 30) ho explica com una assimilació a una *a* següent, *j[a]gant*.

¹³²⁶ Al balear és també la variant habitual. L'Alcover-Moll complementa la informació geogràfica així «bal., on es diu *dijous jarder* en lloc de *llarder*.» (DCVB, VI: 902).

Aquestes variants no s'anoten a l'ALDT. L'ALDC no obté resposta a Mb (m. 564, vol. III).

¹³²⁷ Ul: «Avui en dia se diuen *monjos*».

¹³²⁸ Aquesta variant i *domenge de Rams* no es consignen a l'ALDT.

¹³²⁹ Ca: «*Lo pendó* porta una creveta»; Jp: «*Pendó* és una consevol, és una milotxa d'algú, tamé»; Ul: «Mira'l aquell quin calendari està fet, quina arracada, quin *pendó*».

<i>dimoni</i> ¹³³⁰	<i>infern</i>	<i>bruixa</i>
<i>temoric</i>	<i>gambosins</i>	<i>festa major</i>
<i>gojos</i> ¹³³¹	<i>foguerada</i> ¹³³²	<i>rondalla</i>
<i>milacre</i>	<i>bisbe</i>	<i>màscara</i> ¹³³³
<i>la Mare de Déu</i>	<i>repicar</i>	<i>beata</i> ¹³³⁴
<i>mantellina</i>	<i>sarmó:</i> ¹³³⁵ a tot arreu excepte a Mu	
<i>sermó:</i> Mu, Ve	<i>disfrassar-se</i>	<i>persona embustera</i>

Fraseologia

Posar el braç dins la màniga

Posar la pell de l'endret al revés

Aquestes expressions les hem sentides també en contextos amenaçadors i de reprovació d'algun fet en infants (Al).

És coneguda arreu l'expressió *avant les atxes!*, utilitzada per a encoratjar una acció que es va a començar. Sé: *Avant les atxes!* Vinga, arranquem!; Ul: *Avant les atxes!* Ham pres una decisió, súrtigue bé o no: *avant les atxes!*

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

Per a *església* s'anota com a forma molt estesa *missa*, exemple de metonímia, és a dir del contingut pel continent (Buj Alfara, 2001: 92-93).

El terme *vespra* s'alterna amb la variant metatitzada *vrespa*.

Respecte a *mossèn*, aquest té la pronúncia plana a pràcticament la mitat de la comarca.

El terme *màsquera* pren el sentit general d'algú disfressat, a partir del fet que inicialment una *màsquera* és algú amb la cara tapada. Esdevé un sinònim de *màsquera* el significat *marfanta*. La *marfanta* era algú tapat de cap a peus amb una tela, generalment un llençol. Aquesta disfressa era prou habitual, per això podia generalitzar-se per a anomenar algú disfressat i, per tant, hi podia concórrer un altre cas de metonímia o sinècdoc com en *màsquera*.

Per a l'èsser que fa temor a les criatures es recullen expressions amb estructura diversa. Algunes prenen com a mot central un substantiu, com en el cas de *l'home del sac* o *pare botero*. En altres variants és un adjectiu, un ofici concretament, el qui serveix per a anomenar l'èsser pavorós —*seginers* o *segineros*, també *greixeros* a la Sénia. L'altra denominació igualment popular arreu és el *boti* o el *botoni*. I es complementen

¹³³⁰ A Alcanar s'aplica, millor dit: s'aplicava, en un sentit de burla amb cançoneta, sobretot entre criatures: *Dimoni banyut, que a l'infern no t'han volgut..* També es refereix per a dir que hom no conta una mentida i diu una cosa amb exactitud: *Per a que el dimoni no se'n rigue*, p. ex.: *me'n vaig minjar una dotzena, per a que el dimoni no se'n rigue: onze.*

¹³³¹ L'ALDT no anota cap resposta a Mb, SB i Ul (m. 534).

¹³³² Ul: «*Foguerada*, no una *foguera*».

¹³³³ Amb tancament de la posttònica, *màsquera*, a Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve. L'Alcover-Moll anota *masquereta* i *marfanta* amb el significat de persona disfressada. L'ALDT, en l'entrada *disfressa*, anota *màsquera* a Al, Am, SB, SJ, Ul i Va (m. 165). A Alcanar ens digueren aquesta rima: «*Màsquera bruta / toca la flauta*».

¹³³⁴ *Missera*: SJ.

¹³³⁵ Massip (1989: 30) ho inclou en l'apartat de canvi de *e > a*, en contacte amb *r* o *rr* i hi afegeix vulgarisme entre parèntesis «(vulg.)». *Sermó* a l'occidental i al valencià (DCVB, IX: 859).

aquestes variants amb altres personatges típics de l'imaginari més universal com el *coco* —o la variant *coconi*—, el *dimoni* —també *dimoni banyut*— o la *bruixa*. O fins i tot grups ètnics marcats com els *gitanos*. Apareixen també dos elements més idiosincràtics com la *marfanta* i els *gambosins*. Respecte als *gambosins* és típic de dir que els *gambosins* surten les nits de vent i se'ls diu a les criatures que s'ha d'anar a caçar *gambosins* i posar-los dins d'un sac. L'ALDT anota *gambusí* a Va i no obté cap resposta a Mb, Sé ni Ul (m. 468). Al: *Gambosins* un que es fica detràs d'una porta i fa: u, u! Fa temor. No els ha vist mai dingú, los *gambosins*. He, he... En l'aspecte zoològic, a tres animals se'ls atribueix un sentit paorós com són el *gos*, la *rabosa* i el *llop*. En el pla humà, l'aspecte físic o algú en concret són elements possibles d'alterar la tranquil·litat, com un *home en barba* o *fulano*. I el sac, a més de ser el receptacle que pot portar *l'home del sac* per a endur-se les criatures, també ens pot incitar a desconfiar-hi si és un *sac de vent*. Hi ha també la coincidència de la terminació *-oni* —< *dimoni*— en altres com *botoni*, *coconi*, *puponi* o *Toni*. Algunes expressions completen el repertori recollit: *fer un nuc a la coa*, *posar el braç dins la màniga*, *posar la pell de l'endret al revés*. Aquestes expressions serien adequades en un context en què es fes alguna advertència a alguna criatura, és a dir, si se l'ha de clamar o, en altres parlars, maldar, renyar, etc.

En el terme *pauma* alguns comentaris dels informants incidien en la pronúncia vocalitzada: Go: *Portaven una palma pero la planta és una paumera, lo material de pauma*; Mu: *Palma, rameta d'aulivera, de llorer, ram, pauma, ho diem així*.

Només a Alcanar i les Cases es recull *palmavera* com a sinònim de palmera. Com a variants de *Carnestoltes*, tenim aquesta, i la variant fonètica *Carnistoltes*, que és comuna al català occidental. En *dolçaina* també tenim la variant fonètica, amb palatalització, *dolçanya* a Freginals, Godall, Mas de Barberans i els Valentins. Reapareix una alteració de vocals en *simbomba* i *simbomba*, i assimilació de la bilabial en *sibomba*. És general la dissimilació de vibrants en *frare* > *flare*. Un altre exemple de canvi consonàntic el trobem en la reducció del grup [kt] > [t] en *rector* > *retor*. La metàtesi és general en *miracle* > *milacre*. En canvi, el mateix fenomen només s'anota a Mas de Barberans en *predicar* > *pedricar*.

Quant als castellanismes, anotem *Notxevie[x]a*, *Notxebuena*. Cal dir que no són formes molt esteses, però en l'actualitat va avançant el seu ús. També recollim *embustera*, *enano*, *cabeçudo*, *Cristo*, *Santo Cristo*, *belén*, *Ninyo*, *disfràs*.

3.1.15 La mar

- coll*¹³³⁶ *coll*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Va, Ve; *onada*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, Va, Ve; *ola*: Po, Rà, Sé, Ul; *ona*: Mv, SJ (mapa 1 / 3.1.15)
- pesca* *pesca*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va; *peixca*: Al, Bc, Jp, Mb, Sé, Ul, Ve (mapa 2 / 3.1.15)
- pesca*¹³³⁷ *mariner*: Al, Ca, Ga, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; *peixca*: Bc, Ga, Go, Mb, Sé, Ul; *pesca*: Am, Fr, Jp, Mu, Mv, SB (mapa 3 / 3.1.15)
- gavina* *gavina*: Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve; *gaviota*: Al, Sé, Ul (mapa 4 / 3.1.15)
- eixàrcia*¹³³⁸ *sàrcia*: a tot arreu excepte a Sé; *ret*: Jp, Sé, Ul, Va; *filat*: Jp, Ul, Va; *sècia*: Am (mapa 5 / 3.1.15)
- remenda* *remenda*: Al, Am, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve; *apanyar*: Bc, Fr, Go, Jp, SB; *arreglar*: Fr, Mb, Mu; *armallar*: Ca; *armar*: Ca; *arremenda*: Al; *repassar*: Ul; *reparar*: Mv (mapa 6 / 3.1.15)
- esquer* *cuc*: Go, Mb, Mu, Po, SJ, Ul, Va, Ve; *esquer*: Al, Jp, Rà; *cebo*: Fr, Mv, SB; *escada*: Bc, Ca; *furga*: Ga, Sé; *esc*: Am (mapa 7 / 3.1.15)
- neteja* *neteja*: Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Va; *limpiar*: Am, Fr, Go, Mv, Va; *llimpiar*: Bc, Sé, SJ, Ul, Ve (mapa 8 / 3.1.15)
- botnades* *burnades*: Am, Fr, Go, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Ve; *brunades*: Al, Bc, Ca, Jp, Va; *bornades*: Am, SB, SJ; *bunades*: Ga, Mb (mapa 9 / 3.1.15)
- sardina salada* *sardina de casco*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul; *sardina salada*: Al, Fr, Mb, Po, Rà; *sardina del casco*: Mb; *sardina en casco*: Jp; *sardina rovellada*: Ul; *sardina de bota*: SB; *casco*: Al
- aladroc* *aladroc*: Al, Ca, Mu, Po, Rà, SB; *valadroc*: Bc, Fr, Go, Jp, SJ, Va, Ve; *anxova*: Bc, Go, Mb, Mv, SJ; *seitó*: Am, Ga, Jp, Mb, Rà, Sé, Ul; *asseitó*:

¹³³⁶ L'ALDT dona *ona* a Jp, també *ola* a SJ i *onada* a Am (m. 455).

¹³³⁷ La variant *mariner* només recull el significat de conductor d'una nau a l'Alcover-Moll.

¹³³⁸ Gimeno (1997: 512) anota *sàrcia* al Montsià: Alcanar, Mas de Barberans, Sant Jaume d'Enveja; al Baix Ebre: Tortosa, Aldover, Paüls, el Perelló; a la Ribera d'Ebre: Rasquera; al Baix Maestrat: Vinaròs, Benicarló, Peníscola, Sant Rafel. L'ALDT anota *rall* i *ret* a Am, *tirets* i *sarges* a Jp, *rall* a SB i *albaeta* a Sé (m. 458). Tant *sàrcia* com *sècia* són variants despalatalitzades. L'articulació alveolar també es manté en algun altre exemple com *sifra*.

- Ca, Fr; *valadrop*:¹³³⁹ Ga (mapa 10 / 3.1.15)
- llenguado* *llenguado*: Al, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va; *lenguado*: Am, Bc, Ga, SB, Ve; *palaia*: Al, Ca, Fr, Mu, Rà, SJ; *pelaia*: Mb, Sé (mapa 11 / 3.1.15)
- peluda* *peluda*: Am, Ca, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ; *palaia*: Al, Fr, Go, Mv, Ul, Ve; *pelaia*: Ga, Jp, Mb, Va; *palada*: Ul; *pelada*: Bc (mapa 12 / 3.1.15)
- llobarro* *llobarro*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve; *llop*: Fr, Ga, Mu, Mv, Po, SJ (mapa 13 / 3.1.15)
- cabut* *cabut*: Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Mv, Po, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *juliola*: Am, Fr, Mb, Mv, Rà; *huriola*: Ga, Go, Mu, SB (mapa 14 / 3.1.15)
- esparrall* *esparrall*: Al, Am, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va; *esparralló*: Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve; *esperrelló*: Ga, Go, Mb (mapa 15 / 3.1.15)
- dofi* *delfi*: Bc, Ga, Go, Jp, SB, Sé, Ul, Va; *daufi*: Al, Fr, Mb, Mu, SJ; *gaufi*:¹³⁴⁰ Ca, Rà, Ve; *dolfi*: Am, Po; *delfin*: Mv (mapa 16 / 3.1.15)
- petxina* *petxina*: Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Po, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; *pitxina*: Al, Bc, Mb, Mv, Rà, Va; *clòtxina*: Am, Mu, SJ (mapa 17 / 3.1.15)
- escamarlà* *escamarlan*: Am, Fr, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SJ, Ul, Ve; *escamarlà*: Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Mu, SB, Sé, Va; *galagang*: Rà; *garagang*: Rà (mapa 18 / 3.1.15)
- eriçó de mar* *eriçó*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, SJ, Va; *eriçó de mar*: Am, Bc, Ga; *capellà*: Bc, Ca, Ul; *capellanet*: Al, Po, Va; *eriço*: Sé; *flare*: Ve; *flaret*: Ve (mapa 19 / 3.1.15)
- estrella de mar* *estrella de mar*: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Va; *estrella*: Al, Jp, Mb, Po, SB, Ul, Ve; *estel*: Ca (mapa 20 / 3.1.15)
- barca* *barca*: Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mv, Rà, Sé; *escut*: Al, Ca, Mu, Po, Rà, Va; *barqueta*: Mb, SB, SJ, Ul, Ve; *espardenya*: Am (mapa 21 / 3.1.15)
- moll* *moll*: a tot arreu excepte a Ul; *port* a tot arreu excepte a Jp i Ve (mapa 22 / 3.1.15)

¹³³⁹ Veny (2001a: 111) atribueix diversos casos de reforç bilabial inicial en paraules començades en una vocal velar, és a dir, amb les vocals *o*, *u*. Alguns dels exemples que dona són *vull*, *avui*; *vuit* i *Vuldecona* que el marca com a antic, nosaltres encara l'hem sentit en boca de gent gran a Alcanar.

¹³⁴⁰ No hi és a l'Alcover-Moll. El punt més pròxim és Vinaròs (DCVB, IV: 527).

llagostí *llangostí*: a tot arreu excepte a Go; *llangüestí*:¹³⁴¹ Go (mapa 23 / 3.1.15)
catxel a tota la comarca excepte a Fr; *catxerulo*: Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mv, Mu, Mv, SB, Ul, Ve; *catxerullo*: Go; *catxirulo*: Ca (mapa 24 / 3.1.15)

SOLUCIONS COMUNES A LA COMARCA

<i>barca</i>	<i>costa</i>	<i>peix</i>
<i>canya</i>	<i>fil</i> ¹³⁴²	<i>ham</i>
<i>escatar</i>	<i>abadejo</i> ¹³⁴³	<i>sardina</i>
<i>escrita</i>	<i>anguila</i>	<i>congre</i>
<i>lluç</i>	<i>moll</i>	<i>boga</i>
<i>cavalla</i> ¹³⁴⁴	<i>veta</i>	<i>burro</i>
<i>rap</i>	<i>galera</i>	<i>sorell</i>
<i>moixarra</i>	<i>musclo</i> ¹³⁴⁵	<i>gamba</i>
<i>sépia</i>	<i>calamar</i>	<i>polp</i>
<i>anxova</i>	<i>llonja</i>	

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS

El terme *ona* ha sofert una metaforització en passar a anomenar-se *coll* a gran part de la comarca.

Amb palatalització recollim la variant *peixcar* a set parlars Al, Bc, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve. Aquesta variant coincideix també amb el valencià. La resta de parlars manté *pescar*.

Alguna lexicalització semàntica es recull en l'ofici de *pescador*, en què en la majoria de parlars és *mariner* —aquell que va a la mar—. La resta de variants alternen el lexema derivat de *peix* alternant la palatalització: *pescador* / *peixcador*.

Una derivació exclusiva, potser dins del tortosí, és el terme per a designar la ventresca, els budells del peix. Les variants que recollim són *brunades*, *burnades*, *bornades* i *bunades*. L'Alcover-Moll anota *burnada* a Ulldecona. Coromines (DECat I: 535) comenta *botnada*, com un terme del *Vocabulari català de Tortosa*, de F. Mestre i Noé. Aquest mot l'explica provinent de l'àrab, en què *batn* significa *ventre*. En les variants recollides al Montsià hi concorren una sèrie de fenòmens fonètics com la dissimilació de les alveolars, metàtesi o el tancament vocàlic en contacte amb bilabial. La variant més estesa és *burnada* a Am, Fr, Go, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, Ul, Ve i amb manteniment de [o] a SB i SJ, també a Am. A la Galera i Mas de Barberans es recull, amb assimilació i posterior emmudiment de la dental, la variant *bunades*.

La sardina salada rep la denominació *sardina de casco* a la majoria de parlars a

¹³⁴¹ A Go el *llangüesto* és del camp. A Ul el de camp s'anomena *llangostí de rostoll*.

¹³⁴² L'ALDT dona *pèl de cuc* a Al, Am, Mb, Sé i Va; *fil de cuc* a SB; *llinet* a SJ; *fil de lli* a Ul i no hi ha resposta a Jp.

¹³⁴³ L'ALDT anota també *bacallà* a Sé (m. 463). Al: No ho és peix allò, allò és *abadejo*.

¹³⁴⁴ Ul: «La *cavalla* és lo *varat* de TV3».

¹³⁴⁵ Per a la diferenciació *musclos* / *me[x]illons*, vd. Buj Alfara 2004a: 35.

causa del recipient en què és presentada. També *sardina del casco* (Mb) o *en casco* (Jp). El recipient pot ser anomenat *bota*, *sardina de bota* a SB. També pot anomenar-se, per metonímia, directament *casco* (Al). Cubells (2009: 416, 417) recull també exemples de *casco* a la Ribera d'Ebre.

Pel que fa al *Solea solea*, popularment conegut com *palaia*, *pelaia* o també *llenguado*, manté les variants primeres en set parlars. També en valencià. La variant *palaia* reapareix per a anomenar la *peluda*.

Alguns peixos s'anomenen en variants ben diferenciades com és el cas de *Coris julis* dit *cabut*, *juliola* o *juriola*. Les tres variants es localitzen en valencià (<http://dcvb.iecat.net/>).

Ha quedat lexicalitzat el diminutiu en *esparralló* o *esparrelló* a la majoria de parlars. En altres vuit es recull *esparrall* (Al, Am, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va).

El cetaci més menut, el *Delphinus*, rep les variants *delfi*, *daufi*, *gaufi*, *dolfi*, *delfín*. Coromines (DECat III: 156) comenta el manteniment de la lateral en les variants documentades prèvies a la Renaixença. Amb vocalització d'aquesta lateral es mantenen la majoria de variants del tortosí. En els nostres parlars s'anoten a vuit parlars (Al, Ca, Fr, Mb, Mu, Rà, SJ, Ve). També amb la variant consonàntica inicial de dissimilació d'oclusives *daufi* > *gaufi* (Ca, Rà, Ve). Com a cognom trobem la variant *Daufi*, al Baix Ebre.

La conquilla pot anomenar-se *petxina*, *petxina* o *clòtxina*. Aquesta última coincideix amb el valencià.

Una variant diferenciada que només recollim a la Ràpita és *garagang* per al *Nephrops norvegicus*. La cigala rep també el nom d'*escamarlà* o *escamarlan*. L'Alcover-Moll ho dona com un tipus de llangosta, *cadagang*, a Barcelona i Tarragona.

La part rígida de la sèpia s'anomena *barca* o *barqueta*, *escut* i *espardenyà*. Les primeres formes, *barca* i *barqueta*, s'originen a partir d'una metàfora ja que era usada la conquilla per a fer barquetes amb un palet damunt. Aquesta és la variant majoritària. També metafòricament es coneix com a *escut* a sis parlars —Al, Ca, Mu, Po, Rà, Va— i només a Amposta apareix *espardenyà*. Algun ús que se li donava l'explicaven a Masdenverge i Ulldecona:

Mv: «Quan escrivíem en tinta rascàvem, netejàvem les plumes en la *barca*»

Ul: «Jo encar hai 'nat a escola en tinter i fèem servir la *barqueta* pa fregar la pluma, paque se n'anés lo rovell»

En el cas de l'*Echinoidea* anotem les variants *eriçó*, *eriçó de mar*, *eriçó*, *eriço*, *capellà*, *capellanet*, *flare* i *flaret*. La variant més estesa és *eriçó*. Les metafòriques *capellà*, *capellanet*, *flare* i *flaret* que al·ludeixen a personatges religiosos potser s'han creat a partir d'una assimilació cromàtica amb la sotana dels capellans o l'hàbit dels frares que, en el primer cas, és negra i en el segon també negra o de colors foscos. L'eriçó quan està banyat pren un color intens fosc negre amb unes iridiscències liloses. A Alcanar sempre s'ha anomenat *capellanet* i igual com explicàvem amb l'ortiga, en aquesta població es fa la distinció quan apareix el mateix significat per a dos espècies diferents. Llavors es crea una altra variant a partir d'alguna característica que s'hi pugui associar. Hi destaca també la lexicalització del diminutiu. Alguns informants explicaven els noms: Al: *Eriçons* són del secà, és de camp; Bc: Tamé *capellà* perquè és negre, però no tant.

Corcoll (1999: 65) anota *capellà* a Alcanar i Amposta, i *eriçó* a la Ràpita.

Es manté la lateral etimològica en *Octopoda* a *polp* a tots els parlars de la comarca. Cal dir que en nivells formals hi predomina la variant sense la lateral.

Un arabisme exclusiu del tortosí (Veny 2003: 376-377) és *moixarra*, localitzat a tots els parlars de la comarca, si bé Veny l'atribueix a l'àrea del delta de l'Ebre.

Una altra exclusivitat lèxica del tortosí ve representada per *catxel* (*Cerastodema edule*), i altres variants com *catxerulo* o *catxirulo*. D'aquest lema Veny¹³⁴⁶ en dona un probable origen mossaràbig, compartit per Coromines.¹³⁴⁷ En canvi, Colón¹³⁴⁸ hi veu l'origen a partir de *catxerulo* en un cas de reducció o retroformació

Alguns ictiònims coneixen variants fonètiques: *aladroc*, *valadroc*, *valadrop*; *seitó*, *asseitó*; *llenguado*, *lenguado*; *palaia*, *pelaia*; *palada*, *pelada*; *llopet*, *llobet*; *juliola*, *juriola*; *esparralló*, *esperrelló*; *daufí*, *gaufí*, *petxina*, *petxina*; *escamarlà*, *escamarlan*; *eriçó*, *eriço*; *llangostí*, *llangüestí*.

Altres termes relacionats també presenten variacions: *pescar*, *peixcar*; *pescador*, *peixcador*; *sàrcia*, *sècia*.

Quant a castellanismes, s'anoten: *ola*, *gaviota*, *limpiar*, *llimpiar*, *casco* (*sardina de*), *delfín*, *boqueró*.

3.1.16 Els jocs

birlot *birlot*: Am, Ca, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve;
birlotxo: Bc, Ga, Go, Jp, Ul; *bola*:¹³⁴⁹ Al; *bolo*: Rà (mapa 1 / 3.1.16)

*milotxa*¹³⁵⁰ *milotxa*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ;
cometa: Rà, Ul, Va; *barril*: Al, Ul; *estel en coa*: Sé (mapa 2 / 3.1.16)

trompitxa *baralluga*: Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve; *trompitxa*: Al,
Bc, Ca, Fr, Jp, Sé, Va; *trompitxol*: Jp, Fr, SB, Ul (mapa 3 / 3.1.16)

*volador*¹³⁵¹ *volador*: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ,
Ve; *molí de vent*: Bc; *molinet*: Ul; *ventilador*: Va (mapa 4 / 3.1.16)

*tello*¹³⁵² *pisso*: Al, Am, Ca, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ve; *tello*: Bc, Fr, Jp, Mb,
Mv, Sé, SJ, Ul, Va; *entro*: Ga; *flèndit*: Al (mapa 5 / 3.1.16)

¹³⁴⁶ Veny 2001b, 2003.

¹³⁴⁷ DECat II: 638, explica *catxerulo*, tot i que no en l'accepció de mol·lusc.

¹³⁴⁸ Colón 2011: 239.

¹³⁴⁹ A Al ens explicaven que no feien servir el mateix objecte que a les Cases, una birla, sinó que tiraven amb boles de fusta.

¹³⁵⁰ L'ALDC anota *barril* a Am i Ul; *milotxa* a Am i Mb. Bc: *Milotxa* un que està plantat, aixís de consevol manera; Go: I això sas lo qué és? És la *milotxa*. Això és la *milotxa*. A fora d'aquí no ho haguessa dit, pero ara com que això de les paraules, ho dic. Bueno, perque a la millor, fora d'aquí una cometa, un estel. Pero aquí diem una milotxa. És que aquí a moltes coses..., fora d'aquí algunes paraules les tens a la punta de la llengua, pero no t'atreuixes a dir-les perque sonen així. És lo autèntic d'aquí nostre, pero en català-català... A la millor aniran i diran: —Què és una milotxa?

Mu: Ara hi diuen un *estel*; Mv: Un *cometa* diuen, natros no en teniem; Rà: *Cometa*, pareix una *milotxa*, més tot sola que una *milotxa* (Buj Alfara, 2001: 107; 2004a: 22).

¹³⁵¹ Buj Alfara 2011: 459, 464.

¹³⁵² Am, SB: *Tello* era en lo que es tirava; Ga: A la part de dalt li diem l'*avion* i a la pedra *tella*; Go, Mu, Po: A la pedra li diem *tello*.

<i>planto</i>	<i>planto</i> : Al, Bc, Fr, Ga, Jp, Po, Rà, Ul, Ve; <i>quatre cantons</i> : Go, SB; <i>quatre pilans</i> : Mb; <i>quatre pilons</i> : Mv
<i>patacons</i> ¹³⁵³	<i>patacons</i> : Fr, Ga, Go, Mv, SB, SJ, Ve; <i>santets</i> : Am, Mu, Sé, SJ, Ul, Va; <i>cartons</i> : Al, Bc; <i>carasses</i> : Al; <i>empalles</i> : Am
<i>menar</i>	<i>menar</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>remar</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mv; <i>benar</i> : Al, Rà (mapa 6 / 3.1.16)
<i>xòlit</i> ¹³⁵⁴	<i>xòlit</i> : Am, Fr, Go, Mu, Po, Rà, SJ, Ve; <i>xolit</i> : Bc, Ga, SB, Va; <i>xúlit</i> : Jp, Mb, Mv; <i>bòlit</i> : Ul
<i>perdre</i>	<i>pedre</i> : Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; <i>perdre</i> : Fr, Ga, Mb, Mv (mapa 7 / 3.1.16)

SOLUCIONS COMUNES A LA COMARCA

<i>nina</i>	<i>obreta</i>	<i>pilota</i>
<i>birles</i> ¹³⁵⁵	<i>boles</i> ¹³⁵⁶	<i>rogle</i> ¹³⁵⁷
<i>conillets</i> ¹³⁵⁸	<i>gallineta cega</i> ¹³⁵⁹	<i>fona</i>
<i>endevinalles</i> ¹³⁶⁰	<i>disbarats</i>	<i>penyora</i> ¹³⁶¹
<i>joguèt</i> ¹³⁶²	<i>bicicleta</i> ¹³⁶³	

¹³⁵³ Al: Los *cartons* se feen en cartes. Se tiraven dins d'una redona i s'havien de fer sortir. En una caps de mistos féem *carasses* i es tiraven a la paret; Am: Féem saltar en una perra grossa, negra, antiga los cartonets de caps de mistos, en ves de *santets* ficàvem cèntims, si no teníem caps, aquell dia; Mv: Jugàvem a la pareteta a *patacons*. Quan jugàvem a pareteta, jugàvem en diners.

¹³⁵⁴ Segons el DCVB, a Ul *xúlit*. L'ALDC inclou *xorlit* a Am, *xiulit* a Mb i *xolit* a Ul (m. 595, vol. III).

¹³⁵⁵ Al: Díem: *birles*, feta, batalló pero ara no me'n recordo com anava.

¹³⁵⁶ Bc: *Toc i pam*, primer fees lo *toc* i després lo *pam*; Ga: Ne hi havien de vidre i de fang. Jugàvem a *pam i toc*; Mv: Jugàvem a *toc i pam*; Rà: *Pam, pito, clotet*; SB: Jugàvem a *pam i toc*.

¹³⁵⁷ L'ALDC dona *tarana* a Am (m. 596, vol. III).

¹³⁵⁸ L'ALDC apunta *vint hora* a Am i a *cunibreta* a Mb (m. 601, vol. III). A tot arreu es coneix la cantarella que acompanya el joc: *Conillets a amagar, que la llebre va a caçar, de nit i de dia que el sol se ponía, conillets ja esteu ben amagadets?* Observem com tots els informants articulen la vocal final de *llebre* amb medial oberta, en canvi, les noves generacions ho solen fer en palatal semitancada.

¹³⁵⁹ L'ALDC arreplega *matamosqueros* a Am, *cucacela* a Mb i a *saposquedos* a Ul (m. 600, vol. III).

¹³⁶⁰ La pretònica s'articula [i]. També en el verb, *endevinar* > *endivinar* o *endevino* > *endivino*, etc., en tot el paradigma. El mateix fenomen es repeteix en el verb *derretir* > *derritir*, etc.

¹³⁶¹ A Fr, Po i Rà l'articulació de la pretònica és palatal tancada. El ritual d'anar passant la penyora entre les mans dels altres jugadors anava acompanyat d'una cançó: Fr: *El furón va por las manos, /por las manos va el furón./Furón, furón de mi corassón*; Ga: Se passava el furon: *El furón va por las manos, /por las manos va el furón...*, i allavons ho havies d'endevinar; Mv, Rà: Mos passàvem l'anell, lo *furon*.

¹³⁶² L'articulació majoritària és *j[u]guet*. Hem notat, però, que algunes persones majors mantenen la velar semitancada. També *joguina* a Al i Jp.

¹³⁶³ També *maquineta* a Mu.

ANÀLISI I COMENTARI D'ALGUNS MOTS¹³⁶⁴

Per a anomenar el joguet que té un aix i és travessat pel mig per un pal en recollim les variants *baralluga*, *trompitxa* i *trompitxol*. La primera és una metàtesi de *ballaruga*, aquesta variant es retroba al Baix Ebre. Les altres variants *trompitxa* i *trompitxol* deriven de *trompa*. Tant la primera com les derivades de *trompa* es reparteixen equitativament per la comarca. El DCVB ho anota amb la grafia *trompitja* però en remet l'ètim a la variant *trompitxo*. L'ALDT recull *trompitxa* a Mb (m. 170). L'ALDC anota *trompa* a Ul (m. 585, vol. III). A Alcanar es recull una cançoneta a Carnestoltes que diu: *Carnestoltes quinze voltes / farem ballar el trompitxol*.

Respecte a *menar*, s'observa que, en no emprar-se habitualment el verb *menar* per a d'altra acció que no fos voltar la corda, els informants anomenen aquesta acció amb un verb que tinga una freqüència d'ús més habitual que *menar*: és el cas de *remar*. La resposta *benar* l'obtinguérem en les mateixes poblacions —Alcanar i la Ràpita— on havíem obtingut *menar*, però mitjançant informants més joves, els quals no identificaven *benar* amb *menar*, verb que els era totalment desconegut.

Per al conjunt de la vaixella que s'empra per a jugar a cuintes s'usa la variant *obreta*. Si la vaixella s'anomena *obra*, en aquest context queda el terme lexicalitzat amb el diminutiu.

A la zona del delta de l'Ebre, tant a la pertanyent a la comarca del Montsià, com al Baix Ebre, la bicicleta rep la denominació també de *màquina*. És per això que podem trobar *màquina* o també *maquineta*, variant que recollim als Muntells.

¹³⁶⁴ Alguns altres jocs els recordaven esparços, ara uns ara altres, no d'una manera general. Com que pensem que tot significant té interès lingüístic i/o etnogràfic els enumerem a continuació: la ullada, flèndit, a mastro; al mocadoret; a fava; platerets —aquest s'acompanyava de la cantarella, amb variants: *Un, dos, tres / platerets / tets, test; Un, dos, tres / plat; Un, dos, tres / pica paret; raconet; a l'orelleta; gepa; espardenyeta; corretgeta; estisora o gavinet; fona; a pessigar; piç, piciganya; gelat, calent; pedra, paper, estisora*.

3. 2 Llista de paraules estudiades i ubicació

A

- a* 2.1.9
a fosques 2.1.11.1
abadejo 3.1.15
abella 3.1.5
abellot 3.1.5
abeurall 3.1.7
abril 3.1.6
acaminar 1.4.1 / 3.1.10
acotxar-se 3.1.10
acovidats 1.3.3.3 / 3.1.11
adesar 1.4.1 / 3.1.11
adhos 2.1.11.4.3
adragó 1.4.1
afanyar 3.1.10
agarrada, persona 3.1.11
agost 3.1.6
agranar 3.1.1
agutzil 1.3.3.5 / 3.1.8
aguilot 3.1.5
agulles d'estendre 3.1.11
aigua 1.1.1 / 1.2.4
aixa 3.1.11
aixella 3.1.10
així 2.1.11.1
aixol 3.1.1
ajudar 1.3.4.5
ajuntar-se 3.1.13
al braç 2.1.11.1
a l'esquena 2.1.11.1
aladroc 3.1.15
albarda 1.3.6.2 / 3.1.1
àlber 1.3.6.2 / 3.1.3
albercoquer 1.3.6.2 / 3.1.3
alberginiera 1.3.6.2 / 3.1.3
alcaldessa 1.3.3.4
alé 3.1.10
alfàbega 1.2.1.5 / 1.3.6.2
aliacrà 1.4.5.5 / 3.1.10
aljub 1.3.6.5 / 3.1.7
all-i-oli 3.1.11
allavons 2.1.11.4.1
almosta 1.3.6.2 / 3.1.10
altre 2.1.8
ama 3.1.11
amarga 3.1.3
americana 3.1.12
a gatameus 2.1.9.4
a poc a poc 2.1.11.1
abadia 3.1.14
abellerola 1.4.5.5 / 3.1.5
abeurador 3.1.7
abrigalls 3.1.11
abundància 3.1.1
ací 2.1.11.3
acovidar 1.4.1 / 3.1.11
adés 2.1.11.4.1
adeu 2.1.12.2 / 3.1.6
adomar 1.4.1 / 3.1.4
afanar 3.1.10
afonar 3.1.7
agarrats de la mà 3.1.12
agra 3.1.7
aguaitar 1.2.4
àguila 1.4.5.6 / 3.1.5
agulles 3.1.6
ahir 1.3.5.3 / 1.3.6.6 / 1.4.3
aix 1.3.4.4 / 3.1.1
aixada 1.3.4.3 / 3.1.1
aixeta 3.1.2 / 3.1.7
això 2.1.4
aixopluc 3.1.6
ajuntar 3.1.11
ajupir-se 3.1.7
al coll 2.1.11.1
aladre 3.1.1
alba 2.1.9.2
albelló 1.3.6.2 / 3.1.7
albercoc 1.3.6.2 / 3.1.3
alberginia 1.3.6.2 / 3.1.3
alcalde 1.4.5.2 / 3.1.8
alcohòlic 3.1.2
algep 1.3.6.5 / 3.1.8
alfals 1.3.6.2 / 3.1.1
alicates 3.1.8
all 1.3.6.1 / 3.1.3
all porro 3.1.3
allò 2.1.4
altra 2.1.8
altres 2.1.8
amant 3.1.13
amb 2.1.9
ametla 1.3.6.4 / 3.1.3

ametler 3.1.3
amo 3.1.1 / 3.1.11
amonestacions 3.1.13
anant 1.3.2.1
anar a captar 3.1.11
anar a estall 3.1.1
anar a la cama coixa 2.1.11.1
anesproner 1.4.1 / 3.1.3
angelet 1.2.1.5 / 3.1.14 / 3.1.3
anguila 3.1.15
anoguer 1.3.5.1
anover 1.3.1.3
ansa 3.1.11
antepenúltim 2.1.6.2
anto[k]o 1.3.5.4
anxova 3.1.15
aparegut 2.2.4
aprendre 3.1.8
apuntar el dia 2.1.11.5 / 3.1.6
aquella 1.3.7.1 / 2.1.4
aquells 2.1.4
ara 2.1.11.4.2
arbocer 1.3.3.4 / 1.4.5.4 / 1.4.5.5 / 2.1.1.2 / 3.1.3
arbre 1.4.5.2
argelaga 1.2.1.5 / 3.1.3
armari 3.1.11
arquets 3.1.1
arracades 3.1.4 / 3.1.9 / 3.1.12
arraïl 1.4.1
arreplegar 1.2.1.7
arro[k]ar 1.3.5.4
arrugues 1.3.5.1 / 3.1.10
asbarda 1.3 / 3.1.1
assentat 3.1.10
assorar-se 3.1.10
atjar 3.1.11
atràs 2.1.11.3
atxa 3.1.14
avellana 3.1.3
avena 3.1.1
avesar 1.3.3.2 / 3.1.10
avui 2.1.11.4.2 / 3.1.6
amiga 1.1.2 / 3.1.13
amollar 3.1.10
amonestar 3.1.13
anar 1.4.5.5 / 2.2.13.1
anar a escola 3.1.11
anar a gates 2.1.11.1
anell 2.1.1.1
àngel 1.2.1.5 / 1.3.4.2 / 3.1.14
angolfa 1.3.6.5 / 3.1.11
anoer 1.4.1 / 2.1
anou 1.3.1 / 1.4.1 / 3.1.3 / 3.1.10
ans 2.1.11.4.1
anses del coll 3.1.7
antera 3.1.1
anular 3.1.7
apagar 3.1.11
api 1.4.3 / 3.1.3
aprenent 3.1.8
aquell 1.3.7.1 / 2.1.4
aquelles 2.1.4
aquí 2.1.11.3
aranya 3.1.5
arboç 1.4.5.4 / 3.1.3
arestes 3.1.1
argila 3.1.6
arpiots 3.1.1
arracada 1.2.1.7
arrabassar 1.2.1.7 / 3.1.1
arremangar 1.2.1.7
arri! 3.1.4
arronsar 1.2.2.4 / 3.1.10
arruixar 3.1.11
asseitó 1.4.1 / 3.1.15
assevar 3.1.1
assot 3.1.1
atossar 1.2.2.4 / 3.1.9
atzavara 3.1.3
auxili 1.3.4.4
avellaner 3.1.3
avenc 3.1.7
avet 3.1.3

B

- badall* 3.1.11
badar 3.1.10
baix, a 2.1.11.3 / 3.1.11
bajoca 1.3.3.2 / 3.1.1
baladre 3.1.3
balbes (mans) 1.3.6.2 / 3.1.6
baldana 3.1.4
baldana grossa 3.1.4
baldana del budell gros 3.1.4
baldanetes de carn 3.1.4
baldat 3.1.10
bancal 3.1.1
banyes 3.1.9
barana 3.1.11
baranes 3.1.1
barba-roig 3.1.5
barca 3.1.15
bargalló 1.4.5.6 / 3.1.3
barraca 3.1.1
barranc 3.1.7
barri 3.1.7
barrina 3.1.8
baso 3.1.5
bassa 3.1.7 / 3.1.9
bassurero 3.1.11
bata 3.1.12
bateig 3.1.13
batxiller 3.1.10
bavero 3.1.12
beata 3.1.14
becada 3.1.5 / 3.1.6
bellota 3.1.3
berenar 1.2.1.4
bes 3.1.7
bescoll 1.2.1.2
bessons 3.1.13
beure a gallet 2.1.11.1
bicicleta 3.1.16
bigues 3.1.11
birles 3.1.16
bisbe 3.1.14
bitxac 1.1.1
bixest 1.3.5.4 / 3.1.6
blau 1.2.5
boc 3.1.9
boca del pou 3.1.7
bocoi 3.1.2
boga 3.1.3 / 3.1.15
badallar 3.1.10
badoc 3.1.10 / 3.1.11
baixar 3.1.11
bajoquera 1.3.3.2 / 3.1.1
balanci 3.1.11
balcó 3.1.11
baldana de freixura 3.1.4
baldana del budell cular 3.1.4
baldana del cular 3.1.4
baldanetes del sacsó 3.1.4
banc 3.1.8 / 3.1.10 / 3.1.11
banyar-se 3.1.6
banyut 3.1.13
barandat 3.1.11
barba 3.1.9 / 3.1.10
Bàrbara (Santa) 1.2.1.7
barcella 3.1.1 / 3.1.2
barra 3.1.2 / 3.1.4
barral 3.1.1 / 3.1.11
barres 3.1.1
barril 3.1.2 / 3.1.16
basca 3.1.6
basquet 3.1.11
bàssia 3.1.4 / 3.1.8
bastant 2.1.1.2
batall 3.1.14
batre 3.1.2 / 3.1.3
baül 3.1.11
bavosa 3.1.5
bec 3.1.4 / 3.1.5
belar 2.1.12
beneit 3.1.7
berruga 1.2.1.2 / 1.3.5.1 / 3.1.10
besar 3.1.10
bescuits 3.1.11
betlem 3.1.14
biberon 3.1.13
bigot 3.1.10
birbar 3.1.1
birлот 3.1.16
bitllet 1.3.1.7
biscuit 3.1.11
blat 3.1.1
bledes 3.1.3
boca 3.1.10
boçar 3.1.10
bòfia 3.1.10
boig 2.1.1.3 / 3.1.10

boina 3.1.12
boixa 3.1.1
bola 3.1.3
bolillos, fer 3.1.11
bon dia 2.1.12.2 / 3.1.6
bona tarda 2.1.12.2 / 3.1.6
bony 3.1.10
bord 3.1.2 / 3.1.13
borra 3.1.3
borrassa 3.1.2
borratxo 3.1.2
borró 3.1.2 / 3.1.3
borrony 3.1.10
bosc 3.1.3
bota 3.1.2
boter 3.1.8
botes d'aigua 3.1.12
botifarra blanca 3.1.4
botifarra d'arròs 3.1.4
botifarra de ceba 3.1.4
botifarra de la freixura 3.1.4
botifarra sacsonosa 3.1.4
bova 3.1.3
braç, al 2.1.9.4
braguer 3.1.9
bramar 2.1.12
braó 3.1.9
braser 3.1.11
bresca 3.1.5
bressar 1.3.7.1 / 3.1.11
brisa 3.1.2
bròcol 1.2.2.4 / 3.1.3
brossat 3.1.9
brotar 3.1.2
brull 3.1.9
brusa 3.1.12
budellada 3.1.4
bufa 3.1.2 / 3.1.4 / 3.1.6
bufeta 3.1.9
buït 3.1.1 / 3.1.11
bullit 1.2.2.5 / 3.1.11
burro 3.1.4 / 3.1.15
butxaques 3.1.12
boira 3.1.6
boja 1.3.4.4
boles 3.1.16
bolquers 3.1.12
bona nit 2.1.12.2 / 3.1.6
boniques 3.1.12
bony 3.1.10
borinot 3.1.5
borraines 1.3.7.3
borratxera 3.1.2
borrissol 3.1.3
borronar 3.1.2
bosc 2.1.1.3 / 3.1.3
bot 3.1.2
botella 3.1.11
botes 3.1.12
botifarra 3.1.4
botifarra culana 3.1.4
botifarra de carn 3.1.4
botifarra de ceba i arròs 3.1.4
botifarra negra 3.1.4
bou 1.1.5 / 3.1.9
braç 3.1.10
braçaleta 3.1.12
bragues 3.1.12
brancal 3.1.11
brasa 3.1.11
bres 3.1.11
bresquilla 3.1.3
brida 3.1.4
broca 1.3.6.5 / 3.1.8
brossa 3.1.11
brot 3.1.2
bruixa 3.1.5 / 3.1.14
brunades 3.1.15
buba 3.1.11
budells 3.1.4 / 3.1.7
bufet 3.1.11
bufetada 3.1.11
bullir 2.2.4 / 2.2.15.1
burra 3.1.4
buscalls 3.1.2

C

- [k]abali 1.3.5.8
 cabeça 3.1.3
 cabell 1.3.1.1
 caber 2.2.1
 cabirons 3.1.11
 cabra salvatge 3.1.5
 cabres 3.1.5 / 3.1.6
 cabussó 3.1.1 / 3.1.10
 caçador 3.1.4
 caçar 3.1.4
 cadell 3.1.5
 cadira 3.1.11
 caent 2.2.2
 cagarada 1.2.1.7
 calabruixó 1.3.4.5 / 1.4.5.6 / 3.1.6
 calaixera 3.1.11
 calat 3.1.11
 calbot 1.3.6.3 / 3.1.10
 calça, fer 3.1.11
 calçeti 3.1.12
 calçó curt 3.1.12
 calçotets 3.1.12
 caldero 3.1.11
 caler 2.2.1
 caliu 3.1.11
 calor 3.1.6
 cama 3.1.11
 cama-roja 3.1.3
 camals 3.1.12
 camisa 3.1.12
 campana 3.1.14
 campanaret 3.1.14
 canal 3.1.11
 canelobre 1.2.1.2 / 3.1.6 / 3.1.11
 candela 3.1.14
 canell 3.1.10
 cansalada 3.1.4
 cànter 3.1.1 / 3.1.2 / 3.1.11
 canya 3.1.3 / 3.1.11 / 3.1.15
 canyís 3.1.3
 cap a 1.4.5.6 / 2.1.9
 capar 3.1.9
 capellans 3.1.14
 capçot 3.1.5
 capó 3.1.4
 carabassa 1.2.1.4 / 3.1.1 / 3.1.3
 carabasseta 3.1.3.1
 carbassa 1.2.1.4
 cabàs 3.1.2 / 3.1.11
 cabeçó 3.1.1
 cabells 3.1.10
 cabestre 3.1.1
 cabra 3.1.9
 cabrelles 3.1.5 / 3.1.6
 cabridet 3.1.9
 cabut 3.1.15
 caçador furtiu 3.1.4
 cadàver 3.1.13
 cadernera 3.1.5
 caduf 1.3.1.2 / 1.3
 caganiu 3.1.13
 caixa 3.1.1 / 3.1.11
 calaix 3.1.11
 calamar 3.1.15
 calbo 3.1.11
 calç 3.1.11
 calces 3.1.12
 calciner 1.3.3.4 / 3.1.11
 calçons 3.1.12
 caldera 1.1.1 / 3.1.11
 calendari 1.2.1.2
 calfred 1.3.6.5 / 3.1.10
 call 3.1.11
 calunyes 3.1.3
 cama coixa, a 2.1.9.4
 cama-roja, a 2.1.9.4
 caminar 1.3.1 / 3.1.10
 camisa de dormir 3.1.12
 campanar 3.1.14
 campaner 3.1.14
 caneló 1.2.1.2
 cancell 1.3.3.4
 Candelera 3.1.14
 canella 1.3.7.4 / 1.4.5.2 / 3.1.10
 cantar 2.2.4 / 2.1.12
 canut 3.1.11
 canyella 1.3.7.5 / 3.1.3
 cap 2.1.9 / 3.1.10
 Cap d'Any 3.1.14
 caparra 3.1.5
 capsa 3.1.11
 capellana 3.1.5
 cara 3.1.11
 carabassera 1.2.1.4
 carafal 3.1.9
 carbassera 1.2.1.4

- carabasses* 3.1.4 / 3.1.10
carabassinet 3.1.3
caragol 1.2.1.4 / 3.1.5 / 3.1.8 / 3.1.10
caramull 3.1.1
carbassó 3.1.3
carbonera 3.1.8
cardet 3.1.3
carn d'olla 3.1.11
carquinyols 3.1.11
carrascal 3.1.3
carrer 3.1.1 / 3.1.7
carroll 3.1.2
carretell 1.2 / 3.1.1
carxofa 1.3.4.1 / 3.1.3 / 3.1.10
cas 3.1.1
casa, a 3.1.11
casament 3.1.13
cascavell 3.1.9
cases 3.1.11
casso 3.1.11
cassoleta 3.1.10
castanyer 3.1.3
catxap 1.3.5.1 / 3.1.4
cau 3.1.4
caure d'esquena 2.1.11.1
caure en terra 3.1.10
cavall de serp 3.1.5
cavalló 3.1.1
ceba 3.1.3
cego 3.1.10
celler 3.1.2
cementeri 1.1.3 / 3.1.13
cent 1.3.2.1
centcames 3.1.5
cepell 3.1.3
cera 3.1.7
cércol 3.1.1 / 3.1.2
cervell 3.1.10
cigronera 3.1.1
cigüenya 3.1.5
cimal 3.1.2
cinc 2.1.6.1
cingle 3.1.7
cireres de pastor 3.1.3
cistella 3.1.11
ciutat 3.1.7
clara 3.1.4
clatellot 3.1.10
clau 3.1.8 / 3.1.11 / 3.1.14
carabassí 3.1.3
carabassó 3.1.3
caragols 3.1.11
cara-sol 3.1.7
carboner 3.1.8
carcàs 3.1.10
carlota 3.1.3
Carnestoltes 3.1.14
carrasca 3.1.3
carrau 2.1.1.1
carro 1.2.2.1 / 3.1.1 / 3.1.6
carròs 1.3.1.7
carretó 3.1.1
carxofera 3.1.3
casa 3.1.11
casa la vila 3.1.11
casamentera 3.1.13
cascos 3.1.4
cassa 3.1.2
cassola 3.1.11
castanya 3.1.3
catxamona 3.1.10
catxel 3.1.15
caure 2.2.4 / 2.2.5
caure de cara 2.1.11.1
cavall 3.1.2 / 3.1.4
cavalla 3.1.15
càvec 1.2.1.5 / 3.1.1
ceballot 3.1.3
cella 1.1.3 / 1.3.6.1
celles 3.1.10
cendra 3.1.11
cent u 1.3.2.1
cep 3.1.2
cepillo 3.1.2 / 3.1.11
cercapous 3.1.7
cerndre 3.1.2
cigala 3.1.5 / 3.1.10
cigrons 3.1.1
cim 3.1.7
ciment 3.1.11
cingla 3.1.1
cirera 3.1.3
cistell 3.1.11
cisterna 1.1.3 / 3.1.7
clar 1.3.6.6
clatell 3.1.10
clau inglesa 3.1.8
claus 3.1.10

clavell 3.1.3
clementina 3.1.3
coa 1.1.6 / 1.3.5.2
cobrellit 1.2.2.3 / 3.1.14
coç 3.1.10
codony 3.1.3
codonyer 3.1.3
coell 3.1.3
cofa 3.1.2
cogullada 3.1.5
coixa 1.3.4.3
coixinera 1.2.2.2
coll 3.1.7 / 3.1.15
coll-i-bè, a 2.1.9.4
collir 1.2.2.2 / 2.2.4 / 2.2.15.2
colom 3.1.5
colxa 3.1.11
comare 3.1.13
comèdia 1.1.3
complit 2.2.3
conegut 2.2.4
confits 3.1.11 / 3.1.13
conill 1.2.2.1 / 3.1.4
conillets 3.1.16
contra 1.1.5
convidats 1.3.3.5
cop 1.3.6.3
cor 1.4.3
corbata 3.1.12
corcó 3.1.5
corderet 3.1.9
cornaló 3.1.1
coroneta 3.1.10
corregir 1.3.4.5
corretger 3.1.8
corriola 1.2.2.4 / 1.4.5.3 / 3.1.7
cos 3.1.10
cosina 1.2.2.2
cosins prims 3.1.13
cosset 3.1.12
cossiet 3.1.11
costurer 3.1.11
cotó fluix 1.3.6.5 / 3.1.3
cova 3.1.7
covard 3.1.11
crèdul 1.1.3
creixcut 2.2.4
crepuscle 2.1.9.2
cresta 3.1.4

clavellinera 3.1.3
clenxa 3.1.4 / 3.1.10
cobert 1.2.2.4 / 2.2.3 / 3.1.6
cobrir 1.2.2.2
cocó 3.1.7
codonyat 3.1.3
codrells 1.2.2.4 / 3.1.7
coent 3.1.3
cofins 3.1.2
coix 3.1.10
coixí 1.2.2.2
col 3.1.3
coll, al 2.1.9.4
collar 3.1.1 / 3.1.12
collita 1.2.2.2
colomar 3.1.5
colze 3.1.10
combregar 3.1.13 / 3.1.14
començar 1.3.1
condemnar un pou 3.1.7
confessar-se 3.1.14
congre 3.1.15
conilla 3.1.4
consogres 3.1.13
convidar 1.3.7.2 / 1.3.1
cooperativa 1.3.1.1 / 3.1.2
cop de puny 3.1.10
corb 3.1.5
corbella 3.1.1
corda 3.1.7
cordons 3.1.12
corona 3.1.2 / 3.1.14
corral 3.1.4
córrer 1.3.6.6 / 2.2.4 / 2.2.13.1
corretja 1.3.4.5 / 3.1.12
cortina 3.1.11
cosí 1.2.2.2 / 3.1.13
cosins germans 3.1.13
cosir 1.2.2.2
cossi 3.1.11
costa 3.1.15
cotó 3.1.3
cotó en pèl 3.1.3
covar 3.1.4
cranc 1.1.1
creent 2.2.2
créixer 2.2.4
cresol 3.1.11
creu 1.2.5 / 3.1.14

creure 2.2.4 / 2.2.5
criat 3.1.11
crit donat a la gallina 2.1.12
crit donat al gat 2.1.12
crossa 1.3.6.5 / 3.1.10
crua 1.3.5.2
cub 3.1.2
cucut 3.1.5
cuixa 1.3.4.3 / 3.1.10
culler 3.1.11
cullerot 3.1.5
curar 3.1.10

D

dàlies 3.1.3
dalt, a 2.1.11.3 / 3.1.11
damunt 1.2.1.7 / 2.1.11.3
darrere 2.1.11.3
davant 1.2.1.7 / 2.1.11.3
de 2.1.9
dèbila 3.1.11
declarar-se 3.1.13
deixar 1.2.1.5 / 2.2.13.2
denou 2.1.6.1
dents incisives 3.1.10
detràs 2.1.11.3
descalç 3.1.12
desembre 1.2.1.5
deseeparar-se 1.2.1.5 / 3.1.13
desgrenyat 3.1.10
desitjos 1.3.4.5
desjunyir 3.1.1
desmamar 3.1.13
después 2.1.11.4.3
després-demà 2.1.11.4.3
destral 3.1.1 / 3.1.11
dia de difunts 3.1.14
diarrea 1.3.2 / 1.4.2 / 3.1.10
didal 3.1.11
diferent 2.1.1.2
difunt 3.1.13
dijuni 3.1.14
dimarts 1.3.3.3
dimoni 3.1.14
dins 2.1.11.3 / 3.1.11
direcció 1.3.3.4
disfràs 3.1.14
dit menut 3.1.10
disfressar-se 3.1.14

criada 3.1.11
Crist 3.1.14
crit donat al cavall 2.1.12
croquetes 1.4.5.6 / 3.1.11
crosta 1.1.6 / 1.4.5.6 / 3.1.2 / 3.1.3
crus 2.1.1.3
cuc de llum 3.1.5
cuina 1.3.7.3
cul 3.1.10
cullera 3.1.11
curandero 3.1.10
curt 3.1.10

dalla 3.1.1
dama[k]uana 1.3.5.4 / 3.1.11
darrer 1.4.5.6 / 2.1.6.2 / 3.1.10
dàtil 1.1.1
davantal 1.2.1.7
dèbil 3.1.11
dècim 2.1.6.2
defensar 3.1.11
demà 2.1.11.4.3 / 3.1.6
dents 3.1.10
depòsit 3.1.7
desar 1.3.1
descobert 2.2.3
desengrunar 3.1.1
desfargalat 3.1.2
desig 3.1.13
desjecte 3.1.11
desmai 3.1.3
despampar 3.1.2
després-ahir 2.1.11.4.1
dèsset 2.1.6.1
devuit 2.1.6.1
diadema 3.1.10
dida 3.1.13
dido 3.1.13
difícil 2.1.1.2
dijous 1.3.4.5 / 3.1.6
dilluns 3.1.6
dimecres 3.1.6
dinar 3.1.11
dir 2.2.5 / 2.2.13.2
disbarats 3.1.16
dit del mig 3.1.10
dits 1.3.3.3 / 3.1.7
dissabte 3.1.6

diuen, com te? 3.1.13
diumenge de Rams 3.1.14
dofi 1.2.3 / 3.1.15
doldre 2.2.1
domar 1.3.1 / 3.1.4
dona, la meua 3.1.13
donar mamar 3.1.13
dormir 2.2.4 / 2.2.15.3
dot 2.1.1.1
dragó 1.3.1 / 3.1.5
drapaire 3.1.11
dropo 3.1.11
dur 1.1.7 / 1.4.3 / 1.3.6.6

E

edredó 3.1.11
eixa 2.1.4
eixàrcia 3.1.15
eixes 2.1.4
eixugar 3.1.6 / 3.1.11
ella 2.1.3.1
ells 2.1.3.1
emblanquinar 3.1.11
embriuar 3.1.13
empeltar 3.1.3
en 2.1.9
encabat 2.1.11.4.3
encanar-se 3.1.10
encendre 1.2.1.2 / 3.1.11
enclavat 3.1.14
l'endemà 2.1.9.2
endevinalles 3.1.16
enformador 3.1.8
engenollat 3.1.10
angolfa 1.3.6.5 / 3.1.11
enlluernar 3.1.10
ensalada 3.1.11
ensomni 1.3.1.7 / 1.4.3
ensumar 3.1.4
entauladora 3.1.1
enteranyinat 3.1.6
enterramorts 3.1.13
entropessar 3.1.10
erer 3.1.1
eriçó de mar 3.1.15
eruga 1.2.1.6 / 3.1.5
esbromadora 3.1.11
escalfamans 1.3.6.2 / 3.1.16
escanacia 3.1.10

diumenge 3.1.6
divendres 1.1.4 / 3.1.6
dolçaina 1.3.7.3 / 3.1.14
dolent 3.1.10
domassos 3.1.14
donar carabassa 3.1.13
doncs 2.1.10
dos 1.1.6 / 2.1.6.1
dotze 2.1.6.1
drap 3.1.11
drecera 3.1.7
duc 3.1.5

egua 1.3.4.6 / 3.1.4
eixam 1.2.1.2 / 3.1.5
eixe 2.1.4
eixos 2.1.4
ell 2.1.3.1
elles 2.1.3.1
embarassada 1.2.1.4 / 3.1.13
embornar 3.1.4 / 3.1.9
embut 1.2.1.2 / 3.1.11
emprar 3.1.12
en ma vida 2.1.11.5
encaixar la mà 3.1.10
encara 2.1.11.4.2
enciam 1.2.1.2 / 3.1.3
enclusa 1.3.6.5 / 3.1.11
endergos 3.1.11
endívia 1.2.1.2 / 3.1.3
engegar 3.1.8
engerra 3.1.2
enguany 2.1.11.4.2 / 3.1.6
ennuolat 3.1.6
ensòmic 1.4.1 / 3.1.11
ensomiar 1.4.1 / 1.2.2.3
ensundemà 2.1.11.4.3
entaulat 3.1.1
enterrament 3.1.13
enterrar 3.1.13
era 3.1.1
eriçó 1.2.1.2 / 3.1.5
erm 3.1.1
esbrafat 1.3.1.2
escala 1.2.1.2 / 3.1.1 / 3.1.11
escamarlà 3.1.15
escarabat 1.2.1.4 / 3.1.5

- escarabat merder* 3.1.5
escarrar 3.1.2
escatxill 3.1.11
escoltar 3.1.10
escopinyada 3.1.10
escorredora 3.1.11
escorxat 3.1.4
escriure 3.1.11
escurar 3.1.11
esgallar 3.1.2
esgarrany 3.1.10
esgarronar 3.1.10
esgravís 1.4.5.6
esguerro 3.1.11
esmolar 3.1.8
esmorzar 3.1.11
espalmatòria 3.1.11
esparrall 3.1.15
esparreguera 3.1.3
esparver 3.1.5
espelma 3.1.11
espenjar 3.1.10
espiga 3.1.1
espigot 3.1.1
espinacs 3.1.3
espines 3.1.14
esplai 2.1.9.4
esputna 1.4.1 / 3.1.11
esquella 3.1.9
esquellera 3.1.9
esquena 3.1.10
esquerrer 3.1.10
esquinçar 1.3.5.1
esta 2.1.4
establit 2.2.3
estalviar 1.3.6.2
estaquilles 3.1.1
estar 1.2.1.2 / 2.2.12.2
este 2.1.4
estel de l'alba 3.1.6
estella 3.1.11
estendre 3.1.11
esternut 1.2.1.2 / 3.1.10
esteva 3.1.1
estirandes 3.1.1
estisores 1.1.6 / 1.4.1 / 3.1.1 / 3.1.2 / 3.1.11
estómac 1.2.1.7 / 1.1.6
estornell 3.1.5
estovalles 3.1.11
escarabita 1.2.1.4 / 3.1.5
escatar 3.1.15
escolà 3.1.14
escomençar 1.4.1
escorpi 1.2.2.2 / 3.1.5
escórrer 3.1.3 / 3.1.11
escrita 3.1.15
escuranda 3.1.11
escurçó 3.1.5
esgalla-rames 3.1.5
esgarrapada 3.1.10
església 3.1.14
esguerrat 3.1.10
esllemenar 3.1.2
esmolet 3.1.8
espadelles 3.1.1
espardenyes 3.1.12
espàrrec 1.2.1.5 / 3.1.3
espart 3.1.11
espatla 1.3.6.4 / 3.1.4 / 3.1.10
espena 3.1.10
esperó 3.1.4
espígol 3.1.3
espill 3.1.11
espinada 3.1.10
espitjar 1.3.4.5
espollogar 3.1.2
esquadra 3.1.11
esquellada 3.1.13
esquellot 3.1.9
esquer 3.1.15
esquilar 3.1.8
est 2.1.4
estable 3.1.9
estaca 3.1.1
estalzí 1.3.8.2 / 3.1.11
estandard 3.1.14
estar en estat 3.1.13
estel 3.1.6
estelat 3.1.6
estenalles 1.4.1 / 3.1.11
esternudar 1.2.1.2 / 3.1.10
estes 2.1.4
estevat 3.1.10
estisora 3.1.5
estiu 1.2.1.5 / 1.2.5 / 3.1.6
estora 3.1.1
estos 2.1.4
estrella de mar 3.1.15

extremunciar 3.1.13
examen 1.3.4.4
exemple 1.3.4.4

F

fàcil 2.1.1.2
fadrina vella 3.1.13
faig 3.1.3
faixa 3.1.1 / 3.1.12
falcilla 1.3.3.4 / 3.1.5
falda 3.1.12
fanal 3.1.1 / 3.1.7
fang 3.1.6
farcir 3.1.4
fargalada 3.1.2
farinassa 3.1.4
fartera 3.1.11
fatxada 3.1.11
faves 3.1.1
febre 1.1.4 / 3.1.10
feix 1.3.4.3 / 3.1.11
feltre 3.1.1
femar 3.1.1
fer carasses 3.1.10
fer momos 3.1.10
fer porra 3.1.4
fermentar 3.1.2
ferramentes 3.1.8
ferrer 3.1.8
fiesta major 3.1.14
fetge 1.3.4.5 / 3.1.7
figa 3.1.3
figa de pala d'Índia 1.3.7.3 / 3.1.3
figuera de pala 3.1.3
fil 3.1.15
fila 3.1.11
fill 3.1.13
fillastre 3.1.13
fillola 3.1.13
finestra 3.1.11
fita 3.1.1
flare 3.1.14
flat 3.1.10
florit 3.1.11
foguerada 3.1.14
fondo 3.1.11
fonollera 3.1.3
fora 2.1.11.3 / 3.1.11
forca 3.1.1

estrijol 1.3.7.1
excavadora 3.1.8

fadri vell 3.1.13
fagina 1.2.1.7 / 3.1.5
faisà 1.3.3.1 / 3.1.5
falaguera 3.1.3
falçó 3.1.2 / 3.1.5
fallada 3.1.3
fanecada 3.1.1
fantasma 3.1.14
fardatxo 3.1.5
farina 3.1.2
fart 3.1.11
fato 3.1.11
favera 3.1.1
favor 1.4.3 / 1.3.1.11
febrer 3.1.6
fel 3.1.10
fem 3.1.1
fer 2.2.5 / 2.2.12.3 / 2.2.14.3
fer carbó 3.1.8
fer morros 3.1.10
fer la figuereta 3.1.10
ferradura 3.1.4 / 3.1.11
ferre 2.1.1.3
fesol 3.1.1
festejar 3.1.13
fibló 1.3.6.5 / 3.1.5
figa de pala 3.1.3
figuera de pala d'Índia 1.3.7.3 / 3.1.3
figuereta 3.1.10
fil d'aram 3.1.8
filaberquí 3.1.8
filla 3.1.13
fillol 3.1.13
fins 2.1.9.10
fins 2.1.9
flama 3.1.11
flassada 3.1.11
florera 3.1.11
fluix (cotó) 1.3.6.5
fona 3.1.16
fonoll 1.2.1.6 / 3.1.3
font 3.1.7
forats del nas 3.1.10
forca de ganxo 3.1.1

formatge 1.3.4.5 / 3.1.7
formiguer 3.1.5
forn de calç 3.1.8
forquilla 3.1.11
fosques, a 3.1.11
fre 3.1.1
fregir 2.2.4 / 2.2.15.4
fresca 3.1.9
frontissa 3.1.11
fulla de pi 3.1.3
fum 2.1.1.1
fura 3.1.4 / 3.1.5
furgar 3.1.4
fus 1.1.6
fusta corcada 3.1.8

G

gàbia 3.1.4 / 3.1.11
gaiato 1.2.1.7 / 3.1.9
galera 3.1.15
galeta 3.1.11
gallina 3.1.4
gallineta cega 3.1.16
gamba 3.1.15
ganivet 1.3.7.5 / 1.4.5.6
ganxos 3.1.1
garba 3.1.1
garrafa 3.1.11
garriga 3.1.1
garrofa 3.1.3
garrofi 3.1.3
gat 3.1.4
gata 3.1.4
gatera 3.1.11
gavardina 3.1.12
gavella 3.1.1
gegant 3.1.14
gelada 3.1.6
gendre 3.1.13
geneta 3.1.5
genoll 1.2.1.5 / 3.1.10
gepa 3.1.10
germanastre 3.1.13
gin 3.1.2
gínjol 3.1.3
girada 3.1.11
gladiol 3.1.3
glopada 3.1.10
gojos 3.1.14

formiga 1.1.2 / 3.1.5
forn 3.1.2
forner 3.1.2
forrellat 3.1.11
frare 1.2.1.1 / 1.4.5.2
fred 3.1.6
freixures 3.1.4
front 3.1.10
fulla 1.1.6 / 1.3.6.1 / 3.1.11
fulles 3.1.2
fumeral 3.1.11
furga 3.1.5
furtiu 3.2.1
fusillo 3.1.2
fuster 3.1.8

gafarró 1.3.1.2 / 3.1.5
gaig 3.1.5
gall 3.1.3 / 3.1.4
galletes 3.1.11
galliner 3.1.4
galta 3.1.4 / 3.1.7
gambosins 3.1.14
ganxet, fer 3.1.11
ganzell 3.1.14
garnatxa 1.3.8.10
garrapinyades 1.3.7.1 / 3.1.11
garró 3.1.4 / 3.1.7
garrofer 3.1.3
garsa 3.1.5
gat cerval 3.1.5
gatameus, a 2.1.9.4
gatet 3.1.4
gavell 3.1.1
gavina 3.1.15
gel 1.1.4 / 3.1.6
gemegar 3.1.10
gener 1.2.1.5 / 1.3.4.2 / 3.1.6
geniva 1.3.7.3 / 3.1.10
gent 1.3.4.2
geperut 3.1.10
germans per part de llet 3.1.13
ginesta 3.1.3
ginjoler 3.1.3
gitada 3.1.10
glop 3.1.10
goig 2.1.1.3
gola 3.1.10

golfa 1.3.6.5 / 3.1.11
gorra 3.1.12
gorradura 3.1.10
gos 3.1.4
gos rabiós 3.1.4
gossa moguda 3.1.4
gossot 3.1.4
gra 3.1.2 / 3.1.3
granera 3.1.2
grapats 3.1.10
griba 1.3.1.1 / 3.1.1
gronsa 3.1.2
guants 3.1.12
guarniments 3.1.4
guerxo 3.1.10
guixes 3.1.1

H

habitació 3.1.11
(d') hasta s ara 2.1.9 / 2.1.11.4.3 / 2.1.12.2
haver 1.4.5.5 / 2.2.12.4 / 2.2.14.4
havia 1.3.1.1
hedra 3.1.3
herba sana 3.1.3
hèrnia 3.1.10
hi haure 1.1.1
hivern 3.1.6
home 2.1.1.3
horitzó 1.3.3.5

I

iaia 1.1.1 / 3.1.13
igual 2.1.1.2
Índia (figa de pala d') 1.3.7.3 / 3.1.3
infern 3.1.14
inflar 1.4.4

J

[k]abali 1.3.5.4
jaqueta 3.1.12
jersei 1.4.5.6 / 3.1.12
Jesús! 1.1.4 / 3.1.10
Jesuset 3.1.14
Joan 1.2.2.2
joquer 3.1.4
Josep 1.2.2.2
jou 1.1.6
jóvens 1.3.4.2
jugament 3.1.10

golfo 3.1.11
gorra de cop 3.1.12
gord 3.1.11
gos llop 3.1.5
gossa 3.1.4
gosset 3.1.4
got 3.1.11
graelles 3.1.11
granota 3.1.5
grenyes 3.1.10
grill 3.1.5
grunyir 2.1.12
guarda 1.1.8
guatla 1.1.1 / 1.3.6.4
guitarrista 2.1.1.2

ham 3.1.15
haveria 3.1.4
hectàrea 3.1.1
herba colera 3.1.3
hereu 3.1.13
hi 2.1.3.2 / 2.6.1
història 1.2.1.3
ho 2.1.3.2 / 2.6.1 / 2.6.2 / 2.6.3
home, lo meu 3.1.13

iaio 1.1.1 / 3.1.13
índex 3.1.10
Índia (figuera de pala d') 1.3.7.3 / 3.1.3

jaç 3.1.4
Jaume 1.3.6.3 / 3.1.6
jerseret 3.1.12
Jesús 1.3.5.4 / 3.1.14
jo 2.1.3.1 / 2.6.4
joguet 3.1.16
jornal 3.1.1
jota 1.3.5.4
jove 1.3.4.2 / 2.1.1.3
judio 1.2.2.5 / 3.1.5
jugar 1.3.4.2 / 1.3.5.1

juí 3.1.11
juliola 1.4.5.2 / 3.1.15
junc 1.1.6 / 3.1.3
junyir 3.1.1
jusgat 3.1.11
jutge 3.1.11

juliol 1.4.5.2 / 3.1.6
julivert 1.2.2.5 / 3.1.3
juny 3.1.6
jupetí 1.2.2.5 / 3.1.12
justet 2.1.11.1
jutjar 3.1.11

L

la 2.1.2.1 / 2.1.3.2 / 2.6.2 / 2.6.3 / 2.6.5
les 2.1.2.1 / 2.1.3.2 / 2.6.5
llac 3.1.6 / 3.1.7
lladrar 2.1.12
llaga 3.1.10
llagost 3.1.5
llagostí 1.3.7.1 / 3.1.15
llambordes 3.1.7
llamp 3.1.6
llana 3.1.9
llanda 3.1.11
llanta 3.1.1
llapó 3.1.6
llarg 1.1.1
llassa 3.1.11
llaurador 3.1.1
llavi 1.1.1 / 1.3.1.1
llebra 3.1.4
llebrot 3.1.4
lledoner 3.1.3
llegir 1.2.1.5 / 1.3.4.5 / 2.2.4.1 / 2.2.8.4 / 2.2.10 / 2.5.5
llegum 2.1
lleixa 3.1.11
llémena 3.1.5
llengua 1.1.3 / 1.2.4 / 3.1.10
llentilla 1.3.6.1
llenya 1.4.4
llesca 3.1.2
llet 1.1.1
lletges 3.1.10
lletuga 1.3.5.1 / 1.3.7.1 / 3.1.3.1
llevat 3.1.2
lligacames 3.1.12
lligassa 3.1.1
llimera 3.1.3
lliri 3.1.3
llit 3.1.11
lliurador 3.1.2
llobada 3.1.4
llobatada 1.2.1.1
lloca 3.1.4

lavabo de peu 3.1.11
li 2.1.3.2 / 2.6.1 / 2.6.3
llacet 3.1.12
lladriola 1.3.5.2 / 3.1.11
llaganya 1.2.1.7
llagosta 1.1.7 / 1.3.7.1
llàgrima 1.1.1
llambroix 3.1.8
llampar 3.1.6
llançar 1.1.1
llangosta 1.1.6
llaonet 3.1.1
llar 1.1.1 / 3.1.11
llarga 1.1.1
llata 3.1.11
llaurar 3.1.1
llavor 1.3.1.3
llebreta 3.1.4
lledó 3.1.3
lleganya 1.2.1.7
lleig 3.1.11
lleixiu 3.1.11
llençol 1.2.1.2 / 3.1.11
llenguado 3.1.15
llentilles 3.1.1
llépol 3.1.11
llescar 3.1.2
llet presa 3.1.9
lletsó 3.1.3
llevar 3.1.11
llévens 2.1.1.3 / 3.1.7
lligar 3.1.1 / 3.1.12
llima 3.1.3 / 3.1.11
llimpiar 3.1.2 / 3.1.7 / 3.1.15
llis 3.1.10
lletigada 3.1.4
lloba 3.1.5
llobarro 3.1.15
llobet 1.3.1.4 / 3.1.15
llodriguera 1.3.5.2 / 3.1.4

llom 3.1.4
llonguet 1.2.2.7 / 3.1.2
llop 1.1.6 / 3.1.5 / 3.1.14 / 3.1.15
llojja 1.3.7.1 / 3.1.15
lludriera 1.3.5.2 / 3.1.4
lluna nova 3.1.6
lluna vella 3.1.6
los 2.1.2.1 / 2.1.3.2 / 2.6.1

M

ma 2.1.5.2
mà de morter 3.1.11
mà esquerra 3.1.10
maçana 1.3.7.1
madeixa 3.1.11
maduixa 1.3.7.1 / 3.1.3
madur 1.3.6.6
magrana 1.3.7.1 / 3.1.3
mandarina 3.1.3
mandongo 3.1.4
mano 3.1.13
manxa 3.1.11
maig 3.1.6
majoral 1.3.4.4 / 3.1.11
mal de cor 3.1.10
malgastadora, persona 3.1.11
mallada 3.1.4
malva 1.3.6.2 / 3.1.3
mamar 3.1.10
mandongo 3.1.4
mangrana 1.3.7.1
mànega 1.2.1.5
màniga 3.1.12
manoll 3.1.1
mantega 3.1.9
mantó 3.1.12
mar 1.3.5.3 / 2.1.1.1
marcar 3.1.9
mare 1.1.1 / 3.1.13
màrfega 1.2.1.5
margarida 3.1.3
marialluïsa 3.1.3
marraixa 3.1.11
martell 3.1.11
màscara 1.2.1.7 / 3.1.14
masover 3.1.1
matalaf 1.3.1.2 / 3.1.11
matí 2.1.1.1
matines 3.1.14

llonganissa 3.1.4
llonza 3.1.4
llorer 3.1.3
lluç 3.1.15
lluna 1.1.7 / 3.1.6
lluna plena 3.1.6
lo 2.1.2.1 / 2.1.2.2 / 2.1.3.2

mà 3.1.10
mà dreta 3.1.10
maça 3.1.1
maçanera 1.3.7.1
madrastra 1.4.5.2 / 3.1.13
maduixera 3.1.3
madura 3.1.3
manco 3.1.10
mandariner 3.1.3
mangraner 3.1.3
manta 3.1.11
mai 2.1.11.5
major 1.3.4.4
mal a la gola 3.1.10
malesa 1.3.3.2
mall 3.1.8
mallol 3.1.2
malvoret 3.1.1
mamelles 3.1.11
mandonguilla 3.1.4
mànec 1.2.1.5
mànic 3.1.1
manilles 3.1.1
manso 3.1.9
mantellina 3.1.14
manxa 3.1.11
març 3.1.6
mardà 3.1.9
Mare de Déu 3.1.14
margalló 3.1.3
marge 2.1.1.3 / 3.1.1
marjal 2.1.1.1 / 3.1.7
marsapà 3.1.11
mas 3.1.1
mascareta 3.1.14
mastegar 1.2.2.2
matarife 3.1.3
matinada 3.1.6
matissa 3.1.3

- matraca* 3.1.14
me 2.1.3.2
mel 3.1.5
meló de moro 3.1.3
melonera 3.1.3
menar 3.1.16
menjadora 1.2.1.5 / 3.1.4
menjar 1.2.1.5 / 3.1.11
menos 2.1.11.2
mentidera 3.1.14
merdeguer (escarabat) 3.1.5
merèixer 2.2.4
mes 2.1.5.2
mestre 3.1.11 / 1.2.3.1
mesura 3.1.1
metxa 3.1.11
meua 2.1.5.1
meus 2.1.5.1
migdiada 3.1.6
milà 3.1.5
ministre 3.1.8
minvant 1.4.5.2 / 3.1.6
miracle 1.4.5.6 / 3.1.14
missió 1.3.3.4
mistos 3.1.11
mitgera 1.3.4.5
mitja (fer) 1.3.4.5
mitges 1.3.4.5
mocador d'enfardellar 3.1.10 / 3.1.12
mocs 3.1.10
moixó 1.2.2.3 / 3.1.5
moldre 3.1.2
moll 3.1.15
molla 1.1.6
mona 3.1.14
moniatera 1.2.2.3 / 1.3.7.3 / 3.1.3
monja 1.3.4.2 / 3.1.14
móra 1.1.6 / 3.1.3
moreno 3.1.10
morral 3.1.1
mortalla 3.1.13
mos 2.1.3.2 / 2.1.5.2 / 2.6.3
mosca cagadora 3.1.5
mossegar 3.1.10
mosso 3.1.2
mostegar 3.1.10
mostra 3.1.2
motocicleta 2.1.1.1
muntanya 1.2.2.5

matxo 3.1.4
mecànic 3.1.11
melic 3.1.10
meló de tot l'any 3.1.3
melsa 3.1.10
menjada entre hores 3.1.11
menjador 1.2.1.5 / 3.1.11
menjar-se les ungles 3.1.10
mentida 3.1.14
merceria 3.1.8
mereixcut 2.2.3
merla 3.1.5
messita 3.1.11
mestra 1.2.1.3 / 3.1.11
metge 1.3.4.5 / 3.1.10
meu 2.1.5.1
meues 2.1.5.1
mifa 3.1.5
migjorn 1.3.7.1
milotxa 3.1.16
minuts 3.1.6
miolar 2.1.12
mirar 1.4.5.5
mistela 3.1.2
mitger 1.3.4.3 / 3.1.1
mitja 1.3.4.5 / 2.1.11.4
mitjana 1.3.4.5
mocador 1.2.2.1 / 1.2.2.7 / 1.3.8.3
mocar-se 3.1.10
moixarra 3.1.15
mola 3.1.2
molí 1.2.2.1 / 3.1.2
moll de l'os 3.1.10
mon 2.1.5.2
monasteri 1.1.3
moniato 1.2.2.3 / 1.3.7.3 / 3.1.3
monyica 3.1.10
morca 3.1.2
morir 2.2.4
morro 3.1.4
morter 3.1.11
mosca 3.1.5
mosquit 3.1.5
mossèn 3.1.14
most 3.1.2
mostillo 3.1.2
motle 1.3.6.4 / 3.1.9
mugró 3.1.10
muntanyenc 3.1.7

munyir 1.2.2.5 / 3.1.9
musclejar 3.1.10
mussol 3.1.5 / 3.1.10
mut 3.1.10

N

Nadal 3.1.14
naixcut 2.2.3
nans 3.1.14
nas 1.1.1 / 3.1.10
natres 2.1.3.1
navalla 3.1.11
neboda 3.1.13
nervi 1.1.3
nespla 1.3.7.3 / 3.1.3
nesprer 2.1.1.2 / 3.1.3
nespró 1.3.7.3 / 3.1.3
néta 3.1.13
neu 3.1.6
nevar 3.1.6
nineta 3.1.10
nínxol 3.1.13
nit 1.1.6 / 3.1.6
nivell 3.1.8
niu 1.2.5
no pas 2.1.11.6
noguera 2.1.1.2
només 1.4.5.2 / 2.1.11.2
nostra 2.1.5.1
nostres 2.1.5.1
novè 2.1.6.2
novençans 3.1.13
nóvio 3.1.13
núvol 1.3.5.2

musclos 3.1.15
musgo 3.1.3
mustela 1.1.3 / 3.1.5

nadar 1.1.1
nàixer 1.1.1 / 2.2.4
nap 3.1.3
nata 3.1.9
natros 2.1.3.1
ne 2.1.3.2
nebot 1.1.6 / 3.1.13
nervi 1.3.7.3
nespra 1.3.7.3 / 3.1.3
nesprera 2.1.1.2 / 3.1.3
nét 3.1.13
netejar 3.1.15
neula 3.1.11
nina 3.1.16
ningú 1.4.5.2 / 2.1.8
ninot 3.1.1
Nit de Cap d'any 3.1.14
ninyera 3.1.13
no 2.1.11.6
noguer 2.1.1.1
nom per a cridar el gos 3.1.4
nora 3.1.13
nostre 2.1.5.1
nou, lo que fa 2.1.6.2
novembre 3.1.6
nóvia 3.1.13
nuc 3.1.1 / 3.1.11 / 3.1.12

O

o 2.1.11
oberta 3.1.11
obra 3.1.11
obrero 3.1.5
obrir 1.2.2.2 / 1.2.3 / 2.2.1 / 2.2.4 / 2.2.15.4
octau 2.1.6.2
ofici 1.2.3
oliva 1.2.3 / 1.3.1.1
olivera 3.1.2
olla 3.1.11
om 3.1.3
omplir 2.2.4

obert 1.2.3 / 2.2.4
oblidar-se 3.1.11
obrer 3.1.8
obreta 3.1.16
oca 3.1.4
octubre 3.1.6
oli verge 3.1.2
olives 3.1.2
oliveral 3.1.2
olor 1.2.3
ombria 3.1.7
omplit 2.2.3

on 2.1.11.3
oratge 3.1.6
orella 1.2.3 / 3.1.4 / 3.1.10
orfe 2.1.1.3 / 3.1.13
orgullosa, persona 3.1.11
orinar 3.1.10
oroneta 1.3.7.1 / 3.1.5
os 3.1.10
ossa major 3.1.6
ou 1.2.5 / 3.1.4 / 3.1.11
ou ferrat 3.1.11

P

pa 1.1.1 / 3.1.2
pa blan 3.1.2
pa sec 3.1.2
padri 3.1.13
paella 3.1.11
paisatge 1.3.3.1
paladar 3.1.10
palla 1.3.6.1
palmera 1.3.6.2 / 3.1.3
palmes 1.3.6.2 / 3.1.14
palometa 3.1.1
palpar 1.3.6.2
pam 1.3.6.3 / 3.1.10
panellet 1.2.1.5
panís 3.1.1
pantalons 3.1.12
panxeta 3.1.10
pap 3.1.4
parar el sac 3.1.2
pare 3.1.13
paret mitgera 3.1.11
parpelles 3.1.10
pas 2.1.9.1
Pasqua florida 3.1.14
passeig 2.1.1.3
passorella 3.1.5
pastera 3.1.2
pastor 3.1.9
pastoreta 3.1.5
pata 3.1.4
patacons 3.1.16
patet 3.1.4
pato 3.1.4
pebre-roig 3.1.11
pedrís 3.1.11
pel 1.1.3

oncle 3.1.13
ordi 3.1.1
orelles 3.1.1
organitzar 1.3.3.5
orinal 1.2.3 / 3.1.11
orins 1.2.3 / 3.1.10
ortiga 3.1.3
os 3.1.5
ossa menor 3.1.6
ou d'aigua 3.1.4
ovella 1.2.3

pa besat 3.1.2
pa florit 3.1.2
padrastra 1.4.5.2 / 3.1.13
padrina 3.1.13
pagès 1.3.4.5 / 3.1.1
pala 3.1.1 / 3.1.2 / 3.1.8 / 3.1.11
paleta 3.1.8 / 3.1.11
pallerofa 3.1.1
palmell 1.3.6.2
paloma 3.1.5
palo-santo 3.1.3
palpons (a) 1.3.6.2
pampa 3.1.2
panera 3.1.11
panolla 3.1.1
panxa 1.3.4.1 / 3.1.4 / 3.1.10
pany 3.1.11
parada 3.1.7
parar la taula 3.1.11
paret 1.1.3 / 3.1.11
parlar 2.2.4
parra 3.1.2
pasqua 1.2.4
Pasqua granada 3.1.14
passejar 3.1.10
pastar 3.1.2
pastisset 3.1.11
pastoret 3.1.9
pasturar 3.1.9
pataca 3.1.3 / 3.1.10
pataquera 3.1.3
patir 2.2.15.6
pebre 1.4.5.6 / 3.1.3
pedra 3.1.6
peix 3.1.15
pelar ametles 3.1.3

pell 3.1.2 / 3.1.3 / 3.1.7 / 3.1.11
pendó 3.1.14
penis 3.1.10
penjar 1.3.4.2
penúltim 2.1.6.2 / 3.1.10
per a 2.1.9
perdigana 3.1.5
perdiu 3.1.5
perer 3.1.4
peresa 1.3.3.2
pernil dolç 3.1.4
perol 3.1.11
perxe 2.1.1.3
pescador 3.1.15
pèsol 3.1.1
pesolina 3.1.1
pestanyes 3.1.10
pesteta 3.1.3
peu 1.2.5 / 3.1.10
pi 3.1.3
pi roig 3.1.3
pic 3.1.1
pica 3.1.4 / 3.1.11 / 3.1.14
picar 3.1.2 / 3.1.11
picola 3.1.1
picor 3.1.10
pigues 3.1.10
pila 3.1.14
pilota 3.1.4 / 3.1.16
pimentonera 3.1.3
pinar 3.1.3
pinces 1.3.3.4
pinya 3.1.3
pinjons 3.1.3
pirri 3.1.10
pitjola 3.1.4
pitxera 3.1.11
pitxó 3.1.5
pixarada 1.2.1.7
plaça 3.1.7
planeta 3.1.8
plantat 3.1.10
planxar 1.3.4.1
plàtera 3.1.11
ple 3.1.11
plegamans 3.1.5
ploguda 3.1.6
plomes 3.1.4
ploure 3.1.6

peluda 3.1.15
penell 3.1.6
penja-robes 3.1.11
penyora 3.1.16
per 2.1.9
pera 1.1.3 / 3.1.3
perdigot 3.1.5
perdre 1.4.5.2 / 2.2.4 / 2.2.14.5
perera 3.1.3
pernil 3.1.4
però 2.1.10
perquè 2.1.10
pesa més que un matxo mort 3.1.2
pescar 3.1.15
pesolera 3.1.1
pessigolles 3.1.10
pestell 3.1.11
petxina 3.1.15
peu de rei 3.1.8
pi blanc 3.1.3
pi ver 3.1.3
pic de dos puntes 3.1.1
picaport 3.1.11
picat 3.1.2
picolat 3.1.4
pigota 3.1.10
pi[x]ama 3.1.12
piló 3.1.11
pimentó 3.1.3
pina 3.1.1
pinçà 1.3.3.4 / 3.1.5
pinta 3.1.2 / 3.1.11
pinjol 3.1.2 / 3.1.3
piques 3.1.2
pit 3.1.10
pitjor 1.3.4.5
pitxera del lavabo 3.1.11
piu 3.1.1
pla 3.1.11
plana 2.1.1.2 / 3.1.11
planta del peu 3.1.10
planto 3.1.16
plat 3.1.11
platja 3.1.7
plegadora 3.1.2
plegar 3.1.11
plom 3.1.8
plorar 3.1.10
ploure molt 3.1.6

ploure poc 3.1.6
poble 3.1.7
podadora 3.1.2
poder 2.2.1
pollastre 3.1.4
polp 1.3.6.3 / 3.1.15
polze 3.1.10
pòmuls 3.1.10
ponedor 3.1.4
poput 3.1.5
porgador 3.1.2
porró 3.1.11
portal 3.1.11
postres 2.1.1.1 / 3.1.11
potes 3.1.4
pots 1.3.3.3
predicar 1.4.5.6 / 3.1.14
pregoner 3.1.8
prendre 1.4.5.2
prensa 3.1.2
préssec 3.1.3
presumides 3.1.12
primavera 3.1.6
primer 2.1.6.2
professó 1.3.1.2
prostituta 3.1.13
prunera 3.1.3
pubilla 1.2.2.5 / 3.1.13
pujar 2.2.4 / 3.1.11
punta 3.1.2
puntal 3.1.3
puput 1.4.5.1 / 1.4.5.4 / 3.1.5
pus 2.1.10

Q

quallada 1.2.4
quaresma 1.2.4
quart creixent 3.1.6
quatre 1.1.8
què 2.1.7
querida 3.1.13
qui 2.1.7
quina 2.1.7
quines 2.1.7
quint 2.1.6.2

poal 3.1.11
pobre 3.1.11
podent 2.2.2
poll 3.1.5
pollet 3.1.4
polsos 3.1.10
pomada 3.1.10
pondre 3.1.4
poniol 3.1.3
porca 3.1.4
poriol 3.1.5
portadores 3.1.2
portella 1.2.2.1 / 3.1.11
pota 3.1.4
potro 3.1.4
pou 1.1.6
pregó 3.1.8
premi 1.4.3
prendre la comunió 3.1.14
present 3.1.4
pressió 1.3.3.4
presumit 3.1.11
primavera d'hivern 3.1.6
prinyons 3.1.10
prompte 2.1.11.4.3
pruna 3.1.3
pubill 1.2.2.5 / 3.1.13
puça 3.1.5
pulmons 3.1.10
puntada de peu 3.1.10
puny 3.1.10
pués 2.1.10
put l'alé 3.1.10

quaranta 1.2.4 / 3.1.11
quart 2.1.6.2 / 2.1.11.4
quart minvant 1.4.5.2 / 3.1.6
que 2.1.7
queixal 1.2.1.5 / 1.3.5.1
[k]essús (*lo Ninyo*) 1.3.5.8 / 3.1.14
quin 2.1.7
quincaller 1.4.5.6 / 3.1.11
quins 2.1.7

R

- rabera* 1.2.1.7 / 3.1.9
rabosa 3.1.5
rafal 3.1.11
rail 3.1.2
raïna 1.3
rama 3.1.2
ramàs 3.1.1
rap 3.1.15
ras 3.1.6
rascar 3.1.10
raspall 3.1.4
rata 3.1.5
ratapenada 3.1.5
ratlla de Sant Martí 3.1.6
raval 2.1.1.1 / 3.1.7
ràvens 2.1.1.3
rebentar 3.1.10
rebot 3.1.11
reclam 3.1.4
reculants 3.1.1
redó 1.2.2.6
regadiu 3.1.1
regal 3.1.13
regirar 3.1.11
reina 3.1.5
Reis 2.1.1.3
rellampec 3.1.1 / 3.1.6
rellotge 1.2.2.6 / 1.3.7.1 / 3.1.6
remolatxa 3.1.3
rendilla 1.2.12 / 3.1.5
rentar 3.1.11
repassar 3.1.11 / 3.1.15
repicar 3.1.14
respatler 3.1.11
rest 3.1.8
rissat 3.1.10
riu 3.1.7
roba estesa 3.1.11
rodaments 3.1.10
rodes 3.1.1
rogle 1.3.6.4 / 3.1.6 / 3.1.16
roïn 1.2.2.2
rojos 2.1.1.3
romeguera 1.3.7.1
rondalla 3.1.14
rosa 3.1.3
rosegar 3.1.10
rabera d'egües 3.1.4
ràdio 2.1.1.1
raig 3.1.1
raïm 3.1.2
rajola 1.2.1.7 / 3.1.11
ramal 3.1.1
rams 3.1.14
rapa 3.1.2
rasa 3.1.1
rascle 3.1.1
rastre 3.1.3
rata cellarda 3.1.5
ratlla 3.1.10
ratolí 3.1.5
rave 2.1.1.3
realitzar 1.3.3.5
rebolcar-se 3.1.4
recer 1.2.1.2
rector 3.1.14
redable 3.1.1
refusar el pretendent 3.1.13
regadora 3.1.7
regalèssia 3.1.3
rei 1.1.3
reiïna 1.3
rella 1.1.3 / 1.3.6.1 / 3.1.1
rellissar 1.2.1.2 / 3.1.6
remendar 3.1.15
remor 1.2.1.2 / 3.1.5
renegar 3.1.10
renyons 3.1.10
repèl 3.1.10
resina 1.3.3.2
ressopar 3.1.11
ribell 1.4.5.4
rist 2.2.3
riure 2.2.5
roda 1.1.5
roderes 3.1.1
roges 3.1.3
roig 3.1.10
roja 1.3.4.4 / 3.1.3
rollo 3.1.3
rompre 3.1.1
ronya 3.1.10
rosada 3.1.6
rosegó 3.1.2

rosella 1.2.2.4 / 1.3.3.2 / 3.1.3
rossinyol 3.1.5
roure 1.4.5.1 / 3.1.3
rovellar 3.1.11
rufarda 3.1.5

S

sa 2.1.5.2
sabent 2.2.2
sabó 3.1.11
saborija 3.1.3
sac, home del 3.1.14
safa 3.1.11
safareig 3.1.11
safrà ver 1.3.6.6 / 3.1.3
saginerà 1.2.1.7 / 3.1.10
saldó 3.1.7
salmorra 3.1.4
salvatge 1.3.4.5 / 3.1.5
sandàlies 3.1.12
sansa 3.1.2
Sant Antoni 1.3.2.1
Sant Josep 3.1.14
sapigut 2.2.3
saragüells 1.4.5.6 / 3.1.12
sardina 3.1.15
sargantana 1.3.7.1 / 1.4.5.1 / 1.4.5.6 / 3.1.5
sarment 2.1.1.1
sàrria 1.4.5.3 / 3.1.1
saüc 3.1.3
saurí 3.1.7
sec de la cama 3.1.10
sedàs 3.1.1 / 3.1.2
segó 3.1.1 / 3.1.2
segur 1.3.6.6
seixanta 1.2.1.5 / 2.1.6.1
sembrar a eixam 3.1.1
sembrar a solc 3.1.1
sencer 1.2.1.2
senill 3.1.3
senyal 2.1.1.1
separar-se 1.2.1.5 / 3.1.13
sèptim 2.1.6.1
ser 1.2.1.5 / 2.2.3 / 2.2.12.5 / 2.2.14.8
sermó 3.1.14
serra 1.1.4 / 3.1.7 / 3.1.8
serradura 3.1.8
servera 3.1.3
ses 2.1.5.2

roser 3.1.3
rostoll 1.2.1.6 / 3.1.1
rovell 3.1.4 / 3.1.11
rovellons 3.1.3
rulo 3.1.2

sabates 3.1.12
saber 2.2.1 / 2.2.8.4
sabó moll 3.1.11
sac 3.1.2
sacristà 3.1.14
safanòria 3.1.3
safarejos públics 3.1.11
sagí 1.2.1.7 / 1.3.4.5 / 3.1.4
sagristà 3.1.14
saler 3.1.11
salt 3.1.7
samarreta 3.1.12
sangonera 3.1.5
Sant Andreu 1.3.2.1
Sant Esteve 1.3.2.1 / 3.1.14
Santa Bàrbara 1.2.1.7
sapo 3.1.5
sàrcia 3.1.15
sardina salada 3.1.15
sargir 3.1.11
sarna 3.1.10
sarró 3.1.9
sauló 3.1.7
se 2.1.3.2
secà 3.1.1
segar 3.1.1
segon 2.1.6.2
seitó 1.4.1 / 3.1.15
selló 3.1.1
sembrar a mans 3.1.1
senalla 3.1.2
sénia 3.1.7
sentir 2.2.4
senyor 1.2.1.5
sépia 3.1.15
séquia 3.1.7
serena 3.1.6
serp 3.1.5
serracaps 3.1.12
serrell 3.1.10
serve 3.1.3
setembre 3.1.6

setjoles 3.1.3
setmesí 3.1.13
setze 2.1.6.1
seua 2.1.5.1
seus 2.1.5.1
sigut 2.2.3
sinagües 3.1.12
soc 3.1.1
sòcol 1.2.2.4
sofratge 3.1.10
sogra 3.1.13
sol 3.1.6
solc 3.1.1
solsida 3.1.6
solució 1.3.3.4
sombrero 3.1.12
somier 1.3.6.6 / 1.3.7.3 / 3.1.11
somni roïn 3.1.11
son 2.1.5.2 / 3.1.11
sopa 3.1.11
soqueta 3.1.1
sorell 3.1.15
sorrada 3.1.5
sos 2.1.5.2
sota 2.1.11.3
suc 3.1.3
suriaca 3.1.1

T

ta 2.1.5.2
taca 3.1.11
tafarra 3.1.1
tallada 3.1.3
taller 1.3.6.6 / 3.1.8
també 1.4.4
tancada 3.1.11
tarde 3.1.6
taronger 3.1.3
tartamudejar 3.1.10
tartana 3.1.1
tassa 3.1.11
taula 3.1.11
taiüt 3.1.13
taverna 3.1.2
tea 3.1.11
teixó 3.1.5
temoric 3.1.14
tenalles 1.3.8.1
tercer 2.1.6.2

setrill 3.1.10
seu 2.1.5.1
seues 2.1.5.1
sext 2.1.6.2
simbomba 3.1.14
sivella 1.4.5.6 / 3.1.12
soca 3.1.2
sofra 3.1.1
sofre 3.1.11
sogre 3.1.13
sola 3.1.2
soll 3.1.4
solt 1.3.2.1
sombra 3.1.2
somera 3.1.4
somni 1.4.4
sompo 3.1.10
sonat 3.1.10
sopar 3.1.11
sord 3.1.10
sargir 3.1.11
sortir 2.2.4.2
sostenidors 1.2.2.4
suar 3.1.10
suèter 3.1.12
surra 3.1.10

tabalet 3.1.14
tacar 3.1.11
tall 3.1.1
tallant 3.1.2
taló 3.1.10
tamboret 3.1.11
taquetes 3.1.10
(al) tardet 2.1.11.5
taronja 3.1.3
tartamut 3.1.10
tascó 3.1.1
tau 3.1.5
taula de planxar 3.1.11
tavella 3.1.1
te 2.1.3.2
tegell 3.1.11
tello 3.1.16
temps 1.1.4
teranyina 3.1.5
terme 2.1.1.3

terra 1.1.4
terró 1.2.1.2
tes 2.1.5.2
teua 2.1.5.1
teula 3.1.11
teus 2.1.5.1
timba 3.1.7
tingut 2.2.3
tirabuixó 3.1.10
tirants 3.1.12
titot 3.1.4
tocador 3.1.11
tocinet 3.1.4
toll 3.1.6 / 3.1.7
tomaquera 1.2.2.3 / 3.1.3
ton 2.1.5.2
torcar-se 3.1.11
torn 3.1.8
torró 1.2.1.6 / 3.1.11
tos 2.1.5.2 / 3.1.9 / 3.1.10
tossir 1.2.2.2 / 3.1.10
tot sol 1.3.3.3
tota sola 2.1.8
Tots Sants 3.1.14
tou 1.1.6
tovallola 3.1.11
tra[k]e 1.3.5.4 / 3.1.12
trago 3.1.11
trabalsar 1.2.1.7 / 3.1.2
traure 1.1.1 / 2.2.5
travessera 1.2.1.7 / 3.1.11
tremolar les dents 3.1.6
trencar-se 3.1.11
trepant 3.1.8
tresella 3.1.1
tretze 2.1.6.1
trist 2.1.1.3 / 3.1.13
tro 3.1.6
trompitxa 3.1.16
tronc 3.1.2
truita 3.1.11
tu 2.1.3.1
terrat 1.2.1.2 / 3.1.11
terròs 1.2.1.2 / 3.1.1
teu 2.1.5.1
teues 2.1.5.1
teulada 1.2.1.2 / 3.1.11
tia 3.1.13
tindre 2.2.1 / 2.2.10 / 2.5.8
tió 3.1.11
tirandes 3.1.1
tita 2.1 / 3.1.4 / 3.1.10
toca 3.1.12
tocar al vedat 3.1.10
tocino 3.1.4
tomaca 1.2.2.3 / 3.1.3
topí 3.1.11
torcar la pols 3.1.11
tord 3.1.5
tornavis 3.1.8
tórtora 1.2.2.6
tossar 1.2.2.4 / 3.1.9
tossolot 3.1.10
tota 2.1.8
tots 1.3.3.3
totxo 1.2.2.1 / 3.1.8 / 3.1.11
tovalló 1.2.2.7 / 3.1.11
tovot 1.4.5.1 / 3.1.8
tractor 1.3.6.6 / 3.1.1
tramuntana 1.2.2.2
traspitjar 1.3.7.1 / 3.1.2
travessar 1.2.1.7
tremolar 3.1.6
trencapinyes 3.1.5
trenes 3.1.10
trepitjar 3.1.2
trespol 3.1.11
trill 3.1.1
tristos 2.1.1.3 / 3.1.13
trobant 1.3.2.1
tronada 3.1.6
tronxo 3.1.3
trull 3.1.2
tudó 3.1.5

U

ull 1.3.6.1 / 3.1.1 / 3.1.10
ull del pa 3.1.2
ullastre 3.1.2
últim 2.1.6.2
ungles 3.1.4
untar 3.1.10
úvula 3.1.10

ull de poll 3.1.10
ullada 3.1.10
ulleres 3.1.7 / 3.1.10
ungla 3.1.10
ungüent 3.1.10
us 2.1.3.2

V

vaca 3.1.9
vaca roja 3.1.9
vambes 3.1.12
vaqueta confitera 3.1.9
vatres 2.1.3.1
vedell 1.2.1.5 / 3.1.9
veent 2.2.2
veïna 3.1.7
vell 1.3.1.1
venes 3.1.10
ventador 3.1.11
ventrera 3.1.1
vérbol 3.1.10
veremar 1.2.1.4
vèrgens 3.1.13
vermar 1.2.1.4
verro 3.1.4
vesper 3.1.5
vesta 3.1.14
vestit d'home 3.1.12
vetes 3.1.15
veu de l'ovella 2.1.12.1
veu de la perdiu 2.1.12.1
veu del gall 2.1.12.1
veu del gos 2.1.12.1
veu per a fer caminar l'ase 2.1.12.1
veu per a fer-lo girar a dreta i esquerra 2.1.12.1
vi 1.3.1.1 / 3.1.2
vi dolç 3.1.2
vi ranci 3.1.2
Via Crucis 3.1.14
víbora 3.1.5
vida 1.1.2
vidriola 1.3.5.2 / 1.4.5.1 / 3.1.11
vimen 3.1.3
vindre 2.2.1 / 2.2.3
vinya 3.1.2
visera 3.1.12

vaca platxada 3.1.9
vacacions 3.1.10
vànova 1.3.1.3
vàter 3.1.11
vatros 2.1.3.1
vedellet 1.2.1.5 / 3.1.9
veí 3.1.7
vela 3.1.1
vella 1.3.6.1
vent 3.1.6
ventar 3.1.1 / 3.1.11
ver 1.3.6.6 / 3.1.3
verderol 3.1.5
verge 2.1.1.3 / 3.1.13
veritat 2.1.11.6
verosa 3.1.3
vespa 3.1.5
vespra 3.1.14
vestir 2.2.8.4 / 2.2.11 / 2.5.9
vestit jaqueta 3.1.12
vetlar 1.3.6.4 / 3.1.13
veu de la gallina 2.1.12.1
veu de la vaca 2.1.12.1
veu del gat 2.1.12.1
veu per a fer aturar l'ase 2.1.12.1
veu per a fer recular el burro 2.1.12.1
veure 1.1.8 / 1.4.5.5 / 2.2.4 / 2.4.9
vi blanc 3.1.2
vi negre 3.1.2
vi térbol 3.1.2
via Làctea 3.1.6
vicari 3.1.14
vidre 3.1.11
vilero 1.3.1.1
vinagreres 3.1.11
vint 1.3.2.1
visc 3.1.3
viso 3.1.12

vist 1.3.1.1
viuda 3.1.13
viure 2.2.8.5
volent 2.2.2
voltor 3.1.5
vomitar 3.1.10
vostra 2.1.5.1
vostres 2.1.5.1

X

xafar 3.1.10
xampaina 1.3.7.3 / 3.1.2
xarraire 3.1.10
xarranquina 1.4.5.3 / 2.1.11
xaruga 3.1.1
xerigot 3.1.9
xerrac de dos mans 3.1.1
xica 1.3.4.1 / 3.1.13
xiprer 3.1.3
xiqueta 3.1.13
xiulet 3.1.10
xocolate 1.2.2.7 / 2.1.1.1 / 3.1.11
xollar 3.1.10
xòpera 3.1.3
xoriç 3.1.4
xumet 3.1.13

Z

zero 1.3.3.1

visto 2.2.4
viudo 3.1.13
volador 3.1.16
voler 2.2.1 / 2.3.11 / 3.1.13
volva 3.1.6
vos 2.1.3.2
vostre 2.1.5.1
vulva 3.1.10

xafogor 3.1.6
xapo 3.1.1
xarrampió 2.1.1.1
xarrar 1.1.1 / 3.1.10
xemeneia 1.2.1.5
xerrac 3.1.1 / 3.1.11
xic 3.1.13
xinxà 3.1.5
xiquet 1.3.4.1 / 3.1.13
xiular 1.3.4.1
xiulit 3.1.10
xòlit 3.1.16
xop 3.1.3
xoquejar 2.1.12
xorivia 3.1.3
xuplar 3.1.10

4. CONCLUSIONS

A partir de la caracterització lingüística dels parlars de la comarca del Montsià, realitzada en la descripció lingüística precedent, podem extraure'n les següents conclusions:

- 1a. Que els parlars del Montsià participen de la pràctica totalitat de trets que exposa Veny (1986: 22-24) per a caracteritzar el català occidental. En concret, en la majoria dels parlars s'hi donen els divuit trets referits. Hi ha, però, un tret fonètic que s'agrupa amb el bloc oriental. Aquest és el reforç dental de la vibrant final en el mot *cor*. En el nostre estudi, *cor*[t] es localitza a Alcanar i a les Cases. Els altres exemples aportats per Veny *segur*, *ahir* i *dur* també es localitzen amb reforç dental a Alcanar.¹³⁶⁵

Seguint Navarro (1996: 321), l'apartat lèxic pot eixamplar-se bona cosa amb més unitats lèxiques, que no s'egoten amb aquests exemples:

<i>afonar</i>	<i>agarrar</i>	<i>agranar</i>	<i>angolfa</i>
<i>arena</i>	<i>bellota</i>	<i>bes</i>	<i>bres</i>
<i>catxap</i>	<i>corder</i>	<i>dima(r)ts</i>	<i>emprar</i>
<i>espenta</i>	<i>espill</i>	<i>fadri</i>	<i>foc</i>
<i>estalzi / estalzim</i>	<i>gitar-se</i>	<i>granera</i>	<i>hedra</i>
<i>junc</i>	<i>melic</i>	<i>paloma/palometa</i>	<i>panís</i>
<i>roig</i>	<i>romer</i>	<i>timó</i>	<i>xic</i>
<i>xiquet</i>			

- 2a. Que, fruit de la seua ubicació geogràfica, comparteix trets lingüístics tant amb el català nord-occidental com amb el sud-occidental. Principalment els paral·lelismes amb el valencià abunden més en el nivell lèxic, tot i que no hem de perdre de vista que en els altres dos nivells —fonètic i morfològic— les coincidències amb el valencià són rellevants i fins i tot alguns parlars presenten característiques morfològiques determinants per a caracteritzar el valencià, com la 2a persona del singular de l'IP del verb *ser*: *eres*.

Tal com han fet Navarro (1996, I: 322) i Cubells (2010, I: 451) podem comparar les característiques lingüístiques generals, o més generals, de la comarca del Montsià contrastant-les ara amb el nord-occidental ara amb el valencià:

¹³⁶⁵ Cubells (2010: 449) també reporta el mateix exemple a *cort*, com a tret general a tota la Ribera d'Ebre.

Fenòmens que afecten tota la comarca

NIVELL FONÈTIC	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
/a/ en contacte amb palatal		ll[ɛ]rg ¹³⁶⁶
diftong /ew/ tònic (mapa 1 / VTònic / C2a)		v[o]re
/e/- àtona inicial	[a]riçó	[a]riçó
/e/- àtona inicial en els segments: /em/, /en/	[am]but, [aŋ]cara	[am]but
/r/ final	parla(r)	
/nt/, /lt/ finals	pon(t), al(t)	
/d/ intervocàlica < -ATA	aixada ¹³⁶⁷	
manteniment de /l/ en el mot <i>polp</i>		po[l]p
T'L, D'L, G'L > [ʔ]		ame[ʔ]a ve[ʔ]ar
/bl/ intervocàlic		po[βʔ]e
/al/ + consonant	[aw]fals	

Fenòmens que afecten la comarca parcialment

NIVELL FONÈTIC	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
diftong /ew/ tònic	v[e]re: Go, Sé, Rà	v[o]re: a tota la comarca
/e/- àtona inicial en el segments: /es/ (mapa 2 / VÀton / C2a)	[as]tic	[es]tic: Ul
/o/- àtona inicial (mapa 2 / VÀton / C2a)	[aw]liva	[o]liva: Rà
/r/ final (mapa 5 / Cons / C2a)		ahi[r]: Al, Ca du[r]: Al, Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve

¹³⁶⁶ Al valencià septentrional, ho hem constatat al valencià de la Plana.

¹³⁶⁷ A Ulldecona es pot trobar persones nascudes sobre la segona dècada del s. XX que pronuncien *aixà*.

		<p><i>madu[r]</i>: Al, Am, Ca, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul</p> <p><i>segu[r]</i>: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve</p> <p><i>sumie[r]</i>: Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ul, Va, Ve</p> <p><i>talle[r]</i>: a tota la comarca excepte a Bc</p> <p><i>tracto[r]</i>: Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve</p>
/rt/ final (mapa 4 / Cons. / C2a)		<i>espar[t]</i> : Ca, Jp, Sé
Fenòmens generals a la comarca		
NIVELL MORFOLÒGIC NOMINAL	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
article definit masculí	<i>lo, los</i>	
demonstratiu de proximitat	<i>aqueste, aquesta, aquestos, aquestes</i> (a tots els parlars, però només amb valor emfàtic)	<i>este, esta, estes, estos</i>
article personal (mapa 3 / MN/ Concl. 2a)		<i>Albert, Blai</i>
inf. + pronom feble		<i>ana[r]-hi</i>
partícules (conjuncions i preposicions)		<i>pero</i> : a tota la comarca <i>en</i> (equivalent a <i>amb</i>)
Adverbis		<i>prompte</i>
Fenòmens que afecten la comarca parcialment		
article personal (mapa 3 / MN/ Concl. 2a)	<i>la Remei</i> : Al, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mv	<i>Remei</i> : Am, Bc, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
partícules (conjuncions i preposicions)	<i>poró</i> : Po; <i>peró</i> : Rà	
Fenòmens generals a la		

comarca		
NIVELL MORFOLÒGIC VERBAL	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
1a persona del singular del present d'indicatiu 1a, 2a, 3a persona del singular i 3a del plural del present d'indicatiu: <i>obrir, omplir</i>	<i>parlo</i>	<i>córrec</i> <i>òbric, obris, obri, obrin</i> <i>òmplic, omplis, ompli, omplin</i>
verbs purs: <i>fregir, llegir</i>		<i>frijo, friges, frig, frigen</i> <i>llojo, lliges, llig, lligen</i>
Imperfet d'indicatiu de <i>caure, creure, traure, dir, riure</i>		<i>caïa, creïa, traïa, dia, ria</i>
Infix incoatiu -ISC-		<i>ell patix</i>
2a persona del singular de l'imperatiu del verb <i>dir</i>		<i>dis</i> : a tota la comarca
participi de <i>complir, oferir, omplir</i>		<i>complit, oferit, omplit</i>
participi de <i>riure</i>		<i>rist</i>
Fenòmens que afecten la comarca parcialment		
1a persona del singular del present d'indicatiu (mapa 1 / MV / C2a)	<i>perdo</i> : Bc, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va, Ve <i>cullo</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va	<i>perc</i> : Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Rà, Sé, SJ, Va <i>cullc</i> : Ga, Go, Mb, Sé, Ul, Va <i>morc</i> : Al, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
2a persona del singular de l'imperatiu del verb <i>dir</i>	<i>digues</i> : Am, Bc, Fr, Ga, SJ	
LÈXIC	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
Paral·lelismes a tota la comarca	<i>maçana / mançana</i> <i>maçanera / mançanera</i> <i>pampa</i> <i>soquet</i>	<i>aliacrà</i> <i>arraig / raig</i> <i>avena</i> <i>bajoca</i> <i>banyar</i> <i>barandat</i> <i>escurar</i> <i>espentejar</i> <i>estall</i> <i>faena</i> <i>fesol</i> <i>fumeral</i> <i>gord</i>

		<i>calces</i>	<i>joguet</i>
		<i>calcetins</i>	<i>juí</i>
		<i>camal</i>	<i>llima</i>
		<i>carrasca</i>	<i>matalap</i>
		<i>cementeri</i>	<i>nuc</i>
		<i>cepell</i>	<i>nuet</i>
		<i>coixo</i>	<i>paput</i>
		<i>cotó-en-pèl</i>	<i>rabosa</i>
		<i>cresol</i>	<i>saragiells</i>
		<i>dolent</i>	
		<i>escrita</i>	

Altrament, també trobem fenòmens atribuïbles parcialment a l'un o a l'altre dialecte:

NIVELL FONÈTIC	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
Tractament de \ddot{U} tònica llatina MEDÜLLA (mapa 1 / VTònic / C2a)	<i>m[o]lla</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ	<i>m[ɔ]lla</i> : Al, Ca, Jp, Ul, Va, Ve
Tractament de \ddot{O} tònica llatina STÖMÄCU (mapa 1 / VTònic / C2a)	<i>est[o]mac</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ	<i>est[ɔ]mac</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Ul, Sé, Va, Ve
Diftong /ow/ tònic (mapa 1 / VTònic / C2a)	<i>p[ow]</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SB, SJ, Va, Ve	<i>p[ɔw]</i> : Al, Ca, Jp, Ul
Vocal final /a/ (mapa 1 / VÀton / C2a)	<i>mestr[ɛ]</i> : Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve <i>dix[ɛ]</i> : Bc, Ga, Jp, Sé, Ul <i>dixav[ɛ]</i> : Bc, Ga, Jp, Sé, Ul <i>dixari[ɛ]</i> : Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve	<i>mestr[a]</i> : Al, Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ <i>dix[a]</i> : Al, Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve <i>dixav[a]</i> : Al, Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Va, Ve <i>dixari[a]</i> : Al, Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ
/z/ intervocàlica < -ITIA	<i>pere[z]a</i> : Am, Fr, Ga, Go,	<i>perea</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Sé,

(mapa 4 / Cons. / C2a)	Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ <i>ave[z]ar</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mb, SB, SJ, UI, Ve	UI, Va, Ve <i>avear</i> : Al, Bc, Ca, Po, Sé, UI, Va
/ts/ final (mapa 3 / Cons. C2a)	<i>acovida</i> [ts]: Tots els parlars excepte Am i Po <i>di</i> [ts]: Tots els parlars excepte Rà i UI <i>to</i> [ts]: Tots els parlars excepte Rà i UI	<i>acovida</i> [tʃ]: Am, Po <i>di</i> [tʃ]: Rà, UI <i>to</i> [tʃ]: Rà, UI
NIVELL MORFOLÒGIC NOMINAL	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
2n grau del demostratiu de proximitat	<i>este, esta, estos, estes</i> : arreu	<i>eixe, eixa, eixos, eixes</i> : Mb
numerals cardinals (mapa 2 / MN / C2a)	Formes agudes: 17, 18, 19: <i>desset</i> : Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve <i>devuit</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va <i>denou</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve <i>disset, divuit, dinou</i> : Go	Formes planes: 17, 18, 19: <i>dèssset</i> : Al, Ca, UI <i>dèssset</i> : Jp, Sé, UI <i>dísset</i> : Bc, UI, Va <i>dívuit</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Sé, UI <i>dénou</i> : Jp, Sé, UI <i>dènou</i> : Bc, UI <i>dèneu</i> : Al, Ca <i>dínou</i> : Bc, UI, Va
Preposició <i>cap + aquí / allà</i> (mapa 3 / MN / C2a)	<i>cap aquí / cap allà</i> : SB <i>ca</i> [β] <i>aquí / ca</i> [β] <i>allà</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Sé, UI, Va	<i>pac aquí / pac allà</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ve
NIVELL MORFOLÒGIC VERBAL	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
2a persona del singular present d'indicatiu (mapa 1 / MV / C2a)	<i>ets</i> : a tota la comarca excepte a Al, Bc, Ca i Sé	<i>eres</i> : Al, Bc, Ca, Mu, Sé, Va
I grup, 1a, 2a, 3a del singular i 3a del plural del present de subjuntiu	/o/ (1a i 3a) <i>dixo</i> : Jp, Mb, Sé, Va	/e/ (1a i 3a) <i>dixe</i> : A tota la comarca excepte a Jp i Sé

LÈXIC	NORD-OCCIDENTAL	VALENCIÀ
<i>brossat</i> : Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ		<i>brull</i> : Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve
<i>moixó</i> : ¹³⁶⁸ Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve		<i>pardal</i> : Bc, Jp, Mb, Ul, Va
<i>pagés</i> : a tots els parlars		<i>llaurador</i> : Mu, SB, Sé
<i>tomata</i> : Am, Fr, Ga, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve		<i>tomaca</i> : Al, Bc, Ca, Go, Jp, Sé —t[u]maca—, Ul, Va
<i>pernil</i> : Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Fr, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve		<i>cuixot</i> : Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, Ve
<i>paleta</i> : a tots els parlars excepte a Sé		<i>obrer</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Rà, Sé, Ul, Va
<i>setra</i> : Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ		<i>pitxera</i> : Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Rà, Sé, Ul, Va, Ve

3a Que, com a conseqüència del veïnatge amb l'Aragó, es localitzen una sèrie d'aragonesismes que afecten el nivell lèxic (Andolz 1992). Amb tot, som conscients que l'assimilació de l'aragonès per part de l'espanyol fa que, moltes vegades, restem suspectes respecte la verdadera filiació del mot; per tant, caldrà entendre aquesta classificació com a una possible mostra de mots de l'aragonès retrobats en el català de la nostra comarca (mapa 1F):

Aragonesismes estesos a gran part de la comarca (9-19 indrets)	significat	localitats
<i>lligallo</i>	camí ramader	a tots els parlars
<i>baso</i>	arna	a tot arreu excepte a SJ
<i>coixo</i>	coix	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé
<i>curro</i>	mancat d'una mà	a tot arreu excepte a Bc
<i>diarrera</i> (sufix <i>-era</i>)	diarrea	a tota la comarca

¹³⁶⁸ També en valencià septentrional.

<i>fardatxo</i>	llangardaix	Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Po, Rà, Sé, Ul, Va, Ve
<i>gallo</i>	gall de taronja	a tota la comarca
<i>llanda</i>	plàtera metàl·lica per a coure viandes al forn	Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mb, Po, Sé, Ul, Va, Ve
<i>perxe</i>	sopluig amb arcades	Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
<i>onso</i>	os	Al, Am, Fr, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Ve

Aragonesismes minoritaris (1-6 poblacions)		
significant	significat	localitats
<i>aceitera</i> <i>ceitera</i> <i>citera</i>	setrillera	Go, SJ, Ve Ve Jp, Sé
<i>cuquello</i>	cucut (<i>Cuculus canorus</i>)	Al, Bc, Va
<i>curro</i> <i>curraxo</i>	dit menut	Go Va
<i>dugo; duo</i>	duc (<i>Bubo bubo</i>)	Al, Ca, Ga, Po, Rà, Ul, Ve; Al, Fr, Mu
<i>ganado</i>	rabera	Al, Ga, Mv, SB, Sé
<i>gorrina</i>	truja	Mb
<i>mentirosa</i>	mentidera	Am, Po
<i>navalla</i>	ganivet plegable	Jp
<i>perxat</i>	rafal	Bc
<i>sarbatxo</i> <i>sardatxo</i>	fardatxo	Fr, Ga, Go, Mv SB

4a Que en el camp dels arabismes, aquests també hi apareixen.

generals a la comarca	
<i>albercoc, aubercoc, bercoc; alcohol abaringa, asbargenga, asbarginia, asbarginya, auaringa, aubargina, aubarginya, auberginia, auberginya, bargenga</i>	<i>aufàbiga; aufals; bellota; carxofa; cofi; engerra; espinac; garrofa; rajola; safrà; taronja; taiüt, ataiüt</i>
10 localitats o més	
<i>arjub</i>	Am, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, SB, SJ, UI

5a Apareixen també una sèrie de castellanismes arreu de la comarca. Aquestes interferències poden ser presents de fa segles i d'altres més contemporànies. Amb tot, alguns d'aquests termes són recollits per la lexicografia normativa, tal com indiquem a continuació del mot, si escau (mapa 2F).

Castellanismes	
A tota la comarca	
<i>bassurero</i>	<i>munyeca / munyica</i>
<i>bavero</i>	<i>ninyera</i>
<i>biberon</i>	<i>ninyo (Jesús)</i>
<i>fer bolillos</i>	<i>nóvio</i>
<i>cascos (peülla)</i>	<i>olvidar</i>
<i>cepillo</i>	<i>pato</i>
<i>disfràs</i>	<i>pi[x]ama</i>
<i>hasta</i>	<i>potro</i>
<i>jusgat</i>	<i>querida</i>
<i>le[x]ia</i>	<i>sombrero</i>
<i>manton</i>	<i>tarde</i>
<i>messita</i>	<i>tíbio</i>
	<i>viudo</i>

Força estesos	
<i>bande[x]a</i>	Am, Bc, Ca, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ve
<i>buitre</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Va, Ve
<i>destornillador</i>	A tots els parlars excepte a Va
<i>edredon</i>	Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
<i>embustero</i>	Al, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Rà, SB, Sé, Ul, Va
<i>enanos; nanos</i> (figura festiva)	Bc, Ga, Jp; Al, Am, Bc, Ca, Fr, Go, Mb, Mv, Po, SJ, Ul, Va
<i>enterro</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
<i>farola</i>	Bc, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve
<i>feo; feio; feet</i>	Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Ve; Al, Va; SJ
<i>flato</i>	Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Va, Ve
<i>freno</i>	A tot arreu excepte a Mb
<i>galleta</i>	Al, Ca, Fr, Go, Mu, Po, Rà, SB, SJ, Ve
<i>gaviota</i>	Al, Bc, Go, Jp, Mb, SB, Sé, Ul
<i>golfo</i> (part de la porta)	A tot arreu excepte Ca i SJ
<i>iglésia</i>	Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve
[x]ues	Al, Am, Bc, Ca, Ga, Jp, Po, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va
[x]usgar	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Po, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Ul, Va
<i>limpiar; llimpiar</i>	Am, Fr, Go, Mv, SJ, Va, Ve; Bc, Ca, Mu, Po, Sé, SJ, Ul, Ve
<i>llama</i>	Al, Ca, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ
<i>mantequilla</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, SB, Sé
<i>matutero</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Mu, Mv, Po, Rà,

<i>otonyo</i>	SB, SJ, UI
<i>pa[x]arita</i>	Al, Am, Ca, Fr, Po, Rà, SB, Sé
<i>pantorrilla</i>	Al, Am, Bc, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, UI, Va, Ve
<i>patada (cop)</i>	A tots els parlars excepte a UI i SB
<i>pavo</i>	A tots els parlars excepte a Am
<i>pèl (cabells)</i>	Al, Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mv, SB, UI
<i>pisso (tello)</i>	Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Rà, SB, SJ, Ve
<i>qüernos (banyes animal)</i>	Al, Am, Ca, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ve
<i>regalo</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, Sé, SJ, UI, Va, Ve
<i>remendar</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, UI, Va
<i>respaldo</i>	Al, Am, Ca, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, Sé, SJ, Va, Ve
<i>saetes</i>	A tot arreu excepte a Po
<i>sepulturero</i>	Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ve
<i>tio</i>	Al, Bc, Ca, Fr, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, UI, Va, Ve
<i>toldo</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, UI, Va, Ve
<i>tornillo</i>	Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, UI, Va
<i>veleta</i>	Al, Am, Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, SB, Sé, SJ, UI, Va, Ve
<i>xoriço</i>	Al, Am, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, UI, Va
<i>xupon (xumet)</i>	Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, UI, Va, Ve

- 7a Que en el nivell de la morfologia verbal, a la major part de la comarca es detecta la confusió de les persones 1a i 2a del plural del present de subjuntiu amb les de l'imperfet de subjuntiu. Aquesta característica es considera un dels trets morfològics genuïns del tortosí. Aquesta confusió es dona als següents indrets: Am, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul i Ve.

Quant als llocs on aquesta confusió no és generalitzada, aquests són Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Mb i Sé. Per altra banda, a Alcanar no es localitza aquesta confusió i es mantenen les formes pròpies del present de subjuntiu (mapa 1 / MV / C7a).

- 8a Que a nivell lèxic també participa de formes pròpies del subdialecte tortosí.¹³⁶⁹

Termes	
<i>acovidar</i>	<i>espardenyas de l'hòstia</i>
<i>baralluga</i>	<i>fer la figuereta</i>
<i>batxiller</i>	<i>florera</i>
<i>bolquims</i>	<i>garxo</i>
<i>bordís</i>	<i>meló de moro</i>
<i>calabursió; calabussió</i>	<i>moixarra</i>
<i>carcàs</i>	<i>mordasses (estenalles)</i>
<i>catxel</i>	<i>mordasses (alicates)</i>
<i>coell; covell; escoell (peçó)</i>	<i>onso</i>
<i>cofi</i>	<i>papaterra</i>
<i>cossiet</i>	<i>pesteta</i>
<i>desjecte</i>	<i>poval</i>
<i>dolent (mancat de bona salut)</i>	<i>quera</i>
<i>escanyessia</i>	<i>salvar (desar)</i>
<i>escarabixta</i>	<i>sompo; xompo</i>
<i>escatxill; escarritx; escatill</i>	<i>xampaina</i>

¹³⁶⁹ Alguns d'aquests termes podríem dir que tenien una àrea més estesa i el seu ús ha estat general en persones majors a tot el valencià: *clau, cofi, fer la figuereta, onso, quera, papaterra...*

- 9a Que en pertànyer a àrees laterals, els parlars del Montsià conserven solucions lingüístiques pròpies de la llengua antiga. Moltes d'aquestes solucions són compartides pel valencià (vd. conclusió 2a) i el balear.

nivell fonètic	balear	valencià
Tancament de [a] > [ɛ] en contacte amb [λ]	<i>ll[ɛ]grima</i> (punts del mallorquí) (Al, Am, Ga, Mu, Rà, SJ)	
Dissimilació de [o] en [a]	<i>p[a]put</i> (eivissenc) (Ca) <i>r[a]ure</i> (menorquí) (Al)	
balear i valencià		
Conservació de /l/ agrupada	<i>polp</i> (eivissenc)	<i>polp</i>
No palatalització de la lateral del grup consonàntic [dl] > [l] / [ll]	<i>ame[ɫ]a</i> <i>ve[ɫ]ar</i>	
nivell morfològic nominal		
Combinació pronominal acusatiu + datiu	<i>ne'ls</i> (Al, Ca)	
Pronom <i>ço</i> com <i>a casa de</i>	<i>això ma tia</i> (Al)	
nivell morfològic verbal		
Manteniment de la <i>e</i> de l'infinitiu <i>tenir</i> i <i>venir</i> al participi	<i>tengut, vengut</i>	

nivell morfosintàctic		
Pronom en cas oblic	<i>sort de jo</i>	
nivell lèxic		
balear i valencià		balear
<i>agranar</i>	<i>espàrec</i> (Ga, Jp, Ve)	<i>besada</i>
<i>aladroc</i>	<i>fadrí</i>	<i>boriol</i>
<i>aljub</i>	<i>gambosí</i>	<i>fus</i>
<i>amollar</i>	<i>gord</i> (eivissenc)	<i>peramany / peremany</i>
<i>arena</i>	<i>granera</i>	<i>peramanyer / peremanyer</i>
<i>banyar</i>	<i>jas</i>	<i>rodiola</i> (UI)
<i>blan</i>	<i>jupetí</i> (eivissenc)	
<i>bres</i>	<i>llépol</i>	
<i>brossat</i>	<i>milotxa</i> (eivissenc)	
<i>calabruixó</i>	<i>morralla</i>	
<i>calces</i>	<i>parèixer</i>	
<i>calcetins</i>	<i>pica d'escurar</i>	
<i>calçons</i>	<i>pigota</i>	
<i>capell</i>	<i>rabosa</i>	
<i>carrasca</i> (eivissenc)	<i>redó</i> (mallorquí i eivissenc)	
<i>cementeri</i>	<i>tallanassos</i> (menorquí)	
<i>clau</i> (dent)	<i>torcar</i> (mallorquí)	
<i>coa cordell</i>	<i>traure</i> (mallorquí)	
<i>comare</i>	<i>ventall</i>	
<i>cordell</i>	<i>vérbol</i>	
<i>cossiet</i> (eivissenc)	<i>xalar</i>	
<i>doble</i> (mallorquí)		
<i>dolent</i> (eivissenc)		
<i>endívia</i>		
<i>entre dos clarors</i>		

- 10a Que, tenint en compte els criteris proposats per Gimeno (1991: 171-191; 1994: 237-243) per a caracteritzar el tortosí, la comarca del Montsià s’hi ha d’incloure com a part integrant (mapa 3F).

Trets lingüístics del tortosí comú proposats per Lluís Gimeno	Exemples	Presència o absència dels trets al Montsià	Coincidència amb el lleidatà
nivell foneticofonològic			
/e/ inicial > [a]	[a]ncendre	+	+
manteniment de /d/ < -ATA	tancada	+	+
elisió de /r/ a final de mot	dona(r)	+	+
/dʒ / > [jʒ]	rojʒa	+	+
nivell morfològic nominal			
Grau doble de demostratius i adverbis	este, aquell aquí, allí	+	+
Article determinat masculí	lo, los	+	+
nivell morfològic verbal			
Morfema –o 1a p. pres. ind.	dono	+	+
Increment –iga, –ega pres. subj. III grup	dòrmiga	+	-
Coincidència 1a i 2a p. pres. subj. amb l’imp. subj. (mapa 1 / MV / C10a)	donéssem, donésseu	+ (excepte Al)	-
trets lingüístics del tortosí meridional proposats per Lluís Gimeno			Presència o absència dels trets en lleidatà
nivell foneticofonològic			
Pronúncia fricativa del grup romànic DY, [dʒ] > [ʒ] (mapa 1 / Cons. / C10a)	forma[ʒ]e me[ʒ]e salva[ʒ]e	Ulldecona “ “	-
nivell lèxic			
	estalzi (mapa 4 / Cons. / C10a)	Al, Ca, Bc, Jp, Sé, Ul,	+

		Va	
	<i>samarra; samarreta;</i> <i>s[i]marreta</i>	Bc, Fr, Ga, Go; Am, Bc, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve; Al, Ca	+
	<i>serracaps</i>	A tots els parlars; amb la variant <i>s[a]rracaps</i> a Am, Fr, Ga, Go, Mv, Rà, Sé, Va	-

- 11a Que alguns trets propis del subdialecte lleidatà proposats per Casanovas i Creus i Turull (1999: 83-108 i 1990: 201-206) es retroben en alguns parlars del Montsià, d'altres, en canvi, són generals a la comarca.

Trets lingüístics propis del lleidatà proposats per Casanovas i Creus i/o Turull		Presència o absència dels trets al Montsià
nivell fonètic		
· pronúncia [ɛ] de la medial oberta en posició final absoluta i en oposició fonològica a /e/	<i>mestr[ɛ] - mestr[e]</i>	+
· realització [a] de tota /e/ pretònica en síl·laba travada i en contextos sil·làbics interiors	<i>[a]nciam</i> <i>ll[a]nçol</i>	+
· tancament de /e/ > [i] en posició pretònica seguida de síl·laba amb palatal tancada o en contacte amb consonant palatal	<i>[i]stiu</i> <i>g[i]noll</i> <i>s[i]nyor</i>	+
· casos de reducció vocàlica /o/ > [u]	<i>s[u]rtir</i>	+
	426	

· vocalització en [u] de /l/ en síl·laba inicial travada	[aw]fals [aw]fàbega	+
· diftongació de /o/ > [aw]	[aw]liva [aw]lor	+
· pronúncia africada [tʃ] en context inicial absolut o interior de mot precedit de consonant	[tʃ]ocolate pan[tʃ]a	+
· pronúncia de la iod a [j] i [j̺]	co[j]a ro[j̺]a	+
· palatalització del grup /in/ intervocàlic (mapa 2 / Cons. / C11a)	borra[n]a cu[n]a dolça[n]a xampa[n]a ga[n]ivet gavi[n]et	+ (Ul) + (Ve) + (Fr, Go, Mb, Va) + (Am, Fr, Mb, Sé, Ul, Va) + (Mu, Mv, Po, SJ) + (Am, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ)
· nasal adventícia (mapa 6 / Cons. / C11a)	a[ŋ]gruneta entera[ŋ]ginat lla[ŋ]gosta; lla[ŋ]gosto lla[ŋ]tua; lla[ŋ]tuga llo[n]ja ma[n]çana; ma[n]çanera ma[n]duixa ma[ŋ]grana relo[n]ge rome[ŋ]guera	+ (Go, Ul, Va, Ve) + (Fr, Jp, Ve) + + (Mu; Am, SJ) + + (Al, Ca, Rà) + (Al, Bc, Ca, Go, Mv, Po, Rà, Sé) + + + + (Bc, Fr, Ga, Go, Jp, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve)

· possessius femenins amb -u	<i>meua, teua, seua</i>	+
· possessius àtons	<i>mon, ton, son, ma, ta, sa</i>	+
Ús de les formes femenines singular davant de nom masculí singular i plural: ma, ta, sa	<i>ma iaio / güelo</i>	+ (Al, Ca, Jp, SB, Ul)
· doble plural amb palatalització del morfema de nombre	<i>los Rei[ʃ]os</i>	+ (Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, SB, Sé, SJ, Ul)
· terminació amb -e al sufix -ista quan és masculí	<i>dentiste</i>	+
· formes pronominals plenes davant de verb començat per consonant	<i>me va trobar</i> <i>te va trobar</i> <i>se va trobar</i>	+
nivell morfològic verbal		
· desinència /o/ a la 1a p. sg. del present d'indicatiu del 1r grup, i majoritàriament al 2n i 3r grup	<i>parlo</i> <i>naixo</i> <i>llijo</i>	+
· increment incoatiu -ISC-	<i>patixo</i>	+
· desinència amb /o/ i /e/ en el present de subjuntiu (mapa 3 /MV / C11a)	<i>dixos</i> <i>dixen</i>	+ (Bc, Mb, Jp, Sé, Va) + (Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ul, Ve)
· terminació paroxítona a la 1a o 3a p. del sg. de l'imperfet de subjuntiu (mapa 4 / MV / C11a)	1a > <i>dixessa</i> 3a > <i>anessa</i>	+ (Am, Bc, Jp, Mu, SB, Ul) + (Al, Am, Fr, Go, Mb, Mu, Po, Ul)
· morfema -éssem -ésseu a l'imperfet de subjuntiu	<i>dixéssem</i> <i>dixésseu</i>	+
· formes de l'auxiliar haver, 1a p. sg. i pl., 2a p. pl.	<i>hai</i> <i>ham</i> <i>hau</i>	+
· futur del verb <i>ser</i> (mapa 1 / MV / C11a)	<i>siré siràs sirà</i>	+ (Am, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ)
· 1a i 3a p. del sg. i 1a i 2a p. del pl. de l'imperfet de subjuntiu del verb <i>ser</i> (mapa 5 / MV / C11a)	1a > <i>fossa</i> 3a > <i>fossa</i> 1a i 2a > <i>fóssem fósseu</i>	+ (Mu, Po, Sé, Va) + (Am, Va) + (Am, Bc, Ca, Fr, Ga,

		Mb, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Va, Ve)
· 2a p. del sg. de l'imperatiu del verb <i>tindre</i> (mapa 2 / MV / C11a)	<i>ti</i>	+ (Mb, Mu, SJ)

Solucions lèxiques pròpies del lleidatà segons Turull amb gran vitalitat d'ús	
<i>acotxar-se</i>	+ (Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Ve)
<i>arena</i>	+
<i>corder</i>	+
<i>enguany</i>	+
<i>fato</i>	+
<i>melic</i>	+
<i>panís</i>	+
<i>redó</i>	+
<i>sobreixir</i>	+
<i>timó</i>	+
<i>tocino</i>	+
<i>vànua</i>	+
<i>xop</i>	+
Solucions lèxiques del lleidatà que segons Turull són en competència amb les variants orientals	
Al Montsià aquestes variants no són en competència amb les orientals, sinó que comparteixen el significat amb més repertori de sinònims o bé són les úniques ¹³⁷⁰	
<i>beset</i>	+ (Am, Jp, Mb, Va)
<i>garxo; guerxo</i>	+ (Al, Bc, Ca, Jp, Mb, Po, Rà, Ul, Va, Ve; Ga, Go)
<i>llord</i> (Ga, Go)	+ (Ga, Go)
<i>maçana / mançana</i>	+
<i>mesdiada; misdiada</i>	+ (Al, Am, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mu, Sé, Ul, Va,

¹³⁷⁰ Ens referim a la llengua col·loquial recollida en aquesta investigació, ja que formalment i, sobretot, en l'àmbit escrit sí que ens podem trobar que algunes d'aquestes variants són substituïdes per les orientals centrals, per exemple *maçana / mançana* per *poma*; *xiquet / xiqueta* per *nen / nena*.

	Ve; Am, Ca, Mb, Po, Rà, SB, SJ, Va)
<i>pigota</i>	+
<i>torcar-se</i>	+
<i>xiquet</i>	+
Lèxic que comença a estar en desús segons Turull	
<i>abadejo</i>	+
<i>adés</i>	+ (Am, Mb, Po, Rà, Sé)
<i>aurir</i> (Sé, Ul)	+
<i>esgarronar</i>	+
<i>estalzí / estalzim</i>	+
<i>parèixer</i>	+
<i>romer</i>	+
<i>ventall</i>	+
<i>vidriola</i> (Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, SB, SJ, Ve)	+
Lèxic pràcticament desaparegut segons Turull	
<i>agranar</i>	+
<i>bres</i>	+
<i>cordell</i>	+
<i>después-ahir</i> (Bc, Fr, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Ul) / <i>después-ahir</i> (Al, Am, Ca, Go, Mu, Po, SB, Ul, Va, Ve)	+
<i>espill</i>	+
<i>granera</i>	+
<i>gentilles</i>	+
<i>nyirvi</i> (Am)	+
<i>onso</i> (Al, Am, Fr, Mv, Po, Rà, SB, Ul, Ve)	+
<i>perxe</i> (Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, Ul, Va, Ve)	+

- 12a Que Alcanar i les Cases prenen, de vegades, solucions úniques dins del context comarcal. Aquestes solucions específiques canareves i casenques poden ser, aleshores, coincidents amb el valencià o amb d'altres parlars meridionals —Baix Maestrat, Alt Maestrat— o bé exclusives de la població en el context català, segons les dades que apareixen inventariades en la bibliografia consultada.

Fonètica. Vocalisme àton	
Alcanar i les Cases	la resta de la comarca
<i>brenar</i>	<i>berenar</i>
<i>p[a]ll[e]rofa</i>	<i>p[a]r[a]llofa, p[a]ll[a]rofa, p[a]r[e]llofa</i>
<i>r[o]vella</i>	<i>r[u]ella</i>
Consonantisme	
<i>esbra[β]at (+UI)</i>	<i>esbra[f]at</i>
<i>lla[ɣ]or (+Ca)</i>	<i>llaor, lla[β]or</i>
<i>ro[β]ella</i>	<i>roella</i>
<i>co[ɣ]a</i>	<i>coa</i>
<i>ahi[r] (+Bc)</i>	<i>ahir</i>
<i>mançana (+Rà)</i>	<i>maçana</i>
<i>mançanera (+Rà)</i>	<i>maçanera (+Rà)</i>
Morfologia nominal	
<i>la hi</i>	<i>li ho (+Ca)</i>
<i>ne'ls</i>	<i>els, los, los ho, los ho en</i>
<i>qui gran! (+Sé)</i>	<i>que gran!</i>
<i>dèsset (+UI)</i>	<i>desset, dèsset, disset, disset</i>
<i>dèneu</i>	<i>denou, dènou, dénou, dinou, dinou</i>
<i>enseldemà (+Mb)</i>	<i>ensundemà, alsandemà, ensandemà, ensuldemà</i>
Morfologia verbal	
<i>eres (+Bc, Va)</i>	<i>ets</i>
<i>anem, aneu (1a i 2a persona del pl. del present de subjuntiu)</i>	<i>anéssem, anésseu (+Ca) (1a i 2a persona del pl. del present de subjuntiu)</i>
Lèxic	
<i>masia</i>	<i>mas (+Al, Ca), caseta, masada</i>
<i>espiga de panís</i>	<i>panolla, panolla de monja</i>
<i>granera (+Mb)</i>	<i>botges, ramàs</i>
<i>desengrunar</i>	<i>desgranar, desgrunar, desengranar</i>

<i>peçó</i>	<i>tronxo, coell, covell, tronxet</i>
<i>bajoquí</i>	<i>bajoca</i>
<i>repicacames</i>	<i>ortiga, picacames, gatet</i>
<i>palmavera</i>	<i>palmera (+Ca), paumera</i>
<i>barcaconya</i>	<i>estisora, estisoreta</i>
<i>sano</i>	<i>gord (+Al, Ca), gros, de bon any, gras</i>
<i>a això</i>	<i>a casa, a ca, al de (+ Ca)</i>
<i>salvar (+Rà)</i>	<i>adesar, guardar, amagar, arreglar</i>

- 13a Que es pot establir un feix d'isoglosses que divideix la comarca transversalment. En aquesta coincidència s'observen algunes solucions més homogènies entre la part nord i d'altres entre la part sud comarcal. Així, hi ha una isoglossa que divideix el Montsià en Montsià meridional i Montsià septentrional. La part septentrional inclou més poblacions, onze, i vuit la meridional. En algun tret puntual, de lèxic, aquest nombre pot variar i així la part septentrional pot passar a dotze i, per tant, la meridional a set.

Els trets fonètics i morfològics que denoten aquesta divisió són:

Montsià septentrional

Montsià meridional

est[o]mac

est[ɔ]mac

a pa[w]pons

a pa[l]pons, a pa[l]pontes

male[z]a / pere[z]a

malea / perea

pac aquí / pac allà

cab aquí / cab allà

la fum

lo fum

Els trets lèxics són:

tomata

tomaca

brossat

brull

estalzim

estalzí

madrina, comadrona

comare

Les poblacions que s'adscriuen a cada zona són (mapa 1Z):

Montsià septentrional: Amposta, Freginals, la Galera, Godall, Mas de Barberans, Masdenverge, els Muntells, Poblenou, la Ràpita, Sant Jaume d'Enveja, Santa Bàrbara.

Montsià meridional: Alcanar, les Cases d'Alcanar, el barri Castell, Sant Joan del Pas, la Sénia, Ulldecona, els Valentins, les Ventalles.

Observem, però, que el Mas de Barberans podríem considerar-lo com un element frontissa entre aquests dos blocs, ja que si bé participa de més trets del bloc septentrional —tenint en compte el que hem considerat en aquesta investigació—

participa també de trets fonètics, morfològics i lèxics significatius del bloc meridional.

A voltes, algunes poblacions s'aparten del bloc a què pertanyen majorment i participen, esporàdicament, de trets de l'altre bloc, com és el Mas de Barberans, Freginals, la Galera, Godall, Masdenverge i Santa Bàrbara —que pertanyen al Montsià septentrional. Els indrets meridionals que de tant en tant participen dels trets septentrionals són: Alcanar, les Cases, el Castell, la Sénia, Ulldecona i les Ventalles.

Amb tot, en ambdós blocs trobem indrets que es mantenen en el bloc corresponent sense adoptar característiques de l'altre. Així, del grup septentrional Amposta, els Muntells, el Poblenou, Santa Bàrbara i Sant Jaume no adopten trets del meridional. En el meridional Sant Joan del Pas i els Valentins no presenten trets del septentrional. Notem, però, que la permeabilitat de trets cap a un o altre bloc és prou significativa per a indicar-nos que no són dos zones estanc l'una de l'altra.

Observem que aquest pas de característiques d'una zona a l'altra es dona amb més freqüència entre indrets de la zona septentrional cap a la meridional. Si bé, la zona septentrional es manté més fermament amb un nucli format per les cinc poblacions anteriors, cosa que en el meridional el nucli fix és menor, ja que només afecta dos indrets.

Aquesta divisió delimitable lingüísticament ens donarà també resultats coincidents en la part septentrional amb solucions lingüístiques del Baix Ebre, o del Baix Maestrat a la meridional, però no sempre serà generalitzable aquest alineament. Per exemple, ho podem comprovar en solucions lèxiques, entre altres, com *tomata* la qual s'estén pel Baix Maestrat, continua pel Montsià septentrional i enllaça amb el Baix Ebre, mentre que el Montsià meridional presenta *tomaca* trencant aquesta continuïtat entre el Baix Maestrat, el Montsià septentrional i el Baix Ebre. Amb tot, en ambdós zones es localitza una oposició de trets conservadors o innovadors d'una zona respecte l'altra.

MONTSIÀ SEPTENTRIONAL	MONTSIÀ MERIDIONAL
Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ	Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve
Fonètica. Vocalisme tònic	
Velar semitancada <i>m[o]lla (+Bc)</i> <i>est[o]mac</i>	Velar semioberta <i>m[ɔ]lla¹³⁷¹</i> <i>est[ɔ]mac</i>
Vocalisme àton	
Medial oberta en posició final	
<i>mestr[a] (+Al, Ca)</i>	<i>mestr[ɛ] (+Ga)</i>
Fonètica. Consonantisme	
Manteniment de labiodental fricativa sorda en posició intervocàlica	Sonorització de labiodental fricativa sorda en posició intervocàlica

¹³⁷¹ Procedent de Ů, vd. 1.1.6.

<i>pro</i> [f]essó (mapa 1 / Cons. / C13a)	<i>pro</i> [β]essó (+ Fr)
No manteniment de labiodental fricativa sorda en posició final (mapa 1 / Cons. / C13a) <i>cadu</i> [p] (+ Al , Ca) <i>cadu</i> [k] (+ Go)	Manteniment de labiodental fricativa sorda en posició final <i>cadu</i> [f]
Vocalització de lateral alveolar [l] en el context consonant + [al] (mapa 4 / Cons. / C13a) <i>pa</i> [w]par (+ Ve) <i>esta</i> [w]viar (+ Ve)	Manteniment de lateral alveolar [l] en el context consonant + [al] <i>pa</i> [l]par (+ Fr) <i>esta</i> [l]viar
Palatalització d'alveolar nasal [n] procedent del grup llatí –NN– <i>afa</i> [ɲ]ar	Manteniment ¹³⁷² d'alveolar nasal [n] procedent del grup llatí –NN– <i>afa</i> [n]ar (+ Mb)
Manteniment de l'alveolar fricativa sonora [z] provinent del sufix llatí –ITIA <i>ave</i> [z]ar (+ Ve)	Caiguda de l'alveolar fricativa sonora [z] provinent del sufix llatí –ITIA <i>avear</i>
Manteniment de l'alveolar fricativa sonora [z] [z]ero (+ Ca)	Ensordiment de l'alveolar fricativa sonora [z] > [s] [s]ero (+ Ga , Go)
Epítesi dental <i>a ont està</i> (mapa 3 / MN / C13a)	<i>a on està?</i> (+ Ga , Go , Mb)
Morfologia nominal <i>la fum</i> (mapa 3 / MN / C13a)	<i>lo fum</i> (+ Go , Mb)
Lèxic	
<i>paleta</i>	<i>obrer / paleta</i>
<i>tovot</i> (+ Ul), <i>tavot</i>	<i>totxo</i> (+ Mv)
<i>arroplegar</i>	<i>arreplegar</i> (+ Ga , Go , Mb)
<i>setra</i>	<i>pitxera</i> (+ Fr , Mb , Rà)
<i>llauna</i>	<i>llanda</i> (+ Fr , Mb)
<i>vidriola</i> (+ Ca)	<i>jodriola</i> (+ Ca), <i>jodrigola</i> , <i>rodiola</i> , <i>rodriola</i>
<i>baralluga</i>	<i>trompitxa</i> (+ Fr), <i>trompitxol</i> (+ Fr , SB)
<i>ganyivet</i> (+ Sé)	<i>gavinet</i> (+ Fr , Ga , Mb)

¹³⁷² Amb tot, també trobem coincidència d'aquest ús semàntic en castellà, quan el verb és pronominal.

En les dos zones podem localitzar una oposició de trets conservadors o innovadors d'una zona respecte l'altra. Tant la part meridional com la septentrional mostren característiques conservadores o innovadores. Ho podem comprovar amb el manteniment de la labiodental fricativa sorda de *pro[f]essó* conservada fonamentalment en localitats de la zona septentrional. A la zona meridional, hi ha un predomini de la sonorització *pro[β]essó* respecte a la [f] de la zona septentrional. Un altre tret predominant en un o altre bloc és la dental epentètica a la zona septentrional *a ont està?*, en canvi, la zona meridional es manté sense l'epèntesi *a on està?*

Montsià septentrional	Montsià meridional
Am, Fr, Ga, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, Ve	Al, Bc, Ca, Jp, Sé, Ul, Va, Ve
Fonètica. Consonantisme	
<i>pro[f]essó</i> > Am, Ga, Go, Mu, Po, Rà, SB, SJ	<i>pro[β]essó</i> > Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Jp, Mb, Sé, Ul, Va, Ve
<i>a ont està?</i> > Am, Fr, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ	<i>a on està?</i> > Al, Bc, Ca, Ga, Go, Jp, Mb, Mv, Sé, Ul, Va, Ve
Morfologia nominal. Numerals	
Tonicitat aguda 17, 18, 19 > <i>desset, devuit, denou</i> : Am, Bc, Fr, Ga, Jp, Mb, Mu, Mv, Rà, SB, Sé, Va <i>disset, divuit, dinou</i> : Am, Go, Rà, SB	Tonicitat plana 17, 18, 19 > <i>dèssset, dívuit, dèneu</i> : Al, Ca <i>dèssset, dívuit, dènou</i> : Ul <i>désset, devuit, dénou</i> : Jp, Sé, Ul <i>disset, dívuit, dínou</i> : Bc, Ul, Va <i>désset, devuit, dènou</i> : Sé

Trets que es localitzen fonamentalment en un determinat grup de poblacions:

Nivell lingüístic	Tret	Poblacions
Fonètica. Vocalisme àton	Manteniment de la medial oberta en posició final > <i>mestr[a]</i> Neutralització de la medial oberta en posició final > <i>mestr[ε]</i>	Al, Am, Ca, Fr, Go, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ Bc, Ga, Jp, Sé, Ul, Va, Ve
Morfologia. Nominal (mapa 1 / MN / C13a)	Plural amb <i>-ns</i> en molts procedents d'antics proparoxítons llatins <i>màrgens</i>	Al, Bc, Ca, Fr, Ga, Go, Jp, Mb, Mu, Mv, Po, Rà, SB, Sé, Ul, Va, Ve Al, Bc, Fr, Go, Jp, Mu,

	<i>ràvens</i>	Mv, Po, Rà, Sé, SB, UI, Va, Ve
	<i>pèrxens</i>	Al, Bc, Ca, Fr, Jp, Mu, Po, Rà, SB, Sé, SJ, UI, Va
	<i>fèrrens / fèrrins</i>	Al, Ca, Go, Jp, Sé, UI / Bc, Fr, Ga, Va, Ve
Morfologia verbal	Desinència del present de subjuntiu -a, -es, -a, -en Desinència del present de subjuntiu -o, -os, -o, -on (mapa 3 / MV / C13a)	Al, Am, Ca, Fr, Ga, Go, Mu, Mv, Po, Rà, SB, SJ, UI, Ve Bc, Jp, Mb, Sé, Va

- 14a Que aquesta investigació atesta un seguit de variants que situen sense cap mena de dubte els parlars estudiats en l'àrea del tortosí. Que aquests parlars participen tant de trets del nord-occidental com del valencià. Com hem dit més amunt, d'un i altre se'n troben trets de tots els nivells lingüístics. Alhora testimonia aquelles característiques que singularitzen el tortosí de la resta d'occidental o bé tenen una presència molt general a la comarca com:

tancament de [a] tònica en contacte amb consonant palatal: *ll[ɛ]rg*¹³⁷³

confusió de la 1a i 2a persona del plural del present de subjuntiu per les corresponents de l'imperfet de subjuntiu: *parléssem, parlésseu* per *parlem, parleu*
lèxic: *meló de moro, pesteta...*

Que en aquesta investigació hem testificat una sèrie d'isoglosses que fan que la comarca pugui dividir-se transversalment en Montsià septentrional i Montsià meridional. Per a establir aquesta divisió les isoglosses que ens la delimiten són isoglosses fonètiques, morfològiques i lèxiques.

Que, paral·lelament, algunes poblacions de la zona meridional comparteixen trets de la zona septentrional. Observem que la diferència quantitativa d'indrets que es transvasen d'una zona a l'altra no és significativa, però tot i així la zona meridional presenta una lleugera atracció cap a la zona septentrional. Podríem intuir una possible zona meridional més àmplia la qual hauria reculat a favor de trets de la zona septentrional.

Que entre aquestes zones, el Mas de Barberans, en algunes solucions, es troba a cavall de les dos parts.

Que tant la part septentrional com la meridional participa de trets conservadors o innovadors respecte l'altra. En l'apartat fonètic, en el consonantisme, la septentrional manté la labiodental fricativa intervocàlica en *professó*, consonant que ja ha sonoritzat en el bloc meridional —tret al qual s'afegien Freginals i les Ventalles.

En canvi, és la meridional la que manté la labiodental en posició final en *caduf* —a excepció d'Alcanar i les Cases.

Alguns trets són plenament compartits pel valencià. Així, la pronúncia alveolar del grup NN llatí, palatalitzat a la zona septentrional, acosta la zona meridional al

¹³⁷³ Vd. nota 1367.

valencià. També és significativa la caiguda de l'alveolar intervocàlica *-esa-*, comuna al valencià, a la zona meridional.

En el vocalisme àton, l'articulació de la medial oberta com a palatal semioberta en posició final es dona en la majoria del Montsià meridional —en són excepció Alcanar i les Cases— i en dos punts del septentrional, la Galera i les Ventalles. Aquest tret vocàlic acosta els parlars d'aquestes poblacions al lleidatà.

Que dins d'aquesta divisió, en la zona meridional, els parlars d'Alcanar i les Cases presenten solucions diferents a la resta de la comarca en tots els nivells lingüístics, amb una singularització evident respecte a la resta de parlars. En algunes d'aquestes solucions s'acosten més al valencià, o a parlars de les comarques valencianes del tortosí com el Maestrat o els Ports. També algunes altres poblacions del Montsià meridional puntualment comparteixen les solucions més acostades al valencià. Aquestes poblacions són Ulldecona i la Sénia i, de vegades, Mas de Barberans, de la zona septentrional.

Amb tot, els parlars d'Alcanar i les Cases, en ocasions, poden allunyar-se de la zona meridional i prendre les mateixes solucions que la zona septentrional, coincidents alhora amb el valencià: *mestr*[a].

- 15a Que aquesta investigació ha volgut deixar constància d'una realitat lingüística a través d'un tall cronològic en un espai concret. Que aquest espai ens pareix del tot crucial i imprescindible per a l'esdevenidor de la nostra comunitat lingüística.

Que la persona que signa aquesta investigació, de vocació i formació dialectològica, ha viscut i entès els centenars de dades recollides —a partir de la informació transmesa pels informants—, i l'incalculable valor que se'n deriva, com un valuós patrimoni que va molt més enllà que un estricte objecte d'estudi de laboratori. Si bé la dissecció lingüística és condició *sine qua non* per a entendre la realitat, plantejar hipòtesis, formular teories, entendre-les i demostrar-les, ens ha interessat molt des del principi fins a la fi la vitalitat d'aquestes paraules, el fet de trobar-les encara en boca dels informants.

Així, hem gaudit com mai quan encara a Mas de Barberans hem descobert de manera natural el demostratiu de proximitat de 2n grau: *eixe, eixa...* Quan a Poblenu volaven lliurement *àdenes*, o quan a Alcanar i a les Cases podíem comptar-ne *dèssset, divuit* i fins a *dèneu*. Quan a les Ventalles, des de la *cunya*, vèiem les *arabogues* al cel de la Sénia. Ha estat un plaer d'omplir-nos els sentits amb tot allò que desconexíem, notant i anotant el que deien en aquest o aquell poble. De vegades, també hem pogut comprovar o desmentir certes solucions atribuïdes popularment a un parlar o a un altre. També ens hem adonat que tot i l'avanç en la investigació moltes qüestions restarien per resoldre. I és que és així mateix, la llengua és inabastable.

Què és així, doncs, el que aquí presentem? El que hem estudiat i exposat vol contribuir a un coneixement més exhaustiu dels parlars del Montsià. Alhora vol ser complementari dels treballs que ja han abordat l'estudi dels parlars de la comarca. Això s'ha completat amb més dades i amb l'enquesta de tots els indrets habitats per població autòctona. Així, seguim movent-nos en els paràmetres generals d'ubicació dels trets definitoris d'aquesta zona que són el català nord-occidental i el català sud-occidental.

Que, segons les isoglosses més rellevants, farem anar l'aigua a un molí o a un altre. Com diu Veny (1985: 121) no totes posseeixen la mateixa importància. I, és clar, la isoglossa de la 2a persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser* —eres—, potser hi hauria qui no se l'esperaria, des del valencià, en uns parlars més septentrionals, però hi és. Els numerals *dèsset*, *dívuít* i *dèneu* veiem que no són valencians *stricto sensu*, ja que es retroben al Montsià. Que a aquestes isoglosses si els volem atorgar una importància més gran que a altres ens ubicaran el parlar en la zona central de la llengua i ens ajudaran a resseguir el contínuum lingüístic. Que aquest contínuum ve afaiçonat pel demostratiu de la persona, que es remunta fins a la Ribera d'Ebre i la Terra Alta, en les variants *este*, *esta*, *estos*, *estes*, i que conviurà amb l'article *lo*. Aquesta simbiosi és el que ha portat amb tota naturalitat a expressar en aquesta cantarella infantil les pistes més evidents de la diversitat i riquesa dels parlars que estudiem, inserits del tot en la classificació del tortosí:

Este és lo pare,
esta és la mare.
Este diu que vol pa,
este diu que no n'hi ha.
I este diu:
—Garranyiu, garranyau
que a mi no me'n donau
d'això que minjau?

Que tots els mots estudiats han tingut llarga vida, però que alguns, i no pocs, tenen els dies comptats. L'evolució de la llengua ens ha fet adonar com diversos factors ens han portat a aquesta realitat. Fa anys vam iniciar aquestes investigacions amb una certa recança per les defeccions lingüístiques. Avui en dia no volem dir que no ens en dolguem ni que ens siga indiferent, però percebem que el corrent porta una direcció i de res serveix posar-li portes al vent.

Som sabedors, com apuntava Cubells (2009: 473), d'on rau el moll d'aquesta situació, sabem qui la provoca i no l'esmena. Notem que el no reflexionar i creure a ulls clucs allò que ens pareix més bo i més important no ens porta a fer-ho millor, en pro de la llengua. I ho sabem perquè ho veiem de dins i de prop, ho vivim, almenys en un dels dos agents de culturització a què està sotmesa la població en general, que és el medi educatiu.¹³⁷⁴ Perquè des de dins sabem com de

¹³⁷⁴ En aquest sentit, ens pot servir d'exemple *tardor*, geosinònim que no apareix registrat en aquesta investigació, el qual ha estat sobrevingut i après darrerament a través del medi escolar. Considerem que també fóra bo promocionar, en medis acadèmics, les variants consignades en aquesta investigació, en l'exemple que comentem —*primavera d'hivern...*— car l'ensenyant no ha de perdre de vista l'orientació pedagògica d'enriquir i no de substituir unes variants per unes altres. Tot amb tot, la substitució de les variants perifràstiques per *tardor*, de vegades ens ha fet pensar en una aproximació a l'estructura que presenta la castellana *otonyo*. És a dir, en un calc lèxic més, si el castellà ho resol amb un mot, el català també ho ha de resoldre amb un mot, cosa que no sempre és així.

rica i convenient pot ser qualsevol ensenyança que fem i rebem i alhora com de destructora i acomplexant segons com siga. L'altre agent imparable són els mitjans de comunicació. Amb una determinada orientació, dicció i tria lingüística fan que la deficient educació lingüística que les vicissituds històriques ens han fet viure ens facen creure que tot allò que ve de fora és més bo i millor. Entre aquest equilibri de forces se situa el futur dels nostres parlars, entre professionals i no professionals que entenguen que tot hi té cabuda, respectant la genuïnitat, que la geolingüística no és una ciència rígida amb un patró de solucions excloents, sinó convergents i diverses, tal com es presenta tota llengua en la seua expressió natural.

Amb tot, no ens enganyem i som conscients que parlem d'una parcel·la determinada, que ens cal uns mitjans de comunicació potents i universals, en el nostre univers lingüístic. Imprescindible és una escola que siga d'aquí i no feta i desfeta de fora del nostre àmbit cultural. I que ens cal apostar per a sobreviure establir les variants adequades que ha determinat la normativa en els registres adequats.

Que no hem de perdre el nord, des d'aquestes terres centrals és essencial, però talment imprescindible ens és no perdre el sud. I per això creem que cal seguir investigant i difonent aquelles característiques de parlars més septentrionals i més meridionals que compartim uns i altres.

Que respecte a les isoglosses significatives, ens decanem per la qualitat. Tria que a voltes serà acompanyada per la quantitat. La importància de les isoglosses, ja ho hem dit més amunt, no pot ser mesurada per l'equivalència. Quines isoglosses considerarem més rellevants per a a fer bascular la investigació cap a un bloc o l'altre? Quins interessos ens faran decantar subjectivament aquest tret morfològic o lèxic per a voler demostrar que efectivament estem parlant de nord-occidentalitat o valencianitat dels parlars del Montsià? Nosaltres no esgrimirem l'un en detriment de l'altre. No ho farem perquè això no és ciència lingüística.

Notem, però, que en els trets de valencianitat altres investigadors hi han volgut marcar aquesta tendència a establir-hi un tortosí meridional enfront d'un tortosí septentrional, encabint-hi trets sobretot observables en el parlar d'Alcanar i de les Cases d'Alcanar. Nosaltres pensem que aquests trets no són prou determinants per a perfilar aquest tortosí meridional, sinó que més aviat caldria qualificar-los directament com a valencians, i per tant potser sí que hem d'emfasitzar la idiosincràsia valenciana i nord-occidental del repartiment i concentració de trets en una zona, tortosí *latu sensu*, més difuminada en els extrems i més concentrada evidentment en el centre.

Que en aquesta concentració de característiques dels dos grans geolectes occidentals hi apareix un tercer element fins fa uns anys inexistent i que si bé les investigacions s'han centrat a cercar i destacar els elements afins a un o a l'altre dialecte, aquesta i altres investigacions ja constaten que el paper anivellador dels agents normalitzadors farà que pròximes investigacions el tinguen en compte, per tal com la llengua històrica d'aquests pobles ja no es veu immantada pel pol nord-occidental i valencià sinó per l'atracció del català oriental en els parlars ací estudiats.

Que estem convençuts que molts de trets estudiats i exposats en aquesta investigació passaran en un espai de temps força reduït a restar com a romanalles lingüístiques i que, potser, una futura investigació d'aquestes característiques haurà de prendre una orientació interdisciplinària entre la geolingüística i la sociolingüística per a plantejar i explicar l'evolució d'aquest parlar de transició que, en aquesta investigació, hem demostrat que encara ho és però en què ja apareixen indicis de trets que van desapareixent cap a altres formes més prestigiades.

Que crèiem necessari fer les reflexions precedents per a situar les dades geolingüístiques en el context sociolingüístic en què les hem obtingudes.

Que cal referir la importància geolingüística en què es troba la comarca del Montsià. Això és, en el centre de la llengua. Juntament amb les comarques que l'envolten —pel nord (Baix Ebre), pel sud (Baix Maestrat) i per l'oest (Matarranya)—, forma part d'un territori que és un nexa imprescindible per a la unitat de la llengua. Des d'aquesta cruïlla en què transita un conjunt de solucions lingüístiques comunes és del tot rellevant la consciència lingüística dels usuaris per a garantir la continuació d'aquests trets compartits amb el lleidatà, amb el tarragoní i amb el valencià. L'avanç cap a la normalització lingüística i nacional ha de tindre presents tots els territoris i en especial atenció aquells que, com la comarca del Montsià, enllacen amb ferma naturalitat els parlars del nord i del sud del riu de la Sénia.

ÀNGELA BUJ ALFARA

5. ANTOLOGIA DE TEXTOS

En aquest apartat presentem la transcripció d'un text corresponent a la parla de cada una de les localitats estudiades. Primerament, apareix la transcripció ortogràfica i paral·lelament l'al·lofònica. La transcripció ortogràfica segueix els criteris de regularització general, però volem notar els següents punts respecte certs convencionalismes que hem adoptat:

- La /a/ àtona final en sis indrets —Bc, Ga, Jp, Sé, Ul i Va— pot ser articulada en [ɛ], però s'ortografia sempre *a*.
- La /e/ àtona en posició inicial absoluta apareix grafada *e*, encara que habitualment és pronunciada [a].
- La *o* dels mots *ho*, *mon*, *o*, *pogués* es neutralitza sempre en [u] i s'ha ortografiat *o*.
- Els monosíl·labs *ja*, *jo* apareixen grafats sempre així i els correspon la pronúncia [ja] / [jɔ].
- Majoritàriament, els parlars del Montsià no distingeixen entre *b* / *v*, excepte alguns parlants de Ga i Va, però hem mantingut aquesta distinció gràfica.
- La *s* del pronom *mos* en contacte amb una altra alveolar no s'articula i l'hem representada amb un accent circumflex sobre la *o*. Exemple: *mô la van donar*.
- La prepalatal fricativa sorda /ʃ/, representada per la grafia *x*, s'articula sempre africada [tʃ] a l'inici de mot o darrere consonant.
- La prepalatal fricativa sonora /ʒ/, grafada *ja*, *ge*, *gi*, *jo*, *ju*, a començament de mot o darrere consonant és articulada africada [dʒ].
- La prepalatal fricativa sorda /ʃ/, en posició intervocàlica i final —representada per la grafia *ix*— segrega al seu davant una semivocal palatal [jʃ].
- La prepalatal fricativa sonora /ʒ/, en posició intervocàlica, segrega al seu davant una semivocal palatal [jʒ], la qual hem grafat.
- L'allargament d'un so ve representat pel símbol [:] darrere del so vocàlic o consonàntic allargat o geminat.
- Les afèresis apareixen representades per un apòstrof. Exemple: *'vien d'anar*.

Els textos que apareixen els hem obtingut a partir de les converses suscitées per temes concrets de l'entrevista en què la persona entrevistada s'esplaiava en aquests. També hem tingut en compte que en el text seleccionat hi hagués algun tret rellevant, si era el cas, que mostrés alguna particularitat del parlar de la població. És evident que no hem fet una distinció per sexes del material lingüístic que recaptàvem. La majoria de les vegades hem tingut la sort de comptar amb informants que tenien un gran talent expressiu i narratiu i n'hem aprofitat la informació que ens han transmès. Altres vegades, com es veurà, les persones entrevistades no tenien tant de do de paraula i el que deien era molt més breu, per la qual cosa trobarem etnotextos més curts. Aquests responen exclusivament a aquest fet. El conjunt que hem recollit té un interès testimonial etnolingüístic que ens contextualitza els trets lingüístics que hem recopilat i descrit a partir del treball de camp.

ALCANAR

Quan vaig anar a Barcelona, era fadrina. Perqué ta güelo, jo no tenia pare ni mare, o sigue que tenia a mon pare, pero mon pare estava empedit, ferit que diuen a Barcelona, a Catalunya, de, de un callo que li van tallar aquí de la maceta de picar pedra. Antes les carreteres per a anar una mica bé els carros, les feen en pedra, pedra grossa de les, de les montanyes, la ficaven per les carreteres a munts, allavontes anaven los matxacadors, que es dien matxacadors, i en unes macetes de ferro. Pero n'havien de sapiguer i mon pare meu, i lo tio Andrés i los atres del poble eren matxacadors i els allogaven pa anar a matxacar pedra per les carreteres i guanyaven lo sou que guanyaven. I mon pare se li va fer un callo de la, del mànec de la maceta, se li va fer una durícia i la hi 'vien de tallar, perque no podia, no podia, la hi van tallar, li van tocar el nyirvi principal i es va quedar d'una part ferit, enganxat.

I bueno, ressumidas quèntas, ta güelo ja em voltava, a totes les cases que vaig estar aquí Alcanar no em dixaven festejar, domés a casa l'ama pero, a casa l'ama, a casa sa padrina de ta mare allí em van dixer festejar, pero ja va ser quan vaig vindre de Barcelona que jo ja li vaig dir-li a ta güelo, li vaig dir:

S'ha acabat, jo no tinc pare ni mare.

Allavontes se mirava molt això, les xiques que tenien nóvio, les xiques que anaven en xics, les xiques que no sé quanto, li vaig dir:

—O mos casem o s'ha acabat lo noviatge.

I allavontes vam quedar, que ell encar havia d'anar a servir i jo li vaig dir-li, dic:

—Tu, tu ara te'n vas a servir, no? Vale, mentres tu estaràs sirvint jo me n'aniré a Barcelona. Si aquí guanyo deu pessetes, allà en guanyaré vint-i-cinc, tot lo que arplegarem serà pa casar-mos que natros..., jo no tenia a dingú i ell son pare i sa mare, com eren rics, a mi no em volien i estava desheretat. Dic:

—Lo que guanyarem mos comprarem lo que podrem i en pau.

I així va ser. Vaig estar mentrestant ta güelo va servir, vaig estar...

[aʎka'na]

[kwam badza'na a βarse'tona 'era fa'drina // 'perke ta 'γweʎo / 'jo 'no te'nia 'pare ni 'mare / u 'siγe ke te'nia a mum 'pare / 'pero mum 'pare as'taβampe'dit / fe'rit ke 'di wen a βarse'tona / a kata'tuja ðe / de 'uŋ 'kaʎo ke ti 'βan ta'ʎa a'ki ðe ʎa ma'seta ðe pi'ka 'peðra // 'antez ʎes kara'teres / 'para'na 'una 'mika 'βe ʎs 'karos / les 'feen am 'peðra / 'peðra 'γɾosa ðe ʎes / de ʎez mon'tajnes / la fi'kaβem per ʎes kara'terez a muns / aʎa'βontez a'naβen ʎoz matʎaka'dos / ke z 'ðiem matʎaka'doz j an 'unez ma'setez ðe 'fero // 'pero n a'βien de sapi'γe / i mum 'pare 'mew i l 'tio an'drez i ʎoz 'atrez ðeʎ 'ɾoβʎe 'erem matʎaka'doz i ʎz aʎo'γaβem pa:'na:matʎa'ka 'peðra per ʎes kara'terez i γwa'naβen ʎo 'sow ke γwa'naβen // i mum 'pare se ti 'βa 'fe 'uŋ 'kaʎo ðe ʎa / ðeʎ 'manig de ʎa ma'seta / se ti 'βa 'fe 'una ðu'risja j ʎa j 'βien de ta'ʎa / 'perke 'no po'dia / 'no po'dia // laj 'βan ta'ʎa / li 'βan to'kaʎ 'jirβi prinsi'paʎ i z 'βa ke'da 'ðuna 'par fe'rit / aŋgaŋ'tʃat] [i 'βweno / resu'miðas 'kwentas / ta 'γweʎo 'ja m bol'ta βa a to'tez ʎes 'kazes ke 'badz as'ta 'ki ʎka'na 'no m di'ʃaβemj festej'za / do'mez a 'kaza ʎ'ama 'pero / a 'kaza ʎ'ama a 'kaza sa pa'drina ðe ta 'mare a'ʎi m 'ban di'ʃa festej'za / 'pero 'ja 'βa 'se 'kwam 'badz 'βindre ðe βarse'tona ke 'jo 'ja ti 'βadz 'ðirti a ta 'γweʎo / li 'βadz 'ði //

s a:ka'βat / 'jo 'no 'tiŋ 'pare 'ni 'mare //

aʎa'βontes:emi'raβa 'moʎ aj'ʃo / les 'ʎfikes ke te'nien 'noβjo / les 'ʎfikes k a'naβen ep 'ʎfiks / les 'ʎfikes ke 'no 'se 'kwanto / li 'βadz 'ði /

o mos ka'zem o s a 'kaβaʎ o no'βjadze //

j aʎa'βontez 'βam ke'da / 'k eʎ aŋ'ka 'βia ð a'na ser'βi:jo ti 'βadz 'ðirti / 'dik //

'tu / 'tu 'ara te m 'baz a ser'βi / 'no // 'baʎe / 'mentres 'tu asta'ras sir'βin 'jo

me n ani're a βarse'tona // si a'ki 'γwaŋo 'ðew pe'setes / a'ʎa ŋ gwaŋa're binti'siŋ / 'to ʎ o karepʎeγa'rem / se'ra pa ka'zarmos ke 'natros.../

'jo 'no te'nia ðiŋ'gu j 'eʎ som 'pare j sa 'mare / 'kom 'eren 'riks / a 'mi 'no m bo'tien i s'taβa ðezare'tat // 'dik /

lo ke γwaŋa'rem: os kompra'rem ʎo ke po'drem j am 'paw //

j aj'ʃi 'βa 'se / 'badz as'ta mentres'tan ta 'γweʎo 'βa ser'βi / 'badz as'ta...]

Me la va buscar esta casa una dona que li dien Rabosa i criava a Barcelona. I ja també havia de vindre que el crio ja s'havia fet grandet i allavontes necessitaven una ninyera, perque aquella gent tenien dos fàbriques i, una que ho podien pagar, i l'atra que en aquell temps, qui tenia una ninyera, qui tenia una dida, qui tenia dos criades eren millonaris, —que ara ja ho som tothom millonaris, i no valem una perra— i allavontes los millonaris eren millonaris. Pos aquella tia Rabosa li va dir, als amos los va dir:

—No patixquen que jo pel poble li buscaré una xica que sigue de confiança i que estigue bé i que no sigue d'estes corrides. En aquell temps s'usava més que tot, això: «que no sigue d'estes corrides». Com ara ho diem d'una altra manera. Assossegadeta, baix del mando dels amos, allí a on anaven los amos, jo; allí a on anava jo, els amos. Los amos m'acompanyaven en un teatro. Pero tot teatros de crio, m'acompanyaven a l'atre teatro i em donaven uns tiquets, i em dien:

—Quan sortirà, al primer cotxe que hi hague a la porta vosté done un tiquet d'estos que la portaran a casa.

I em donaven uns tiquets d'estos i jo puijava al primer taxis que d'això..., a la parada que estessa.

A on va servir lo meu home, ta güelo? A Maó.

Les cartes sí que les tinc, les guardo com si foren un pa benet. I les guardo per no llançar-les, perque el dia que em moriré, si ho arriben a arreplegar diran:

—Ma iaia tant que parlava de ma iaio, pos si li fea unes cartes que enxissaven.

[me ʔa 'βa βus'ka 'esta 'kaza 'una 'ðona ke ti 'ðien ra'βoza i kri'aβa a βarse'tona // i 'ja tam'be a'βia ðe 'βindre / ke ʔ 'krio 'ja s a'βia 'fed gran'det j aʔa'βontez nesesi'ta βen 'una ni'jera / 'perke 'keʔa 'dzen te'nien 'dos 'faβrikez i 'una ke w po'ðiem pa'ya j ʔ atra k an a'keʔ 'tems / ki te'nia 'una ni'jera / ki te'nia 'una 'ðiða / ki te'nia 'ðos kri'aðez 'erem miʔo'naris / 'k ara 'ja w 'som to'tom miʔo'naris / i 'no βa'lem 'una 'pe ra / j aʔa'βontez ʔoz miʔo'nariz 'erem miʔo'naris // 'poz a'keʔa 'tia ra'βoza ti 'βa 'ði / aʔz 'amoz ʔoz 'βa 'ði //

'no pa'tiʃkeŋ ke 'jo peʔ 'pɔβte ti βuska're 'una 'tʃika ke 'siye ðe komfi'ansa j ke as'ti ye 'βe j ke 'no 'siye 'ð estes ko'riðes // eŋ a'keʔ 'tems su'zaβa 'mes ke 'res aʔʃɔ // ke 'no 'siye 'ð estes ko'riðes // 'kom 'ara w ði'em ð un'atra ma'nera // aʔoʔe'a'ðeta / 'baʔz ðeʔ 'mando ðeʔz 'amos / a'ʔi n a'naβen ʔoz 'amos / 'jo / a'ʔi n a'naβa 'jo ʔz 'amos // loz 'amoz makompa'naβen an 'un te'atro // 'pero 'tot te'atro ðe 'krio / m akompa'naβen a ʔ atre te'atro i m do'naβen 'uns ti'kets / i m 'dien // 'kwan surti'raʔ pri'me 'kotʃe ke 'j aye a ʔa 'pɔrta βos'te 'ðone 'un ti'ked d 'estos ke ʔa porta'ran a 'kaza // i m do'naβen 'uns ti'ketz ð'estoz i 'jo puʔ'zaβaʔ pri'me 'taksis ke ð aʔʃɔ / a ʔa pa'raða k as'tesa]

[a m 'ba ser'βi ʔo 'mew 'ɔme / ta 'ɣweʔo // a ma'o //

les 'kartes: 'i ke ʔes 'tiŋ / lez 'ɣwarðo 'kom si 'foren 'um 'pa βe'net // i ʔez 'ɣwarðo peʔ 'no ʔan'sartes / 'perke ʔ 'dia ke m mori're / si w a'riβen a arepʔeʔa ði'ran// ma 'jeja / 'taŋ ke par'ʔaβa ðe ma 'jejo / 'pos si ti 'fea 'unes 'kartes k aŋtʃi'saβen]

AMPOSTA

Un carro i un cavall teníem. Això ho tenien los pares del meu home, en paç descanse. Natros no, natros ja vam tindre cotxe. Bueno cotxe, de primer en bicicleta, después en mobilet, después en vespa i encabat ja vam tindre cotxe. Aquí a Amposta la primera va ser, tamé en paç descanse que és mort, un amic del meu home. La nostra va ser les primeres que van hi haure al poble d'Amposta. No havia nascut ella, ni molt menos. Mare! Potser parlo de coranta anys atrás. Natros teníem una vespa, ara perque no estem a casa pero, te podia ensenyar inclús la fotografia.

Pos mon pare, en paç descanse, eren corredors de finques i tot això i van dir:

—Si faig esta correduria, la faré per tu i et regalaré una vespa.

I li va regalar una vespa. No sé si li va costar vint-i-dos mil pessetes en aquell temps.

Tota la vida me'n recordaré que em vaig fer una falda pantaló negra en una bruseta de color rosa, perque en la falda pantaló així no mô se veen les cuixes. I la vam estrenar para anar a Sant Pere i vam baixar pel Canar i vam anar a dinar a les Cases del Canar. Este xic que tamé és mort que era son pare de Mari Àngels, esta Anquelita i el tio, en paç descanse, i jo vam anar i mô'n vam anar a fer tota esta volta en la vespa. I no teníem lo carnet, que no sé com no mô la vam jugar, i anàvem domés per camins trencats i vam anar a dinar allí al de ma tia, al de Patorrat de les Cases del Canar.

Res de casco, macador, un macador. Parlo de coranta anys i pico.

[am'pɔsta]

['uŋ 'karo j 'uŋ ka'βaɫ te'niem // aj'ʃɔ w te'nien ʔos 'parez ðeʔ 'mew 'ɔme / em 'paz ðes'kanse // 'natroz 'no / 'natroz 'ja 'βam 'tindre 'kotʃe // 'bweno 'kotʃe / de pri'me em bisi'klɛta / des'pwez em moβi'tet / des'pwez em 'bespa j aŋka'βad 'ja 'βam 'tindre 'kotʃe // a'ki am'pɔsta ʔa pri'mera 'βa 'se / ta'me m 'paz ðes'kanse / ke z 'mɔr / un a'mig ðeʔ 'mew 'ɔme // la 'nɔstra 'βa 'se ʔes pri'meres ke 'βa n j 'awre aʔ 'pɔβʔe ð am'pɔsta // 'no a'βia nas'kut 'eɫa / 'ni 'moʔ 'menos // 'mare // 'pos te 'parto ðe ko'ranta jz a'tras // 'natros te'niem 'una 'βespa / 'ara 'perke 'no s'tem a 'kaza / 'pero te po'ðia anse'ja iŋ'kluz ʔa fotoɣra'fia]

['poz mom 'pare / em 'paz ðes'kanse / 'ereŋ kore'ðoz ðe 'fiŋkez i 'tot aj'ʃɔ j 'βan 'di / si 'fadz 'esta koreðu'ria / la fa're per 'tu i d reɣaʔa're 'una 'βespa]

[i ʔi 'βa reɣa'ʔa 'una 'βespa / 'no 'se si ʔi 'βa kos'ta βinti'ðoz 'miʔ pe'setes / en a'keɫ 'tems]

['tota ʔa 'βiða me n rekorða're ke m 'batʃ 'fe 'una 'falda panta'ʔo 'neyra en 'una βru'zeta ðe ko'ʔo 'rɔza / 'perke n ʔa 'falda panta'ʔo aj'ʃi 'no mo se 'βeen ʔes 'kujfes // i ʔa 'βam astre'na para'na a'sam 'pere j 'βam baj'ʃa peʔ ka'na j 'βam a'na ði'na ʔes 'kazez ðeʔ ka'na // 'este 'tʃik ke ta'mez 'mɔr / ke 'era som 'pare ðe mari 'aŋdʒeʔs / 'esta ŋke'ʔita i ʔ 'tio / em 'paz ðes'kanse / i 'jɔ // los 'kwatre 'βam a'na i mo m 'bam a'na 'fe 'tota 'esta 'βɔlta en ʔa 'βespa // i te'niem ʔo kar'net / ke 'no 'se 'kom 'no mo ʔ a 'βam dʒu'ɣa / j a'naβem do'mes per ka'mins treŋ'kadz i 'βam a'na:ði'na:ʔi al de ma 'tia / al de pato'rat a ʔes 'kazez ðeʔ ka'na]

['rez ðe 'kasko / maka'ðo/ 'um maka'ðo// 'parto ðe ko'ranta jz i 'piko]

LES CASES

Aquells xicotets, estos no. Petrolencs, riberencs i judios. Això és un judio. Hi han tres noms, estos són los més grossos que hi han, judios. Después estan los petrolencs, i después estan los riberencs i después los petrolencs que són los xicotets.

Les marietes són les més xicotetes. Esta semana passada vaig anar quan va ploure. Ne vaig minjar, millor que els caragols... Per aquí dalt.

De jove no hi anava perquè teníem massa faena.

Pos les marietes domés les fem bullidetes en una miqueta d'oli, una miqueta de sal i allavons, com ja estan enganyadetes i surten com ara este, domés cal xuplar, xuplar, xuplar i au! Caragols en pataca, en tomaqueta i ceba, són molt bons. Ai pos, guises la pataca i com ja estan cuitets que ja estan enganyats, quan arranque el bull, fiques un grapat de caragols i són molt bons.

Quan tens quatre caragols, com ara si plou vas a buscar-ne i al cap de set o vuit dies, los guises i au.

[les 'kazes]

[a'keʎs tʃiko'tets / 'estoz 'no // petro'teŋs / riβe'reŋz i dzu'ðios / aɟ'ʃɔ 'ez uŋ dzu'ðio
// 'j an 'trez 'nɔms / 'estos:'on ʎoz 'mez 'ɣrɔsɔs ke 'jan / dzu'ðios // des'pwez as'tan ʎos
petro'teŋz i ðes'pwez as'tan ʎo riβe'reŋz i ðes'pwez ʎos petro'teŋs ke 'son ʎos tʃiko
'tets]

[lez mari'etes son ʎez 'mes tʃiko'tetes // 'esta se'mana pa'saða 'βaðɜ a'na 'kwam
'ba 'pʎɔwre // ne 'βam miŋ'dʒa / mi'ʎo ke ʎs kara'ɣɔʎs // per a'ki 'ðat...]

[de 'dʒoβe 'no j 'naβa per'ke te'niem 'masa fa'ena]

['poz ʎez mari'etez ðo'mez ʎes 'fem buʎi'ðetez en 'una mi'keta 'ð ɔʎi / 'una mi'keta
ðe 'saʎ j aʎa'βɔns / 'kom 'ja:s'tan aŋga'ɲaðetez i 'surteŋ 'kom 'ara 'este / do'mes 'kaʎ
tʃu'pʎa / tʃu'pʎa / tʃu'pʎa 'j aw // kara'ɣɔʎz em pa'taka / en toma'keta j 'seβa / 'som
'moʎ 'βɔns // 'aj 'poz 'ɣizez ʎa pa'taka j 'kom 'ja s'taŋ kuj'tets ke 'ja s'tan aŋga'ɲats /
'kwan a'raŋke † 'βuʎ / 'fikez 'uŋ gra'pad de kara'ɣɔʎz i 'som 'moʎ 'βɔns]

['kwan 'tens 'kwatre kara'ɣɔʎs / 'kom 'ara si 'pʎɔw 'βaz a βus'karne j aʎ 'kab de
'set u 'βujd 'diez ʎoz 'ɣizes]

LO CASTELL

Quan van ficar el telèfono això es dia Molino Castell. Aquí teniem la central, quan van ficar el telèfono van posar-lo aquí en esta casa nostra, que era una casa d'estes, antigues. Se veu que l'empresari o l'obrer, lo mestre d'obres feen lo mateix plano a tots, perque igual era esta que una d'aquí dalt, una atra d'aquí baix, una atra de més allà, totes les que tenien esta família, tots eren lo mateix tipo. Una entrada, un foc en terra, un armariet, les escales pa pujar dalt i dalt taulada. Hasta dormien molts baix de la teulada i natros aquí, jo recordo que esta casa pos era dels meus agüelos, que els meus agüelos vivien en esta casa que està el bar, tot això era de la part del meu agüelo i ell, i quan vam vindre natros aquí, vam fer dalt un sòl-ras i vam fer l'habitació, pero después, pués ho vam tirar-ho tot i ho vam fer-ho nou.

Aquí mos donaven lo vint per cent del que fèem; pero es fea una misèria, perque entonces pos una conferència d'aquí per eixemple a Alcanar valia cinquanta-cinc cèntims; d'aquí a Ulldecona, trenta cèntims i estos trenta cèntims encara los... si per eixemple venien, si telefonejava un abonat no pagava res, pero si telefonejaven d'aquí de la central, los cobraven trenta cèntims i estos trenta cèntims se guardaven i ho donàvem a l'ajuntament, perque l'ajuntament pagava lo, l'alquiler de Sant Joan, Sant Joan i Valentins tots perteneixien aquí i Sant Rafel, perque de posar la central a Sant Rafel a posar-la aquí, entonces, (n)umés de parlar d'allà a aquí ja era conferència i ficant-la aquí, allà a Valentins i Sant Joan los abonats que aquí a Valentins i Sant Joan no hi havia més que un telèfono públic, no hi havia res més i aquí hi havien sis abonats, sis o set abonats i que van acordar de posar-se, de posar-la aquí, això devia ser no sé si per l'any trenta-sis o una cosa aixís. Ans de la guerra; ja dic d'allà hi havien dos, dos o tres abonats, un que es dia Antonio Balada Fibla i después un atre Manuel Balada Arasa, después d'aquí estava Enrique Fibla Alfara. Qui hi havia més? Bueno a n'ell li dien Enrique Fibla Labèrnia i a la dona li dien Joaquina Alfara Castell, que vivien aquí baix al final d'estes cases, ans de passar la revolteta, ells vivien allí, hi havien pués eren tres germans o no sé perque estava un que li dien Joaquín i la dona..., i después Roberto i Pepa i Joaquina i esta Joaquina se va casar-se en este Enrique Fibla Labèrnia, aixina i els Alfares eren d'aquí.

[lo kas'teɫ]

['kwam 'bam̩ fi'ka l te'tefono aj'ʃɔ z 'ðia mo'tino kas'teɫ // a'ki te'nien ʔa sen'traʔ /
 'kwam 'bam̩ fi'ka l te'tefono / 'bam̩ po'zarʔo a'ki a 'n este 'kaze 'nɔstre / ke 'ere 'una
 'kaze 'ð este / an'tiyes // se 'βew ke ʔ empre'zari u ʔ o'βre / lo 'mestre 'ð ɔβres
 'feen ʔo ma'tejʃ 'pʔano a 'tots / 'perke j'ɣwaʔ 'ere 'este ke 'una ð a'ki 'ð aʔ / u 'natre
 ð a'ki 'βajz / u'natre ðe 'mez a'βaɫ / 'totez ʔes ke te'nien 'este fa'miʔje / 'todz 'eren ʔo
 ma'tejʃ 'tipo // 'une an'traðe / 'uŋ 'fɔk en 'tere / 'un armarj'et / lez as'kaʔes pa puʔ'za
 'ðaʔ i 'ðal taw'ʔaðe // 'aste ðor'miem m'oʔz 'βajz ðe ʔa taw'ʔaðe j 'natroz a'ki 'jo re
 'kɔrðo ke 'esta 'kaze 'poz 'era ðelz 'mewz a'ɣweʔos / ke ʔz 'mewz a'ɣweʔoz βi'βien
 a 'neste 'kaze k as'ta ʔ 'βar / 'tot aj'ʃɔ 'ere ðe ʔa 'par ðeʔ 'mew a'ɣweʔo 'j eɫ / i
 'kwam 'bam̩ 'bindre 'natroz a'ki / 'bam̩ 'fe 'ðaʔ 'un 'sɔʔ 'raz i 'βam̩ 'fe ʔaβita'sjo /
 'pero ðes'pwez u 'βam̩ 'fer u 'nɔw]

[a'ki moz ðo'naβen ʔo 'βim per 'sen ðeʔ ke 'feem / 'pero s 'fea 'una mi'zerje / 'perke
 n'tonses 'poz 'una komfe'rensje ð a'ki / per ej'zempte / a:ʔka'na βa'ʔia siŋ'kwanta 'siŋ
 'sentims / d a'ki a uɫde'kone / 'trente 'sentimz 'estos 'trente 'sentims aŋ'kare ʔos...// si
 per ej'zempte βe'nien / si tete'fonej'zaβe 'un aβo'nad 'no pa'ɣaβe 'res / 'pero si tete
 fonei'zaβen d a'ki ðe ʔa sen'traʔ / los ko'βraβen 'trente 'sentimz i 'estos 'trente 'sen
 tims:e ɣwar'ðaβen i w ðo'naβem a ʔ adzunta'men / 'perke ʔ adzunta'mem pa'ɣaβe
 ʔo / l aʔki'ʔe ðe saŋdzu'an // saŋ dzu'an i βaʔen'tins 'tots pertenej'ʃien a'ki / i 'san
 ra'feʔ / 'perke ðe po'za ʔa sen'traʔ a 'san ra'feʔ a po'zarʔe a'ki / en'tonses / u'mez
 ðe par'ʔa ð aʔa:ki 'ja 'ere komfe'rensje i fi'kan ʔe a'ki / a'ʔa a βaʔen'tinz i 'saŋ
 dzu'an loz aβo'nats ke a'ki a βaʔen'tinz i 'saŋ dzu'an no j a'βie 'mes 'k un te'tefono
 'puβʔik / 'no j a'βie 'rez 'mez j a'ki j a'βien 'siz aβo'nats / 'siz u 'set aβo'nadz i ke
 'βan akor'ða ðe po'zar se / de po'zarʔe a'ki / aj'ʃɔ ðe'βie 'se / 'no 'se 'si per 'ʔ aŋ
 'trenta 'siz u'una 'kɔza j'ʃis // 'anz ðe ʔa 'ɣere i / 'ja 'ðik / d a'ʔa j a'βien 'dos / 'doz
 u 'trez aβo'nats / 'uŋ ke z 'ðia an'tonjo βa'ʔaðe 'fiβʔe i ðes'pwez 'un 'atre ma'nweʔ βa
 'ʔaða:rase / ðes'pwez ð a'ki as'taβe en'rike 'fiβʔe aʔ'fare // 'ki j a'βie 'mes // 'bweno a
 'n eɫ ʔi 'ðien en'rike 'fiβʔe ʔa'βernje j a ʔa 'ðone ʔi 'ðien xwa'kine aʔ'fare kas'teɫ /
 ke βi'βien a'ki 'βajz aʔ fi'naʔ 'destes 'kazes / 'anz ðe pa'sa ʔa reβoʔ'tete / 'eɫz βi'βien
 a'ki / j a'βien / 'pwes / 'eren 'trez dzer'manz u 'no 'se 'perke as'taβe 'uŋ ke ʔi 'ðien
 xwa'kin j a ʔa 'ðone... / i ðes'pwe ro'berto j 'pepe / j xwa'kine j 'esta xwa'kine se 'βa
 ka'zar se en 'este en'rike 'fiβʔe ʔa'βernje / aj'ʃina / i ʔz aʔ'farez 'eren d a'ki]

Natros quan la guerra, la meua germana, jo no tinc més que una germana, i jo vam marxar en un camion d'intendència que estava aquí al costat i mô'n vam anar-mô'n a Bétera i aquí mons pares se van quedar-se en intenció de después per no abandonar la central no mô'n vam anar-mô'n tots i quan les tropes aquí, pues lo meu..., van voler marxar pero ja no van poder passar, no van poder passar i van tindre que marxar cap a la part de Barcelona i después d'allí van passar a França i natros allà volíem anar-mô'n tamé cap a la part de Catalunya o a França, en barco o com siguessa, pero en tot això después natros vam passar a un poble que es diu Eina a la província d'Albacete, perque aquí tamé les tropes ja entraven i d'allí ja no mos vam meneijar natros. I acabada la guerra, pos allavons, vam vindre cab aquí i mons pares, pos allavons, van tindre que marxar conforma van poder, en mil peripècies, lo que passa en les guerres, que de guerra... Ma güela sempre dia: rei i guerra llunt de la teua terra!

[ˈnatros / ˈkwan ʔa ˈɣere / la ˈmewa dʒerˈmane / ˈjo ˈno ˈtiŋ ˈmes ˈk una dʒerˈmane / i ˈjo ˈβam:arˈtʃa en ˈuŋ kamiˈon d intenˈdensje / ke asˈtaβe aˈki aʔ kosˈtat / i mo m ˈbam aˈnarmon a ˈβetere j aˈki muns ˈpares:e ˈβaŋ keˈðarse:n intenˈsjo ðe ðesˈpwes / per ˈno aβandoˈna ʔa senˈtraʔ ˈno mo m ˈbam aˈnar mo n ˈtodz i ˈkwam ʔes ˈtropez aˈki / ˈpwez ʔo ˈmew... / ˈbam boˈte marˈtʃa ˈpero ˈja ˈno ˈβam poˈde paˈsa / ˈno ˈβam poˈde paˈsa j ˈβan ˈtindre ke marˈtʃa ˈkaβ a ʔa ˈpar ðe βarseˈlone j ðesˈpwez ð aˈli ˈβam paˈsa ˈfranse // i ˈnatroz aˈla βoˈtiem aˈnarmon taˈme ˈkaβ a ʔa ˈpar ðe kataˈtʃe o a ˈfranse em ˈbarko u ˈkom siˈyese / ˈpero / en ˈtot aʔˈʃo / ðesˈpwez ˈnatroz ˈβam paˈsa a ˈum ˈpɔβte ke z ˈðiw ˈejne a ʔa proˈβinsja ð aʔβaˈsete / ˈperke aˈki taˈme ʔes ˈtropez ˈja enˈtraβem ˈmez i ð aˈli ˈja ˈno moz ˈβam menejˈza ˈnatroz // i akaˈβaða ʔa ˈɣere / ˈpoz aˈlaβonz ˈβam ˈbindre ˈkaβ aˈki / i muns ˈpares / ˈpoz aˈlaβonz ˈβan ˈtindre ke marˈtʃa komˈfor ma ˈβam poˈde / em ˈmiʔ periˈpesjes / lo ke ˈpasa en ʔez ˈɣeres / ke ðe ˈɣere / ma ˈɣweʔa ˈsempre ˈðie / ˈrej i ˈɣere / ˈkun de ʔa ˈtewe ˈtere]

FREGINALS

Teníem lo café i de gent tanta com volíem. I aquí hi havien uns arbres que això, això ho tapava tot, en dos arbres ho tapava tot. A dins teníem lo local del café i aquí fora era para l'estiu. Collona! Teníem tota la gent del poble, no res més, lo menos cent vint o cent trenta.

Vam tindre la primera televisió que va haver, ni Amposta ni a Tortosa n'hi havia cap. Aquí vinien a vore la gent d'Amposta i de Tortosa. De Tortosa, de casa Canivell, aquí van vindre treballadors, ne hi havia alguna pero no donava abast, ja no n'hi havia cap més a cap puesto. Allí i aquí, que això és dir molt, eh! I aquí vinien los de Vulldecona i els d'Amposta, així para vore quan radiaven un partit de fútbol.

Això sí que és primitiu, eh!, i natros va ser porque lo que ara hi ha que se'n cuida, hi ha molta relació, ja en los vells, este *Juanito*, *Caldera* li diuen a n'ell, aquell que té la representació de la Philips. *Juanito*, ¿com li diuen?, este d'Ulldecona, i ell hi havia molta amistat. I allavons pos mos vam ficar, diu:

—Per qué no representes a la Philips?

I vam ficar a German. I ell al moment de dir han vengut los televisors, diu:

—Tu seràs lo primer televisor que tindràs.

Que ell a Ulldecona no el va ficar i aquí me'l va ficar que com tenia el café. Mire de qué li parlo, i aquí venia la gent quan radiaven. Als xixanta, per aquí per aquí, la primera que va haver, ni Amposta ni a cap puesto, eh! Este xic té un televisor i a Amposta se mataven tots los cafeters. Mira si devia ser primitiu para no haver cap televisor a cap puesto, més que a Tortosa, si n'hi havia un o dos, pero allí no donava cobro i d'allà vinien uns de Canivell, treballadors, i de casa, este, Lapeira.

Lo café se dia «Café de Pau», quan se va acabar la guerra vam ficar el café. Vint anys lo vam tindre. Quan se va acabar la guerra, allavons bueno, porque me van donar l'estanc, al ser excombatient me'l van donar ja. Diu:

—Agarra l'estanc.

I mos ho vam tinguer que dixar, porque allavons teníem moltes terres i havíem de tindre allogats i no compensava, teníem massa terra. Pero sí, mos vam defensar, pero això primitiu, això sí que és primitiu. Això és una cosa que es pot apuntar porque és bonic això. La primera televisió que va haver «Casa Pau».

[frezí'naʎs]

[te'niem ʎo ka'fe j ðe 'dzen / 'tanta 'kom bo'tiem // j a'ki j a'βien 'unz 'aβres ke aj'ʃo /
aj'ʃo w ta'paβa 'tot en 'doz 'aβrez u ta'paβa 'tot // a 'ðins te'niem ʎo ʎo'kaʎ deʎ ka'fe
j a'ki 'fɔra 'era 'para † es'tiw // ko'ʎona / te'niem 'tota ʎa 'dzen deʎ 'pɔβte / 'no 'rez
'mes / lo 'menos 'sem 'bin u 'sen 'trenta]

[ʎam 'tindre ʎa pri'mera teʎeβi'sjo ke βa:'βe / ni am'pɔsta ni a tor'toza n j a'βia
'kap // a'ki βi'nien a 'βore ʎa 'dzen d am'pɔsta j ðe tor'toza // de tor'toza / de 'kaza ka
ni'βeʎ / a'ki 'βam 'bindre treβaʎa'ðos / ne j a'βiaʎ 'ɣuna 'pero 'no ðo'naβa a'βas / 'ja
'no n j a'βia 'kab 'mez a 'kap: 'westo // a'ʎi j a'ki / ke aj'ʃo 'ez 'ði 'mol / 'e // j a'ki
βi'nien ʎoz ðe βuʎde'kona i ʎz ð am'pɔsta / aj'ʃi / 'para 'βore 'kwan ra'ðjaβen 'um
par'tid: e 'fudboʎ]

[aj'ʃo 'si 'k es primi'tiw/ 'e / i 'natroz 'βa 'se 'perke ʎo 'k ara 'j a ke se η 'kujða / 'j a
'molta reʎa'sjo / 'ja en ʎoz 'βeʎs / 'este xwa'nito / ka'dera ʎi 'ðiwen a 'neʎ / a'keʎ
ke 'te ʎa reprezenta'sjo ðe ʎa 'fiʎips / xwa'nito / 'kom ʎi 'ðiwen / 'este ð uʎde'kona / i
'eʎ j a'βia 'moltamis'tat // j aʎa'βɔns 'poz moz 'βam ʎi'ka / 'diw /
per 'ke 'no repre'zentez a ʎa 'fiʎibz //

i 'βam ʎi'kaxer'man // i 'eʎ aʎ mo'men de 'ði 'am beŋ'gud ʎos teʎeβi'zos / 'diw /
'tu se'raz ʎo pri'me teʎeβi'zo ke tin'dras //

[keʎ awʎde'kona 'no † βa ʎi'ka j a'ki me † 'βa ʎi'ka ke 'kom te'nia † ka'fe // 'mire
ðe 'ke ʎi 'parto / j a'ki βe'nia ʎa 'dzen 'kwan ra'ðjaβen / aʎ ʎi'ʎanta / per a'ki / per a'ki
/ la pri'mera ke 'βa 'βe / ni am'pɔsta ni a 'kap: 'westo / 'e // 'este 'tʃik 'te 'un teʎeβi
'zo j a: m'pɔsta se ma'taβen 'todz ʎos kafe'tes // 'mira si ðe'βia 'se primi'tiw / 'para
'no a'βe 'kap teʎeβi'zo a 'ka 'pwesto / 'mes ke a tor'toza si n i a'βia 'una w 'ðos /
'pero a'ʎi 'no ðo'naβa 'koβro i ð a'ʎa βi'nien 'unz ðe kani'βeʎ / treβaʎa'ðos / i ðe 'ka
za / 'este / la'pejra]

[lo ka'fe se 'ðia ka'fe 'paw / 'kwan se 'βa: ka'βa ʎa 'ɣera 'βam ʎi'kaʎ ka'fe // 'bint 'aŋz
ʎo 'βam 'tindre // 'kwan se 'βa: ka'βa ʎa 'ɣera / aʎa'βɔnz 'βweno / 'perke me 'βan do
'na † as'taŋ / aʎ 'se: kskomba'tjem me † 'βan do'na 'ja / 'diw //
a'ɣara † as'taŋ]

[i moz u 'βam tiŋ'ge ðe ði'ʎa / 'perke aʎa'βɔns te'niem 'moʎtes 'terez j a'βiem de
'tindre aʎo'ɣadz i 'no kompen'saβa / te'niem 'masa 'tera // 'pero 'si / moz 'βam defen
'sa / 'pero aj'ʃo primi'tiw / aj'ʃo 'si ke s primi'tiw // aj'ʃo 'ez 'una 'kɔza ke s 'pɔt
apun'ta / 'perke z βo'nik aj'ʃo // la pri'mera teʎeβi'zjo ke βa: 'βe / 'kaza 'paw]

LA GALERA

Aquí a la Galera hi havien xixanta molins, xixanta molins, és que cada u es feia la feina a casa d'ell, jo encara el tinc. Lo que els altres ja els han venut.

La prensa i la mola. La mola era la que molia les aulives i la mola la que prensaves. Primer 'nava en matxo, la mola, i la prensa a base de, de tot asunto de sang. Però, després, quan va vindre l'electricitat ho vam arreglar-ho pa que anés en electricitat. No va calguer matxo, ni natros para fer força.

Bueno, l'oli, lo grau segons l'any, porque avui —¿m'entens?— l'oli si es cull bé, eh! Però allavons, com no hi havien medicaments ni hi havia res del món para arruixar les auliveres, i si es corcaven, porque lo, lo roín de l'oli és si cau l'auliva i si està una temporada en terra. Allavons que agarra més grau i, claro, puja un disbarat. Però, claro, ara no es curquen porque ja procura l'amo arruixar l'arbre. Pués lo que dic, com s'arruixa, ja procura que l'auliva no es fàcigue malbé, pos. Porque en este territori nostre és lo qui fa més grau, no aquí a la Galera, tot lo Montsià. I estem en un terreno que diguésem, agarra, diguésem, pués una atmòsfera que no és tan bona com si diguésem a Lleida i Andalusia, i tot això. Ara, que tenim un adelanto que l'oli té més grassa que els altres, d'allò, ah!, i dura més porque l'oli d'aquí del Montsià te pot durar dos o tres anys i no et se farà ranci i l'atre si no el gastes, a l'any ja el pots llançar.

La sansa és l'*orujo*, és lo mateix, quan s'ha prensat que ja no es pot traure més oli, allavons, se ven a la fàbrica d'*orujo* —¿m'entens?— i allí resulta que la trinxen tota la sansa i la posen en unes calderes i allí hi ha una matèria que es diu, a vore, a vore, ¿com se diu?, és igual, és un líquid que posen dins de la caldera i fa sortir tot l'oli que queda.

[la ɣa'tera]

[a'ki a ɫa ɣa'tera j a'βieɲ si'fanta mo'tins / si'fanta mo'tins / 'es ke 'kaða 'u s 'fea ɫa fa'ena 'kaza 'ð eɫ / 'jo ŋ'kara ɫ 'tiŋ / lo ke ɫ 'z atrez 'ja ɫ 'z am be'nut]

[la 'prensa j ɫa 'mɔta // la 'mɔta 'era ɫa ke mo'tia ɫez aw'tiβez i ɫa 'mɔta ɫa ke pren'saβes // pri'me 'naβa em 'matʃo / la 'mɔta / i ɫa 'prensa 'βaze ðe / de 'tot a'sunto ðe 'saŋ // 'pero / des'pwes 'kwam 'ba 'βindre ɫ atektrisi'tat u 'βam are'ɣtar u pa k a'nez an atektrisi'tat // 'no 'βa kaɫ'ɣe 'matʃo / 'ni 'natros 'para 'fe 'fɔrsa]

['bweno / 'lɔti / lo 'ɣraw se'ɣonz 'taɲ 'perke 'βuj / m an'tens / 'lɔti si s 'kuɫ 'βe / 'ε / 'pero aɫa'βɔns 'kom 'no j a'βiem meðika'menz 'ni j a'βia 'rez ðel 'mom 'para: ruj'ja ɫez aw'tiβerez i si s kor'kaβem 'perke ɫo / lo ru'in de 'tɔti 'es 'si s 'kurka ɫ aw'tiβe i si s'ta 'una tempo'raða: n 'tere // aɫa'βɔnz aŋ'kara a'ɣara 'mez 'ɣraw i / 'kɫaro / 'pujza 'un dizβa'rat // 'pero / 'kɫaro / 'ara 'no s 'kurkem 'perke 'ja pro'kura 'ɫ amo aruj'ja 'taβre // 'pwez ɫo ke 'ðik / 'kom s a'rujʃe / 'ja pro'kura ke ɫ aw'tiβa 'no s 'fasiye maɫ 'βe / 'pos // 'perke an 'este teri'tori 'nɔstre z ɫo 'ki 'fa 'mez 'ɣraw / 'no a 'ki a ɫa ɣa'tera / 'tod ɫo mon'sja // j as'tem an 'un te'reno ke / di'yesem / a'ɣare / di'yesem / 'pwez 'una: d'mɔsfere ke 'no 'es 'tam 'bɔna 'kom si ði'yesem a 'ɫejðe j andaɫu'zie / i 'tot a'j'ɔ...// 'ara / ke te'nim 'un aɫe'tanto / ke 'ɫ ɔti 'te 'mez 'ɣrasa keɫz 'atres / d a'ɫɔ / a / i 'ðura 'mes 'perke 'tɔti ð a'ki ðeɫ mon'sja te 'pɔd: u'ra 'ðoz u 'trez 'aɲz i 'no t se fa'ra 'ransi j 'tatre si 'no ɫ 'ɣastez / a 'taɲ 'ja ɫ 'pɔdz ɫan'sa]

[la 'sansa 'ez ɫ o'ruxo / 'ez ɫo ma'tejʃ / 'kwan 's a pren'sat ke 'ja 'no s 'pɔt 'trawre 'mez 'ɔti / aɫa'βɔns / se 'βen a ɫa 'faβrika ð o'ruxo / m an'tens / j a'ɫi re'zultɫa ke ɫa 'trijntʃen 'tota ɫa 'sanse j ɫa 'pɔzen a 'n unes kal'derez j a'ɫi 'j a 'una ma'terja kez 'ðiw / a 'βore / a 'βore / 'kom se 'ðiw... // 'ez 'i'ɣwaɫ / 'ez 'un 'ɫikit ke 'pɔzen 'dinz ðe ɫa kal'dera j 'fa sur'ti 'toɫ: 'ɔti ke 'keða]

GODALL

Lo procés del xampany se comença en lo vi, trapitjar raïm i fer vi, después lo vi aquell lo passes per les màquines, l'afines. Per fer xampany espumós o gasat, allavons se posa un gas carbònic i licor, passes lo gas aquell, l'has da fer entrar passant-lo per una màquina.

Això fa quinze anys o vint-i-cinc, lo menos.

Lo sabó més bo que es feia de tocador se dia *Pilatos*, que eren unes pastilles ovalades perfumades, allò es dia *Pilatos* i después tamé lo mateix nom del sabó lo va posar al xampany, al millor xampany li va posar *Pilatos*. Era el mateix amo, i el sabó allavons, l'atre sabó corrent li posava Ce Hatxe que era el nom d'ell, que era Ceferino Huerta. Lo nom d'ell en un rodillo, les barres del sabó, rrrrut, ho fees córrer per damunt de la barra i quedava marcat i allavons en una màquina anaves tallant les pastilles a mida.

Per esta València, pos que no hi 'nat poques vegades en les caixes al coll pa descarregar, per Saragossa, per Barcelona, per Calataiud, per Oviedo. I después lo xampany igual. De camions allavons, pals mesos de Nadal traïa casi dos camions semanals. En un camion li ficaves cinc-cents fardos, pos veigues a dotze botelles cada fardo, pos qué sé jo, les mil botelles. Això, era vi, lo compraven, perque de la collita... Allavons al xampany..., a un atre, l'etiqueta hi posava *Monte-Caro*, pero lo millor era el *Pilatos*.

[go'daλ]

[lo pro'sez ðeλ tʃam'paŋ se ko'mensa:n ʔo 'βi / trapi'dʒa ra'im i 'fe 'βi / des'pwez ʔo 'βi 'keλ ʔo 'pases per ʔez 'makines / l a'fines / pa 'fe tʃam'paŋ aspu'moz u ɣa'zat / aλa'βɔns se 'pɔsa 'uŋ 'ɣas kar'βɔnik i ti'kor / 'pasez ʔo 'ɣaz a'keλ i 'ʔaz ða 'fe n'tra pa'santɔ per 'una 'makina //

[aj' ʃɔ 'fa 'kinz 'aŋz u βinti'siŋ / ʔo 'menos]

[lo sa'βo 'mez 'βɔ ke s 'feja ðe toka'ðo se 'ðia pi'ʔatos / k'e: ren 'unes pas'tiλez oβa'ʔaðes perfu'maðes / a'λɔ z 'ðia pi'ʔatoz i ðes'pwes ta'me ʔo ma'tejz 'nɔm ðeʔ sa 'βo ʔo 'βa po'za λ tʃam'paŋ/ aʔ mi'λo tʃam'paŋ ti 'βa po'za pi'ʔatos // 'era ʔ ma'tejz 'amo / i ʔ sa'βo / aλa'βɔns / 'latre sa'βo ko'ren i po'zaβa 'θe 'atʃe 'ke ra ʔ nɔm 'deλ / θefe'rino 'wertɔ // lo 'nɔm 'deλ an 'un ro'ðiλo / lez 'βarez ðeʔ sa'βo 'ruuut u 'fees 'kore per ða'mun de ʔa 'βara j ke'ðaba mar'kat j aλa'βɔnz an 'una 'makina: 'naβes ta 'λan ʔes pas'tiλez a 'miða]

[per 'esta βa'ʔensja / 'pos ke 'no j 'nat 'pɔkez βe'ɣaðez an ʔes 'kajʃez aʔ 'kɔλ pa ðeskare'ɣa / per sara'ɣosa / per βarse'ʔona / per kaʔata'jut / per o'βjeðo // i ðes'pwez ʔo tʃam'paŋ i'ɣwaʔ // de ka'mjɔns / aλa'βɔns / pa ʔz 'mezoz ðe na'ðaʔ tra'ia 'kazi 'ðos kami'ons:ema'nats // an 'uŋ ka'mjon ti fi'kaβes:iŋ'sens 'farðos / 'poz 'βejɣez a 'ðodze βo'teles 'kaða 'farðo / 'pos ke 'se 'jɔ / lez 'miʔz βo'teles // aj'ʃɔ 'era 'βi ʔo kom'praβen / 'perke ðe ʔa ku'λita... // aλa'βɔnz aλ tʃam'paŋ... / a w 'natre l ati'keta j po'zaβa 'monte 'karo / 'pero ʔo mi'λo / lo mi'λo 'era ʔ pi'ʔatos]

MAS DE BARBERANS

D'Ulldecona, al que més conec és a l'ancalde, l'ancalde que era, Antich, perquè vaig anar a recitar dos o tres vegades allà baix. Vaig pendre part en un concurs. I allavons, pués, conec tamé al locutor de l'emisora, que és de Santa Bàrbera, pero sa mare era d'aquí del Mas. Allavons pués conec també a un que es diu Masdéu, que és lo president del club de birles, me penso que treballava a l'estació del ferrocarril.

Lo dia que vaig anar a recitar jo allà baix a Ulldecona, perquè jo vaig pendre part allà baix en un concurs de poesia, i vam anar allí a la sala de sessions de l'ajuntament, érem potser una corantena de persones i van donar els premis allí als d'allí d'Ulldecona, de foraster domés estava jo. I, bueno, i dos o tres, los dos o tres primers pués van recitar, los dos o tres primers que van donar, los van fer recitar la poesia, pero lligida. I, encabat, quan van acabar, que mos van donar uns llibres tamé a cada u, li vaig demanar tamé al senyor alcalde que estava allí, si la podia recitar jo esta poesia que hai presentat.

—Sí, home, per qué no?

I allavons, pués, aquells sinyors que hi haven allí, que segur que eren los delegats de l'ajuntament, los que tinien los papers, buscaven los papers a vo(re) si la tinien per allí, dic:

—No, no cal que la busquen que ja me la sé jo.

I allavons me vaig posar a recitar-la, me la sabia molt de memòria, l'hai recitat per tot arreu, que és una dedicada a la terra catalana, a Catalunya. I quan vaig acabar me va entrar este sinyor detràs, que jo no sabia qui era, este sinyor Macip. I em va dir:

—Vosté li faria res tornar-la a recitar esta poesia, un dia a festes.

—No home, l'únic que jo no tinc vehicle.

Diu:

—Per això no es preocupe. Se li pagaran los viatges i se li pagarà el dinar, lo que sigue, pero baixarà, vosté ha da baixar a recitar.

I hi vaig anar.

['maz ðe βarβe'rans]

[d uλde'kona † ke 'mes ko'nek 'ez a † aŋ'kaŋde / † aŋ'kaŋde k 'era / an'tik / 'perke
'βadz a'na resi'ta 'ðoz u 'trez βe'γaðez a'la 'βajf // 'batf 'pendre 'par an 'uŋ koŋ'kurs /
/ j a'la'βons / 'pwes ko'nek ta'me a† toku'to ðe † ami'zora / ke z ðe 'santa 'βarβera /
'pero sa 'mare: ra ð a'ki ðe† 'mas // a'la'βons 'pwes ko'nek tam'be a 'uŋ ke z 'diw
maz'ðew kez †o prezi'ðen ðe† 'k'ub de 'βirles / me 'penso ke treβa'laβa a †asta'sjo
ðe† fero'ka'ri†]

[lo 'dia ke 'βadz a'na resi'ta 'jo a'la 'βajz a uλde'kona / 'perke 'jo 'batf 'pendre
'par a'la 'βajz an 'uŋ koŋ'kurz ðe poe'zia j 'βam a'na: 'li a †a 'sa†a ðe se'sjonz ðe
† adzunta'men i 'erem / p'ot'se / 'una koran'tena ðe per'sonez i 'βan do'na †s
'premis a'li a†z ð a'li ð uλde'kona / de foras'te ðo'mez as'taβa 'jo // i / 'βweno / i 'ðoz
u 'tres / loz 'ðoz u 'tres pri'mes 'pwez 'βan resi'ta / loz 'ðoz u 'tres 'premis pri'mes
ke 'βan do'na / †oz 'βaŋ 'fe resi'ta †a poe'zia / 'pero lid'ziða // j eŋka'bat / 'kwam
'ban aka'βa / ke moz 'βan do'na 'unz 'liβres ta'me a 'kaða 'u / li 'βadz ðema'na
ta'me a† se'no a†'kaŋde / k as'taβa: 'li / si †a po'ðria resi'ta 'jo 'esta poe'zia k 'aj
prezen'tat /

'si / 'ome / 'per 'ke 'no]

[j a'la'βons / 'pwes / a'ke'ls: i'nos ke j 'aβen a'li ke se'γu k 'eren †oz ðe†e'γadz ðe
† adzunta'men / los ke ti'nien †os pa'pes / bus'kaβen †o pa'pe a 'βo si †a ti'niem per
a'li / 'dik /

'no / 'no 'ka† ke †a 'βusken / 'no 'ka† ke †a 'βuskeŋ ke 'ja / 'ja me †a 'se 'jo]

[j a'la'βonz me 'batf po'za: resi'tar†a / me †a sa'βia 'mol de me'morja / l 'aj resi'tat
per 'tot a'rew / ke:z'una ðeði'kaða a †a 'tera kata'†ana / a kata'†uŋa // i 'kwam 'badz
aka'βa me 'βa n'tra 'este si'no ðe'tras / ke 'jo 'no sa'βia 'ki 'era / 'este si'no ma'sip /
i m 'ba 'ði/ bos'te †i fa'ria 'res tor'nar†a: resi'ta 'esta poe'zia / 'un 'dia ra 'festes //
'no 'ome / 'lunik: e 'jo 'no 'tiŋ bi'ik†e //

'diw / per aj'jo 'no s preo'kupe // se †i paya'ran †oz βi'adzez i se †i paya'ra † di'na /
lo ke 'siye / 'pero βajfa'ra / bus'te 'a ða βaj'fa a resi'ta //

'i j 'βadz a'na]

MASDENVERGE

Van trobar una mostra que em van dur d'Amposta, lo que aquella és molt plena, sas, hi ha lo que clareja i el que són lo rejuntat, pero vaig dir: ralla i creu. Vull dir que les atres tant s'han estimat. Tant mos estimem de tot, i és veritat i els diners que val aquella vànua, ne tenen mija dotzena de les que es compren ara, és una cosa que és pa record. Conta, aquella que és de llit gran i toca hasta en terra, vull dir jo que hasta la voreta. Aquella vànua és maca, pero ara no en faria cap més, ja es poden enfadar. I una filla que és carnícera i «mare la vànua, mare la vànua, mare la vànua», vaiga dic:

—Collontra, ja et faré la vànua.

Quan vaig trobar una mostra que em va agradar, dic:

—Si t'agrada esta mostra te la faré, esta.

Diu:

—Sí.

—Pos au.

Tota és iguala, vull dir jo que no té, de dir, un quadro és d'una manera, que tota és igualeta. Pero està feta en un punt així passant lo ganxillo per dins, i un atre així en relleu. No ho dic perque l'haigue feta jo.

[mazðam'berdze]

['ban tro'βa 'una 'mɔstra ke m 'ban 'du ð am'pɔsta / lo k a'keʎa 'ez 'moʎ 'ptena /
'sas / 'j a ʎo ke kʎa'rejza i ʎ ke 'son ʎo redʒun'tat / 'pero 'βadz 'ði / 'raʎa j 'krew //
'buʎ 'ði ke ʎez 'atres 'tan 'san asti'mat // 'tam: oz asti'mem de 'tot / i z βeri'tat / i ʎz ði
'nes ke 'βaʎ a'keʎa 'βanwa / ne 'tenem 'miza ðod'zena ðe ʎes ke s 'kompren 'ara / 'ez
una 'kɔza 'kes pa re'kɔr / 'konta: 'keʎa kez ðe 'ʎid 'gran i 'tɔka sta n'tera / 'buʎ 'di
'jɔ 'kasta ʎa βo'reta // a'keʎa 'βanwa 'ez 'maka / 'pero 'ara 'no ŋ fa'ria 'kab 'mes /
ja s 'pɔðen aŋfa'ða //

j 'una 'fiʎa ke s karni'sera j 'mare ʎa 'βanwa / 'mare ʎa 'βanwa / 'mare ʎa 'βanwa /
'dig 'bajɣa /

ko'ʎontra / 'ja t fa're ʎa 'βanwa //

'kwam 'batʃ tro'βa 'una 'mɔstra ke m 'ba: ɣra'ða / 'dik //

si t a'ɣraða 'esta 'mɔstra te fa're 'esta / 'diw /

'si / 'poz 'aw]

['tota 'ez i'ɣwaʎa / 'buʎ 'di 'jɔ ke 'no 'te / de 'ði / 'uŋ 'kwaðro 'ez 'ðuna ma'nera ke /
'tota 'ez iɣwa'feta // 'pero as'ta 'feta en 'um 'pun aj'ʃi pa'san ʎo ɣaŋ'tʃiʎo per 'ðinz
'j un 'atre aj'ʃinz en re'ʎew // 'no w 'ðik 'perke ʎ 'ajɣe 'feta 'jɔ]

ÀNGELA BUJ ALFARA

LOS MUNTELLS

Aquí no se n'han fet mai de graneres, tots vivien del camp aquí, de l'arròs i de l'hort i aixintes, de graneres i això, no. Aquí tinc, pos, gallines, tinc patos, tinc mudes, pollastres, àdenes. I encabat hi han pollets, tamé, inglesos, los inglesos són estos xicotitos que hi han. No creixen més de mig quilo, estos són inglesos. Una miqueta de cada cosa, de titos i això no en crio mai, perque tens una faenada pa matar-los, són tan grossots.

[loz mun'teʎs]

[a'ki 'no se 'n aŋ 'fed 'maj ðe ɣra'neres / 'todz βi'βien deʎ 'kam a'ki / de t̪ a'roz i ðe
t̪ 'ort j aj'fintes / de ɣra'nerɛz j aj'ʃɔ 'no] [a'ki 'tiŋ / 'pos / ga'lines / 'tiŋ 'patos / 'tiŋ
'muðes / po'kastres / 'aðenes // j aŋka'βad 'j am po'lets / ta'me / iŋ'gɛzos / loz
iŋ'gɛzos 'son 'estos tʃiko'titos ke 'jan // 'no 'krejʃem 'mez ðe 'mitʃ 'kiʎo / 'estos 'son
iŋ'gɛzos // 'una mi'keta ðe 'kaða 'kɔza / de 'titoz j aj'ʃɔ 'no ŋ 'krio 'maj / 'perke
'tenz 'una fae'naða 'para ma'tartos 'son 'taŋ gro'sɔts]

POBLENOU

D'allí a (o)nt estàvem allavons vam passar aquí, a n'esta zona que això tot estava perdut, i això eren tores, tores, que díem, tores de terra, arena, i jo la parcel·la la tinc ans d'arribar a les salines estes d'aquí baix. I allí pos ja la vam agarrar-la, així erma, perduda, mos van donar un tros cada u, una parcel·la, veiga, i allí pos lo meu home se n'anava, ans d'anar al treball i jo pos allavons en uns ganxos, que díem, una forca, la fea a munts para fer la terra que tinc allà baix. I allavons li posàvem mistos, i allavons agarràvem i ho arrabassàvem i a (o)nt era un clot ho tapàvem, si allà era una lloma la rebaixàvem i la ficàvem al clot. I allavons mos va tocar un desaigüe gran, un canal i allò me ho vaig colgar tot jo tot soleta, cabassades de terra al cap i allí. I tinia jo, allavons, tinia lo xiquet, que la xiqueta —tu diràs: quina cosa!— als vint anys me vaig casar, i als vint-i-u vaig ser mare, quan va tindre cinc anys me se va morir. I tinia el noi, i el noi me l'enduia detràs de mi que era xocotet en un caixó, detràs de mi arreballant i traient terra, i anant a pescar pa minjar tamé, tot coses així.

La terra mô la va donar un comandant, la marítima. Encat ja van vindre los enginers.

[ˈɾɔβtɛˈnɔw]

[d a'li ant as'taβem a'la'βɔnz 'βam pa'sa aki / a 'n esta 'sona k aj'ʃɔ 'tot as'taβa
per'ðut / j aj'ʃɔ 'eren 'tɔres / 'tɔres ke ði'em / 'tɔrez ðe 'tera / a'rena / i 'jɔ ʔa par'seʔa
ʔa 'tiŋ 'anz ð ari'βa a ʔes sa'tinez 'estez ð a'ki 'βajʃ / j a'li 'poz ʔa 'βam aya'rara
aj'ʃi 'erma / per'ðuða / moz 'βando'na 'un 'trɔs 'kaða 'u / 'una par'seʔa / 'bejʔa //
j a'li 'poz ʔo 'mew 'ɔme se n a'naβa / 'anz ð a'na ʔ tra'βaʎ / i 'jɔ 'poz en 'unz 'ɣaŋ
ʔʃos ke 'ðiem / 'una 'forka / la 'fe a 'muns / 'para 'fe ʔa 'tera ke 'tiŋ a'la 'βajʃ //
j a'la'βɔnz ʔi po'zaβem 'mistos / j a'la'βɔnz aya'raβem i w araβa'saβem i ant 'era 'uŋ
'kʔɔt u ta'paβem / si a'la 'era 'una 'lɔma ʔa reβaj'ʃaβem i ʔa fi'kaβem aʔ 'kʔɔt //
j a'la'βɔnz moz 'βa to'ka 'un de'zajʔwe 'ɣran / 'uŋ ka'naʔ j a'ʎɔ me w 'βaʔʃ koʔ'ɣa 'tot
'jɔ tetso'ʔeta / kaβa'saðez ðe 'tera: ʔ 'kap j a'li...] [i ti'nia 'jɔ / a'la'βɔns / ti'nia ʔo
ʔʃi'ket / ke ʔa ʔʃi'keta / 'tu ði'ras 'kina 'kɔza / aʔz 'βint 'aŋz me 'βaʔʃ ka'za / j aʔz
βinti'u 'βaʔʃ 'se 'mare / 'kwam 'ba 'tindre 'siŋg 'aŋz me se 'βa mo'ri // i ti'nia ʔ
'nɔj / i ʔ 'nɔj me ʔ an'duja ðe'traz ðe 'mi / 'kera ʔʃoko'tet an 'uŋ kaj'ʃo / de'traz ðe 'mi
/ areβa'san i tra'jen 'tera / j a'nan a pes'ka pa mij'dza ta'me / 'tot 'kɔzes aj'ʃi...]
[la 'tera mo ʔa 'βa ðo'na 'uŋ koman'dan / la ma'ritima // aŋ'kat 'ja 'βam 'bindre ʔoz
aŋdʒi'nes]

LA RÀPITA

Barques i carros l'únic que hi havia aquí. Lo carro era, estava compost per les rodes, les barres, l'aix. L'*escala* diem a la barana i portaven aquelles, aquelles, allò hi dien l'*escala* que les barres arribaven detràs. L'*aix* era lo ferro que aguantava tot lo demés. A la roda, la buixa, a la roda hi posaven així un piu para que no se n'anés per avant i pec atràs. Això és un carro vist, això era la *barana*, hasta aquí, la *barana* diguésem del carro, i aquí estava la roda i això d'allà que trevessava l'aix. La roda, los raïos, la roda allavons aquí anava una barra que es llevava i es posava, forada d'aquí i forada d'aquí i s'enganyava dins i això en diem l'*arquillo*, i aixís aguantava que no es..., que no s'obrigués, les barres d'un puesto a l'atre. Aquí 'nava el matxo, los arreus del matxo, reculans, la safra, la *sofra* era la peça que anava a la panxa de l'animal. Això passava per dins de la barra i aguantava. Allavons aquí tenia lo saió i vàrios arreus. Lo toldo el portaven perque posaven uns aros, que aquí s'acabava en un forat i aquí dins un atre i per damunt estenien l'encerat, que era el toldo, perque segons la faena que feen claró... Ara, lo carro que tenia toldo incorporat fixo hi diem *tartana* a n'això.

La tartana era allò que es dia: «mira, dos mil duros i tartaneta»; perque això era para que l'amo anés a vore la finca, en la tartana diguésem. Dos mil duros i tenia tartaneta. Tenia un animalet jove i anava a recórrer les quatre finquetes i tartana també es posava a carros grans aixins per a traslladar el públic. En ves d'autobusos, i això, s'anava en tartana. N'hi havien dos aquí dalt i una allí baix, per anar a Tortosa, eh!, per anar a Tortosa. Jo vaig 'nar moltíssimes vegades de jovenet i después s'arribava a Amposta i per la Carrova s'anava en carro a Tortosa. Si no, també hi havia un pas allí al riu a Amposta. Passaves a l'atra part i 'naves en lo carro, pero después tamé pujaven en barca hasta la Cava i un vaporet —que es dia *Anita*— pujava de la Cava a Tortosa.

[la 'rapita]

['barkez i 'karož t 'unike j a'βia ki // lo 'karo 'era / as'taβa kom'pɔst per te 'rɔdes / lez 'βares / t 'ajf // t as'kaŋa 'ðiem a ɤa βa'rana j por'taβen a'keles / a'keles / a'ɤɔ j 'ðien t as'kaŋa ke tez 'βarez ari'βaβen de'tras // l 'ajz 'era to 'fero k aɤwan'ta βa 'tod to de'mes // a ɤa 'rɔða / la 'βujfa / a ɤa 'rɔða j po'zaβen aj'fi 'um 'piw 'para ke 'no se n a'nes per a'βan i pek a'tras // aj 'fɔ 'ez 'uŋ 'karo 'βist / aj'fɔ 'era ɤa βa'rana / 'asta'ki / la βa'rana ði'yesem deŋ 'karo / j a'ki as'taβa ɤa 'rɔða j aj'fɔ ð a'ɤa ke treβe'saβa t 'ajf // la 'rɔða / lo 'rajos / la 'rɔða aɤa'βɔnz a'ki a'naβa 'una 'βara ke z ɤe'βaβa i s po'zaβa / fo'raða ð a'ki i fo'raða ð a'ki i s aŋɤan'tsaβa 'ðinz j aj'fɔ n 'diem t ar'kiɤo / i aj'fiz aɤwan'taβa ke 'no s... / ke 'no s oβri'yes / lez 'βarez ð 'um 'pwesto a t 'atre // a'ki 'naβa t 'matfɔ / loz a'rewz deŋ 'matfɔ / reku'tans / la 'safra / la 'sofra 'era ɤa 'pesa k a'naβa ɤa 'paŋtfa de t ani'mat / aj'fɔ pa'saβa per 'ðinz de ɤa 'βara j aɤwan'taβa // aɤa'βɔnz a'ki te'nia to sa'jo j 'βarjoz a'rews // lo 'toŋdo t por'taβem 'perke po'zaβen 'unz 'aros / ke a'ki s aka'βaβa en 'uŋ fo'rad j a 'ki 'ðinz 'un 'atre j per ða'mun aste'nien t anse'rat / k 'era t 'toŋdo / 'perke se'ɤonz ɤa fa'ena ke 'feŋ 'kɤaro... // 'ara / to 'karo ke te'nia to 'toŋdo iŋkorpo'rat 'fikso i 'ðiem tar'tana: n aj'fɔ]

[la tar'tana 'era 'ɤɔ ke z 'ðia // 'mira 'ðoz 'mil 'duroz i tarta'neta / 'perke aj'fɔ 'era 'para ke t amo a'nez a 'βore ɤa 'fiŋka / en ɤa tar'tana ði'yesem // 'doz 'mil 'duroz i te 'nia tarta'neta // te'nia 'un anima'ted 'dzoβe j a'naβa: re'kore tes 'kwatre fiŋ'ketez i tar'tana tam'be s po'zaβa: 'karož 'ɤranz aj'fins per a trazɤa'ða t 'puβɤik // em 'bez ð awto'βuzoz / j aj'fɔ / s a'naβa en tar'tana // n j a'βien 'doz a'ki 'ðaŋ i 'una: 'ɤi 'βajf / per a'na tor'toza / 'e / per a'na tor'toza // 'jo 'βadz 'na moŋ'tisimez βe'ɤaðez de dzoβe'net i des'pwes ari'βaβa m'pɔsta i per ɤa ka'rɔβa s a'naβa eŋ 'karo a tor'toza // si 'no / tam'be j a'βia 'um 'paz a'ɤi aŋ 'riw am'pɔsta / pa'saβez a t 'atra 'par i 'naβez en to 'karo / 'pero des'pwes ta'me puŋ'zaβem em bar'kas asta 'ɤa ɤa 'kaβa j 'um bapo'ret / ke z 'ðia: 'nita / puŋ'zaβa de ɤa 'kaβa: tor'toza]

Això la meua joventut, després jo anava a Tortosa en barca pel riu, des d'Amposta, que ja pujava d'allà baix a la sírria. *A la sirga* vol dir que la barca, la barca tira un cap aquí, un cap d'una corda, i un altre cap a l'atra banda de riu i esta corda anava un cavall, un matxo i anava caminant i això en dien *a la sirga* i pujava la barca allà dalt. Això d'Amposta a Tortosa, si hi havia una averia del vaporet este, de l'*Anita*, o conevol cosa, anaven *a la sirga*. I l'*Anita* este després ja van llevar-ho i van posar el *Carrilet*. Allavons vaig anar a Tortosa en lo *Carrilet* que tenia l'estació d'arribada a Tortosa allí a(o)n està la central d'autobusos, que em penso que encara han conservat l'estacioneta aquella.

Quan van posar el *Carrilet* aquí hi havien uns autobusos ja, ja es va acabar la tartana. La tartana que mos portaven a les quatre del matí. La gent que volia anar a Tortosa se n'anava a apuntar a l'empresa, pa demà a vore a quina hora, a les quatre, pos a les quatre i aquell mateix..., empresa se cuidava de picar a la porta pa despertar els viatjants. Anàvem de matí i tornàvem a la tarde, i la mateixa companyia sortien pa 'nar a Vinaròs, pero anàvem més a Tortosa pe(r)que el comerç d'aquí se nutria més del gènere de Tortosa que del de Vinaròs; a pesar que de Vinaròs tamé en venia de gent. Ui aquells temps, hombre, eren molt tristos aquells temps, eren, eren molt pesadets, era molt trist allò. Avui en dia, los jóvens no saben lo que...

[aj'ʃɔ ʔa 'mewa dʒoβen'tut / des'pwes 'jo a'naβa: tor'toza em bar'kasa peʔ 'riw / dez
ð am'pɔsta / ke 'ja puʒ'zaβa ð a'ʎa 'βajz a ʔa 'sirya // a ʔa 'sirya 'βɔʔ 'di ke ʔa 'βarka /
la 'βarka 'tira 'uŋ 'kap a'ki / 'uŋ 'kab d 'una 'kɔrða / j 'un 'atre 'kap a ʔ 'atra 'βanda
ðe 'riw j 'esta 'kɔrða 'naβa 'uŋ ka'βaʎ / 'um 'matʃo j a'naβa kami'nan j aj'ʃɔ n 'dien
a ʔa 'sirya j puʒ'zaβa ʔa βar'kasa'ʎa 'ðaʔ // aj'ʃɔ ð am'pɔsta tor'toza / si j a'βia 'una
aβe'ria ðeʔ βapo'ret 'este / de ʔ a'nita / u konse'βɔʔ 'kɔza / a'naβen a ʔa 'sirya // i ʔ a
'nita 'este des'pwez 'ja 'βaŋ ʎe'βar u j 'βam po'za ʔ kari'tet // aʎa'βɔnz 'βadz a'na
tor'toza en ʔo kari'let ke te'nia ʔ asta'sjo ð ari'βaða tor'toza a'ʎi a n as'ta ʔa sen'tral
d awto'βuzos ke m 'penso k aŋ'kara 'aŋkonser'βad ʔ astasjo'neta: 'keʎa]
['kwam 'bam po'za ʔ kari'let a'ki 'ja j a'βien 'unz awto'βuzoz 'ja / 'ja z 'βa ka'βa ʔa
tar'tana // ʔa tar'tana ke mos por'taβen a ʔes 'kwatre ðeʔ ma'ti // la 'dʒeŋ ke βo'lia:
'na tor'toza se n a'naβa pun'ta ʔ am'preza / pa ðe'ma 'βore a 'kin 'ɔra / a ʔes 'kwatre /
'poz a ʔes 'kwatre j a'keʎ ma'tejf... / am'preza se kuj'ðaβa ðe pi'ka ʔa 'pɔrta pa
ðesper'ta ʔz βiad'zans // a'naβem de ma'ti j tor'naβem a ʔa 'tarðe / i ʔa ma'tejfa
kompa'nia sur'tiem pa 'na βina'rɔs / 'pero a'naβem 'mez a tor'toza per'ke ʔ ko'merz
ð a'ki se nu'tria 'mez ðeʎ 'dʒenero ðe tor'toza ke ðeʔ de βina'rɔs / a pe'za ke ðe
βina'rɔs ta'me m be'nia ðe 'dʒen // 'uj a'keʎs 'tems / 'ombre / 'erem 'moʔ 'tristoz
a'keʎs 'tems / 'eren / 'erem 'moʔ peza'ðets / 'era 'moʔ 'triz a'ʎɔ // a'βuj en 'dia /
loz 'dʒoβenz 'no 'saβen ʔo ke...]

SANT JAUME D'ENVEJA

A Tortosa vaig estar-hi, pos aquells cinc anys o sis i després vaig treballar a les samarretes. Jo estava treballant al de Sans. I vaig sortir perquè guanyava poc, les modistes guanyaven poc allavons. Me vaig casar a l'any vint-i-nou, pos devia ser l'any, pos qué et diré, l'any quinze o devuit. Allavons me vaig posar a treballar potser a les samarretes. A les samarretes vaig treballar quinze o setze anys, després me vaig casar als vint-i-nou. Me'n recordo de tot, ja ho crec i treballava a la fàbrica de Sans; que estava esta fàbrica, estava esta fàbrica davant del parque, a un carrer d'aquells que entren dins, pac a dins, que se'n va a l'estació, recte a l'estació, en un carrer d'aquells treballava jo, allí estava la fàbrica de Sans.

Per la via del *Carrilet* passaves, no, i en un, diem-li, a mitjan arribar a l'estació del *Carrilet*, allavons estava, hi ha, o hi havia o hi està igual lo carrer, un carrer recte que va al tren, al trenet no, al tren, i allí estava la fàbrica de Sans. Però ans de casar-me jo, la fàbrica esta la van tancar i la van fer a Roquetes, als Quatre Camins, no a Roquetes, Roquetes no, als Quatre Camins. Hi han quatre camins que va un a Jesús, l'atre a Roquetes i l'atre a Tortosa. Pos en aquell desvio allí van fer la fàbrica. Però ara em van dir que aquella fàbrica la van tancar perquè va morir l'amo, va morir el fill i la dona. Sí, van morir tots, me van dir. I allí han posat una fàbrica de licors, me van dir. Però jo encara vaig treballar molt poquets dies allí, a Roquetes, prop de Roquetes. Hi vaig treballar molts pocs dies, perquè la van trespasar, hi vaig diguer treballar uns quinze o vint dies. Vull dir que allí hi vaig treballar poc, perquè ja em vaig casar...

[səŋ'dzawme ð am'bejza]

[a tor'toza 'βadz as'tar i / 'poz a'keɫs: 'iŋg 'aŋz u 'siz i ðes'pwez 'βatʃ treβa'ɫa: les sama'retes // 'jo s'taβa treβa'ɫan aɫ de 'sans / a ɫa 'faβrika ðe 'sans / i 'βatʃ sor'ti 'per ke ɣwa'ŋaβa 'pɔk / ɫez mo'ðistez ɣwa'ŋaβem 'pɔk aɫa'βɔns // me 'βatʃ ka'za ɫ aŋ binti'nɔw / 'poz ðe'βia 'se 'ɫ aŋ / 'pos 'ke d di're / 'ɫ 'aŋ 'kinze w ðe'βujt // aɫa'βɔnz me 'βatʃ po'za treβa'ɫa 'pɔt 'se a ɫes sama'retes // a ɫes s ama'retez 'βatʃ treβa'ɫa 'kinze w 'sedz 'aŋs // i ðis'pwez me 'βatʃ ka'za ɫz βinti'nɔw // me n re'kɔrðo ðe 'tot / 'ja w 'krek i treβa'ɫaβa ɫa 'faβrika ðe 'sans / ke as'taβa 'esta 'faβrika / as'taβa 'esta 'faβrika ða'βan ðeɫ 'parke a 'uŋ ka're ð a'keɫs ke n'tren 'dins / pak a 'ðins ke se m 'ban a ɫ asta'sjo / 'rekte a ɫ asta'sjo an 'uŋ ka're ða'keɫs / treβa'ɫaβa 'jo / a'ɫi as'taβa ɫa 'faβrika ðe 'sans]

[per ɫa 'βia ðeɫ kari'tet pa'saβes / 'no / j an 'un / di'emɫi / a mi'tan ari'βa: ɫ asta'sjo ðeɫ kari'tet / aɫa'βɔnz as'taβa / 'j a / o j a'βia o j as'ta j'ɣwa: ɫo ka're / 'uŋ ka're 'rekte ke 'βa al 'tren / 'no al tre'net / al 'tren / j a'ɫi s'taβa ɫa 'faβrika ðe 'sans // 'pero 'anz ðe ka'zarme 'jo / la 'faβrika 'esta ɫa 'βan taŋ'ka j ɫa 'βaŋ 'fe a ro'ketes / ro'ketez 'no / aɫz 'kwatre ka'mins // 'j aŋ 'kwatre ka'mins / ke 'βa 'un a dze'zus / 'l atre a ro'ketez i 'ɫatre a tor'toza // 'poz a'ɫi an a'keɫ dez'βio a'ɫi 'βaŋ 'fe ɫa 'faβrika //

'pero 'ara m 'ban 'di ke a'keɫa 'faβrika ɫa 'βan taŋ'ka 'perke 'βa mo'ri 'ɫamo / 'βa mo'ri ɫ 'fiɫ i ɫa 'ðɔna // 'si 'βam mo'ri 'tots / me 'βan 'di // j a'ɫi 'am po'zat 'una 'fa βrika ðe ti'kors / me 'βan 'di // 'pero 'jo aŋ'kara 'βatʃ treβa'ɫa 'moɫ po'kedz 'ðiez a 'ɫi a ro'ketes / 'pɔb de ro'ketes // i 'βatʃ treβa'ɫa 'moɫs 'pɔgz 'ðies / 'perke ɫa 'βan trespa'sa i 'βadz di'ɣe treβa'ɫa 'uns 'kinze w 'βin 'dies // 'buɫ 'di k a'ɫi j 'βatʃ treβa 'ɫa 'pɔk / 'perke 'ja m 'batʃ ka'za]

SANT JOAN DEL PAS

Les festes d'allavons eren, si fa no fa, com les d'ara. Feien, pos, lo dia de Sant Joan, pos la missa, cantada molt arreglada, ans de la guerra ja parlo. I endespués pos feen olles, que díem, no sé si sap lo que vull dir. Una corda en olles. Ara ja ho feien, no sé qué hi fiquen ara una atra cosa, pero allavons olles de terra i es trencaven, en juguines pa la canalla. Este acte era pa la canalla i de tarde pos pa la joventut ball a la placeta esta que hi ha aquí dalt, una música pos de la Galera o de Traiguera i llogaven..., i hi havia vegades que la banda d'aquí baix de Ulldecona tamé segons los jóvens als qui ho volien, als que ho dien. Baixaven los dels voltants, com ara encara s'estila, baixaven los de Sant Rafel i els dels Valentins, i més que de cap puesto de Ulldecona.

En més antic no en féiem la foguerada. Ara s'ha estilat més això per tot arreu. Ja començàvem una mica de rondalla hi havia a vegades, domés una guitarra i un acordeon i passaven per les cases.

[saj dzu'an deɫ 'pas]

[les 'festez ð aɫa'βɔnz 'eren / si 'fa w 'no 'fa / 'kom tɛz ð 'are // 'feem 'poz tɔ 'ðia ðe
'saj dzu'an / 'poz tɔ 'mise kan'taðe / 'moɫ are'ɣtaðe / 'anz ðe tɔ 'ɣere 'ja 'partɔ //
j andes'pwes 'poz 'ja 'feen 'ɔɫes / ke 'ðiem / 'no 'se si 'sab tɔ ke 'βuɫ 'di // 'una 'kɔr
ðe en 'ɔɫes // 'are.../ 'no 'se 'ke j 'fiken 'are 'una tra 'kɔze / 'pero aɫa'βɔnz 'ɔɫez ðe
'tere i s treŋ'kaβen eŋ dzu'ɣines pa tɔ ka'naɫe // 'este 'akte 'ere pa tɔ ka'naɫe j ðe
'tarðe / 'pos pa tɔ dzoβen'tud 'baɫ a tɔ pɫa'sete 'este ke 'ja 'ki ðaɫ / 'una 'muzike
'poz ðe tɔ ɣa'tere w ðe traj'ɣere j ɫo'ɣaβen... / i j a'βie βe'ɣaðes ke tɔ 'βande ð a
'ki 'βajz ðe uɫde'kone ta'me / se'ɣonz tɔz 'dzoβenz aɫz ke w 'ðien / baj'jaβen tɔz
ðeɫz βol'tans / 'kom 'araŋ'ka s as'tite / baj'jaβen tɔz ðe 'san ra'feɫ i tɔz ðeɫz βaɫen'tins
/ i 'mes ke ðe 'kap 'pwesto ðe uɫde'kone]

[em: 'ez an'tig 'no ŋ 'fejɛm tɔ foɣe'raðe // 'ara s asti'tad 'mez aj'fɔ per 'tot a'rew /
'ja komen'saβem 'una 'mika ðe ron'daɫe j a'βie βe'ɣaðes / do'mez 'una ɣi'tare j un
akorðe'on i pa'saβem per tɛs 'kazes]

SANTA BÀRBARA

Pero allavontes no es fea la cosa tan apretada com ara i anàvem a escola, que era un centre recreatiu. I als sócios al mateix edifici hi havia teatro i allí sortien savis en un simple mestre, que no el puc oblidar. Educació moltíssima, urbanitat. Allí portàvem lo llibret de la urbanitat... A còpia de lletra i lliçons no sabem primer l'educació, que és lo que s'han descuidat avui. No és una vergonya, això?

Ma filles, no em diran mai «tu»: «vosté pare, pare, vosté.»

Lo menut un dia es va descuidar, diu «Tu».

Li vaig donar una mirada, ja no ho ha tornat a dir més. Dirà quines rareses, veritat. Ara se'n fa massa, se'n fa massa, perque es prenen una llibertat fora de mida. Me posa la carn de gallina quan hi penso en la falta d'educació.

Jo vaig deixar d'anar a escola, pos als dotze anys, ja pot ser ja, casi bé ja no hi 'nava. Jo havia d'anar a col·leigi, tenia la vocació de capellà. I com tenia la vocació d'anar al seminari, ja s'havia mort ma mare. L'any deu segur que ja s'havia mort ma mare. I jo, com tenia esta vocació, ja em tenia preparat que havíem da portar los llançols i això pa anar al semenari i la fetxa d'entrar esclata la guerra mundial, l'any catorze. I mon pare, com teníem lo negoci, diu:

—Tu no surtes fill meu. Natros tenim relacions en Itàlia i tot això.

I la guerra em va suspendre tot això, en la educació de l'escola tot sol, tota la que hai tingut.

Pero después, al treball i en lo treball me va formar. És més l'interés..., lo repàs, que en díem, de nit. Per cert que érem tres o quatre amics tots sols. I tots pos tamé s'han distinguit en alguna cosa.

És la força de voluntat d'un home. És dir que ja dic, jo vaig tindre que deixar els estudis per n'estes circumstàncies, havent da passar..., pero ja se declara la guerra i s'ha acabat.

[ˈsanta ˈβarβera]

[ˈpero aˈlaβonteˈz ˈno s ˈfea ˈta ˈkɔza ˈtan apreˈtaða ˈkom ˈara j aˈnaβem a sˈkɔta / ke ˈera ˈun ˈsentro rekreaˈtiw // j aˈts ˈsɔsjos / aˈt maˈteɟz eðiˈfisi j aˈβia teˈatro j aˈli surˈtien ˈsaβiz en ˈun ˈsimpte ˈmestre // ke ˈno t ˈpuk oʃbiˈða / eɖukaˈsjo moʃˈtisima / urβaniˈtat // aˈli porˈtaβem ˈto ˈliβred de ˈta urβaniˈtat / ˈke z ˈto ke s ˈan deskujˈðat a ˈβuj // ˈno z ˈuna βerˈyoɲa ajˈfɔ // a ˈkɔɾja de ˈletra j ˈliˈsonz ˈno saˈβem priˈme t eɖu kaˈsjo]

[ma ˈfiˈles / ˈno m diˈran ˈmaj ˈtu / bosˈte ˈpare / ˈpare / bosˈte // lo meˈnut un ˈdia z ˈβa ɖeskujða / ˈdiw / ˈtu / li ˈβadz ɖoˈna ˈuna miˈraða / ˈja ˈno w ˈa torˈnat a ˈdi ˈmes // diˈra ˈkine raˈrezes / beriˈtat // ˈara se ɲ ˈfa ˈmasa / se ɲ ˈfa ˈmasa / ˈperke ˈpre nen ˈuna ˈliβerˈtat ˈfɔra de ˈmiða // me ˈpɔza ˈta ˈkarn de ɣaˈlina ˈkwan i ˈpenso en ˈta ˈfaʎta ɖ eɖukaˈsjo]

[ˈjo ˈβadz diˈja ɖ aˈna sˈkɔta ˈpoz aˈt ˈðodz ˈaɲs / ˈja ˈpɔt ˈse ˈja/ ˈkazi ˈβe ˈno j ˈnaβa / / ˈjo aˈβia ɖ aˈna: koˈteɟzi / teˈnia ˈta βokaˈsjo de kapeˈla // i ˈkom teˈnia ˈta βokaˈsjo ɖ aˈna t semiˈnari / ˈja s aˈβia ˈmɔr ma ˈmare // l ˈaɲ ˈðew seˈɣur ke ˈja s aˈβia ˈmɔr ma ˈmare // i ˈjo ˈkom teˈnia ˈesta βokaˈsjo / ˈja m teˈnia prepaˈrat k aˈβiem da porˈta ˈtoz ˈlanˈsɔtɟ j ajˈfɔ pa ˈna t semeˈnari iˈta ˈfetja ɖ anˈtra sˈkɔta ˈta ˈɣera munˈdjal / l ˈaɲ kaˈtorze / i mum ˈpare ˈkom teˈniem ˈto neˈɣɔsi / ˈdiw / ˈtu ˈno ˈsurtes ˈfiˈk ˈmew / ˈnatros teˈnim reˈtaˈsjonz en iˈtaʎja j ˈtot ajˈfɔ]

[i ˈta ˈɣera m ˈba susˈpendre ˈtot ajˈfɔ / en ˈta eɖukaˈsjo de t asˈkɔta ˈtot ˈsɔt / ˈtota ˈta ˈk aj tiɲˈgut // ˈpero ɖesˈpwez aˈt traˈβaˈl j en ˈto traˈβaˈl me βa forˈma // ˈez ˈmez t inteˈres... / lo reˈpas / ke n ˈdiem / de ˈnit // per ˈsert ˈk erem ˈtrez u ˈkwatre aˈmiks ˈtot ˈsɔts // i ˈtots ˈpos taˈme s ˈan distiɲˈgit en aˈɣuna ˈkɔza]

[ˈez ˈta ˈfɔrsa de βoʃuntad ˈd un ˈɔme // ˈez ˈdi ke ˈja ˈðik / ˈjo ˈβatʃ ˈtindre ke diˈja tɟ asˈtuðis per ˈn este sirkunsˈtansjes / ˈaβen da paˈsa... / ˈpero ˈja se deˈkɔra ˈta ˈɣera j ˈs a akaˈβat]

LA SÈNIA

Vaig anar a escola en etapes. Primerament vaig anar dels sis als nou; als nou d'hasta els onze domés hi vaig anar d'estiu, d'hivern: a plegar i vaig pujar a viure aquí dalt i ja no vaig anar-hi més. Lo que después va passar que vaig anar, vaig estar dos anys encar no vaig anar a cap puesto, pero después vaig anar, me pareix que tres anys, a un mestre que li dien *Ruiz*, que era molt bo.

I de les Cases teníem una mestreta, donya Adelina Garcia, era de Canet, i sí una miqueta, pero no despuntava massa aquella dona, i perdia molt de temps, que com era un poble menut anàvem xics i xiques, tamé, i perdia molt de temps ensenyant la labor a les xiques, de cosir, bordats, telerets i puntilles i tot això. I ara, adés, te posava un problema i venia al cap d'una hora; pero vamos, mos va ensenyar a sumar, multiplicar i restar, això sí. Això bé, i algun problema i la geografia física i política d'Europa, allò dels mapetes.

Pero después vaig anar en este mestre, que tamé va passar un plan molt bonic. Jo arribo allí, que no hi havia dingú a la classe, i m'assento allí a on me va paréixer, i justet me vaig assentar al puesto que tots eren analfabetos, pero em va posar una abreviatura que, tonto de mi, no la vaig saber entendre, una D al problema que em va posar. Allavontes, dixo la llibreta en terra i, tornaràs, perque ell anava d'un a un alumno, domés per detràs mirava, si l'alumno anava bé no li dia res i si no anava bé, pos, li fea comparances en una atra cosa fora del problema i aquell dia: "Au pos este meu tamé és igual." I l'encarrilava i se n'anava a l'atre, no fea atre aquell home no parava.

I allí els alumnets del costat, tots eren analfabetos:

—Ai, ai, ai treballa, treballa que este mestre, aquí, qui no teballa, se la carrega.

—Bueno, si no entens lo problema, no el faços.

[la 'senje]

['badz a'na s'kɔʎa en e'tapes // primera'men / 'badz a'na ðets: 'iz aʎz 'now / aʎz 'now
ð 'aste ʎz 'onze ðo'mez i 'badz a'na ð es'tiw / d i'βern a pte'ya j 'βatʃ puʎza βiwre
a'ki 'ðaʎ i 'ja 'no 'badz a'nar i 'mes // lo ke ðes'pwez 'βa pa'sa ke 'badz a'na / 'badz as
'ta 'ðoz 'aʎz eʎ'ka no 'badz a'na kap: 'westo / 'pero ðes'pwez 'badz a'na / me pa'rejʃ
ke 'trez 'aʎz / a 'um: 'estre ke ti 'ðien ru'is / ke 'era 'moʎ 'βo //
i ðe ʎes 'kazes te'niem 'una mes'trete / 'doʎa: ðe'fine ya'r'sie / 'ere ðe ka'net /
i 'si 'una mi'kete / 'pero 'no ðes'pun'taβa 'masa a'keʎa 'ðone / i per'die 'mol de
'tems / ke 'kom 'era 'um 'pɔβte me'nut a'naβem 'tʃiyz i 'tʃikes / ta'me i per'die 'mol
de 'temz anse'jan ʎa ʎa'βor a ʎes 'tʃikes / de ko'zi / bor'ðats / teʎe'redz i pun'tilez
i 'tot aʃ'ʃo // j 'ara 'ðes te po'zaβa 'um pro'βteme j βe'niaʎ ʎ 'kab d 'un 'ore / 'pero
'βamos / moz 'βa nse'ja su'ma /multipti'ka j res'ta / aʃ'ʃo 'si / aʃ'ʃo 'βe j aʎ'γum
pro'βteme j ʎa dzeoyra'fie 'fizike j po'titike ð ew'rope / a'ʎo ðeʎz ma'petes]

['pero ðes'pwez 'badz a'na an 'este 'mestre / ke ta'me 'βa pa'sa 'um 'pʎam 'moʎ βo'nik
//

'jo a'riβo a'ʎi / 'no ja 'βia ðiʎ'gu a ʎa 'kʎase j m a'sento a'ʎi a 'om: e 'βa pa'rejʃe /
i dzus'ted me 'badz asen'ta ʎ 'pwesto ke 'todz 'eren anaʎfa'βetos / 'pero m 'ba po'za w
na βreβja'ture ke / 'tonto ðe 'mi / 'no ʎa 'βatʃ sa'βe an'tendre / 'una ðe aʎ pro'βteme
ke m 'ba po'za // aʎa'βontes / 'diʃo ʎa ʎi'βreta:n 'tere 'i / torna'ras / 'perke ʎ a'naβa
'ð un a 'un a'ʎumno / do'mes per ðe'traz mi'raβe / si ʎ a'ʎumno a'naβa 'βe 'no ti 'die
'rez i si 'no a'naβa 'βe ti 'fea kompa'ransez en 'una atra 'kɔze 'fɔra ðeʎ pro'βteme /
'pos / j a'keʎ 'dia / 'aw 'poz 'este 'mew 'ez i'γwaʎ ta'me j ʎ aʎkari'ʎaβe j se n a'naβa
ʎ 'atre / 'no 'fea atre a'keʎ 'ome 'no pa'raβe / ja 'ʎi ʎz aʎum'nedz ðeʎ kos'tat / ke
'todz 'eren anaʎfa'βetos / 'aj 'aj 'aj tre'βaʎe / tre'βaʎe k 'este 'mestre a 'ki 'no
tre'βaʎe / se ʎa ka'reye / 'bweno / si 'no n'tenz ʎo pro'βteme 'no ʎ 'fasos]

I a mi em faltava la qualificació d'aquella lletra, lo que era. I ve el mestre allí i ja va vindre tot de pressa porque anava d'alumno en alumno mirant i a l'alumno més prop de mi ni el va mirar tampoc. I jo li giro la llibreta de seguida i li dic:

—Esta abreviatura, ¿qué quiere dessor senyor maestro?

—Dudoso.

—Pues dispense que esto para mí es poco.

I em va pegar una mirada, sas, i bueno al cap d'un moment ja el tornava a tindre allí i aquell problema jo ja el tenia fet. I aquella nit me va ficar lo menos deu problemes, pero, tots de restar per amunt, va anar pujant, va anar pujant, va anar pujant i quan..., mare! Jo els vaig fer-los tots porque tots los que es traïen així..., i comprar i vendre i tot això ho sabia fer tot.

I aquell hivern va passar així, pero al segon hivern ja em va ficar en los que feien problemes de categoria, i al tercer hivern ja els fea tan bé com los pogués fer lo primer alumno que hi havia allí.

[j a 'mi ŋ fal'taβa ʔa kaʔifika'sjo ð a'keʎe 'ʎetra / lo ke 'era // i 'βe: ʔ 'mestre 'ʎi
i 'ja 'βa 'βindre 'tod de 'prese / 'perke a'naβa ð a'ʔumno n a'ʔumno mi'ran j a
ʔ a'ʔumno 'mes 'pɾob de 'mi 'ni ʔ 'βa mi'ra tam'pɔk / i 'jɔ ʔi 'dʒiro ʔa ʎi'βreta ðe se
'yiða j ʔi 'ðik // 'esta βreβja'tura / 'ke 'kʎere de'sir se'ɲor ma'estro / 'diw // du'ðoso //
'pwez ðis'pense 'ke: sto 'para 'mi 'es 'poko // i m 'ba pe'ɣa 'una mi'raðe / 'sas /
i 'βweno aʔ 'kab d 'um:o'men 'ja l tor'naβa tindre a'ʎi j a'keʎ pro'βteme 'jɔ 'ja l te
'nie 'fet // j a'keʎe 'nid me 'βa fi'ka ʔo 'menoz 'ðew pro'βtemes / 'pero 'todz ðe
res'ta per a'mun / 'ba 'na puʎ'zan / 'ba 'na puʎ'zan / 'ba 'na puʎ'zan i 'kwan / 'mare /
jo ʔz 'βaʦ 'ferʔos 'tots 'perke 'todz ʔos ke s tra'ien aj'ʒi / i kom'pra j 'βendre / 'tot aj
'jɔ w sa'βia 'fe 'tot]

[j a'keʎ i'βern 'ba pa'saj 'ʒi / 'pero aʔ se'ɣon i'βern 'ja m 'ba po'za en ʔos ke 'fejem
pro'βtemez ðe kateɣo'rie / j al ter'se j'βern 'ja ʔs 'fea 'tam 'be 'kom ʔos pu'ɣes 'fe ʔo
pri'me a'ʔumno ke j a'βia: 'ʎi]

ULLDECONA

Aquí a Ulldecona, que antigament jo no ho hai alcançat, se produïen les millors faves de tot, de tot..., diem-li les millors faves del món. Tenien un sabor especial i segons Moll-Alcover és..., al favut vol dir abundància de faves i com que aquí les produïen i això... No fa molt encara venien a buscar para fer-les en conserva, venien a buscar faves d'aquí. I per això allavontes resulta que el qui tenia moltes faves, al minjar ne posava moltes, el que no les coltiva tant i hi ha un verset —que a Alcanar no el diuen com lo diuen aquí. Aquí diuen:

*A Ulldecona, els favuts,
a Alcanar la fava clara,
i el burro del canareu,
per un llicsó s'aufegava.*

...Això dels pobles i això... En canvi ells no ho diuen així. O sigui que si a Ulldecona hi ha abundància de faves, hi ha abundància, poden posar la fava espessa.

*A Ulldecona favuts, l'olla plena.
A Alcanar, la fava clara*

A mi me diuen de que el faldut..., sí que està a la falda de Montsià. I bueno és que era, és que era també l'argument que posen, era que els regidors, los concejals d'allavontes anaven en capa i sombrero de tarot. Ah! És que anaven així en una capa llarga i tot això i diu que per la capa llarga els dien falduts. No em val l'argument perquè los pobles de certa importància, com allavontes la tenia Ulldecona, los regidors, los concejals dels ajuntaments anaven uniformats en la capa llarga i el sombrero de tarot. Ara, est argument de la fava i del vers que és molt antic sí que em val. I claro si tens molt de cuidado d'insistir.

[uʎde'kone]

[a'ki a wʎde'kone / ke antiɣwa'men 'jo 'no 'w aj aʎkan'sat / se proðu'ien ʎez mi'ʎos 'faβes / de 'tot / de 'tot... / di'emti ʎez mi'ʎos 'faβez ðeʎ 'mon // te'nien 'un sa'βor espe'sjaʎ i se'ɣonz 'moʎ aʎko'βe s... / aʎ fa'βud 'boʎ 'ði aβun'dansje ðe 'faβez i 'kom k a'ki ʎes proðu'ien j aj'ʎo... // 'no 'fa 'moʎ aŋ'ka βe'nien a βus'ka 'para 'fer ʎez eŋ kon'serβe / be'nien a βus'ka 'faβez ð a'ki / i per aj'ʎo aʎa'βonte re'zulte ke ʎ 'ki te 'nie 'moʎtes 'faβez / j aʎ miŋ'dza ne po'zaβe 'moʎtes / eʎ ke 'no ʎes kolti'βaβe 'tan i j 'a 'um ber'set / ke aʎka'na 'no l 'ðiweŋ 'kom ʎo 'ðiwen a'ki]

[a'ki 'ðiwen //

a wʎde'kone ʎs fa'βuts

a: ʎka'na ʎa 'faβe 'kʎare

i ʎ 'βuro ðeʎ kana'rew

per uŋ ʎik'so s awfe'ɣaβe]

[... aj'ʎo ðeʎs 'poβʎez j aj'ʎo... / eŋ 'kambi 'eʎz 'no w 'ðiwen aj'ʎi // o 'siɣe ke si a uʎde'kone j 'a: βun'dansje ðe 'faβes / j 'a: βun'dansje / 'poðem po'za ʎa 'faβe as 'peɣe]

[a wʎde'kone fa'βuts / l 'oʎe 'pʎene

a: ʎka'na ʎa 'faβe 'kʎare]

[a 'mi me 'ðiwen de ke ʎ faʎ'dut... / 'si k es'ta ʎa 'faʎde ðe mon'sja // i 'βweno 'es 'k ere ta'me / ʎ arɣu'meŋ ke 'pozen / 'ere ke ʎz rezi'dos / los konse'zaʎz ð aʎa 'βonteʎ a'naβen eŋ 'kaβe j som'brero ðe ta'rɔt // 'a / 'es ke a'naβen aj'ʎi en 'una 'kaβe 'ʎeɣe j 'tot aj'ʎo j 'pero 'ðiw ke per ʎa 'kaβe 'ʎeɣe ʎz 'ðiem fal'duts // 'no m 'baʎ 'est arɣu'mem 'perke ʎos 'poβʎez ðe 'serta jmpor'tansja / 'kom aʎa'βonteʎ ʎa te'nien wʎde'kone / lo rezi'dos / loz konse'zaʎz ðeʎz adzunta'menz a'naβen unifor'madz en ʎa 'kaβe 'ʎeɣe j ʎ som'brero ðe ta'rɔt / 'are 'est arɣu'men de ʎa 'faβe j ðeʎ 'βers / ke z 'moʎ an'tik / 'si ke m 'baʎ // i 'kʎaro si 'tenz 'mol de kuj 'ðaðo ð insis'ti]

Ulldeconenc és que no és. I aquí ja diuen tots *ulldeconenc* i jo t'explicaré la història. Los de Ulldecona en verdaderament se diuen *ulldeconins*. I si mos remetim als anys trenta-u, trenta-dos, trenta-tres, trenta-quatre, trenta-cinc en qué se fomentava tamé lo català. Jo m'agradaria trobar escrits d'aquella época, n'hai trobat algun en Joume Antich, lo pare del que va ser alcalde, ja ho coneixes això; ara perque no tinc temps, perque si no segurament que 'nés trobat.

Diu: “ulldeconincs, ulldeconí, ulldeconins”. I quan allavontes de la República en qué se fea molt eleccions, molt seguit, casi que cada dos o tres mesos ne hi havien para *concejals*, para diputats, para el jutge, que no s'ha dit aquí mai jutge sinó *jués*, veritat, pos tamé, tamé se votava i tot això, pos allavontes la propaganda i tot dalt posaven entre admiracions: ¡Ulldeconins!

Bé, va vindre aquí un moment, me referixo a l'orfeó, en qué un senyor va emplear la paraula *ulldeconenc*, se dia Orfeó Montsià i aquell orfeó per causa de guerra i tot això va desaparéixer i els continuadors..., pero com aquell nom, se va disoldre la entitat perque havia agafat certa tendència i totes estes coses, primer se dia Agrupació Artísticomusical i después Orfeó Ulldeconenc. Lo qui va fer això era un que venia de Reus. Los de Reus són *reusencs* i quan jo me vaig enterar de que em posaven vaig anar an este sinyor. Dic:

—Escolte m'hai enterat d'això..., a Ulldecona som *ulldeconins*.

Diu:

—Home ja ho sé, pero los agrada.

[uʎdeko'neŋ 'es ke 'no 'es // j a'ki 'ja 'ðiwen 'todz uʎdeko'neŋ i 'jo t aspʎika're ʎa js
'tɔrje // loz ðe uʎde'kone / em berðaðera'men / se 'ðiwen uʎdeko'nins // i 'si mo re
mi'tim aʎz 'aŋs 'trenta 'u / 'trenta 'ðos / 'trente 'tres / 'trente 'kwatre / 'trente 'siŋ eŋ
'ke se fomen'taβe ta'me ʎo kata'ʎa // 'jo m aɣra'ðarie tro'βa es'kridz ð a'keʎe
'epoka / 'are 'perke 'no 'tiŋ 'tems / 'perke si 'no seɣura'meŋ ke 'n es tro'βat / 'n aj
tro'βat aʎ'ɣun eŋ 'dʒowme an'tik / lo 'pare ðeʎ ke 'βa 'se aʎ'kaʎde / 'ja w ko'nejfez
aj'ʎo 'ðiw / uʎdeko'nins / uʎdeko'ni / uʎdeko'nins]

[i 'kwan aʎa'βontez ðe ʎa re'puβtike eŋ ke se 'fee 'moʎ eʎek'sjonz 'moʎ se'ɣit / 'kazi
ke 'kaða 'ðoz o 'trez 'mezoz ne j a'βiem 'pare konse'xaʎs / 'pare ðipu'tats / 'pare ʎ
'dʒudze / ke 'no 's a 'ðit a'ki 'maj 'dʒudze si'no 'xwes / beri'tat / 'pos ta'me / ta'me
se βo'taβe j 'tot aj'ʎo / 'poz aʎa'βontez ʎa propa'ɣande j 'tod 'aʎ po'zaβen entre
admira'sjons / uʎdeko'nins]

[ʎe / 'ba 'βindre a'ki 'um: o'men eŋ ke 'un se'jo 'βa mɔʎe'a ʎa pa'rawʎa uʎdeko'neŋ
/ me refe'riʎo a ʎ orfe'o / se 'ðia orfe'o mon'sja j a'keʎ orfe'o per 'kawzez ðe 'ɣere j
'tot aj'ʎo 'βa ðezapa'rejfe i ʎs kontinwa'ðos... / 'pero 'kom a'keʎ 'no'm... / se 'βa ði'zɔʎ
dre ʎa enti'tat 'perke a'βia ɣa'fat 'serta ten'densje j 'totez 'estes 'kozes / pri'me
se 'ðia aɣrupa'sjo ar'tistiko muzi'kaʎ i ðes'pwez orfe'o uʎdeko'neŋ // lo 'ki w
'βa 'fe aj'ʎo 'ere 'uŋ ke βe'nie ðe 'rews // loz ðe 'rew 'son rew'zeŋg i 'kwan 'jo me
'βaɰz ante'ra ðe ke m po'zaβen / 'βaɰz a'na: a 'neste si'jo // 'dik / as'koʎte 'maj
ante'rad daɰ'ʎo... / a wʎde'kone 'som uʎdeko'nins // 'ðiw / 'ɔme 'ja w 'se / 'pero
ʎoz a'ɣraðe]

LOS VALENTINS

Pardals, vas aquí a la part de Catalunya, diguem los pardals són los *vileros*. Los vileros natros diem *vileros*, pero aquí la part d'això: "Quin vol de pardals!"

Pardals natros diem tota classe de pardal, tota classe de pardal hi diem pardal, pero aquí està el nom que diem capçots, hi diem *rufardes*, hi diem *tords*, hi diem *barbarojos*, hi diem *culrojos* i *pinzans*. Pero tot en una paraula domés té un nom: *pardals*. Pero aquí has d'escollir quina classe de pardal és, pos mira és un barba-roig, lo barba-roig és aquell que té la barbeta roja, i un pinzà, una cagarnera, un capçot, una rufarda, un rufardot, un tord, un estornell, una merla, una griva. Bueno tot això, i tot ho conec perque si me ho preguntesses diria això, hi ha un torrat, un gafarró. Hi ha mil classes de pardal, però, pardal, lo d'això és *pardal*. Pardal i aquí a escollir después pel nom que tinga.

[loz βaʎen'tins]

[par'daʎtʰ βaz a'ki a ʎa 'par ðe kata'tuɲe / di'ɣem / los par'daʎt 'son ʎoz βi'teros /
ʎoz βi'teros 'natroz ði'em bi'tero / 'pero a'ki ʎa 'par ð aj'ʃɔ // 'kim 'boʎ de
par'daʎtʰ]

[par'daʎt 'natroz i ði'em 'tote 'kʎase ðe par'daʎt / 'tote 'kʎase ðe par'daʎt i ði'em par'daʎt /
'pero a'ki as'ta ʎ 'nɔm ke j ði'em / kap'sɔts / i ði'em ru'farðes / i ði'em 'tors / i ði
'em barβa'rɔjzɔs / i ði'em kuʎ'rɔjzɔz i pin'zans // 'pero 'tot en 'una pa'rawʎe ðo'mes
'te 'un 'nɔm // par'daʎtʰ / 'pero a'ki 'az ð asku'ʎi 'kina 'kʎase ðe par'daʎt 'es / 'poz 'mi
re 'ez 'um barβa'rɔʎʃ / lo barβa'rɔdʒ 'ez a'keʎ ke te ʎa βar'βete 'rɔjʒe / 'jum pin'za /
'une kaɣar'neɾe / 'uɲ kap'sɔt / 'una ru'farðe / 'un rufar'ðɔt / 'un 'tor / 'un astor'neʎ / 'u
ne 'merte / 'una 'ɣrive // 'bweno 'tot u ko'nek / 'perke si me w preyun'tesez ði
'rie aj'ʃɔ / 'j a 'un to'rat / 'uɲ gafa'ro / 'ja 'miʎ 'kʎasez ðe par'daʎt / 'pero / par'daʎt / lo
ð aj'ʃɔ 'es par'daʎt // par'daʎt j a'ki a: sku'ʎi ðes'pwes peʎ 'nɔm ke 'tiɲga]

LES VENTALLES

Sí, ans vinien, mercat no era, mercadillo. Vinien un domenge al matí, vinien un senyor o dos en los carros i els matxos i vinien pos roba i vinien espadenyas, i vinien cosa de tenda, de comestibles, sí, antiguament, i verdura tamé. Això se va perdre, pos, fa trenta anys, lo menos trenta anys, aproximadament uns trenta anys. Al no haver tanta gent ja, aquí vinien molts. És que passa que de Binicarló passaven los benicarlandos, que díem, los dissabtes la tarde passaven cap a plaça Tortosa, Santa Bàrbera i al regres d'allà vinien aquí. Pero això s'ha perdut. Venia un carnicer, tamé venia el peixcater; home, el peixcater encara ve, i el panader tamé ve; un dia per l'atre ve d'aquí de Friginals. I, claro al pedre's això, s'ha perdut lo demás. Pero s'hi fea plaça, sí, un mercadillo, una *placeta*, una *plaça* que díem. I la gent anava tamé a Ulledecona, que és la vila.

[lez βen'tales]

['si / 'anz βi'nien / 'no 'era mer'kat / merka'di'lo // bi'nien 'un do'meɾdʒe aʔ ma'ti /
βi'nien 'un se'ɲo w 'ðoz en ʔos 'karoz i ʔz 'matʃoz i βi'nien aspaɾ'deɾes / i βi'nien 'kɔ
za ðe 'tenda / de komes'tiβʔes / 'si / antiɣwa'men / i βeɾ'dura ta'me // aɟ'ʃɔ se 'βa
'peðre / 'pos / 'fa 'trenta:ɲs / lo 'menos 'trenta:ɲs / aproksimaða'men 'uns 'trenta ɲs //
aʔ 'no a'βe 'tanta 'dʒen 'ja // a'ki βi'niem: 'oʔs / 'es ke 'pasa ke ðe βinikaɾ'ʔo
pa'saβen ʔoz βenikaɾ'ʔandos / ke 'ðiem / 'todz ʔoz ði'sapteɾ ʔa 'tarðe pa'saβeɲ 'kaβ a
'pʔasa toɾ'toza / 'santa 'βaɾβeɾa j aʔ re'ɣrez ð a'ʔa βi'nien a'ki // 'pero aɟ'ʃɔ 'sa peɾ
'ðut / be'nia 'uɲ kaɾni'se / ta'me / be'nia ʔ peɟʃka'te / 'ome ʔ peɟʃka'te aɲ'kaɾa 'βe /
i ʔ pana'ðe ta'me 'βe / 'un 'dia peɾ ʔ 'atre / 'be ð a'ki ðe frizi'naʔs // i 'kʔaro aʔ 'pe
ðrez aɟ'ʃɔ s 'a peɾ'ðuʔ o ðe'mes // 'pero 'si ke s 'fea 'pʔasa 'si / 'um merka'di'lo /
'una pʔa'seta / 'una 'pʔasa ke 'ðiem // i ʔa 'dʒen a'naβa ta'me a wʔde'kona / ke: z
ʔa 'βiʔa]

6. BIBLIOGRAFIA¹³⁷⁵

6.1 SIGLES DE PUBLICACIONS

AFA *Archivo de Filología Aragonesa*

ALC *Atlas lingüístic de Catalunya* (Barcelona)

ALDC *Atles lingüístic del domini català* (Barcelona)

ALDT *Atles lingüístic de la diòcesi de Tortosa* (Barcelona)

ALEANR *Atlas lingüístico i etnográfico de Aragón, Navarra y Rioja* (Zaragoza)

ALPI *Atlas lingüístico de la Península Ibérica* (Madrid)

ALRE *Atles lingüístic de la Ribera d'Ebre* (Calaceit)

ALTA *Atles lingüístic de la Terra Alta* (Calaceit)

AMCILR-VII *Actas y Memorias del VII Congreso Internacional de Lingüística Románica de Barcelona* (Barcelona)

AORLL *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura* (Barcelona)

BDC *Butlletí de Dialectologia Catalana* (Barcelona)

BDLC *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (Barcelona)

BDNO *Butlletí de Dialectologia Nord-Occidental* (Fondarella)

BSCC *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura* (Castelló)

CECNA *Col·loquis d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*

CEIC *Centre d'estudis i investigacions comarcals* (Gandia)

CEL *Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans. Montsià, Baix Ebre, Ribera d'Ebre, Terra Alta, Matarranya, Ports, Maestrat* (Alcanar)

CEM *Centre d'Estudis del Maestrat* (Benicarló)

DCVB *Diccionari català-valencià-balear* (Palma)

¹³⁷⁵ Les referències bibliogràfiques que s'inclouen en aquesta investigació es clouen l'any 2016.

DECat Diccionari etimològic i complementari de la Llengua Catalana (Barcelona)

DECast Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico (Madrid)

ER Estudis Romànics (Barcelona)

GCC Gramàtica del català contemporani (Barcelona)

GEC Gran Enciclopèdia Catalana (Barcelona)

IEC Institut d'Estudis Catalans (Barcelona)

IPEC Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya (Barcelona)

IRMU Institut Ramon Muntaner (Móra la Nova)

REL Revista Española de Lingüística (Madrid)

RFR Revista de Filología Románica (Madrid)

ZfK Zeitschrift für Katalinistik (Freiburg)

6.2 AUTORS I OBRES

AGUILÓ, Marià (1914-1934). *Diccionari Aguiló. Materials lexicogràfics aplegats per M. Aguiló i Fuster, revisats i publicats sota la cura de P. Fabra i M. de Montoliu*, 8 vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

AGUILÓ, Cosme (2002). *Toponímia i etimologia*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat-Universitat de les Illes Balears.

AGUSTÍ, Alfred (ed. (1996) «El nord-occidental entre dues llengües?». *Actes de les Jornades d'estudi del català nord-occidental. Lleida, 15-18 de novembre de 1995*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

ALARCOS LLORACH, Emilio (1983). *Estudis de lingüística catalana*, Barcelona: Ariel, edició traduïda de l'edició castellana.

ALCOVER, Antoni Ma (1902). «Varietats dialectals que presenta el català», *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (BDLLC), I, 149-158.

— (1908). «La gramàtica valenciana és la mateixa gramàtica catalana», *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (BDLLC), IV, 164.

— (1916). «Estudis de sintaxis dialectal catalana», *BDLC*, IX, 11-37; 49-63.

— (2001a). *Dietaris de les eixides* (1900)-1902), vol. I, Edició a cura de M. Pilar Perea.

- Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2001b). *Dietaris de les eixides* (1900)-1902), vol. II, Edició a cura de M. Pilar Perea. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- ALCOVER, Antoni Ma.; MOLL, Francesc B. (1926 – 1968). *Diccionari Català-Valencià-Balear* (DCVB), 10 volums, Palma de Mallorca: Moll. Versió informatitzada: <http://dcvb.iecat.net>
- (1929-1932). «Flexió verbal en els dialectes catalans». *AORLL*, II (1929), 73-184; III (1930), 13-168; IV (1931), 9-104; V (1932), 9-72.
- ALEGRE, Montserrat (1991). *Dialectologia Catalana*, Barcelona: Teide.
- ALLIÈRES, Jacques (1970). «Le subjonctif en -o du catalan occidental», *ER*, XII, 255-265.
- ALMUNI, Victòria; BALLESTER, Marutxi; ANDREU, Manolo (2009) (coord.). «La parla i la literatura», dins *La Sénia. Societat i economia*, vol. II, Benicarló: Onada Edicions, 55-60.
- ALOMAR, Antoni I.; MELIÀ, Joan (1999). *Proposta de model de llengua per a l'escola de les Illes Balears*, Palma: COFUC-Editorial Moll.
- ALTABA, José (1985). *Palabras locales, comarcales y regionales*, Zaragoza: Librería General.
- ALVAR, Manuel (1955). «Catalán i aragonés en las regiones fronterizas», *VII AMCILR*, II, 737-778.
- (1961-1962). «Léxico catalán en tierras aragonesas. Según el *Atlas Lingüístico de Catalunya*», *Archivo de Filología Aragonesa (AFA)*, 12-13, 333-385.
- (1962). *Atlas Lingüístico de la Península Ibérica (ALPI)*, Madrid: CSIC.
- (1973). *Estructuralismo, geografía lingüística y dialectología actual*, Madrid: Gredos.
- (coord.) (1979). *Atlas lingüístico y etnográfico de Aragón, Navarra y Rioja (ALEANR)*, 12 volums, Madrid: Departamento de Geografía Lingüística del CSIC; Zaragoza: Institución “Fernando el Católico”.
- (1987-1998). *Estudios sobre el dialecto aragonés I, II, III*, Zaragoza: Institución “Fernando el Católico”.
- (1991). *Estudios de geografía lingüística*, Madrid: Paraninfo.
- ANDOLZ, Rafael (1992). *Diccionario aragonés*, Zaragoza: Mira Editores.
- ANTOLÍ TELLO, Susana (2005). *Memòries d'un altre segle. Vivències d'Angelina Bel Mateu*, Calaceit: Centro de Estudios Bajoaragoneses i Associació Cultural del Matarranya.
- ARABIA SOLANAS, Ramon (1887). «Vocabulari i notes folklòriques recullidas en Tortosa y la Ribera d'Ebro», dins V. Almirall et al. *Miscelánea folklórica*. Barcelona: Lliberia d'Àlvar Verdager.
- ARAGONÉS SALVAT, Albert (1996). *La llengua del Baix Ebre i del Montsià. Un model de llengua estàndard oral*, Tortosa: Centre de Normalització Lingüística de les Terres de l'Ebre; Generalitat de Catalunya; Direcció General de Política Lingüística.

- (1997). «Llengües i dialectes del bisbat de Tortosa. Una visió de principis de segle», *Nous Col·loquis I*. Tortosa: Centre d'Estudis Francesc Martorell.
- (2001). «Noms dels bolets en els *Col·loquis* de Despuig», *Nous Col·loquis V*. Tortosa: Centre d'Estudis Francesc Martorell.
- (2003a). «La llengua catalana dels escriptors tortosins de principis del segle XX», dins Pradilla, M. Àngel (ed.) (2003), 11-28.
- (2003b). «Notes i lectures d'astronomia popular», comunicació presentada al Congrés “El segle XIX a les terres de cruïlla” (Santa Bàrbara, 14-16 de novembre de 2003)
<http://usuaris.tinet.org/aragones/onosantab.htm> [2-08-2009]
- (2004). «Notícia bibliogràfica sobre la llengua i la literatura (2001-2003)», *beCeroLes I. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 165-174.
- (2006). «Notícia bibliogràfica d'obres literàries i estudis sobre la llengua (2004-2005)», *beCeroLes II. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 139-143.
- (2008a). «El parlar de Freginals al *Diccionari català-valencià-balear*. Una aportació de Tomàs Bellpuig», *beCeroLes III. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 13-32.
- (2008b). «Notícia bibliogràfica d'estudis sobre llengua i literatura (2006-2007)», *beCeroLes III. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 195-198.
- (2010a). «Notícia bibliogràfica d'estudis literaris i de la llengua (2008-2010)», *beCeroLes IV. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 165-171.
- (coord.) (2010b): «Joan Amades i les Terres de l'Ebre», Tortosa: Servei Educatiu del Baix Ebre, Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

ARAGONÉS, Albert; DURAN Jordi; INGLA, Montserrat (2004). *Català per a periodistes de les Terres de l'Ebre*, Tortosa-Valls: Associació Universitat d'Estiu de les Terres de l'Ebre-Cossetània editors.

AYZA ROCA, Alfred (1981). *El món mariner de Peníscola. Estudi lexicogràfic i de cultura popular*. València: Diputació Provincial de Castelló-Universitat de València.

BADIA, Jordi i MILLAN, Lluís (1987-1988). «Sobre la parla d'Ulldecona. Estudi de mots, localismes i locucions», *Ulldecona*, Ulldecona: Ajuntament d'Ulldecona, 10 fasc.

BADIA i MARGARIT, Antoni M. (1951). *Gramàtica històrica catalana*, Barcelona: Noguer, 1a ed.

ÀNGELA BUJ ALFARA

- (1971). «Justificació històrico-lingüística del català occidental». *Les terres de Lleida en la geografia, en l'economia i en la cultura catalanes*, Barcelona: Pòrtic.
- (1979). «Fronteres dialectals i fronteres comarcals», *Ilerda*, XLII, 281-296. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- (1981). *La formació de la llengua catalana. Assaig d'interpretació històrica*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1994). *Gramàtica històrica catalana*, València: Ed. Tres i Quatre, 3a ed.

BADIA, Antoni M.; PONS, Lúdia; VENY, Joan (1993). *Atlas lingüístic del Domini Català. Qüestionari*, Barcelona: IEC.

BAILACH I BONET, M. Rosa; MARTÍ I CASANOVAS, Elisenda (1994). «Estudi dels camps semàntics de les eines tradicionals del cultiu de l'arròs, dels jocs i de la pastisseria de les festes populars, Amposta (Montsià)», *Ramàs*, 3 (agost), Institut d'Estudis Comarcals del Montsià: Amposta, 49-58.

BARCELÓ TORRES, Carme (1984). «Precisiones sobre algunos arabismos en valenciano y otros nuevos», *Quaderns de Filologia. Miscel·lània Sanchis Guarner*, València, I, 25-28.

- (2010). «Àrab i català en temps de Jaume I: una revisió a través del *Llibre dels feits*», dins COLÓN DOMÈNECH, Germà; GIMENO BETÍ, Lluís (2010) (eds.), 37-69.

BARNILS, Pere (1908-1909). «Sobre fonètica catalana. Vocals», *BDLC*, IV, 261-269, 277-282 i 293-298. Reeditat a *AORLL*, VI (1933), 3-20.

- (1913). «El dialecte lleidetà», *BDLC*, VII. Palma de Mallorca. Reproduït a «Tres articles de Pere Barnils», a cura de Jaume Simó, dins *BDNO*, II, 62-64.
- (1914a). «Comentaris a la flexió alacantina», *BDC*, II, 24-33. Reproduït a *AORLL*, VI (1933), 257-265.
- (1914b). «El parlar apitxat», *BDC*, I, 18-25.
- (1916). «Pròleg» al *Vocabulari català de Tortosa*, de F. Mestre i Noé, *BDC*, III, Barcelona, 80-114.
- (1919). «Dialectes catalans», *BDC*, IV, 1-10.

BASTARDAS, Joan (1996). *Diàlegs sobre la meravellosa història dels nostres mots*, Barcelona: Edicions 62.

BAYERRI, Enric (1936: 1979). *Refraner català de la comarca de Tortosa*, Tortosa: Editorial «La Gràfica», 4 volums.

BEL, Agustí; SANZ, J. Vicent; VILAR, M. Isabel (2003). *Atles del Montsià*, Amposta: Consell Comarcal del Montsià.

BELTRAN CALVO, Vicent (1994). *El parlar de Callosa d'en Sarrià i de les valls de Tàrbena i de Guadalest. Aportació al vocabulari fitonímic i zoonímic valencià*,

- València-Callosa d'en Sarrià: Generalitat Valenciana-Ajuntament de Callosa-Comercial Denes.
- (1996). «Els noms populars dels invertebrats, amfibis i rèptils a Callosa d'en Sarrià», *Revista de festes de Moros i Cristians*, Callosa d'en Sarrià, 132-134.
 - (1997). *El parlar de Benissa*, Alacant-Benissa: Institut de Cultura “Juan Gil Albert” / Ajuntament de Benissa.
 - (1998). «Aproximació al lèxic de les valls centrals de la Marina», *Sarrià, I*. Callosa d'en Sarrià: OAALC-Salvà Pérez Miralles, 40-56.
 - (1999). «Els parlars mallorquinitzants de la Marina», *Caplletra* 26, 171-191.
 - (2002). «Els parlars de la Marina», dins *Estudis del valencià d'ara. Actes del IV Congrés de Filologia Valenciana (20-22 de maig de 2000)*, València: Denes, 3-18.

BELTRAN, Vicent; GARCIA, Josepa (1994). *El parlar de Pedreguer*. Pedreguer: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta.

BELTRAN, Vicent; MONJO, Joan Lluís; PÉREZ, Vicent Josep (2004). *El parlar de Guardamar. (Un estudi del valencià meridional fronterer)*. Barcelona: Curial-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

BELTRAN i CAVALLER, Joan S. (1982). *El subdialecte tortosí. Una parla de transició*, Tortosa: J.S. Beltran.

- (1986). *L'estàndard occidental. Una proposta sobre l'estàndard català a les terres del darrer tram de l'Ebre*. Barcelona: CIRIT.
- (1987). «L'estàndard català a la zona de parla tortosina». *COM ensenyar català als adults*, núm. 14, Barcelona: Departament de Cultura, 22-26.
- (1991). «Problemes de l'estandardització del català a les nostres comarques», comunicació presentada a la XXXVII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, Amposta, (inèdita).
- (1992). «Interferències dialectals en la varietat estàndard», dins Marí, Isidor (ed.) *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Àrea IV. Lingüística Social*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 441-459.
- (1993). «Temes de llengua», *Ebre informes*, núm. 749, Tortosa, 6-7 (25-II-93).
- (1995). «Les preposicions *per* i *per a*. Una visió diferent del problema», *Sol Post. Estudis de llengua i literatura*, 3, 21-40.
- (1996). *Apunts de fonètica catalana. Referits especialment als parlars catalans*, Tortosa: J.S. Beltran.
- (1998). «El procés d'estandardització a les terres de l'Ebre», dins *Un món de llengües. Actes de les V-IX Jornades de Sociolingüística de la Nucia (Marina Baixa)*, Alcoi: Marfil, 45-58.
- (2004). «El contacte entre llengües a les Terres de l'Ebre i l'estandardització del català», *beCEroLes I. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 41-56.
- (2010). *Vocabulari de Cruïlla*, 2 volums, Benicarló: Onada edicions.

- BELTRAN, Joan; PANISELLO, Josep (2002). *Cruïlla. Curs de llengua*, Benicarló: Edicions Alambor.
- BELTRAN REVERTER, Joan. B. (1999). «Els noms dels *montes* de la gent d'Alcanar», *XXIII Col·loqui de la societat d'onomàstica*, Uldecona: Societat d'Onomàstica, LXXXI, 102-118.
- BELTRAN ZARAGOZÀ, Andreu (1999). «La llengua al nord del País Valencià», *Caplletra 26*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Institut de Filologia Valenciana, 131-151.
- BLANC, Miquel (1994). *GARBA. Mil paraules de Calaceit*, Barcelona: Columna.
- (2003). *Les plantes medicinals del Matarranya*, Calaceit: Associació Cultural del Matarranya.
- BLASCO, Eduardo (1985). «La desinència de la persona del present d'indicatiu en català i en occità. Estudi diacrònic de morfosintaxi gal·lo-romànica». *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*, 2, 37-87.
- BLASI CASTELLÀ, Anna (1998). «Comparació dialectològica de la nomenclatura de les espècies pesqueres entre la parla dels pescadors rapitencs i el català estàndard», *L'Algadir dels Alfacs*, Sant Carles de la Ràpita: Patronat Municipal d'Acció Cultural, 52-59.
- BOIX, Emili (1985). «Naltros parlem mal català: actituds interdialectals entre els caleros de Palamós». *Actes del Quart Col·loqui d'Estudis Catalans de Nord-Amèrica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 57-84.
- BOLADERAS, Josep M. (2007) *Les preposicions per i per a i els verbs ser i estar en català nord-occidental*, Lleida: Llibres de l'Índex (Edicions de la Universitat de Lleida).
- BOLADERAS TACHÉ, Josep M. (2010) «Les preposicions en català nord-occidental», Creus, Imma; Puig, Maite; Veny, Joan R. (ed.) *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Universitat de Lleida, 7-11 de setembre de 2009)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BONET, Sebastià; SOLÀ, Joan (1986). *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- BORRÀS, J. Ramon; MOLLÀ, Toni (1985). *Vocabulari Bàsic*, València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.

- BORRÀS-COMES, Joan (2010). «Notes sobre el parlar de Villores», *beCEroLes IV. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 89-103.
- (2011). «L'entonació del canareu: una primera descripció», dins *Actes del III Congrés d'Història d'Alcanar*, Alcanar: Ajuntament d'Alcanar, 443-447.
- BRAMON, Dolors (1987). «Agglutinación y deglutinación del articulo en los arabismes del castellano y del catalán», *Vox Romanica* 46, 138-179.
- LLUCH BRAMON, Rosa (2002). *Mots remots. Setze estudis d'història i toponímia catalana*, Barcelona: CCG.
- BRUGUERA, Jordi (1985). *Història del lèxic català*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- (1990). *Diccionari ortogràfic i de pronúncia*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- BUJ ALFARA, Àngela (1996). «La dignitat de la mançana i el catxel», Tortosa: *Tresmall. Revista trimestral de lletres i pintures*, 11 (novembre), 10-11.
- (1997a). «L'itinerari filològic: d'Alcover a Bellpuig», Tortosa: *Tresmall. Revista trimestral de lletres i pintures*, 12 (abril), 6-7.
- (1997b). «La transhumància: de cognoms i raberes», Alcanar: *Lo Rafal*, núm. 44, 8.
- (1998a). *Aproximació geolingüística als parlars del Montsià*, Tesi de Llicenciatura, Universitat Rovira i Virgili. Inèdita.
- (1998b). «Nota preliminar» a la novel·la *Jardins Ignorats*, de T. Fabregat, Tortosa: Ajuntament d'Alcanar, 9-34.
- (1999a). «Correspondències lèxiques entre el parlar de Fortanete i el parlar d'Alcanar», dins *Estudios y rechiras arredol d'a luenga aragonesa y a suya literatura*. Autas d'a II trobada, Uesca: Consello da Fabla Aragonesa-Instituto d'estudios Altoaragoneses. Diputación de Huesca, 187-206.
- (1999b). «Llenguatge discriminatori i canvi lingüístic», Castelló: Federació d'Ensenyament de CCOO del País Valencià, 37-46.
- (1999c). «Els carrers d'Alcanar. Anàlisi onomàstica», Ulldecona: Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica, LXXIX, *Actes del XXIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica* (Ulldecona, 25 i 26 d'octubre de 1997), I, 142-162.
- (1999d). «L'articulació de la /a/ àtona final a la comarca del Montsià», Ulldecona: Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica, LXXIX, *Actes del XXIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica* (Ulldecona, 25 i 26 d'octubre de 1997), I, 119-141.
- (2000a). *El Vocabulari català de Tortosa de Francesc Mestre i Noé. Una anàlisi lexicogràfica*, Tortosa: Cinctorres Club.
- (2000b). «El Montsià: un exemple d'anàlisi semàntica» dins de Pusch, Claus D. (Hrsg.): *Katalanisch in Geschichte und Gegenwart. Sprachwissenschaftliche*

- Beiträge-Estudis de Lingüística*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, (DeLingulis; 1), 89-100.
- (2000c). *Davall la figuera. Narrativa oral i breu descripció idiolectal de la Portellada*, Calaceit: Associació Cultural del Matarranya-Penya Rostoll.
 - (2001). *Lèxic del Montsià. Estudi geolingüístic I*. Amposta: Consell Comarcal del Montsià.
 - (2002a). «Extensió, límits i terminologia del tortosí segons diverses fonts bibliogràfiques», dins *Estudis del valencià d'ara. Actes del IV Congrés de Filologia Valenciana (20-22 de maig de 2000)*, València: Denes, 19-32.
 - (2002b). «El tortosí a través d'un assaig de sistematització toponímica a la Serra de Montsià», *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes*, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 721-744.
 - (2003a). «Alguns trets lingüístics comuns entre la parla d'Alcanar i el valencià», Alcanar: Ajuntament d'Alcanar-II Congrés d'Història, 111-122.
 - (2003b). «Lèxic del català occidental en diccionaris generals i diccionaris escolars: entre la normalitat i el prejudici», *I Congrés de la Diòcesi de Tortosa 'Cultura i Territori'*, Tortosa, 29-62.
 - (2004a). «Perfil semàntic en diversos significants», *beCEroLes I*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC (CEL), 17-39.
 - (2004b). «A la Sénia parlen en la –o», *Lo Senienc*, la Sénia: Ajuntament de la Sénia-Centre d'Estudis Seniencs, 88-91.
 - (2005a). *Etnotextos i memòria històrica (1936-1939). Vivència i paraula*, Calaceit: Ajuntament d'Alcanar.
 - (2005b). «Model de llengua per a l'ensenyament. Montsià, Baix Ebre, Terra Alta, Ribera d'Ebre», Barcelona: Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.
 - (2006a). «El nostre parlar», dins *Amposta*, DDAA, Benicarló: Onada edicions, 107-110.
 - (2006b). «Nota», dins *Hi havia una vegada... Recull de contes*, Ulldecona: Ma. Joana Minguet Itarte, 9-12.
 - (2006c). «De Benicarló a Benissanet: notes toponímiques i antroponímiques de les comarques centrals», I Jornada de Toponímia i Antroponímia, Sant Mateu (Baix Maestrat), 24-25 de novembre, València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 101-114.
 - (2006d). «Remei, Sònia i Pasquala: les veus de la guerra, el treball i la festa», VI Jornada d'Etnologia a les Terres de l'Ebre, 'La dona en la societat ebrenc', CD, FESTCAT Cursos Regulars 2006-2007, la Sénia: Departament de Cultura-Fundació Universitària Dr. Manyà. <http://www.sre.urv.es/irmu/ipecc/act/4/4.htm>
 - (2006e). (dir.) *beCEroLes II*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC (CEL).
 - (2007). «De Tortosa a Benassal: aportacions al *Diccionari de la llengua catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans», dins *Actes de la Jornada d'Estudi '10 anys del*

- Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, Tortosa: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC (CEL)- IEC - Departament d'Educació, 29-50.
- (2008a). «Marques d'ús en informants del Montsià», dins *II Congrés de la Diòcesi de Tortosa Cultura i Territori, Amposta-Rossell*, Benicarló: Onada edicions, 115-139.
 - (2008b). «Anàlisi d'un tret morfemàtic de la parla del Maestrat: la desinència -o de la primera persona del singular del present d'indicatiu. Normativa i llibres de text.», dins *XI Jornades d'estudi del Maestrat. La Salzedella, 10-12 d'octubre de 2008. CEM 80*, 138-149.
 - (2008c). (dir.) *beCEroLes III*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC (CEL).
 - (2009). *Notes lexicogràfiques sobre el Petit Vocabulari de Benassal*, de Carles Salvador i Gimeno, Benassal: Fundació Carles Salvador de Benassal-IEC.
 - (2010a). «Notes etnogràfiques en etnotextos del Montsià», *beCEroLes IV*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC (CEL), 13-33.
 - (2010b). (dir.) *beCEroLes IV*, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels PPCC (CEL).
 - (2011). «El parlar d'Alcanar en el context del tortosí i el balear», dins *III Congrés d'Història d'Alcanar*, Alcanar: Ajuntament d'Alcanar, 449-464.
 - (2016). «Cartografia lingüística de noms topogràfics. El Montsià», dins *Noms de lloc i de persona de la Ribera d'Ebre i altres estudis d'nomàstica*, Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 127-151.
- CARBÓ, Carme (1997). «Sobre la diftongació de la /o/ àtona a principi de mot», *L'Algadir del Alfacs*, 1 (març), La Ràpita, 110-113.
- CARBÓ, Josep-Lluís (2003). «Baix aragonès i morellà: particularitats i coincidències», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003b), 63-78.
- CARBÓ MIRALLES, Joaquim, «El parlar catinenc», *Pàgina Multimèdia de la Real Villa de Catí*. [En línia:] <<http://www.catimenu.com/parlarcatinenc.pdf>>.
- CARCELLÉ i FREIXAS, Pep (1993). *Descripció del parlar de Sant Carles de la Ràpita*. Sant Carles de la Ràpita: Patronat d'Acció Cultural de la Ràpita
- (1999). *El parlar de la Ràpita. Llengua i país*, Sant Carles de la Ràpita: Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita.
- CARRERA SABATÉ, Josefina (1996). «La percepció d'alternances vocàliques a Alguaire i Lleida», dins Alfred Agustí (ed.), 133-143.
- (1999). *L'alternança a/e al Segrià*, Barcelona: Universitat de Barcelona.

- (2001). «La normativització del català modifica els hàbits fonètics dels parlants?», *Llengua i literatura: Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i literatura*, Barcelona, núm. 12, 175-199.
- (2002a). *Escola catalana i variació fonètica (una evolució del vocalisme àton a alguaire i a lleida)*, Lleida: Pagès editors.
- (2002b). «Estàndard i variació dialectal en la població escolar nord-occidental», dins ALTURO, Núria; VILA, F. Xavier (ed.), 109-123.
- (2005). «Inseguridad lingüística y cambio fonético en catalán noroccidental», *Estudios de sociolingüística: Linguas, sociedades e culturas*, Vol. 6, núm. 1, 65-86.

CASANOVA, Emili (1981). «Noves aportacions valencianes i aclariments al lèxic català», *BSCC*, LVII, 211-238.

- (1985a). «La dialectologia catalana i el parlar de la Vall d'Albaida», *Alba*, I, 80-83, Ontinyent.
- (1985b). «El valenciano dentro del diasistema lingüístico catalán», *RFR*, III, 25-34.
- (1986). «Evolució de la segona persona del singular del present d'indicatiu del verb *ser* al català», *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i literatura catalanes*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 467-493.
- (1989a). «Aproximació a una gramàtica contrastiva dels dialectes catalans al segle XVIII: la combinació binària dels pronoms personals febles de tercera persona». Dins *Actes del VIII Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 57-80.
- (1990). «L'evolució del sistema palatal català: una interpretació». *A sol post*, 45-62.
- (2002a). «El lèxic valencià en el *DIEC (1995)*», dins *Estudis del valencià d'ara. Actes del IV Congrés de Filologia Valenciana (20-22 de maig de 2000)*, València: Denes, 55-83.
- (2002b). «Les monografies toponímiques de Joan Coromines i l'*Onomasticon Cataloniae*: el cas de la Vall d'Albaida», *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes*, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 219-277.
- (2010). «El romanç andalusí (o mossàrab) a través de la toponímia valenciana», *BSCC*, LXXXVI, 69-95.

CASANOVA i GINER, Baltasar (1996). *Des de les "Quatre Carreteres" (Una aproximació al folklore i la parla del Delta de l'Ebre)*, Deltebre: Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Deltebre.

CASANOVAS, Montserrat i CREUS, Imma (1999). «Apunts sobre el lleidatà: fonètica i morfosintaxi» dins *ZfK*, 12, 83-108.

CASTÁN ESTEBAN, José Luis (2002). «La influencia de la transhumancia aragonesa en la onomástica valenciana», *Congrés Internacional de Toponímia i Onomàstica Catalanes*, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 15-38.

CASTELLÀ ESPUNY, Carles (2000). «Encara queden hòmens jóvens? (Sobre el

- manteniment de la nasal alveolar en els plurals dels antics proparoxítons llatins)», dins *Actes del II Congrés d'Història d'Alcanar (1, 2 i 3 de desembre de 2000)*, Alcanar: Ajuntament d'Alcanar, 169-183.
- (2003b). «“Parleu com vùlguieu!”: aproximació a la variació morfològica verbal del Perelló», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003b), 79-96.
- CERDÀ, Ramon (1970). «L'estructura vocàlica del català comú modern», *ER*, XII, 65-117.
- (1972). *El timbre vocàlico en catalán*, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- CHAMBERS, Jack; TRUDGILL, Peter (1980). *Dialectology*, Cambridge: C.U.P. Traducció espanyola: *La Dialectología*, Madrid: Visor Libros 1994.
- CLUA, Esteve (1996). «Les preposicions febles *a* i *en* en els complements locatius i direccionals: justificacions des de la fonologia generativa no lineal», *Desè col·loqui de l'AILLC*, 3, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 157-168.
- (1999). «Distància lingüística i classificació de varietats dialectals», *Caplletra* 26, 11-23.
- COLL, Pep (1991). *El parlar del Pallars*, Barcelona: Empúries.
- COLOMINA i CASTANYER, Jordi (1984a). «La generalització de la pèrdua de la /d/ intervocàlica en valencià meridional alacantí», *Anales de la Universidad de Alicante. Escuela de Magisterio*, I, 173-202.
- (1985). *L'alacantí. Un estudi sobre la variació lingüística*, Alacant: Institut de Cultura “Juan Gil-Albert”-Diputació d'Alacant.
- (1991a). «Morfologia i ortografia: A propòsit d'algunes grafies controvertides», *A sol post*, Alcoi: Marfil.
- (1991b). *El valencià de la Marina Baixa*, València: Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.
- (1995). *Els valencians i la llengua normativa*, Alacant: Institut de Cultura “Juan Gil-Albert”- Diputació d'Alacant.
- (1999). *Dialectologia catalana. Introducció i guia bibliogràfica*. Alacant: Universitat d'Alacant, Secretariat de Publicacions i Departament de Filologia Catalana.
- COLÓN, Germà (1970) «Sobre el funcionament de les sibilants en el català de Castelló», *Miscel·lània Straka*, I, 43-51.
- (1976). *El lèxico catalán en la Romania*, Madrid: Gredos.
- (1989). *El español y el catalán, juntos y en contraste*, Barcelona: Ariel.
- (1993). «Visió romàntica sobre alguns ‘mossarabismes’ del català», dins Alemany,

ÀNGELA BUJ ALFARA

Rafael et al. (ed.), *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Alacant-Elx, 9-14 de setembre de 1991*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 253-299.

– (2011). *Lexicografia, lèxic i crítica textual*, Barcelona: Fundació Germà Colón Domènech-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

COLÓN DOMÈNECH, Germà; GIMENO BETÍ, Lluís (2010) (eds.). *La llengua catalana en temps de Jaume I*, Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.

CORBERA POU, Jaume (1989). «Entorn al *Diccionari català de l'Alguer*», *El Mirall*, 24, 37-39.

– (1991). *Caracterització del lèxic alguerès. Contribució al coneixement del lèxic alguerès modern*, tesi de doctorat en part inèdita, 3 volums, Universitat de Barcelona.

CORCOLL, Antoni (1999) «Els noms de l'eriçó de mar» <https://www.raco.cat/index.php/Caplletra/article/view/295576> [3-I-2015]

COROMINES, Joan (1954). *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, Palma de Mallorca: Editorial Moll.

– (1954-57). *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, Madrid: Gredos, 6 volums.

– (1971). *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor.

– (1976). «El parlar de Cardós i la Vall Ferrera», *Entre dos llenguatges*, II. Barcelona: Curial: 29-67.

– (1977). «Mots catalans d'origen aràbic», *Entre dos llenguatges*, III. Barcelona: Editorial Curial, 68-177.

– (1976-1977). *Entre dos llenguatges*. Barcelona: Curial. 3 volums.

– (1980-1991). *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* (DECat), Barcelona: Curial, 9 volums.

– (1989). *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor, 4a ed.

– (1990-1996). *Onomasticon Cataloniae*, Barcelona: Curial.

COROMINES, Joan; José Antonio PASCUAL (1980-1983). *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*, Madrid: Gredos, 6 volums.

CORRIENTE, Federico (1999). *Diccionario de arabismos y voces afines en iberorromance*, Madrid: Gredos.

COSERIU, Eugenio (1977). «La geografia lingüística». *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*. Madrid: Gredos.

COSTES, Antoni (1997). «Embarrapà». *Jocs de carrer jugats a Amposta*, Amposta:

Ajuntament d'Amposta.

COT i ARDÉVOL, Maite (1998). «El parlar de Benissanet», *Miscel·lània del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre*, 12. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 53-68.

- (2001). «Els noms de les varietats tradicionals dels fruits a Darmós i la Serra d'Almos», *Miscel·lània del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre*, 15, Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 89-104.
- (2008). «Els parlars de Cinctorres i Morella. Descripció i comparació», *beCEroLes. Lletres de llengua i literatura*, III, CEL, Alcanar, 117-143.

COT, Maite; IZQUIERDO, Tere (2003). «Una mica de dialectologia patxetina: similituds entre els parlars del sud de la Ribera d'Ebre i el nord del Baix Ebre», dins *Actes del II Congrés d'Història d'Alcanar. Alcanar, 1, 2 i 3 de desembre de 2000*. Alcanar: Ajuntament d'Alcanar, 185-204.

CREUS, Imma (1997). «Aspectes metodològics del treball empíric en morfologia verbal», *Sintagma*, 9. Lleida: Universitat de Lleida 1997, 75-89.

CUBELLS BARTOLOMÉ, Olga (2000). «El parlar de Garcia». *Miscel·lània del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre*, 14. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 187-210 .

- (2001a). «Unes fronteres que no són lingüístiques: la cruïlla la Bisbal, la Palma, Bovera», dins PUSCH, C. (ed.). *katalanisch in Geschichte und Gegenwart. Sprachwissenschaftliche Beiträge des 15. Deutschen Katalanistentags / Estudis de lingüística del 15è Col·loqui Germano-Català*. Tübingen: Stauffenburg (European Studies on Lesser Used Languages, vol. 2), 111-126.
- (2001b). *El parlar de la Palma d'Ebre*, Calaceit: Associació Cultural l'Espona.
- (2003). «El tortosí a la Ribera d'Ebre. Aproximació geolingüística als parlars de la comarca. Nivells morfològic i sintàctic», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003b), 97-124.
- (2004). «Notes sobre l'adscripció dialectal de la Ribera d'Ebre», *BeCEroLes*, I, Alcanar: Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans (CEL), 57-62.
- (2005) *Els parlars de la Ribera d'Ebre. Estudi geolingüístic*. Tesi doctoral dirigida per Pere Navarro. Universitat Rovira i Virgili. [En línia:] <<http://www.tesisenxarxa.net/TDX-0905106-164724/>> [30-08-2011]
- (2008). «El camp semàntic dels animals vertebrats i invertebrats a la Ribera d'Ebre. Una mostra d'ecodialectologia», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) *Art i Lletres a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada Edicions.
- (2009). *Els parlars de la Ribera d'Ebre*, Tarragona: Diputació de Tarragona, 2 volums.

CUBELLS, Olga; NAVARRO, Pere (2003). «Estàndard i variació diatòpica: el model estàndard en els mitjans de comunicació locals de la Ribera d'Ebre», dins DOMINGO, Anna (ed.), *Una radiografia social de la llengua catalana. Actes de les Jornades sobre la Llengua a les Comarques de Tarragona 2002*, Tarragona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura / Cossetània edicions, 541-549.

ÀNGELA BUJ ALFARA

— (2010). «Paral·lelismes i interferències amb l'aragonès i l'espanyol en el català de la Terra Alta, la Ribera d'Ebre i el Matarranya», Creus, Imma; Puig, Maite; Veny, Joan R. (ed.) (2010) *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Universitat de Lleida, 7-11 de setembre de 2009)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

CUBELLS, Olga; SATORRA, Jordi (2003). «Entre el tortosí i el lleidatà», dins *Actes del II Congrés d'Història d'Alcanar. Alcanar, 1, 2 i 3 de desembre de 2000*. Alcanar: Ajuntament d'Alcanar, 205-227.

DESPUIG, Cristòfol (1996). *Los Col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*, Barcelona: Curial, ed. a cura de J. Tres.

Diccionari de la llengua catalana, (1987), Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 6a ed.

Diccionari Llatí Català, (1993), Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

DUARTE, Carles (1987). «Notes sobre els trets dialectals en el Llibre de les Costums de Tortosa (ms. de 1272)». *Caplletra*, 2, 19-26.

DUARTE, Carles; ALSINA, Àlex. (1984-1986). *Gramàtica històrica del català*, Barcelona: Curial, 3 volums.

ESPLUGA, Josep L.; CAPDEVILA, Arantxa (1995). *Franja, frontera i llengua*, Lleida: Pagès editors.

FABRA, Pompeu (1906). «Les ee toniques du catalan», *Revue Hispanique*, XV, 5-19.

— (1981). *Diccionari General de la Llengua Catalana*, Barcelona: EDHASA, 13 ed.

— (1983). *Converses filològiques*, Barcelona: El Punt-Edhasa, 2 volums.

— (1995). *Gramàtica catalana*, Barcelona: IEC, facsímil de la 7a edició, 1933.

FARNÓS, Àlex (1992). *Guia d'Itineraris*, Amposta: Consell Comarcal del Montsià.

FERRANDO, Antoni (1998). *Estudi preliminar a Obra filològica (1931-1939)* de Josep Giner i Marco, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Comercial Denes.

— (2000). «La presència dels dialectes territorials en l'obra de Pompeu Fabra», dins GINEBRA, Jordi; MARTÍNEZ, Raül-David; PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2000), 279-340.

— (2002) (coord.). *Guia d'usos lingüístics. I. Aspectes gramaticals*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.

FERRANDO, Antoni; GUIRAU, Alfons. (1983). «Particularitats fonètiques i

anivellament geolingüístic a la comarca de Morella». *L'Espill*, 17/18, 209-230.

FOLCH, Ramon

http://www.sostenible.cat/sostenible/web/noticies/sos_noticies_web.php?cod_idioma=1&seccio=5&num_noticia=44287 [2-08-2010]

FOLCH CALLAU, Ramon (20017). *Sant Jaume d'Enveja- Els Muntells-Balada. Recopilació històrica*, Barcelona: edició de l'autor.

FONT QUER, Pío (1990). *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado*. Barcelona: Editorial Labor.

FORCADELL ESTELLER, Xavier (2011). «El debat relatiu a la creació de la nova comarca del Montsià en la divisió territorial de Catalunya de la II República, com a antecedent en la configuració d'un nou ens institucional a les Terres del Sénia. Perspectives de futur des del punt de vista territorial tot fent especial èmfasi al paper d'Alcanar», dins *III Congrés d'Història d'Alcanar*, 193-234, Alcanar: Ajuntament d'Alcanar.

G. DE ARAOZ, Federico; G. DE ARAOZ, Paula (1994). «La ilercavonia», dins de *4as. Jornadas de Historia, Arte y Tradiciones del Maestrazgo. Culla (I)*, CEM 47 i 48, 151-170.

GAFFIOT, F. (1934). *Dictionnaire latin français*, París: ed. Hachette.

GALAN, Josep i MORET, Hèctor (1995). *Estudi descriptiu de la llengua de Fraga* Fraga: ed. Institut d'Estudis del Baix Cinca.

GANDIA, Rafael E. et al. (1987). *Fato. Vocabulari infantil i d'adults. Recull de les Terres de l'Ebre*. Barcelona: CIRIT.

GARCIA GIRONA, Joaquim (1920). *Seidia*, València: Editorial Valenciana, S.A.

— (1922). *Vocabulari del Maestrat*. Ressenya de "Vocabulari del Maestrat" (1922) de Garcia Girona, a BDC, núm. 11, p. 140-141. [En línia:] <http://www.bnc.cat/digital/arca/titols/butlleti_dialectologia_catalana.html>.

GARCÍA, Pilar (ed.) (1994). *Geolingüística: trabajos europeos*, Madrid: CSIC.

GARGALLO GIL, J. Enrique (1994). *Les llengües romàniques. Tot un món lingüístic fet de romanços*, Barcelona: Empúries.

— (1997). *El joc ancestral de la paraula. Llengua, cultura popular i refranyer a Rossell (Baix Maestrat)*, Benicarló: Edicions Alambor.

GIL I LLUCH, Margarida (1995). «Estudi d'alguns aspectes del parlar de Vinaròs», *Anuari de l'Agrupació Borrianaenca de Cultura. Revista de Recerca Humanística i de Cultura*, 6, 47-55. [En línia:] <<http://repositori.uji.es/xmlui/handle/10234/4494>>

GILI I GAYA, Samuel (1932). «Estudi fonètic del parlar de Lleida», *Miscelànea filològica dedicada a don Antonio M. Alcover*. Palma de Mallorca, 241-255.

GIMENO BETÍ, Lluís (1982). «Precisions geolingüístiques sobre el tortosí», Memòria de Llicenciatura, Universitat de Barcelona. Inèdita.

- (1984). «Les àrees lèxiques en els parlars de transició». *Miscel·lània de textos en homenatge a les Normes de Castelló*, 15-22.
- (1986). «El tortosí septentrional», *Actes del VII Congrés Internacional de la Llengua i Literatura Catalanes*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 619-632.
- (1989). «Estudi lingüístic del tortosí meridional», Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. Inèdita.
- (1990a). «La reducció vocàlica de la /e/ àtona inicial», *Estudis de llengua i literatura catalanes. Miscel·lània Joan Fuster, II*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, pàg. 393-430.
- (1990b). «La pèrdua de la /d/ intervocàlica: casos de manteniment en tortosí meridional», *Estudis de llengua i literatura catalanes, XIX. Miscel·lània J. Bastardas*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 87-101.
- (1990c). «L'elisió de la /r/ final en tortosí meridional», *Caplletra*, núm. 6, 123-141.
- (1991). «El tortosí. Extensió i característiques dialectals», *A sol post*. Alcoi: Ed. Marfil, 171-192.
- (1992). «Les àrees morfològiques en un parlar de transició: el present de subjuntiu en tortosí meridional». *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes/XXV. Miscel·lània Jordi Carbonell*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 233-263.
- (1993). «Sobre la normalització de la nostra Onomàstica: dialectalismes, deformacions, castellanismes», *BSCC*, LXIX (III), 385-393.
- (1994). *Estudi lingüístic dels parlars de les comarques del nord de Castelló*, Castelló de la Plana: Societat Castellonenca de Cultura.
- (1994a). «Notes al llibre *El Valencià de la Marina Baixa*», Castelló de la Plana: Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura, LXX, 1994, (III), 367-376.
- (1997). *Atlas Lingüístic de la Diòcesi de Tortosa*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1998). *De lexicografia valenciana. Estudi del Vocabulari del Maestrat de Joaquim Garcia Girona*, València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2000). «Fronteres lingüístiques i fronteres administratives: la cruïlla catalanvalenciana», *Jornades de la Secció Filològica de l'IEC a Tortosa (4 i 5 de juny de 1999)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 65-71.
- (2004). «Mossèn Alcover i les comarques centrals del territori lingüístic (Correspondència epistolar amb mossèn Joaquim Garcia Girona)», Barcelona: Curial-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2005). «L'aportació lingüística de mossèn Joaquim Garcia Girona al registre literari de

- la llengua catalana», *Estudis Baleàrics* 82/83, 155-173.
- (2007). «Els autors castellanencs Joaquim Garcia Girona i Josep Pascual Tirado, i el diccionari normatiu», dins Aragonés, A. (ed.) *10 anys del Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans (1995-2005)*. Tortosa, 26 de novembre del 2005, Alcanar: CEL, 51-63.
- GINEBRA, Jordi (2003). «Fraseologia, concurrències lèxiques i llengua estàndard», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003d), 7-56.
- GINEBRA, Jordi; MARTÍNEZ, Raül-David; PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2000). *La lingüística de Pompeu Fabra*, vol. I. i II, Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Universitat Rovira i Virgili.
- GINEBRA, Jordi; NAVARRO, Pere (2003). «Norma lèxica i variació lingüística: el diccionari de Pere Labèrnia (1839-1840)», dins PRADILLA, M. Àngel (2003b). (ed.) *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada edicions. Col. La Barcella, 1, 137-156.
- GINER I MARCO, Josep (1948). «La conjugació dels verbs en els escriptors valencians», València, ms. 508 de la Biblioteca Nicolau Primitiu.
- (1998). *Obra filològica (1931-1939)*, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Comercial Denes.
- GIRALT, José (2004). «Noms de la *libèl·lula* a l'Aragó catalanòfon». *Estudis de llengua i literatura catalanes/XLVIII Miscel·lània Joan Veny*, 4, 121-145. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- GONZÁLEZ GONZÁLEZ, Manuel. «Metodología de los atlas lingüísticos en España» <http://www.euskaltzaindia.net/dok/ikerbilduma/51331.pdf>
- Gran Enciclopèdia Catalana*, (1969 – 1989). Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 17 volums. <http://www.enciclopedia.cat/>
- Gran geografia comarcal de Catalunya. Baix Ebre, Montsià, Terra Alta, Matarranya, Ribera d'Ebre*, (1993), volum 7, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- GRANDSAIGNES D'HAUTERIVE, R. (1948). *Dictionnaire des racines des langues européennes*, París: Larousse.
- GRAU, Josep-Joan; SORRIBES, Jesús (1982). *El Montsià. Estructura dinàmica i socio-econòmica*, Barcelona, Caixa de Catalunya.
- GRAU, Ferran; PRADILLA, Miquel Àngel (2005). «La parla», *Rossell*. Benicarló:

ÀNGELA BUJ ALFARA

Onada Edicions, 97-102.

GUARDIOLA NOGUERA, Ferran (1999). «Toponímia medieval del terme de Cinctorres», dins *Cinctorres I*, Tortosa: Ajuntament de Cinctorres, Cinctorres Club, 199-231.

GUZMAN GRAU, Josep Lluís (1994). *Refranys de Benicarló*, Benicarló: Penya Setrill.

GRIERA, Antoni (1918-1919). «La frontera del català occidental», *BDC*, VI, 17-37; VII, 69-79.

— (1920). «El català occidental», *BDC*, VIII, 35-39 i IX, 1-3.

— (1921a). *Contribució a una dialectologia catalana*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

— (1921b). «El valencià», *BDC*, XI, 4-32.

— (1923-1964). *Atlas lingüístic de Catalunya*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

— (1929). «Algunes característiques lingüístiques del Maestrat», *BSCC*, X, 270-280.

— (1930). «Litúrgia popular», *BDC*, XVIII, 84.

— (1931). *Gramàtica històrica del català antic*, Barcelona, Trad. cast. *Gramàtica històrica catalana*, Sant Cugat del Vallès, 1965.

— (1935-1947). *Tresor de la Llengua, de les Tradicions i de la Cultura Popular de Catalunya*, 14 vol. Barcelona.

— (1960). *Atlas lingüístic d'Andorra*, Andorra.

GUIRAU, Alfons (1979). «El fonema palatal africac sonor /z/ en el valencià: camp de dispersió i al·lòfons», *Cuadernos de Filología*, II, 107-131.

GULSOY, Joseph (1967). «Nuevos datos sobre el imperativo de segunda persona plural en catalán», *BSCC*, XLIII, 153-177.

— (1968). «L'origen dels parlars d'Énguera i de la Canal de Navarrés», *ER*, XII, 317-338.

— (1976). «El desenvolupament de les formes del subjuntiu present en català», dins *Actes del Tercer Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Oxford, 27-59, reproduït a Gulsoy, J. (1993). *Estudis de gramàtica històrica*, València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

— (1986). «La fragmentació dialectal del català». *Vuitè Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, 425-440.

— (1989). «La -o de la 1a persona de l'indicatiu present en català», *Actes del Cinquè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*, 43-68.

— (1993). *Estudis de gramàtica històrica*, València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

HOMEDES BEL, Esther (2012). «Aproximació al parlar de la Sénia», *Lo Senienc. Memòria, Natura i Llengua*, la Sénia: Ajuntament de la Sénia-Centre d'Estudis Seniencs, 52-56.

IBÀÑEZ MARTÍ, Pili; IZQUIERDO SALOM, Tere (2000). «El camp semàntic del món de l'oli a la comarca del Montsià», XXIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica

(Uldecona, 25 i 26 d'octubre de 1997). *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, LXXXII (setembre), pàg. 273-292. [En línia:] <<http://sumaris.cbuc.es/bbdd/BIBID179733160/A1998N000001V000000/BIBID179733160A1998N000001V000000article3.pdf>>

IBÀÑEZ MARTÍ, Pili; IZQUIERDO SALOM, Tere; MOYA REVERTÉ, Maite (2003). «*Montsià en capell, guarda't d'ell: els noms dels núvols a la comarca del Montsià*», dins PRADILLA, M. Àngel (ed.) (2003) *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*, Benicarló: Onada Edicions, 177-200.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1990) *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. 1, Fonètica*. Barcelona: IEC.

– (1995) (2007). *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona, Palma de Mallorca, València: Edicions 3i 4, Enciclopèdia Catalana, Edicions 62, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Editorial Moll.

– (1999). *Aplicació al català dels principis de transcripció de l'Associació Fonètica Internacional*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

– (2003). *El català de l'Alguer. Un model d'àmbit restringit*, Barcelona: IEC.

IZQUIERDO SALOM, M. Teresa (1997) «El parlar de Paüls», treball de curs, Universitat Rovira i Virgili, inèdit.

– (1998). «Què parlem la gent de Vallibona?», dins *Vallibona 98. Programa de Festes*, Vallibona: Comissió de Festes, 108-112.

– (2002a): «Un traiguerí il·lustre: l'humanista, lexicògraf i gramàtic Pere Labèrnia Esteller», dins *Traiguera*, 10 .

– (2002b). «Jo faig un becassó. Pos besa el cul al retor. Notes sobre el Bellestar i el seu parlar», *Au! Revista Comarcal dels Ports*, 61. Any XVI. Hivern 2002, 7-12.

– (2002f). «El camp semàntic del món dels cànters traiguerins: anàlisi comparativa entre el diccionari de Pere Labèrnia i el DCVB (I)», dins *Traiguera*, 16-17.

– (2003a). «El camp semàntic del món dels cànters traiguerins: anàlisi comparativa entre el diccionari de Pere Labèrnia i el DCVB (II)», dins *Traiguera*, 20-21.

– (2003b). «La labiodental fricativa sonora a Paüls (Baix Ebre): Aproximació a l'estudi d'una variable fonètica des de la sociolingüística de la variació», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003b), 201-218.

– (2003c). «Els xiquets i xiquetes de Tortosa diuen nen i nena», dins MARTINES, Vicent (coord.). *Llengua, societat i ensenyament*, 2. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 347-362.

– (2008). «Apunts sobre la vida tradicional en el *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina* del traiguerí de la Renaixença Pere Labèrnia Esteller», dins *beCEroLes III. Lletres de llengua i literatura*, Alcanar: CEL, 161-177.

JABERG, Karl (1995). *Estudios de geolingüística. Sobre problemas y métodos de la cartografía lingüística*, Granada: Universidad de Granada.

JULIÀ, Joan (2002). «Els sons del català», dins SOLÀ, Joan (dir.). *Gramàtica del català*

ÀNGELA BUJ ALFARA

- contemporani*, vol. I. Barcelona: Empúries, 37-87.
- (2003). *Diccionari de fonètica. Terminologia de les ciències fonètiques*. Barcelona: Edicions 62.
- JULIÀ, Joan; ROMERO, Sílvia; CREUS, Imma (2004). *El català nord-occidental. Descripció i orientacions ortoèpiques*, Lleida: Pagès editors.
- LACREU CUESTA, Josep (1990). *Manual d'ús de l'estàndard oral*, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- i alii (1999). *Diccionari pràctic d'ús del valencià*, Alzira: Bromera.
- LAMUELA, Xavier (1984). «L'evolució dels sons representats per *g, j, tg, tj* en català». *Miscel·lània Sanchis Guarner*, I, 175-178. València: Universitat de València.
- LAMUELA, Xavier i MURGADES, Josep. (1984). *Teoria de la llengua literària segons Fabra*, Barcelona: Quaderns Crema.
- LLEÓ, Concepció (1986). «Algunes solucions dialectals de l'anivellament morfològic verbal». *Setè Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, 495-509.
- LLORET, M. Rosa et alii. (1997). *Anàlisi de la variació lingüística*. Barcelona: PPU.
- MANENT, Albert (2002). *Els noms populars de núvols, boires i vents del Baix Ebre i del Baix Llobregat*. Vilassar de Mar: Katelani.
- (2003). *Llunari de noms i mots. Qüestions d'onomàstica, dialectologia i despoblament del Camp de Tarragona*. Reus: Centre de Lectura.
- MARCOS MATAMOROS, Raül (2004). *El cel i el temps en la cultura popular. Dites, noms i expressions a les Terres de l'Ebre*. Tarragona: El Mèdol.
- MARTÍ CASTELL, Joan (1970). *Contribució a l'estudi del dialecte occidental*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- (1990). *Gramàtica històrica. Problemes i mètodes*. València: Universitat de València.
- MARTÍ, Joan i alii (1985). *Coneguem els nostres parlars*, 1985, Barcelona: CIRIT.
- MARTINES, Josep (1999). «La proximitat lèxica entre el català i l'aragonès a propòsit de *bard, brull, caragina* i *xafardejar*», dins NAGORE, Francho et al. (ed.), 249-277.
- (2000). «Sobre una altra construcció sintàctica catalana força controvertida (I): “En + infinitiu” temporal al País Valencià», dins GINEBRA, Jordi; MARTÍNEZ, Raül-David; PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2000), 127-164.

— (2010). «La Guia d'Usos Lingüístics (II. Aspectes lèxics)», dins *II Jornada In Memoriam Joan Panisello (5-6 de març de 2010)*, Jesús, Universitat Rovira i Virgili-Departament d'Educació-Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (en premsa).

MASCARELL, Joan; RULL, Xavier (2007). «La via tortosinovalenciana de *per* i *per a*», dins *Entorn i vigència de l'obra de Fabra*. Tarragona-Valls: Universitat Rovira i Virgili-Cossetània, 2007, 209-217.

MASCARÓ, Joan (1987). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2a ed.

MASSANELL I MESSALLES, Mar (2002). «El mot valencià i nord-occidental *picaport*: aportació a la divisió català oriental / català occidental», dins CASANOVA, Emili; MARTÍ, Joaquim; SARAGOSSÀ, Abelard (ed.) (2002), 375-402.

— (2003). «Manteniment i transformació de la flexió verbal regular en la varietat tortosina septentrional», PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003) *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada Edicions, 219-237.

MASSIP, M. Àngels (1979). «El dialecte tortosí a través de l'obra de Moreira», memòria de llicenciatura, Universitat de Barcelona, inèdit.

— (1986a). «Consideracions sobre el lèxic tortosí», Actes del Setè Col·loqui de Llengua i Literatura Catalanes, Barcelona, 633-645.

— (1986c). «Francesc Mestre i Noé i la seva actitud davant la llengua. Correspondència amb Mn. Alcover», *T(D)*, núm. 1, Tortosa, 16-20.

— (1989a). *Aproximació descriptiva al parlar tortosí*, Tarragona: Diputació de Tarragona.

— (1989b). «Afinitats lingüístiques entre el balear i el tortosí», *XVIII Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques*, Santiago de Compostela, 57-64.

— (1991). «El lèxic tortosí: història i present», tesi doctoral, Universitat de Barcelona, inèdita.

— (1996). «La variació lèxica: un assaig d'estudi en el dialecte tortosí», *Estudis oferts a A.M. Badia*, 3, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 133-159.

MENÉNDEZ PIDAL, Ramon (1908). «Sobre los límites del valenciano», *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, 340-344.

MESTRE I NOÉ, Francesc (1915). *Giripigues tortosines: brots de historia y filosofia popular*, Tortosa: Algueró i Baiges.

— (1916). *Vocabulari català de Tortosa, BDC III*, Barcelona, 80-114.

— (1983). *Els tortosins per Tortosa*, Tortosa: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 2a ed.

MINGUET I ITARTE, M. Joana (1996) *Allà baix a l'era*, Uldecona: Centre Cultural i

ÀNGELA BUJ ALFARA

Recreatiu, 3a ed.

– (1999). «Són nostres, però se'n van al record», *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, LXXIX, *Actes del XXIII Col·loqui de la Societat d'Onomàstica (Ulldecona, 25 i 26 d'octubre de 1997)*, 1, 163-181.

– (2006). *Hi havia una vegada*, Ulldecona: edició de l'autora.

MOLL, Francesc de Borja (1952). *Gramàtica Històrica Catalana*, Madrid: Ed. Gredos, edició traduïda (1991) *Gramàtica Històrica Catalana*, València: Universitat de València.

– (1993). *Gramàtica Catalana, referida especialment a les Illes Balears*, Palma de Mallorca: Editorial Moll.

MONTOYA i ABAD, Brauli (1989). *La interferència lingüística al sud valencià*, València: Generalitat Valenciana.

MORALES, A.; PRIETO, P. (1992). «Processos d'epèntesi en grups clítics en tortosí», *Actes del Sisè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica (Vancouver, 1990)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 131-142.

MORANT, Ricard; ESCRIVÀ, Vicent (1987). *L'apitxat de Gandia: un problema sociolingüístic*, la Safor-Gandia, CEIC Alfons el Vell.

MOREIRA, Joan (1979). *Del folklore tortosí: costums, ballets, pregàries, parèmies, jocs i cançons del camp i de la ciutat de Tortosa*, Tortosa: Cooperativa Gràfica Dertosense, 2a ed.

MORET, Hèctor (1994). *Sobre la llengua de Mequinensa*. Fraga: Institut d'Estudis del Baix Cinca.

MORET, Hèctor; SASOT, Màrio (1996). *Aproximació descriptiva a la llengua de Saidí*. Fraga: Institut d'Estudis del Baix Cinca / Instituto de Estudios Altoaragoneses.

MOREY, Jaume; MELIÀ, Joan; CORBERA, Jaume (1995). *Alfa. Mètode d'autocorrecció gramatical assistida*, Palma: Universitat de les Illes Balears.

MOROS ROSO, Rosa M. (1993). «El parlar de Vinaròs. Observacions fonètiques i morfològiques», *Passadís*, núm. 9-10, Benicarló: Alambor, 79-109.

MUÑOZ I RAMOS, Isidre (2004). «Els pronoms febles a Alcanar», *Ramàs*, 5, 90-98.

NAGORE, Francho (1986). *El aragonés de Panticosa. Gramàtica*, Huesca: Instituto de Estudios Altoaragoneses.

– (1989). *Gramàtica de la lengua aragonesa*. Zaragoza: Mira Editores, 5a edició.

NAGORE, Francho et al. (ed.) (1999). *Estudis y rechiras arredol d'a luenga aragonesa y a suya literatura. Autas d'a I Trobada*. Huesca: Instituto d'Estudios Altoaragoneses-Consell d'a Fabla Aragonesa.

—(2001). *Estudios y rechiras arredol d'a luenga aragonesa y a suya literatura. Autas d'a II Trobada (Uesca, 18-20 de nobiembre de 1999)*. Huesca: Instituto d'Estudios Altoaragoneses-Consell d'a Fabla Aragonesa.

NAVARRO GÓMEZ, Pere (1986). «De gramàtica històrica catalana: estudi morfofonològic de l'article definit en el *Tirant lo Blanc*», *Universitas Tarraconensis*, X, Tarragona: Facultat de Filosofia i Lletres, Departament de Filologia, 149-161.

—(1993). *El parlar de la Fatarella*, Calceit: Centre d'Estudis de la Terra Alta, 2a edició corregida.

—(1996). *Els parlars de la Terra Alta*, 2 volums, Tarragona: Diputació de Tarragona. Tesi doctoral.

—(1999). «Els parlars de transició entre els català occidental i l'oriental». *Caplletra*, 26, 91-106.

—(2000). *Aproximació geolingüística als parlars de la Ribera d'Ebre*, Flix, Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

—(1999). «Els parlars de transició entre els català occidental i l'oriental». *Caplletra*, 26, 91-106.

—(2000a). *Aproximació geolingüística als parlars del Priorat*. Albarca: Migdia Serveis Culturals.

—(2000b). *Aproximació geolingüística als parlars de la Ribera d'Ebre*. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

—(2001). «Aragonesismes en el català de la Terra Alta», dins NAGORE, Francho et al. (2001).

—(2003). «Processos d'estandardització en les llengües romàniques minoritzades: asturià, aragonès, francoprovençal i sard», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003d), 89-134.

—(2005). *Aproximació descriptiva als parlars del Matarranya*. Calceit: Associació Cultural del Matarranya.

NAVARRO, Pere; PRADILLA, Miquel Àngel (1999). «Qüestions geolingüístiques i sociolingüístiques a l'entorn del tortosí», *Societat d'Onomàstica. Butlletí interior. XXIII Col·loqui general de la Societat d'Onomàstica. Ulldecona, 25 i 26-X-1997*, 61-76.

NAVARRO, Pere; CUBELLS, Olga (2010a). «Descripció lingüística del català de la diòcesi de Tortosa», Vidal, Jacobo; Carbonell, Jordi À. (coord.), *Història de les Terres de l'Ebre, vol. V. Art i Cultura*, Fundació Il·lencavònia Futur-Universitat Rovira i Virgili-Aeditors, El Perelló, 382-400.

NAVARRO, Pere; CUBELLS, Olga (2010b). «El tortosí i les altres varietats del català a la diòcesi de Tortosa», Cardona Eixarch, Víctor Manuel (coord.), *Miscel·lània en el 850è aniversari de la Parròquia de l'Aldea (1160-2010)*, Aldea: Parròquies de l'Aldea, 267-287.

OLLÉ, Sisco (1991). «Les eines agrícoles al Baix Ebre i al Montsià». Comunicació presentada a l'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Museu del Montsià, Amposta, (inèdit).

PALLARÉS, M. (1921). «Vocabulari de Penarroja (Baix Aragó)», *Butlletí de Dialectologia Catalana*, IX, 69-72. [En línia:] <http://www.bnc.cat/digital/arca/titols/butlleti_dialectologia_catalana.html>.

PALMADA, Blanca (1991). «La reducció de e- en occidental: les raons del sistema i la interferència», dins ALEMANY, Rafael et al. (ed.), *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Alacant-Elx, 9-14 de setembre de 1991*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 111-120.

PAR, Anfós (1930). «La desinència –o de l'indicatiu present», *AORLL*, III, 169-176.

PAYRATÓ, Lluís (1988). *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València.

PEREA, M. Pilar (1999). *Compleció i ordenació de «La flexió verbal en els dialectes catalans» d'A. M. Alcover i F. de B. Moll*. Palma: Govern de les Illes Balears, Departament d'Educació. Versió en CD-ROM.

– (2001). *Els dietaris de les eixides filològiques de Mossèn Alcover*. Manacor: Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca-Ajuntament de Manacor.

– (2005). *Antoni M. Alcover dialectòleg, gramàtic, polemista*, Barcelona: Fundació Germà Colón Domènech-Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

– (ed.) (2009). *Epistolari d'Antoni M. Alcover (1880-1931)*, Palma de Mallorca: Moll, CD-ROM.

PÉREZ SALDANYA, Manuel (1988). *Els sistemes modals d'indicatiu i de subjuntiu*. Barcelona: Institut de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

– (1998). *Del llatí al català. Morfosintaxi verbal històrica*. València: Universitat de València.

PÉREZ SILVESTRE, Òscar (1996). «“Un regatxol que baixa del Maestrat”: el *Vocabulari* de Mn. Joaquim Garcia i Girona» (IV Premi d'Investigació Idiomàtica (1995), *Passadis. Quadern de lletres*, 17, Benicarló: Associació Cultural Alambor, 77-106.

– (2004). «Mn. Manuel Betí Bonfill (1864-1926) i Mn. Joaquim Garcia Girona (1867-1928), dos maestratencs per la llengua», *beCEroLes*, I, Alcanar: CEL, 85-109. [En línia:] <<http://www.raco.cat/index.php/Beceroles/article/view/40248>>

PLAZA ARQUÉ, Carme (1996). *La parla de la Conca de Barberà*, Tarragona: Diputació de Tarragona.

PONS, Lúdia (1992). «La dialectologia, els dialectes i els parlants», *Escola Catalana*, 293, 6-7.

PONS, A.; MIR, J.M.; SÀEZ, X.; VEGA, C. (1990). *La parla de la Ribera d'Ebre. La pronominalització àtona*, Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

PORREDON, Romi (1992). *De llevant a Ponent. Els parlars catalans*, Barcelona: la Magrana.

PRADILLA CARDONA, M.À. (1990). «La nostra parla», dins *Rossell. 750 anys*, Rossell: Grup d'Estudis Rossell 750 Aniversari, 159-204.

- (1993a). «Variació i canvi lingüístic en curs al català de transició nord-occidental/valencià», Tesi de Doctorat, Universitat Rovira i Virgili, inèdita.
- (1993b). «Un cas de sociolingüística catalana: la pre-palatal sonora benicarlanda», *Actes del Novè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Alacant/Elx 9-14 de setembre de 1991)*, 3, Publicacions de l'Abadia de Montserrat: Barcelona, 143-160.
- (1995a). «Varietat estàndard i varietat geogràfica: actituds lingüístiques i ensenyament en el tortosí de les dues bandes de la frontera político-administrativa entre el País Valencià i el Principat de Catalunya», *Jornades sobre llengua i ensenyament*, Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 175-184.
- (1995b). «El desafricament prepalatal intervocàlic al català de transició nord-occidental/valencià», dins M. Teresa Turell (ed.). *La sociolingüística de la variació*. Barcelona: PPU, 53-116.
- (1996). «El Baix Maestrat: una cruïlla fonètica», *Passadis* núm. 16, Benicarló: Associació Cultural Alambor.
- (1997a). «El paper de les comarques del nord del País Valencià en el procés d'estandardització», *Revista de Catalunya*, 115, 49-63.
- (1997b). «Sociolingüística quantitativa i anàlisi qualitativa de variables fonètico-fonològiques: a propòsit del desafricament palatal», *Estudios de fonética experimental*, VIII, Barcelona: Laboratorio de Fonética de Filología, Universitat de Barcelona, PPU, 207-251.
- (1998a). «La sociolingüística de la variació», dins Pradilla (ed.) (1998), 15-44.
- (1998b) (ed.). *Ecosistema comunicatiu. Llengua i variació*. Benicarló: Edicions Alambor
- (1998c). «L'entrevista en la sociolingüística de la variació», dins ALTURO, Núria et al. (1998), 207-238.
- (2002). «La planificació del corpus i l'establiment dels límits dialectals: el contínuum tortosí-valencià», *II Curs de Filologia Valenciana. IV Simposi de Filologia Valenciana. En honor de Joan Veny*, València: Universitat de València, 497-507.
- (2003). «Un model de llengua formal per als usuaris de la varietat geogràfica tortosina. Reflexions a propòsit del manual Cruïlla-Aïnes», DOMINGO, Anna (ed.) *Una radiografia social de la llengua catalana. Actes de les Jornades sobre la Llengua a les Comarques de Tarragona 2002*. Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya,

- Tarragona, 559-563.
- (2003a). «Les representacions del variacionisme en l'àmbit de la llengua catalana. Transferències i transaccions». *Noves SL. Revista de sociolingüística*. Tardor 2003. <http://cultura.gencat.net/llengcat/noves>
 - (2003b). (ed.) *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada edicions. Col. La Barcel·la, 1.
 - (2006). «De fronteres administratives i límits geolèctals. La cruïlla lingüística valencianocatalana (i aragonesa)», *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Morella (16 i 17 de desembre de 2005)*. Barcelona-Morella: Institut d'Estudis Catalans-Ajuntament de Morella, 19-34.
- PRADILLA, Miquel Àngel; PRIETO, Pilar (2003). «Les inflexions finals en l'entonació del tortosí», dins Miquel Àngel Pradilla (ed.) (2003b), 275-286.
- PRIETO, Pilar; PRADILLA, Miquel Àngel (2003). «Variación entonativa catalana: catalán central versus tortosino», *Actas del II Congreso de Fonética Experimental*, (ed.), 291-295, Sevilla: Laboratorio de Fonética, Facultad de Filología, Universidad de Sevilla, [en línia]: http://158.109.128.158/atlesentonacio/recursos/documentos/PRIETO/Variaci%C3%B3n_entonativa_catalana.Catal%CAIn_central_versus_tortosino.pdf [2-05-2010]
- PUENTE REVERTÉ, Albert (2009). *Com natros ho diem: un recull lèxic de les terres de l'Ebre*. 2a ed. Bubok Publishing.
- QUEROL CORTIELLA, Laia (2011). *La morfologia del català nord-occidental*. Lleida: Pagès.
- QUEROL PUIG, Ernest (1992). *Anàlisi dels camps lèxics de l'oví a la comarca dels Ports*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1995). «La llengua», GRUP D'ESTUDIS DELS PORTS, *La comarca dels Ports*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 115-124.
 - (2001). *El coneixement del català 2001. Mapa sociolingüístic de Catalunya. Anàlisi sociolingüística del Cens de població 2001*. Barcelona: Departament de la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya.
 - (2004). «Usos i representacions de la llengua a les dues ribes del Sénia», dins *beCEroLes I*, Alcanar: CEL, 111-138.
- QUINTANA, Artur (1976). «El lèxic de la Codonyera», *Quart Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, 223-233.
- (1987a). «Els parlars del Baix Matarranya», *Estudis de llengua i literatura catalanes, XIV. Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit 6*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 155-187.
 - (1987b). «El parlar de la Codonyera. Resultats d'unes enquestes», *ER*, XVII, 1-253.
 - (1989). *El català a l'Aragó*. Barcelona: Curial edicions.
- RAFEL, Joaquim (1976). «Áreas léxicas en una encrucijada lingüística», *RFE*, LVII, 231-275.
- (1977). «Consideraciones lexico-semánticas a partir de una investigación espacial

- exhaustiva (Bajo Aragón Meridional de habla catalana)», *REL*, VII, 137-170.
- (1981). *La lengua catalana fronteriza en el Bajo Aragón Meridional. Estudio fonológico*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- RAMOS, Joan Ramon (1992). *Introducció a la sintaxi. Anàlisi categorial i funcional de l'oració simple*. València: Tàndem.
- RASICO, Philip D. (1982). *Estudis sobre la fonologia del català preliterari*. Barcelona: Curial edicions i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1986). «Consideracions fonològiques sobre el parlar de l'Alt Urgell a l'Edat Mitjana». *Setè Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, 441-465.
- (1987). «Dues qüestions de fonètica diacrònica catalana». *Llengua & Literatura*, 2, 7-17.
- (1993). *Estudis i documentació de lingüística històrica catalana*. Barcelona: Curial edicions.
- RECASENS, Daniel (1985). *Estudi lingüístic sobre la parla del Camp de Tarragona*. Barcelona: Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (1986). «Temes de variació dialectal del català», dins *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 523-544.
- (1990-1991). «Tendències fonètiques i classificació dialectal al domini lingüístic català», *Llengua & Literatura*, 4. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 277-310.
- (1990). *Temes de fonètica i lingüística del català*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- (1991). *Fonètica descriptiva del català*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1992). «Trets dialectals imperceptibles», *Escola Catalana*, 293, 14-18.
- (1996). *Fonètica descriptiva del català*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- REIG, Eugeni (2010) <http://www.elpunt.cat/noticia/article/5-cultura/19-cultura/120857-els-reis-dorient.html>
- REÑÉ, Josep (1982a). «Cinc estudis sobre lèxic nord-occidental», *Butlletí de Dialectologia Nord-occidental*. Fondarella: Edicions del Butlletí, II: 67-69.
- (1982b). «Nou qüestionari». *Butlletí de Dialectologia Nord-occidental*. Fondarella: Edicions del Butlletí, II: 93-97.
- (1995). *Els noms del muricec, la libèl·lula, el talla-robes a la comarca de les Garrigues*. Fondarella: Edicions Palestra.
- (1996a). *Els noms de la libèl·lula i altres mots propis de la comarca del Segrià*. Fondarella: Edicions Palestra.
- (1996b). *Els noms del muricec i altres paraules pròpies de la comarca del Pla d'Urgell*. Fondarella: Edicions Palestra.
- (1997a). *Els noms del caragol i altres paraules pròpies de la comarca de la Ribera d'Ebre*. Fondarella: Edicions Palestra.
- (1997b). *Els noms del muricec o rat-penat i altres paraules pròpies de la comarca de l'Urgell*. Fondarella: Edicions Palestra. ([2000] 2a ed. corregida i augmentada)
- (1997c). *Els noms de les aus nocturnes i altres paraules pròpies de la comarca de la*

- Terra Alta*. Fondarella: Edicions Palestra.
- (1998a). *Els noms de la mifa i altres paraules pròpies de la comarca del Baix Ebre*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (1998b). *Els noms de l'ortiga i altres paraules pròpies de la comarca del Priorat*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (1998c). *Els noms del tronc de Nadal i altres paraules pròpies de la comarca de la Noguera*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (1999a). *Els noms de la paloma i altres paraules pròpies de la comarca de l'Alta Ribagorça*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (1999b). *Els noms del dragó i altres paraules pròpies de la comarca de la Conca de Barberà*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (1999c). *Els noms del lluert i altres paraules pròpies de la comarca del Baix Camp*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (1999d). *Els noms del muricec i altres paraules pròpies de la comarca de la Segarra*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (1999e). *Els noms del collader i altre paraules pròpies de la comarca de l'Alt Urgell*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2000a). *Els noms dels ocells nocturs i altres paraules pròpies de la comarca del Ripollès*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2000b). *Els noms de la libèl·lula i altres paraules pròpies de la comarca de l'Alt Camp*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2000c). *Els noms del llargandaix i altres paraules pròpies de la comarca del Tarragonès*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2000d). *La influència de la lluna en l'agricultura i altres característiques de la cultura del Matarranya i del Mesquí*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2000e). *Els noms de les eines agrícoles i altres paraules pròpies de la comarca de la Baixa Cerdanya*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2000f). *Els noms del muricec i altres paraules pròpies de les comarques del Pallars Jussà i del Pallars Sobirà*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2000g). *Els noms de la libèl·lula i altres paraules pròpies de la comarca de la Llitera*. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2003a). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 0. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2003b). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 1, dedicat a la comarca dels Ports. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2004a). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 3, dedicat a la comarca del Montsià. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2004b). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 4, dedicat a la ciutat de l'Alguer. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2006). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 3, dedicat a la comarca del Matarranya. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2008a). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 13, dedicat a la comarca del Baix Ebre. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2008b). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 14, dedicat a la comarca de la Ribera d'Ebre. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2009a). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 17, dedicat a l'illa de Menorca. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2009b). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 18, dedicat a la comarca de la Terra Alta. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2010). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 25, dedicat a la comarca de la Llitera.

- Fondarella: Edicions Palestra.
- (2006). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 3, dedicat a la comarca del Matarranya. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2011). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 26, Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2012a). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 31, vol.1, dedicat a la comarca de l'Alt Maestrat. Fondarella: Edicions Palestra.
 - (2012b). *Estudis de dialectologia catalana*, núm. 31, vol. 2, dedicat a la comarca de l'Alt Maestrat. Fondarella: Edicions Palestra.

RIERA, Manel (1992). *La llengua catalana a Andorra*. Barcelona: Institut d'Estudis Andorrans.

RIERA, Miquel. <http://www.elpuntavui.cat//article/7-vista/8-articles/428696-el-final-de-la-festa.html> [28-06-2011]

RIERA I FONTS, Carles (1993). *Caracterització de l'idiolecte d'un parlant de Moià*, Barcelona: Claret.

- RIGAU, Gemma (1997). «Sintaxi i variació dialectal: les construccions locatives», dins LLORET, M.R. et al. *Anàlisi de la variació lingüística*. Barcelona: PPU, 179-201.
- (1998). «La variació sintàctica: uniformitat en la diversitat», *Caplletra*, 25, 63-82.

ROHLFS, Gerhard (1979). *Estudios sobre el léxico románico*, Madrid: Gredos.

ROIG VIDAL, Joan (1993). *La nostra manera de parlar català, Rails, Butlletí del Centre d'Estudis d'Ulldecona*, 1 (primavera), Ulldecona: Centre d'Estudis, 41-49. [En línia:] <<http://sumaris.cbuc.es/bbdd/ISSN11334851/A1993N000001V000000/ISSN11334851A1993N000001V000000article5.pdf>> [Consulta: 26/02/2009]

- ROMERO, Sílvia (1996). «L'article etimològic en àmbits d'ús oral informal», dins AGUSTÍ, Alfred (ed.) (1996), 165-173.
- (2001) «Una aproximació a l'estudi dels processos de canvi lingüístic en varietats geogràfiques no prestigioses: el cas de la Conca de Tremp», dins *Noves SL.: Revista de sociolingüística*, núm. 4 (hivern 01), p. 1-20. - Barcelona: Institut de Sociolingüística Catalana, http://www.gencat.cat/llengua/noves/noves/hm01hivern/catalana/romero1_7.htm [Consulta: 06/07/2010]

RULL, Xavier (1999). *Diccionari del vi. Amb licors i altres begudes*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

SABORIT VILAR, Josep (1998). *Una mica de dialectologia valenciana*, <http://www.geocities.com/soho/café/9308>.

ÀNGELA BUJ ALFARA

SALVADÓ ARRUFAT, Joan (2002). *Diccionari de paraules nostres en desús*. Amposta: Ajuntament d'Amposta.

— (2003) *Reculls. Les masies d'Amposta, topònims, malnoms, dites i cançons*, Amposta: Ajuntament d'Amposta.

SALVADOR GIMENO, Carles (1933a). *Vocabulari ortogràfic valencià*, València: L'Estel.

— (1933b). *Ortografia valenciana I*, València: L'Estel.

— (1943). «Petit vocabulari de Benassal (Maestrat)», *Miscel·lània Fabra. Recull de treballs de lingüística catalana i romànica dedicats a Pompeu Fabra pels seus amics i deixebles amb motiu del 75è aniversari de la seva naixença*, Buenos Aires, 242-263.

— (1987). *Les festes de Benassal*, Castelló: Diputació de Castelló.

— (1995). *Gramàtica valenciana*, València: Tres i Quatre.

SALVADOR MONFERRER, Sofia (1938). «Cigronet i Palometa», conte mecanografiat, Fundació Carles Salvador.

SANCHIS GUARNER, Manuel (1936). «Extensión y vitalidad del dialecto valenciano “apitxat”», *RFE*, XXIII, 45-62.

— (1950). *Gramàtica valenciana*, València: Ed. Torre, reeditada el 1993 per Alta Fulla.

— (1956). «Los nombres del murciélagos en el dominio catalán». *RFE*, XL, 91-125.

— (1961). «El tortosí com a enllaç dels parlars valencians i els del Principat», *La Zuda*, 2a època, 850-852.

— (1967). *La llengua dels valencians*. València: Garbí.

SANCHO ESTELLER, J.J. et alii (1991). *Atlas del Montsià*, Amposta: Consell Comarcal del Montsià.

SANNA, Josep (1988). *Diccionari català de l'Alguer*, Barcelona: Regina.

SARAGOSSÀ, Abelard (1997). *Criteris de la normativa. L'ortografia contemporània. Uns quants problemes actuals*, València: Ed. Saó i Diputació de Tarragona.

— (2000). *El valencià del futur. Una contribució ideològica*, Benicarló: Alambor.

— (2001). «La pronúncia dels numerals 17, 18, i 19 al llarg de la història», dins *Estudis de llengua i literatura catalanes / XLIII. Miscel·lània Giuseppe Tavani*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 287-305.

SAROÏHANDY, Jean-Joseph. (1906). «Les limites du valencien», *Butlletín Hispanique*, 297-308.

SATORRA, Jordi (2003). «Trets morfològics tortosins a la zona sud-oriental de les

Garrigues històriques», dins PRADILLA, M. Àngel (2003b), 315-328.

SAURA VIZCARRO, Anna; PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel; BULDÓ ESCOTÉ, Magda; GÜELL SEGARRA, Silvia; VERGE CABALLER, Joan Anton (2008). «La /a/ àtona final del parlar de Càlig», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) *Art i Lletres a les comarques de la diòcesi de Tortosa*, Benicarló: Onada Edicions, 375-386.

SCALA, Luca (2003). *Català de l'Alguer. Criteris de llengua escrita*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

SEBASTIÁN YARZA, Florencio I. (1984). *Diccionario griego español*, Barcelona: Sopena.

SEGURA, J. Carles (1996). *Estudi lingüístic del parlar d'Alacant*, Alacant: Institut de Cultura "Juan Gil-Albert".

- (1998). *El parlar d'Elx a estudi: aproximació a una descripció*. Elx: Ajuntament d'Elx.
- (2000). «Els verbs del tipus *naixtre* al Baix Vinalopó». *Caplletra*, 26, 196-218.
- (2002). «Diversitat dialectal i estandardització en el valencià meridional: èxit o fracàs dels models lingüístics a l'escola», dins CASANOVA, Emili; MARTÍ, Joaquim; SARAGOSSÀ, Abelard (ed.) (2002), 581-594.
- (2003a). *Una cruïlla lingüística. Caracterització del parlar del Baix Vinalopó*. Alacant: Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana. (1a part de la tesi doctoral "Variació dialectal i estandardització al Baix Vinalopó". Universitat d'Alacant, 2001).
- (2003b). «Els intercanvis de *a* i *e* pretòniques en català occidental. Una proposta de l'estàndard oral occidental», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003), 329-350.

SISTAC i VICÉN, Ramon (1984a). «La llengua catalana i el dialecte pallarès». *Lo Raier*, 20. Tremp.

- (1984b). «Orígens del català occidental». *Lo Raier*, 22. Tremp.
- (1990). «Els parlars de Ponent», *Ilerda. Humanitats*, XLVIII, 191-195. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- (1985). «Prospeccions dialectals en una frontera lingüística: el ribagorçà a la línia Fonts-Peralta de la Sal». *BDNO*, 4, 5-17.
- (1992). «El factor d'intensitat en català nord-occidental», *Escola catalana*, 293, 8-9.
- (1993). *El ribagorçà a l'Alta Llitera. Els parlars de la vall de la Sosa de Peralta*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Tesi doctoral.
- (1998). *El català d'Àneu. Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Esterri d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu. Petits Quaderns del Consell I.

SOLÀ, Joan (1973). *Estudis de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.

- (1982). «Qüestions sintàctiques pendents en la normativa actual», *Actes del Sisè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 153-194.
- (1990). *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries.

ÀNGELA BUJ ALFARA

- (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- (1999). *Parlem-ne. Aspectes dubtosos o nous de la llengua tractats amb claredat i amenitat*. Barcelona: La Magrana.
- (2002) (dir.). *Gramàtica del català contemporani*, 3 vol. Barcelona: Empúries

SOLANS, Esperança (1990). «Introducció a la morfosintaxi de la parla nord-occidental (Lleida)», *Ilerda. Humanitats*, XLVIII, 209-215, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

— (1996). *Estudi fonètic de la parla de Lleida*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.

TORRES, Jaume; BERNAT, Francesc (1989). «Geolingüística» i «Sociolingüística», dins *Mapes per a l'estudi de la llengua catalana*, «COM ensenyar català als adults. Suplement 6», 5-24, 34-44.

TURELL, M. Teresa (ed.) (1995). *La sociolingüística de la variació*. Barcelona: PPU.

TURULL, Albert (1990). «Notes sobre el lleidatà», *Ilerda. Humanitats*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, XLVIII, 201-206.

VÄÄNÄNEN, Veikko (1985). *Introducción al latín vulgar*, Madrid: Gredos, 2a ed. de la 3a francesa *Introduction au latin vulgaire*, 1981, Paris: Librairie C. Klincksieck.

VAL PALACIOS, Santiago (2000). *Vocabulario dialectal del habla de Maella (Aragón)*, Zaragoza: Caja de la Inmaculada-Gobierno de Aragón.

VEGA, Carles (1993). «El parlar de la Ribera d'Ebre dins el domini lingüístic català», *Miscel·lània del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre*, 9, 79-90. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

VENY CLAR, J. (1958-1960). «Paralelismos léxicos en los dialectos catalanes», *RFE*, XLII, 91-149 i XLIII, 117-202.

- (1971). «Regiment de preservació de pestilència» *Jacme Agramont (s.XIV)*. *Introducció, transcripció i estudi lingüístic*, Tarragona: Diputació de Tarragona.
- (1978a). *Estudis de geolingüística catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- (1978b). *Els parlars*. Barcelona: Dopesa.
- (1979). «Aproximació a l'estudi del dialecte eivissenc», *Randa*, 5, 5-41.
- (1982). *Els parlars catalans*. Palma de Mallorca: Editorial Moll. [edicions de 1986, 6a ed.; 1991, 10 ed. i 1998, 12 ed.].
- (1984a). «Dialecte i llengua». *Els Marges*, 30. Barcelona.
- (1984b). *Estudis de geolingüística catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- (1986a). *Introducció a la dialectologia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- (1986b). «La dialectologia catalana: realitats i perspectives». *Setè Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, 383-423.
- (1988). «Noves dades sobre la partió català occidental - català oriental», *Actes del Cinquè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica (Tampa-St- Auhustine, 1987)*.

- Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 11-40.
- (1989). «Catxel (*Cardium edule*), un nou mossarabisme del català», *Miscel·lània d'homenatge per a G. Colón*, 463-475.
 - (1991). *Mots d'ahir i mots d'avui*. Barcelona: Empúries.
 - (1992). «Les varietats dialectals i els estudis dialectològics», *Segon congrés de la llengua catalana. Lingüística social*, 1992, 31.
 - (1993a). *Dialectologia filològica*, Barcelona: Curial-Abadia de Montserrat.
 - (1993b). «Fortuna del fonema /x/ en català: visió històrica de la *queada*», *Novè col·loqui de l'AILLC*, 405-436.
 - (1994). «La importació del fonema /x/ en catalán», *REL*, 24, 1, 1-19.
 - (1996). *Onomàstica i dialectologia*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
 - (1997). «Els noms catalans del mosquit», *Revista de Filologia Romànica*, 14, 487-501.
 - (1998). «La geolingüística catalana ahir i avui», *Caplletra*, 25, 109-134.
 - (1999a). *Aproximació al dialecte eivissenc*. Palma: Editorial Moll.
 - (1999b). «La geolingüística catalana, ahir i avui». *Caplletra 25. Revista internacional de filologia*, 109-134.
 - (1999c). «Leuconímia i cultura popular». *Caplletra 26. Revista internacional de filologia*, 27-38.
 - (1999d). «La centralització de [o] àtona en català: del *clotell* al *clatell*». *Catalan Review*, 1-2, 225-253.
 - (2000). «Gallec i català. Relacions i paral·lelismes lingüístics», dins *Professor Basilio Losada: Ensinar a pensar con liberdade e risco*, Barcelona: Universitat de Barcelona i Xunta de Galicia, 708-720.
 - (2001a). *Llengua i entorn natural*. Barcelona: Edicions 62.
 - (2001b). *Llengua històrica i llengua estàndard*. València: Universitat de València.
 - (2003). «Qüestions geolingüístiques a l'entorn de la varietat tortosina», dins PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003b), 351-380.
 - (2006). *Contacte i contrast de llengües i dialectes*, València: Universitat de València.
 - (2009). *Estudis lingüístics valencians*, ed. E. Casanova i E. Ferrando. Col·lecció Honoris Causa. València: Universitat de València.

VENY, Joan; PONS I GRIERA, Lúdia (2001). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum I, Barcelona: IEC.

- (2003). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum II, Barcelona: IEC.
- (2006). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum III, Barcelona: IEC.
- (2008). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum IV, Barcelona: IEC.
- (2010). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum V, Barcelona: IEC.
- (2012). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum VI, Barcelona: IEC.
- (2014). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum VII, Barcelona: IEC.
- (2016). *Atles lingüístic del Domini Català*, volum VIII, Barcelona: IEC.

VERGE CABALLER, J. Antoni (2008). *El parlar d'Alcalà de Xivert*. La Ràpita: Associació d'Amics de Mainhardt.

VERGE CABALLER, J. Antoni; PRADILLA CARDONA, M. Àngel et alii (2008). «La

ÀNGELA BUJ ALFARA

labiodental fricativa sonora a Canet lo Roig», dins PRADILLA, M. Àngel (ed.) *Art i Lletres a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada Edicions, 471-482.

VIAPLANA, Joaquim (1985). «En relació a la distinció oriental-occidental. Notes crítiques sobre el mapa dialectal del català», *Miscel·lània Antoni Badia i Margarit*, 2, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 27-36.

– (1999). *Entre la dialectologia i la lingüística*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

– (2002). *Dialectologia*, València: Universitat de València.

VIRUETE ERDOZÁIN, Ricardo (2007-2008). «Aproximació a la morfologia verbal del català de Benavarri (Osca)», *AFA*, 99-128.

VIZCARRO, Teresa. (1987). *FATO. Vocabulari infantil i d'adults de les Terres de l'Ebre*, Barcelona, CIRIT

Vocabulari dels Muntells (el Montsià), <http://www.fut.es/~jff/muntells> [4-06-2009]

ZARAGOZÀ, Marina (1984). «Estudis de fonètica i de morfologia del parlar de Silla», *Miscel·lània Sanchis*, 429-433.

– (1987). «Els fonemes fricatius i africats en el parlar de Silla», *Miscel·lània Badia*, 6, 133-154.

6.3 WEBGRAFIA

<http://aldc.espais.iec.cat/>

<http://prosodia.upf.edu/atlesentonacio/recursos/index.html>

<http://usuaris.tinet.org/aragones/onosantab.htm>

<http://www.alcanar.com/entitats/cel/>

<http://www.diccionari.cat/lexicx.jsp?GECART=0057255>

<http://www.elsmuntells.com/traductor/html/delcatal.htm>

<http://www.slowfoodib.org/pdf/descargas/Listado%20varietats%20vegetals%20locals.pdf>

<https://dcvb.iec.cat/>

www.raco.cat/index.php/RecullACBSegarra/article/download/206905/290034

www.tdx.cat/bitstream/10803/1686/8/07.MAMB_VOLUM_I_CAP_7.pdf

Alcanar
29 de maig de 2019